

Moravan.

Kalendář na rok obyčejný 1857.

Ročník šestý.

Nákladem Dědictví svatého Cyrilla a Methodia.

Pořadatel:

Veneš Method Kulda.

V Brně.

W kommissi u Nitsche a Große.

Lislem dědictví R. Rohvera.

Ole Knauerowa stoletého kalendáře jest roku 1857.

Krásopani, Venusse čili Lada

panovníci.

Slované, naši předkové, pokud ještě pohaný byli, ctili mezi mnohými bízly a bohyněmi smýšlenými také bohyni krásy pod jménem Lada, jako Latini čili Římané pohansky Venussi. Praví se, že Moravané měli jeden z hlavních chrámů Ladě věnovaných w Brně na Petrowě, kdežto nyní jest kostel biskupský. Sw. Method, první biskup Moravský na Belehradě dal zničiti chrám Ladin a posvětil na tom místě u přítomnosti Swatopluka, krále Moravského, kostel blahoslavené Panně Marii zasvěcený roku 884. na den sw. Petra a Pawla.

Lada, Venusse čili krásopani musela jméno své přijíti hvězdě, kteráž jest nejjasnější a nejkrásnější mezi oběžnicemi čili bludicemi; ona jest druhá od slunce mezi Dobropánem (merkurem) a naší zemí; a tudíž přichodí ze všech oběžnic nejbliže k zemi. Lada vyhzučuje se silným, welice bílým světlem, a dá se w příznivých okolnostech i we dne uhlídati. Světlo její bývá někdy tak silné, že působí stín předmětůw na zemi. Lada čili krásopani okáže se wezby toliko po samém západu a před samým východem slunce, t. j. wezby na blízku slunce, a proto se jmenuje co večerní hvězda večernici, a co jitřní hvězda dennici čili jitřenkou. We své největší blízkosti jest Lada jen 5, we své největší vzdálenosti pak 35 milionů mil od naší země vzdálena. Její střední vzdálenost od slunce obnáší 15 milionů mil. Lada jest jenom o málo menší nežli naše země; její powrch má $\frac{1}{10}$ powrchu zemního, její hmotnost $\frac{1}{10}$ hmotnosti zemní. Lada jeví na sobě podobné proměny jako měsíc, wice neb méně oswícenou část swou k zemi obracujíc. Tyto změny světla jejího dají se i prostředními dalekohledy pozorowati. Zmenowitě hvězdář Schröter pozorowáním swým nab wšelikou pochýbnost odůvodnil, že Lada též wzbudhem obložena jest, který se wzbudhu zemskému wýšskou a hustotou swou welice podobá. Schröter také domnívá se, že krásopani má mnoho a vysokých hor. Ona se otáčí w 23 hodinách a 21 minutách o swou osu, a tudíž délka dne na této oběžnici souhlasí téměř s délkou dne na naší zemi.

Této hvězdě, kteráž noc takto bře pod swou ochranu, a den opowídá, přirovnává se nejkrásnější Pani a Panna, Dobřička Boží, Maria, jižto Cirkw swatá w chwalozpěwích swých nazývá hvězdou jitřní, jitřenkou a dennici. — Gledejmež i w tomto roce mocné odhrany její; onat skutečně, jako každého, i tohoto roku jest laškawou panownicí naší.

Wšeobecná powaha roku 1857.

Mirná zima s dosti hojným sněhem. Náhlá odlewa w prvé polowici Břežna. Daro jeví silnou změnu powětrnosti; po dnech příjemných a úrodných chladno a bouřliwo. Příjemný kwěten s dobou studenou a zamračenou w prostřed měsíce. Teplé léto s několika studenými dobami, po kterých wydatné deště s bouřemi přichodí. Příjemný a stálý měsíc Září, chladný a suchý Říjen, zasmušilý, mokry a studený Listopad s několika příjemnými dny w prvé polowici. Tmavý, mlhavý Prosinec. Rok 1857 má se, (dá-li Pán Bůh) k úrodným rokům připočísti, a na polích bedlivých hospodářů, jakož i we winohradech pečlivě pěstowaných spočítwati bude požehnání Boží. Lenochům wšak arcit Pán Bůh záznaků a divů uedělá.

Ledén má 31 dní.

Belstky: Styczeń. **Slirsky:** Sečanj. **Slowinsky:** Prosljncec. **Rusky:** Januar.
Sv. Petr (Šimon, syn Jonášův) narodil se v Betsaidě Galilejské; živil se rybatstvím. Co hlava Cirkve a první papež byl jest v Římě za panování císaře Nerona dne 29. Června r. 65. po Christu uktřizován.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb. Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.			
			východ		západ			východ		západ					
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.				
1	Č.	Nový rok. Obř. P.	7	54	4	6	MAJE	8	13	Měsíce jeden		D Prvá čtvrt dne 3. v sobotu o 1. hod. 19 min. večer. — Zima roste a sněží při větře severovýchodním.			
2	P.	† Sv. Makaria, poust.	7	53	4	7	9	28							
3	S.	S. Genovefy, panny.	7	53	4	7	10	40							
Třetí neděle v roce. Vstaň a vezmi dítě i matku jeho. Mat. 2.															
4	Ú.	S. Tita, biskupa.	7	52	4	8	BEZESNA	11	49	níže a		D Úplněk dne 10. v sobotu o 10. hod. 13 min. ráno. Mlhavo a mírná zima; značné sněžení.			
5	P.	S. Telesfora, pap.	7	52	4	8	ráno								
6	Ú.	S. 3 Králů. Zjev	7	51	4	9	0	56							
7	St.	S. Valentina. Najm.	7	50	4	10	2	2	Měsíce a		D Poslední čtvrt dne 18. v neděli o 5 h. 56 m. ráno. Suchá zima, sanice.				
8	Č.	S. Severina Merid.	7	49	4	11	3	5							
9	P.	† S. Marcelina. Jul.	7	48	4	12	4	6							
10	S.	S. Pavla, poust.	7	47	4	13	5	5	Měsíce a		D Nový měsíc dne 26. v pond. o 0 hod. 31 min. ráno. Jasní zdraví dnové a tuhá zima.				
Neděle první po Zjev. Páně. Abyž byl Pán Ježíš vo 12 letech.															
11	Ú.	S. Hygina, papeže.	7	46	4	14	BEZESNA	6				0	Měsíce a		
12	P.	S. Arnosta. Arkadia.	7	45	4	15	6	49	Měsíce a						
13	Ú.	S. Veroniky. Hilar.	7	44	4	16	7	33			4	43			
14	St.	S. Felixe.	7	43	4	17	5	40			Měsíce a				
15	Č.	S. Maury a Britty.	7	42	4	18	6	40							
16	P.	† S. Marcella, pap.	7	41	4	19	7	43	Měsíce a						
17	S.	S. Antonina, poust.	7	40	4	20	8	46							
Ned. 2. po Zjev. Páně. Jan 2. Slav. nejiv. jména Ježíš.															
18	Ú.	S. Prisky, pan. muč.	7	39	4	21	BEZESNA	dne a		přihláš a		Kruaerův stoletý kalendář. „Dá-li Pán Bůh!“ Dne 1. 2. a 3. mlhavo a zamračeno; 4. 5. 6. deštivo; 7. 8. 9. mírná zima; 11. deštivo; od 13. až do konce nestála povětrnost, větrno, sněh, mlha.			
19	P.	S. Kanuta, krále.	7	38	4	22	9						51		
20	Ú.	S. Fab. a Sebest.	7	37	4	23	10						57		
21	St.	S. Knežty, pan. muč.	7	36	4	24	0	6	Měsíce a						
22	Č.	S. Vincencia, muč.	7	35	4	25	1	17							
23	P.	† Zasnoub. P. Marie.	7	34	4	26	2	49							
24	S.	S. Timothea, bisk. m.	7	33	4	27	3	41	Měsíce a						
Ned. 3. po Zjev. Páně. Pán Ježíš uzdravil malomečebo.															
25	Ú.	Obrác. sv. Pavla.	7	31	4	29	BEZESNA	dne a			přihláš a				
26	P.	S. Polikarpa, bisk.	7	30	4	30	4			52					
27	Ú.	S. Jana Zlatoustého.	7	28	4	32	5			58					
28	St.	Sv. Karla Velikého.	7	27	4	33	6	55	Měsíce a						
29	Č.	S. Františka Salest.	7	25	4	35	7	1							
30	P.	† S. Martiny, pan.	7	23	4	37	8	17							
31	S.	S. Petra Nolaska.	7	21	4	39	9	30	Měsíce a						
Slunce vstoupí do znamení vodníka (♊) v úterý dne 20. ledna o 4 hod. 38 min. večer.															
Povaha měsíce Ledna.															
<p style="text-align: center;">Ledén jest nejstudenější měsíc v našem poneybí. Jasně noci, země pokryta sněhem, zima vyostoupá nejvyšš, avšak tuhá zima trvá jen několik dní. Jihozápadní a severovýchodní větrové se obvykle střídají.</p>															

Únor má 28 dní.

Polsky: Luty. Skirsky: Veljača. Slowinsky: Svečan. Rusky: Februar.

Svatý Pavel (dříve Šavel) narodil se v městě Tarsu v Cilicii; byl učeníkem Gamalielovým; promísleoval křesťany a zázrakem obrácen jest na víru. Založil pak co horlivý upostol mnoho církví, a byl se sv. Petrem na jeden den mečem stat.

Den měsíce	Den v týd.	Svatý a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.
			východ		západ			východ		západ		
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.	
Neb. 1. po Štev. Páně. Pán Ježíš utišil bouři mořskou. Mat. 8.												
1	N.	S. Ignacia, bisk.	7	20	4	41	☉	10	41	Měsíce mlhy = západá	D Prvá čtvrt dne 1. v neděli o 9 h. 26 m. večer. — Mrazivá mlha, zamračeno, pak mírno.	
2	P.	Děsťomáři P. Mar.	7	18	4	43		11	49			
3	U.	S. Blažeje, bisk.	7	16	4	45		ráno				
4	St.	S. Veroniky.	7	15	4	46		0	55			
5	C.	S. Agaty. Frant.	7	14	4	47		1	58			
6	P.	† S. Doroty.	7	12	4	49		2	58			
7	S.	S. Romualda, opat.	7	11	4	50		3	54			
Neb. Devětist. (Septuagesima). Pořebať najma dělů. Mat. 20.												
8	N.	S. Jana z Mathy.	7	9	4	51	☉	4	45	na	C Posledni čtvrt dne 17. v úterý o 3 h. 25 m. ráno. Měnivá povětrnost, sněžení, mráz, severozápadní vítr, dešť.	
9	P.	S. Apollonie, panny.	7	8	4	53		5	32			
10	U.	S. Scholastiky, jept.	7	6	4	55		6	14			
11	St.	S. Eufrosiny, panny.	7	4	4	57		7	51			
12	C.	S. Eulalie, pan.	7	2	4	59		7	23			
13	P.	† S. Kateřiny Mě.	7	0	5	0		a	6			
14	S.	S. Valentina, t.	6	59	5	2		Mě =	7			
Neb. 1. po Devět. (Sexagesima). Slovo Boží jako jmeno.												
15	N.	S. Faustina a Jov.	6	57	5	4	☉	8	49	na	D Druhá čtvrt dne 24. v úterý o 1 h. 3 m. večer. — Jasně duové se množí, pak mírně studeno a mlha. Stnaucemv stolety kalendář. „Dá-li Pán Bůh!“ Ob 1—7. zamračeno, deštivo a větrno; 8. jasno a studeno, 9—12. zamračeno, sněh; 13. až 16. zima a jasno, 8. dešť a sněh, 19—22. studený vítr; 23.—26. jasno; z rána mrazivo, večer studený dešť; 28. studeno, nepřijemno.	
16	P.	S. Juliany pan.	6	56	5	6		9	57			
17	U.	S. Juliana a spolom.	6	54	5	7		11	6			
18	St.	S. Flawiana. Cim.	6	52	5	9		ráno				
19	Čt.	S. Mansueta. Rom.	6	50	5	11		0	17			
20	P.	† S. Eucharie, bisk.	6	48	5	13		1	28			
21	S.	S. Cleovery.	6	46	5	15		2	36			
Neb. 2. po Devět. (Quinquagesima). Slépy u Zevčha. Vul 18.												
22	N.	S. Sibleu Sv. Petra.	6	45	5	16	☉	3	41	na		
23	P.	S. Petra Damad.	6	43	5	18		4	40			
24	U.	S. Matěje, apost.	6	42	5	19		5	31			
25	St.	† Pepec. S. Walk.	6	40	5	21		4	32			
26	C.	† S. Alexandra.	6	38	5	23		5	49			
27	P.	† S. Leandra, bisk.	6	37	5	24		7	4			
28	S.	† S. Oswalda.	6	35	5	26		18	17			

Slunce vstoupí do znamení ryb (♊) dne 19. ve čtvrtel o 7. hod. 16 min. ráno.

Povaha měsíce Února.

Únor bývá bohatý na sněh, zvláště v horách. Nastanou-li duové teple v únoru, jeť se v březnu studených co báti. Noce jasné, rána mrazivé; nepřijemní studení větrové.

Duben má 30 dní.

Polsky: Kviecien. Nizsky: Travanj. Slowinsky: Mali traven. Rusky: Aprelj.
Sv. Jakob starši, syn Zebedeův, rybář, umřel mečem první z apostolův smrtí mučednickou v Jerusalemě o velikonoci roku 43. po Christu.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná pomětnost.	
			východ		západ			východ		západ			
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.		
1	St.	† S. Huga, bisk.	5	41	6	20	M E S I C E D U B E N A	11	34	ráno	západ	Měsíce přibývá	Prvá čtvrt dne 1. ve středu o 2 h. 39 m. večer. — Mrazivé noci zláště v horách; ve dne dosti teplo a jasno.
2	St.	† S. Frantiska z P.	5	39	6	22		0	31				
3	P.	7 hol. P. Marie.	5	37	6	24		1	21				
4	St.	† S. Iřidor. Umbr.	5	35	6	26							
Před. svát. V. Seřid na ostici slavně leže ve Jerusalema. Mat. 21													
5	N.	S. Vincencia Ferer.	5	33	6	28	M E S I C E D U B E N A	2	6	ve dne	přibývá	Měsíce ubývá	Úplnět dne 9. ve čtvrtel o 10. h. 34 m. ráno. — 3 rána mrazů, ve dne slunečno a teplo, pak proměnlivo a větrno.
6	P.	† S. Celestina, pap.	5	31	6	30		2	47				
7	U.	† S. Hermana Jos.	5	30	6	31		3	23				
8	St.	† S. Alberta. Valer.	5	29	6	32		3	54				
9	St.	Zelený čtvrt.	5	27	5	34		4	22				
10	P.	Velký pátek.	5	25	6	36		4	48				
11	St.	Bílá Sobota.	5	23	6	38		5	15	večer.			
Boží bed velikonoční. Pán Seřid mřtal z mrtvých. Mat. 16													
12	N.	Večeře velikonoční.	5	22	6	39	M E S I C E D U B E N A	5	42	Měsíce	a ubývá	Měsíce ubývá	Poslední čtvrt dne 17. v pátek o 1. h. 3. m. večer. — Počíná se zelenati. Přehánky, tepla přibývá.
13	P.	Pondělí velikonoční	5	20	6	41		6	42				
14	U.	S. Tiburcia a Val.	5	18	6	43		9	7				
15	St.	S. Anastasie. M. Pet.	5	17	6	44		10	19				
16	St.	S. Tiburcia, bisk.	5	15	6	46		11	27				
17	P.	S. Rudolfa. Aniceta.	5	13	6	48							
18	St.	S. Apollonia, bisk.	5	12	6	49		0	28				
Před. 1. po Velik. (Bílá. Quasim.) B. Seřid mřtal raně dvěmi. Jan 20													
19	N.	S. Iva IX. pap.	5	10	6	51	M E S I C E D U B E N A	ve dne	přibývá	Měsíce ubývá	Nový měsíc dne 24. v pátek o 8 h. 20 m. ráno. — První jarní bouřky; lijavec, nevolit nepřijemných dní. Snanecno stoletá kalendář.		
20	P.	S. Anezky. Marcel.	5	8	6	53						1	23
21	U.	S. Anselma, bisk.	5	6	6	55		2	10				
22	St.	S. Eotera a Kaja.	5	4	6	57		3	28				
23	St.	S. Wojtěcha, bisk.	5	3	6	58		3	53				
24	P.	† S. Iřiho, rytíře.	5	1	7	0		4	20				
25	St.	S. Marka evangel.	4	59	7	2		4	46				
Před. 2. po Velik. (Miser. Dom.) B. Seřid mřtal raně dvěmi. Jan 20													
26	N.	S. Kleta a Marcel.	4	58	7	3	M E S I C E D U B E N A	7	7	ve dne	přibývá	Měsíce ubývá	„Dá-li Pán Bůh!“ Od 1—5. dosti jasné dny; 5. sněh, hned witr, hned běst; nepřijemno až do 14; dne 15. pělně až do 20; pak běst, chladný witr, nestálé počasí a mrazy až do 30., kdy se oteplí.
27	P.	S. Anastasia. Peregr.	4	56	7	5		8	15				
28	U.	S. Witalisa, mučen.	4	54	7	7		8	20				
29	St.	S. Petra Wer.	4	52	7	9		10	20				
30	St.	S. Kateřiny Sien.	4	51	7	10		11	14				

Slunce wstoupí do znamení býka (♉) dne 20. v pondělí o 7. hod. 22 min. večer.

Zemaha měsíce Dubna

Wystupující slunce rezebtívá naše pásmo demě více, pkee wřsal mrazy nejsou nic wřacněho. Nestálost a měnitost jeřt hlawní wřlastnosti měsíce Dubna.

Květen má 31 dní.

Polsky: Maj. Ilirsky: Svibanj: Slowinsky: Velki traven. Rusky: Maj.

Sv. Jan, miláček Páně, bratr Jakobův byl z apostolův nejmladší. Jemu odkázal Christus umírající svou Matku Marii. Umřel v Asii v městě Efesu co kmet stoletý.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.		
			východ		západ			východ		západ				
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.			
1	P.	+ S. Filippa a Jak.	4	50	7	11	☉	ráno				D Prvá čtvrt dne 1. v pátek o 1. h. 23 min. ráno. — Ponejvíce pětní jarní dnové, ale silní západní větrové.		
2	S.	S. Athanasia. Sigm.	4	48	7	13	☉	0	3					
Ned. 3. po Velikonci. (Jubilato.) Mládeže a neuzříte mae. Jan 16.														
3	N.	Nalezení sv. kříže.	4	47	7	14	☉	0	46		Měsíce a západů	E Úplnět dne 9. v sobotu o 3. h. 16 m. ráno. — Přijemní jarní dnové, pak trochu deštivo a chladno.		
4	P.	S. Floriania muč.	4	46	7	15	☉	1	23					
5	U.	Sm. Pia V. Gotth.	4	45	7	16	☉	1	55					
6	St.	S. Jana z Damask.	4	43	7	18	☉	2	24					
7	S.	S. Stanislava, bisk.	4	42	7	19	☉	2	51					
8	P.	† Zjev. sv. Mich.	4	41	7	20	☉	3	17					
9	S.	S. Hebeře Kasianz.	4	39	7	22	☉	3	42					
Ned. 4. po Velik. (Cantato.) Jbn k tomu, který mne poslal. Jan 10.														
10	N.	S. Fibera. Anton.	4	37	7	24	☉	4	8	večer			Měsíce a východů	F Poslední čtvrt dne 17. v neděli o 0 h. 25 m. ráno. — Studená jitra, o posledních teplo, jasno ale větrno.
11	P.	S. Mamerta.	4	36	7	25	☉	4	37	6:47				
12	U.	S. Pantracia.	4	34	7	27	☉			8 0				
13	St.	S. Servacia, bisk.	4	33	7	28	☉			9 13				
14	S.	S. Bonifacia.	4	31	7	30	☉			10 21				
15	P.	† S. Zofie.	4	30	7	31	☉			11 21				
16	S.	S. Jana Nepomuč.	4	29	7	32	☉			ráno				
Ned. 5. po Velik. (Rogate.) Videte-li zač prositi Dce. Jan 15.														
17	N.	S. Brunona, bisk.	4	28	7	33	☉			0 10	bi me dne. přibývá	G Prvá čtvrt dne 30. v sobotu o 2 h. 17 m. večer. — Přijemní jasní dnové. Tepla přibývá. Snauerniv stoletý kalendář.		
18	P.	bi S. Iva. Petra C.	4	27	7	34	☉			0 51				
19	U.	S. Bernardina.	4	25	7	36	☉			1 26				
20	St.	S. Felixe, kapuc.	4	24	7	37	☉			1 57				
21	S.	Nanebevst. Páně.	4	23	7	38	☉			2 24				
22	P.	† S. Julie.	4	22	7	39	☉			2 50				
23	S.	S. Desiberia, bisk.	4	22	7	39	☉			3 16				
Ned. 6. po Velik. (Grault) Když přijde Utěšitel. Jan 15. a 16.														
24	N.	S. Johanny.	4	21	7	40	☉			večer 3 43	ve dne. ubývá	H Dá-li Pán Bůh! Květen jest na počátku pěkný a teplý; 7. bouřka, pak deštivo až do 13., potom větrno; 15. ostrá povětrnost až do 18.; obtud teplo a krásně až do konce.		
25	P.	S. Urbana. Dehoře.	4	20	7	41	☉			7 8 4 13				
26	U.	S. Filippa Mercif.	4	19	7	42	☉			8 9				
27	St.	S. Jana, pap.	4	18	7	43	☉			9 6				
28	St.	S. Wilema. Bedy.	4	17	7	44	☉			9 58				
29	P.	† S. Konstantina, m.	4	16	7	45	☉			10 43				
30	S.	S. Ferdinanda.	4	15	7	45	☉			11 23				
Voží hod svatoduffni. Mluje-li kdo mae. Jan 14.														
31	N.	Medele svatoduffni.	4	14	7	45	☉			11 57				

Slunce vstoupí do znamení blíženců (II) dne 21. ve čtvrtel o 7. hod. 34 min. večer.
 Pováha měsíce Května.
 Měsíc bývá Květen nejjasnějším měsícem v roce; mrazů bývá pořádku, kolem 12. 13. a 14. vsfat začasté velmi studeno. Mléké teplo s bouřkami je střídavé.

Červen má 30 dní.

Polsky: Czerviec. Sfrsky: Lipanj. Slowinsky: Rožnik. Rusky: Junij.

Sv. Tomáš, rybář z Galileje. Nechtěl uvěřiti, že Pán z mrtvých vstal, pokudby se o tom sám nepřesvědčil, což se i stalo. Kázal sv. evangelium na východě v Medii, v Persii a v Indii, kdež od pohanů pro víru kopím proboden byl.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce			Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.	
			východ		západ			východ	západ			
			h.	m.	h.	m.			h.	m.		h.
1	P.	Pondělí svatodušní.	4	14	7	46	☉	ráno			☉ Úplnět dne 7. v neděli o 6. h. 28 m. večer. — Teplí dnové s bouřlivým deštěm. Velmi úrodné.	
2	U.	S. Grazima, mučen.	4	13	7	47	☉	0	27	Měsíc = joděti		
3	St.	† S. Klotilby, kr.	4	12	7	48	☉	0	54			
4	C.	S. Kvirina, bisk.	4	11	7	49	☉	1	18			
5	P.	† Bonifacia, bisk.	4	11	7	49	☉	1	43			
6	S.	† S. Norberta.	4	10	7	50	☉	2	9			
Ned. 1. po sv. Duchu. Lut. 6. — St. Nejšv. Trojice Boží. Mat. 28												
7	R.	S. Roberta. Lukrecie.	4	9	7	51	☉	2	36		☉ Poslední čtvrt dne 15. v pondělí o 8. h. 15 m. ráno. — Jasně a příjemně, pak chladno a deštivo s půlnocním větrem.	
8	P.	S. Medarda, bisk.	4	8	7	52	☉	3	7	večer		
9	U.	St. Prima a Felicity.	4	8	7	52	☉	3	44	6		53
10	St.	S. Markety, král.	4	7	7	53	☉			8		4
11	C.	Božího Těla.	4	7	7	53	☉			9		9
12	P.	† S. Jana z Falundy.	4	6	7	54	☉			10		6
13	S.	S. Ant. Paduansk.	4	6	7	54	☉			16	52	
Ned. 2. po sv. Duchu. Člověk učinil večeri velikou. Lut. 14.												
14	R.	S. Basilia West.	4	6	7	54	☉			11	29	☉ Prvá čtvrt dne 29. v pondělí o 5 h. 25 m. ráno. — Mírné teplo, přeháňky.
15	P.	S. Bita, Mod. a Str.	4	5	7	55	☉					
16	U.	S. Frantissky Neg.	4	5	7	55	☉			0	1	
17	St.	S. Rajnera, zpěv.	4	5	7	55	☉			0	36	
18	C.	S. Marka a Marcell.	4	4	7	56	☉			0	57	
19	P.	† Nejšv. srdce P. Jež.	4	4	7	56	☉			1	22	
20	S.	S. Silvera, papeže.	4	4	7	56	☉			1	48	
Ned. 3. po sv. Duchu. D ztracené ovce. Lut. 13.												
21	R.	S. Aloista z Gonzagh.	4	4	7	56	☉			2	16	☉ Snaueršv stoletý kalendář. „Dá-li Pán Bůh!“ Na začátku teplo a krásně až do 21., někdy se voní hromobiti a dešť, pak nepřijemno až do konce.
22	P.	S. Paulina, bisk.	4	3	7	57	☉			2	47	
23	U.	S. Edeltr. Agrippiny.	4	4	7	56	☉			3	22	
24	St.	S. Jana Křestitele.	4	4	7	56	☉			7	53	
25	C.	S. Prospera, bisk.	4	4	7	56	☉			8	41	
26	P.	† S. Jana a Pavla.	4	5	7	55	☉			9	23	
27	S.	S. Ladislava, krále.	4	5	7	55	☉			9	59	
Ned. 4. po sv. Duchu. P. Ježíš učil z lodičky zástupy. Lut. 5.												
28	R.	S. Lva II. papeže.	4	5	7	55	☉			10	30	☉ Slunce vstoupí do znamení raka (♋) dne 21. v neděli o 1. hod. 31 min. večer. Začátek léta dne 21. června. — Nejdelší dnové, nejkratší noci.
29	P.	S. Petra a Pavla.	4	6	7	54	☉			10	57	
30	U.	Památka sv. Pavla.	4	6	7	54	☉			11	22	
<p>Slunce vstoupí do znamení raka (♋) dne 21. v neděli o 1. hod. 31 min. večer. Začátek léta dne 21. června. — Nejdelší dnové, nejkratší noci.</p> <p>Povaha měsíce Června.</p> <p>Červen jest nepřijemnější měsíc v roce. Tepla přibývá. Bouřky a lijavce zúrodní osení. Povětrnost května a Června rozhoduje o úrodnosti roku.</p>												

Červec má 31 dní.

Polsky: Lipiec. Nizsky: Sárpanj. Slowinsky: Mali Serpan. Rušsky: Julij.

Sv. **Jakob mladší**, syn Kleofášův, bratr Šimona a Judy Thadeuše. Zůstal biskupem v Jerusalemě. Roku 62. co kmet 96letý, svržen jest byl se střechy chrámové, nic se mu nestalo, a modlil se za nepřátele své, kteříž jej pňk ukamenovali.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.	
			východ		západ			východ		západ			
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.		
1	St.	S. Theobalda, poust.	4	6	7	54	ČERVEC	11	47	měsíce západá	Úplnět dne 7. v úterý o 7. h. 49 m. ráno. — Chladno a desťtvo při severním větru, pak jasno a teplo.		
2	Č.	Navst. P. Marie.	4	7	7	53		ráno	měsíce západá				
3	P.	S. Eulogia. Ireneá.	4	7	7	53		0				11	
4	S.	S. Prosepa, opáta.	4	8	7	52		0				37	
Neb. 5. po sv. Duchu. Nebude-li heinčijí spravednost vaše. Mat. 5.													
5	N.	S. Deminika. Cyrill.	4	8	7	52	ČERVEC	1	5	měsíce přibývá	Poslední čtvrt dne 14. v úterý o 2. hod. 2 m. večer. — Horlo a dusno, v některých krajinách velmi sucho.		
6	P.	S. Jzaiáše proroka.	4	9	7	51		1	39				
7	U.	S. Willibalda, bisk.	4	10	7	50		2	19				
8	St.	S. Křtiana, bisk.	4	10	7	50		3	6				
9	Č.	S. Mojšie. Dřiticia.	4	11	7	49		4	2				
10	P.	† Amalie, kněžny.	4	11	7	49		5	8				
11	S.	S. Pia I. papeže.	4	12	7	48		6	12			večer.	
Neb. 6. po sv. Duchu. S. Jzaiáš napjal 1000 mužů Mat. 8.													
12	N.	S. Jindř. Jana Dual.	4	13	7	47	ČERVEC	7	41	10	3	Nový měsíc dne 21. v úterý o 7. hod. 18 m. ráno. — Bouřky a přeháňky ochlazují vzduch.	
13	P.	S. Eugena. Markety.	4	14	7	46		a měsíce přibývá	10	34	11		2
14	U.	S. Karoliny. Donav.	4	15	7	45			11	28			
15	St.	Kozel. sv. Křost.	4	16	7	44			11	54			
16	Č.	S. P. Marie Karm.	4	17	7	43			11	54			
17	P.	† S. Alěsse, jebr.	4	18	7	42			ráno.	0	21		
18	S.	S. Kamilla a Symf.	4	19	7	41			0	21			
Neb. 7. po sv. Duchu. Václav se křtí v rýbně Mat. 7.													
19	N.	S. Vincencia; Panly.	4	20	7	40	ČERVEC		ne	přibývá	0	51	Kvanerov stoletý kalendář. „Dá-li Pán Bůh!“ Na začátku zamračeno; 4. mráz, odpoledne bouřka, pak krásně; 11. desť bouřlivý; 15. 16. a 17. pěkně, pak desťtvo až do 26; po třech krásných dnech od 28—30. hromobiti, 31. krásný den.
20	P.	S. Eliáše. Hieron.	4	21	7	39		ne	1	24			
21	U.	S. Daniela, pror.	4	22	7	38		ne	2	2			
22	St.	S. Marie Magdal.	4	23	7	37		večer.	2	46			
23	Č.	S. Apolin. Liboria.	4	24	7	36		7	23	3	34		
24	P.	S. Christiny, mučen.	4	25	7	35		8	1				
25	S.	S. Jatoba Wějšiho.	4	26	7	34		8	34				
Neb. 8. po sv. Duchu. Co stáším o tobě? Wobol Mat. 16.													
26	N.	S. Anny, manž. Joa.	4	27	7	33	ČERVEC	9	2	dne	a		
27	P.	S. Pantaleona.	4	28	7	32		9	27				
28	U.	S. Innocencia I.	4	29	7	31		9	52				
29	St.	S. Marthy, panny.	4	30	7	30		10	16				
30	Č.	S. Abdona a Senena	4	31	7	29		10	40				
31	P.	† S. Ignacia z Loy.	4	33	7	27		11	6				

Slunce vstoupí do znamení lva (♌) dne 23. ve čtvrtel a 3. hod. 7 min. večer.

Přibývá měsíc Červec

V Červeci dostoupá teplo nejvyššího stupně. Desťte schlazují vzduch; několikadenní jasno bez mráků jest vzácné. Bouřky a večer blýskotání jsou na denním pořádku.

Srpen má 31 dní.

Polsky: Sierpień. Ilirsky: Kolovoz. Slowinsky: Velikí serpan. Rušsky: August.
 Sv. Filipp, rybář v Bethsaidě. Ve Frygii obrátil množství pohandů na víru a byl v městě Hieropoli mučen, na kříž pověšen a tak kamenován roku 60. po Christu.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.
			východ		západ			východ		západ		
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.	
1	S.	S. Petra v olowech.	4	34	7	26	☾	11	36			
Ned. 9. po sv. Duchu. P. Ježíš plakal nad Jeruzalemem. Lut. 19.												
2	M.	Borcinkuly, Alfonza.	4	36	7	24	☾					
3	P.	Mazeni sv. Štěpána.	4	37	7	23	☾	0	10			
4	U.	S. Dominika, mnicha.	4	38	7	22	☾	0	52			
5	St.	P. Marie sněžné.	4	39	7	21	☾	1	43			
6	C.	Proměnění P. Ježíše.	4	41	7	19	☾	2	44			
7	P.	S. Kajetana. Dřv.	4	42	7	18	☾	3	55			
8	S.	S. Cyriaka a spolom.	4	44	7	16	☾	5	13	7	57	
Ned. 10. po sv. Duchu. D. Jarijevi a publikantovi. Lut. 18.												
9	M.	S. Romana. Emid.	4	45	7	15	☾			8	31	
10	P.	S. Wawřince, muč.	4	46	7	13	☾			9	1	
11	U.	S. Susany, pan. m.	4	48	7	11	☾			9	29	
12	St.	S. Filumeny. Klary, p.	4	50	7	9	☾			9	56	
13	C.	S. Hypelita, kněze.	4	52	7	7	☾			10	24	
14	P.	S. Eufebia. Anast.	4	53	7	6	☾			10	53	
15	S.	Kanekewz, P. Marie.	4	54	7	5	☾			11	25	
Ned. 11. po sv. Duchu. P. Ježíš uzdravil bluhoněného. Mark. 7.												
16	M.	S. Recha. Theodora.	4	56	7	3	☾					
17	P.	S. Liberata, mučen.	4	57	7	2	☾					
18	U.	S. Heleny, císař.	4	59	7	0	☾					
19	St.	S. Ludwika, bisk.	5	1	6	58	☾					
20	C.	S. Bernarda. Stěp.	5	3	6	56	☾					
21	P.	S. Johanny Chant.	5	5	6	54	☾					
22	S.	S. Timothea, muč.	5	6	6	53	☾					
Ned. 12. po sv. Duchu. D. milosrdným Samaritanovi. Lut. 10.												
23	M.	S. Filippa Benizzi.	5	8	6	51	☾			7	33	
24	P.	S. Bartoloměje, ap.	5	9	6	50	☾			7	56	
25	U.	S. Ludwika XI. kr.	5	11	6	48	☾			8	20	
26	St.	S. Samuela. Zesřv.	5	13	6	46	☾			8	45	
27	C.	S. Josefa Kalazansk.	5	14	6	45	☾			9	10	
28	P.	S. Augustina, bisk.	5	16	6	43	☾			9	38	
29	S.	S. Jana štěti.	5	18	6	41	☾			10	10	
Ned. 13. po sv. Duchu. P. Ježíš zhořel 10 matomecůch. Lut. 17.												
30	M.	S. Kláry Limanské.	5	19	6	40	☾			10	48	
31	P.	S. Kláry. Isab.	5	21	6	38	☾			11	34	

☾ Úplnět dne 5. ve středu o 7. h. 34 m. večer. — Jasně dnové, pak bouřky a proměnlivo.

☾ Poslední čtvrt dne 12. ve středu o 6 h. 47 m. večer. — Slunce a větrno, mírné teplo.

☾ Nový měsíc dne 19. ve středu o 5. h. 31 m. večer. — Příjemné a stále počasí.

☾ Prvá čtvrt dne 27. ve čtvrtet o 4. h. 10 min. večer. Povětrno, desřtivo a chladno.

Stuancem stoletý kalendář.
 „Dá-li Pán Bůh!“

Desřtivo až do 9. pak krásný den a jas desřtivo až do 15., potom pětná teplá povětrnost až do 25; odtud do konce desřt.

☾ Slunce wstoupí do znamení panny (♍) dne 23. v neděl o 9. hod. 36 m. večer.

Pouaha měsíce Srpna.

Srpen bývá velmi jasný, ale v noci bouřlivý; mívá iřřat také rozsáhlé a trvalé desřt. Tepla ubývá a přichází louce bouřel. Západní větrové panuji.

Září má 30 dní.

Polsky: Wrzesień. Širsky: Rujan. Slowinsky: Kinovec. Rusky: Septembr.
 Sv. Bartoloměj čili Nathanael z Kany Galilejské. Mlátil víru v Arabii a v Persii, ve Frygii, v Lykaonii a v Armenii. Tím byl za živa odřen a s hlavou dolů ukřižován.

Den měsíce	Den v týd.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.			
			východ		západ			východ		západ					
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.				
1	U.	S. Jilji, poustevn.	5	23	6	36	☉	ráno		☾	Měsíc nhlý	☉ Uplnět dne 4. w w pátek o 6. hod. 12 m. ráno. — Několik dní chladno a deštivo, pak příjemno.			
2	St.	S. Justina, Bilema.	5	25	6	34		0	29						
3	G.	S. Mařweta, bisk.	5	27	6	32		1	33				pátek		
4	P.	† S. Kefalie, panny.	5	28	6	31		2	46						
5	S.	S. Wiktorina, Wawř.	5	30	6	29		4	4						
Neb. 14. po sw. Duchu. Mat. 6 — Slaw. anjelůw strážných.															
6	N.	S. Zachariáše pror.	5	32	6	27	☉	5 23		☾	Měsíc	☉ Posledni čtvrt dne 10. we čtvrtel o 11. h. 56 m. večer. — Pokojný wzduch, jasno a mirno.			
7	P.	S. Břemislawy, pan.	5	33	6	26		6	42				večer		
8	U.	Narození P. Marie.	5	35	6	24		7	59				7 55		
9	St.	S. Georgina a spolom.	5	36	6	23		Měsíc	8 23						
10	G.	S. Pulcherie, Mikul.	5	38	6	21			8 52						
11	P.	† S. Felixe z Neg.	5	40	6	19	9 24								
12	S.	S. Guida chudého.	5	42	6	17	9 59		☉	Měsíc	☉ Nový měsíc dne 18. w pátek o 6. h. 39 min. ráno. — Chladno, přehánky a proměnlivo.				
Neb. 15. po sw. Duchu. Luk. 7. — Slaw. jména P. Marie.															
13	N.	S. Liguriáše, bisk.	5	44	6	15	☉	10 39				☾	Měsíc	☉ Prvá čtvrt dne 26. w sobotu o 10 h. 5 m. ráno. — Proměnlivé podzimní počasí, pak mirno a jasno.	
14	P.	Powýšeni sw. kříže.	5	45	6	14		11 25							
15	U.	S. Mikodema, bisk.	5	47	6	12		ráno							
16	St.	† S. Ludmily, kn.	5	49	6	10		0 17							
17	G.	S. Lamberta.	5	51	6	8		1 13							
18	P.	† S. Josefa, knp.	5	53	6	6	2 12		☉	Měsíc	☉ Kruaerino stoletý kalendář.				
19	S.	† S. Jamarie.	5	54	6	5	3 12								
Neb. 16. po sw. Duchu. Sluší-li w sobotu uzdravowati? Luk. 14.															
20	N.	S. Eustachia, muč.	5	56	6	3	☉	4 14		☾	Měsíc	☉ „Dá-li Pán Bůh! Na začátku pěkné podzimní počasí až do 12; 17. 18. a 19. zamračeno; až do 25. studeno a mlhite; odtud až do konce pětná povětrnost.			
21	P.	S. Matouffe, apost.	5	57	6	2		5 18							
22	U.	S. Morice, plukow.	5	59	6	0		6	49				6 23		
23	St.	S. Thelky, panny.	6	0	5	59		7	14				☉		
24	G.	S. Gerharda, Rupert.	6	1	5	58		7	41					7 41	
25	P.	† S. Kleofáše, uč. P.	6	3	5	56	8	12	8 12						
26	S.	S. Cipriana, muč.	6	4	5	55	8	47	8 47	☉	Měsíc	☉ „Na Jilji-li wesele: Pěkné čtyry neděle!“			
Neb. 17. po sw. Duchu. Které jest nehwěťší přitázani? Mat. 22.															
27	N.	S. Košmy a Dam.	6	6	5	53	9 28		☉						
28	P.	S. Wácl. krále Čest.	6	8	5	51	10 18								
29	U.	S. Wích. archanjela.	6	10	5	49	11 18								
30	St.	S. Jeronyma, uč. cír.	6	13	5	47	ráno		☉						

Slunce wstoupí do znamení wáh (♎) dne 23. we středu o 3. hod. 39 min. ráno.
 Začátek času podzimního dne 23. Září. — Podzimní rovnost tuž a neč.

Powaža měsíce Září.

Prvá polowice Září právem služe „Mladým Květne m.“ Wzduch býwá po kolik tuž iřně tichý. Druhá polowice wřsal wlastně má na jobě ráz podzimní; powětrnost býwá ne-
 jatejši a nepřijemná.

Říjen má 31 dní.

Polští: Pazdiernik. Irští: Listopad. Slovínští: Kolopersk. Ruští: Oktobr.
 Sv. Matouš, mýtný ve službě římské. Kázal v Judsku a pak v zemích mourentinských.
 Tam byl u oltáře, když konal obět nejsvětější, proboden od vojáka.

Den měsíce	Den v týdnu	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.	
			východ		západ			východ		západ			
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.		
1	Č	S. Memigia, bisk.	6	14	5	45	M	0	25	ja	Měsíce		
2	P.	† S. Leodagara, bisk.	6	16	5	43	M	1	40	ja			
3	S.	S. Kandia, muč.	6	18	5	41	M	2	58	ja			
Řed. 18. po sv. Duchu. Mat. 9. — Slavnost říjenceva.													
4	M.	S. Františka Serafin.	6	20	5	39	M	4	15		Měsíce	Úplněť dne 3. v sobotu o 4. h. 14 m. večer. — Nestále počasí, desivno, pak zamračeno a mlhavo.	
5	P.	S. Placida.	6	22	5	37	M	5	33	večer			
6	U.	S. Bruna, žal. řádu.	6	24	5	35	M	6	39	6 20			
7	St.	S. Justiny Marla p.	6	26	5	33	M			6 48		Posledni čtvrt dne 10. v sobotu o 6. h. 59 m. ráno. — Několik mirtých přivětivých dní, pak nestále.	
8	Č.	S. Brigity, jeptišky.	6	28	5	31	M	východ		7 19			
9	P.	† S. Divise, bisk.	6	29	5	30	M			7 55			
10	S.	S. Františka Ber.	6	31	5	28	M			8 34			
Řed. 19. po sv. Duchu. Království nebeské jako hvězda. Mat. 22.													
11	M.	S. Ankarba. Mikasia.	6	33	5	26	M			9 17	Měsíce	Nový měsíc dne 17. v sobotu o 10 h. 44 m. večer. — Studená jitra, začátek mraží, několik slunečných dní.	
12	P.	S. Maximiliana, bisk.	6	35	5	24	M	ne	přihřívá	10 6			
13	U.	S. Eduarda III. krále.	6	36	5	23	M	ne	dne.	11 0			
14	St.	S. Kalista, papeže.	6	38	5	21	M			11 58			
15	Č.	S. Theresie.	6	39	5	20	M			ráno			
16	P.	† S. Havla, žal. řádu.	6	41	5	18	M			0 59		Prvá čtvrt dne 26. v pond. o 3. h. 11 m. ráno. — Mlhavo, metro, nestále. Za větrných dní listí padá.	
17	S.	S. Hedvičky, věvod.	6	43	5	16	M			2 1			
Řed. 20. po sv. Duchu. Jan 4. Slav. rosv. chrámů Váně.													
18	M.	S. Lukáše, evang.	6	44	5	15	M			3 5	Měsíce	Krajevův stoletý kalendář.	
19	P.	S. Petra; Mikant.	6	46	5	13	M			4 10			
20	U.	S. Wendelina. Felic.	6	47	5	12	M	večer		5 16			
21	St.	S. Wersily, pan. m.	6	48	5	11	M			5 44		„Dá-li Pán Bůh!“	
22	Č.	S. Kerduly, panny.	6	50	5	9	M			6 13			
23	P.	† S. Jana Kap. Sew.	6	52	5	7	M			6 47	pa=		
24	S.	S. Kafaela, archanj.	6	54	5	5	M			7 27			
Řed. 21. po sv. Duchu. Král Nabe počet de služebních jmění. Mat. 18.													
25	M.	S. Krišpina a Krišpin.	6	55	5	4	M			8 14	Měsíce	Dne 1. a 2. krásně; 3. bouřka, lijavec, pak nepřijemno až do 9; 10. krásně až do 19., kdy mraží; 30. suchý, 31. zamračeno.	
26	P.	S. Evarista I. pap.	6	57	5	2	M			9 11			há
27	U.	S. Sabiny, muč.	6	59	5	0	M			10 16			ne
28	St.	S. Simona a Judy.	7	1	4	58	M			11 26	ne		
29	Č.	S. Marcija. Zenob.	7	3	4	56	M			ráno			
30	P.	† S. Marcella, setn.	7	4	4	55	M			0 46			
31	S.	† S. Wolfganga, bisk.	7	5	4	54	M			7 56			

Slunce vstoupí do znamení štíra (♏) dne 23. v pátek o 4. hod. 32 min. ráno.

Pomaha měsíce Října.

Říjen jest obrazem pomilivosti tohoto světa. Povětrnost jest pochybná. Mlha zastoupá začasté počasí pětné.

Listopad má 30 dní.

Polsky: Listopad. Nirsky: Studenj. Slowinsky: Listopad. Rusky: Novembr.

Sv. **Šimon z Kány** v Mesopotamii umučen byl zároveň se sv. **Judou Thadeášem**, bratrem sv. **Jakoba mladšího**, jenž býval rolníkem. Sv. **Šimon** pilou na dvě rozřezán, sv. **Juda** pak sekýrou sťat byl.

Den měsíce	Den v týd.	Svátky a slavnosti církevní.	Slunce				Znam. neb.	Měsíce				Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.
			východ		západ			východ		západ		
			h.	m.	h.	m.		h.	m.	h.	m.	
Red. 22. po sv. Duchu. Stišli-li daň dávatí cizáři? Mat. 22.												
1	N.	Slav. všech Svát.	7	7	4	52	☀️	3	11	Měsíce zápa- večeř.	☁️	
2	P.	Všech věrných zemř.	7	8	4	51		4	26			
3	Ú.	S. Huberta, bisk.	7	9	4	50		5	40			
4	St.	S. Karla Borom.	7	10	4	49		6	53			
5	Č.	S. Emericha, Zachar.	7	11	4	47		8	3			
6	P.	† Leonarda, poust.	7	13	4	46			6			
7	S.	S. Engelberta, bisk.	7	15	4	44			7			
Red. 23. po sv. Duchu. Kůžte daněte se P. Řeční. Mat. 9												
8	N.	S. Bohumira, bisk.	7	17	4	42	☀️		7	55	☁️	
9	P.	S. Theodora, muč.	7	18	4	41			8	48		
10	Ú.	S. Ondřeje Avelinšf.	7	19	4	40			9	44		
11	St.	S. Martina, bisk.	7	21	4	38			10	44		
12	Č.	S. Martina, pap.	7	22	4	37			11	46		
13	P.	† S. Stanisl. Kostí.	7	24	4	35						
14	S.	S. Jufunda. Serap.	7	25	4	34			0	49		
Red. 24. po sv. Duchu. Stráletství nebesé jate žrue božičně. Mat. 13.												
15	N.	S. Leopolda IV. mark.	7	27	4	32	☀️		1	52	☁️	
16	P.	S. Otмара. Gertr.	7	29	4	30			2	58		
17	Ú.	S. Neboře divotiv.	7	30	4	29			3	6		
18	St.	S. Engena. Dbona.	7	32	4	28			5	16		
19	Č.	S. Alžběty, kněžny.	7	33	4	27			6	27		
20	P.	† S. Felixe z Balcis	7	34	4	26			5	22		
21	S.	Děťování P. Mar.	7	35	4	25			6	9		
Red. 25. a peš. po sv. Duchu. Adyž užine ošavnost spustění. Mat. 21.												
22	N.	S. Cecilie, mučen.	7	36	4	24	☀️	7	4	Měsíce bá ve dne.	☁️	
23	P.	S. Klementa I. pap.	7	37	4	23		8	6			
24	Ú.	S. Jana z kř. Flory.	7	38	4	22		9	15			
25	St.	S. Kateřiny, p. muč.	7	39	4	21		10	28			
26	Č.	S. Konrada, bisk.	7	40	4	20		11	44			
27	P.	† S. Virgilia, bisk.	7	41	4	19						
28	S.	S. Eothena. Rufa.	7	42	4	18			0			
Red. 1. adventní. O posledním ferdn. Luk. 21.												
29	N.	S. Saturina, bisk.	7	43	4	17		2	12			
30	P.	S. Ondřeje, apost.	7	44	4	16		3	24			

☁️ Uplnět dne 2. v pond. o 2. h. 3 m. ráno. — Ostří větrové, hustá mráčka a deštivo.

☁️ Poslední čtvrt dne 8. v neděli o 5. h. 20 m. večer. — Mlhavo a všeho, patněkolit přívětivých dní.

☁️ Nový měsíc dne 16. v pond. o 5. h. 0 m. večer. — Mlha a noční mrazy. Sněh, tmavé noci.

☁️ Prvá čtvrt dne 21. v úterý o 6 h. 38 m. večer. — Mlho, studeno, židka kdy slunečný svit; v horách tuhá zima.

☁️ **Stauerovo století kalendář.**

„Dá-li Pán Bůh!

☁️ Na začátku zamračeno a větrno; dne 6. a 7. mirno a pěkně; dne 10. deštivo až do 17; dne 18. sněh až do konce. Poslední deštivé jsou velmi studeni.

Slunce vstoupí do znamení štelce (♈) dne 22. v neděli o 11. hod. 8 min. večer.

Pomaha měsíce Listopada.

Dešt, studeno, mlha a podobná slova vyznačují měsíc tento, jenž bývá měsícem nejnepřívětivějším. Zasní dnové jsou výjímky. V poslední třetině října dostavuje se obvykle zima pravá.

Profince má 31 dní.

Polsky: Grudzień. Nizozemsky: Prosiniec. Słowinsky: Gruden. Ruský: Decembr.

Sv. Matěj, zvolený sborem apostoľův na místo Jidáše Iskariotského, jenž byl zradil Pána; 33 let pracoval mezi pohany a navrátil se mezi židy, kteříž jej ukamenovali za času Nerona l. P. 64.

Den měsíce	Den v tébě.	Svatky a slavnosti církevní.	Slunce		Znam. neb.	Měsíce		Čtvrtě měsíce a možná povětrnost.	
			východ	západ		východ	západ		
			h. m.	h. m.		h. m.	h. m.		
1	U.	S. Eliška, bisk.	7 45	4 15	☾	4 36	☾	Úplnět dne 2. ve středn o 0 h. 3. m. večer. — Několik studených dní, pak mlhavo a vlhko.	
2	St.	† S. Bibiany, křesť.	7 46	4 14	☾	5 47	☾		
3	S.	S. Frantiska křesť.	7 47	4 13	☾	6 55	večer		
4	P.	† S. Barbory, pan.	7 48	4 12	☾	7 50	5 1		
5	S.	S. Lucia, Sabbaša.	7 49	4 11	☾		5 47		
Ned. 2. adventní. Dva-li jsi ten, kteráž věstí má? Mat. 11									
6	N.	S. Mikuláše, bisk.	7 50	4 10	☾		6 38	Poslední čtvrt dne 8. ve čtvrtk o 7. h. 34 m. ráno — husté mlhy, sněh a dešť.	
7	P.	S. Ambrože, bisk.	7 50	4 10	☾		7 32		
8	U.	Řep. početi P. Mar	7 51	4 9	☾		8 31		
9	St.	† S. Leokadie, pan.	7 52	4 8	☾		9 32		
10	S.	S. Judithy, Melch.	7 53	4 7	☾		10 34		
11	P.	† S. Damasa, pap.	7 53	4 7	☾		11 36	☾ Nový měsíc dne 17. ve čtvrtk o 1 h. 7 m. večer. — Silné sněžení, několik studených dní.	
12	S.	S. Synesia, Maxen.	7 54	4 6	☾		ráno		
Ned. 3. adventní. Pošli židě 3 Semínka v souměr. Jan 1									
13	N.	S. Lucie, Panny muč.	7 54	4 6	☾		0 39		Prvá čtvrt dne 24. ve čtvrtk o 7 h. 42 m. ráno. — Sněh a zima pamje.
14	P.	S. Spiridiona, Nikas.	7 55	4 5	☾		1 45		
15	U.	S. Irenea, muč.	7 55	4 5	☾		2 53		
16	St.	† S. Melaidy, cis.	7 56	4 5	☾		4 4		
17	S.	† S. Lazara.	7 56	4 4	☾		5 16		
18	P.	† S. Gracian., bisk.	7 56	4 4	☾		6 28	☾ Úplnět dne 30. ve středn o 10. h. 39 m. večer. — Přiroda ve svém nejvěšším smutku loučí se se starým rokem.	
19	S.	† S. Nemesia.	7 56	4 4	☾		7 38		
Ned. 4. adventní. Věta 15. stařina: Zima vlt. 5									
20	N.	S. Anona, Liberat.	7 56	4 4	☾		8 42		Stnanerův stoletý kalendář.
21	P.	S. Tomáše apost.	7 57	4 3	☾		7 0		
22	U.	S. Zena, Beaty.	7 57	4 3	☾		8 15		
23	St.	† S. Viktorie, pan.	7 57	4 3	☾		9 33		
24	S.	† S. Adama a Ewy.	7 56	4 4	☾		10 49		
25	P.	Mar. Krista Pána.	7 56	4 4	☾		ráno	„Dá-li Pán Bůh!“ Dva první dnové studeni, pak sněh; 8 dešť, 10. počíná mrznouti a se jasniti; od 21.—26. nepřivětivo, pak až do konce studeno.	
26	S.	S. Štěpána, přívem.	7 56	4 4	☾		0 3		
Neděle mezi svatými Marešův 8 Jan. 2									
27	N.	S. Jana ap. a Evang.	7 56	4 4	☾		1 16		☾
28	P.	S. mládátek.	7 55	4 5	☾		2 27		
29	U.	S. Tomáše arcibisk.	7 55	4 5	☾		3 36		
30	St.	S. Dawida krále.	7 54	4 6	☾		4 44		
31	S.	S. Sylvestra, pap.	7 54	4 6	☾		5 49		

Slunce vstoupí do znamení kozorožce (♋) dne 21. v úterý o 9. h. 22 min. večer.

Sačátek zimy dne 22. Profince. — Větrání dnové a nejdejší noc . . .

Uváž. měřice Profince

Prvá polovice bývá ještě zjmnější; po vypadnutí bojného sněhu mění se povětrnost; nastává-li jasno: tež ostrý studený vítr přináší tuhou zimu.

Přehled židovského kalendáře na obyčejný rok 1857.

Dle počtu židovského 5617—5618.

Počet křesťanský.	Počet židovský.
6. Ledna	Půst. Obležení Jerusalema.
26. "	1. Šabat.
9. Února	Radostný den.
15. "	1. Udar.
9. Března	Půst. Esther.
10. "	Purim.
11. "	Suffan Purim.
26. "	1. Nisan.
8. Dubna	Swatvečer welkonoční.
9. "	Passa Welkonoc. *
10. "	Druhý svátek. *
15. "	Sedmý svátek. *
16. "	Konec svátků welkonočních. *
25. "	1. Ijar.
24. Května	1. Siwan.
29. "	Slavnost Letnic *
30. "	Druhý svátek. *
23. Června	1. Chamuz.
9. Července	Půst dobyti chrámu. *
22. "	1. Ab.
30. "	Půst spálení chrámu.
21. srpna	1. Elul.
18. Září	1. Tisri. Nový rok 5618 *
20. "	Druhý svátek noworoční. *
21. "	Půst Gedaljah.
28. "	Slavnost smíření. *
3. Října	Slavnost pod zeleným. *
4. "	Druhý svátek. *
9. "	Slavnost palmová.
10. "	Konec slavnosti pod zeleným. *
11. "	Radošť ze zákona. *
19. "	1. Marcheswan.
18. Listopada	1. Kislew.
12. Prosince	Posvěcení chrámu.
18. "	1. Tebeth.
27. "	Půst obležení Jerusalema.

Poznámání. Slavnosti hvězdičkou * znamená u Židů se přísně světi.

I. Pohodlné svátky roku 1857.

Nejsladšího jmena Ježíš (neb. 2. po Zjev. Páně)	18. Ledna.	Nejšvětější Trojice	7. Čerwna.
Neděle Dewitník	8. Unora.	Slavnost Božího Těla	11. "
Popelční středa	25. "	Slavnost Nawštíwení Panny Marie	2. Čerwc.
Neděle 1. postní	1. Března.	Slavnost anjelů strážných	6. Září.
Neděle květná	5. Dubna.	Slavnost jmena P. Marie	13. "
Zelený čtvrtek	9. "	Neděle růžencová	4. Října.
Boží hod velikonoční	12. "	Wšeobecné posvěcení chrámů	18. "
Neděle bílá prouboční	19. "	První neděle adventní	29. Listop.
Neděle prosebná	17. Května.	Neděl po smatém Duchu jest	25. "
Manewstoupení Páně	21. "	Masopůst počíná 7. Ledna, a trvá až do 24. Unora.	
Boží hod swatobuší	31. "		

II. Dzwláštni swátky a slawnosti cirkewni

w arcibiskupstwi Dlomuckém a w biskupstwi Brněnském potwrzené swatým otcem papežem Piem IX.

W úterý po neděli dewitník: M oblitba Pána Nasseho Ježíše Chrísta.	W neděli 3. po Sw. Duchu: Nejšči- stšího srdce blah. P. Marie.
W úterý po 1. neděli po dewitniku: Pa- mátka utrpení P. N. J. Chrísta.	W neděli 5. po Sw. Duchu: S. Pa- wliny panny a mučenice.
W pátek po popelci: Sw. trnowé ko- runy P. N. J. Chrísta.	W neděli 1. w Čerwenci: Nejdrazší krwe P. N. J. Chrísta.
W pátek po 1. neb. postní: Kopi a hřebů P. N. J. Chrísta.	W neděli 1. po oktáwu sw. ap. Petra a Pawla: Památka wšech swatých biskupůw (papežůw) Římských.
W pátek po 2. neb. postní: Proštera- bla P. N. J. Chrísta.	W neděli 3. měsíce Září: Sedmi- bolestné blah. P. Marie.
W pátek po 3. neb. postní: Sw. pěti- ran P. N. J. Chrísta.	W neděli 2. měsíce Října: Mateřstwi blah. P. Marie.
W pátek po 4. neb. postní: Nejdrazší krwe P. N. J. Chrísta	W neděli 4. měsíce Října: Čistoty bl. P. Marie.
W pátek po neděli smrtelné: Sedmi- bolestné blah. P. Marie.	W neděli 2. měsíce Listopada nebo w ne- děli posl. po sw. Duchu: Džran- stwi blah. P. Marie.
W neděli 3. po Welikonoci: Džranstwi sw. Josefa, ženicha b. P. Marie.	
W pátek po oktáwu Božího Těla: Nejš- wětějšího srdce Ježíšowa.	

III. Dnowé postní.

Dnowé postní jsou w kalendáři nassem pro úplnou jistotu a pohodlnost znamenání trojím znamením. Dnowé malým čerweným křížkem zna-
menání jsou takowé dnowé postní, kdy každý katolický křestan masitých pokrmů zdržeti se musí. — Dnowé malým čerwným křížkem znamenání jsou rovněž dnowé postní, na kterých masitých pokrmů jísti se

dowoluje, ale poroučí se Cirkwi swatou, ujmu sobě učiniti a jmenowitě jen je-
dnou za den do syta se najísti. — Dnowé welkým čerweným křížkem zna-
menání jsou nejpřísnější dnowé postní, kdy powinno jest i masitých pokrmů se zdržeti i ujmu sobě učiniti a jen jednou za den se najísti.

IV. Čtvero suchých čili kwatembrowých dní.

1. Dne 4., 6. a 7. Března.
2. Dne 3., 5. a 6. Čerwna.
3. Dne 16., 18. a 19. Zári.
4. Dne 16., 18. a 19. Prosince.

V. Letopisné známky.

(Ze kalendáře Diehovova.)

- Zlaté číslo XV.
 Číslo epaktů V.
 Číslo kruhu slunečného XVIII.
 Číslo římského počtu XV.
 Písmeno nedělní D.

VI. Posvátný čas welikonoční.

Posvátný čas welikonoční trvá od čtvrté neděle postní dne 22. Března, až do soboty před slavností Nejsvětější Trojice, 6. Čerwna. —
 V tomto posvátném čase powinno-

wán jest každý katolický křesťan, swému narizenému knězi ze swých hříchů stroussené a úplně se wyznati čili zpowidati, a nejsvětější swátost olštárni s plamennou pebožností a s reznicenou touhou přijmouti.

VII. Noremní dnové.

Posvátné doby (Tempus sacratum), w nichžto po zákonu církewnim zapovězeny jsou wšselité hluché kratochwile, plesy čili bály, wčerejné hubby čili musiky a těm podobné zábawy jsou:

1. Doba adwentní a swátky wánoční až do slavnosti sw. tři králůw, ob 29. Listopada až do 6. Ledna.

2. Celý čtrhycetidenní postní čas a tyhoden welikonoční až do neděle prodni, ob 25. Února až do 19. Dubna.

3. D čtwerých suchých čili kwatembrowých dnech, jakož i w pátek a w sobotu po celý rok.

4. W swatwečer před hlawnimi swátky.

5. Na den apostoľů nassich sw. Chrylla a Methodia.

Plesy (bály), hubby (musiky) wse-

litě, diwabelní hry a wšsecky zábawy wetejně zakázány jsou též zákony císařskými:

1. Poslední tři dni adwentní, dne 22., 23. a 24. Prosince.

2. Na Boží hod wánoční, dne 25. Prosince.

3. Na středu popelečnou, dne 25. Února.

4. Na den Zvěstowání b. P. Marie, dne 25. Března.

5. Po celý swatý týden před welikonoeci.

6. Na Boží hod welikonoční, dne 12. Dubna.

7. Na Boží hod swatodušňní, dne 31. Kwětna.

8. Na hod Božjho Těla, dne 11. Čerwna.

9. Na slawnost Narozeni b. P. Marie, dne 8. Zári.

VIII. Swatí patronové zemští,

jichžto památka slawně se koná w forunních zemích nasseho císařstwi Rakoušského.

Sw. Chrylla a Method, dne 9. Března, na Morawě.

Sw. Jan Nepomucký, dne 16. Kwětna, w Čechách.

Sw. Wáclaw, dne 28. Zári, w Čechách.

Sw. Štěpán, dne 20. Čerwna, w Uhřích.

Sw. Eliáš, dne 20. Července w Chor- watsku.	Sw. Stanislaw, dne 7. Kwětna w Haliči.
Sw. Rochus, dne 16. Srpna w Chor- watsku.	Sw. Leopold, dne 15. Listopada w Dolním Rakousku.
Sw. Jan Křesitel, dne 23. Čerwna w Slawonsku.	Sw. Florian, dne 4. Kwětna w Hor- ním Rakousku.
Sw. Filji, dne 1. Záři w Koru- tansku.	Sw. Marek, dne 25. Dubna w Be- nátsku.
Sw. Jiří, dne 24. Dubna w Kra- jinsku.	Sw. Ruprecht, dne 14. Záři w Sol- nohradsku.
Sw. Josef, dne 19. Března w Koru- tansku, w Krajinsku, w Po- moří, w Štyrsku a w Sewerním Tyrolsku.	Sw. Spiridion, dne 14. Prosince w Dalmatsku.
Sw. Hedwika, dne 15. Řijna we Slezsku.	Sw. Virgil, dne 27. Listopada w Jižním Tyrolsku.
Sw. Ladislaw, dne 27. Čerwna w Sedmíhradsku.	Sw. Justus, dne 1. Listopada w Terstě.
Sw. Michael, dne 29. Záři w Haliči.	Sw. Karel Boromejský, dne 4. Li- stopada w Lombardsku.
	Sw. Ambrož, dne 7. Prosince w Lombardsku.

IX. Čtvero částek ročních.

1. Jaró čili wesna počíná dne 20. Března o 4. hod. 50. min. večer dle počtu Brněnského. — Jarní rovnoc- dennost.	3. Podzimel čili jeseň počíná dne 23. Záři o 3. hod. 39. min. ráno dle počtu Brněnského. — Podzimní ro- wnodennost.
2. Léto počíná dne 21. Čerwna o 1. hod. 31. min. večer dle počtu Brněn- ského. — Nejdelší dnové, nejkratší noci.	4. Zima počíná dne 21. Prosince o 9. hod. 22. min. večer dle počtu Br- něnského. — Nejkratší dnové, nej- delší noci.

X. Zatmění na slunci a na měsíci.

Roku 1857 bude dvoje zatmění na slunci. Měsíc w tomto roce se nezatmí.

1. Zatmění na slunci dne 25. Března od 8. hodiny 58. minut večer až do 26. Března o 2. hodině 16. minut ráno dle počtu Brněnského. Zatmění to widěti bude w největší části Se-

werní Ameriky, we Střední Americe a w největší části Australie.

2. Zatmění na slunci dne 18. Záři od 3. hodiny 57 minut až do 9. hodiny 52. minut ráno dle počtu Brněnského. Zatmění to widěti bude w největší jižně ležící části Evropy, w největší části Asie, w Australii a w malé sewerovýchodně ležící části Afriky.

XI. Letopočet nové doby.

Rok 1857 po Narození Pána a Spasitele nasseho Ježíše Christa, jest rok obýcejný mající 52 neděl a 1 den, čili 365 dni.

Rok tento jest:
 Ob stvoření světa 6022
 Ob potopy světa 4251

Rok tento jest:
 Ob vystěhování se Židů z Egypta 3354
 Ob začátku králování Dawidova 2918

Db vyštavení chrámu Jerusalemského	2874	Db vynalezení Ameriky	365
Db založení Říma	2610	Db počátku bludův Lutrových	340
Db konce Babylonského zajetí	2393	Db konce velikého sněmu církevního v Trientě	294
Db Narodení Christa Pána	1857	Db počátku 30leté války	239
Db usmrcení a vzkříšení Christa	1824	Db bitvy na Bílé Hoře	237
Db založení sv. stolice Římské	1815	Db počátku 7leté války	101
Db zlázy Jerusalema	1788	Db smrti císaře Josefa II.	65
Db císaře Konstantina	1551	Db narození císaře Ferdinanda I.	64
Db Karla Velkého	1057	Db založení Rakouského mocnářství	53
Db přechodu sv. Cyrilla a Methodia na Moravu	995	Db narození císaře Františka Josefa I.	27
Db uvedení křesťanské víry do Čech	986	Db smrti císaře Františka I.	21
Db smrti mučedníka sv. Václava	921	Db smrti papeže Řehoře XVI.	11
Db smrti Otakara II., krále Českého	549	Db nastoupení císaře Františka Josefa I. (dne 3. prosince 1848)	9
Db založení Pražského arcibiskupství	513	Db uvedení jazyka českého do úřadů a do škol	9
Db založení Pražských vysokých škol	509	Db založení Dědictví sv. Cyrilla a Methodia v Brně (na den sv. Váta 1850)	7
Db smrti Karla IV.	479		
Db mučednické smrti sv. Jana Nepomuckého	464		

XII. Znamení kalendářská.

a) Znamení zvířetníka.

Jméno.	Obraz.	Znamení.	Jméno.	Obraz.	Znamení.
1. Slopec			7. Váha		
2. Býk			8. Štír		
3. Blíženci			9. Střelec		
4. Kůň			10. Kozorožec		
5. Lev			11. Vodnár (Vodník)		
6. Panna			12. Ryby		

Poznamenání. Každý měsíc mívá v kalendářích jedno ze znamení zvířetníka, a sice v tom pořádku, jak jsme jich zde postavili; 1. 2. a 3. jsou znamení měsícův jarních; 4. 5. a 6. jsou znamení měsícův letních; 7. 8. a 9. jsou znamení měsícův podzimních; a 10. 11. a 12. jsou znamení měsícův zimních.

b) Znamení oběžnic čili bludic nejznámějších.

Jméno.	Znamení.	Jméno.	Znamení.
1. Dobropán (Mercurius)		10. Hvězděna (Astraca)	
2. Krásopani (Venus)		11. Živěna (Ceres)	
3. Země s 1 měsícem (Tellus)		12. Žovina (Juno)	
4. Smrtonoš (Mars)		13. Mubřena (Pallus)	
5. Světěna (Flora)		14. Skalomoc se 4 měs. (Jupiter)	
6. Čistěna (Vesta)		15. Slabolet s 8 měs. (Saturnus)	
7. Dužena (Iris)		16. Nebestanka s 8 měs. (Uranus)	
8. Věhlaša (Metis)		17. Vodan (Neptun)	
9. Čiffena (Hebe)			

XIII. Tabulka úroková pro 1 ze sta.

Sistina	D á ú r o k ů														
	w celém roce			w půlletě			w měsíci			w týhodní			na den		
	zl.	fr.	wib.	zl.	fr.	wib.	zl.	fr.	wib.	zl.	fr.	wib.	zl.	fr.	wib.
1	—	—	2 ⁴ / ₁₀	—	—	1 ³ / ₁₀	—	—	2 ¹ / ₁₀	—	—	—	—	—	—
2	—	1	2 ⁸ / ₁₀	—	—	2 ⁴ / ₁₀	—	—	4 ¹ / ₁₀	—	—	1 ¹ / ₁₀	—	—	—
3	—	1	3 ² / ₁₀	—	—	3 ² / ₁₀	—	—	6 ¹ / ₁₀	—	—	1 ¹ / ₁₀	—	—	—
4	—	2	1 ⁶ / ₁₀	—	1	2 ⁸ / ₁₀	—	—	8 ¹ / ₁₀	—	—	2 ¹ / ₁₀	—	—	—
5	—	3	—	—	1	3 ² / ₁₀	—	—	1	—	—	2 ¹ / ₁₀	—	—	—
6	—	3	2 ⁴ / ₁₀	—	1	3 ² / ₁₀	—	—	12 ¹ / ₁₀	—	—	3 ¹ / ₁₀	—	—	—
7	—	4	2 ⁸ / ₁₀	—	2	4 ¹ / ₁₀	—	—	14 ¹ / ₁₀	—	—	3 ¹ / ₁₀	—	—	—
8	—	4	3 ² / ₁₀	—	2	1 ⁶ / ₁₀	—	—	16 ¹ / ₁₀	—	—	4 ¹ / ₁₀	—	—	1 ¹ / ₁₀
9	—	5	1 ⁶ / ₁₀	—	2	2 ⁸ / ₁₀	—	—	18 ¹ / ₁₀	—	—	4 ¹ / ₁₀	—	—	1 ¹ / ₁₀
10	—	6	—	—	3	—	—	2	—	—	9 ¹ / ₁₀	—	—	—	1 ¹ / ₁₀
20	—	12	—	—	6	—	—	1	—	—	9 ¹ / ₁₀	—	—	—	1 ¹ / ₁₀
30	—	18	—	—	9	—	—	1	2	—	14 ¹ / ₁₀	—	—	—	2 ¹ / ₁₀
40	—	24	—	—	12	—	—	2	2	—	18 ¹ / ₁₀	—	—	—	3 ¹ / ₁₀
50	—	30	—	—	15	—	—	2	2	—	23 ¹ / ₁₀	—	—	—	3 ¹ / ₁₀
100	1	—	—	—	30	—	—	5	—	—	1	8 ¹ / ₁₀	—	—	1 ¹ / ₁₀
200	2	—	—	1	—	—	—	10	—	—	2	12 ¹ / ₁₀	—	—	13 ¹ / ₁₀
300	3	—	—	1	30	—	—	15	—	—	3	18 ¹ / ₁₀	—	—	2
400	4	—	—	2	—	—	—	20	—	—	4	24 ¹ / ₁₀	—	—	2 ⁶ / ₁₀
500	5	—	—	2	30	—	—	25	—	—	4	3	—	—	3 ² / ₁₀
1000	10	—	—	5	—	—	—	50	—	—	11	2	—	1	2 ⁶ / ₁₀
2000	20	—	—	10	—	—	1	40	—	—	23	1 ¹ / ₁₀	—	3	12 ¹ / ₁₀
5000	50	—	—	25	—	—	4	10	—	—	57	2 ² / ₁₀	—	8	9 ¹ / ₁₀
10000	100	—	—	50	—	—	8	20	—	—	1	55	3 ¹ / ₁₀	—	18 ¹ / ₁₀

Platí-li se, jakož obvykle, úroky po více než 1 zl. ze sta, t. p. po 2, 2¹/₂, 3, 3¹/₂, 4 neb 5 a p., množí se w této tabulce naznačený výsledek úroků ze sta 2mi neb 2¹/₂, 3, 4, a p.

XIV. Sažba košková čili štemplová

na listiny podle udané w nich ceny peněžité.

	Wz do 20 zl.	3 fr.	přes 1200 zl. až do 1600 zl.	4 zl.
přes 20	40	6	1600	5 "
40	70	10	2000	6 "
70	100	15	2400	8 "
100	200	30	3200	10 "
200	300	45	4000	12 "
300	400	1 zl.	4800	14 "
400	800	2 "	5600	16 "
800	1200	3 "	6400	18 "
			7200	20 "
			8000	

XV. Sažba poštovního za listy čili za psaní,

aneb: mnoho-li se musí platiti za list (psaní), a za vselike jiné věci, které se mohou poštou zasílati w balíčkách.

Wáží-li list	1 lot, platí se na 10 mil 3 fr., do 20 mil 6 fr., přes 20 mil 9 fr.
— 2 loty	12 " — 18 "
— 3 "	18 " — 27 "
— 4 "	24 " — 36 "
— 5 lotů	30 " — 45 "

Vážili list 6 listů, platí se na 10 mil 18 kr., do 20 mil 36 kr., přes 20 mil 54 kr.	
— 7 "	— 21 " — 42 " — 1 žl. 3 "
— 8 "	— 24 " — 48 " — 1 " 12 "
— 9 "	— 27 " — 54 " — 1 " 21 "
— 10 "	— 30 " — 1 žl. " — 1 " 30 "
— 11 "	— 33 " — 1 " 6 " — 1 " 39 "
— 12 "	— 36 " — 1 " 12 " — 1 " 48 "
— 13 "	— 39 " — 1 " 18 " — 1 " 57 "
— 14 "	— 42 " — 1 " 24 " — 2 " 6 "
— 15 "	— 45 " — 1 " 30 " — 2 " 15 "
— 16 "	— 48 " — 1 " 36 " — 2 " 24 "

a tak dále.

XVI. Nejvyšší císařský rod panující v říši Rakouské.

Jeho ap. Veličenstvo František Josef I., z Boží milosti Císař Rakouský, král Uherský, Český, Lombardský, Benátský, Dalmatský, Chorvatský, Slavonský, Ha-ličský, Wladimírský a Ilirský, markhrabě Moravský, arcikníže Rakouský, velkovéj-woda Srbský a Krakovský, vojwoda Bu-towinský a t. d., narodil se dne 18. srpna 1830, za plnoletého prohlášen dne 1. prosince 1848. Když byl jeho strýc, císař pán Ferdinand I., dne 1. prosince 1848 v Olomúci korunu složil, a jeho otec, arcivéjwoda František Karel trůnu se vzděl, nastoupil vládu. — Choť císaře pána: Elišběta Ama-lia Eugenia, dcera Jeho k. Výšosti Maximiliána Josefa, vojwody v Bawo-řích, a-žeji k. Výšosti Ludwika Wilé-miny, nar. 24. prosince 1837, zasnou-bená ve Widni dne 24. dubna 1854.

Dcera Jeho Velič. císaře Pána.

Cis. Výšost, arcivévodkyně Žo-ſia, Bedřiška, Dorothea, Maria, Je-sefa narozena dne 5. března, 1855.

Modičové Jeho Velič. císaře Pána.

František Karel (Josef), syn císaře Františka I. († 1835), naro-zen dne 7. prosince 1802. Vzděl se trůnu

ve prospěch syna svého, nyníjšího Císaře Pána, dne 2. prosince 1848. — Choť jeho Žofie (Bedřiška, Dorothea, Wilé-mina) dcera † krále Bawerského Maxi-miliana Josefa, nar. 25. ledna 1805, zasnoubená dne 4. listopada 1824.

Bratři Jeho Velič. císaře Pána.

Ferdinand (Maximilian, Josef) nar. dne 6. čerwence 1832.

Karel Ludwik, narozen dne 30. čerwence 1833.

Ludwik (Josef, Anton, Viktor) narozen dne 3. května 1842.

Bratr a sestry otce Jeho Velič. čenstwa císaře Pána.

Ferdinand I., Dobrotivý bý-walý císař Rakouský, narozen dne 19. dubna 1793. Zasnouben s Marií Annou, dekou † krále Sardinského, Viktora Emanuela, narozenou dne 19. září 1803, ve Widni dne 27. února 1831.

Maria Clementina, narozená dne 1. března 1798, zasnoubená dne 28. čerwence roku 1817 s králow. princem oboji Sicilie, Leopoldem.

Maria Anna, narozená dne 8. čerwena 1801, paní řádu hvězdyřizowého.

XVII. Posoupnost římských papežů.

I. století.		II. století.	
1. Sw. Petr Od r. 42—68.	5. Sw. Ewaristus } 102—119	10. Sw. Pius I. . 142—157.	
2. Sw. Pius } 68—92.	6. Sw. Alexander }	11. Sw. Anicetus 157—168.	
3. Sw. Anakletus } 68—92.	7. Sw. Sixtus I. . 119—127.	12. Sw. Seter . 168—177.	
čili Kletus }	8. Sw. Telesfor . 127—139.	13. Sw. Eleutherius 177—192.	
4. Sw. Klement. . 92—102.	9. Sw. Hygin . 139—142.	14. Sw. Viktor I. 192—201.	

III. století.

- 15. Sv. Zefirin . 202—219.
- 16. Sv. Calixtus I. 219—223.
- 17. Sv. Urban I. 223—230.
- 18. Sv. Pontian . 230—235.
- 19. Sv. Anthy . 235—236.
- 20. Sv. Fabian . 236—250.
- 21. Sv. Kornelius 251—252.
- 22. Sv. Lucius I. 252—253.
- 23. Sv. Štěpán I. 253—257.
- 24. Sv. Ektus II. 257—258.
- 25. Sv. Dionys . 259—269.
- 26. Sv. Felix . 269—274.
- 27. Sv. Eutychian 274—283.
- 28. Sv. Kajus . 283—296.
- 29. Sv. Marcellinus 296—304.

IV. století.

- 30. Sv. Marcellus
I. . . . . 308—310.
- 31. Sv. Eusebius . 310.
- 32. Sv. Melchades 311—314.
- 33. Sv. Sylvester I. 314—335.
- 34. Sv. Marek . 335.
- 35. Sv. Julius I. 336—352.
- 36. Liberius . . . 352—366.
- 37. Sv. (Felix II.
jástupce . . . 355).
- 38. Sv. Damasus
I. . . . . 366—384.
- 39. Sv. Siricius . 385—398.
- 40. Sv. Anastasius 398—402.

V. století.

- 41. Sv. Innocenc
I. . . . . 402—417.
- 42. Sv. Zosimus . 417—418.
- 43. Sv. Bonifac I. 418—422.
- 44. Sv. Celestin I. 422—432.
- 45. Sv. Ektus III. 432—440.
- 46. Sv. Leo I. Vel-
líky . . . . . 440—461.
- 47. Sv. Hilarius . 461—468.
- 48. Sv. Simplicius 468—483.
- 49. Sv. Felix III. 483—492.
- 50. Sv. Gelasius . 492—496.
- 51. Sv. Anastasius 496—497.

VI. století.

- 52. Sv. Symma-
chus . . . . . 498—514.
- 53. Sv. Hormisdas 514—523.
- 54. Sv. Jan I. . . 523—525.
- 55. Sv. Felix IV. 526—530.
- 56. Sv. Bonifac II. 530—532.
- 57. Sv. Jan II. . 533—535.
- 58. Sv. Agapit I. 535—536.
- 59. Sv. Sylberi-
us . . . . . 536—540.
- 60. Vigilius . . . 540—555.
- 61. Pelagius I. . . 555—560.
- 62. Jan III. . . . 560—573.

- 63. Benedikt I. . 574—578.
- 64. Pelagius II. . 578—590.
- 65. Sv. Řehoř Vel.
I. . . . . 590—604.

VII. století.

- 66. Salvian . . . 604—605.
- 67. Bonifac III. . 606.
- 68. Sv. Bonifac
IV. . . . . 607—614.
- 69. Sv. Deusdedit 615—618.
- 70. Bonifac V. . . 619—625.
- 71. Honorius I. . 625—638.
- 72. Severin . . . 638—640.
- 73. Jan IV. . . . 640—642.
- 74. Theodor I. . . 642—649.
- 75. Sv. Martin I. 649—655.
- 76. Eugenius I. . 655—657.
- 77. Sv. Vitalia-
nus . . . . . 657—672.
- 78. Theobatus . . 672—676.
- 79. Donus I. . . . 676—678.
- 80. Sv. Agatho . . 679—682.
- 81. Sv. Leo II. . . 682—683.
- 82. Sv. Benedikt
II. . . . . až 685.
- 83. Jan V. . . . . 685—686.
- 84. Konon . . . . 687.
- 85. Sv. Sergius I. 687—701.

VIII. století.

- 86. Jan VI. . . . . 701—705.
- 87. Jan VII. . . . 705—707.
- 88. Sifinnius . . . 708.
- 89. Konstantinus . 708—715.
- 90. Sv. Řehoř II. . 715—731.
- 91. Sv. Řehoř III. 731—741.
- 92. Sv. Zachariás 741—752.
- 93. Štěpán II. . . 752.
- 94. Štěpán III. . . 752—757.
- 95. Sv. Pavel I. . . 757—767.
- 96. Štěpán IV. . . 767—772.
- 97. Habrian I. . . 772—795.

IX. století.

- 98. Sv. Leo III. . . 795—816.
- 99. Štěpán V. . . . 816.
- 100. Sv. Pástal I. 817—824.
- 101. Eugenius II. . 824—827.
- 102. Valentius . . 827.
- 103. Řehoř IV. . . . 827—844.
- 104. Sergius II. . . 844—847.
- 105. Sv. Leo IV. . 847—855.
- 106. Benedikt III. 855—858.
- 107. Sv. Mikoláš
Vel. I. . . . . 858—867.
- 108. Sv. Habrian
II. . . . . 867—872.
- 109. Jan VIII. . . . 872—882.
- 110. Marinus I. . . 882—884.
- 111. Habrian III. . 884—885.
- 112. Štěpán VI. . . 885—891.
- 113. Formosus . . . 891—896.

- 114. Bonifac VI. . . 896.
- 115. Štěpán VII. . . 896—897.
- 116. Romanus . . . 897.
- 117. Theodor II. . . 897.
- 118. Jan IX. . . . 898—900.

X. století.

- 119. Benedikt IV. . 900—903.
- 120. Leo V. . . . . 903.
- 121. Kristof . . . . 903.
- 122. Sergius III. . 904—911.
- 123. Anastasius III. 911—913.
- 124. Lando . . . . 913.
- 125. Jan X. . . . . 914—928.
- 126. Lew VI. . . . 928.
- 127. Štěpán VIII. . 929—931.
- 128. Jan XI. . . . 931—936.
- 129. Lew VII. . . . 936—939.
- 130. Štěpán IX. . . 939—942.
- 131. Martin II. . . 943—946.
- 132. Agapet II. . . 946—955.
- 133. Jan XII. . . . 956—964.
(Lew VIII. 963. Benedikt V.
964.)
- 134. Jan XIII. . . . 965—972.
- 135. Benedikt VI. . 972—973.
- 136. Donus II. . . . 973.
- 137. Benedikt VII. . 975—983.
- 138. Jan XIV. . . . 983—984.
- 139. Jan XV. . . . 985—996.
- 140. Řehoř V. . . . 996—999.
(Jan XVI. protipapež.)

XI. století.

- 141. Sylvester II. . 999—1003.
- 142. Jan XVII. . . 1003.
- 143. Jan XVIII. . . 1003—1009.
- 144. Sergius IV. . . 1009—1012.
- 145. Benedikt VIII. 1012—1024.
- 146. Jan XIX. . . . 1024—1033.
- 147. Benedikt IX. . 1033—1044.
- 148. Řehoř VI. . . . 1044—1046.
- 149. Klement II. 1046—1047.
- 150. Damasus II. . . 1048.
- 151. Sv. Leo IX. . . 1049—1054.
- 152. Viktor II. . . . 1055—1057.
- 153. Štěpán X. . . . 1057—1058.
- 154. Mikoláš II. . . 1058—1061.
- 155. Alexander II. 1061—1073.
- 156. Sv. Řehoř
VII. . . . . 1073—1085.
- 157. Viktor III. . . 1086—1087.
- 158. Urban II. . . . 1088—1099.

XII. století.

- 159. Pástal II. . . . 1099—1118.
- 160. Gelasius . . . 1118.
- 161. Kalixtus II. . . 1118—1124.
- 162. Honorius II. . . 1124—1130.
- 163. Innocenc II. . . 1130—1143.
- 164. Celestin II. . . 1143.
- 165. Lucius II. . . . 1144—1145.
- 166. Eugen III. . . 1145—1153.

167. Anastasius IV. . . . . 1153—1154.
 168. Gabriel IV. 1154—1159.
 169. Alexander III. . . . . 1159—1181.
 170. Lucius III. 1181—1185.
 171. Urban III. . 1185—1187.
 172. Řehoř VIII. 1187.
 173. Klement III. 1187—1191.
 174. Celestin III. 1191—1198.
 175. Innocenc III. . . . . 1198—1216.

XIII. století.

176. Honorius III. . . . . 1216—1227.
 177. Řehoř IX. . 1227—1241.
 178. Celestin IV. 1241.
 179. Innocenc IV. . . . . 1243—1254.
 180. Alexander IV. . . . . 1254—1261.
 181. Urban IV. . 1261—1264.
 182. Klement IV. 1265—1268.
 183. Řehoř X. . 1271—1276.
 184. Innocenc V. . . . . 1276.
 185. Gabriel V. 1276.
 186. Jan XXI. (XX.) . . . . . 1276—1277.
 187. Mikuláš III. 1277—1280.
 188. Martin IV. 1281—1285.
 189. Honorius IV. . . . . 1285—1287.
 190. Mikuláš IV. 1288—1292.
 191. Celestin V. 1294.
 192. Bonifác VIII. 1294—1303.

XIV. století.

193. Benedikt XI. 1303—1304.
 (Papežové v Avignon-u)
 194. Klement V. 1305—1314.
 195. Jan XXII. . 1316—1334.
 196. Benedikt XII. 1334—1342.
 197. Klement VI. 1342—1352.
 198. Innocenc VI. . . . . 1352—1362.
 199. Urban V. . 1362—1370.
 200. Řehoř XI. . 1370—1378.
 (Mimští a avignon-ští pape-
 žové)

201. Urban VI. . 1378—1389.
 202. (v Avignonu Klement VII. 1378—1394.)
 203. Bonifác IX. 1389—1404.
 204. (v Avignonu Benedikt XIII. 1394—1417.)

XV. století.

205. Innocenc VII. . . . . 1404—1406.
 206. Řehoř XII. 1406—1409.
 207. Alexander V. 1409—1410.
 208. Jan XXIII. 1410—15.
 sfajzen sučnem Kostnickým 24. kv. 1415, zemřel 1419.
 Řehoř XII. dobrovolně oděkl se stolice.
 Benedikt XIII. sfajzen 26. Cervna 1417.
 209. Martin V. . 1417—1431.
 210. Eugen IV. . 1431—1447.
 211. Mikuláš V. 1447—1455.
 212. Kalixt III. . 1455—1458.
 213. Pius II. . 1458—1464.
 214. Pavel II. . 1464—1471.
 215. Sixtus IV. 1471—1484.
 216. Innocenc VIII. . . . . 1484—1492.
 217. Alexander VI. . . . . 1492—1503.

XVI. století.

218. Pius III. . 1503.
 219. Julius II. . 1503—1513.
 220. Leo X. . . 1513—1521.
 221. Gabriel VI. 1522—1523.
 222. Klement VII. . . . . 1523—1534.
 223. Pavel III. . 1534—1549.
 224. Julius III. . 1550—1555.
 225. Marcellus II. 1555.
 226. Pavel IV. . 1555—1559.
 227. Pius IV. . 1559—1565.
 228. Sv. Pius V. . . . . 1566—1572.
 229. Řehoř XIII. 1572—1585.
 230. Sixtus V. . 1585—1590.

231. Urban VII. 1590.
 232. Řehoř XIV. 1590.
 233. Innocenc IX. . . . . 1591.
 234. Klement VIII. . . . . 1592—1605.

XVII. století.

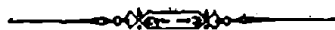
235. Leo XI. . . 1605.
 236. Pavel V. . 1605—1621.
 237. Řehoř XV. 1621—1623.
 238. Urban VIII. 1623—1644.
 239. Innocenc X. 1644—1655.
 240. Alexander VII. . . . . 1655—1667.
 241. Klement IX. 1667—1669.
 242. Klement X. 1670—1676.
 243. Innocenc XI. . . . . 1676—1689.
 244. Alexander VIII. . . . . 1689—1691.
 245. Innocenc XII. . . . . 1691—1700.

XVIII. století.

246. Klement XI. 1700—1721.
 247. Innocenc XIII. . . . . 1721—1724.
 248. Benedikt XIII. . . . . 1724—1730.
 249. Klement XII. 1730—1740.
 250. Benedikt XIV. . . . . 1740—1758.
 251. Klement XIII. . . . . 1758—1769.
 252. Klement XIV. . . . . 1769—1774.
 253. Pius VI. 14. ún. 1755—19. srp. 1799.

XIX. století.

254. Pius VII. 14. března 1800 do 21. srpna 1823.
 255. Leo XII. 28. 1823 do 10. ún. 1829.
 256. Pius VIII. 31. března 1829 do 30. list. 1830.
 257. Řehoř XVI. 1830—1846.
 258. Pius IX. ob 16. čerence 1846.

Dvanáct radních pánů v kalendáři.

Radní páni, když jdou z rady, vždycky bývají moudřejší, nežli když jdou do rady, tak se říkává. Já to sice pečeliti nemohu, protože jsem ještě nikdy radním pánem nebyl, a z takové rady nechodil; ale na to mně zajisté každý přisvědčí (jako tak mnohý radní pán také na všechno, ať si to takové nebo makové, přisvědčuje) a dá mně v tom za pravdu, že když kdo přešlý kalendář odkládá, moudřejším jest, aspoň býti má, nežli když ho před rokem kupoval; neboť, — by i nic jiného nebylo — jest on o rok starší, a se svými lety i Švábi dostávají rozumu. Mnohý arci dbá o kalendář jako pes o pátou nohu, ale nechť uváží, že jest předce lepší koupiti kalendář, nežli se oženiti. Jak to? — Inu, svědectvím to dotvrditi není těžká věc. V jedné staré knize (a staré věci bývají — jak nebožtík dědeček říkával — lepší nežli nové) v staré této knize, v pergameně vázané, takto se dočítáme, neboť co jest psáno, to se čte: „Jakýsi Zenatus chodil už delší čas co uklíbaný kohout, až konečně přijde k panu faráři, při jisté příležitosti, na sebe žaloval, že prý v kostele od oltáře kříž vzal, a toho že

jest mu srdečně líto. Duchovní ho poučuje, že krádež v kostele spáchaná velikým jest hříchem, že jest to svatokrádež a že bez velkého pokání ani odpuštění dojíti nelze. Zenatus celý zkroušený se doptává, kdyby ten kříž opět tam, kde ho vzal, navrátil, zdaliž by potom mohl odpuštění a rozhřešení doufati? Duchovní odpovídá, že takové navrácení nejen velmi dobré ale i také nejvejš potřebné; než ale na spasitelné pokání aby také nad to něco kostelu nahradil a jistou pokutu složil. Zenatus šel na to domů a poslal panu faráři uloženou pokutu a náhradu po své ženě, které řekl, že má říci: „Zde jest ten vzatý kříž i s tím, čeho velebný pán žádal.“ I táže se duchovní: a kde jest ten kříž? ona pak dí, že o žádném neví. — Zenatus totiž pod vzatým křížem rozumněl svou ženu.

Já se nebudu hádati, zdaliž a kde se toto stalo; to ale — jest jisté, žeby Zenatus, kdyby to šlo, mnoho následovníků nalezl, a mnohý muž by rád svou ženu co těžký domácí kříž navrátil i s dosti velikou pokutou ku kostelu. I tedy zdaliž to předce nepříjde na predešlé slovo, že jest lépe — aspoň, někdy — koupiti kalendář nežli se oženiti? Ille kalendář, když

se nelíbí, může se dáti naspátek, aneb zahoditi a jiný koupiti — s ženou ale to nejde! Ovšem že jsou také hodné ženy, kterou každou by muž ani za zlatého koně nedal, o těch tu ale řeči není. Abychom se ale zase ku kalendáři navrátili, když se po roku kalendář odkládá, aby novému místo udělal, připadají člověku bezděky zasmušilé myšlenky. — Zase rok pryč! Jak to utíká! — a člověk při tom ve všech údech cítí, že počíná už také stárnouti. Vlasů čím dál více, totiž těch šedivých a zubů zdravých méně. Rok po roku pomíjí a jenom jako prchavý stín v paměti ještě se kmitá, jakož i celá minulost. Blažené dětinství v otcovském domě, traplivé hodiny ve školách po mnohá léta navštěvovaných, dětinské hry, a ta nevinná radost, kterou jsme mívali při každém dárku, byl to i jen polní kvítko aneb prstýnek ze slámy býval! Nedívali jsme se tehdyž na cenu, nehráli jsme tu na uražené řkouce: co pak pro mne není už nic lepšího než sláma? — ale radovali jsme se nad dárkem od staršího bratra, od laskavého přítele, od upřímného příbuzného obdržným. Tato nevinná prostosrdečnost, a ta dětinská modlitba, tak plná vroucnosti, plná víry a důvěry; a mladost se svými pošetilými hrady ve větru stavěnými, plna rozličných plánů, které se zborily jako domy z karet vystavěné, a ty veselosti a plesy, a ty strasti a pohrby plné zármutku a bolesti, a nemoce, a ty utěchy od přátel, a ti sami přátelé, a to slibné

štěstí, které jako červánek vyskočilo a se ukázalo — všechno, všechno to kde jest? Zašlo všechno jako minulý rok, jako včerejší den. A co máme ze všeho? Jaká radost ze všeho nám kyne? Nižádná — leč co jsme v bázni Boží a z lásky k Bohu a co jsme pro Boha z lásky k bližnímu a k vlasti vykonali a vytrpěli, jen z toho jako utkaná krásná duha míru a radosti se před duchem naším vznáší a co otevřená brána k odplatě, k nebi se nám ukazuje. — Kéž bychom, se rozcházejíce se starým kalendářem — jako ti radní páni, když se z rady rozcházejí, — zmoudřeli a s novým nastávajícím kalendářem také nový život v bázni Boží, život plný lásky k Bohu, k bližnímu a k vlasti započali!

Říkává se, že jak kdo první den v roce (Nový rok) stráví, že tak jest i po celý nastávající rok živ. Starý křesťanský spisovatel Faber nám v obraze uvádí ty, kteříž z počátku roku — na způsob pohanských Římanů — sobě usmyslí, na nějakou zvláštní rózkoš se oddati. On dí, že dvanact měsíců jest jako dvanact radních pánů, a uvádí nesčíslné množství lidí, kteříž si jednoho neb druhého vyvolují, aby mu po celý rok pilně sloužili. Projděmež je a vizme, kterému jsme my posud sloužili, a který bychom sobě pro budoucnost vyvoliti a jak jemu sloužiti měli.

1. První měsíc **Leden** volí sobě **hrdci**, kteří chtějí všudy přednost míti, všudy vyznamenánu býti, a kteříž všechno na to nasažují, aby jen svou ctižádost

uspokojiti mohli. Ejhle jak si takový nebo taková jako páv vykračuje! Zdá se, že se chce přstem nebe týkati, a hlavou hází jako panský kuň. Člověk hledě na ně, řekl by že jsou něco, a oni si zatím jenom myslí, že nad ně není. Avšak byt by se hrdý jako mohutný dub k nebi povznášel a své větve až do oblak vystrkoval, uschne mu vršek a jest po zrůstu, po parádě; přijde sekera božské spravedlnosti a ho podetne a na oheň uvrhne. Pokorná ale duše, ta může snadno milost na Bohu vyprositi. To pak platí o osobách i o celých národech.

2. Únor vyvolují sobě ti, kteříž břichu slouží, kteříž myslí, kdo víc sní, ten že hrdina, kterýmž jídlo a pití jest nade všecko; neboť tent jest měsíc staropohanských bachanalí a novopohanského masopustu, o němž ale církev křesťanská nic neví. — Hle, apostolové, ti se spokojili i vymnutými zrnkami z klasů, za našich pak časů chce se už lépe tělo častovati, tuť jakoby břicho pořád muselo naplněno býti jako těch šest kamenných čbánů v Káni galilejské. A zdaliž se také sem tam i nestává, že mnohý pan manžel pro nepodařenou omáčku, pro připálenou jižku aneb že bílého křenu v neděli nebylo, se mrzí, a s ženou třebaš až do večera vadí? Co má ale duše ze všeho toho hovění tělu? nic! Tělo se vykrmí pro červy a duši napotom hryže také červ, nikdy neumfrající; ba ono i tělo konečně trpí, neboť už naši předci říkali:

Kde samá hostina, tam ne-
daleko hladý.

3. Březen od Římanů Marcem nazvaný, poněvadž byl pohanskému bohu vojny Marsovi zasvěcen, ten jest pro vadivé a svárlivé, kteříž hledají své blaženosti v hádkách a různicech, v hašteření a potykání, kterýchž rozkoš jest vojna ve velkém jakož i v malém. Mnozí, a to i také manželé, jížto býti mají jedno tělo, jedna mysl, čili jak naše přísloví dí: kde muž tam i žena, žijí, ač o Krymu nic nevědí, jakoby bez různic ani býti nemohli. Onť už moudrý Syrach (Eccl. 25, 23) dí, že není nad hněv ženský. To snad proto, že když hněv ženskou přepadne, to vypadá, jakoby byl oheň na suchou slamněnou střechu spadl, hned jest všechno v jednom plamenu. Tu spustí židovskou a skrze křik a bouření mezi okny a dveřmi dozvídá se celé sousedstvo o domáčí nevoli, a směje se aneb i pomáhá a oheň ještě více rozmychuje, a tu se i stává, jak toho pamětníci jsou, že muž tluče hrnce a žena čbány; a proč? Často jen pro pouhé poslední slovo! Buďte moudří a dejte si říci: V pořádném domě má a musí žena vždycky poslední slovo míti; a proč? inu proto, že muž jakožto hlava má vždy první slovo míti; dvě ale první slova nejsou, proto na ženu nepřipadá než to poslední. Aby se to jako v obrazu vypodobnilo, také se říká, že církev jest choť Christova. V kostele pak kněz představuje Christa co hlavu, shro-

mážděný věřící lid představuje opět církev, a tu víme, že se kněz vždycky předmodluje, má tedy první slovo; — lid pak na jeho modlitbu odpovídá „Amen,“ má tedy poslední slovo. Ostatně necht si každý nesvorčlivý dobře do paměti napíše, že: Lépe jest na souvrati se dobře smluviti, než prostřed pole se souditi, že: Kde svornost tu i Boží hojnost, a pak že: Svornost tuží, sváry nuzí, čili jak Ilir dí: *Sloga jači, nesklad tlači.*

4. Dubnu se koří, kdo se dávají hnáti v kolébavé lodičce na proudu svých náruživostí, kteří — právě jako duben brzo déšť, brzo slunce ukazuje — také brzo se smějí, brzo pláč, tak že se zdá jakoby smích i pláč v jednom pytlíku měli, kteří brzo plesají brzo truchlí — jak to právě tělesná vášeň s sebou přináší. kterou nikdy veslem poznávajícího ducha ovládati nechtívají. Stáli jsou jako letní sníh, a proto také nižádného na ně spolehu. Právem se může o nich říci, že byli s nestálostí sezdáni; neboť mají mysl na obrtlíku, která se točí jako holub na háni. a oni brzo na tu, brzo na onu stranu — jako korouhvička na střeše podle větru — ukazují. Ne bez příčiny se proto o nich dí, že jsou kam vitr tam pláš. totiž tak nestálé a vrtkavé myslí, že dnes laskavé vítají a zítra na paty se dívají. dnes vřelou přízeň, zítra vlažnou nevšímavost projevují. A to nejen k lidem ale i ke všem věcem se tak mají. Jako by měli rtuť v

hlavě, desaterých věcí před se berou, patřičně neukončujícíe nižádné. Mnohá škoda jim i jiným z toho pochází, a jestliže se také časem svým ustojí jako mladé pivo, bývá někdy už příliš pozdě.

5. Květen jest pro ty, kteří po rozkoši baží, kteří se rádi pochlebujícím větříčkům dávají ovanouti, kterýmžto vážný život jest odporným, kteří rozčleně chtějí vésti život plný zavánějícího kvítí a pozemské májové rozkoše, aneb chtějí jako motýl obletovat z kvítka ku kvítku. Avšak zapomínají, že mrháč naposledy s hanbou do Nouzova a Chudobice táhnouti musí: Jak mnohý začal na zlatě a skončil na blátě; a jak už z mnohého ranního smíchu byl večerní pláč. — V Květnu stromoví květe i jabloně, jablka ale bývá také ještě viděti od minulého roku, a to krásně červená. Hle, tak dlouho se udržují a všechno téměř ovoce předržují! Ale není divu, neboť jsou to jablka panenská. Z nich by si také každá panna krásný příklad pro své chování vzíti měla. Na krásné červené jablko panenské jakmile se dýchne, ono hned nabehne, jakoby samou úzkostí se potilo. Nápodobně i počestná panna, když kdo na ni dechne, ji se dotkne, má ihned plna úzkostí býti. Dále, červená barva jest překrásnou barvou na tvářích stydlivé panny, když se ona na důkaz své hluboké osklivosti a spravedlivé bázně o nevinnost zardí, jak mile neslušných řečí, oplzlých žertů zaslechne aneb k zlému pokousinu se býti cítí. Počne-li ale červeného jablka pa-

nenské stydlivosti si nevšimati, a uzarděnost-li na tvářích se objevovati přestává, jest už veliká chyba. Když jest panna v živůtku a v šatech dobře sice stažena, rozpuštěna ale ve svědomí, — veliká to též chyba na ní. a to sice v chybné stydlivosti. Když panna okolo krku hodně nedbale se nosí, tak že se na krku čisti může, co v srdci psáno stojí, kde tu chyba? zajisté že opět v nedostatku stydlivosti! Když to obzvláštní radost způsobuje nejen dceři ale i matce, že v domě a okolo domu často bývá viděti hosty ve frakách jako havran černých, tam jistě veliká náklonnost k marnosti a rozkošnictví; a také kde se mnoho černě ofrakovaných havranů vidívá, tam jistě nějaká mrcha se nachází. — O by sobě raději každá panna zamilovala panenského jablka stydlivosti, pak by ovšem nechtěla dáti stydlivost za rozkošnictví; nébrž v hlubokosti duše velikou ošklivostí proti nečistotě naplněna jsouc, všemožně by se vystříhala svůdného sodomského jablka chlápčnosti a žila by věrně a spokojeně šťastně i vesele a zachovala by se pro čas i věčnost blaženou.

6. Červen, v němž včeličky sebrány med do úlů snášejí, jest pro lakomce a ziskuchtivé, pro penězomence a lichváře, kteříž ustavičně jenom na shromáždování myslí, a kteří napotom obyčejně, když k své zvířecí duši dí: „Nyní uživej života, máš mnoho zboží složeno na mnohá léta: o lpočivej, jez a pi a se raduj.“ od Pána povolání bývají. Když také ta-

kovýto brálek a honipeníz béře až ušima stříhá, a to bez ohledu na svědomí, na právo, na slušnost, na milosrdenství; zdaliž sobě tím opravdu a dobře poslouží? Což se nestává, že: „Kdo stojí o cizí, přichází o své,“ a „kdo příliš mnoho nahra-be, málo mu v ruce ostane?“ Málo mu jistotně v ruce ostane, nejen často už zde za živa ale obzvlášť v hodinu smrti. Právem se proto dí, že: „Lichvář duši hubí,“ a že „Lakomec všem bývá zlý, sobě nejhorší.“ — Nic nevyvede pro Boha a církev, nic pro národ a vlast, nic pro sebe a pro své; toliko po smrti o tuk jeho všelijaké ruce — a to často dosti nehodné — se dělí. Jak mnohem krásněji sobě počínají, kteříž jsou nebeského zisku chtiví, ti také lichvaří ale chvalitebně, když totiž Pánu Bohu na stonásobné úroky půjčují. Sv. František z Assissi nazýval chudobu svým pokladem a nejdražším klenotem, a když byl nejchudším, domníval se, že jest nejbohatším. V nouzi byl veselější nad boháče, vši hojností oplývajícího. Ze světa odcházel sice chudý, bohatý ale vstupoval do nebe.

7. Červenec jest nápodobně pro pilné shromážditele úrody, kteříž zisk ve věcech časných za jediný úkol života považují, a kteříž ovečkám, které jim do rukou vběhnou, bez ostýchání vlnu stříhají. Jak asi mnohý příliš úzkostlivě se stará o obživu tak, že nezdědka i proti třetímu a sedmému Božímu přikázání se prohřešuje.

Bohem i církví přikázané svěcení neděle a svátku přestupuje a jmění cizí pod rozličnými záminkami a způsoby vyluzuje a sobě přivlastňuje, a bližnímu ukřivduje. Dilo si dá dobře platiti i přeplatiti, a předce nouze hojnost v každém koutě! Samou starostí o pokrm vypadá obličej jeho tak kysele jako čbán na ocet; a samým dychtěním po výdělku škrabe se více za uchem nežli pes v psí dni. On pracuje a shání, se přičiňuje a sflu i rozum vynakládá a ze sebe vyprádá — jako pavouk, který jakožka své útroby z těla vyprádá, a když si nejlépe pavučinu upředl a síť na muchy rozestřel, přichází děvečka a smetá pavouka i s pavučinou. Podobně i lidem se děje. Když se domnívají, že si nejlépe všechny živnostnické věci zařídili a že se o sebe i o své pokrevné pro celou budoucnost dobře postarali, tu posílá Bůh služku svou, nemoc aneb jinou pohromu, a všechno — opět pozbyto jak bylo nabyto. Často ukazuješ prstem brzy na ten brzy na onen zisk, o němž se domníváš, že ho už v hrsti máš, avšak se ti stává právě tak jako rafii na hodinách; ta ukazuje brzo na tu, brzo na onu hodinu, a když přijde na nejvyšší počet, sejde opět na nejnižší, s 12 na 1. Ano, mnohdykráté když se domníváš, že máš něco dobrého, seznáš, že jest to zapečetěné pouhé nic. Ty kvapíš a pílíš, běžíš a vrčíš, se rundíš a durdíš jako mlýnské kolo, a když den odejde a se setmí, jsi na starém místě, a máš toli v noci jako

ve dne, letos jako v loní. Můžeš také říci: „Celou noc pracovavše, nic jsme nepopadli.“ — Jak často nebývá od tebe slýchati, když o nějaké pobožnosti, o bratrstvu, o příspěvku na kostel, o koupení dobré knihy a o podobných věcech řeč bývá: „To jest všechno pěkné a krásné, ale našinec musí myšlénky své dále natahovati, zejtra jest také den, kde se chce jísti, děti stojí okolo mne jako varhany, ty na mne denně o chléb vřeští, řemeslo málo vynáší, nemohu ničeho zachovati. Bůh ví, jak dále bude.“ — Milý brachu, není divu, že s nic býti nemůžeš. Ty rozestíráš síť, ale nikoli k slovu, to jest ve jménu a dle vůle Páně. Rozestři síť také, abys ulovil věci nebeských, věci pro duši spasitelných, pracuj dle vůle Boží a ke cti a slávě Boží, a nebudeš pracovati marně. Přidányť budou věci i tělu tvému potřebné a prospěšné. A jak by to neměla učiniti prozřetelnost Boží, která se i o nejnepatrnější živočichy, o mravence i o muchy stará? „Otvíráš ruku svou; a naplňuješ všelikého živočicha požehláním,“ píše korunovaný prorok David. (Žalm. 144.) Nábožný Ludvík z Granady poznamenává, že by ani nejbohatší potentat nemohl ani jediný den ani ptáky v povětří lítající, tím méně ostatní živočichy uživiti, což jen prozřetelnost Boží může bez vyprázdnění aneb ztenčení svých nevyvážitelných zásobáren. Jak málo n. p. dbá ptáček o to, co bude jísti. Onť zpívá a skáče celý den, poskakuje a tancuje z

větvičky na větvičku, lítá vesele povětřím i bez domovního listu, a nechá Pána Boha o potravu se starati, a ji sbírá, kde si ničeho nepoložil, a také nikdy nepochybuje o tom, že mu Stvořitel všechno dá, čeho mu právě zapotřebí. Pozorujme na příklad krkavce. Dle barvy nosí liberaj čertovu, dle zpěvu mohl by se čížkem pekelným nazvati, na stravu chodí k pohodnému a pro své zlodějství patří do cechu všech arcizlodějů, a předce když jeho černý pantáta a zakoptěná panimáná o něj, mládě, se nestarají, pečuje o něj prozřetelnost Boží jakož žalmista Páně dí: „Hospodin dává hovadům potravu jejich, i mladým krkavcům, jenž volají k němu.“ (Žalm 146,9.) Když Bůh i krkavce živi, zachovává, občerstvuje a šatí, i proč bychom my lidé měli se strachovati, jakoby snad Bůh byl na nás zapomněl? Na slib poctivého člověka se spoléháme, i proč bychom neměli všechnu viru dáti věčné Pravdě nás ubezpečující: „Protož pravím vám, nepečujte (totiž příliš, beze vsí důvěrnosti v bozskou prozřetelnost) o život svůj, co byste jedli; ani o tělo své, čím byste se odívali. Víť zajisté Otec váš, že toho všeho potřebujete.“ (Mat. 6.) Avšak nesmíš opět do jiné chyby upadati a snad tomu tak rozuměti, jakobys mohl ruce založiti a sám o nic se nestarati. Což pak nevíš, ta kletba, která od Všemohoucího našemu prvnímu praotci byla na záda vložena, ta že trvá posud: „V potu tváři své budeš jísti chléb svůj.“ (1 Mojž.

3.) — Pokud sobě člověk přirozeným způsobem pomoci může, nemá zázraku očekávati. Oniť nebudou andělé za tebe „Stojnoho“ světnici zametati, aniž za tebe ospalý lenochu orati. To víš, co nebožka tetička říkávala, že bez práce ani koláče; a že ti sousedovic Hanuš často připomínal: „Pečené holuby nelítají do huby.“

8. Srpen nazývá se po druhém římském císaři Augustovi také augustem, kteréž jméno co čestný titul římských císařův napotom přijali; on může ctěn býti od těch, kteří po jmenech a titulech, po zevnějším lesku a vyznamenání touží a dychtí. V tom pak se lidem vede jako malým dětem. Dítě dívá se někdy vzhůru na vysokou věž a domnívá se, že tam na tom vršíčku nebe leží, čili že vršek věže do nebe dosahuje, a sobě myslí, kdybych na věži bylo, mohlo bych slyšeti anděličky zpívati, a rukou do nebe dosáhnouti! Ai, tamto jsou schody, jdi a vystoupni vzhůru. Vylezlo jsi už pracně nahoru? což ještě neslyšíš anděličků? Achych! pro velikou výšku dostává zavrať. Jak jsem se ošidilo, myslí si, vidím, že nebe jest ještě tuze daleko vzdáleno, jak se nyní dostanu zase dolů? Jestě mohu spadnouti a krk zlámati! — Nápodobně tak se vede mnohým starým a kopulekým lidem: vysoké důstojnosti a hodnosti přicházejí jim jako vysoká věž, na které se domnívají, že neví jaké přešťastné nebe spočívá. Takový se dívá mrzutým a závistivým okem na jiné, kteří na podobnou věž se povznesli,

on vidí povrchní okázalost, náheru v šatstvu a vážnost, vidí jak takovým lidé úklony sekají, na potkání hlavu svou obnažují a k chodidlům sklánějí, která někdy i poskočí jako zamikač, když se má zavřít; ovšem že se to všechno dle módy děje, a při tom ústa se usklíbnu přívětivě, a zuby ukáží a vycení, jako by právě chuť na horké kroupy toho člověka byla napadla; — on vidí, jak se dlouhými titulemi, tak že by se na lokty měřiti mohly, takoví otitulovaní páni a paničky uctívají — ó jaká to krásná věž! myslí sobě, ó bych také toho jednou se dopřídil, jak bych byl šťastným, jak u lidí slavným a váženým (totiž zdánlivě)! — A když po mnohém běhání a hřbetu ohehání (neboť musel často a velice podlizati), když po vyhledaných přmluvčích a hojně vydaných penězích a darech konečně přezáducího cíle a předního místa na věži cti podosáhl: jaké pak to ale nebe popadl? — Závrať v hlavě, mnohé práce, nepokoje a starosti, které takové důstojnosti, chce-li je patřičně zastávati, s sebou přinášejí. —

9. Září, v němž ptičníci počínají čihadla stavěti, jest pro novinkáře a klevetáře, pro mnohovědy a pilné rozšiřovatele rozličných pověstí a událostí, na které ustavičně číhají a lov mají. V tom by se mnohé naše město a městečko poněkud mohlo k městu Athenám a k jeho obyvatelům připodobniti; když totiž sv. Pavel tam přišel, a kázal, „popadli ho“ — jak se nám ve skutcích apo-

stolských v 17. Kap. vypravuje — „a vedli ho do Areopágu (totiž před athénskou nejvyšší radu, ježto se pod širým nebem držela), řkouce: Můžeme-liž věděti, jaké jest to nové učení, kteréž vypravuješ? Nebo nové jakési věci vkládáš v uši naše: protož chceme věděti, co by to bylo!“ Ze to ale nebyla touha po učení Christovu, nýbrž pouhá zvědavost a všetečnost obyvatelů Athénských, proto spisovatel skutků apostolských dokládá: „Athénští pak všickni, i přichozí hosté, něčehož jiného tak pilní nebyli, jako aby něco nového povídali aneb slyšeli.“ Takovito zvědaví novináři bývají nejen zvědavého oka a ucha, ale také zastuzeného žaloudka a proto nemohou nic zatajiti, všechno musí ven — na huben. Proto není divu, že se takoví lidé stávají pantátou a panimámou klevet, a mimo to na sebe vlastností rozličných řemeslníků ba i zvířat přijímají; neboť hle! ačkoli nejsou brusáři předce jazyk svůj o jíné ustavičně brousí; nejsou krejčel, a předce popichují a jiné měří; nejsou postřihači a předce všecky naporád postřihují — je ze cti a dobrého jména olupují; nejsou valcháři a předce každého i jeho skutky valchují, — posuzují a usměvačně zlehčují; — jsou ale dobří zpěváci, neboť jiným zpívají a na nás nota padá, jsou dobří drvaři, v lese dříví sekají, a do vsi třísky lítají; jsou i uhlíři, poněvadž kleveta jest uhl, nespálí-li, aspoň ušpiní a proto přežel: Často

lidé hynou klevetníkův vinou. Ba ani na tom dosti nemají, berou sobě vzor a příklad i z rozličných živočichů. Jedni jako psi po všech ulicích a domech běhají, až něco k hryznutí vyčenicíhají; druzí opět jako husy hlavu vzhůru nosí — nad jiné se rády vynášejí, — ustavičně štěbetají a klevetí, a milují mokro, totiž rády se opírají a jiné máchají; jiní opět jsou jako kočky, které mlsání nenechají, napřed lžají, potom škrabou, a na ptáky číhají, jako na myši, tak že ani ptáček tudý proletěti nemůže, aby mu pérka nevyškubaly; ba jsou jako žáby, které u přítomnosti člověka ticho jsou, jak mile ale poodejde, tu kuňkají, kvakají, rochtají, skřehotají bez přestání. Podobně též činí pomluvační novinkáři a zvědaví klevetáři obojího pohlaví; u přítomnosti druhého jsou tichoučko, ničeho o něm nepromluví leč samou chválu; jak mile ale poodejde, tu spustí mlýnky a provozují své ctiutřačství až člověku pořádnému, jenž tu stojí a slyšetí to musí, uši brní. Avšak zdaliž se často nedá o nich říci, že sova sykoře hlavatých nadává? zdaliž se konečně vždycky nepotvrzují slova písma svatého: Pro hříchy rtů přibližuje se pád zlému; ale spravedlivý ujde úzkosti. (Přisl. 12, 13.) — Jako ale orel much nelapá a zlata se rez nechytá: podobně i moudré ucho nedbá na hloupé řeči, dobře vědouc, že kdo se sám nezhyzdí, nikdo ho nemůže zhyzditi, a že tím řeka není

horší, že z ní psi pijí, kteří neuiní než hafati. Ostatně pomluvy a nactiutřání není nic neprirozeného, kdo na slunci chodí, stín ho následuje, a též víme že: pes štěká a pán jede. Pro věčnou památku tohoto měsíce a jako radního pána necht' stojí zde nápis, který sobě může obec dáti zlatem na kámen napsati a na rynek nebo na náves postavit, aneb aspoň ty sám ho můžeš sobě křidou na dvéře napsati:

„Lépe štíti a páрати, — nežli po domech klepy sbírati.“

To by bylo pro krejčá a hospodyně i s dcerkami a tetičkami; ale to se rozumí, že se také na hospodáře se syny nesmí zapomnouti, pro ty opět toto budiž: „Čiň ty, co máš, a lidi nech mluvíti, co chtějí, a pokoj bude.“

10. Říjen jest pro žízňivé, a pro ty, ježto přílišně vínu přisvědčují. Ono arci víno jest zrcadlo mysli, ale také neříká: Jdi! ale: sed! Na výstrahu pak se dí v knize přísloví, že „kdožkoli se kochá ve vínu a v bouřlivém opilství, nebude moudrý.“ (Přisl. 20. 1.) Horší ale nad ostatní opojné nápoje jest kořalka, tu jako zloděj, ani nezvíš kterak se vkradla, a okrádá celý dům o jmění, o zdraví, o čest, o bohabojnost, o život časný i věčný. Takových lidí dlužno se vystrážati i způsobů jejich; neboť dobře už staří naši předkové říkali: Kdo s opilci se vodí, brzo bez kabátu chodí!“

Škoda by ale bylo zde každého slova k jejich výstraze napsati, toť by bylo tolik, jako slova na vítr sázeti aneb hrách na stěnu házeti. Zde se jenom o těch a k těm slovo mluví, u nichž naděje svítá, že by byli k napravení a že by se rádi polepšili. Mnohý aneb raději mnohá paní neb panna se snad i mrzeti bude, že toto slovo bylo časté a snad i štiplavé jako Maltnský křen, ale nechť se potěší, že to vždycky dobré znamení, koho na chyby a poklésky upozorňujeme. Jako pak už o ledaskom v těchto měsících zmínka se stala, stůj zde také ještě slovo k rodičům. Neboť nejenom že se v tomto měsíci vno sbírá, ale oni také s ním počínají opět školy. Nejen že vno o bveseluje srdce člověka, jak žalmista Páně dí (Žalm. 103, 15), ale on také dle podobenství Šalomouna „syn moudrý obveseluje otce.“ (Přisl. 10, 1.) Jako pak ve vinici vinné kmeny, nápodobně i v rodině dítky zapotřebí záhy ohébat, dobrým napomináním okopávat, a k bázni Boží přivazovati, aby vydaly hrozný dobrých mravů. Víť každý, že s hloží nesbírají se hrozný, aniž s bodláčí fíky, a podobně též od dítek z mládí zanedbaných, u nichž hloží a bodláčí nezkracených žádosti a pustých mravův se usadilo, rozmohlo, a nábožnost i víru udusilo, nelze rodičům ve svém stáří hrozný utěchy a fíky podpory kládati. Pláto, mudrc pohanský, přirovnává mládež k váze se dvěma zapraženyma koňma, z nichž jeden jest bujný,

druhý pak váhavý. Tělesnost jest kůň hbitý a bujný, jenž ustavičně vyhazovati a se vzpínati chce. Podobně i u mládeže všechen smysl jenom na skákání, tancování, hrání a milkování obrácen jest. Váhavý pak kůň jest rozum. Má-li mládež mravopočestnosti a věci duchovných se chápati, a cnosti pilna býti, jde všechno zdlouhavé a těžko. Tu pak mají rodičové řádným vozkou a správcem býti, kterýž uzdou a bičem rozumně vládnouti umí. Než ale bohužel mnohým rodičům bolavého zubu se dotýká člověk, jak mile něco o kázni jejich dítek promluví, a proto také větší část hříchnů dítek bude zapsána rodičům do protokolu o někdejším velikém soudu. Říkáť se, láska jest slepá, tedy ó slepá lásko rodičů k dítkám! ty v chybách dítek vidíš jen cnosti a ještě se jimi často vychloubáš! — Jak ale mají rodičové sobě počínati a jak káratí? Na to snadná odpověď. Rodičové mají zprvopočátku jako hodiny se chovati, které vždycky a pořád jen ukazují a ustavičně nebíjí. Chci tím říci: Mládeži má se napřed ukazovati, co a jak by činiti měla, prvé nežli se trestu použije. Neměla-li by ale dobrota ničeho vyříditi, ať užívají rodičové přisnosti, však on každý zná ono staré přísloví: „Metla vyháň díti z pekla,“ než ale ať jsou při tom jako vělička, která vedlé sladkého medu také pichlavé žihadlo má. Vlož ruku svou otce, matko, nešetřuj dítěte trestu hodného, a ono bude živo šťastně jak zde tak i na věčnosti. Poněvadž ale také

mráz zlých příkladů květ spáliti, a červ svůdných společníků ovoce nazrati může, proto modli se k Bohu a k Materi Boží za dítě o ochranu, a kleslo-li by které, zdvojnásobní modlitbu svou, aby nepřišlo nižádné k stracení, ale aby v obcování všech svatých někdy se nalezalo.

11. Listopad jest pro líné v konání dobrých skutků, pro vlažné, a takové, kterým jest ve věcech svatého náboženství všechno pořád jedno, kteří si posledních věcí člověka, jeho osudu po smrti a slova spasení pranic nevšímají, a kteří na nejvejš do záležitosti a zájmů vezdejšího života pilně se zapřádají jako housenka do listí. Takovýto člověk ani v neděli a ve svátek svých vezdejších starostí nepoodkládá, aby sobě čas udělal, také Bohu sloužití a o svou duši pečovati. Jeho nedojímá ani slavnost všech svatých, aniž památka věrných dušiček. Jemu jest jedno, ať už církev svatá se obléká do červené barvy radosti a krvosvědectví, aneb do modré barvy kajicnosti a pokory; ať se obléká do barvy bílé výročních slavností, aneb do barvy černé hlubokého zármutku. On sedí vždy stejně, lenivě a nevesele, a hledí jako těhotný vrabec. Ve věcech, které se kostela, školy nebo špitálu čili chudých týkají, dělá se, jako by v něm ani vody ani krve nebylo, obzvláště kde by měl něco z kapsy dáti. O manželce aneb dcerušce také říci nemůže pomluvačný svět, že pomáhá všechny kropeničky v kostele vytírati, ale to se může o

něm a o ledaskom podobném říci, že jest to moudrá hlava, škoda ale, že ji jenom dvě a ne čtyry nohy nosí. Za dobře by se takovému dáti muselo, kdyby člověk jenom tělo pouhé byl, a kdyby jako zvíře jenom pro tuto zem, pro tento svět, pro časnost stvořen byl. Kdo ale zná účel a určení člověka, i jakž by neměl aspoň při mimořádných udalostech zahořeti svatou láskou k Bohu, se roznítiti vroucnou toužebností po nebi a se rozhodnouti k činům obětivým a bohumilým! Kdo vždy vlažným a ke všemu nevšímavým zůstává, jest hloupé olovo, kterému jest všechno jedno, ať si do jakékoli formy přelito bývá. Církev a vlast jsou mu jména bez významu, a kdo je pronese, už mu jest co sůl v očích, co oštěp v boku. Že sám jest mrtev, proto miluje shnilý pokoj a nenávidí všeho, kde se život ozývá. Avšak když nic jiného, zdaliž neplatí také o takovém netečnicku slova ve zjevení sv. Jana pronešená: „že jsi vlažný, a nejsi ani studený ani horký, počnu tě vyvrhovati z úst svých?“ O člověku vůbec se právem dí, že jest jako místo-králem na tomto světě; tím jest on ovšem, ale tak nevěrným, že se neostýchá pevnost svého srdce nepřítelovi vydati; a to proto, že nebývá vždycky pravdou svatého náboženství proniknut a veden.

12. Prosinec ale máme sobě přede všemi jinými my křesťané vyvoliti; neboť v něm slavíme advent to jest příchod a narození Christovo, jehož jméno

jsme na křestu sv. přijali (Christiané, křesťané) a se satanáše i všech skutků jeho — všech pohanských choutek — slavně odřekli. Jakož i v epistolním čtení o jitřní na hod Božího narození se dí: „Ukázala se zajisté milost Boha, spasitele našeho všechněm lidem, vyučující nás, abychom odřeknouce se bezbožnosti a světských žádostí střízlivě, a spravedlivě, a pobožně živi byli na tomto světě.“ (Tit. 2, 11, 12.) V těchto slovích obsaženy jsou spolu povinnosti k sobě samým, k bližnímu a k Bohu, dle kterých život svůj uspořádati máme. Že máme totiž se chovati: 1. střízlivě k sobě samým, zdržující se všech nedovolených žádostí a marných věcí, dovolených pak věcí střídmě užívající, a se svým pozemským osudem spokojeni jsouce; 2. spravedlivě k bližnímu, každému co jeho jest nechávající a dávající, a co bychom sami nerádi měli, ani jinému nečiníce; 3. pobožně, to jest Bohu odevzdáně, hledající přede vším jiným království Božího a spravedlnosti jeho. To činicích nemine nás napotom zajisté požehnání Boží, duši i tělu potřebné. V svatou noc vánoční o jitřní vyhlíží nás církev svatá: „Christus narodil se nám, pojdte klaně se jemu.“ Pojd duše křesťanská, pojd k jeslím Betlemským, klaně se a služ Christu pacholátku, nám, nám narozenému. Buď jeho věrně pečlivou chůvou. — Ail — kdož jest tam už zaměstknán? Jestli to ženské pohlaví každého stáří. Onoť se od církvé svaté

nazývá nábožným; neboť více než mužští, chodí rády nejen děvčata ale i ženy i vdovy na všechny pobožnosti; mnohé přinášejí také bozskému dítěti, Christu pacholátku, velmi krásně ozdobené loutky (laly, panny k hraní); bozské ale pacholátko nechce hračkami, loutkou, se uspokojiti, ono pláče, ono tvář od nich odvrací; a proč? Inu proto, poněvadž jenom loutku svého těla zdobí a šperkuje náramnou nádherou šatstva — duši pak, v níž Ježíš jedině má zalíbení, tu nechávají špinavým rouchem nečistých, hněvivých, závistivých, pyšných a podobně hřšných myšlení, žádostí a skutků přioděnou. Neprinášejtež tedy — ani ty, pohlaví ženské, aniž ty pohlaví mužské — pouze loutku těla nastrojeného, ale raději přinášejte pokornou chůvu duše své Christu pacholátku, a on milostivým okem vás uvítá a štědrá rukou požehná, abyste zde i věčně s andělskými sbory mohly radostné: **S**láva na výsostech Bohu! prozpěvovati.

Zde bychom s těmito radníci pány byli u konce, a proto by se u tohoto puntíku mohlo přestatí, než ale Bůh ví, kdy se zase sejdemé aneb shledáme. Odkládajícímu starý kalendář, jak by tobe bez něho úzko bylo, kdybys se nepotěsil tím, že jeho místo zaujme opět nějaký nový kalendář. Tím se také těší tak mnohá osoba, že totiž nový přítel se naskytne, aneb že nového si vyhledá, když jí starý přítel opustí, buď že umírá, nebo pryč se stěhuje, aneb jinam svou při-

zeň a lásku obrací. — V kalendáři nacházíš každý den jednoho aneb i více svatých a světic jako svatou stráž téhož dne pro křesťana. Ačkoli ale tím způsobem jest kalendář plný svatých, proto on sám ještě není svatým, — právě tak: jako osoba, která po božné knihy modlitebné s bílým šátečkem v ruce nosí a růženeček z pouti nad postel aneb ku kro-peněčku věší, pro to ještě není opravdově nábožná, bohabojná a na duši čistá, — právě tak: jako někdo, když se k nám úlisně fatí, a se staví, jako by samou upřímností a láskou s námi srdce rozdělili chtěl, proto ještě není upřímným a věrným přítelem naším. Toť se dílo, jen aby byl nějaký přítel do zálohy; a ty, máš-li to všechno ve své prostosrdečnosti za pravdu, velice se zmýlíš v naději své, zármutek ti upije spaní a trudné myšlenky budou jako černí havrani pokoj srdce užirati. Vida se tak vždy víc a více osamotnělým, snad si v tísni srdce i povzdechneš: Tedy opět zklamáno jest očekávání mé, zklamaná důvěrná upřímnost má; přítel můj není takového smýšlení, takového cítění, takových vlastností, jak jsem si já myslel a jak bych si

ho já byl rád přál! A bezděky ukápne ti snad horká slza z oka a sobě pomyslíš: „Život můj jest pln horké péluňky a jizlivého trní, už snad nebudu nikdy ani veselé hodiny mít. Ode všech jsem opuštěn.“ — Opuštěn jsi — ale nikoli od Boha, nébrž od svého rozumu. Mnoho očekáváš od lidí, málo pak od božské prozřetelnosti. A což nevíš, že kdo růží hledá, v trní jich hledati musí, ježto tam kvetou? Trpkými zkušenostmi přichází člověk k pravému pokoji srdce a k vnitřní utěšenosti. Nepoddávej se tedy trudným myšlenkám; alebrž čím více svět tebe od sebe odstrkuje, tím více se dávej nebi přitahovati. Nechť zahoří srdce tvé čistější láskou k Bohu a k národu, z kterého jsi se Božím řízením narodil aneb v kterém žiješ, ať se stane vůle tvá schopnější k obětím boholibým. Přijde-li přítel upřímný, šlechetný syn církve a vlasti, a podav ti ruku neklamnou přátelsky ji stiskne, a slovem srdečným tě osloví a blahý mír, pokoj Boží, obráží se v oku obou jako jasná obloha v zamodralém jezeru horském. Aí toť předtucha slasti rajské měsíčanů vlasti nebeské.

Fr. Poimon.

Na stoletou památku.

Životopis

Františka Poláška,

bývalého profesora pastorálky a dobrovědy na vysokých školách v Olomouci, později faráře v Dolině, rady knížete arcibiskupa, konsistorního předsedy, titulárního děkana a ředitele bohosloveckých studií v Olomouci *).

František Polášek narodil se r. 1757 a byl syn měšťana a soukeníka v Příboru na Moravě. Svá studia gymnasiální ukončil v svém rodném městě u ctihodných otců nábožných škol (u piaristů), filosofii pak a theologii (bohosloví) na vysokých školách v Olomouci, a po jich přenesení r. 1778 — v Brně. Výborný prospěch, s kterým vsedla svá studia obstaral, způsobil, že mu již co jáhnowi r. 1780 profesura biblického učení Nového Zákona nejprv co suplentu, r. 1783 pak co skutečnému profesorovi a sice bez zkoušky souběžně odezdána byla, když byl r. 1781 od tehdejšího prvního biskupa Brněnského, hraběte Chorinského na kněžství vysvěcen, a na slavnost sv. Štěpána své prvotiny kněžské slavil, při kterých Olomučský kapitulář a poslanec u stavů Moravských, napotomní biskup Budějovický, hrabě Schaaffgotsche kázal. Když r. 1786 učení Starého i Nového Zákona je dnou profesorem se odezdalo, zvolen byl Polášek za vicerektora generálního semináře v klášteře Hradistkém, kterážto úřad až do vyzdvižení ústavu toho r. 1790 zastával. Už do r. 1794 dostával roční penzi 500 zl., a vypomáhal ve správě duchovní ve farnostech blízce Olomouce ležících. R. 1794 stal se profesorem dogmatiky, a r. 1800 profesorem pastorálky a morálky. Ustavičné studium, touhou po všestranném vzdělání a mnohonásobnými požadavky, během roků těch na něj činěnými, vymanané, studium, jemuž mnoho noci obětovával, šťastně působilo na jeho zdraví, zvláště na žaludek, což bylo příčinou jeho pozdější nemoci, totiž vrhnutí slemu,

nemoc ta jej donutila, na rabu lékařův o faru se hlásiti. Přišel tudíž r. 1803 na faru v Dolině blíz Olomouce, na kteréž samým tehdejší, jej srdečně milujícím světicím biskupem Olomučským, hrabětem Aloisem Kolowratem installován byl. Velikoj pak svým přímým, plným, a srozumitelným přednášením, svou lastavou sklonností a dobrotou srdce lástu a náklonnost svých žáků sobě byl v takové míře získal, že na něm jako na otcí svém viseli, zůstal k jich vroucné prosbě jejich profesorem až do konce školního roku 1803. Ze již při svém působení co profesor ozvláště na praktickou upotřebitelnost a srozumitelnost váhu kladi, že vznesený úkol správy duchovní, kteráž vědecké vzdělání svým prostředkem jmenuje, vezdy na zřeteli měl: toho důkazem nejlepší jsou jeho práce spisovatelské, z oné doby pochodící, jichžto seznam tuto klademe:

1. *Moralis christiana.* (Dobrověda křesťanská.) Olom. 1803 ve 2 svazcích. —
2. *Regulae pastorales in usum suorum auditorum.* (Pravidla pro správu duchovní ku prospěchu svých posluchačů.) Olom. 1803. —
3. *Pisno swaté pro lid* vyložené. V Brně 1791, 2 díly. —
4. *Výklad epistol nedělních* na celý rok. V Brně 1782. —
5. *Katolická modlitebni kniha.* V Brně 1798. (Překlad výborné německé modlitebni knihy Reuterovy.) —
6. *Poznání pravého Boha, aneb troje hobinky v dokonalestech Božských* ku vzdělání domácí pobožnosti. V Olomouci 1803. —
7. *Oratio dicta in magna aula academica, dum expugnata Mantua sacra fecerunt Deo Professores et Academici.* Olom. 1799. —

*) Vydáno z 8. ročníku: „Fr. Polášek's Predigt-Entwürfe.“ Ausgeführt von Ludwig Eibl, Oelmüller filial-erzb. Konsistorialrath und Pfarrer zu Dëbic. (Vyd: děkan a farář v Újezdě, kons. rada Brněnský a člen výboru Dëbictví sv. Cyrilla a Methobía.) Olomůk 1846.

8. Vota in secunditias Nicolai Kvapil, Parochi Smržicensis. Olom. 1802. — W době své činnosti ve správě duchovní vydal: 9. Příkladowé ueb křesťanské mravní učení w příkladech na každý den w roce. W Brně a w Olomouci 1807. — 10. Naučení z obrazů písma swatého pro školní děti farnosti Dolanské. W Olomouci 1811. — 11. Knižka ke čtení a k modlení pro milé děti. W Brně 1811. — 12. Konečně swědčí o jeho pastýřské horlivosti neméně oswícené jako neunavné jeho rozvrhy řeči kazatelstých, jež dílem sám sepsal, dílem swým duchovním spolupracovníkům diktowal.

Z jeho činnosti w duchovní správě podávám, co wypowídal jeden z jeho bývalých kaplanů, který posud na žiwé jest. On pracowal, dokud mu nemoc a slabota nepřetázela, sám se wšsi horlivosti, zastával wšsedky kněžské služby společně s kaplany swými, kázal, měl křesťanské cwičení, zaopatřowal nemocné, nawštěwowal školu a t. d. Nikdy nezanebhal příležitosti příhodné, jižby se duchovní wyučování hlouběji do srdci wěřících wstipiti a slovu Božímu požehnanější přisobivosti zjednati dalo; proto se činila na konci rohu, na středu popeleční, na zelený čtvrtek a hromnice, na kwětnou ueděli, a na slawnost Božího těla potaždě whodná řeč wěřícím, aby přišli we známou významu těch dni a jich důstojného swěcení. Po celý čas adventní a postní buď ze žiwota onoho swatého, jeho swátek přepabl, buď z ewangelia nějaké učení nebo nějaká cnost se obrala a swětcům na srdce wložila; k čemuž on wždy předmět udáwal. Aby školní mládeži obsah biblických příběhů hlouběji wstipil, dal wymalowati šest welských obrazů, každý s dwanácti přebstaveními nejdůležitějších ubalosti Starého i Nowého Zákona*), a složil k tomu dwa werše, o příběhu dotyčném a dwa werše o mravném učení z něho wyplýwajícím což děti snadno a rády se učily a w paměti zachowaly. — Nic jej nebolelo wice jako pád mladých lidí; a ačkoliw wšelou mysl a krewinnou ra-

*) Ste ná zorné wyučování, které se za nastřech časů práwem odporoučíl B. M. K.

došiwost rád okolo sebe widal a šířil, nicméně s wážnou pečiwostí hleděl mládež od zlych příležitosti, od tance a nočních tulek zdržowati. — Nic mu nebylo tak nemilé, jako neswornost a rozmíšky; snažil se, co ne spíše možno, udušiti je jak w domácnosti tak we farnosti swé. Množstwí nesworných manželi a robin smítli důwodným a lastawým přimlowáním, mnoho soudů (procesů) obpablo jeho sprostředkowaním, a muozi z farností jeho zwolili jej sobě w rozepřích swých za soudce, a podrobili se wyroku jeho.

Tak též swítli swým farníkům přikladem swého práwě kněžského žiwota a nejkrásnějších cnosti. K jeho cnostem popředně počítati se musí dobročinnost a nezištnost. Dbili a slámu probáwal jim vždy za lewnější cenu nežli na trhu se probáwalo, četáwal jim na plat, prominul začasté w záležitosti desátků a školy. Prokazowal sice i přibuzným swým dobrodini, proto wšak nikdy nepřestáwal býti otcem swých chudých farníkům, nedáda se w ničem opanowati přibuznými. Podobně u welské míře wykonáwal cnost hostinství. Lidé wšsedk stawů a hodností jej nawštěwowali; jeden chtěl se s nim porabiti, druhý hledal u něho upokojení swědomí swého, třetí toužil s ním se obeznámiti. On pak se wšsem obětowal, a každý odcházal od něho spokojen a potěšen.

Jakož pak wšsedky farníky milowal a lastawě přijimal, podobnou, ba ještě wětší lásku prokazowal swým spolukněžím — swým spolupracovníkům na winici Páně — kaplanům. Swědek posud žijící z wlastní zkusenosti takto mluví: „On s námi nakládal stutečně jako s bratřimi; ničeho nám nesmělo chyběti. Dostal-li na misse swaté, dal je nám sloužiti, a ponechal nám wšsedky příjmy, kteréž nám ponechati mohl. Naproti tomu ctíli a milowali jsme jej jako dobrého otce. Chobili jsme spolu do kostela a z kostela, na pole nebo do zahrady; společně jsme nawštěwowali nemocné. Wyjel-li kam w sousedstwu, wždycky bráwal jednoho z nás s sebou. Neměl přeb námi žádného tajemství, a my přeb ním. U stola neb jinde w rozmluwách sdílel s námi zkušenosti swé; báwal nám k rozhodnutí

přivady možné ve správě duchovní, nebo pronesl usudek svůj o nové knize, v nížto byl právě četl.

Bezdy ostával sobě věren. Nehodby přichodící u fary hospodářské snášel pokojně a se srdcem v Boha se důvěřující. Urážkami, nevděkem a hrubostmi nedal se nikdy k výbuchům hněvu a zlosti pohnouti; za zlé nikdy se neodměňoval zřím. Měl sebe a náklonnosti svoje v úplné moci. Byl velmi střidmý v jídle a pití, a nikdy nemylouzlo nečisté slovo z úst jeho, ba ani žádný z rozličných hostů jeho částých nedovolil si v jeho přítomnosti ani sebe méně necudného žertu; takovou vážnost vymáhalo jeho neuhomné chování. — Tudyž také nebylo divu, že jej každý vysoce ctíl. Zchvější světici biskup a generalní wifař, hrabě Kolowrat byl mu celým srdcem nakloněn a nawstěwował jej w Dolině. Jak welice ho sobě wážil již zemřelý arcibiskup Zwowský, hrabě Antwič, osvědčil tím, že před svým objezdem do Zwowa jej w Dolině nawstiwil a wystoupaje z kočáru mu prawil: „Musil jsem před odchodem svým Was ještě nawstiwiti a s Wami radu wjiti pro budoucí postavení své.“ Načež Poláček odpowěděl jako ondy sw. Jan: „Tu venis ad me, cum ego...“ Tětéž wáznosti požíwal od kardinala arcibiskupa Trautmannsdorfa roku 1811 zvoleného. Tent ho jmenował r. 1818 za titulárního děkana, za svého rádce a přisědicího, wzal ho r. 1816 a 1817 za arcibiskupského kommissare na sw. generalni wisitaci, a dal si, když se Poláček rozstolal, každý týden svým obřadnikem o jeho stavu zprávu dáwati. R. 1816 zvolen byl Poláček za řebitele bohosloweckých studií.

Jako celý život, byla i smrt Poláčkowa právě kněžská a příkladná. Hned z generalni wisitace r. 1817 wrátil se churaw domů, pracował wšak ještě w fučnicki své dilem o zhotowení nálezu wistacních, dilem o knižce: „Epistelná naučení katolického náboženství, představena w propowidkách, příslowích a podobnostwích,“ až se w dubnu 1818 na lůžko své uložiti a lékařské pomoci hledati musel, konečně pak, stáwaje se pořáb slab-

ším, také svoliti musel, aby se lékaři nad nim rabili: Právě toho dne spadol muž Delinští s vysokého trámu w stodele své na nlat. Poláček prosil přítomných dvou lékařů jej pořáb ještě těssicích, aby také k tomu nešťastníku zassli a se pobíwali, je-li mu pomoci. Když se wrátili, tázal se jich, kterať ho shledali? (Clowěk ten obrazil si pádem svým střewa.) Jeden z lékařů zwolal: „Tomu také již není pomoci!“ Poláček ani nezmenil tahů svých. Když pak lékaři objeli, prawil: „Pater F... , slyšel jste, co doktor N. řekl? „Tomu také již není pomoci!“ Tedy i já jsem, jenuž pomoci není. „Staniž se vůle Boží!“ — Ač se w slowích jeho projevila přirozená a powinná láska k žiwobytí, přece byla s úplnou oddaností do vůle Boží spojená, a onen wšrok lékařůw zajisté učiněn jest byl řízením Božím, jež w tom Poláček ohledem na svou smrt s křesťanskou a mužnou zmužilostí spatkowal. An jej nic wice k zemi nepoutalo, počal ihned spravowati dům svůj. Předal značnou část svého dobytka a hospodářských wěcí, rozdělil oddil své wšberné knihárny mezi dobré přátelů, a ostatek zanedal faře. Záwět (testament) svůj zhotowil již dříwe. Čám sobě složil pohřební píseň, kteraž o jeho pohřbu w domě i nad hrobem zřiwati se měla; dal napsati ustanowení své, jak se má pohřeb jeho zřiditi, a nezapoměl ani na tu maličkost, kterať se má pečovati o pohostění pacholkůw, kteří s hosty na pohřeb přijedou.

Čím wice se horšil staw nemoci jeho, tím častěji dal za sebe míši swatou sloužití, a tím četněji hrnuli se farníci do kostela a z kostela do fary, aby nilesowaného duchowního pastýře svého ještě jednou widěli, a od něho si posledního požehnání wyžádali. Poláček wšsedly k sobě připustil, upokojil, těssil je a dal každému whodné napomenutí. Medat opět mluwil o čití své dlowé: „Wdy kaplani bděli jsme po několik týdnů u něho w noci, podáwajice jemu, čeho zapotřebí bylo. Když pak rezmluwa wázla, aneb když se doškníwal z našeho dýchání, že jsme na pohowce usnuli, počal se modlití, rozplňwal welebením Boha, odporoučel jednotlivé stawy a oudy farnosti své

Bohu a Jeho milosti. Zároveň dal se svatými svátostmi zaopatřiti. Pater Mílo, jubilovaný prámonstrat se svatého kopečka svátostmi mu posloužil a vyjádřil se později řka: „Tenť jest svatý, takového muže co živ jsem neviděl.“ — Když se patrně smrt jeho blížila, vyhýval nás k modlitbě. Klečeli jsme u jeho lůžka, a já jsem se předmohlval. Za chvíli pozorovali jsme na jeho lici pohybování čiv (nerwů); on se podvrátil ke zdi. Já jsem se přestal modliti domnívaje se, že již umírá. Po několika sekundách wšak ještě jednou wolal slabým hlasem: „Dále!“ — Já jsem pokračowal jak mi možno bylo, a w několika okamžicích odebral se jeho duch k Stworiteli swému, dne 4. čerwence 1828.

Sotwa se rozšířila powěst o jeho smrti, hned přichodili farníci w zástupu, a plakali u jeho mrtwoly jako ditky ztrativši dobrého otce.

Tak nás přeběžel s obzrakem wiry a odpočívá spánkem poloje. Dajíť se na něj obrátiti slova písma swatého: „Bla-hoslaweni, kteříž w Pánu umíraji, neboť skutkové její ch následuji jich.“ — Nám pak neostává, než abychom napomenuti apostołowo zachowávali: „Pamatujte na správce swé, kteříž wámi mluwili slowo Boží, její chžto obcowáni konec spatřujice, následujtež její ch wiry.“ S. Židům 13, 7.

Památka jeho buď a zůstaniž w po-zehnaní!

Kláster Třebíčský

řádu sv. Benedikta.

Dějepisné pojednání s úvahami, jež sestavil Dr. Jan Evang. Bílý.

I.

Historikovi povinno, to co sám Benediktinům dluží, slušnou uznáwati chválou. (Gfröror.)

Kdo cestuješ přes Náměst k serwero-wýchodu po silnici, ocitáš se za dvě míle cesty na místě, kde se silnice znenáhla spouští a zatáčí do nehlubokého údolí, kteréž se na dobrou hodinu táhne. U prostřed tekoucí Sílawa zmlazuje po obojím břehu swém wonné palouty, a u klidném toku ubírá se k Swančicím a dále. Při wchodu samém do tohoto úvalu půwabného líbě se rozkládá wes Wladisláwka, uzavírá je wšak malebným stupením město Třebíč, jedno z nejzajímavějších měst w dějinách naší milé vlasti Morawské. Nejwětšii pak okrasou okolí celého a forouou, která wéwodí nad celým údolím, jest welkotvárný chrám Páně na hradě či na zámku, jenž od západu k městu těsně přiléhá, a k němužto w tomto pojednání zlástni pozor-nost čtenářům wlasteneckých obracujeme.

Bylo to r. 1109, (newíme we kterém měsíci a na který den), když knížata Mo-rawská z domu slawuého Přemysla,

Dobřich Brněnský, a Entold Znojemský zuechutiwše sobě různie a půtel krwawých o stolec welkotnížeci w Čechách, *) spokojuwše se každý swým údělem na Mo-rawě, obrátili jsou společně zřetel swůj ku podnikům, jimiž se prohlédalo ku zwe- deni a blahobytu swěřeného jim lidu Mo-rawského wíce, nežli citžádosťiwými záměry choutek wládobazných.

Z wzalit sobě w úmysl právě usled-tilý, a wentoncem knížat a otcůw lidu důstojný, zúrodniti serwero-západnou část Morawy, a sice přičiněním řádu, od Cir-kwe swaté k tomu zřízeného, totiž řehol-níkůw sw. otce Benedikta; neboť swědčilo již drábně let okoli Stajhradské, že bewedou w ráj změniti diwočím spojené síly zbožných synůw sw. Bene-

*) Dobřich, co nejstarší Přemyslowec měl jest zajiště tle zákona Wřetislawowa po smrti otce swého Konrada dojednouti na stolec welkotnížeci w Čechách, w čemž mu wšak jiní z přitžně wabili.

ditka. Stálte pak za dob oněch, o kterých tuto řeč zapřádáme, v těch místech, kde nyní hrab Třebíčský nad údolím věnovati, hrab lowecký knížat Moravských u prostřed hustých pralesův, jichž se až po tu dobu nebyla tknula sekýra ni ráblo rolnické. Dhuem posvátným jati bratří knížeci hneble jali se bořiti zde hradní a měniti je v důstojné sídlo a v prostranné sínce řeholníkův Benediktinských, ovšem ze synů Moravských vybraných, a brzo (nemí se kdy) stál tu vystavený nákladnou štědrosti ¹⁾ Klášter Benediktinský a v něm chrám welebný, kterž byl posvěcen slavně od biskupa Olomuckého Jana II. ke cti požehnané robičky Christovy, Marie Panny. — Bohužel! listiny nabaci pohřessujeme. Také prž hued jestě ve XII. století počato a až do XV. pokračováno od zdejšších Benediktinův v letopisech čili v kronice kláštera tohoto, jižto, jak se tvorbi, jestě Bessina použití mohł, když spisowal díla swá historická „Mars Moravicus“ a „Prodromus“ (Předchůdce Moravopisu.) A wšak posud nižádnému ze spisowatelův vlasteneckých, jakkoli dosti i pilných i četných, nepobariło se, tał wzácnému spisu na stopu přijiti. Pročež u líčení dějin památného kláštera tohoto z jiných posud nám známých listin, pokud se dalo, čerpati jsme museli.

Dříve wšak, než-li k dějinám tohoto kláštera přitročíme, nelze nám odolati srdečnému zatoužení, položiti zde něco málo o veliké důležitosti a směru řádu sw. otce Benedikta, řádu mezi wšsemi nejslavnějšiho, jehož majetnosti kdysi býwalo okoli Třebíčské. ²⁾ — Sw. Benedikt je patriarcha mnichův západních. Býltě to muž neobhčejný, veliký jak v ctnostech, tał i v činech. Nejkrásnějšim owocem žiwota jeho, jež nese na sobě neklamný důkaz wyšší oswicenosti, jesti jeho řehole, s velikou znalostí powahy lidské sestawená, posud ode wšsedch obdivována. Nejedem fuem církewní nazýwal ji „swatou“, a mnozi wyteční zákonodárcowé swětšti, t. p. Roš-

mos z Medici, čítawali ji často, co zdroj bohatých pravidel, k panownictwi potřebných. První pravidlo památné ústawy této jest, „aby se do řádu jeho každý bez rozdílu přijimal.“ Tał se stal řád jeho archou Noemowou, v nižto sněsseny a uchráněny byly prvotiny nové wydělanosti zemi ewropšských. Mnichowé řádu sw. Benedikta wstávali o 2. hodině v noci, a opat sám zvoníwal ke službě Boží. Po ranni pobožnosti čas měnowán čtení a rozjímání. Od 6—10 ráno práce ruční; potom oběd společný u jednoho stolu. Žiwot Benediktina rozdělen byl na modlitbu, práci ruční a duchowní. Mnich Benediktin tu sekýrou lesy neprůhledné wysekáwal, tam rýčem zemi wyděláwal, tam srpem owce píce své sklízal, tam kladivem a šzíci zednickou opatřený v puštinách welebně swatyně stawěl, posud obdív plodící. ¹⁾ Sw. Benedikt sice ukláda synům swým za powinnost čtení dobrých knih. Wšak přímé pobidky k učným snahám jeden soudobník sw. Benedikta řeholi jeho přibal, a tał ji doplnil ku spáse člověčenstwa. Býlt to římský státník M. M. Kasiodorus, který wida padati říši římskou před náwalem surowých národův, puštin wěsła wlády, (král westgotický Witiges ho propuštíl:) odebral se na své statky do Bruttie a založil tam u města Schlaciun Klášter Coenobium vivariense, (Vivarium, jakobys řekl alumnat), ježto žřizením opatřil zcela obzlaštím. Co nejbohatěj zaopatřil jej. Půwabné ²⁾, čistými potoky promíjené zahrady, rybníky, mlhny, lázně, krátka co jen náleži k žiwobytí příjemnému, darowal sídlu wíwarškému.

Nad klášterem pozwedal se kopec, na kterémž uprawiti dal poustewny pro takowé mnichy, kterž se cítili, že mohou společnosti se obřici. Zwlaště pak se postaral o wybornou knihownu. W noci měli switilny, kterž hořely samy sebou neustále. Měli tu hodiny slunečné i wodní, aby se dle času sprawowati mohli. Z

¹⁾ „Sumptuosa largitate fundatum“, (Cod. dipl. I, 348).

²⁾ Wjz o tom: Děje sw. kat. církwe, sestawil Dr. J. Ev. Bítý, II. díl, str. 37—40. W Praze 1854.

¹⁾ Jako jmenowitě to přelrásné stawent w Třebíči.

²⁾ Wjz: Cyrill a Method, časop. č. 49. 854, Ročník III., článek „sw. Benedikt a jeho řád“, od spisowatele těchto řádkův.

kniháře obstaral jim. Patrně, že wesse směřovalo k tomu, aby klášterníky pro wědu zcela zaujal, a učenců z nich na- dělal, aby wira a wěda w sešterstém zde se snoubily spolku. Patrně tussil dlouhou ztuffenosti zosřechů duchů státníka tohoto, že hrozný přewrat nastává, a že jediné škrze kláštery zbeděné od Řeků a Řimanů wědy pro lepší wědy mohou uchowány býti, tusseni, které štwěle se osprawednilo. Tento směr přijal tedy řád sw. Benedikta a tím nowého mawřímu přidáno do wence zásluh jeho o wlast a cirkew.

Zatím tedy, co Benediktin volnit w potu twáře půdu zúrodňowal, wzbdělával bratr jeho učenec za psacím stolcem w písárnách bohatou roli wědy klasické, a ode- wzdával budoucím stoletím poklady minu- lých. W každém kláštere byla prostorná wysoká síň, již se říkalo písárna (scripto- rium). Zde ležely we dlouhých řadách po pultech rukopisowé starých píjeni, zeleznými řetězů připewněni, a opatření ještě silnějším řetězem klatby cirkewní, pobe kterou od představených cirkwe, (jimž nepřátelé spílají temnemilcům) zapowi- dáno, tyto drahocenné rukopisy od pulstu k pulstu přenášseti, jen aby jádný z nich ne- mohl ztracen nebo poruffen býti. Zde u takowého pulstu Benediktin celé žiwobytí své ztráwil, ano často nestačilo žiwobytí jednoho, by některé dílo přepsal, wyswětlil a spořádal. Umiraje, obewzdával místo i péro bratřowí swému. Tito duchowé ne-

unatwené píle obohatili nás spisů mistrów- stými, jimžto obdivowati se musejí po- tomci. Benediktini wšak nebyli toliko pě- stowny wěd a průmyslu i řemesel, oni se stali též apostoły weliké části Ewropy. An- glicko, Nizozemí (Frísia), Německo, země flemanské (owšem po částech sw. Cyrilla a Methobía) nejwice jim děkují swětle Christowý wiry.

Již r. 1336 Benedikt XII. musel tento řád rozdělit na 137 prowincii, z nichž nejebna obsahowala celé králowstwi. Jan XXII. (1334) wypočítal, že od zniku řád ten měl 24 papežůw, 7000 arcibiskupůw, 15000 biskupůw, 15000 swatých a wy- tečných opatiůw, a 40000 swatých. Šfrörer byw ještě protestantem, prawil: ¹⁾ „Šlussi rozoznati troji okres u wšwwoji řádu bene- diktinského. Nejdřiwě, nežli se byli utwo- řily náležitě nowé říše germanšské, nesčís- lné pásma země pusté co oráči obdělali; potom, kdž zbohatli, dali Cirkwi nesčíslnou řadu statečných wůdcůw a hlav. Později, kdž cirkew w tak zwané reformaci byla klesla, wypučel z řádu toho nowý kwět. Historikowi powinno, to, co sám učené pili Benediktinůw dluži, šlussnou uznáwati chwa- lou. Coby byla historie šřebowěku, Cirkwe starši, bez bráti Maurinůw, kteříž čini jednu odwětem weliké čeledi swatého Be- nedikta? —

Bo této úwaze přejdeme k událo- stem a k osudům kláštera Třebič- ského.

II.

„Nevěděti, co se před tím, než my jsme byli, dalo, jest tolik jako nebyti.“ (Cicero.)

1. Jako první opat kláštera Třebič- ského nalezá se zaznamenaný Runo (Chwono), kterýžto sešel jest r. 1138, maje za ná- stupce Wojtěcha (Anonim. Gradic.), za jehož času wojwoda Znojenský, Konrád († 1150) a syn Odrichůw, Spiti- hněw († 1157) we zdejššího kláštera překrásné kryptě pod chrámem Páně mezi bratry řeholními dle přání swého čestně uloženi byli. (Monasticon Morav.) R. 1160 nalezáme w listinách opata Maběje, (Cod. dipl. I. 272.) a na roč 1174 opět se píše Runo (II.) Znamenitě pak wy-

niká mezi opaty r. 1184 Tiburcius, pod kterýžto a sice l. 1197 wojwoda Brněnský, pitihněw (II.) statky klášteru tomuto, i podřízenému jeho probosstowi na Luze (nyhni Komarow u Brna, Kunrowiž) potwrdil, ano šřtedrotou knížeci statkům bratřim přimnožil, (Cod. dipl. I, 348.) darowaw jim w zádušší meš Seblici (jž dáwno zaslou, tak že ani, kde ležela, ne- známe) dědičně; dále potwrdil, aby se směly wyměniti Luky (na luce, Wiese) za

¹⁾ Allgemeine Kirchengeschichte II. Band 2. Buch Cap. 13, S. 968.

ves U z g o r y (Zhoř) ob sledyctice Z n a t y barowanou; potvrdilo se kláštern: swobodný statek na Mirině (Měřin, Wollein), jež byl věnovan Benmich knize Swatopluk, 3 pole a doubrawa u Swatohlawy, (dar od Budisse) (jinde Budissow), les u Meczirče (dar od Jana), 6 rybaří na Vihlawce (dar od Stanimira), 2 louky tamtéž (od Miraty), 4 rybaře na řece Dslawě (od Miroslawa), 1 les na pasekách (od Manozira), 160 mark od Galla co žádussi za bratra w bitvě padlého. Za polowici těchto peněz koupili si řeholníci swobodný statek D s l a w a n y, za druhou wystawěli kaplu sw. W á c l a w a we swém klášteře. Též opat R u n o směl zaměnit kláštern dědinu Macemerice (Mschmeritz). To wšedco potvrdil wojwoda Brněnský.

2. R. 1169 byl znamenitý opat Albinus. Tento wýtečný wědec sestawil první „Dějepis nassi wlasti Morawské.“ (Ullmann, Utmähren II., 69.), kterážto dílo wzácné prý za času Amosa Skomenstého se chowalo we knihowně hraběte Berotina w Králicích. A wšak zcela pojistiti wěc tuto, jakkoli welice důležitou, nám již nelze. Kowněž toho nám s bezpečností ubati nemožno, zba-li tentíž Albin, či již Tiburcius začal sestawowati „Letopisy kláštera Třebíčského“, we kterých i po něm jest pokračowáno. Morawský historik P e s s i n a prý jestě znamenitý zlo- mek té kroniky přeb sebou ležeti měl, když swými pracemi wlast nassi obohacowal. R. 1210 nalezáme w listinách opata Martina, (Cod. dipl. II. 56) roku pak 1225 opata Lukáše. Za času tohoto pedala kláštern urozená pani Heilwida Znojemska statek Horhu, aby za ni ob kláštera pro sebe wyměnila Dslawan, kdezto si uminila wystawěti klášter panenský. (Cod. dipl. II., 165, 166.) R. 1226 objevuje se nám w listinách opat Zwěst (Cod. dipl. II., 173.) a r. 1228 opat Arnob, kterýž r. 1225 byl probostem w Komárowě a jestě r. 1246 žil. (Cod. dipl. II., 192.) Tentíž opat zastawil r. 1230 (Cod. dipl. II., 218.) wes Kewussin kláštern Dslawanskému za 75 mark stříbrných.

S jakým osudem se potkal klášter zdejssi w oněch trudných dobách, we kterých krutý tatar tak zlostně po wlastech nassích řábil, nitde nemáme zaznamenáno. Z ml-

čení pak toho, jakož i z polohy kláštera samého bezpečně zamirati lze jest, že až do těchto stran nesahala žurjwa wzteklost oněch nepřátel nejen křesťanské, ale wúbec wšeliké zwedenosti.

3. Z toho, co jsme posud o klášteře tomto powěděli, patrně do oči bije, že bylo zajisté lépe opatřeno okoli Třebíčské wystawením kláštera Benediktinského, nežli kdyby se tam bylo nastawělo, kdo wi kolik hrabů loweckých a rytířských, a sice již z toho též ohledu, — at pomlčíme o žurodnění půdy okolni, wymitění lesů, wysusšení močálůw, založení kwetoucích sadů, zahrab, poli a wesnic — že chwalitebným zwiyskem a za účelem swým wědeckým stawali se bratři Benediktini o to, aby se pilně zapisowaly památné dějiny, kteréž se tehdaž udáwaly zláště w nassi milé wlasti Morawské. Majitě oni první zásluhy o spisowání historie Morawské. Opat Tiburcius a Albin dowěčně stwiti se budou w řadě nassích spisowatelůw wlastenedých, ač dle pořádku swaté řehole Benediktin nižádným náhrobním nápisem w kryptě své se nesní lesknouti, nýbrž co osoba zaniknuw w řadu pro tento swět má zmizeti; jeho pak zásluhy w knize žiwota zaznamenány jsou. Wlast wšak wděčná zjmena je stawi do počtu swých dobrodin- cůw, jimž dowěčné wdáwati clo úcty a díku za powinnost uznává nejen křesťanskou, nýbrž čloweckou. Dwssem že tato wzácná díla pile Benediktinské zmizela jsou buď zhlobána bywše ruffským zubem času wěkům tak odlehých, buď bouřeni a nesetřenosti lidskou zlázu wzawše. Bud jal buď, onaf žiřtanou wezdň witaným nám pomnikem a důkazem i zbrani přihodnou proti těm, kdož uwykli jsou črliti nesetřené wýčitky proti řeholím, že nebyly k ničemu, leč k záhubě člowěčenstwa a Cirkwe křesťanské. — Spolu pak uwažme tuto, kterať kaž- demu člowěku zwedenému znalost domáci historie užitečná, ano potřebná jest, bychom tím wíce citili, kterať powinni jsme we jměnu celé wlasti k dikům řádu sw. Ben- edikta. Pokud totiž člowěl o swém do- mowu a wlasti, o jejích hradech, chrámech, městách a klášterích, horách a jiných pa- mátných místech nezná, co a kdy se tu pa- mátného událo: docela lhostejně kráci osolo- tatowých památek, žiraje na ně umem pi-

tomým a srdcem chladným, s tváří ne-
rozzimatou, ob něm tváře málo rozdí-
nou; nemyslí si při pohledu na tak pa-
mátné předměty a místa buď nic, buď něco
mělkého, obvyčejného. Jináče pak kráčí kolem
památek historických člověk, který si něja-
kých historických známosti o své vlasti pil-
ným čtením byl nazískal. Tu hned oko
se zajišťí, tvář plane rudým plápoem,
srdce tluče svatou úctou a hrdostí, když
se octne na místě, kteréž jest zasvěceno ně-
jakým činem buď náboženského či jiného
velkolepého ducha předkům před námi na
světě pracovatšíd! Jako jistě poznání
sebe samého každému člověťovi, jenž ve
mravnosti a dokonalosti pokračovati chce,
potřebné jest: tak poznání národu nevy-
hnutelnou věcí jest pro každého vlastence,
jenž štěstí a slávu národa svého rozmne-
žovati pílí. Co neznáme, to ani milo-
vati, ani podporovati nám nelze jest. Ná-
rod ale nejlépe poznáme poznáním jeho
velikých a zasloužilých mužův, z nichž
jedni náleží zásluhami svými jeduotlivým
městům a krajům, jiní celým národům,
ba veskerému člověčenstvu, a mezi kte-
rýmiž ti nejvíce zaslужují cti a chvály,
kteřížto umáběli jsou ducha křesťanského do
ráje svého. Myslíme-li s wděčným citem
na tyto okrašy lidstva, kteréžto něhdy na
nassi domácí půdě kráčely a působily, i
tu se wronněji z toho těšime, že jsme
lidé vůbec a bratři takových mužův ob-
zlaště; tu se srdečněji přitulujeme k ná-
rodu, z jehož krve taci synové zdáruí a
dobroincové znamenití jsou possli; tu se
svatou ostýchavostí kráčíme po půdě, po
kteréž nohy těchto wděčnickův kráčivaly,

abychom ji snad nezneuctili nehodným ži-
votem a obcováním. Bezděky vzniká žádost
w nás, abychom se jim, ne-li rovnati,
aspoň podobati směli. Pročež si přivá-
díme rádi na pamět velikost takových mužův
a jejich zásluh, a Cirkew nám některé za-
světíla zlástnami slavnostmi, aby památka
jejich se wpletla do života občanského, a
ty slavnosti cirkewní jsou spolu i ozdoby
života občanského (k. p. sv. Cyrilla a
Methobia, sv. Jana Nepomuckého, sv.
Wáclawa a t. d.). Proto děkujeme, milí
wlastenci! za to, že právě w těchto dnech
mnoho powstává vlasteneckých mužův, kte-
řížto nám oswěćují knihy starodávné histo-
rie nassi. Velikých zásluh w tom sobě
wdobyl zvěčnělý p. archivář A u t o n
B o č e k Co en na cestách po vlasti
w listownách nalezl, to dilem on sám,
dilem po něm pan E h y t i l do zlástnách
kněh sebral, kteréž se wdávají nákladem
slavných stavů Morawských, pod názvem
Codex diplomaticus. ¹⁾ Také w Brně
zlástni spolek mužů učených sestaven jest,
kterž každý měsíc sezení své má a o lepši
oswěćlení dřewných dob nassi Morawské hi-
storie se zasazuje, a co w tom ohledu wy-
pátrao, huedle se i tiskem utwěřěňuje.
Tatým bēhem lze jest se nabíti, že w brzkém
čase něhdo snadno historii Morawskou, i
swětstlou i cirkewní bude moci sepsati k ne-
malému prospěchu národa nasseho ni-
lého, který posud jako slepý we tmách cho-
dil, o svých slavných předcích málo wěděl,
a tudíž svého národního powědomí na
mnoze zbawen byl, což owšem i hanou i
záhubou každého jest národa.

III.

Od doby Tatarské — do dob Husitských.

(1240—1400.)

1. Že klášter Třebičský zůstal usfe-
třen ob surowé náwššěmých tatarův ukrutných,
patno i z toho, že právě w těch dobách
(r. 1244), nalezáme opata Třebičského
(nejmenovaného) na jedné listině, který
s Drowským a Komárovským ustanowuje
se za opravce (rozsubího) we při jistě,
kterouž měli jsou templáři s jeptiškami

w Doubravniku; to na důkaz, že klášter
w Třebiči we svém dobrém řádu setrwá-
wal, a bouři tatarskou nemusel welmi
hrubě tknut býti. Dále na rok 1255 na-

¹⁾ Jak to w tomto pojednání zkráceno ziti
"Cod. dipl." kde se toho wzácného spisu
dohlábáme,

nalezáme zagnamenáno, že w klásterě Třebíčském urownán jest byl spor, jakž měl kláster mateřinský Benediktinůw w Těchách — opatřwi Břewnowské s řádem špitálským. Roku 1257 mešťkal wšetečný biskup Dlomučý Bruno w hostinných zděch klásteru tohoto u prostřed druhých synůw swých pohostinu, kdež i listinu pro farní chrám w Pihlawě wyhotowiti dal. (Sbirka archiváře M. Vočka.) R. 1257 wysthnul se z nenadáni dobrodinec weliký bratřim řeholníkům zdejším. Smil z Lichtenburgu nařidil, aby po jeho úmrti tři klásterowé (Třebíč, Sedlec a Žbár) táhli desátky ze wšech důchodůw jeho, kteréž plynou z dolím stříbrných w Německém Brodě, w Bělé, w Slapanicích a Přimyslawi na wěčné časy po rovných dílech. — R. 1260, we kterémž jakžsi spor mezi Třebíčskými a jeptiškami klásteru w Nowé Řissi urownán byl, opatowal w Třebíči Matěj, (Brünner Wochenblatt 1825 Nr. 15. S. 31.), kterž tehdejší práwa lenni Morawská sbíral, kteréžto sbírky spis půwodní (original) nehodami času zmizel jest, opis pak jeho r. 1455 potwřzeni dosáhnul.

2. Brzo na to stalo se, že kláster Třebíčský musel od sousedni šlechtě mnoho ujmý trvěti, a we mnohé nesnáze wěsnán býti, což lze jest se domýšleti z toho, že král Otakar synowi Morawského komořského musel poweleti (r. 1282), aby opatowi Třebíčskému nejmenowanému wšedco to terátíl, co jemu byl odňal, pod záminkou, že to bylo zastaweno otcowi jeho. (Brünner Wochenblatt l. c. p. 103.) R. 1277 byl opatem Martin, a r. 1289 opat Unka, kterž téhož roku swobodný statek w Herpiciích (Herpsitz) u Brna prodal, a ještě r. 1295 představeným byl. (Paběrky + Vočka.) Počátkem XV. století páchali w okolí pobruči klásterského mnoho neplechoty loupežni rytířowé a bratři Hartlib a Ingramm z Westowic, majice w brzení swém blízký hrab Ungersberk, tať že král Jan, wšseobecnými žalobami a nářeky pohnut byw, w čerwenci s wojskem od Prahy odtrhnul a pospíšiw sem hrabu dobil, a zajatých tam 18 loupežníků bez milosti odprawiti dal. (Chron. Aul. Reg. Dob. Mon. V, 233) R. 1315 uwital tohože krále, co dobrodruha w historii

známého, kláster we swých síních hostinných co wzácného hosta swého, kdežto 12. Března wyhotowiti dal listinu pro kláster Těssuowský (Porta coeli); rovněž sem zawital r. 1335 ten den před stětim sw. Jana křtitele, při kteréžto příležitosti on s opatem tehdejšími mezi sebou umluwili, že město Třebíč za tři leta muselo zdi obehnáno a upewněno býti. — R. 1326 byl opatem Petr, musel wšak u welikých nesnázech peněžních wáznowti, jelikož se i s konwentem přiznáwa býti dlužníkem 40 mark stříbrných biskupowi Dlomučému Konradowi. Nicméně platil kláster tento za prvni kláster Benediktinský na Morawě, protože papež Benedikt XII. r. 1336 wyprawil bulku k opatowi Třebíčskému na Morawě a Břewnowskému w Těchách, we které jim na srdce klade, aby pilně drželi kapitoly w řádu swém, bděli nad přísnou kázni, a ku wědám pobizeli řeholníky swé. Tentž opat byl též přítomen na sněmu okřesním (diöcesalním), jež byl wypsal tehdejší biskup Dlomučý Konrad w trudných tehdejšího wěku poměrech Cirkwe obecné i Morawské na neděli po sw. Mauriciu r. 1318 do města Stroměřize, kde wydal biskup 27 nálezůw synodálních. Po něm byl opat Adam, za něhož blahobyt klásteru následkem zlych dob klesal, tať že r. 1326 mlýn prodal, a r. 1387 dům Třebíčský w Brně prodán byl Kartustánům w Králowém poli u Brna, což se stalo za opata Wita.

3. Zmínili jsme se o tom, že biskup Konrad rozepsal sněm okřesní do Stroměřize. Takowých synod w prvnějších časích často widáwáno we wlasti nassi, a sice obyčejně w městečkách wentowských, kam biskup swé duchowenstwo ku poradě swolal. Znamé synody Morawské byly jsou: r. 1312, kterou swolal biskup Petr II., přijímím Bradawice do Stroměřize; r. 1318 w Stroměřizi, kde předsedal biskup Konrad, přijímím Bamor; horlirský biskup Jan VIII. ze Wšserub držel synodu w Stroměřizi 22. Máje r. 1380., kde se ponejprw ustanowila slawnost sw. Cyrilla a Methodia po celé Morawě 9. Března; — Jan IX. přijímím Mraz wice synod držel, z nichž jediné o dvou dostla náš památka. Dřiwější z nich položena w Stroměřizi (6. Unora 1400); pozdější

byla r. 1402. tamtéž; biskup Wáclaw Králík svolal sněm do Wířkova na sw. Jiří r. 1412 proti Husitismu; — Konrád IV. ze Zvole (Cunczo) dříve než co vyslanec na sněm do Basileje strze kompaktata se byl odebral, svolal sněm do Brna (v Májí r. 1431.), aby oprava v hlavě a úbech i po Moravě se rozmáhala; — Stanislav I. Thurzo svolal sněm do Wířkova (1498) proti Waldenským a bratřím Moravským a jiným sektám, radu bera s duchovenstvem svým; biskup Wilem Prusinovský; Wířkova svolal sněm do Olomouce (10. Májí 1568) proti protestantismu, kde nejvíce Jesuité působili a řečnili jsou; r. 1591 nejvyšší synoda v Olomouci pod Stanislavem Pawlowským, kde se oznamoval všeobecný sněm Tridentský celé Církvi Moravské. ¹⁾

Církev katolická, jediný sloup pravdy, slavná o blaho svých dítek nejvyšší pečlivá máteř, rozličných po nejedné oboru zemského stranách kázala svolávat sněmův církevních.

Kteréhožto nad míru spasitelného ústavu původem jest sám Kristus Pán, jenž božským slovem svým příslibiti ráčil, že dvěma i třem ve jméne Jeho shromážděným přítomen bude; za rozkazem Pána a Mistra svého napotom svatí apostołové sněmy církevní uskutečňovali.

Ze sněmův církevních jedni nazváni jsou obecnými (oecumenica), jelikož se jimi vyřizovala veškerá sborná Církve, zamítajíc mínění bludná kacířův, stanovíc lázeň pomšednou, a vysvětlujíc světu učení (dogma), o které nastala hádka, takovým slohem, jak to rozmáhala víra ryzá.

Jestto pak Božím dopuštěním Církve Boží jediná dle rozmanitých národův

a jazhkův, jimiž se líší plémě nasse, na různé tolikéž se rozčlánťovala církev částečné a národní (t. p. anglická, francouzská, španělská církev a t. d.); povaha pak rozmanitého lidstva toho rozmáhá, aby, co pro sbornou církev vešměš (ideálně) bylo stanoveno, tu zvláštním jednotných národům potřebám duchovním jak náleží bylo přiměřeno: v obvyčej tudíž veššlo, že primátové svolávali powezby i sněmy pokrajinné (národní) k opravě okřesku jim svěřeného, aby tu zhasínající plamen pobožnosti rozručen, tu lázeň kleslá pomznesena byla, bludům se zamežila bráha, tmý nevědomosti z očí setřiny, neprawosti obtočene wgnitěny býti a swatého obcomání pravidla, pomůcky a pobidly stýhány a namrhovány býti mohly, a to všecko ni jak leč na podstatě a zvěděné půdě staro-církevního podání, ob samého počátku a pramene jako stříbrotkaná páska dějinstwem se winoucího.

Konečně byli i sněmové okřesní (diocesální), ve kterýchžto biskup, již jako učitel nejwzhšší ve škole kázně, církevní nálezň w šírších sněmích umluvené oznamuje, potwzuje a přiměřiw jich obezřetně tu potřebám okřesu vlastního ve skutek uwodí a w život, již co nejwzhšší subí lázeň kleslou a mrav nefalý duchowenstwa kárá, na přisnost a čistotu mravův doléhá, a wšak to všecko veřejně a s poradou svého duchowenstwa, jak to duch Církve předpisuje, by se takto dům Boží w lásce wzbělával. Tyto sněmy církevní po sněmu Tridentském weššly jsou na mnoze w neobvyčej; a wšak při zřícenění duchu církevním sem tam již se znou obnowuji a s welikým prospěchem uwádějí.

IV.

Od válek husitských až 1468.

Počátkem XV. století měl klášter Třebíčský toli bluhův, že si newěděl jiné pomoci, než wšedky stwošty své, nejvíce pak stříbrné koflíky židům a křesťanům na horách skutných w zástawu založiti. Sdých

pak si klášter nemohl nikterak z bluhů těch pomoci, (snad následkem toho, že tehdyž zúčila plewivá wálka mezi bratřimi marthrabaty Moravskými Zbohem a Prokopem w naši wlasti), ještě wice do nich zalézali jsou bratři ubozí; tu zplnomocnil opat jejich Naco, (Náček, Jguz) a brát celá opata Wířimovského w Čechách, Mikuláše, aby weššeré ty zástawené klenoty

¹⁾ O těchto synodách Moravských chová rukopis latinský a slowanský spisowatel tohoto pojednání.

za 60 kop grossů vyměnil, a tak dlouho ve Wilimowě pobýval, ažby je sobě klášter Třebíčský zase vyměnití mohl. (Dob. mon. inedit. IV. p. 401.) Tehdáž i veš Zhoř w zástawu dána za 60 kop grossů Mikulášewi Židkowi z Mezitčie. (Cod. Pernstein fol. 127.) Opat Rádo byl ještě 1418 na žiwě. — Po něm následowal Beneš z Lomice, muž to učení w vědách, wrouci wlastimil Morawan a reč neobrožený. W budcu jsa nad míru spřízněn welikému souwřstniku swému, tehdáž biskupu Olomučému, Janu X. (Zeleznému), kterýž stejnou wýtečností wlasti uměl berlou a pérem, jako mečem, wssudy se účastnil wýpraw wojenských, kterýchž tento pravý otec a wyswoboditel wlasti, poobložto kříž pokoje, předsewziti musel, aby potřebu mnohohlawou hrdru bludu husitského zastawil ohawnost spustění domu Božího, a míru žádoucího zjednal mílé wlasti.

Jan X. zajisté odehnaw Husity ode hrabeb Brněnských stihal je po okoli, kdežto zmocnili se některých hrabůw a zámkůw spoustu obtud promodice. R. 1423 se stejným osudem potkal se hrab Černáhora za Brnem, kterýžto hrbina-biskup obklopil wosskem swým konečně ho ztek a dobyl. W tomto činu wálečném měl po boku statečného spolubruha rekowského Benedikta opata z Třebíče. (Pešina Mars Mor. p. 483.)

Zwlastě trubným se stal osud Benediktinů Třebíčských, kdž strasný wůdce Husitůw Prokop Holý přikwapil s diwotými tlupami swými i k jejich síblu tichému, a nejen okolní statky řeholníkům náležité, nýbrž i celé město Třebíč w moc swou byl dostal. Ob té doby stala se Třebíč jednou z nejsilnějších ohrad přísných Táborůw na Morawě, jakož i sousední Zwancece, we kterých diwou městech i mnoho lidu nalazili bludným kwasem bludůw husitských (táberských). Ač již wssudy z Morawy wypuzeni byli, ještě se posléz bránili za pevnými hrabbami Třebíčskými. Sebiniě opatstwi samo dobře ohraděné a upewněné bylo jako hrabbou proti hrabbě, tak že nikterak nemohli ho dobýtí Táborci, jakkoli mnoho se byli zasazowali o to, nejdříve woci a útokem zjewným, konečně pak listi a zradou. Namluwivsse zajisté k tomu uelolil husitských sousedů Třebíčských,

aby w přísti den sw. Mikuláše w tmawé noci do chrámu klášterního se wloмили a potom jim nějak zradou dráhu do opatstwi prokfestili: uicméně úmysl tento nectný w čas byl wyzrazen a celá nástraha odkryta. Na den sw. Mikuláše w adwentě, jak bylo unluweno, wkradlo se skutečně několik swedených měšťanů Třebíčských do kostela klášterního, ale wlezli do pasti, a ta hned přiwřela se za nimi; byli jati, a do Brna odwezeni, kdežto dwa z náčelníkůw bhli čtwerčeni, tři oběšeni, ostatní pak dle tehdejšího způsobu owssem méně chwaluého uřiznutím nosu a uffi pokutowáni jseu. (Pešina Mars Mor. p. 54.)

2. Tenkráté, an se tyto věci dály, byl opatem na Třebíči Petr, kterýž i několik dědin, dílem k Třebíči, dílem ku probosťtwi Měřinu náležících, bratřim z Krawačů zastawil, jakož i dědinu Telnici (u Rajhradu) do zástawy dal Petrowi ze Šellenberku, jakož i některých řeholníkůw swých k tomu nabidnul, aby slli pomáhat wolití nowého opata Wilimowského, jichž jenom již zbýwala malá hrst (r. 1488.) Woleni to se dalo we farinim chrámu Páně w Uherčicích (Aueršcht) u Husťopeče (Dobner l. c. p. 425.)

Ob té doby následkem trubných spoust, ztropených wálkami husitskými, počíná wlastně úplné klesání a padání kláštera Třebíčského, a jakkoli se bránili a snažili řeholní bratři, nemohli již zboliti tolikera wyhdání a uákladu, jakowých stálo uřtawičné staweni a oprawy domáčího i polního hospodářstwi. (Slowa listiny ob r. 1444.) K tomu přisflo ještě několik nepředwidaných ran, kterými opatstwi toto památné úpadku swého se doběželo. R. 1440 zastawena weš Krawowice (dt. na sw. Matouffe w archivou města Třebíče) (nyňi patří městu); 1448 probána weš Ptáčow (dt. na den sw. Anny.), (nyňi patří městu); na to zastaweny děbiny Zhoř Pimcowa, děbina Jersin a děbina Swatoslawu.

R. 1455 byl opatem Matěj, a oswobobil wssedy many klášterní (dt. na kláš. Třeb. na sw. Lucii). Pod nim nouze a úpadek kláštera wžby byl zjewnějším a patrnějším, a tento opat téměř wssedy statky klášterské byl již zabluzil a w zástawu odewzdal. (Děbiny Zhoř, Kachánow, Swatoslawu, Křibny, Čechtin, Seb-

čin, Bartwiltowice a Chlum, Mezeříčko, Mačiměřice a Radosow, Wiclow a Sokoli. Kehořow, Strážow, Richerce, Sokolnice (u Brna), Nowá wes a Witowčice. K tomu ještě vypůjčil opat Matěj 1690 uherských zlatých a 129 kop grossů. (Cod. Pernst. 135 & 128.)

3. Tak hluboce kleslo do dluhů to ubohé opatství; ale nejvyšší toho příčinou byly jsou války husitské, a plení i drancování tlup husitských, proti kterým i biskup Jan X. Zel. s opatem Benessem Třebíčským vytáhli jsou do boje. My toho ovšem nechválíme, aniž přejeme, aby biskup a opat, kterých má powolání míru, s takovým mečem sedě na broní obrněném táhli prolévat krev, místo co krev prolévání učení a radou stavovati mají. Než v takových okolnostech, jakož bylo v oněch nešťastných válkách husitských, sama církev svatá jiné pomoci sobě nevěděla, leč promoláwati paterou cruciati, totiž křížové války na laické husitské. ¹⁾ Tehdáž pak byl takový duch časový, že se nad tím nikdo neurážel, kdž widěl táhnouti preláty církevní s komonstwem do války; neboť oni byli jsou wasalové trůnu, a co takowí wázáni byli, s jistým počtem wojsla wyprawázeti pána a krále swého do boje. Muii pak — diti lepsiimu oswicení pozdějších dob — sňata jest s biskupů a hodnostářů církevních tato powinnost, která se nikterak nesrownává s jejich tichým a swatým powoláním, jehož ználem jest kříž poloje, berla lásky a prsten věčné oddanosti církevní swaté. Proto, kdžkoli posuzujeme děje církevní, nikdy jich ne-

smíme posuzowati podle nynějšího smýšlení, nžbrž wezdy podle způsobu, jak se tehdáž smýšlelo wůbec, jaké mravy a občeje tehdejšími lidstwem wládly, což mi wůbec „duchem časovým“ nazýváme. Tak (abychom alespoň jednoho příkladu uwebli) nebožtík Kolár we swém cestopisu po Itálii, we kterém co protestant mnoho na Církev katolickou sčítal, čemu bohužel! buď nerozuměl, nebo pojat předsudkem posouditi dobře neuměl, wyprawuje mezi jiným, že we městě Benátkách u wchodu chrámu sw. Marka je znamenitý obraz, ale pohoršlivý. Předstawuje se tam totiž rázný papež Alexander III., která wita položeného císaře Friedricha I. (Kudowousa), kterých ztratilo bitvou u Legnano (1176) nazwřel mir w Benátkách a papeži w ústřeti přišed, klesl a držel mu střemen, aby po něm došel na koně. Papež prý stoupl císaři na kř a při tom prawil, že se splnilo písmo: „Super aspicem et basilicum ambulabis et conculcabis leonem et draconem.“ ¹⁾ Kdž prý císař Josef u wchodu toho chrámu stauul, pozřew na obraz úsměšně prý prawil: „Tempi passati!“ ²⁾ Owsšem takové jeduání a počínání papežowo zdá se nám w našich dobách příliš hrdým a wypinawým; ale wmyšlíme-li se do wěkůw oněch, kde církevní moc wéwobila nad swětstwu, jako buesse nad tělem k prospěchu surowého tehdáž lidstwa, zajisté uznáme, že to plynilo zcela z tehdejšího smýšlení a že Friedrich I. wěděl, co má dělati, a papež jak dalece se smí odwážiti.

V.

Poslední doby kláštera Třebíčského.

(1468—1490.)

Znamenitou roli zaujímalo město Třebíč w oně památné době, kdž král Matiaš wálku wedl s welikým táhanem swým — Jiřim z Poděbradu. Známoť, že Jiří byl horlivý kaliffuit a horlivý wlastenec. Uč i tu katolíkům sprawedlivých,

přece, co horlivých kaliffnit podporowal stranu swou, čímž zapleten jest w rozepři s papežem, a kdž pak legata papežského do Čech wyslaného, od něhož na swému uražen byl, do wazby dáti welel: tu stihl

¹⁾ Wiz o tom mé „Obrazy z doby husitských wálek“ w Ionslém „Glasu.“

¹⁾ „Po habu a basiliffu chobiti budeš, a sflapati budeš po lnu i braku. Psalm 90, 13.“
²⁾ „Doby pomínulé!“

ho blest klady s Watikánu, a wssch swých zemí za zbanena wyhlássen jest byl. Tu se naň shrnuli semšab nepřátelé. Bohužel! nejwice wina newděčnosti lpi na zeti jeho, jenž králem uherstým byl. Matiaš zajisté postavil se w čelo nepřátel Jiřího; hejna křižákůw wtrhla z Němec do Čech; Matiaš wtrhl do Morawy nassi míle, kde jen wýtečný vlastimil Etibor; Cimburku neschastnému Jiřímu wěrňmu setrowal (1467), protože jako on horlivým vlastencem byl. Král Matiaš táhl dvoji stranou na Morawu, jednou k Uherstému Brobu, druhou k Břetislawě a k Podivínu. Tak míle ale se dozvěděl, že Jiří se synem rázným Wiktorinem proti němu táhnou, spojil woje své u Láby, kdežto Jiří u Heflina tábor rozložil swůj. Tak proti sobě četali celý měsíc. Na to hnul táborem Jiří a couwal zpátky ke Krumlowu, a obtud, dobře wyměřim sílu nepřitele, schowal se za pevné zdi Třebiče města, kdežto nechaw syna mílého s jednou částí wojska, sám do Čech pospíchal, aby sobě wice lídu branného nasbíral. Uhři ho stihali nenáste až k Třebiči, kteréžto město vbehnali jsou, wzali útokem a wybrancowawše je, spálili. Wiktorin wšak utryl se w klášteke otcůw Benediktinů, jako w perruosti nedobytne.

2. Nemoha Matiaš dobyti kláštera, ustoupil k Brnu, a po krátkém odporu slawně ho do města swého uwáděli Brňáci, jez přítomný legat papežský ze záwazku k Jiřímu byl slawně rozčesil. Spielbert jestě přebce 6 měsícůw zůstal Jiřímu wěren. Od Brna pustil se Matiaš k Olomouci a i tam slawně přimouti se nechal, načež pospíšil do Uher a učinil přiměti, kdž Wiktorin onemocněl, s bratrem jeho Jindřichem. Nu zatím Jindřich proti Slezákům s prospěchem bojewal, zmocnil se Matiaš skoro celé Morawy a wrazil, nabym odwážlivosťi slepé, až i do sedce samé Česté země k horám Kutným. Tu ale Jiří obesses wojskem zawřel jej u Wilimowa tak, že jako w pasti chycen jsa, nemohl nitam wywážnouti. (1468.) Tu se křil, litowal a slibowal! — Weltobussný tchán propustil zetě nepřitele pod přísahou, že se obklibi z Čech a Morawy, a že pokoj dá. Sotwa ale Matiaš do Morawy wklouznuł, o pokoji ani

se nezminil, přísahu zrusil a bojewal dále. Položim sněm w Olomouci, powolal tam stawy země Česté a Morawsté. Na to wyprawil biskupa Olomudého Protásia z Boskovic k Jiřímu do Litomyšle, aby prh přišel do Olomouce k wyrownání. I přišel skutečně Jiří 4. Dubna 1469 až do Sternberka, kdežto po tajných rozmluwách učinili mezi sebou přiměti na jeden rok. Kdž pak legat papežský Fossť z Bratislawy a jiní přiměti s kacířem bez powoleni stolice swaté uzawřené, za neplatné prohlásili, tu hned Matěj král w Olomouci ode wssch přítomných za krále Čestého a Markhrabě Morawstého wyhlássen a od biskupa korunowan jest byl. Morawa, Slezko, Lužice křilky se trímohradci a strana obbojná w Čechách uznala ho rovněž za krále. Jiří o tom zwěděw, Wiktorina do Morawy a Jindřicha do Slezka wyprawil. Jindřich pořal newěrné Slezáky notně. Wiktorin na Morawě usilowal oswoboditi Hradist; kdž wšak z Třebiče na Krumlow jel, od Uhrů na cestě jat, a Matěji odewzban jest, kterhž ho w Buhině w počtimém wězení držel. Jiří pak spojio se s Jindřichem, zahnal Matěje do Uher.

Čim wětšii bylo nebezpečí, tim ráznějšiiho ducha jewil Poděbradský. Powolaw sněm, přebložil stawům potřebu jiného krále, jstastného obrance vlasti sličené. Každh myslil, že nawrhne na místo své jednoho z hrbinských synůw swých. Ale blaho vlasti ssto mu nad sláwu rodu swého. Odperučil jim Wladislawa, syna Kazimira Polstého, potomka z krwe Karlowy, Slowana a Poláka rytířstého, aby tak Čechové spojeni s rodujimi bratry Poláky snáže nepřitele ossemetného na úzbě držeti a žádonciho pokoje užiwati mohli.

Po smrti welikého Jiřího (22. Března 1471) zase se jwázili Wladislaw s Matějem o korunu čestou, a tu mnoho trpěla zase Morawa nasse, až byl pokoj r. 1479 w Olomouci (wlastně w Unčowě, Mähr. Neustadt), kde se oba králowé sjeli. Matěj podržel na čas žiwota titul krále Čestého, k tomu Morawu a Slezko; a wydal, co obsadil w Čechách. Wladislaw prohlásil amnestii. Ale Čechům na witězsláwu zwoytkým, zrechutil se pokoj neslawný,

a strana pob obojí reptala proti králi, že z kalicha píti nechťel. Na to ujel Wladislaw do Morawy a zůstával na Třebíči s domem svým až na podzim. ¹⁾

3. Nawratme se ale zase k opatství samému. Když město Třebíč r. 1468 od krále Matěje popelem lehlo, tenkrát utrpělo melice i opatství. Neboť ubozí obleženci utíkali se w tísni své do kláštera jako do věže hradní, a bránili se obtud nad míru statečně a tvrdosťjně. Král Matěj nakládal se statky kláštera toho, poňub jich ještě zbýwalo, zcela dle libowůle, a přepustil dědinu Seblice bez toho již zastawenou, jakož i dědiny w Brněnském kraji ležící: Wojkowice, Sofolnice a Telnice bratřim z Boskovic, Tobiášim a Benediktowi za 2000 fop grossů. (Cod. Pernst.)

3 opat Matěj odestawen jest s úřadu svého. Na místo jeho zvolen byl od několika bratří ještě pozůstalých Tiburcius. Bylťe to i poslední opat Benediktinský w Třebíči, o němž první zmínka se děje r. 1470. Opat tento octnul se we stawu nad míru powážliwém, jestto wětšina statků klášterských w cizích rukou se nacházela, a k tomu obywatelé města Třebíče, zatím zase wystaweného, r. 1476 zbowřili se zarputile proti wřchnosti své (proti klášteru), tak že opat o pomoc wladare proti powstalcům žádati musel. Co zbýwalo klášteru na statcích, zastawil Matěj, hned jak se kláštera zwocnil, Zdenkowi ze Sternberku jako náhradu za statky, které

mu Jiří w Čechách objal. Roku 1479 11. Čerwence we smloumě, kterouž uzavřeli oba králowé w Unčowě (Mähr. Neustadt) bylo sice mezi jiným ustanoweno: „aby obojímu opatství, w Třebíči a w Hradisti (u Olomouce), kteréžto pro smou wěrnou přitulnost k zákonitému zeměpánowi ztrátou majetku pokutowány byly, tyto statky zase byly nawráceny,“ nicméně ale, co tu slíbeno, nebylo splněno; neboť král Matěj hned r. 1480 zase statky Třebíčské bratřim Jaroslawu a Waňkowi z Pomice do zástawy dal. Jestťe jebenkráte, a sice r. 1489 záležitost tato zláště wyjednawala se od správce biskupství Olomuckého, Jana biskupa Waradiuského a Woka z Rozemberka, na sněmu w Brně, a uzawřeno, že statky obého opatství mají hned a bez probleni odstoupeny býti hejtmanu zemskému, Ctiborowi z Cimburku, aby je tento zas náležitým majetníkům nawrátiti mohl; ale i tento nález zůstal na papíře, a král nejprw klášter Třebíčský r. 1490 Wilému z Pernstýna zastawil, a potom ku konci toho roku jemu powolil, aby jobě statky zastawené wyplatiti mohl.

Takým během stalo se toto opatství, we kterém za dobrých časů na 200 řeholníkůw (we wěčném choru) Pána Boha chwálilo, kořisti lakoty po statcích duchowních již tenkrát bažící, kterážto bažiwost we smutných rocích 1619 a 1620 nejwyššího dostíhla stupně. — W dalsích osudech neschastného opata a bratří jeho neběje se dále žádně zmínky! —

VI.

Popsání chrámu.

Chrámu tento jest jeden z nejwelenějších pomníkůw stawby kostelni na nassi milé Morawě, a sice již z oné památné doby, kdy sloh byzantský, (okrouhlého oblouku) přecházeti počal w gotický (oblouku jehlanowého) r. 1109.

¹⁾ Dědina Wladislawa u Třebíče zpomíná na to, že tu byl dworem král český Wladislaw. Také prý tam dleňho na hospodě bylo malowáno, jak tam králowna česká slehla,

Hlavní wchod do chrámu spatřuje se od západu, kterýž po několika schodech dle zlástni libůstky onoho wěku nikoli zrowna, nýbrž poněkud sřikmo = bokem do swatyně se spouští; ¹⁾ w prawo a w lewo jsou nižší postranni dweře, tímže směrem do chrámu wedoucí. Těmito wšak dweřmi

¹⁾ Snad proto sestupuje se sřikmo, aby cizinec teprw tenkrát celý chrám na jednou spatřil, až by bofe we chrámě se octnul, a takto překwapeni bylo welenější.

newcházet lid do swatyně klášterní, něbrž pro lid byl vstup od severu. Tu vedla cesta k malé předsíni, sflenuťe nad několika sloupy gotickými, kteráž za prastarodávna sloula „rájem“¹⁾ nově „žebračnou“, a kteráž se dotýkala až samého portálu hlavního. Welebne we smělé oblouku vypínal se nad tímto rájem portál, vytečné to dílo slohu gotického,²⁾ kterýmž lid zbožný do swatyně wcházet, aby se neustálou chválou Boží otcím Benediktinům wzdělával a rozkošával.

Kdo do swatyně wtročí, zůstane jako zaražený a nehyne se dále; ubiwením ho zajisté unáší wysokost klenky chrámové a náramná délka rozměrů prostorových činí, že se jeho mysl zbožná ztrácí w nekonečnosti. Neboť jest chrám 100 kroků dlouhý a 29 kroků široký.

Tak jak nyní se nastýlá žasnoucimu oku wnitřní úprava chrámu tohoto, pochází z dob nowějších, a sice jak stojí znamenáno na prvním oblouku široko dolů zděném, kterýž dělí presbyterium ob lodě chrámové, že roku 1730 „ze sutin zneuctěných“ (ex ruderibus profanalis) tento chrám Boží zase wzdělal Jan Josef hrabě z Waldsteinů.

Památne jest nad míru presbyterium samo. Předně neobyčejná jeho délka, neboť obnáší samo 44 krokův délky a 14 krokův šířky. Pro tuto délku svou jesti rozděleno na dva oddíly, jak to oblouky šůry široko dolů sflenuťe přepazují. Nejkrásnější část je třetí, kde oltář welký stojí. Co ty překrásné sloupy tesané w kameni kolem hlavního oltáře běžící a do zdi zarděné, jakož i ostatní ozdoby zname-

nají, netroufáme sobě ubati. Žeby to býwala sebadla (stalla) řeholníkůw, netroufáme twrditi, jelikož se nám zdá býti příliš úzká prostora mezi dvěma sloupy, než aby tam kněz pohodlně byl seděti mohl; owšem ale zůstanou wzácnou pozůstalostí umění kamennického oněch wěkůw.

Po obou stranách oltáře hlavního jsou dvěře do posvatnic (sakristií), z nichžto pravá již zbořena jest, tak že dvěřmi do zahrady pod kostelem widěti jest. Ale hned wedle těch dvěří po obou stranách jsou ještě menší dvěřka, a těmi se ocitáš na úzkých kamenných schodech, po kterých se přijde do úzké klenuté chodby, která we zdi celé presbyterium obíhá, a w nížto se několika welmi úzoučkými okénky dílem do chrámu, dílem na wneř diwati lze jest.

Otina chrámové jsou wsměš nepravidelné, wůbec malé a tuze wysoko při střesse umístěné, tak že w tom ohledu nižádné souměrnosti a pravidelnosti není sšetřeno. Jenom otina za oltářem, částečně zarděná, představují krásné geometrické polygony (mnohohranné či mnohoúhelné kruhy).

Hlavní oltář, kterýž nyní we chrámě se nachází, jest celý ze dřewa a pochází z někdejšího probosťwí na Luze (Romárow u Brna) k Třebíči náležitému, kdežto byl kostel „Chýže marianstá“, (Mariazell) zwaný; na něm je obraz sw. Prokopa, opata Benediktinům Sázawských, nyní patrona toho chrámu Páně; nemá wssak, jako celý oltář ceny umělecké. Krom toho ualezá se w chrámu ještě čtvero oltářůw, a sice jenom w presbyterium, z nichž oltář sw. Jana Nepomuckého nejlepším obrazem opatřen jest. W lodi chrámové, která má dvě chodby souběžné a dlouhé, aš w polowici klenutí čněji na pilířích po obou stranách Swati národa nasseho čestomorawského, jichž řadu wšim práweim otwírají sedm swatých apostoľů Morawských, Cyrilla a Methodia, pod nimiž na pilířích oblouku presbyterního také jejich jména udána jsou. Sedm tyto, po dvou wždy naproti sobě stojící, jsou nowého původu.

Společně wská swětlo denní do welebného sfera této swatyně, jediné oknem wšokým gotickým, na choťe sstědřeji wléwá

¹⁾ W té předsíni stávali lajcníci „poenitentés“ — o přímluvu prosci; — později w té sínce, jak posud, sedáwati počali žebračci prosci o almužnu.

²⁾ Kláštní bojem to na nás učinilo, když wtrociwše do přibytku w. p. duchowního na zámku, uzteli jsme co jednu stěnu horní čtvrt onoho znamenitého portálu, druhou čtvrt widěti w komoře, a dvě ostatní čtvrtě w přizemí. Ráj totiž proměněn w přibytel kněze zámeckého, ale není to ani pohled, ani byt rajský, něbrž sklarebá chýše, která krásnému diwablu, (kdyby se obnowila) bohužel začal! — Wěru! takowěhle řádění není k pochopení; znatel, který miluje Čtew a umění, w duchu spláče!

se blaha jeho zář, a vsak jen chatrné varhánky zaujímají místo někdějsích, kdo wi, tam se podoběšd varhan.

Největší památuost ale jest pod chrámem. Celou totiž prostorou, kterou w kostele zaujímá presbyterium, zaujímá pod kostelem znamenitá krypta, která hledá sobě rovné. Krypta ta byla půwodně rozdělena na tři, jak to i sloupení ochranných pilířů kamenných w ní osvědčuje, rozhradena na tři oddělení; w prostředním řeholni bratry, w lewo opaty, w pravo znamenité osoby pochowane. Křídlo pravé, jež vybíhalo do zahrady, již jest obseknuto, a z té strany nový přístup do krypty wyzděn, kdežto dříve byl přístup do krypty krásným portálem od jihu z konventu, jak tomu posud zabydné zbytky portálu onoho nasvědčují. Krypta ta plobi užas a swatou hrůzu, dílem smělosti stavby swé, welkotvárnými členkami i pilířemi mohutnými

z kamena tesanými. Co vsak wykládání členky deskami, kteréž již zpuchtelé dolů spadaji, má znamenati, newíme ubati; či to bylo lessení při stavbě památné krypty této, či schwálně wykládání pro ozdobu, — na různu rozchazeji se doměny. Toli jisto, že cos takowého darmo po vlasti naši bys hledal, a kdyby, jak nám w zámku praveno, k tomu přišlo, a krypta tato osiřelá měla we swé ctihodné lúno přijímati odemřelé členy jisté odvětwé wýtečného domu Waldsteinských hrabat: tu by se dalo s jistotou přebídati, a k tomu i štěstí přáti, že chrám někdějsích Benediktinůw na Třebiči, po Dajhradě nejstarší w Morawě, jak toho zasluhuje, pod zemí i na hoře obnoven bude ke cti Boží, ku chwále slavného rodu Waldsteinského, jakož i k rozmnožení radosti a blaženosti celé vlasti Morawské.

Patero obrázků z Pruské války na Moravě v minulém století. *)

(Jan Dundálek, kaplan v Dačicích.)

1.

Pruský král Bedřich II., spojenec Sasiů, Baworů a také Francouzů zmocnil se austriackého Slezka brannou mocí a ho wítězstwím u Mohuče 10. Dub. 1741 sobě pojistil. Jestě toho roku zmocnil se Olomouce za dwa dny, an pevnost tato důležitá w Morawě jako sobě zanechána zůstala takorča bez wojska a beze vsí dálší wojenské zásoby. Tento nepředwidaný pád Olomouce druhé hlavní město na Morawě, Brno, nemálo zastránil a obywatelé za to měli, že i jich město tomu samému osudu podlehne.

Wvsak kdo práce schopen bez rozdílu stawu byl na hrabdy ku práci pomolan, newyjímajíc ni ženských, a na mále

bylo, zebý i klášternici na hrabdy pomolaní byli, než z toho sesslo. Sasci již blížili se Brnu, a domníwali se, že pouhým obkliččením pevnost Brněnská se poddá; awvsak sami pro nebošťatek potrawy obtahnouti museli, neboť Pruské wojsko nedlouho před tím wíkolni krajinu poplenilo.

Roku 1742, 13. února wybrancomahy nepřátelské sbory otolí Křtinské, tak že se cena podle tehdejšího wypočtení na 18.000 zl. ubala. Za to pak tu zemští husaři lapili 386 wozů nepřátelských a plné zásoby potravné do Brna přivezli. Stalof se to 26. února wyšše jmenowaného roku. Při tom jali Uherští husaři 32 Pruských wojáků, mezi kterými 2 ute-

*) Čerpáno z protokolůw Frantiskánských, z Brněnského, Olomuckého, Kroměřížského a Třebíčského.

čenci z austriackého vojska byli, kteří také newěrnost svou surti na šibenici zaplatili. Druhého Března přitáhlo několik Pruských setnin do Řídně, s kterými naši Uhři ihned se potýkali s tím výsledkem, že jich 18 zabili, 1 dělo a několik vozů jim obnali a do Brna přivezli; z Uhrů padli dva a několik bylo raněných. Na 13. Března vypravilo se 400 husarů pod velitelem Bollesnagem k Olomouci, až k samým zdím přirazili, a dobyvše ho umoho nepřátel zajmuvše. Odvlekli Prusům 125 vozů, 20 koní, 17 meků, a jiné kořisti učinivše, ke svým se navrátili. Sbor ten vojenský takou hrůzou naplnil Prusy v Olomouci, že za to měli, jakoby celá austriacká armáda před městem stála. Po čtyry hodiny tloukli v Olomouci na bubny — nikdo wšak z města newyšel. 14. Března přišla zpráva, že 300 pěších a 400 koňáků od 4000 Prusů po tuhém boji zajato bylo. To se stalo v Hodoyně. Nepřítel blížil se a dorazil do Slapanic 900 mužů počítaje, kde wšefco wybrancowal. Pruský welitel Trouxes máje 300 mužů uderil na Lišeni, awšak tu jej tuzejší wojsko zbrani wítalo, že nazpět do Slapanic cestu šlapal. W zápasu tomto padlo z našich 15, 10 bylo raněno; z Pruské strany padlo 60, mezi raněnými nacházel se i welitel Trouxes. Dobevali Prusům ubatni naši wojáci velikou potravou zájebu, značnou sumu peněz, jedno dělo a také jakési dva měděné či mosazné bubny. Wše to dopravili do Brna, a 17. t. m. kořisti tou podoběni byli. Zatím veliké neštěstí hrozilo Briánům, nebo 16. Března vypukl oheň Bůh wí, jakou nehodou, několik pum se roztrhlo a na sto lidí o život přišlo. Štěstí při tom wšem, že oheň zbrojuice se nezmocnil, anby uejen Spielberg, ale snadno i celé město we zkázu bylo mohlo přijít. Žet záhuba ta dále se nerozšířila, připisovali vůbec ochraně Dobíčky Boží, a také na podoběování držány byly slavné služby Boží u sw. Tomáše a profeso, aby i dále mocná Panna ochrannou ruku nad lidem svým držela. O tomto strašiplném pádu kdýž císařowna a králowna Maria Theresia byla uslyšela, poslala 15 jiných strojů střelného prachu, nebo přeběhli byli při vypuknutí ohně za-

hynuly. Pod zástitem husarů dopravili se strže zástupy nepřátelské až do Brna; 6 tussim z oněch bylo chyceno, než husati je zas nazpět wynnoci dowedli až na jednoho, který wšak ští použil, aby jim uprchl, sločil totiž do řeky u Rajhrabu a šťastně se přeplawil na druhou stranu, a tak i on 30. Března do Brna dorazil.

Na wšech stranách potýkaly se wojenské sbory vůkol Brna. Tak u Tisnowa napadli 23. Března 3 setniny husarů čtyry setniny Sasiů a w ubatném boji 150 z nich odpravili, 39 ranili a 132 zajali a do Brna raněné a zajaté sprowobili. Mezi zajatými byli 1 nadporučík, 3 kapitáni (setníci), 4 poručíci, 1 praporečnik, 1 auditor, 2 strážmistrowé od wozetajstwa, 2 mladší praporečníci, 4 furýři, 2 hoboisté, 2 desátníci, 1 plukovní bubeník, 2 jini bubenici, 15 služů, 27 koňáků, a 250 koní. Den ode dne s pomoci Boží nassinci nad Prusy wítězili, také 24. Března opět šťastná zpráva přišla, že husari při Skalici nad Prusy zwítězili; bylo jich asi 900, z kterých 300 pobyli, ostatní we wodě zahynuli, a jen málo jich se útěkem zachránilo, tak že 72 vozů s raněnými do Prostějowa přivezli. Na to druhého dne přišel posel, žeby vůle krále Pruského byla, aby psani na postkách swobodně docházeti směly, podobně, žeby i z Pruské strany žádné přelásky se nedály. Co wšak naprosto odepřino bylo, poněwadž Sasi we vůkoli leželi. Wšak mezi tím událo se jakési nedorozumění mezi Prusy a Sasy, a spolu také přišla zpráva, že z Čech 18.000 mužů nassincům ku pomoci přicházi, a že již také jednotlivé sbory w Morawě se nacházeji. 31. Března přišlo na jowo, že Pruský zeměměřič přestrojen mezi drwáři na Spielbergu pracowal tím ohledem, aby wyprávěl, zdaž místo to se wydobyti dá; on wšak prý měl se wyjádřiti, že není Spielberg k wydobyti, a tak nepřitele oblehání k prospěchu nassinců zastrasil.

Na 1. Dubna wyměňowalo se mezi Prusy a nassinci zajatých; a bylo 57 z austriackého vojska wykoupeno od Prusů ze zajeti. 2. Dubna wybrancowali Sasi Černowice a odwlekli s sebou 37 useblých. Druhého dne přeběhli dva Prusi přinesli náwěšti, že austriacká jízda na Sasi

doráží a více k Brnu se blíží. Co také potvrdil dopis od hraběte Bertholda ze Znojma odeslaný, že totiž 30.000 mužů 6. neb 7. t. m. do města Znojma doráží. Když tak ze všech stran tuzemská armáda se blížila, vzdálil se nepřítel od Brna k Wistowu a k Prostějowu, popleniv mnohé místo při svém odchodu. Brněňští obyvatele při slavném průvodu s veselnou svátostí vzdávali díky Nejvyššímu. 4. Dubna byla slavná mše svatá, jako i napotom každodenně u sv. Tomáše. We frantiskánském kostele též každodenně byla na ten úmysl mše svatá obětována, a každých čtvrtel byla zpívána. Pro ten čas byly habit a tunika sv. Jana Kapistrána veřejně vystavena a každému wolno bylo, ten šat svatého polibiti, jakož se to již před obležením bylo stalo. Toho samého dne dozvěděl se velitel Brněňský, že statky jeho w Slezku od Pruského krále generálowi Trouzesowi jsou darovány. Po odtažení nepřitele Brno všim dostatečně opatřeno bylo, a ceny při všem zboží náležitě padly. To také již známo bylo, že Pruský král ze Zidlochowic se odstěhoval.

6. Dubna odtáhli Sasi, kteří u Kartous leželi, do Řečovic a do Strčina, odmléffe s sebou wláře Kartusiánského a prokuratora téhož kláštera. 7. Dubna i od Mladic Sasci se odebrali, nebo austriacké sbory již k Rajhradu, k Bohořelcím a Zidlochowicím byli přirazili. O tom všem zaslal Brněňský velitel Seez zprávu do Widně a do Bohořelic na generála Baroney-a, načež 100 husarů bylo přirazilo a k Slawowu za ustupujícím nepříteli pospíšilo. Dniwo dva Kartusiáni vykoupeni byli na prosby wjenstého kavalera, hraběte de Sare. Když se austriacká armáda již byla přiblížila, stravná zájoba učinila se tím, že 8000 bochníků chleba napečeno bylo. Nastal 10. Duben a ještě 2000 Prusů se w Bohořelicích zdržowalo; naši husari wstáli proti nim, a suab šťastně byly boj ukončili, kdyby od židů (prawi se od Kousinowských) zrazení nebyli, autě nepřítel dostal peslu 4000 mužů a domácí wojsko w údoli byl obklíčil a z hrubé střelby na ně házel; awšak žůstalo mše až na to, že několik mužů z obou stran bylo padlo.

Wojsko austriacké se více a více shromáždowalo, nepřítel měl na spěch, a naši husari neopominuli jej stihati. Nyní z wůli nepřítel se vyklidil, zanechaw po sobě střelné zbraně zde onde; načež Lotyrinský kníže Kar el s generaly: Königseckem, Hohenembsem, Thannem, Königseckem mladším, Thingenem, Richensteinem a Bathianym slavně byl w Brně uwtán, a dále se w městských kostelích podobowací služby Boží. Také w první půli měsíce Dubna Brno nepřitele sprostěno bylo.

2.

Roční 1742, jak známo, rozhostili se Prusi po Morawě. Do Morawské Třebowé přibyli 8. Ledna téhož roku, zláště na jvých pochodech k Olomouci, tak že téměř nepřetrženě přicházeli a zas jini odcházeli. Kež 11. Dubna spatřila Třebowá veliký díl armády Pruské; na tisíce vozů rozložilo se w městě a w okolí; byly to především připřeže Morawských rolníků. Toho samého dne dorazil král Pruský Bedřich, se svými dvěma bratry Wilémem a Jiudřichem a s mnohými jinými knížaty a generaly do Třebowé. Druhého dne na to odebral se pan kwardian Hyacinthus Klunischer s p. Aurelianem ku králi, aby jemu učinili poklonu, a jak se podobá, klášter pod ochranu poručili. Král podobowaw se, poručilky oslowil kwardiana takto: „Sic werden Morgen vor mich eine Mess lesen!“ (Bejtra budete pro mne Mši swatou slenziti!) Když p. kwardian uklonil se, tázal se král: „Ja?“ — „Ja,“ odpowidá p. kwardian, „Ihro königliche Majestät haben zu befehlen.“ (Ano, Wasse králowstě Weličenstwo může poroučeti.) — Zdržujem se od dalšího wýkladu a podobladu smyslu řeči té. Podotknouti wšak musíme, že při tak veliké síle shromážděného cizího wojska klášter frantiskánský žádného nátlaku netrpěl, toliko 18 koni s 9 pacholky, jež jistému plutowníku náleželi, do třetího dne předowal. 13. Dubna odebral se král ke Smitawě. Město, nejen že značný počet wojska wydržowati muselo strawou, ale také 4000 zl. složit. Zamek též musil toli odvésti. Dobytko wšeho druhu veliký počet jako i na sta vozů s obilním nákladem odvezli Prusi s sebou z Morawy do Čech.

Roku 1744 8. Října nawstřiwilo asi 300 Pruských husarů Morawskou Třebowu. Potloukli a rozebrali tenkrát rozličné nářabi w zámku, wydrancowawše některé domy, požádali ob města 400 kusů dukátů. Š při této nehodě žůstal klášter zachráněn.

3.

Když se Prusí r. 1741 města Dlouhouce zmocnili, rozprostřeli se tatořka po celé naší Morawě. Do Kroměřize přitáhli 2. února o 9. hodině ranní 1742, počtem asi 500; a první jejich práce byla, že wšsedky brány uzavřeli a strážili; 6. února přiklusalo jich opět 500, a tak ustawičně přicházeli a odcházeli zas jini, jak to wojenská powinnosti s sebou nesly. Už do 23. března nadzminěného roku chowali se pokojně; awšak měšťané po ten čas střědře je častowati musili. Než právě toho dne, bylť weliký pátek, stalo se, že dwa misřkáři od Pruského důstojníka k ochranywélému koni zawoláni byli, a když wšse, čeho potřebi bylo, zařidili, ubírají se wen z města. Tu postají žida, který Bůh wi, z jakého úmyslu, předhodi jim: „Wy Wastassi jšte wyzvědáci (špehouni), a zasloužite ššibenici.“ Nacěž jeden z nich prostořčně prohodi: „A wy židé jšte zrádcomé wlasti.“ — Tu byl oheň na střěsse; nebo žid nemesřkal ubožaků těch u Pruské strážě udati a je obwiniti; nacěž onino lapeni byli, a do města odwebeni; jšouce ze wšseho obrání holi po nahých zádech biti z města sprowáženi byli s posněchem Pruským i židům. Na hod Woži welikonoční jako i následující dwa dni wysřel rozkaz, aby obywatelé hnojni neřad wen z města wřwáželi; nepožůstáwalo tedy nic jiného, než šhruouti a ššiditi hnuj. Zatim Prusřáci wšseliké wydrancowané wěci, jako nábytek a peníze do Kroměřize přiwáželi a i dobytek doháněli. Na den 29. března rozeřslali po měřřtaněch cedule, mnoholi každý platit má; klášter frantisřřanský měl dwa tisřice špláčet. Cedule na frantisřřanský klášter takto zněla: „Auf Befehl Sr. Kön. Majestät hat das Kloster Dskol binnen 4 Tagen baar zu zahlen 2000; in Ermangelung solcher Zahlung binnen der gesetzten Zeit hat es täglich 2 Dukaten Execution zu erlegen. Kroměř, 29. März 1742.“ — To jest: „Na rozkaz králow-

ské Majestátnosti má klášter Dskol we čtyřech dnech hotowě 2000 wyplatiti; jestliže by w tom určitém čase nezaplátil, máť denuě 2 dukáty co exřecuci položiti.“ Přědřřtawený kláštera musřl se podeřřsati, že takowýto rozkaz šřtutečně obdržel. Na to odebral se k weliteli wojensřřkého toho šboru a wyprawil mu, žeť postaweni kláštera to nenese, aby tu značnou sumu peněz špláčetí mohł; awšřak wojensřřký welitel ani hrubě ho šlyřřseti nechtěl, prawě: „Nic neslyřřim, ždēm mluwite; musřim plniti králowřřský rozkaz; co král táže, musřl se šřtati.“ W městě wřřšude nářet a bědowaní bylo šlyřřseti. Třětího dne opět odeřřšel k weliteli s prošbou o prominuti platu, ale šlyřřšel přěděřřlou piřřeň, aby jen šřložil dwa tisřice, jinak že uřřhlidá, šřterak to s konwentem wyřřpadat bude. 2. Dubna přěhlášřil se do kláštera důstojník wojensřřký, a wyřřřizuje přědřřtawenému, aby šřložil ty dwa tisřice, nesřřložil-li, aby položil dwa dukáty co exřecuci a to hned; nacěž šřprávěc kláštera odpowěděl: „Ša nic nemám, nic nemohu šřložiti, at dělaji se ninou co chtěji.“ — Na to wyřřjádřřil se důstojník, jestli tak neučini, že w půłhobině přějde 25 mužů se swým poručikem, kterým přěj musřl odemzdati wšřsedky klíce, a tu že žwi, šřterak budou hospodařřiti. Než přědřřtawený kláštera jěřřřtě jednou pošřřsil se o milost žádati, šřterěz neobdržew, wyřřžádal si, aby dowoleno mu bylo k samému králi jiti a jej w záležřřitosti této poprosřřiti. Tořř mu powoleno bylo a také přřwodobni list na cestu obdržel. Pořřlal tedy dwou páterů z kláštera za králem do Šřidlochowic, kde se prawě toho času Bedřřich II. král Pruský zdržřowal. Co zatim pošřřlowé odeřřřli, musřřli přědřřtaweni kláštera, p. Pawel Řřičřter a zástupce jeho čili wikář, p. Norbert Řřičřka do wězeni se odebrati. Wěc tato, jak se nabití šřže, klášter do nemalého rozřřpaku přřiwedla. Wřřřě imenowaný Pawel Řřičřter prošřřl w tom pádu o tři wěci, aby jemu powoleno byly, totiž: 1. aby mohł každodenně mřřři šřw. šřloužřřiti, žeť na ten čas jini dwa z konwentu do wězeni půjřřdou; 2. aby buď jej, aneb wikáře w kláštere zanechal, poněwadž toho šřřrawa kláštera wyřřuhá; 3. aby směl po čas uwěznění swěho šřrawu od solného obřřirat, w jehož domě tenkrátě hlawní šřřáž a také wězeni

se nacházely. První prosba byla jemu docela odepřena; máť prý k modlitbě času dost ve dne i v noci; druhá a třetí byly splněny, tak že na místo p. miláče odebíral se pater Maturinus Schindler dobrovolně do vězení. Kdekoli p. Pamel k jídlu zasedl, stáli při něm dva ozbrojení vojáci, a nikdy nesměl děle při jídle zůstat, než půl hodiny. Mezi uvězněnými nacházeli se též i důstojný p. prelat Belehrabský s převorem a obročný, ob kterýchž ještě sto tisíc žádali, kdežto již Belehrabský klášter byl dříve padesát tisíc složil. Páteři do Ziblochovic ku králi odeslani zastali jej na cestě do Ziblochovic; avšak nenalezli sledu, ale byli obžávaní ke koniší do Olomouce. Nad zatvřelostí královou i sami důstojníci v průvodu krále se jaksi pozastavili. S nepořizenou tedy odebírali se páteři nazpět do Kroměříže. Žel z cesty unaveni byli, vypravili se jini dva do Olomouce v té samé záležitosti, žádajíc spolu, aby jich představený kláštera na svobodu propustěn bý; nesi též s sebou listinu od knížete pána, biskupa Olomuckého, již osvědčovali, že statek Dřkol nikoli jim, jak se Prussáci domnívali, nepatří, než knížeti pánu přináleží. Toto svědectví vyžádavše, byli do Kroměříže nazpět odeslani bez dalšího ujistění. Spíše ale, než se navrátili, byltě představený kláštera na svobodu propustěn, pobýv ve vězení 7 dní, aniž jemu oznámeno, pro kterou příčinu se propustiti. To vše když se dalo, měšťané Kroměřížští na mnoho přišli na míjnu; neboť ještě té noci, než Prussáci se odebírali z města, bylo každému měšťanu uloženo 3 zl. každému vojáčkovi, co jich v domě měl, vyplatiti, a v mnohých domech 7 i více vojáků ubytováno bylo. Důstojníci táhli dvojnásobný pobit, tak že mnohý z měšťanů až 100 zl. položiti musil. Míra se doplnila, an 11. dubna přirazili ke Kroměříži císařští husaři, a harcování na lukách Kroměřížských započalo. Když císařského vojska čím dál více přibývalo, uznali Prussáci za dobré město opustiti 13. dubna 1742. Při příležitosti té osvobození byli z vazby senatoři Frantiskův a pan rektor tamnější koleje Jesuitské. Prussáci táhli kovářskou bránou ven z města a pak po valích k Přerovu. Most

přes Moravu za sebou zapálili, avšak obyvatelé Kroměřížští oheň uhasili a husarům přechod pojistili, kterýž je v patách stihavše až k městu Bystřici mnoho z nich pobili. Břešť, Mostěnice, Přerov hořely, oloupeny byvše poklabu kostelních. Uchovejž Bože! vlast naši ob podobných nevitauých hostů.

4.

Roku 1758 okázali se Prusi před Olomouci a obléhali pevnost tu po dva měsíce, a po 33 dní nenstále střeleli na město. Větší díl města na dolním náměstí byltě porouchán dělovými koulemi. Kláštery a kostely trpěly mnoho a nepoužívaly více bezpečného místa pro ustavičné házení nepřátelského ohně. Taktéž u. p. panenský klášter u sv. Kateřiny byl téměř rozrušen, když již dříve jeptišky se do Kroměříže a do Bostovic byly přestěhovaly. Dominikáni přesídlili na ten čas do Augustiánského kláštera ke všem svatým; kapucini utekli se v Olomouci do bezpečnějších domů a také na venek. Klášter frantiskánský u sv. Bernardina byl takorba jediným a jistým útočištěm, a proto také obyvatelé Olomučtí v něm ochrany hledali a našli, tak že celé rodiny toho času v klášteře tom se ubytovaly, jako: rodina p. Jana Kniblonďa, měšťského senatora; rodina pana Jana Travníčka, měšťského synbítka. Bydlelo té doby v klášteře 17 unichů frantiskánských, jenž v povinnostech svých zůstali nepřetržené a hodinky obvyklým způsobem obdržovali. Služby Boží obdržovaly se na mnoho u Frantiskánů, když radno nebylo v jiných kostelích prodávati pro časté házení nepřátelských kul. Jakkoli frantiskánský klášter obyvateli byl přeplněn, nedostatku v ničem nebylo, nebo přátelé a dobrodinci klášteru mnohonásobně vynahrabili vše, cokoli štědrosti svou novým svým obyvatelům v čas obležení byl poskytl.

Toto nebezpečné nalehání na město trvalo od 30. května až do 2. července, kterého dne Prusi od Olomouce odtrhli a k Moravské Třebové se hrnuli. Zanechali na místě jedno dělo a pět kotlů na pumy. Ze Prusů obtáhli s nepořizenou od Olomouce, byla hlavní příčina, že austriácké vojsko pod generalem Laudou

ne m nepřátelské vozy potravou a střelným prachem opatřené jim bylo obdáno v horách nad Sternberkem u Berouna.

5.

Wissat kvěz 1758 (bylo to právě na 1. čerwence, an se Prusi rychlým pochodem hnali od Olomouce) téměř celým nával Pruské armády narazil na Morawskou Třebowu, nemalé úzkosti zmocnily se celého města. Býlot právě poleadne, kvěz přední tlupy wojska k branám přirazily, kteréž také ihned opanowaly. Prozily tu weliké nesnáze klášteru frantiskánskému, kterým bohuzel, neussli klášterníci té doby. Najebnou rozněsła se powěst, že Bebrich, král Pruský přítomen jest. Přebstavený kláštera, použiv příležitosti této, odebral se ku králi, prose o ussetření kláštera swého. Král, wyslyssow jej, dal jemu za odpověď: „Es wird Ihnen nichts Leides geschehen. Geben Sie nur meinen Soldaten genug zu essen und zu trinken. Sollen auf die Sammlung gehen und Brod zusammentragen — er gebe den Segen dazu. (Nestane se wám nic zlého. Dejtež jen wojákům mým dost jísti a pít; nechť jdou na sbírku a snáštěji chléb — on je dáwá pozhnání k tomu.) Při čem jakoby kříž dělál — a s úsměchem pravil: „Ich kann auch das Kreuz machen;“ (Já umím také kříž dělati;) a pak doložil: sollen (die Franziskaner) um einen baldigen Frieden bethen (nechť (Frantiskáni) o brzký pokoj se modlí.) Na to následowalo pětidenní hospodárení Pruských wojáků w kláštere. Žel i w městě podobně se dálo, netřeba dokládati; a jestli hodbno a slussno dějepisci minulost wěrně podáwati, podáme i zde wěrný obrázek z oné doby. Odpoledne dostawil se stanowistník (Quartiermeister) do kláštera, by tam asi pro tři setniny byty objednal. Wissat že tolik místa nenacházelo se a pan kwardian ustanowilými prosbami naň doléhal, ustanowilo se 13 pokojů pro důstojníky. Na ostatních chobbách mají se pěšáci, počtem 600 rozložiti. Kvěz se přišlo k bráně nowiciatu (kde klášterští nowáčkové bydleji,) žábal usilowně, aby mu brána do nowiciatu odewřena byla; než pan kwardian s prosbou naléhá, by místo to ussetřeno bylo, an prý poswátým

wědám určeno jest, kde budoucí knězi k povolání swému se hotují. Kvěz Wissat dále na tom stál wojenstký stanowistník, aby aspoň to místo opátral, byltě umeden; ale sotwa wtročil, jakkoli zmuzilý byl, ihned nazpět coufl, wida, kterač řeholní mládež w hlubokém tichu ponořena za swým wyšším powoláním rozjimáním se obírá. Ontě umlkl — a wice o nowiciatu žádně zminky neucinił. Totě bylo jediné místo w kláštere, kteréž co poswátné místo nezemssednilo. Zatim se den nachýlil, a řeholníci po wečeři noční hodbinky odbýwaji. Pan kwardian s několiká řeholními bratry očekáwaji nadzminěné hosty (důstojníky, jižto swětnicemi w kláštere opatřeni býti měli), aby s nimi powečeřeli. Půl noc již se přiblížila: klášterní dweře se jen rozlitnou, chasa zbrojná wrazi s powikem do kláštera a přepluí wssedky chobby, že ani projit nebylo možno. Welitel sboru toho ihned požábal klíče od sklepa a dal sud piva pro wojáky swé wywalit. On Wissat sám s jinými důstojníky w refektáři (we wečeřadle) sflenicemi řinčel. Dne 4. čerwence dotazuje se sborowý wojenstký welitel, mnoho-li mouky a lussin w kláštere mají? Nebbaje, žeby zářoba pro celý sbor nepostačowala, dal se wěsti do špižirny, oblub 3 miry mouky a 2 miry hrady wynešti a pak též sud piva opět wywaliti dal. W předsini konwentu brzy ustrojena byla kuchyň, která spolu i za jatku sloužila. Na dwanácteru misledy w kláštere rozložili ohně a wařili, nessesřice při tom ničeho, co se jen pro jich kuchyň hobilo. Býlotě toho času w kláštere tom deset studujících kleriků a deset nowiců. Oběd důstojníci odbýwali w refektáři a sluhowé jejich w kuchyni. Po obědě wyšli s hubbou na zahrabu a weselka trwala až do wečera. K 3. hoblině přišel do kláštera kníže z Hessentasselu, dal si otewřiti kostel, požábal zpowědnika a wykonal swátostní zpowěb, načež zase odesšel. Následujícího dne odprawili se wssični k Switawě a welitel wzal s sebou dvě wědra wina na cestu, ostatní sluhowé jal k čemu přišli, také neodpustili. Na 5. čerwence přitáhl silný sbor asi 12,000, a ustanoweno, klášter w nemocnici obrátiti. Prosbhy tu byly marné. Na chobbách, a kde místa bylo, sténali ranění; 40 ran-

hojičů, 12 vrchních lékařů a mnoho jiných důstojníků vzalo byty v klášteře. Všude bylo jako na rub obráceno, jestli a stenání ze všech stran a smrad — až prý vnitřnosti pronikal. Řeholníci jen útrabou pobožnosti své vykonávali při uzavřených dveřích. Mezi všemi počínali sobě ranhojiči nejrozpuštěleji; kde ti byli, hluku a šotačení bylo plno. Při takovýchto okolnostech musili sobě řeholníci velmi opatrně počínati, aby opovržlivé hosty proti sobě ještě více nepopudili; nebo každý z nich něco jiného žádal: ten lávou, ten víno, jiní kořalku a zas polévku, a tak to šlo, že zářoba klášterní všude posílala. Tak to trvalo po 5 dni, že jedni přicházeli, druzi odcházeli; 5. dne nemilé té náovstěny přišel sbor pod jménem Freipartei (dobrovolníci?). Episkopat klášterním kostele nazývá je zrovna loupežník. Pater kwardián odebral se zrovna k jejich generálu Salmonovi, aby jej o ochrannou stráž pro klášter poprosil, nebo nic před nimi nebylo bezpečno. Dostal se stráž šesti mužů. S jakou ochotou stráž tu vykonávali, posouditi lze ze slova, ježto jeden ze strážníků pronesl: „Der Teufel hatte

euch gerathen, daß ihr Wäch bekommen; wir hätten schon euer verborgenes Bier und Wein gefunden.“ (Čert vám poradil, že jste stráž dostali; my bychom byli vaše ukrájené pivo a víno našli.) Po několika hodinách obědli i tito se řeholníci, kde austriacké vojsko shromážděno bylo. Teď teprve klášterníci opět sobě ošaveni byli; amfal bylo se jim ještě obávaní, aby posleze celý nával vojska na Moravskou Třeborou se nehnal, cožby jistě při porážce se státi musilo. Hrabě Šol prý měl v konventu říci: „Zeit betet, liebe Geistlichen, damit die Oesterreicher nicht auf uns kommen, sonst zünden wir die Stadt an.“ (Čeď se modlete, milí duchovníci, aby Austriakové na nás nepřišli, sice zapálíme město.) Po pětidenním pobytu vojska zůstal klášter jako po vyhoření. Co nebylo ztráveno, bylo na větším díle rozebráno. A tak jak se v klášteře dalo, dalo se v městě a v zámku, ne-li ještě hůře. Zámek byl vydrancován, písemnosti potrhány, nářabi a co jiného odvečeno. Kostelní věci stříbrné zůstaly zachráněny, nebo na bezpečném místě ukrýty byly.

Stoletá slavnost osvobození Brna od Švedů r. 1745.

R. 1745 světilo Brno stoletou památku osvobození města od Švedského obležení, následovně: Den před na nebemzetím blahoslavené Marie Panny k večeru všech zvonů zvěstovaly nastávající zještější slavnost v Brně; přes celou hodinu trvalo zvonění. Toho samého dne o 8. hodině ranní ubíral se slavný průvod z kostela sv. Jakuba do chrámu Páně k sv. Tomáši. Všichni řeholníci byli přítomni. Stavové, jižto při královském mistodrži-

telším úřadu tehdy úřadováli, vyždvíhli zářavný obraz Nobičky Boží a nesli jej strž oboje náměstí při hřmění děl, které po třikráte 60 ran daly. Město bylo po dvě noci osvětleno a dvěma vítěznými bránama okrášleno. Nescházelo rozmanitých nápisů a symbolů. Třetího dne byl též podobný průvod po náměstích Brněnských uspořádán, a také byla k tomu přiměřená řeč u sochy Panny Marie na horním náměstí činěna.

Pobožnost Brňanů při oblehání Olomouce od Prusů.

Rokem roku 1758, 28. května Prusáci Olomouckou pevnost hrubou střelkou dobývati počali, nařídil Nejjasnější kníže, biskup Olomoucký, hrabě Leopold Bedřich Eck čtyřecitihodinovou pobožnost v chrámech Brněnských. Převelité množství lidu bralo pobílu při té pobožnosti,

a k nemalému pohnutí bylo viděti, která obhvatelé ruce k nebi zdvihají a o slitoování Boží v této smutné době prosí. K rozmnožení pobožnosti nařídil toho času velebdstojný Pán de Freydenfels, jakožto zástupce generálního velitele, aby pobožnost ta v každém chrámu Páně slaw-

ným průvodem se ukončila. U sv. Marii Magdaleny, který kostel tenkrátě řádu františkánskému náležel, bál se ouen průvod následovně. 28. měsíce května ukončila se v chrámu tom pobožnost, okolo 5. hodiny vpoledne vyšel posvátný průvod z františkánského kostela. V popředí krácel pořádek pekářský se svou korunou; načež následovali svobodní pekari, nesouce jednu sv. Jana Kapistrána a jeho pozůstatky (nepodchybně pláště a tuniku toho Svatého) všichni tito oběni byli v červené pláště. Po těchto šli řeholníci toho kláštera františkánského, oběni církevním rouchem, nesouce hořící svíce v rukou. Welebná svátost se nesla pod nebesy, kteréž nejčestnější Brněnští křepci nesli. Náhazeli se při průvodu tom i tehdejší velitel Brněnšský, pan hrabě Kolowrat, mnozi z vysoké šlechty Moravské jako i

magistrat královského města Brna a tisíce libu nasseho. 18 granátníků a 100 jiných pěších vojáků pro udržení většího pořádku sprowázeli ten četný průvod, který se na zeluě náměstí pohyboval, kde se svaté požehnání s welebnou svátostí udělilo. Při návratu do kostela sv. Marii Magdaleny dali vojáci „salve“ a nadzminěná pobožnost se ukončila. Těž z kostela sv. Petra a sv. Záhuby zařízeny byly průvody k sv. Tomáši, při kterých se všichni řeholníci zúčastnili. Po celý ten čas, co Prusi Olomouc oblehali, držena byla nisse svatá v kaple sv. Jana Kapistrána; až pak konečně s nepořízenou obtáhlí v noci na 2. července. Na požehování spreštění těch nemilých hostů zařídil slavný magistrat Brněnšský slavné služby Boží v kapli sv. Kapistrána 20. července.

Zálet do Číny.

Na vlastní Rytaj počítá se 85000 □ mil a 255 millionů obyvatelů. Od východu oblévá ho východní ocean (Rytajské moře) na jihu hranicí se západní Indií a na ostatních stranách se svými pobroušenými zeměmi. Severní jeho hranici k Mongolii označuje slavná Rytajská číli Čínská zed, okolo roku 240 přeb Christem pro obranu proti severním kočovníkům vystavená, která u města Su ču začíná a na více než 300 mil přes hory, dolhy, propasti a řeky až k mořskému chobotu Bečelskému se táhne. Na zvláště nebezpečných místech, jakož i u prosnyků důležitých jest dvojnásobná, ano i trojnásobná. Výška její obnáší všudy 26 střeviců, těž tak hrubá v základech, a na hoře běží poprsní zed 5 střeviců vyšší s pernicemi (střílnami.) V jistých vzdálenostech stojí u ni věže kuželovité, které na 12 až 23 střeviců nad zed vyhlíží.

Kdo po dlouho trmavosti plavbě na moři tichém konečně jižní pobřeží říše Čínské uvidí, nemalou oplývá radostí, dílem že opět na pevnou zem vstoupí, dílem že národní zvyky a obyčje přeb světem uzavřené Číny pozná. Jak mile loď cizí do

některého přístavu Čínského připluje, hned k ní pospíchají Činané na rychlých kocačcích, nabízejíce cizozemcům službu svou, aby od nich obdarování byli. Čína jest libem tak welice přeplněna, že každý křowavě pracovati musí, nechce-li hladem pojití. Kdo z přístavu Hongkong na pevnou zem vstoupí a bále po silnici kráčí, přichodí předně do města Viktorie, v němž se mu úplný obraz života Čínského objeví. Čizinec se tu nemůže dosti vynadiviti nesmirnému množství sem tam chvátajících nádemníků, žebráků, jakož i pestřému obleku východních obyvatelů. Nádemník Čínský chodí na polo nahý s welikánským slameným kloboukem na hlavě, aby se proti paprskům slunečním ochránil a na dlouhé bambusové holi na obou koncích nosí naložené zboží. Zámožnější Činan nosí střevíce a punčochy, dlouhý kabát a černou čepici s červeným knoflíkem. Dlouhé lelišk (coph) wisi Činanům přes ramena a zádný z nich newychází z domu bez oblíbených wějířů v rukou. Wyznaným cechem v Číně jsou holiči, kteří na ulicích města veřejně práci svou wykonávají, brachy holi a wlasť stříhají. Málo žen widěti

ješt na ulicích města, leč z nejnižší třídy. Evropanomí bije hned do oči strasná převrácenost, že mužové nosí lelkty a ženy spobky.

Měste Viktoria počítá ob svého založení roku 1845 43 vládních budov, 5 chrámů, z nichž jeden katolickému přináležejí, 200 evropských a 741 Čínských domů; celh, 3 hodiny dlouhý ostrov počítá 1874 domů a má 14000 obyvatelů, z nichž 4000 na lodích bhtuji. Lid Čínský ve své podobosti a neznámosti Boha pravého páchá neslýchané zločiny; nejpřísnějších zákonů stává proti krádeži, kdo se jí dopusti, pozhatou bývá svého domu, neb se mu zboří, a angličtí vojáci svazují na krádeži postizené Číňany za lelkty do jedné tlupy, aby jim hanbu způsobili, jelikož Číňan raději život, než svůj lelk ztrati. Čínský voják nosí následující zbraň: vyborný tul a luk, 2 šavle w jedné poštěvě a pušku neuhlebnou, ze které kdž střeli, nikdy jí k twáři nepřikládá ze strachu, aby sám úrazu nezal. Pak nosí štít ze španělského palachu, na němž děsná nestwůra s tygromou hlavou vyobrazena bývá, aby se jí nepřítel polekal.

Ještě více povaha Číňanů bije w oči w kantoně, kde s obchodníky Evropskými pospolu žiji. Podivuhodně se zde obbývají tchy na psy a na kočky, žáby a potkány k oblíbeným lahůdkám lidu sčudlého. W nádhernějších náměstích prodávají se drahé látky hedbávné, domácí nářadí, porcelán a drahý oděw, jakož i hubební nástroje. W umění zajimají první místo čínské malby, představující se wšši píli sshotowené motýly, květiny, ptáky, zvířata, lidi, kreje a lodě.

Jako u Mahomedánů, rovně tak u Číňanů ješt náboženství Konfuciovo wšem zákonem naporučeno, a tím jfouc státním ústawem, nezahrnujícím w sobě nižádného Božího zjewení, jména náboženství ani nezastuhuje. Znamenité je, (wiz Wáclawa nebeského národopisné nástiný z kulturního života w Číně časopis Mus. 1855 swaz. první) že Konfucius ničeho o Bohu neb o světu nadpozemském neučí. Wypravuje se, že žákům svým tázajícím se ho na wážné tyto věci, odpověděl: „Znají-li již wšcko na zemi, pakli ne, aby raději o tom se poučili.“ Proto právě

nemají Číňané wyššího smyslu mravního, jich mravní život zakládá se na wědách jalowých; wyšších ušlechtilejších podnětů nezaujají a hlubokých citů duchu jejich se nedostává. Řízení státu, život robinný a společenský i mravnost wyměřují a řídí se odwětlými zewnějšími pravidly rozumowé moudrosti a ztuffenosti, ježto jako weliký stroj život společenský ženou a řídí takowka řemeslničkou nutností.

Hlavní zásada Konfuciova zakládá se na poměru robinném. Jako dítě svým rodičům, starším bratřím a sestřím, tak má nižší úředník wyššímu, celý národ císaři, země nebi a člověk Bohu úctu wydáwati a je poslouchati. Císař zastupuje stát a otec svou robinu před Bohem, proto přináší císař oběti za celý národ, etec za svou robinu, úředníci pak za své podobné. Z toho patrnó, že w Číně není zvláštního stavu kněžského. Každý otec je knězem w láně své robiny a císař wrchním knězem celého státu. On svolává úředníky a tito lid w určitý čas, napominajice je z písem praotců. Číňané mají sice jakési zdání aneb tuffení o nejwyšší bytosti, wydáwají wšak předce božskou úctu slunci, hwězdám, zemi, wodě a wšem silám přírodním. Zbožňují také své krále a reky, obětující jim dary. Oběti se wykonáwají na wysokých horách, w chrámích na způsob wěži stavených. W každém domě wšak je jiné praotcům zaswěcená, kde se podobné oběti přinásejí. Wira tato ješt wšak mrtwá, neposkytující nižádné útěchy wyznawačům svým. Krom státního náboženství kwete zde také Buddhiismus zvláště u nižších wrstew lidu. Budaiště mají sice také nějaké zdání o Bohu, wěří wšak silně w stěhowání se dusí po smrti.

Widět ješt w domích Čínských postawené modly s prastarým nápisem a při obyčejném stolowání obětuje se jim několik zrnek rýžowých, jakož i čaj. D nic neprosí bližty své, jako o časný statet a najimají chudých, aby se za plat modlili a jim štěstí wyprosili, neboť boháčům nedhutná k zemi padati a hlavou země se dotýkati, jako to obřadowé požadují.

Číňané milují slawné průwody; měšťtané, wenkowané, sborowé i jednotliwci putují, aby k bílu důležitému pomoc sobě

vyprosili. Když nové nastává světlo, ozdobují veselý lobě a totéž čini při každém odplutí lobě na znamení, že plavcové od vyšších mocností závišeji. Obzvláště slavný průvod se koná na jaře k zapuzení zlých duchůw w řekách, na kterýchž s mnohopočetnými kocáblami při neladné hubbě své rejdy provádějí. Také jistý čas w roce wěnomán jest památce mrtvých, jimžto oběti přinásejí. Zebráci vesého druhu obcházejí ten čas domy, sbírajíce dárky i postavivše se na prah domu, trápí neladnou hubbou domácí tak dlouho, až si od nich položí jakýmkoliv dárkem loupí.

Četné průvody často widěti jest po ulicích města sem tam se pohybowati k uctění Boha w od nich. Na sta lidu kráčí po dvorcích po úzkých ulicích města wice oddělených, z nichžto každé w celé hlavní osobu má, buďto žensstinu na koni, neb kloučka w mandarinském oděwu, aneb modlu s její čeledí, jižto uchystaná jídla, nejwice upečená selátka wěnují. Veselý modly jsou swostně ozdobeny a hejna děti na pikulku pistajících provádějí je. Neladný hluk bubnů, plechů a jiných strojů znepokojují ucho mimodoucích. —

Také w noci konají Čínané slavné průvody s četnými switilnami a s pestrobarevnými lampami. Na dlouhých žerdích nosivají ryby, raly, ptáky, živočichy a rozličné nestwůry, jimž tajným ustrojem jakési pohyblivosti propůjčují. Ku konci nese asi 20 dětí welikánského panáta (carásta) s osvětlenou hlavou a s ocašem, při čemž owšem neladná hubba scházeti nesmí. Tento swětlový průvod drží se častěji w roce a wzniká nad jiné welkolepým osvětlením, jakož i ozdobností soffel. Mezi náboženskými předměty wzniká w Kantone budhistických chrámů a klášter s předsíni kofsatými stromy zastíněnou. Chrám onen počítá wicero oddělení. W druhém oddělení u wchodu stojí dwa strážcové ohromné welikosti, a weliký počet jiných rozličných soch tam widěti jest; w posledním oddělení widěti jest u wchodu na levé i na pravé straně 4 ohromné sochy představující 4 nebeské krále. Zde začíná teprw pravý chrám čtverhraný, tworíc w středu swém opět menší čtverhran, w němž se swatyně nachází. W středu swatyně chowají se tři hlavní bůžtwe pozlacení s ji-

nými po stranách ozdobenými modlami, které zde na dusse zemřelých čekají. Lamp a swětel jest zde hojnost; kněžici a boncové oblekají se zde w šedá roucha se žlutým pláštěm, padající na znamení bnbnu na kolena, a opět wstávajíce zpívají a mumlají nerozumná slowa, až konečně w slavném průvodu swatyni opustí. U wchodu do swatyně obětuje se rýž a páli se oběť zápalná. Ewropčané nepožívají zde nižádné wážuosti a powážují se wesmés za ziskudytivé zebračky, kteří se na kraji nebeské říše potulují. Do domácnosti jejich nemá cizinec přístupu a Čínan wůbec ani přibuzným swým nedowoli newinného pohlednutí na ženy své. —

Když pak wznessenější Čínan aneb Mandarin wzácného hosta do domu swého pozwe, tu u hlavního wchodu jakož i při každém oddílu schodů postawi přátely své, kteří přicházejícímu hostowi ruky podávají; u wchodu do jizby stojí pán demu sám, uwáděje hosta do komnaty připravené. Mezi dwěma stolicemi čerweným sukrem potaženými stojí stolek s wějířem pro hosty. Na zwýšeném místě na wchwěšených oponách widěti jest dějepisné obrazy z dáwnowělosti, jenž nejwice cisare před 1000 lety panowarossi představují.

Pobáwá se hostům předně čaj s pečiwem. Pak započnou zpěwy a co nejsměšnějšiho jest, zpívají muži bislant a ženy ještě wice. Konečně přidruží se k těmto neladným zpěwům ještě neladnější hubba, jakož i jiná tělocwicná (gymnastická) skákání a pohybowání přítomných lejlků, a to wse jest ta wzácnost, kterou se Ewropan bawiti má.

Domky jsou z wentu neúhledné, u wnitř wšak nad miru pohodlné; a chrámy jsou z wentu ozdobami přeplněné a střechy pestrobarevnými křiblicemi opatřené, což weliký dojem působí. W komnatách widěti jest brahamocenné nářadí z brahamého dřeva, mramorové stoly a stolice, jakož i weliký počet lamp ze skla barevného a uměleddy zhotowených čalounů. Z zahrady při domích wznikají wýchodní wýstřednosti; jsouť rybníky, wodomety, mosty, letohrady, pomníky, klecemi, záhřky a sochami takorla přeplněné.

Zámožnější Čínan nosí wolný hedbáwný draze wššiwany kabát bez límce,

u trku spiatý. Ženy mají nešťastnější osud. Zmrzačené nohy jsou jim pobílem a když se sestarají, z domu bývají vystrčeny. Na ulicích města Kantonu sedávají babičky s pokrivenými nohama, prosíce o almužnu. Tito ubozi tvorové chodí jako po berlách a děvče s rovnými nohama by se ani neprowdalo; pročť mrzačí rovice po více let dceruštám svým nohy, které po celý čas pro bolest plácem sobě ulewují. Tento mrav tak hluboké zapustil kořeny w lidu, že na zrušení ho ani pomysliti nelze, tím méně, an cizinci do wnitra říše přístupu nemají, nemožouce tam osvěty západní šířiti.

Činané jsou dětem podobni we svém smýšlení, čehož důkazem jest, že jim učení Konfuciovo po tolik století postačuje. Wláda nad nimi jest snadná; nemají proslulé sflechty, toliko Mandarini vynikají jakousi důstojností, považující úřady své za vojné krávy a majíce za to, že poddani pro ně stvořeni jsou; pochlebující vyššímu sužují nad miru poddané, vybírajíce jim poslední sousto chleba, aniž se těmto při tom dovolati lze jaké spravedlnosti. Císař se nikdy nebozví pravdy. Toho důkazem jest nám poslední wálka s Angličany, w kteréž mandarini samé wítězoslavné zprávy císaři o porážce nepřitele zafílali, an přebním zdaleka utírali.

Záhoubou země jest, že zde bezpečnost osob a jmění garučena není, že při náramné lidnatosti wšeliké do cizích zemí přesídlení a stěhování zakázáno jest. Nejvíce wšak škodi panující zde mnohožen-

stwi, kteréž ženu snižuje, poměry robinné duši a dobrého wychování dítel nepřipouští. Ženy jsou wyloučeny ze společnosti a veřejnosti, za zboží považovány, kupovány a prodávány. Cena žen nižší třídy, když při tom vyniká krásou, obnáší 100 tolarů, jiná stojí jen 30 neb 70 tolarů, a boháči dávají i 5000 tolarů za ženu wznesenější. Muži webou obchod se ženami jako s ostatním zbožím a statkem, které po několikerém pláči osudu swému přiwylkají. Každý Činan považuje za weliké neštěstí, když mnoho dcer počítá. Dlásece a přítulnosti k přízni a k rovicům ani řeči zde není.

Dlouho trvající pokoj, přílišná lidnatost, mandarinská libowláda zničily již wšechen ráz lidu, který tak zbabělý, netečný a při tom surowý jest, že ani wypořáděti nelze. Jednotlivce počestné nepadají Činané, mučice je ukřutné až k smrti. A naopat hrstka ozbrojených Ewropčanů opanuje pole proti tisícem tlupám Činanů. Jelikož peníze jedinou cenou zde mají, panuje u lidu pouhé sobectví, lež, klam, podvod, sloweni — wšechy prostředky jsou mu witané, kterýmiž peněz nabýti může. Missonářům se zde hrubě nedáří. Zastaralá zaktnělost lidu, kruté s nimi nakládání se strany vlády, a přísné zákony proti náboženství křesťanskému wůbec kladou překážky blahému jich působení. Bůh dej, aby při nynějších přewratech tamnějších lid ze spánku netečnosti a smrti duchovní procitnul, ucho swé učení Christowu naklonil, a tak lepšího ovoce pro časnost i pro wěčnost přinášel.

T. Šimbera.

Čtení z hospodářství.

1. Včelařství.

(T. Šimbera, duchovní správce v Komině u Brna.)

a) Matka.

Každému pozorowateli wčel bije do očí trojí druh wčelstwa w jednom wulu bytu-jícího, totiž králowna čili matka, 10, 20, 30 až 60.000 plástnic (wčel pracujících), a několik tisíc trubců.

První místo mezi wčelami zaujímá matka čili králowna, od níž blahobyt wškerého wčelstwa závisí; neboť dle swědectví nejzkušenějších wčelařů (jako wěhlasného a slowoutného pěstitel wčel faráře Dzierżona w Pruském Slezsku) jest králowna matkou wškerého wčelstwa, jak

pláštěnic tak trubců; ona klade vajíčka do všech buněk bez rozdílu velikosti. Sdoby se o tom přesvědčiti dítel, může domácím včelám matku vlastnou zaopatřiti a pozoruje brzy, že pláštěnice i trubcové prožloutlou barvu její na sobě nesou. Tomu nadsvědčuje i přiroda, nepřipouštějíc ani v jedinému pádu, žeby mužské a ženské pohlaví rozdílné od sebe matky mít muselo. Jelikož matka nezúrodněná pouhé toliko trubce plodí, jest nadřecený farář toho mínění, že pláštěnice působením zúrodněné matky povstávají, kteráž pak schopna jest dle libovůle buďto mužské neb ženské pohlaví rozmnožovati.

Včely mohou sobě z každé buňky pláštěnicé, (čehož u trubčích buněk není, poněvadž z nich mužské pohlaví povstává) matku vypěstovati, dočud černo zabunťován není.

V tom pádu rozláhnou u vrchu malou buňku, aby prostrannější byla, podobávajíce černu v ní bytujícímu krmě lepší, aby se z něho matka vyvinouti mohla. Pobívané při tom jest, že matka o 3 dni dříve svou buňku opouští, nežli obvyčejné pláštěnice; 17 toliko dní potřebuje k úplnému vyvinutí svému, a pakli sobě včely z čerwa, již 3 neb 4 dni v obvyčejné buňce uloženého matku utvořiti ustanovili, bývá z něho matka úplně vyvinutá 11tý neb 12tý den.

Nejráběji ustanovují včely takovou buňku pro matku, kteráž se snadno rozšířiti a proloužiti dá, bez usťobění neblejším buňkám. Proto vyráběji buňky ty na rohu pláště nad průchody svými, a vůbec tam, kde žádných přelážek není.

Setkáním se s trubcem vysoko v povětří nalezá matka zúrodnění svého, po kterémž napotom nikdy více oulu svého neopouští. To se dá snadno dokázati. Mohou se totiž královně zúrodněné křídla seřezáhnouti, ona pak přece, ačkoliv z oulu nemylétá, plodnou zůstává a to mnohdykráte po více roků. Při tom zúrodnění sebe může matka lehce k úrazu přijiti. Nemohouc se totiž od trubce odloučiti, padá často do vody neb v umblenosti své na zem, a tam smrt nalezá; mnohdykráte také větrem obnášena jsouc, do svého oulu doraziti nemůže. Vzhledem plodnosti mají matky rozličnou cenu. Nejlepší jsou ty,

kteří zdravotou oudu a hbitostí těla vyvíjející, vajíčka pravidelně do buněk vkládají, neponechávajíce po sobě místa práždného. Tímto způsobem mívá černo stejný včel a stejně z buněk svých vylézá včelstvo. Matka ještě jednou neb dvakrát do těch buněk vajíčka klásti může; když však neklade matka vajíček stejně jedno vedle druhého, tím pozbývá mnoho času, poněvadž dříve při kladení vajíček pozorovati musí, zdaž buňka pod ní práždná jest. Takové matky, i bytby mladé byly, mají se odstraniti a lepšími vynahraditi. Od dobroty matky závisí dobrota včel.

Vzhledem plodnosti a pilnosti přerýchšují včely vlastní nasse domácí; neboť při četnosti své nashromáždí sobě i v letech nepříznivých tolik medu, že šťastně přezimovati mohou.

Vzhledem otázky, mnoho-li zdravá matka vajíček do roku klade, tvrdí podobných pan farář, opíraje se o svou mnoholetou zkušenost, že matka za půl dne 3000 vajíček do práždných buněk uložiti může. V měsících květnu, čerwnu a něby ještě při dobré pastvě i v čerwnenci naklade matka vajíček 2 až do 300,000 přes léto, a celý million, pak-li 4 leta vytrvá. Dvřsem je včely nakladená vajíčka, ba i čerwa z buněk vytahuji, zničující nářadu, pak-li nepohodlné povětří dobré pastvě přeláží, kterouž včely zaopatřeny býti musejí, mají-li nasazený plod vyžítiti a odchovati.

Při královně jest i to pobívané, že nikdy jako ostatní včelstvo z oulu nemylétá, aby se vyčistila k. p. na jaře podobou trvanější zimě. Matka totiž nepoživá květenvého práštku jako ostatní pláštěnice, nýbrž živi se nejčistším medem, jálého jí včely v hojné míře poskytují. Její trus jest tedy pouhá žlutá tekutina, kterouž ze sebe v oulu vystrikuje a kterouž včely do sebe wpijí, aby jí při nejblížeším výletu ze sebe vymohly. Matce tedy nestobí úplawice jako ostatním včelám. Když se včely při pohodlném povětří čistiti počínají, klade již matka vajíčka a v silných oulech počíná tuto práci obvyčejně v měsici lednu. Před kladením vajíček bývá nad míru těžká, tak že ani křídla do výšky se povzněsti nemůže. Zajisté by tedy zhylnula, kdyby

se za příkladem ostatních včel čistiti musila. Dvořem přichází také matka mnohdykráté při jarním čistění včel na zmar, avšak nevyplétá, aby se čistila, nýbrž swedená silným bzúčením a prášením včel na weblejších oulech, myslí, že vyhází roj a čtíc jej sprowoditi nalezá smrt, buďto že padne k zemi již wice porostáti nemožouc, aneb mestskaíc na česnáč, ob cizího wčelstwa usmrcena býwá.

Neutrpí-li matka na jaře nižádné zlázy a pohromy, naděje jest, že při hojném kladení wajíček silný roj wywebe. Jak mile plodná matka zpozoruje, že nové matky w buňkách postranních dozráwají, nemá státi ani pokoje w oulu swém bojí se nastáwajících soků, aby jí nepozbawily vlády. Nepodaří-li se jí tedy novou matku nespořadnou učiniti, pak s jistou částí wčel (s rojem) opouští oul, hledajíc sobě nového obydlí. Tímto způsobem vyhází pravidelně první roj čili prvák.

Když wšak po prvním roji, kterých stará matka wywádí, ještě wice matek w oulu pozůstalo, tu známým woláním tit, tit hledí sobě jistou část wčelstwa nakloniti a pakli wčely s rojem připraveny jsou, opět s nimi starší matka, (která totiž buňku swou nejdřív opouští) opouští oul, aby mladším družkám vládu obštoupila. Tímto způsobem vyhází roj druhý aneb druhák, který obyčejně den 9. po prvním roji následuje. Podobně i třetí a w příznivých letech i čtvrtý roj ze silných oulů wyjiti může, a to již druhý neb třetí den. Mnozí wčeláři sobě libují w tom, že tyto pozdější roje spojují a takte dwa i tři roje do jednoho oulu usazují, aby silnou čeled w oulích měli. Tato práce jest velmi nebezpečná. Tímto způsobem sejde se wice matek do jednoho oulu, anž pak krutý boj mezi sebou wedou, poněwadž každá z nich vládu w oulu podržeti hoblá. Takto přicházejí nejlejší matky k úrazu, ba mnohdykráté i ta, která nade wšeni zvitázila, může w dlouhotwajícím boji slodu utrpěti. Kdyby dost málo na nohách neb na křídlech raněna byla, již jí to wadí, jestto nemůže dosti hbitě z plástu na plást přecházeti, bojí se, aby nespála; a tím se wčely w práci a w pilnosti zdržují.

Dvořem také pozdější roj wice mladých matek při sobě míti může; avšak není tu žádného nebezpečnstwi; jenom starší z nich má wesserou čeled sobě nakloněnou, jí tedy nehrozí žádný boj, žádný úraz, jelikož ostatní hned při prvním usazení odstraněny býwají.

b) Trubci.

Trubci se líhnou w oulích w Dubnu, Kwětnu, Čerwuu a také ještě w Čerwenci. Rozznáwají se od ostatních wčel kloušťkou těla, okrouhlostí hlavy a pronikawějším bzúčením při litání. Šidla wšak nemají jako plástnice. Jsou mužského pohlaví, majíce jediné powolání zúrodniti králownu. Býwá-li tedy málo trubců w oulu, jest nebezpečnstwi, že matka buďto nikdy, aneb příliš dlouho zúrodněna nebude, poněwadž při wčletech swých zřídka aneb nikdy se s trubcem nesetká; a z té příčiny počítá zbravý oul na tisíce trubců, aby se matka snadněji zúrodniti mohla. Připisowati wšak trubcům také ještě úlohu w oulech, že nasazeného čerwa zahřívati a před nastuzením chrániti musejí, jest směšné; neboť líhnou se právě w těch měsících, kde čerwo žádného zahřívání nepotřebuje, a to se děje nejwice po prvním roji. Jenom silné wčely k rojení schopné mají mnoho trubců, a jejich počet wystupuje na nejvyšší stupeň, když mladá matka k zúrodnění wylétá. Wčely nemají tedy trubců ani zapotřebí, když se nerojí aneb matky neobnowují. Wčely cítí velmi dobře, že k rozplowání swému trubců zapotřebí mají, a protož pěstují horlivě buňky trubců.

Není tedy dobře bezmatčinným wčelám, aby zmatčely, takowou část plástu z oulu zbravého poskytnouti, kteráž krom wajíček wčelních také násadu trubců w sobě obshuje; wčely napotom mají o trubce wětší péči, nežli o wypestowání matky, předpokládajíce, že se také i z čerwa trubčího králowna wywinouti může. Trubci násadu se jen tenkráté přidati může, když wčely již několik buněk na wypestowání matky zhotowily. Zmatčené ouly neodmitají na pozjim trubců swých, dílem že ještě mladé matky očekáwají, dílem že již krácejí na cestě záhuby jisté; ano w nezmatčených oulech líhnou se pouze toliko trubcowé, poněwadž w nedostatku právě

matky jedna z obvyklejších včel na sebe převzme její úlohu, a jelikož dostatečně vyminuta ani zúrodněna není, může toliko trubčí vajíčka klásti. Včelstvo ostatní převhne ji brzo, uznávajíce ji za matku svou, a vsselíou ji přebhází úctou. Jestliť tebh věci velmi nesnadnou, takový oul pravou matkou opatřiti; neboť včely navyklé na svou sparchantělou královnu, nepřijímají tak snadno matky nové, obzvláště když miláček jejich dříve odstraněn nebhl.

c) Plástnice.

Pracující včely daleko převysšují počtem svým trubce, a jsou od měsíce Srpna neb Září až do měsíce Dubna s matkou jedinými obyvateli každého oulu. Pracujícími sluji, poněvadž krom kladení vajíček každou práci v oulu obstarávají. Čistí a vyhrnovávají přibytel svůj, zahřívají a krmí čerwa, zhotovují vosk, donásejí med a prássel květový, wodu a smolncu látku k vymazání puliin oulových.

Každá část včel v oulu má vhlázanou práci. Jedna část obstarává domácí práce; sem přináležejí tvoření vosku, plástu s buněkami, krmení čerwa, čistění a zabuněkováni medu. Druhá část obstarává wenskostlé záležitosti, t. j. snáší potřebuou látku, aby se v oulu pracovati mohlo. Včely, které domácí práce obstarávají, newhlétají nikdy z oulu, leč při prášení. Druhé slidi od rána až do večera, dokud snúška trvá, po luhách a stěrice nad nírú času, newnásejí utořistěný med do buněk, nýchřž pobávají, navrátivše se domů celou snúštku domácím družkám, aby zas rychle na pastvu odejiti mohly. Včela, která sbírá med neb květový prássel, nepracuje nikdy v oulu o tvoření woskových plástů a buněk aneb krmě pro čerwa. K zhotovení krmě a vosku potřebuje včela jistou část rozřiblého medu a květového prássku, kterouž požívajíc tak dlouho v sobě chová, až se přiměřeným teplem na krm a vosk změní. V tom stavu jest život její tak přeplněný a těžký, že ani na pýchnutí nemhslí, ani litati nemůže. Při otewření oulu zalézají domácí včely ouzkořlivě do wnitřka buwowy své, shromáždíce se kolem matky, an se wenskostlá část včelstwa na počet daleko silnějši směle brániti obmýšlí.

Život včel na pastvu vhlétujících jest docela prázdny. Jsou tebh rychlejši a hbitějši a mnohou při tučné pastvě tolik medu nasbíráti, že pouh medový u roztaženosti své celou zadnějši část těla vyplní. V noci a při nepohodlném powětří swěsují se pod dílo a při veliké teplotě lěhají na oulích. V domácích pracích se málo zúčastňují. Bobiwé jest, že toliko mladé, slabé, na zimou posud newyklé včely domácí práce obstarávají, kdežto jejich starši a wěkem sešlé družky na snúštku vhlétují, aby celý oul dostatečnou zásobou medu a vosku opatřily. Mnohá z nich má již tak porouchaná křídla, že pod tíží snúštky na zem padá, aby nikdy wice newstala.

Obezřetný včelař dává bedlivý pozor na stáří pracujících včel, když umělečké roje utwořiti obmýšlí. Nikdy neobjímá oulu wětšii část starších včel, aby svých newhlavnějších dělnic pozbawen nebhl, nýchřž čelá, až tyto na pastvu odejdou a pak z včelstwa mladšiiho doma zústawšiiho čini roj, který do sebe velikou má wýhodu. Předně donuti uladě včely, aby se dříve na snúštku odwážily, an je k tomu nedostatek v oulu novém dohání; a jelikož až posud na pastvu newhlétaly, utwknou dříve na své nové obydlí. Starši wssal včely, které s otřelým křídloma bez toho brzy pohynou, zústanou ve svém obwylém domě, nepotřebujice se novému učiti whlétu.

Není se báti, žeby odebráním mladého včelstwa domácí práce v oulu sskody neb ztráty utrpěla, neboť jajiště zústane ještě tolik čeledě w starém oulu, cohy domácí práci wyhověla, a práci, kterouž 12.000 včel obstarávalo, obstará nyní 6.000, poněvadž pilněji pracují. K tomu wcházejí ustawičné z buněk mladé včely, kterýmiž se brzy každá ztráta nahradí, a čím méně domácích včel, tím méně se medu ztráwí.

O pravdě slow zde pronessných může se každý snadno přesvědčiti, kdo svým obvyklejším včelám matku wlašskou opatřil. Po 20ti dnech wylézají z buněk samé wlašké včely, z nichžto žádná z oulu newhlétí před týdnem a to jen w čas prášení před oul. Otewřeli se takový oul, widěti jest toliko mladé včely wlašské, anhl se pěstowáním čerwa a přípravowá-

ním vošku zanásejí, kdežto vosečny ostatní starší obvyčejné včely na pole vylétají, aby ovl potřebovou látkou zaopatřily. Věhem času umenšuje se ustavičně počet jejich, až se docela vytrati a pak pouze jenom vlašské včely celý ovl opanují. Tímto způsobem dá se také včel plástnic čili pracujících včel určití a posouditi. Podstrčí-li se našim včelám v měsíci Září matka vlašská, uhlídáme ještě v měsících Květnu neb Červnu, že se poznamená vosečny obvyčejné včely vytratilý a místo své vlašským postoupily. Dáme-li vlašským obvyčejným včelám matku vlašskou v měsíci Červnu, tu již v měsíci Září ani jedné z našich včel nespatříme, místo nich uvídíme pak samé vlašské. Důkazem jest to, že včely v čas snášky, kdy svou pilnost zdvojnásobňují a velmi namáhavě pracují, křídla svá již v třetím měsíci porouchají, a takto sily své pozbývají, kdežto včely na podzim vylíhnuté 9 měsíců vytrvají, poněvadž v zimních měsících nepracovaly a těla svého nezedraly. Otázce tedy, jak dlouho včela vytrvá, nemůže se určitá odpověď dáti. V oulech nezmatčených neb ostřelých může včela celý rok vytrvati, poněvadž méně v takovém oulu pracuje; na podzim vylíhnuté včely mohou 9 měsíců a na jaře spložené toliko 3 neb 4 měsíce na živobytí žít. Strálowna neb matka může několik let (až do 6 roků) vytrvati, poněvadž po svém zúrodnění z oulu nevyhází a lepší stravu požívá než ostatní čeled.

Jelikož plástnice čili pracující včely samičky jsou, z nichžby každá matkou býti mohla, kdyby se k vyvinutí svému v prvním počátku lepší stravu byla krmila, následuje nezvratně z toho, že nezmatčenému oulu k matce lze dopomoci, když mu část plásti červem nezabuňkovaným naplněnou z oulu zmatčeného dodáme, z něhož sobě ostřelé včely matku vypěstují. Podobně můžeme slabé včely čili roje sestřiti, a také umělé roje utvořiti, když přirozené části včel z oulu silných vyňaté část plásti přidáme a v novém oulu ubytujeme. Důslem jest k tomu jisté zkušenosti a obezřetnosti zapotřebí.

V novějších časech se také mnoho mezi včeláři hovoří o včelách černých.

Jsou to obvyčejné včely, které jenom náhodou zčernaly, buďto že se medem pomazaly, neb u veliké tísní a teplotě o sebe třely aneb vespolečném sebe lízáním a sftubáním svých chloupků na těle pozbýly a takto hladkosti a lesku nabýly. Nejvíce jsou to zlodějky, které tím více černají, čím déle své zlodějství provozují. Nelze se tomu diviti, že sobě jinak před culu počínají, než obvyčejné včely, neboť jsou loupeže vchytivý chytice se do cizího oulu vedrati. Vycházejíce na lup prozrazují přece před cizím oulem jakousi bázeň a nesmělost, z čehož je snadno lze poznati. Aniž tomu se nesmíme diviti, že před cizím oulem nepíchají, neboť každá včela užívá zbraně své toliko před domem svým na odvrácení bližících se nepřátel. Na pastvě a krom oulu píchají jen tehdy, když se jim nějaká křivda děje. Černé včely vlašské píchají nejvíce před oulem svým, neboť jsou to samé staré včely, které se o vnitřní dílo v oulu docela nestarají, jenom po medě slídí a tedy více chuti k píchání prozrazují, nežli pokojné včely, které doma žijí, a v tichosti o díle svém pracují. Nejtrotsí a nejtišší včely jsou vlašské a zasluhují přede všemi jinými přednost, poněvadž neobvyčejnou pilností a plodností vynikají. Ostatně nepíchá žádná včela bez příčiny. Vyhává vlašská k hněvu a k píchnutí povzbuzena tlúčením a boucháním u přibytku svého, spěšnou chůzí a každým hnutím, kterým včela stráž mající blízko sebe upozoruje. Odhání-li se našim včelám, tu ještě větším rozkypí hněvem a přivolá jiných na pomoc. Když se husa křídla proti včelám brání, popudí je k takové vzteklosti, že i jiným zvířatům nebezpečnost hrozí a nejedenkrát se stalo, že i kůň od včel usmrčen byl, jelikož jeho puch a potu sněsti nemohou. Tmavá a černá barva jest včelám také protivná, proto klobouk aneb čepice černé barvy může je k zlosti popuditi a tím více černý pes, když se před oul postaví. Když několik žhadel v těle neb v rouchu zapuštěných vězí, tu zdaleka cítí včely zápach toho jedu a k náramné vzteklosti povuzeny bývají. Proto se má rychle uštknutých včelář vobou obmýti, aby ostatních včel ještě více nepokoušel. K loučím se mohou včely k vzteklosti popuditi, když na

uhlí včely padající ohořují a nemilý jim zápach způsobují, aneb když nahnilé dřevo, které se k rozmnožení kůže na uhlí klade, mnoho červíků v sobě chová. Takový kůr nekrotí ale dráždí včely. Neméně protivný jest včelám dech lidský a těžkou vůni ze sebe vydávající věci, jako k. p. kořalka, česnek, šyr a t. d. Přijemná jest jim vůň melisy z melisy pocházející aneb když si včelář melisou ruce natře. Nejvíce chuti k pichání mají včely v čas hojně snísty, kdež je jakási bujnost při hojnosti medu popadá. V teplejších měsících není vůbec radno, oul z rána neb na večer aneb při nepohodlném povětrí otevřít, poněvadž v tu dobu vsesky včely domů mestsají, tedy i ty, jež na pastvu chovice rády pichají; dce-li sobě tedy včelář krutého se včelami zápasu usvětiti, lépe učiní, když počká, až za krásného povětrí na pastvu odejde.

Kdo však proto nashim včelám nepřije, že před jejich žitím bezpečnosti není, může sobě těch a krotších včel zaopatřiti, kteréž nepichají. Minimě tu včely v lašské. Při své náramné pilnosti nepamatují ani na obranu. Nasse včely odchází v práci při velikém parnu v létě a také tenkrát, když nějakou zásluhu medu sobě zaopatřily. Vlašské však včely přivyklé teplejšímu ponebí ve vlasti své pracují pilně v nejteplejších měsících. Ani zima jim nestodí v krajinách našich, neboť přezimují tak šťastně, jako nasse obyčejně včely. Stromnosti svou převyšují nasse včely, an v nedostatku pastvy na slabším ovoci a na neuhledných květinách potravu hledají. Jsouť docela tiché a krotké povahy, tak že při usazování jich ani kůže zapotřebí není. Stojí to tedy za to, aby sobě včeláři naši tyto žlutáčky zaopatřili.

d) O rozličných pracích včel.

Jelikož včela oudem společnosti jest, neběže nikdy ohled na sebe, nýbrž na celek, podrobující vůli svou vůli vesměšného včelstva. Panuje tedy úplná srozumitelnost mezi včelami a aby úlohu svou vyplnily, musejí se rozličným podrobiti pracem. Hlavní práci každého nového roje jest:

1. Vyhledávání přiměřeného přístytku.

Před rojením vysílají včely vyhledávače, aby příhodné místo v dutých stromech, ve skalných puklinách aneb v domích a t. d. vyhledaly a pak novou čelě do něho uvodily. Proto obletují před rojením vyhledávané včely podobná místa, čistice je ob každého neřádů a hájice je proti cizím vyhledávacím. Od rána do večera brží vyhledávané místo pod ochranou svou, wracice se toliko v podvečer do domu svého; a když roj vychází, dávají hzučím a prudkým lítáním na jeto, v kterou stranu roj vylet svůj zaměřiti má. Nejraději obletují vyhledávané včely takové ouly, v nichž dřívě včely bytem byly, zvláště když v nich nějaké pozůstatky voskových plástí naležají. Také je může včelář do prázdného oulu přiláhati, když jej a jeho česna dřívě melisou vytré, ano mnohdykráte se podaří ztusenému včeláři vyslý roj do oulu přivábiti, když jej voskovými plásty uaplui a na příhodné místo před vyrojením postaví.

Pozorujeme-li, jaká místa vyhledávané včely vyhledávají, můžeme napotom snadno určit, jakou polohu včelství míti má. Každá poloha, na kteroukoliv stranu svědčí jim, jsou-li včely proti silným větrům a proti slunci polednímu ochráněny. Maji-li větrové přístup k oulu, znepokojují jej v zimě a praží-li polední slunce v létě na česna, překáží jistě včelám v práci; neboť štítí se včely rozhrátých česna; a vyjde-li matka v horkých dnech z oulu, nejedne nikdy na rozhrátá česna, nýbrž raději zavítá do oulu cizího, kde jistou smrt nalezne. Neučini jistě včelář dobrodiní žádného včelám svým, stavi-li oulu své na prudké výsluni; neb nikdy jim připravuje, an mnohdykráte rozhráté plásty v oulu spadnou, a včely místo pilného sbírání medu jenom na rozplazování čerwa pamatují.

Nové usazují se nejraději na místech osamělých, aby od lidí a blízkých včel cizích znepokojení nebyli. Z toho vidno, že množství oulu v jednom pořadí stojících veliké dobroty včelám nedělá; kde však k tomu své včeliny zhotovil, aby více oulu pohromadě chovati mohl, učini dobře, když každému oulu jinou polohu dá

vzhledem česer a výšky, aby se wčely u wyletování a prášení znepokojovati nemohly. Jelikož také wčely rády prázdne ouly k ubytování svému woli, w kterých pozůstatky woskových plástů nalezají, může z toho každý wčelař poznati, že rojům svým veliké učini dobrodini, když jim do nového oulu několik částek uschovaných plástů podstrčí. W takovém oulu sobě libuje roj, an rychle s sebou přiuesseny med do buněk wložiti a na novou snůšku wšlety své konati může. Kdyby se nové čeledi uchystaný oul nelibil a nebezpečnostw hrozilo, že jej opustí, jajiště možnou wěci jest, ji na wylázaný oul připoutati, když se ji tam woskový plást podstrčí.

Také není dobře, takto silné roje odchowáwati. Příliš silný roj wywinuje mnoho tepla, které wčelám škodí a jim w pilnosti překáží, an jedna část wčelstwa ušawičně w oulu zvěšena jest a zahálí. Lepší jsou tři dobré roje a více medu nasbirají, než dwa roje nad míru silné, poněwadž zahálějící w něm wčely mnoho medu ztráwí. Na škodu jsou rovně slabé ouly dle příslovi: „Příliš mnoho a příliš málo škodou nikdy neobstálo.“

Druhá práce, kterou uowý roj w oulu wykonává, jest:

2. Stavba buněk a plástů.

Najde-li roj w oulu započaté dílo aneb podstrčené plásty, s velikou radostí pokračuje w práci w směru tom, w jakém plásty wedlé sebe běží. Ano i malými drobty weskru na způsob čochy na hlavě přilepenými můžeme wčelám dráhu naznačiti, dle které plásty své zhotowowati neopominou. W obvyčejných oulích přeje si každý wčelař plásty se zálužim rovně běžící aneb jak se říká na přičstawené, poněwadž při otwírání oulu žádný plást nepřetrhne ani wčel tak nepobouří, an z hnízda svého tak rychle wyjiti nemohou, jako při stawbě plástů podlouhlých. Zde w okolí Brněnském slují wčely se stawbou teplou aneb přiční bebnářkami.

Jako plásty směrem stejným sobě se rovnají, podobně i buňky pravidelně stawěny jsou. Wyjmonce několik buněk pro matky zhotowených nalezáme toliko dvojitých druhů buňky w každém oulu; niensší

pro wčely a wětší pro trubce. Buňky pro násadu určené mají wždy stejnou hloubku a sice plástnické buňky obnášejí půl palce, a trubčí jsou o něco hlubší. Pro med uchystané buňky zvěšují se ušawičně, dehd prostora dowoli, a když mezi jednotlivými plásty sotwa již wčela proleze, tenkrát se med w plástech zabuňkuje. Každý roj stawi předně buňky na wčely, a pozdější roje nemívají často ráte ani jediné buňky trubčí. Na jaře wšak a první roj ještě w první léte stawi na dolejší straně plástu buňky trubčí, a nezmatčený roj stawi jediné buňky trubčí. Wúbec nalezáme w oulích trubčí buňky na spodku aneb po stranách, nikdy wšak w prostřed díla, kde toliko plástnické buňky jsou. Nebo kdyby wčely zároveň s násadou plástnickou také trubce pestowaly, jajiště by jim nebyli k užítku, an jich před wyjítím roje k ničemu nepotřebují.

Buňky pro matku jsou prostrannější, okrouhlé a zvěšují se w té míře, w které nasazená matka roste, a zabuňkují se teprw tenkrát, když se wywinutý čerw mateční již zapupowati hoblá. Plástnické buňky nemohou okrouhlou podobu míti, jelikož běžice wedlé sebe, nemohly by spojeny býti tak, aby mezi nimi prázdneho místa nezůstalo; proto, aby we spojitosti zůstaly, mají šestero pravidelných úhlů. Výška, šířkost a hloubka úhlů powi také wčelařowi, kolik asi buněk na jisté prostere plástni dohromady býti může. Jeli wypočteno, že 5 buněk plástnických délku palce zaujímá, průwobně z toho, že na čtverčeni (□) palcové prostere 25 plástnických buněk na jedné straně býti musí, a právě tolik na druhé, tedy wšech wšudy 50. Přebstawme si tedy plást 10 palců šíroký a 20 palců dlouhý, a shledáme, že na obou stranách 10.000 buněk obnáší. Na 5 neb 6 podobných plástech bude tedy ouhrnkem 50 neb 60.000 buněk na čerwa, jak se o tom každý w prostranných oulech kladových přewědčiti může.

Wčely zhotowují buňky a plásty dle potřeby, jak dalece jich snůška medu a čerw požaduje; prodłużují tedy medowé buňky tehdyž, když stawajících k uschowání medu nestací, a podobně, když matka až na spodek wčelních plástů wajíčka nalladla, prodłużují i tyto.

Wčelý sice znají čas svůj, kdy na jaře bílo své započítí a je na podzim skončiti mají; a wšak přebce dobře čini wčelař, který je w tom rozumem svým podporuje. Přezwídá-li teby wčelař na podzim, že pastwa brzo přestane, což mnohdykrát wčelý poznati nemohou, nemalé

jim učini dobrodini, kdy jim u klabení wajíček a u stavění buněk přeláčku učini. Tim jim mnoho medu usetří, jakéhož na zhotowení plástu potřebuji. Wčelino wost do sebe také velikou cenu má, přebce lepší jest hojnost medu, než množství prázdných plástů.

2. Sádra (Gyps).

(Od J. Henzla.)

„Zde jest sádrováno.“

Franklin.

Slavný wdějepis Ameriky Franklin prwní přispěl k rozšíření sádrování jetele. Když sousedni hospodáři nad prospěchem, kterým se Franklin honosil, a sádrování odporoučel, neduwěřiwě hlavou wrtěli, dal sádru do jetele w podobě sáhoblouhých pijmen sypati; a když jetel wyrostl, mohl každý z velké vzdálenosti na poli čísti: „Zde jest sádrováno.“ An jetel nesádrovaný stromný zůstal, wyznamenal se místa sádrovaná melkostí a bujností. Z celého okolí přicházeli hospodáři ten rostlý nápis číst a jemu se obdivowat. To w skutku lépe působilo, než sáhoblouhé řeči w hospodářských schůzkách aneb podobné pojednání w časopisech a w kalendářích.

Sádra se wydobývá co kamen z lomu, má obyčejně bělawou barwu a dá se velmi snadno na moučku rozetřiti. Nachází se velmi zřídka, a to jen w takovém útwaru pohoří, jež kamennou súl chová. Nejwětší lomy na sádru nacházejí se nedaletu Dpatwy w Slezsku. — Sádra se buď co kamen, buď mletá rozepílá. Jsou zwlášttni mlhny na mletí sádry zařizeny. Na některých místech před mletím se páli, a následkem toho asi pátý díl tíže trati. Pálením totiž lučebně spojená woda se wyháni. We wědeckém ohledu jest sádra lučebná sloučnina kyseliny sirkowité s kyslícníkem wapenitým, majíc připojenu trochu wody. Sádra tedy obsahuje w sobě síru a wapno, kteréž ku zbaru rostlin, poněwadž za potravu jim slouží, w každé půdě potřebny jsou; a jelikož ty dvě látky, zwláště síra jen w malých částecích w půdě se nacházejí, musí užitel sádrování každému wyšwitati.

Sádra má ale hlavne dle wshladu

přirodopzpytců učinel timto způsobem jetiti: Rostliny potřebuji ku svému zbaru čpawiku. Čpawik jest plyn, který nejlépe u hnoje a w stájach citime; ona wybuchowá látka, která do nosu čpi, ohkud též swoje jméno má. Čpawik též we wybuchu ale jen stromně obsažen jest. Jak čpawik jen stromně we wybuchu a we hnoji se nachází, a hnůj hlavne jemu svou cenu děkuje, má on w opačné míře velikou důležitost pro zbar rostlin. Tento plyn čpawik sádru ze země a ze wybuchu přitahuje a wáže. Kyselina sirkowitá má wětší přibuznost ke čpawiku než k wapnu, ona wapno pouští a spoji se se čpawíkem, kdežto kyslícník wapenitý obyčejným wapnem se stává. Na tento způsob sádru rostlinám přewzácné látky čpawik a síru podává.

Mnohý ze čtenářů si zastýská na pisatele těchto řádků, že wyswětlení o věci podává, které se snad pro učence, nikoliw ale pro hospodáře hodi. Nikoliw! Mám jiný náhled o věci této. Za jedno čtou též mnozi učenci tento kalendář, a pak jest každému zapotřebi wědět, nejen že ta neb ona wěc dobrá a užitečná jest, ale také proč užitečná jest, w čem její užitel pozůstává, a jak svůj užitel jeti. Wúbec to slowičto „proč“ nemohu dosti každému hospodáři odporučiti. Nač by mnohý hospodář přišel, kdyby to slowo „proč“ na něšci, nad dwěřmi ku stájám, nad polem a t. d. stálo, a kdyby si je rozwážil! Proč jest měšec prázdny? proč bobytel w chléwě chudý? proč to pole tak málo nese?

Třebasby to wyswětlení o účinku sádry mnohému dosti jasným nebýlo, přece každého žádám, aby si ho dobře potwšimnul. Doufám, že milého čtenáře pomalu

na ten stupeň přivedu, aby ve svém hospodářství přičiniv vyšších věcí vysvětlili sobě mohli. Postavím tu jen jednu otázku: „Proč hnůj na poli působí?“ Jm, dostal bych ponejvíce za odpověď: „Obylí po něm se dobře daří, bez hnoje se nedaří.“ — „Ale proč obilí po hnoji lépe se daří?“ —

Návratně se zase k věci. Sádru jeví svůj účinek hlavně na lufftinovitých rostlinách. K těmto nejen jeteliny: jako červený a bílý jetel, vojtěška, esparsetka, ale i pravé lufftiny, jako: hrách, víka, čočka náleží. Sdých však u. p. jetel sádrujeme, hlavně jetel prospívá, ale i následující zrno z toho poněkud užitek má, poněvadž jetel vyšednu sádru vřerpati nemůže. Vátky, jaké čpavík, jira, vápno jsou, všem rostlinám polním dobře slouží. Rostky, na kterých jeteliny rostou, též s velikým prospěchem se sádrují.

Účinek sádry na mnohých polích podobuhodný jest; mnozí hospodáři ještě jednou toli jetele ze sádrovaného pole sklídi, než z nesádrovaného. Jsou mnohé krajiny v Anglii a v Německu, kde bez sádrování jetel zhola ani se nedaří.

Takový užitek sádry měl by každého hospodáře pohnouti, zkoušky sádrování učiniti. Pravím: „Zkoušky“, poněvadž nerád radím k bezohlednému provedení věci sebe užitečnější. Nezdaří-li se, a toto nezdaření má často docela cizé příčiny, pak se tou věcí opovrhne; a pak kdyby zas o jiné opravě se porádilo, nenadají vřy. Ale jen malá zkouška, která málo práce neb nákladu stojí, neublíží nikomu. Zdaří-li se, jest užitek náramný, nezdaří-li se, nestojí štoda ani za řeč. — Ke zkouškám jak při vojtěšce, budu ještě vícekrát těmi samými slovy vybízeti, třebašby se mi předbůzta stala, že se opakuji.

Sádru nejvíce na každé půdě stejný účinek; ba na mnohých polích docela zádného prospěchu neměla. Půda, která již

ob přirozenosti sádru chová, na každých půdách po sádrování hojnější úrodu nemůže; tak jako kdyžbychom vápenitou půdu vápnili. Na mokřích polích neb lukách sádru též zřídka kdy prospívá. —

Sdých na bohatých půdách lufftiny, jako: hrách neb víka se sádrují, tuze do slámy ženou, ale málo semena nasazují. Sádrovaný hrách těžko se vaří. Sdých v čas sádrování velké sucha panuje, a brzy neprší, sádru menšího účinku jeví. Proto jest dobře, buď hned po desíti sádrovati, a ještě lépe, když desít s jistotou očekávati můžeme. — V suchých a studených letech sádru méně působí, než v teplých a vlhkých.

Sádru se rozšívá, když rostliny tak dalece již vyrostly, že zem přitřívají; a to buď před desítem neb po desíti, anebo když silná rosa padla.

Na jedno jitro rozšívá se cent až do tří centů sádry, na jednu měřici polní 35 liber až jeden cent, jak ze zkušenosti za dobré uznáme, aneb podle toho, jak sádru nám draho přijde.

Sdých tedy tímto pojednáním k sádrování pohnouti se dal, nechat se v čas po sádre ohledne; a nejlépe učini, když s některým rozumným kupcem se poradí. Ten se o ceně sádry poptá, a nepřijde-li až na místo dovezena tuze draho, doufám, že větší díl hospodářů, co toto pojednání čtou, kousek jetele neb hrachu posádrují. Počybují, že cent sádry v lomu více než 24 krejcarů stříbra by stál; daleký dovoz jej arci zdrazí. Ti hospodáři, kteří blíž k Rakouským hranicím mají, nejlépe sádru ve Vídně si objednájí. Jelikož nedaleko Vídně se též sádroloupy nacházejí. Mimo Vídenské a Dpavské lomy nejsou mi jiné povědomy.

Zádám pak milé krajany své, kteří by zkoušku tu udělali, aby o výsledku zprávu buď do Moravana, buď do Pražských hospodářských novin podali.

3. Vojtěška.

(Od J. Henzla.)

Červený jetel sluje králem veskeré píce; vojtěška všim právem královnou pojmenovati se může.

Vojtěška čili lucinka, někde cudlet, německy: Lucernerklec jmenována, byla již starým Římanům známa, a seti jest se

v Itálii a v některých krajinách Porýnských po celých středověk až do nynější doby udrželo. V našem věku, an poťrok všeobecnému heslem jest, nemohla vojtěška ukryta zůstati, a nacházíme ji nyní ve všech krajinách, které jejímu zdatu příznivý jsou. I u nás na Moravě již ležde jak od velkých hospodářů, tak i od malých se pěstuje. Doufejmež, že v krátkém čase po vesměre vlasti se rozhoší.

Vojtěška jest jetelina, má lupinet tak jak červený jetel; barva květu jest fialová, namodralá. Semeno jest právě jako z červeného jetele, ale žluté, fialové barvy.

Výhody, které vojtěška nese, jsou veliké. Výnos její v dobrých půdách jest dvojnásobný, u porovnání s výnosem červeného jetele. Dáváť po jitra 50 i 100 centů suchého sena (po míře pole 16—33 centů sena), kdežto červený jetel i v nejlepších půdách zřídka více než 70 centů sena nese. Vojtěška obvykle třikrát, někdy i čtyřikrát do roka se seče. Kdežto červený jetel po dvou rocích mizí, vytrvá vojtěška obvykle nejméně 6 roků; ba máme příklady, kde jí okolnosti příznivé jsou a péče na ni se vynaládá, že i přes 20 roků na jednom místě vyhrží.

Jak zelená vojtěška, tak i seno jest výbornou píci pro vsěcek dobytek, pro krávy, pro ovce i pro koně. Seno jest mnohem jemnější, nežli z červeného jetele, a hodi se zvláště pro telata a pro jehňata. Vojtěška pak i tu výhodu před červeným jetelem má, že z jara o 10—14 dní spíše vyhrští, než červený jetel. Kdo mimo červený jetel i vojtěšku setou má, může o dobrý týden dřív svůj dobytek zelenou píci krmiti, než když jenom červený jetel byl zasel. Po vojtěšce seče červený jetel, a než tento po druhé doroste, již zas vojtěška po druhé svůj výnos dává. Jen s velkou tíží hospodář pořádaný bez vojtěšky se obejde; já myslím totiž takový hospodář, kterýž netrpí, aby jeho dobytek na pustých pastvách hnuj roznášel, nýbrž ho ve stáji zelenou píci krmiti.

Když vojtěška tak veliký užitek poskytuje, musí se každý diviti, že již více rozšířena není, a že červený jetel mnohem známější jest? — To má svoje příčiny. V poměru k užtku stojí požadavky této jeteliny. Ona se daří jen v dobrých

a v hlubokých, nemokrých půdách. Její kořeny táhnou se do hloubky, a viděl jsem kořeny, kteréž jak malý tlustý na tři sáhy délku měly. Jak kořen o stálu neb o mokro zavadí, přestane rostlina růsti. Čím hlubší půda, tím déle vojtěška se daří.

Půda musí tedy, jak již řečeno, dobrá býti. Dstatně může býti lehká i těžká půda; jen když mokrá není. Toho vsat nen tu zdatu vojtěšky nevyhnutelně zapotřebí i, aby půda i v hloubce tak dobrá byla, jak vrchní jest; může i býti trochu kamenitá. — Vojtěška miluje vápno v půdě. —

Půdu požaduje vojtěška ode vsého plewele čistou a hluboce zdelanou; musejí se tedy před vojtěškou na poli okopávaniny: řepa nebo brambory sázeti, a k těm co možná hodně se pohnoji.

Jak červený jetel seje se vojtěška do obilí neb misanky. Misanka jest mnohem lepší než obilí, poněvadž spíše s pole přichází. Vojtěška již často v tom roce, kdy seta jest, i dvakrát seči se může. Proto jest zapotřebí, aby obilí jen zřídka se selo, by vojtěška se nedušila. Misanka se musí spíše klidit, než obvykle. Co při misance nám ujde, vojtěška hojně vynahrabí. I do čistého pole se seje, jen že jí pak pleti musíme; to zvláště odporoučím tam, kde půda těžká a vlhká jest.

Vojtěška se též masinami v řadách 6—10 palců od sebe vzdálených seje. Seti masinami je mnohem prospěšnější, než seti obvyklé, poněvadž zas jiným náradím v budoucích letech v mezích plewele hubiti a zem kypřiti se může.

Hospodářství, kterémuž jsem přirizen, větší díl vojtěšky a červeného jetele masinami vysívá.

Čím slabší půda, tím více vojtěšky seti musíme. Seje se na jitra 22—30 liber, na miru 7—10 liber semena.

Není ale na tom dosti, jen vojtěšku zaséti; musíme jí též dobře pěstovati. Každého jara musí se zostrá převláčiti, to též slusší co možná, po každém sečení obnoviti. Pak jak při červeném jeteli je dobře, již často hnojiti. K tomu se hodi nejlépe hnojivka; ta pak musí býti vyhrstlá, a je-li tuze silná, přimichá se k ní jednou tolik vody. Hnojivka se vyhází v sudě na dvě kol postaveném. Po každém se-

čení pak na podzim i v zimě může se vyvážeti, když totiž hnojovky a času máme. — Kompost, totiž míchanina země s vselíjakým hnojem polívaná hnojovkou loná při vojtěšce, jak při červeném jeteli nebo na louce výbornou službu. — Posypání popelem a sábrou, zvláště pak sábrování napomáhá k jejímu zbaru.

Vojtěška zanechá půdu v dobrém stavu. Poněvadž kořeny do velké hloubky pouští, trávi tedy jen z hlubiny. Zatím vrchní prst si odpočine. Mimo to kořeny po vojtěšce delší čas ještě pole hnojí. Nejhorší jest při ní, že orání mnoho práce pro kuste kořeny požaduje. Nejlépe učiníme, když pluh dvakrát v té samé brázdě

popovedeme. Po první zapustíme jej na tři neb čtyry palce, při druhém chobu zas o toli hlouběji, tedy dohromady na osm palců.

Bude málo vesnic v naší milé vlasti, kdeby aspoň něco rolnosti takovou polohu nemělo, v nížby se vojtěška dala. Neobložte milí krajané, knihy této z rukou svých, nerozvážívejte sobě, máte-li kousek pole, zahrady neb louky, kdeby se vojtěška dařiti mohla. Zedná se jen o zkoušku. Jen malý drobet pole ustanovte k tomu cíli. Nepadaři-li se zkouška, pak vaše štoda nebude ani za pojmenování státi. Já ale jsem té naděje, že mnozí, kteří moji rady uposlechnou, dlouhá léta na ni s wděčností pamatovati budou.

4. Hospodářské noviny.

(Od J. Henzla.)

Po celé vlasti nachází se jistě velká síla rozřafných mužů a dokonalých hospodářů. Kdyby ti vsičtí neb většíní díl z nich sejití se mohli, sdělili by svoje zkušenosti v hospodářství a v jiných záležitostech. Jeden by věděl o té, druhý o jiné věci povídati, a daným otázkám svědomitě by každý odpověděl. Ze výpověď rozřafného a rozumného muže by nitro nedůvěru neměl; rady jeho každý rád by uposlechl a o ni prošel, napomenuti jeho by každý sobě povšimnul. Mladí a nezkušení hospodáři každé slovo by sobě pamatovali, aby se dle toho doma říditi mohli. Užitel takových služek by byl náramný. Dějí se ovšem služby v jednotlivých obcích, tu ale každý hospodářství svého souseda zná, a jeden jako druhý hospodáři. Ale v rozličných krajinách jest také hospodaření rozličné; vsudy jest něco dobrého a něco špatného, vsudy něco jiného. Ze služkách všeobecných by dobré i špatné vlastnosti hospodaření jednotlivých krajů ve známost přišly. To, co dobrého, následovali bychom, co špatného, zanechali bychom. — V jedné obci mají výborné koně, vyprosili bychom si hřebata hřebčí tam obtud. Ta obec zas má pěkné dojně krávy, požádali bychom o býčky. Tu jeden hospodář svým mokřím polím vhodnými vodotraty pomohl, zeptali bychom

se ho, jak to vymedl? Druhý zas vyčvaluje, jaký výnos po hnojení kostmi měl; třetí zas, jak kompost na lukách mu působí. — Jeden má výbornou pšenici; ten by musel svou probajnou zářobu po trošlách rozprodati a t. d. A o jiných věcech by se rokoválo! Včeláři by svoje zkušenosti sdělili, štěpaři by totéž učinili, a kdo by nějaké výborné ovoce měl, druhým by štěp přenechal. Následkem takových služek by se nejen jednotlivá hospodářství spraviti musela, ale celá země by po letech zbohatla.

Bohužel jsou takové služby nemožné. Jsou ovšem v jednotlivých krajích hospodářské společnosti, kteréž veliké pokroky v hospodářství působí; jsou ale přece jen na jednotlivé kraje obmezeny; pak jich jest velmi málo, ačkoliv pevně doufáme, že po celé zemi se rozšíří, a blahodějně působiti budou. —

Jak výbornou jest věcí, když všeobecné služby, jak jsem je s vrchu popsal, poněkud se nahrabiti dají! A to — novými hospodářskými! — Těch hospodářů, co by v oněch služkách svoje zkušenosti sdělili, těch rozumných a zkušených hospodářů hlas a radu v novinách hospodářských arcit neslyšíme, ale čísti můžeme. Budeme-li jich tedy

méně poslouchati a následowati, newidouce jejich osobu?

Jen jedinké hospodářské nowiny vycházejí u nás, a to sice w Praze. Pražská hospodářská společnost jich vydává, redaktorem jest Dr. Kobym, kterýž i jinými pracemi dobrého jména sobě již byl wydobyl. Do těch nowin píší hospodáři ze wšech krajin, ne jen učení, nýbrž i jednoduší roluici. Postawi se u př. otázka o některé důležité věci, jako jsem já loněho roku učinil o kukuřici a letos o sádře; hned to zkoušejí mnozí a podají o tom zprávu do nowin. Poblé takových zpráv pať již se lažbý řídití může. A podobných zpráv a ponaučení se welmi mnoho w nich nachází. W lažbě obci bude několik sousedů, jenž rádi čtou; toto čtení ale i užitel přináší. Čech několik zlatých, co nowiny stojí, jistě

se hojně wynahradi. Nemohu teby dosti na srdce wložití milým krajanům svým, co hospodáři jsou, aby si ty hospodářské nowiny zjednali. Na takové nowiny může a má obecni pokladnice čili kasa přispěti. — Dny stojí bez pošty půlletně: 1 zl. 15 kr. stř.; celoročně: 2 zl. 30 kr. stř. S poštou: půlletně 1 zl. 30 kr.; celoročně 3 zl. stř.

Kdo ty nowiny sobě objednatí miní, a poradí, jak to zaříditi, si newi, nechť dojde buď k welebnému pánu, neb k učiteli, a ti jistě mu to wyprawí ochotně. Peníze se dají do psaní frankowaného, a na psaní se napíše: „Na slawnou redakci Hospodářských nowin w Praze, w Karlině číslo 46; a nowiny hned pořádně přicházejí budou na nejbližší w listu udanou poštou.“*)

5. Lučnictví.

(Od J. Henzla.)

Sakého druhu louky nacházíme w naší milé vlasti? — Bonejwice we špatném starou. Místo dobrých sladkých traw nacházíme kyselé, místo jetelem jsou mechem porostlé; na místě rovné plochy nacházíme prohýbny, mravenčí a křtčí kupy; místo, coby sladká woda po luhách rozbihati se měla, nacházíme je w bažinaté a močalowité poloze, wodu šnilou, rejem a kyselinami wšeho druhu nasyčenou. A přebce žádný majitel takových luť se k tomu znáti nebude, že w něm příčina zpusťosťeni luť leží. Kdyť nemůže žádných jiných trawin nechat růsti, než sama woda wydává!

W obhcejném žiwotě rozeznává hospodář wšelijaké druhy luť, a sice poblé dobroty sena: sladké a kyselé; poblé polohy: žlabny, horní, říční a lesní

louky. W mnohých krajinách mají stálé a stříbané louky. Stříbané jsou totiž takové, kde louky po několika letech wžby se zorají, pať zas wice neb méně let obilí se seje a zas potom trawou se zasejí, a lukami se stanou. — Konečně louky w katastru w několik tříd poblé wýnosu se dělí.

My ale nechceme než dwa druhy luť uznati, a o nich tuto mluwiti: totiž louky, které wodou zaplawiti se nebají, a louky, jež se zaplawiti dají; čili: louky nezaplawitelné a louky zaplawitelné.

I. Louky nezaplawitelné.

Každému hospodáři, kterýž wodby k zaplawení svých luť použití může, ale zaplawu

*) **Poznamenání pořabatele.** Sij loněho Morawan obohacen byl přerem wácných zkuseností Wassich, ctený příteli! — Článek Wasse, jmenowitě: „Co jest lépe držeti, kóně či woly neb trawy“ a ostatní s mnohou oblibou se četly, jakož mi i zášťnými dopisy we známost přišlo. — Letosní Morawan opět ozdoben jest důležitými pracemi Wassemi. — Ač celý wýbor Dědictwí sw. Cyrilla a Methobia Wassemu Blahorobí powinné díky wyslowil, přece ještě za milou powinnost svou pokládám, jménem wšeho čtenářstwa wáženého wroucně díky wzdáti, a spolu ihned o pomoc wybatnou a toužebně očeláwanou pro budoucí ročníky uctiwě prositi.

zanedbává, musíme přebhůžku udělat, že jest nedbalcem a marnotratníkem; poněwadž toho, co mu peníze nese, si nerošíimá. Potok, který lukami nepoužitý teče, kdoby stříbro sebou nese, wábil by k sobě lidi jako mravence, aby stříbro lowili. U wšak stříbra, kteréž trávou wyrůstá, žádný wiběti nechce!

Nejsou wšak wšedky louky w talowé poloze, aby woda na ně pouštěti se mohla. U těch jen práce a přičinliwost úrodu zwěšiti může.

První oprava na talowých lukách, kterou započítati musíme, pozůstává w odstranění škodliwých keřů, kořenu, kamenů, kupel mravenců a krtkowých pak škodných zwířat.

Wšedky keře, jako jalowec, líšowec, trnky, hlochy, maliny a t. d. wysěkati se musejí. — Něco jiného jest stromowí, které swým dřewem užitel dáwá. Často i pro zrůst trawy jsou talowé stromy užitečné, jen nesmějí louky tuze hustě jimi posázeny býti.

U kameny wšedky musejí se wzdáliti, nadělané díry wšak musejí se wrownati.

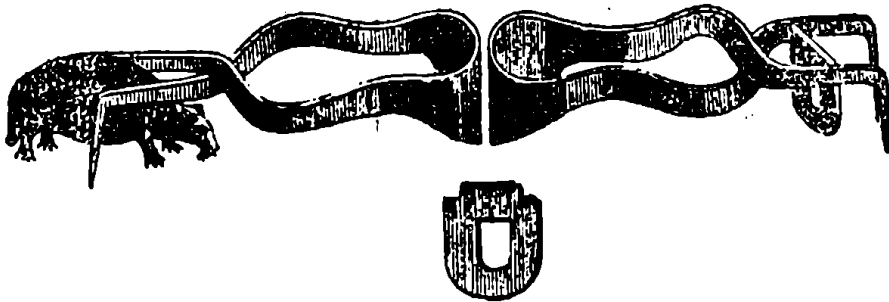
Nejčastější urážkou pro každého ho-

spodáře jsou wšak mravenci a krtkowé kupy. Kde se jich moc nachází, a porostlé jsou, stává se nejlépe, kdž se rýčem křizem přerhji, ty čtwtě se přehrnou, země se wybeře a wšol rozhází, pak se drn zas přislape. Kde se jich wšak tuze mnoho nachází, jest nejprospěšnější, je na hromadu sházeti, pak se k nim wápno, hnůj a jiné hnojivo přimíchá, podle možnosti hnojowkou se polowají a několikrát přerhji, a pak po roce, hlavně na schudlé hubené místa se rozházejí.

Pro velké hospodářství jsou tak zwané luční hoblíky na krtkowé hromádky velmi užitečné.

Chytání krtků děje se wšelijakým způsobem.

Znal jsem člowěta, kterýž s rýčem po polích a po lukách chodil, a každého krtka hned wyhátal. Mezi pastmi na krtky jest následovní způsob chytání nejlepší. Talowá past zastrčí se do hlavní chodby a zabělá se. Dvě pružné ramena roztahnou se železnou béravou destičkou. Přijde krtel na past, rýpákem přeláží odstrani, w tom jej ale ramena sewrou.*) Jen ale na hlavní chodbě musí se past postawiti. Krtkaři zkušeně poznají ji snadno.

Na hlavních chodbách jest občejně země snížena a tráwa jest žlutší. Nezkusný krtkař ušlape tam chodbu; jestli jest tato hlavní, na druhý den si ji krtel zas sprawí. Hospodářství, kterému já přirizen jsem, wyhrzuje od jara až do zimy zwláštního krtkaře. Ten po polích, jetelístkách a loukách svoje pastě rozestawí; za každou hlavu krtčí dostane dwa grosse w. č., mimo to mu zůstane kůžka, kterou po grossi w. č. kožesnitím prodává. Každý den průměrně 20—25 krtků obwábi. Není wšak dobře wšedky krtky wyhubiti, poněwadž se ob-

hlemejšďů žiwí. Jen šlnému rozmahání musí se brániti.

Myši polní nejlépe jedem a sice kostikem čili fosforem se hubí. Kde práwo honební nezabraňuje, dělají kočky mnohem lepší službu. Pak musíme wrány a straky nekaziti; ty rády na myši a podobnou nečest se pouštějí.

Na zničení medy, škodných bylin a jiného plewele musíme si též nedat zále-

* Též w zahrabách se bá dobře upotřebiti.

žeti. Na mokřích a bařinatých loukách rostou nejvíce kyselá a jiné škodné trávy. Tady si nejlépe pomůžeme, když přikop odkrýchých neb pozemních nabeletí můžeme, kterými mrtvá a kyselá voda odváhne. Poněvadž ale na suchých lukách též škodné rostliny, meč a t. d. se ubytují, musíme tady jiných prostředků užívati.

1. Musejí se takové rostliny i s kořenem často vyťahovati zvláště při ocunu, blínu a t. d.; nebo se jim hlavy před uzráním semena posekají jak při bobláčích.

2. Když louky plevelem přeplněny jsou, není jiné pomoci, než je zorati, a po několik roků co pole použiti. První rok, když se proso baří, jest toto nejprospěšnější, pak oves může se zaseti neb zemětý nasázeti. Na každých pát musejí se v těch rocích, kdy se louky za pole užívají, nejméně jednou okopávaninami dáti, aby částým pletím plevel vyhuben byl. K těmto však se musí hnojit, aby louka v síle zůstala. Po okopávaninách — po řepě, mrkvi, po zemětách, po kukuřici, seje se jarka a do ní jetel s travinami zábovcimi. Jetel druhým rokem zajde, zatím ale trávy, které teprv druhým rokem se zmáhají, v plnou sílu přijdou.

3. Silné vláčení v podzim. To má zvláště ten účel, že se meč vytrhá a vzbudí do rozryté půdy přístup máje, tím vydatněji působiti může. Však ale meč hlavně ve vyhnětaných půdách roste, tedy se brzy zas rozumněji, když přírodním hnojem, popelem, vápnem, kompostem se proti tomu nepracuje. Meč sřabaný se spálí, a po louce se rozseje. Jiný nástroj pro tuto luční opravu jest tak zvaný skarifikator. Jest to nářadí hospodářské, jistý druh stroje k vyhubení plevelu čili extirpatoru. Ten jest 4 střevíce široký a 3 střevíce dlouhý z pěti třípalcových paprsků složen, z dvou podélných a ze tří příčných. V tyto paprsky jest 7 až 11 trojidel zasazeno, z nichžto každý pro sebe čáru tvoří. Nástroj ten jest lépe než brány působí, poněvadž hloub v drn zajiždí. Všude by se měly vřechy louky na podzim neb z jara vláčeti, poněvadž tím kořinky trávy se roztrhují, a čerstvěji pučí.

4. Když se půda na tento způsob připravila, učiníme dobře, posejeme-li louku trochu jetelem a trávnicím semenem.

5. Všdycky bude hnojení louk velkým užitek přinášeti. K tomu se ale nehodí náš domácí hnůj od dobytka. Teu mnohem lépe na poli než na lukách prospívá. Tím výhodnější jest hnojení hnojivkou, pak ale nesmí býti louky tuze vzdálené. V tomto pádu budeme kompost (hnůj smíšený) hnojivkou používat a teprv v kompostu hnojivku na louky zavázeti. Všude jest hnojivka jak pro louky, tak pro jeteliny prozřetelně používána pravým způsobem. Rozvážíme ji buď z jara, neb po dělení sena, a i v podzim. Hnojivka musí býti dobře vyškvaná, sic by pálila. K tomu jest dobře káru miti; nebo se připraví přední půlka vozu, vezme se starý sud, čep se obrátí na zad, pod něj se položí deska neb prkénka, nabeletí se v něm korytka, aby se hnojivka v celé šířce vozu rozlila. Kdo na tento způsob hnojivky použije, uhlídá účinek z toho, a přesvědčí se, že mnohem lépe jest hnojivku na louky zavést, než-li nechati, aby bez užtku ze dvoru vytekala. Jiný též vhodný způsob, jímžto se hnojivky užiti může na louky, jest dělení kompostu. Již při sklizení křkových hromádek s lut jsem radil, když jich mnoho jest, abychom je na hromadu svezli, několikrát překopali, vápnem promíchali, a hnojivkou polili; po roce pak tento míchaný hnůj čili kompost po louce rozkřvali. Takové hromady dají se též upravit ve dvoře vedle hnoje. Sebereme k tomu, kde můžeme, země, ale nikoliv neurobné. Do té země přimícháme vřechen neřád, jako: smeti, popel z kamenného uhlí a ze dřeva, vřechy trusky ze stobol, (anž obsahující v sobě mnoho nečistného semena, v obyčejném hnoji zas by se na poli rozplemenily), bláto se sličic a s cest, bláto s ulic ve městech, všude vřechy, co se nám pod ruce dostane. Tu hromadu polijeme pilně hnojivkou, as dvakrát v roce ji přerháme a pak po louce rozkřvejme. Já sám jsem podobného hnoje miffaného již vyvedl. Nacházeli se louky v žlabě, po stranách rostl jen meč a kaprábi; to jsem bal skopati a kompostem pohnojiti, jehožto jsem hezkou částku nadělal; pak trávou fran-

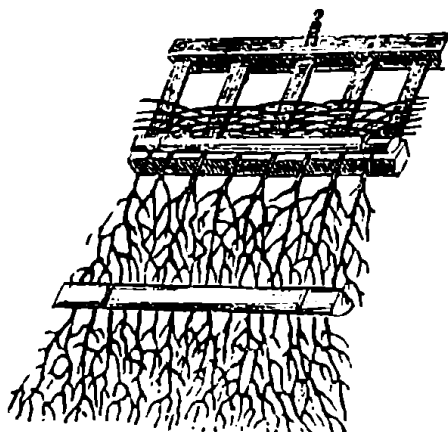
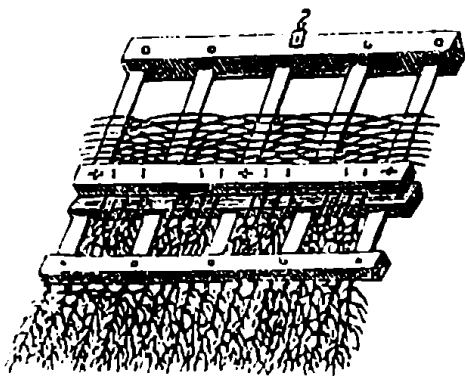
couzskou zaseti dal; a měli jste vidět účinky a výsledky podniku toho! Mimo kompost dělá popel, vápno, bláto ze silnic, smeti z měst, kosti, odpadky ob mydlářů a ložehů, w nichžto se mnoho vápna nachází, odpadky z fabrik na cukr a jiné výborných účinek. Každé pro sebe již dobře působí, tím více míchánina z nich čili kompost.

6. Rolníkyte nacházíme ve žlábkách neb na patě hor, na kopcích neb pahorcích na mnoho střemcív úrodnou prst; z této sděláme trávník, je-li to louka, zemi vybereme a po louce rozvezeme. Pať zas trávník přiběláme. Při takovém hnojení jen práci vynaložíme. Zvláště ale musíme býti pozorní, jestli se slín na blízku nenachází. Slín se objevuje ve vsfelijaké podobě a barvě. Viděl jsem ho co maltu suchou a co kámen; též jako hlína vyhlíží. Lze ho poznati, když takovou zem silným octem, ještě lépe kyselinou sirtovou, obhčejně oleum neb i vitriolem zvanou, neb kyselinou solni (Salzsäure) polejeme; tu taková zem bubliny vydává a hčí, jakoby vařila. Slín se rád w kotlinách nachází; na takových místech rády maliny, šípky, zvláště dewětšil (také koňské kopito, podobně zvaný, německy: Hufblattig, latinsky: tussilago farfara) výborně se baři. Právě nebařelo mých oken jest pole s jetelem přikopami a hrázemi zaopatřené. Na vsfelích těch hrázích, na celém poťraji toho pole jako i w jeteli samém našel jsem dewětšil. On hned s prvním jarem žlutavě květe, kvítka jsou jako na smetance obecné (pampelík, pampelissef, leontodon taraxacum, Löwenzahn);

teprw po květu lupeny se objevují, a jsou veliké, po zemi rozložené. Soudil jsem, žeby pod prsti slín se nacházeti měl, dal jsem kopati, a hle, již w hloubce 14 palců slín se objevil. Slín zvláště hospodáři w Němcích milují, a nejen loutky, ale i pole jim hnojí. Podobně výbornou mrwou jest náplaw z rybníkůw a z řek, kde woda pomalu teče; jen že musí po nějaký čas spíše se sležeti. Náplaw pať i k děláni kompostu výborně se hodi. Vsfelito toto hnojimo: zem, slín, náplaw na 1—2 palce navezti můžeme; tráwa tu pokrwyku proleze.

7. Vedasťby se stává, že loutky hluholou prst mají. Poněwadž ale délkou času pořád rostliny vydávaly, a žádně pořady ani hnojením ani zaplawením wadou nedostal, konečně w užítku wic a wic ochábowati museli. Tu lukám pomůžeme, když drn zřijeme nebo drobným pluhem zděláme: pať zem přelopáme a sice vrchní wrstwu na spod, spodní úrodnou na horu házejice; nebo můžeme loutku i hluboko zorati; tím se aspoň vrchní vyhláblá wrstwa se silnou spodní promíchá. Připrawenou zem pať zase drnem přikryjeme. Vsfel ale při tom pozorní býti musíme, drn se musí jenom tenký nechati, spodní kořinky se arcit užijnou, toho jest ale zapotřebí, aby vyhnaly a tak drn se zemi frůsti mohl.

8. Častokráte lukám tím pomůžeme, když s jinou půdou je smícháme. Tak na písčowité loutky dáme hlínu, na silně hlinowité písčnou zem. Takové smíchání země býwá často užitečnější, než hnojení samo. Toto jen na léta wystáči, kdežto ono namůžby zůstává.

Při těchto těchto pracích, při hnojení louky kompostem, slínem, náplavem, úřednou zemí a jinou půdou máme zapotřebí jednoho nástroje, jehož k stejnému rozprostření hnojiva nevyhnutelně potřebí jest. Jsou to vláčky. Podle vyobrazení na straně předešlé si je každý sám zhotoviti může. Vláčky pro zavlačení jeztele, trávy a podobných semen jsou též mnohem užitečnější, než brány. Vláčky by v žádném hospodářství chyběti neměly.

Několik zvláštních oprav lučních.

Nacházejí se ledašde louky mokré, močalovitě, bažinaté, kde voda žádného

močálu byly takové, že když se o příkopech pracovalo, několik sedm i osmiliberních štit se chytlo. Nemohu tento způsob opravy luční hospodářům opravám a potroku přiznivým dosti vynachváliti. Často mají své louky u prostřed jiných, nerozumou sebedu poraziti nemohou, aby společně opravu luční provedli, tudíž sami tímto způsobem sobě pomoci mohou.

Když ale louky neb pole tuze močalovitě jsou, uděláme dobře, když wrbowé sady založíme.

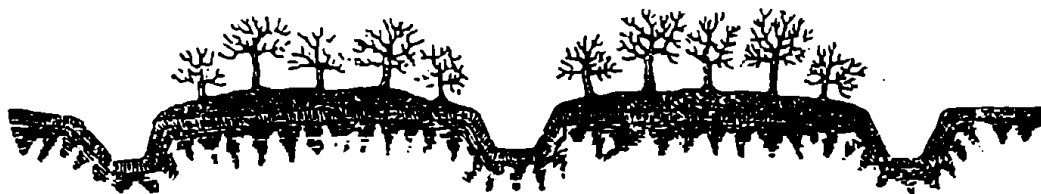
Na jaký způsob se to státi má, ukazuje obrázek druhý na této straně.

Tu jsou příkopy široké a hluboké; země vhdobytá z nich se zase po wrbdu rozhájí.

spádu nemá, neb kde si odvésti nemůžeme; nejvíce se to stává při lukách, které v sousedství leží, a sousedé každé opravě odporu jsou. Tady často tím způsobem pomoci se dá.

V takové poloze wrba se náramně dobře daří, a vhdnos tím větší bývá, když se kosaři v okolí nacházejí, kteří wrbowé prouti rábi stupují.

V nejhlubší části louky, neb když tato rovná jest, celou délkou její udělá se příkopa hluboká, z které arci voda odtékati nemůže. Do této příkopy vedou se příční malé strouhy na střevic hluboké a široké, ve vzdálenosti čtyř sáhů ob sebe. Z těchto malých struhel stahuje se voda do hlavní příkopy. (Viz obrázek první na této straně.) Země z příkop následovně upotřebujeme:

Drn z příčních struh na střevic tlustý položíme na prostřed tabul čtyř sáhů širokých, a zem z hlavní příkopy dobytou po stranách toho drnu vyplníme. Každý rok příkop čistiti se musí, a nános na louku se rozhájí. Tyto tabule budou mít podobu záhonů. Na tento způsob v Horních Šesicích kolik set jiter močálu v nejtrásnější louky proměněno jest bylo; a

O vysušení mokřých luk.

Voda jest pro zrůst rostlin nevyhnutelně potřebna. Nejen že potravu pro rostliny obsahuje, ale také potravu v půdě obsaženou rozlučuje čili rozpouští a rostlinám přivádí. —

Naproti tomu může voda také zrůstu rostlin náramně škoditi. Rostliny potřebují mimo potravu také tepla a světla k svému zrůstu. Obsahuje-li půda tuze mnoho vody, pohlcuje vsedčo teplo, země zůstává studená. Tak již v obyčejném životě mokré půdy studenými, a suché, vyprahlé půdy horkými nazýváme. Uvšak nejen tepla, ale i vzhdu mokrú půda přistupovati zabráňuje, a rostliny ze vzhdu tuze mnoho potravu přijímají. Země má totiž velmi

mnoho průchodů, které vzduchem naplněny jsou; tento vzduch se vzduchem nad zemí ustavičně se přeměňuje. Jsou-li ale otvory zemní vodou naplněny, vzduch zevnější nikterak do země vniknouti nemůže.

Ne nejen na tento způsob mokro škodí, že teplotu a vzduchu přístupovati brání, nejčastěji tím vzrůstu rostlin ubližuje, že voda škodlivé látky obsahuje. Voda totiž všecko, co se v ní rozpouští, přijímá. Voda dešťová, pramenná a říční obsahuje pro vzrůst rostlin potřebné látky; naopak ale stojící bažinatá nemívá užitečných, než škodlivých látek. Proto můžeme tedy vodu dešťovou a říční živou, vodu stojící pak mrtvou nazývati.

Dešťová voda jest zrůstu rostlin náramně užitečná. Když ale půda mokrá jest, když na ní mrtvá voda stojí, nemůže dešťová voda do půdy vniknouti, a zůstane na vrchu státi a vypařiti se.

Každá voda, kterou lidé i zvířata bez uspokojení na zdraví pít nesmějí, jest i rostlinám škodlivá. Vyhynouti musíme kašnou vodu, jakož po dešti neb jinak v řekách se objevuje.

Chceme-li tedy úrodu luční rozmnožiti, musíme všecko, co zrůstu rostlin překáží, odstraniti, a naopak všecko, pokud možno, v hojnosti podati, co zrůst rostlin podporuje. Mlý tedy mrtvou vodu odváděti, živou vodu však v mírnosti přiváděti budeme. Nesmíme ale louky docela vysušiti, sice bychom pro uwarování jednoho zla v jiné rovněž tak velké zlo upadli.

Příčiny mokra čili bahnick.

Vysušení louk není snadné, a potřebuje veliké znalosti a obezřetnosti. První a nejhlavnější jest, že musíme vědět, odkud mokro pochází; neboť musíme příčiny mokra znáti.

Příčiny močálu u nás mohou býti asi následující:

1. Když půda jest silně jílovitá, a spádu nemá: dešť do země se vpítí ani odbíhati nemůže.

2. Když kolem pole neb louky pahorky neb výšiny se rozprostírají: voda z výšin se stahuje a na do-

lině sebedí zůstává. V dolině musí voda buď do země se vpítí neb se vypařiti.

3. Když v takových dolinách voda z vrchu v pramenech ze země vniká a oblékati nemůže.

4. Když potoky neb řeky často ze břehů vystupují, a krajiny vůkolní potrhávají.

5. Když řečiště potoků neb řek se zúžilo.

6. Když splawy neb stawy mlýnské špatně neb tuze vysoce založené jsou.

Vysušení louk tedy též oseliským způsobem diti se musí, a stane se:

1. Když zabráníme, aby voda v polnostem a v lukám přístupu neměla.

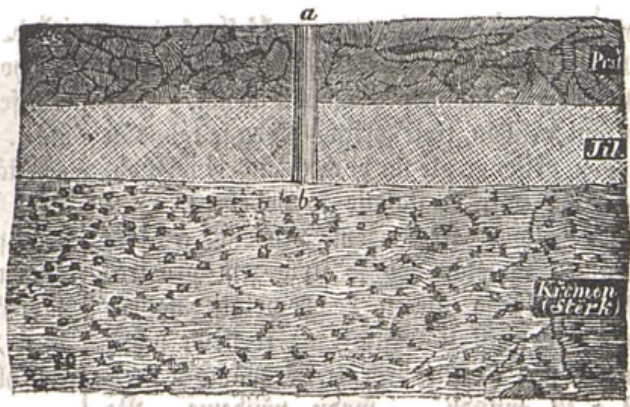
2. Když vodu z močálovitých loučin přítokami odvedeme.

3. Jestli se pod vrchní hlínovitou vrstvou, která vodu nepropouští, jiná písčinná nachází, když první vrstvou propícháme a vodu do spodu spusíme.

Kterak mokro odpomůžeme

1. Zabráněním přístupu vodě.

Když kolem louky výšiny se nacházejí, s kterých mnoho vody v dolině se nashromáždí, musíme hledět, kolem louky přítoku udělat, do kteréhož se voda vtáhne, a pak ji odvésti buď kolem louky, neb přímo strž louku. Výšina naproti ležící musí se protopati. Stojí to arci mnoho nákladu, ale také bobře se vyplácí může. Nebo se může též na ten způsob odpomoci, když na výšině, kudy voda přichází, přítoku podél výšiny uděláme, tak že voda na louku ani nepřijde. — Pak se může též podzemní stolou voda odváděti. Ročněně můžeme, jak obrazec ukazuje, násled-

downým způsobem obpomoci. Řeky pod hlinou, která na vrchu leží a vodu nepropouští, písek neb štěrť se nachází, propadneme neb provrtáme strž hlinovitou vrstvou dříve až na štěrť (a—b). Těmi děrami pak voda do štěrťku se vytrati. Všudy ale takto nepomůžeme, neb právě i štěrť čili sůtr může býti vodou napitá; a v tomto pádu ještě hůře bychom pochodili, poněvadž by voda ze spodu otvorů těmito vynikala.

2. Vynalezením a odváděním pramenů.

Ne nejen vrchní, častěji i spodní voda takovým kotlinám a úžlabím na sflobu bývá; totiž voda pramená.

Prameny a pramenité půdy povstávají nejčastěji tímto způsobem. Na kopcích a v horách nejsilněji prsíwá; voda se táhne do země, protahuje se děrkami a stulínami tak dlouho, až přijde na takovou vrstvou, která ani dírek ani jiných průchodů nemá; na této buď zemnaté buď státnaté vrstvě voda se sbírá, a v tu stranu se tlačí, kam spád má; tudíž si uběhá cestu, a teče nad nepropouštějící čili neproničnutelnou vrstvou tak dlouho, až se ze země na povrch prodere.

Pobívejme se na obrazec. Nacházíme tuto u př. čtvero vrstev. Prvá jest prst, druhá jest (štěrť) sůtrovitá, třetí jest kámen roztrhaný, který značných

Obrazec 7.

průchodů má, čtvrtá vrstva pak jest z kamena složena (kámen slitý), kterýž buď velmi málo neb docela žádných průchodů nemá. Strž první, druhou, třetí vrstvou voda se táhne ku spodu, přijdouc ale na povrch čtvrté vrstvy, zůstává státi, a stahuje se pobél ní, až si u P otvor strže zem proběhá a jako pramen vytéká, neb se strže zem probírá. Nemůžeme-li se ale u P provrtati, nahromadí se v třetí vrstvě, až si někde wšffe u př. u P' cestu prorazí. Kopáme-li mezi P a P', wšfudy na vodu přijdeme, Na

Obrazec 8.

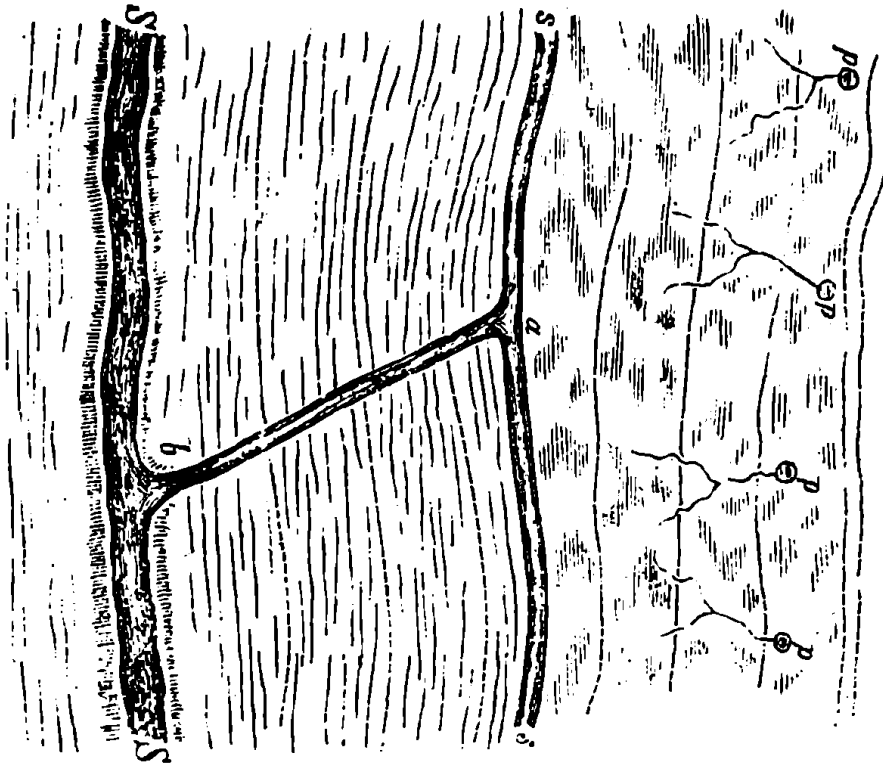
obrazci 7. významěná písmena s místo, kde se musí struha uběhati.

Pobívejme se na obrazec 8.; to by byl průřez kousku louky na patě kopce; w sůtru (štěrťku) voda se sbírá, hlinou (jílenu) nemůže wšfat protéci. Wšfeden ten sůtr nad hlinou až ku P nachází se ve vodě; u P' ale voda si prorazí cestu buď w pramenech, nebo wšmoka; voda od P až ku b na povrchu louky zůstává sedět, poněvadž pod prstí hlina se nachází. Tím se louka rozbahní.

Chceme-li louku wšfuffiti, musíme pod P struhu uběhati; struha wšfat musí

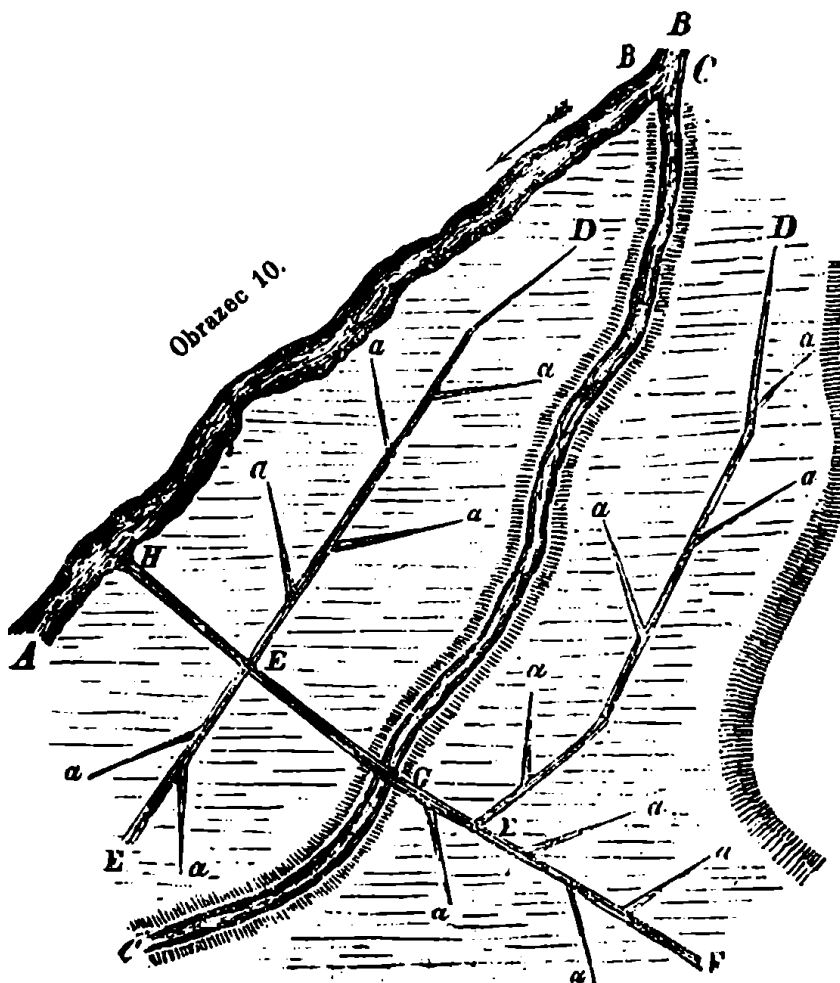
až do hliniska sáhati, sice by voda stranou w horní prstí se tlačila, a pomalu ze struhy by se vytratila. Obrazec 8. w průřezu a 9. z předu ulazuje, na jaký způsob se to státi musí.

Písmeny pppp znamenají prameny, neb pramenitou půdu; ob zhora až do spodu byla celá louka buď bažinatá neb mokrá. Wzdělanou struhou s voda se chytá, poboční struhou ab do potoka neb do hlavní struhy S se odvádí.

Obrázec 9.

3, Uděláním struh a příkopů na louce.

Obrázec 10.

Často se ale stává, že příčina mokra všeobecná jest; totiž zamokání louky nepřichází z jedné strany neb z jednoho kouta, nýbrž věží v celém povrchu louky. Příčina toho nebývá jen pramenitá půda a mnoho deště, než někdy i splavy neb vyšší ležící struhy mlýnské, z kterých pak voda se protlačuje. V takovém pádu musíme na celém povrchu louky struhy udělati. V nejnižší části louky vede se hlavní přílopa, a do této běží příčné struhy, ale ne přímo, nýbrž

vzhledy co možná ostrým uhlím. Obrázek 10. AB jest potok neb řeka, z nížto mlynská struha CC teče, a poněvadž výše než vobléjší loutka běží, tudíž ji zamáci. ED jsou

hlavní struhy uprostřed a nejniže loutky, které vobu z bočních struh (a) přijímají a příční struhou HFG do potoka AB u H odvádějí.

6. Úvod k nauce o hnojivu.

(Od J. Henzla.)

Všedky rostliny, tedy i naše polní, luční a lesní rostliny požadují ku svému zdatu potravu, pak vodu, světla a tepla. — Všelijaké rostliny též ve všelijaké míře těch věcí potřebují. — Největší díl rostlin jest na zem poután, a k těm hospodářské rostliny náležejí. — Rostliny ty ze země svou potravu berou. Z vodu přichází potravu, ale prostředně, země ji dříve pohlcuje, a pak rostlinám přepouští. —

Rostliny za potravu přijmouti mohou jen ty ze země látky, které ve vodě se rozpouští. — Kdyby půda všedky potravni částky v největší míře obsahovala, scházeli-li voda, rostlina přece zahyne, poněvadž bez vody se potravu zmociti nemůže.

Rostliny ku svému zdatu rozličného potravy požadují. Zvířata jsou ob přirozenosti nejvíce jen na jednu druhu potravu, u př. naše domácí zvířata na trávu poukázána. Ostatní jim podávané krmivo jim přirozeně nepřináležejí.

Potrava rostlinná jest, jak svrchu naznačeno, dvojího druhu: Některé potraviny jsou pevné a nacházejí se v zemi, ostatní jsou v zduchové podoby — plynů, a přicházejí ze vduchu.

Jaký potravní rostlina požaduje, přesvědčíme se, když ji spálíme. Ty částky, co v popeli zůstanou, rostlina ze země přijímá; a ty, co ohněm odcházejí, ze vduchu obdržela.

V popeli nacházíme: síru, fosfor čili kostik, draslo (Kalium, die Pottasche) sodu (Natron), vápno, křemík, železo, a ještě několik méně důležitých látek. Zachytíme-li ty plyny, co shorením rostliny odcházejí, najdeme mezi nimi: kyselinu uhličitou, čpavik a vodu.

Pevné zeměni látky. Některé rostliny významnějších látek větší hojnost potřebují, než jiné rostliny, které zase více jiných látek milují. Tak u př. jeteliny obsahující všedky jmenované pevné částice, přece přede vším vápna v největším množství v popeli chovají; podobně obilí a traviny křemík, řepa a brambory draslo a sodu hlavně obsahují.

Čím hojněji půda jmenované látky obsahuje, tím bohatší a úrodnější jest; čím méně jich má, tím chudší jest.

Kdyby některá půda všedky rostlinám potřebné látky až na jednu obsahovala: rostliny dakti se nemohou; u př. kdyby vápno v zemi chybělo, žabná hospodářská rostlina v té půdě by se nebačila. Podobný pád by nastal, kdyby síra chyběla, třebaš všedch ostatních bylo. — Jmenované látky nenacházejí se v zemi v jednoduché podobě, jak jmenovány jsou, nýbrž obvykle v lučebném spojení, a sice nejvíce jako soli. Síl ve smyslu, v jakém lučba ji pojímá, jest spojení některé kyseliny s kysličníkem nějakým. Draslik, sodík, vápník — calcium, hořčík, železo, jermeník tvoří s kyslíkem kysličníky (oxydum); síra, kostik, solík tvoří s kyslíkem spojená zase kyseliny. Kyseliny tyto spojují se s kysličníky s vrchu jmenovanými v soli.

Síla čili prst není potravou pro rostliny, ona ale potravu jmenovanou zadržuje, a jest tím pro rostliny, co komora pro obilí. To samé se může o pisku a o vápnu říci, když půda z nich se hlavně skládá.

V zduchové látky. — Tyto jsou: kyselina uhličitá, čpavik a voda. Ty všedky nacházejí se ve vduchu; čpaviku jest ale nejméně v

něm obsaženo. Destěm a rosou přijdou do země; pak má země také tu vlastnost, že vlhkost je vzduchu přitahuje. Voda na tento způsob, přisvědčí do země, obsahuje čpavík a kyselinu uhličitou; v zemi pak soli s vrchu jmenované rozpustí, a tak rostlinám potřebnou potravu přivádí.

Čím více čpavíku a kyselin uhličitých do půdy přijde, tím úrodnější se stává; rozumí se, když první potravu, totiž soli důstatek jest. Ostatně dokazují některé přírodnosti, že rostliny i lupením čpavík a kyselinu uhličitou ze vzduchu přijímají. —

Whdáním plodů bližší účel rostliny jest docílen. Whróf člověku co tělesné bytosti daný: „Pomni člověče, že prach jsi a v prach se navrátíš“ má platnost u všech tvorů, jak zvířecích tak i rostlinných. Na místě vyhastlých potolení povstávají potolení mladé, ba i docela jinorodé.

Zhynulé rostliny nemajice více životní síly, přicházejí poznenáhla v onen stav, který puččením a hnitím nazýváme. Vzduch, vlhkost a teplo hlobají někdy čerstvě, někdy dost pomalu, ale jistě na rostlinné tkanině. Při tom se vyminují plhny, které vzduch odnáší, až konečně jen popel zůstane. Ty látky, které rostlina ze vzduchu pojala, zas vzduchu navrací; a ty látky, které ze země čerpala, co popel na zemi zůstává.

Tímto způsobem arci jen menší díl rostlin zachází, větší díl zvířecím jícem stráven bývá; přece ale, poněvadž i zvířata pomijí, aspoň prostředně ten samý konec nacházejí.

Země každou plobinou, kterou vyhá, chudší se stává na rostlinnou potravu. Kdyby země po více let plobiny bez náhrady vyhávatí musela, konečně na ten stupeň přivedena býti musí, že žádné aneb jisté rostliny již více dařiti se nemohou; poněvadž ty látky, z kterých rostliny tráví, konečně vyčerpají se musejí. Látky tyto se nerodí, ani ze vzduchu nepřicházejí, nýbrž jsou v půdě obsaženy. Z kdyby jen jedna látka se vyčerpala a ostatní v hojnosti se nacházely, přece již se rostliny dařiti nemohou. Když půdě ty látky, které ji rostliny odňaly, zase nahradíme,

zas ji v onen stav přivedeme, že znova ty samé rostliny v stejné míře dařiti se budou. Napodobně, když jedna látka vyčerpána jest a když ji navrátíme: půda zas úrodnou se stane. Některé půdy ob přirozenosti látkami potravními bohatě obdařeny jsou, jiné méně. Některé půdy všech látky až na jednu pro rostliny potřebnou obsahovati mohou; ty právě tak málo plobiny budou moci vyhávatí, jako kdyby všech látky chyběly.

Když půdy ob přirozenosti chudé chybujícími látkami obdaříme, můžeme je v onen stav přivéstí, jakoby ob přírody bohatě nadány byly.

Veci, které buď všechny, buď některé, anebo i jen jednu látku obsahují, jež rostlinám za potravu slouží, a v půdě stovně se nacházejí, hnojivem jmenujeme.

Náš obyčejný hnůj jest nejlepším hnojivem, poněvadž právě ty částky obsahuje, které z pole vzaty byly, a zas se mu navracují. Hnůj pozůstává ze stělna a z dobytčích trusů. Za stělna slouží rozličné částky a odpadky rostlin; obsahovati musejí teby také pro rostliny potřebné látky.

Trus dobytčí podobně z rostlin svůj původ bere. — Lejnem obchází onen zbytek zvířecí potravu, který se pro ústrojí zvířecí nehodí; močem obchází vy potřebované látky tělesné. Při vyrostlém zvířeti přijatý pokrm je nahrazuje. Zvířecí ústrojí netvoří docela žádné nové látky, ty se nacházejí již v rostlinách, on je pouze přeměňuje. Lejnem a močem zas ty látky, které rostliny potřebují, bez ztráty se navracují.

Arci trus dobytčí málem o polovic méně váží, než přijatý pokrm; tu ale jen vzduchové látky na zmar přišly, které rostlina zas ze vzduchu přijímá. Při bhčání jeden díl potravu v podobě v odních pár, kyselinu uhličitou a čpavík, se vydechuje.

Když na tento způsob polní plobiny dobytlem zpotřebujeme, a hnůj zas na pole přivezeme: tím poli zas všechny látky, kteréž mu sflizenými plobinami odňaty byly, nahradíme. Hnůj jest teby mýchánina rostlinných pozůstatků, které buď zvířecí ústrojí prošly, buď co stělna se

přimíchaly. Hnůj co rostlinný pozůstatek obsahuje plynné či vzduchové a pevné zemní látky. On se nachází v onom stavu proměn, který jsme hnitím pojmenovali. Výsledek hnití je rozpadnutí ústrojných čili organických látek v prvky, z kterých powstały, tedy v plyny či vzduchové látky, a v popel čili zemní látky. —

Úplné hnití hnoje není vřaf účelem. On se v prvním stupni hnití upotřebuje. — Čím déle hnůj leží, tím více hnije, tím více plynů vydele, a tím více mizí. Kdyby několik let ležeti zůstal, zůstaloby z velké hromady jen hromádečka a to hlavně popel.

Hnojem tedy poli zemní látky potravni nahraďujeme. Hnůj ale v zemi shnije, vyvinuje tedy i plyny, co rostlinám za pokrm slouží. Arci že rostliny ze vzduchu tyto plyny dostávají; když ale i hnůj mimo to jim je podává, pak u většiny hojnosti této potraviny jim se dostane, a tím výborněji dařiti se budou. —

Restává se vřaf, žeby úplná náhrada poli za vydané plobiny se stala. — Seje se nejvíce obilí. Sláma se arci zaš na pole dostane, ale zrní se odprodá. Za zrní polim náhrady se nedostane. Podobně půda ze vřafch plobin, které se probají, ztrátu trpí a chudnouti musí.

Víme již, kdyby v půdě jen jediná látka chyběla, kterou rostliny potřebují, že pole méně úrodným neb zcela neúrodným se stává. Toto pravidlo pozorujmež u př. při obilí. Sláma se poli navrátí, větší díl zrní se odprodá.

Zrní jako každá rostlinná látka pozůstává z prvků zelených či vzdušných, a z prvků pevných a zemních. Zemní prvky jsou soli, které jsem počátku potravou rostlinnou jmenoval. Zrní poměrně ke druhému dílu rostliny — totiž ke stebli a kořenu, nejvíce kostiku čili fosforu a síry obsahuje. Poněvadž se každoročně něco obilí odprodá, zásoba kostiku a síry v půdě též každoročně umenšovati se musí; umenšením zásoby té i půda méně úrodnou

se stává. Tato ztráta jest tím citelnější, poněvadž kostik a síra jen velmi skromně v půdě se nachází. — Podobně se děje při vřafch ostatních rostlinách, které se odprodají. —

Chceme-li tedy, aby pole na stejném stupni úrodnosti se udrželo, musíme mu prodajem ztracené látky ob jinou nahraditi. Louky a pastvy talovou náhradu poskytují. Jestli ale těmto za vydaní plobin též žádné náhrady se nedostane, konečně přece hospodářství škodou bere. Pak se jen při nemnohých hospodářstvích louky a pastvy v dostatku vynacházejí.

Dobrym zařizením hospodářství s dobrou půdou a s loukou může se konečně lečtera majetnost polni v dobrém stavu udržeti. Má-li se ale zvelebiti, sotva kdy domácí hnůj postačí. Vřafchy bude dobře, když mimo domácí hnůj hnojivo cizé se zaopatrí. Hnojivem jsme pojmenovali vřafchmu látku, která pro rostliny potřebnou potravu obsahuje. Když u př. některému poli vápno schází, vápno se stane hnojivem. Tak jest se vřafmi podobnými látkami.

Vřafchny látky, které od rostlin neb od zvířat pocházejí, co hnojivo upotřebovati můžeme. Čím více potravních částek obsahují, tím výbornějším hnojivem se stávají.

Vřafchným hnojivem jsou: Zábójlněný i řepkový; kliče sladové z pivovárny; smeti ze světnic, stobol a půb; kosti, chlupy, odpadky rohowé, hadry vlněné, péři, odpadky vlněné z fabrik, odpadky kožené a staré kůže, pak padlá zvířata, křem z masných křemů a t. d.

Vřafchny látky, které v potravě rostlinné obsaženy jsou, a co nerosty v přírodě se nacházejí a vydobývají, též za hnojivo považovati musíme. Talové látky jsou: Sádra, pálené a nepálené vápno, popel, vřafelijaké soli a země.

Tak o domácím hnoji, tak o ostatním hnojivu pomalu pokračovati budeme ve způsobu tom, jak jsem již v tomto ročníku o sádrce pojednal.

7. Jak silně máme hnojit?

(J. Henzl.)

Před lety, když jsem se s hospodářstvím obírat začal, a lebacos neznámo, lebacos nejasno mi bylo: marně jsem v hospodářských knihách a v listech po rozluštění nadepsané otázky pátral, a i dosti zkušenější hospodáři dokonce ji odpovědět nemohli. Když jsem se konečně pravdy domákal, budete mi věřit, že mně nejtěžší kámen se srdce spádl, který mne v mém hospodářském pátrání obtěžoval.

Nacházíme arci vsselijaké udání, jak silno hnojit se má; ale beze vsseho základu. Slovočko „proč“ nemá odpovědi. Mne ale nic není protivnějšiho, jako takové žvatláni bez ladu a skladu, udávání receptů hospodářských; kdežto se mi, že jestli recept nemocnému jednomu pomohl, druhého jistě do hrobu připravil.

Tak zvané úhorové hospodářství jest posud nejrozšířenější v Rakousku, jako i v Německu a Francouzsku. Pozůstává ze tří trati; tyto jsou: úhor, ozim, jarka. Ueb arci již úhoru ubývá, do úhorové trati dávají se brambory, jetel, lufftiny neb mířánka. V minulém století aspoň jen prvnější pořádek polní se znal. Při takové poslušnosti arci každých poblé možnosti, ne ale poblé potřeby hnojil. Kdo měl více louk, pastev nebo lesa, hnojil více; kdo méně takových příspěvků měl, hnojil méně. Kdo víc hnojil, klidil víc; kdo méně hnojil, méně klidil. Uby ale při této poslušnosti polní dostatečně se hnojilo, zřídka kdy se stalo a posud se zřídka stává. Máleží k tomu mnoho louk a pastev. —

Při tak vssedecně rozšířeném hospodářství, jakým jest úhorové, konečně arci na stopu se přijíti muselo, jak silno se hnojit má; bylo to s velkými obtížemi spojeno; poněvadž, jak již řečeno, zřídka který hospodář dostatečnou zásobu hnoje nadešel.

Musím vssak, nežli k samé věci přijdu, ještě něco podotknouti. — Každý mi přísvedčí, že konečně pole žádné úrody by vyhávat nemohlo, kdyby se pořádek selo a nikdy nehnojilo. Jak ale se něco pohnoji, již pole poblé toho úrodu vyhává; čím více se hnojit bude, tím úrodnějším

pole se stane, až konečně na onen stupeň přijde, že hnojení nejen i nespomáhá, ale i škoby přinese. Misto coby nesto více, poneše méně; obilí lehne, lufftiny ženou do slámy, jetel hnuje na stojatě. Totéž nachází se u dobytka. Šdoby chtěl krávu na nejvyšší stupeň dojnosti přivésti a chtělby toho tím docílit, žeby do krávy toli vydatné píce cpal, coby sněsti mohla, sklamal by se velice ve svém očekávání. Na začátku třebaš kráva mléka přibá, pak najednou ale popuští; mléka ubývá a kráva tlustne. —

Úroda polní nedá se teby přes jisté meze zvýšiti. Pole jednou až k těm hranicem připravené, zůstane ve svém užítku státi. — Ueb málo hospodářů, přece některé hospodářství své na ten stupeň přivedli, a když to ještě výše pohnat chtěli, přesvědčili se, že silnější hnojení jen k škobě jest. Konečně přišli k poznání, že jen při jistém určitém hnojení dá se největšího užítku docílit. —

Nacházíme vssak pole rozmanité povahy co do prstě, polohy a jiných okolností. Jak různá povaha, tak jest i úrodnost různá. Některé pole až 30 míř žita po jitre nese, kdežto jiné nikdy nad dvacet více vyhávat nebude. — Totéž, ač nikoliv v té míře nachází se při hnojení; dle rozdílu prstě a polohy i pole víc neb méně hnoje snese.

Nežli udám, jak mnoho se hnojit má, ještě něco připamatovati musím. Ne-hnoji se totiž každých rok k osení; tak při úhorovém hospodářství každých třetí rok se hnoji. Nicméně ale obilí i v druhé trati z toho hnoje trávi, který do první trati přišel. Udání následující neobsahuje v sobě, jak mnoho hnoje při hnojení vyhvězi máme, nýbrž jen, jak mnoho které osení potřebuje. Když pak vědět chceme, jak mnoho hnoje dáti musíme, potřebujeme jen součet těch udání udělati.

Pať i hnuj jest rozličné dobroty. Hnuj, jakž tuto vyrozumím, pochází obvyrostlého homěžih dobytka, který se pro užitek nebo potah chová. Homěži hnuj ob mladého dobytka špatnější jest než

od vyrostlého. Dva centy ovčích hnoje vyromnají se třem centům hovězího hnoje. — Pak kladu taby výměru polní poblé jiter. Jitro obsahuje 1600 sáhů. Tři miry aneb dva krce pole dělají jedno jitro.

1 jitro makem, lnem, konopi, tabákem zaseté potřebuje 180—200 centů hnoje.

1 jitro řepkou neb řepou zaseté 160—180 centů hnoje.

1 jitro obilím, bramborů zaseté 140—160 centů hnoje.

1 jitro lufftinami zas. 100—120 ct. hnoje.

Rdobyh tedy následující hospodářství zavedené měl: brambory, ozim, jarlu, a lu bramborům hnojil, musel by každý třetí rok následovně silno hnojiti:

Brambory potřebují 160 centů hnoje

ozim	"	150	"	"
jarla	"	140	"	"

Součet: 450 " "

Tedy by musel 450 centů hnoje na pole vyměsti, neb počítaje kouřských dvou-
spřežných vozů po 20 centech: potřebovalby as 22 vozů. — Rdobyh u př. hospodářství na 30 jiter velké bylo, přišly by na 10 jiter brambory, na 10 jiter ozim, a na 10 jiter jarla; každým rokem by 10 jiter hnojiti se muselo, a dělalyby to 4500 centů neb 225 vozů hnoje. — Aby ale kdo tolik bramborů sázal, arcil se nestává; uvádím to jen pro příklad. Místo bramborů mohou jiné plodiny zajmouti.

Ačkoli taby na místě není, přece doufám, že to zajímati bude, z toho příkladu nahlednouti, jak jest se zásobou hnojení. V loněm ročníku jsem uvedl, jak zásobu hnojní vypočítati můžeme. Uvedeme vsedku píci až na stelivo neb slámu, na fenní cenu, a součet vsěho zdvojnásobíme.

Tedy: 10 jiter ozimu po 30 centech slámy	300 centů
10 jiter jarly po 25 centech slámy	250 "
10 jiter bramborů po 150 mirách tedy 1500 mir po 84 librách	1260 "

300 Ct. zimní slámy . 300 Ct. suché pice a steliva.

250 Ct. jarkové slámy . 250 " suché pice.

1260 " bramborů . . 630 " fenní cený.

Součet: 1180 centů

dělá 2360 hnoje. Dno hospodářství ale potřebuje 4500 centů, tedy schází 2140 centů hnoje

Počítejme tedy, jak mnoho louf by to hospodářství potřebovalo. Na 2140 Ct. hnoje je zapotřebi polowici fena tedy 1070 centů. Loufy prostřední dobroty nejsou 35 centů fena, tedy jest k tomu hospodářství 30 jiter louf, právě tolik jak polí zapotřebi, jestli by se dostatečně hnojiti mělo.

Jak jsem již pobotknul, měni se potřeba hnoje dle povahy prstě, polohy i ponebí. — Tuze špatně, již od přirody sloupě nadané pole welkou hojnost hnoje žřidla řdy odměňuje. Tuze dobré pole též méně hnoje potřebovati bude, než prostředně dobré. Mokré pole žřidla řdy hnojením se přesyti. Vilmové pole též mnoho hnoje snese. Pískovité pole zvláště proti slunci mnoho hnoje trávi, musí se raději častěji a méně, nežli žřidla a silno hnojiti. — Čím teplejší ponebí, tím méně hnoje zapotřebi. Jak jsem se osobně přefwědčil, že pole w Uhřích kolem Dunaje o čtvrtinu méně hnoje zapotřebi mají, jako stejné dobroty pole w Čechách a na Moravě. Udání to hodí se na nasse obyčejné pole.

Posud jsem ale neuvedl úhor, jetel, miffenku a jinou píci, co do potřeby hnoje. Tuto ale docela jiné okolnosti panují, nežli při swrchu uvedených plodinách. — Wěnujme přede vším úhoru svou pozornost. Každý wi, že po úhoru vsedko lépe se daří, než řdy se neúhoruje, třebašby se dostatečně hnojilo. Říká se, pole si při úhoru obpočne. To má arci něco pravdy do sebe; ne ale w tom smyslu, jak se to říká. Časem o tom promluvíme. To vsať jisto jest, že pole po úhoru více síly nabude, pak i úhorem plewel se wystrnadí.

Ztuffenost a nyhí i wědecké přefwědčení úhoru tu dobrou vlastnost přičky, že půdu obohacuje. Toto obohaceni dá se

i v číslech na hnoj potažených vysloviti. Úhor pole tak obohati, jakbychom je padesáti neb sedmdesáti centy hnoje pohnojili. Na tento článek hospodářského vyučování viny následovně se přišlo, jakož to příkladě provedu.

Dejme tomu, žeby dva sousedé na nejvyšší stupeň úrodnosti svoje pole byli přivedli, a dostatečnou zásobu hnoje měli. První sázal brambory, pak sel ozim a konečně jarku. Druhý se držel čistého úhorového hospodářství; on má totiž úhor, ozim, jarku. První potřebuje, jak již víme, na každé hnojení pro jedno jitro 450 centů hnoje. Druhý následovně by potřeboval:

- 1) Na úhoru nic neroste, tedy jistě můžeme říci, že také z pole nic nebude, a že tedy pro úhor hnoj čítati nemůžeme.
- 2) Jedno jitro ozimu potřebuje 160 Ct. hnoje.
- 3) " " jarky " 150 " "

W součtu: 310 " "

na každé hnojení. Teď ale majetník se přestědčil, že totiž hnoje již škodí, a že s nejlepšího užitkem jen kolem 250 centů hnoje potřebuje, tedy o dobrých 60 centů méně; než-li počítal. Teď 60 centů tedy jen vzhledku úhorování připočítati mohl:

Ještě na jiné cestě k tomuto poznání se přišlo:

W Porýnsku ještě z času Římského panování udržela se následující posloupnost: 1. úhor, 2. ozim, 3. úhor, 4. jarka. Podobná posloupnost v mnohých krajinách v Itálii jmenovitě v Lombardsku se nachází. Tam, čítaje ozim a jarku, mělaby potřeba hnoje 310 centů obnáseti; jelikož ale jen kolem 200 počítá, musí se ussetření hnoje úhoru připočítati. Jelikož divě tratě úhoru jsou, wypadá tedy na jitro asi 50 centů hnoje.

Teď se přesvědčíme, jak asi úhorové hospodářství státi bude. Při tom příkladu z prvu uvedeného užijeme. — Hospodářství čítá 30 jiter polí. Posloupnost jest tedy: 1. úhor, 2. ozim, 3. jarka. Hnoje se potřebuje:

- 1) pro úhor nic.
- 2) pro ozim 160 centů.
- 3) " jarku 150 " "

Dohromady: 310 " na jedno

jitro, 10 jiter se hnojí, tedy celé hospodářství potřebuje 3100 centů hnoje.

Hnoje se naběrá:

- 1) Z úhoru, který tak obohacuje jak 70 centů hnoje, tedy se může počítati . . . . . 70 Ct. hnoje
- 2) 30 centů zimní slámy . 60 " "
- 3) 25 " jarkové slámy 50 " "

dohromady 180 " "

180 centů hnoje nabělají tři jitra, 30 jiter tedy nabělají desetkrát tolik; — celé hospodářství tedy každoročně nabělá 1800 centů hnoje. Tomu hospodářství schází tedy ještě 1300 centů.

Řdyžby majetník dostatečně hnojení chtěl, mnoho-li louk musí mít? — 1300 centů hnoje se udělá ze 650 centů sena, z jednoho jitra louk se klídi 35 centů, tedy jest zapotřebí na 30 jiter polí as 20 jiter louk.

Tuto dožádanou větu: „že při úhorovém hospodářství, které v Čechách, na Moravě a na Slonensku panující jest, potřebuje se na tři díly polí dva díly dobrých louk,“ žádám každého hospodáře dobře v paměť si vštípit. A pak tážu se: Kde se nachází totiž louk pohromadě? Může-li nasse hospodářství při takovém stavu věci postoupiti? Volečně se mi vždy srdce svírá při pomyslení na tuto smutnou pravdu, ještě bolestněji pak se mi sevře při napsání! A slabé vzhledky do budoucnosti na brzkou pomoc. Moje slabé pero, bytbych je i do krve, místo do inkoustu namácel: neprorazí cestu k lepšímu hospodářství. — Tisíce arcíčtou kalendář tento, tisíce vssat jej z ruky odkládají, aniž by na to pomyslili, pokusiti se o něco lepšího. To vím a znám; jen když sta ba jen desítky čtenářův mých slow uváží, jsem spokojen. Pro těch několik právě s tou samou láskou píši, jako pro tisíce. Kámen i desítkami kapkami konečně se proklube. Milejší by mi bylo, kdyby slowa má posledními kapkami byla na tvrdý kámen předsudkův a nevěstivosti v hospodářství, nežli, čím bohužel jsou — mezi prvými.

Bez úplného přetvaru v posloupnosti nebá se u nás na rozkvět v hospodářství pomyslíti. — Všude, co se učiniti může, slouží jen k umírnění stávajícího zlého.

Nacházíme se tu jako u nemocného, kterýž na nebuž nezhojitelný trpí, a mimo to bolestné rány má, kteréž lékařova pomoc vyléčiti a teby i nemocnému poněkud uleviti může. Platní nebuž ale lékař zasáhnouti nemůže.

Smutná pravda ta objevuje se w mém sousedství. Nacházím se při velkém hospodářství, kteréž dobrého jména w Naloucku požívá. Málem 20 roků stojí to hospodářství w nejlepší podobě. — A přiučil-li se čemu malý hospodář? On se brží posub úhorového hospodářství, jak jeho pradě před 100 lety; púllánit často sotwa jednu trávu vyhržuje; kdys slámu do Brna prodá. Pradě ale přece ještě louku měl, tu hospodář ten báwno již zoral, řepu posázal a řepu do fabricky prodal. — Milý příteli! Tys nemohl dříwe i při té trošce sena pole pohnojiti, čím pak teď bez louk a bez trav pole rozoráním louk rozmnožené hnojíš?

Co jsem o úhoru powěděl, toho musím ještě použiti k upozornění na jistou okolnost. Úhor má velkých nepřátel, a ty se nacházejí nejwice u nerozumných nowotářů. J já nejsem přítelem úhoru, musí ale jiná posloupnost polní býti. Kdyby rolníkovi radil, aby úhor zasel, poněwadž škoda jest, kdys na poli po jeden rok nic neroste, právě by tak učinil, jakoby chudácowi, který špatnou chalupu má, na ruku dal, aby děravou střechu strchal, kdežto jinou postawiti nemůže. Nepotřebuji jiných důkazů utvobiti, než z příkladu swrchu uvedeného, kde úhorová trať brambory posázena jest; tu potřebuje hospodářství právě tolik louk, co polí, kdežto při čistém úhoru jen dvě pětiny potřebny jsou. — Něco jiného jest, kdys jetel zasejeme, jako hned uhlídáme.

Jetel právě ten samý účinek má jako úhor; dobře stojící jetel nahradí 50—70 centů hnoje, nečítaje toho, který z jetelového sena se nadělá. Ze jetel takový výborný užitek má, leží w tom, že dlouhé kořeny má, kterými z hloubky trávi. Ty kořeny zůstanou w zemi a účinkují jako hnůj. Ponechajme zas swrchu uvedený příklad o hospodářství, kteréž 30 jiter výsewu má. Místo úhoru a bramborů vezměme jetel s prostředním výnosem 35 centů sena po jitre.

Hnoje se potřebuje:

- 1) jetel netráwi
- 2) ozim . . . 160 centů hnoje.
- 3) jarka . . . 150 " "

dohromady: 310 " "

Hnoje se wydobude:

- 1) Jetel 35 centů sena, . 70 centů hnoje
obohacením půdy jetelem též 70 " "
- 2) Ozim 30 centů slámy 60 " "
- 3) Jarka 25 " " 50 " "

dohromady: 250 " "

Celá potřeba hnoje při hospodářství obnáší 3500 centů hnoje, a zásoba, která se ze sklizení nadělati může i s obohacením jetele obnáší 2500 centů. Schází teby 1000 centů hnoje. To hospodářství musí mít ještě 14 jiter louk.

Jak čerwený jetel, tak i wšedky ostatní jeteliny půdu obohacují. Když ale více let na poli setrawaly, musí se obohacení výšce ceniti, tak u wojtěšky a esparsetky na 120—140 centů, při dvouletém čerweném jeteli na 100 centů hnoje.

Wšedka ostatní píce půdu sice neobohacuje, ale také w počtu žádný hnůj netráwi.

Tak kdybychom míšanku do úhoru zaseli, byla by při známém hospodářství potřeba hnoje též 3500 centů jak při úhoru, a hnoje, počítaje 30 centů sena míšanky po jitre, by se nadělalo 1700 centů. Na tki jitra výsewu jest dvou jiter louk zapotřebí. Budoucně o tom předmětu jako o posloupnostech promluwíme. Teď na konec pro ty, jenž rádi přemýšlejí, ještě několik úloh.

Mnoho-li hnoje mají zapotřebí a nadělají následující posloupnosti:

I.	II.	III.	IV.
1. řepa	1. řepa	1. řepa	1. úhor
2. ječmen	2. ječmen	2. ječmen	2. řepka
3. jetel	3. ječmen	3. jetel	3. pšenice
4. jetel	4. jetel	4. jetel	4. jetel
5. ozim	5. ozim	5. míšanka	5. žito
	6. oves	6. ozim.	

Řepa nese 360 centů po jitre; neprodá se ale, nýbrž se strmí. — S Bohem!

8. Zahradniček v horách.

(Od Frant. Ronovského, faráře v Štěpánově.)

I. Oddělení.

O rozmnožování a pěstování ovocných stromů vůbec.

§. 1. Které ovocné stromy jsou nejúrodnější a nejtrvalivější?

Ovocné stromy z jáder a z pecel ovocných rozmnožené a ve školkách stromovních pěstované jsou nejnejšší a nejtrvalivější.

Stromky, které jako obnože z kořenu věšších stromů vyrostají, jako t. p. švestky (karlatky) a slivy vůbec, když se v patřičný čas od kořena mateřního pozorně oddělí a na zvláštní své místo pravidelně přesadí, mohou ovšem dobrými stromy býti, než ale v síle, v stihlém zrůstu, v užitku a v stáří nikoliv se nemohou rovnati stromům z pecel a jáder ve školce stromovní dochovaným.

Wšak ale i ty stromy ovocné, které z pecel a jáder ve stínu velkých stromů vyrostají, nemohou se rovnati stromům ve školce stromovní pěstovaným, neboť stromové melci svou rozřáhlou korunou je stíní, svým lupením potravu a sílu přichodící z povětří na sebe táhnou, následně pro mladé stromečky pod nimi stojící buď málo buď docela nic nezbyvá, a tudíž ve svém zrůstu ostávají zpátky, dřevnou, zakřívají, hrbatí a bývají neúhlednými a nenesnými.

W lesích ve stínu velkých divokých stromů, na mezích polních mezi křovinami a trnami atd. se často náležají pláň, z kterých, když se přesadí a stěpují, krásných stromů sobě dochovati můžeme. Než i tyto nemohou se rovnati stromům ve školce stromovní pěstovaným, neboť takové pláň všeho osvětlování zbavené, často velké stromy, trnami a bohláky dusené, a dobytím i zvířaty postraněné, napotom na celý věk zakřívají; pakli ale takové pláň z tučné lesní země do půdy hubenější přesazeny bývají, dřevnou. Také jich pořádku lze nalézti a proto bežme k vyřazování stromků z dravé a dostatečně silné, ve školce stromovní pěstované.

Než ale ani stromy ve školce stromovní dochované nejobi se stejně pro každou krajinu; tak t. p. stěpy z teplých krajin ob Znojma neb ob Mikulova přenesené do našich hornatých studenějších krajin t. p. v Svitci a t. p. v Opatově stromy budou dřevnou a brzy zhytnou, anebo málo a špatné ovoce ponešou; naopak ale stromky dochované ve školce stromovní v krajinách studenějších (bez rozdílu druhu ovocného) velmi dobře sobě libují v krajinách teplejších.

Pročez zakládejte sobě i v studenějších krajinách školky stromovní, aby stromky, jichž ke svému vyřazování potřebovati budete, hned z mládí tužšímu ponebí zvykaly; zvolte sobě ke svému vyřazení takové druhy ovocné, které jsou studenějšímu ponebí a jalovější půdě přiměřené, a jistě nebude slyšeti obhčejnou bídnou výmluvu: „U nás se ovoce nedaří!“

§. 2. Jaké pole voliti se má při zakládání školky stromovní?

K založení školky stromovní musí se voliti pole, kam slunce celý den svítiti, a vtr se všech stran profukovati může.

Pole anebo zahrada, která jest velkým stromy a staveními zastíněna, a kde vtr náležitě působiti nemůže, neobji se pro školku stromovní. Půda nesmí býti příliš bujná, čerstvým hnojem pohnojena, ani mokrá, těžká a slinovitá; naproti tomu ale nesmí býti velmi písčítá a lehká. Semeno ovocné nejlépe klíčí a stromečky nejlépe rostou v zemi prostřední, která není ani tuze kyprá, ani tuze těžká a slinovitá, a když jí nejméně 1½ střevíce hluboko nad mrtvinou jest.

Nemá-li půda těchto vlastností, a nedá-li se vyvoliti lepší pole, pak se půda připraviti musí, t. p.: Když jest země velmi těžká a slinovitá, nameze se z řeky aneb z rybníka kalu, který mnoho písčité přímady má; také rum ze starých stavení, kyprá lesní země, vyházená země ze struh ke stypření půdy těžké a slinovité velmi dobře se hobi; tento nános se starou zemí náležitě se promíchá. — Pole t. p.

ložení sstolků stromovní vymolené se ohradí anebo plotem obežene, a sice plotem dostatečně vysokým, aby zajíci a dobytel stromkům sstobiti nemohli; napotom se stubně vykopá, která nepřikryta ostane, aby slunce vodu náležitě prohřáti mohlo, a do studně kamenné stupně anebo sádobky se náběluje; pak se zřídí zahrabni nářadí, totiž konwa plechová, zahrabni sňůra, hrabě železná, zahrabni motyčky atd. a nyní semenistě se dychtá.

§. 3. Kterak se má semenistě připraviti?

Semenistěm se nazývá každý záhon ve sstolce, na který se ovocné jádra a pechy kladou, aby z nich mladá stroměčky vyrůstaly, a kde mladá stromky tak dlouho se osvětřují, ažby se mohly do stromovní sstolky přefabiti. K takovému semenistí vymolí se v ohraděné sstolce kus pole, kde nejtypčejší země se vyhnačáží, jež se napřed zryje a pak podle sňůry na záhony rozdělí.

Na kraji toho místa, které se za semenistě zvolilo, natáhne se po délce sňůra, vedle ní se vyhází nejméně 1½ stěwice hluboká stružka, a země z první stružky obkládá se stranou. Když první stružka hotova jest, ryje se hned vedle ní stružka druhá, první docela podobná; země ale, která se z druhé stružky vyrývá, překládá se do stružky první, až se tato naplní. A tak se pokračuje u vyrývání a zahazování stružek až do konce znamenání a za semenistě odměřeného pole. Aby pak poslední stružka prázdná neostala, země z první stružky stranou obložena se přiváží a jí se naplní poslední stružka. — Zrýtá země se nyní železnými hraběmi dokonale rozhrabe, wšeddo hrubší kameni, kořenů atd. se odstraní. Místo pro semenistě tak připravené se napotom dle sňůry v záhony nejvýš 4 stěwice široké rozdělí, a mezi nimi stězky wysstapou. Tyto záhony nemají nade 4 stěwice širší býti, aby s obou stran stězky až do prostřed záhona rukou se dořáhnouti mohlo, a v čas potřeby po záhoně sstapati se nemusilo. — Na záhony takto připravené se ovocné semeno rozsazuje.

§. 4. O volení ovocného semena.

Kdo sobě jádra ze sstěpovaných jablěk a hrussek k sázení dychtá, at je z nejwětších a nejzdravějších jablěk a hrussek vybírá, které na zdravých wšokorostlých a ne příliš starých stromích úplně dozrály.

Pro naši hornatou studenější krajinu a jalovější půdu, t. p. okolo Wstřice, Nowoměsta atd. radil bych při volení semena ovocného tuto opatrnost:

a) Semeno hruskové at se bere z ovoce planých hrussek (hniličel). Tyto hrusky, když na podzim se stromů docela žluté od sebe padají, shromáždí se, nechají se uhnícti, pak se ve vodě rozmáčkají, jádra se ustavičným přiléváním vody wyperou, pak se voda sjeje, a jádra se k sussení na nějaké přeněto rozprostou; (wšak nikoliv na slunci anebo snad w troubě roztopených kamen) pak se uschlé na nějakém suchém a chladném místě k potřebě uschowají.

b) Semeno jablkové, naši studenější krajině přiměřené, jest z planých úplně wyzrálých sladkých jablěk podčázející. W našich horách ale velmi zřídka jest takových planých jabloní nalézti, a bytby jich bylo, ovoce na nich zřídka úplně wyzrá, a pročej za potřebu uznáwání, aby každý zakladatel sstolky stromovní semeno jablkové ze sladkých planých jablěk podčázející z teplejších krajin w čas sobě započítal.

Kdyby wšak zakladatel sstolky w studenější krajině bydlící přimčen byl, w nedostatku semena z planých jablěk jádra ze sstěpovaných jablěk sázeti, at tato jádra woli z jablěk zdravých a w teplejších krajinách úplně wyzrálých, neboť jablka w studených krajinách zřídka který roků dokonale wyzráwají.

c) Semeno třesňové wezme se z planých bobře wyzrálých sladkých třesňů (ptácnice). Wšak i bez wší práce můžeme sobě již malých stroměčků třesňových, tu kde mnoho třesňových stromů se wnuachází, nashromážditi, a sice takto: Jestliže předešlý roků na plané třesňě byl úrodný, budoucího roků na jaře ku konci měsíce Kwětna místa okolo planých třesňových stromů se prohlédají, kdežto obychně mnoho malých třesňových stroměčků se

vyznacházi, tyto po desíti starým nožem ze země se vyhdvihnou, a na připravené záhony do sfolky se přefabi. Takovým způsobem jsem mnoho krásných třesňových stromců ziskal.

d) Semeno svestkové (karlatkové) jest pečla svestková čili karlatková. Poněvadž svestky (karlatky) z pečel vychované beže všeho stěpování to samé ovoce nejsou, jako stromy, z nichžto pečy byly vzaty, musíme k sázení vzíti pečy z nejdutnějšího a nejužitečnějšího ovoce.

W našich hornatých studenějších krajinách svestky židka který rok úplně vyžrati, pročez jest radno, aby sobě milovník tohoto druhu ovocného w studenější krajině bydlici pečel z dobrých medových karlatel z teplejších krajin zaopatřil.

Stromky karlatkové nebo svestkové, ačkoliv ovoce jejich w studenějších krajinách židka který rok úplně vyžrá, mají přece ve sfolkách studenějších krajin chovány býti; neboť pkeneseny a přefázeny bywše do krajin teplejších, jsou velmi trvalých a úrodných a z té příčiny každých znatel jich milerád koupí. Také na vyrostlé karlatkové stromčky jiné druhy pečkové ovoce stěpovati se dají, a z té příčiny ve sfolkách býti musejí.

W studenějších krajinách w šířím poli, weblé cestě a na mezích polních stromy svestkové vysazovati z všeho ubané příčiny se newyplatí. — Než ale i w studených krajinách můžeme slabého svestkového ovoce docíliti, když sobě w zahradě na nůstě před půlnočními větry chráněním stěpujeme karlatku na karlatku. Koub se bere z dobrého medového karlatkového stromu. Ovoce toto jest mnohem slabší nežli obvyčné svestky a jest ranější, to jest dříve vyžrá.

Dstatně pozorný činim všedny zařadatele stromových sfolek w našich horách, aby sobě pečel z rozličných sliv, trnel, Brněnských svestičel, z blum atd. nahromáždili; takové w semenisti na obzvláštní záhony rozsázeli, aby napotom na pláně z nich vyrostlé takové letní druhy ovocné stěpovati mohli, které jenom krátký čas ke svému vyžrání potřebuje, a pročez se také z pečkové ovoce pro naši studenější krajinu nejlépe hodí,

jako ku př. merunty, rénkloby (Reine Claude), královské karlatky, srpnové karlatky atd.

n) Wlasté ořechy se rovněž tak jako svestky nestěpují; neboť ze semena vychované stromy totěž ovoce nejsou, jako stromy, z nichžto se semeno vzalo, a pročez se k sázení vyberou dokonale zralé ořechy z nejzdravějších stromů, které we své zelené obálce až k svému rozsázení se ponechají. Pro naši hornatou studenější krajinu se nejlépe hodí kamenáče.

§. 5. O uschování semena ovocného až k jeho rozsázení.

Wšedco ovocné semeno, jak w pečkách, w ořechách, tak i w jádrech musí před svým rozsázením proti vyschnutí chráněno býti, jinakby svou sílu ku klíčení ztratilo, anebo by mnohá léta w zemi ležeti ostalo, nežli by sflíčilo. — Nejlépe semeno ovocné se uschovati dá w hrncích květinových, které obvyčejně na dně malou děrku mají. Pro každý druh ovocného semena vezme se zvláštní květník, na dno toho květníka dá se vrstva brtn, pak zase vrstva semena ovocného, a tak se pokračuje až se hrnec naplní; pak se na vrch dá asi na dva palce vysoko brtin, trochu se zaleje, a druh ovocného semena se na hrnci poznamená.

Tak naplněné hrnce w zahradě w stínu vysokých stromů, w křovi, anebo w suchém sklepě se uschovají, hrnce ale proti mlsným myšim pleskatým kamenem, anebo křidlicí se přikryjí. — Jestliže semeno ovocné na podzim rozsázeno býti nemůže, hrnce se pozdě na podzim zalopou do země tak hluboko, až k poslední vrstvě brtn, a buď pleskatým kamenem anebo křidlicí se přikryjí.

§. 6. Který čas a kterak se ovocné semeno má rozsazovati?

Dobře vyžralé ovoce samo od sebe na podzim ze stromů na zem spadne, do- stane-li se semeno jeho náhodou do země, na jaře klíčí, a stromček z něho vyrostá. Sama příroda nás tedy učí, že semeno ovocné na podzim rozsazováno býti má.

W rozsazuje pak se takto: Jestliže hrusková a jablková jádra w hrncích uscho-

maná se zdají býti před svým rozřazováním příliš vyschlá, brzkému klíčení se tím napomoci může, když se nechají v hnojné vodě (hnojence vodou rozředěné) asi 24 hodin močiti, a pak se ve stínu trochu uschnouti dají. — Dlyni se na připraveném záhoně dle zahradní směry motýčkou nadělají stejně od sebe vzdálené asi na 3 palce hluboké brázdy, do nichžto se jádra tak kladou, aby jedno od druhého asi na dva palce daleko ležeti přišlo.

Ze každých druhů ovocní svůj zvláštní záhon má míti, rozumí se.

Třesně a švestky (sarlatky) se na podzim do těchto brázd kladou, je-li možno, celé i se svým masem, neboť tím se ulehčí rozpuštění pecek a klíčení, a z masité obálky táhnou útlé stroměčky svou první potřebnou šťávu.

Čerstvé třesně až pozdě do podzimka zachovati, není možno, kdo jich tedy hned po úplném vyzrání rozřázení nemohl, musí pecky jejich dobře umýti, ve stínu uschnout dáti, a pak jak v předšlém §. řečeno bylo, do podzimka uschovati. To samé platí i o švestkách, trnkách, šlivách, blumách atd.

U rozřazováním švestkového, třesňového a vůbec peckového ovoce nemá se až na jaro odkládati, neboť pecky na podzim rozřazené zimními mrazy a mloky naštěhnou, a na jaře se lehce rozlupují a klíčí, kdežto pecky na jaře řazené v prvním roce buď nekličí, buď docela v zemi zhijí.

Dobře se peckám poslouží, když před rozřazováním 3—4 neděle v hnojence ležeti se nechají. Nabere se do nějaké nádoby hnojové vody, do které se asi na 4 neděle dají.

Pecky se rozřazují jako jádra do brázd na 3 palce hlubokých, jedna od druhé asi na 3 palce daleko. V brázdách ležící pecky a jádra se napotom přikryjí buď lehkou kyprou zemí, aneb, což nejlépe jest, drtinami, proto že drtiny nejdéle mloky udrží. Zejmé se pozorovati musí, aby semena ovocná hluboko do země ležeti nepřišla, poněvadž pecky a jádra hluboko zahrabané klíčiti a růsti nemohou.

Vlastké ořechy kolikterého přesažování nemilují, pročez semeno jejich se nesází na záhony v semeništi, nýbrž hned

na obzvláštní záhony ve školce. — Sázeti se takto:

Na záhoně se nadělají jámky asi na 3 palce hluboké, jedna od druhé asi na loket vzdálená. Do každé jámky vtlačí se jeden ořech v zelené obálce, pak se vyhrabanou zemí přikryje a nohou zaslápně.

Řekby nemožno bylo vlastké ořechy na podzim rozřázení, musejí se přes zimu schovati.

Vlastké ořechy v hrncích volným píštěm naplněných ve sklepích uschovány obvyčejně již na jaře klíčí. Aby vssal při vybírání jich z hrnce jádné škoby nezali, na jaře před vysazováním hrnce se roztlukou, a ořechy s klíčnou dolů obrácenou, jak praveno bylo, se rozřázejí.

Šueb na jaře musejí nová oddělení v semeništi připravena býti, kdeby na podzim opět ovocná semena rozřazována býti mohla.

§. 7. Jak se pláň v semeništi hleděti má?

a) V prvním roce. — Útlé pláň z pecek a jáder na jaře prvního roku vyrostlé, když suchy panuje, musejí se z rána okolo desáté hodiny vodou, kterou slunce již prohrálo, z kropicí koutce mírně zalévati, záhony pletim trávy čistiiti, země suchem zatvrdlá zahradničkou motýčkou kypřiti, a kde stroměčky zhubla u sebe stojí, protrhají a na prázdna místa se dosadí.

b) V druhém roce. — V druhém roce na jaře, jak mile země rozmrzla (v Dubnu) mohou pláň, které již jako husí brk tloušťky dosáhly, do štěpnice přesaženy býti. Napřed se přesažují třesňové a šlivové pláň, proto že v nich miza nejvanněji vystupuje, později teprve hruskové a jablkové pláň.

Aby se kořenům neustodilo, pláň se vydobývají takto: Na záhoně u prvního řádku pláň vyhrýje se stružka na šířku hluboká, s té stružky páchne se ryčem pod kořen pláň, a pláň se zemí se pozdvihnou. Když pláň z prvního řádku se vydobýly, pokračuje se k druhému atd. Což se nejprospěšněji děje po desíti. — Stromků se nemá nikdy více vykopávati, než co jich toho dne přesa-

ženo býti může. Pakli jich kdo více vykopal, nežli jich toho dne vysázeti může, ať vykopá jámku, a do ní ať jejíž kořinky vloží a volnou zemi přikryje, aby kořinky celé přikryty byly; tak vložené v zemi se ponechají, až jich vysázeti možno. Jestliž ale stroměchy přece mnoho vyřadí, ať se před rozřazováním pro občerstvení na 24 hodin svými kořinky do vody postaví.

Stromky, které v prvním roce na brk tloušťky nedosáhly, ponechají se ještě druhý celý rok v semeništi; na těchto pláních ale druhý rok na jaře, když pruhů mrazů není se více báti, řezky postranní výhonů (pruty) se odřezou, jenom se nechá nejvyšší anebo hlavní výhon; ano i ten se na 3—4 oka sřízne, jediné u třesní, vlastních ořechů, a u kastanů se hlavní výhon neřeže nikdy, postranní výhonů pak se obejmou.

Ostatně jak se stromky v prvním roce se nakládalo, tak se nakládá s nimi i v roce druhém, potřebné zalévání, stpřování země a pletí opomenouti se nesmí.

§. 8. O štěpnici.

Štěpničkou se jmenuje ouno oddělení ve stloce stromovní, kam se pláně ze semenišť přefazují, kde napotom štěpování bývají, a kde mladé štěpy se tak dlouho chovají, ažby dostatečně silné byly k přefázení na určité místo.

Abý brzy na jaře pláně ze semenišť do štěpničky přefazeny býti mohly, zrhje se oddělení pro štěpničku v předešlém podzímku tak, jakož o semeništi §. 3. praveno bylo.

Brzy na jaře, když mrazové přestali, oddělení toto se na záhonů rozdělí; přebně pro třesně a sliwy, a napotom pro hrusky a jablka.

U přefazování plání se na záhoně po délce natáhne sňůra, podle nížto se vyháží stružka ať na rýč nebo na 1/2 lokte hluboká, a rovněž tak široká, horní úrodnější země se odkládá na jednu a spodní mrtvější země na druhou stranu. Od této první stružky na dva střevíce vzdáleně vyryje se dle sňůry na záhoně druhá (první docela podobná) stružka, a tak se s vyhazováním stružek až do konce záhonů pokračuje.

Pak se jedna pláň po druhé do ruky vezme, vřede, což na kořenách položeno jest, se odřízne, též i prostřední (sollowj) kořen, t. j. onen kořen, kterýž přímo do země žene, se tak uřízne, aby jenom na dva palce dlouhým ostal. Při jablkových a hruskových pláních se vřede až na 3—6 ok sřízne, na stromkách peřového ovoce vřede, t. p. třesních, smetlkách atd. nesmí se prostředního hlavního výstřelku ani nožem dotýkati, když postranní výhonů se ořezou vředy. Řezy nesmějí se dělati na přič, nýbrž sřikmo, a sice na kořenách od vrchu dolů, na plání ale od dola zhůru.

Tak připravený stromek postaví se do stružky rovnou, a sice tak hluboko, jak bývá v semeništi stál, kořinky jeho se kol kolem rozprostou a přikryjí se onou úrodnou čistou zemí, která při vyhrývání stružek s vrchu se brala, tato na kořeny vyhoděná země rukou mírně se přitlačí a tímž způsobem se druhý stromek od prvního ať na 2 střevíce vzdáleně vsadí, a tak dále se pokračuje.

Když již první řad na záhoně jest vysazen, zvláště v čas sucha, zaleje se, aby země jako káse zklidla.

§. 9. Jak se pláně v štěpnici v prvním roce pěstovali mají?

Toho samého roku, kdy pláně do štěpnice přefazeny byly, jiné práce není, než zemi zahradničkou motyčkou kypřiti, trávu pletí, a pláně v čas panujícího sucha vodou od slunce prohrátou s trojicí konve zalévati.

Velmi prospěšno jest, když štěpnice po svém vysazení dobrou lesní hrabankou anebo drtinami ať na palec se posype.

§. 10. Jak brzy mají se pláně do štěpnice přefazované štěpovati?

Toho samého roku, kdy pláně do štěpnice přefazeny byly, je nestěpuj nikdy, neboť pláně se dříve v zemi náležitě zaujmuti musejí, aby potřebnou sřtávu k zahojení rány štěpováním učiněné kořenů svými táhnutí mohly.

Štěpují se tedy přefazované pláně až v druhém roce, a sice pláně, jež jsou dostatečně silné; slabší ale až v třetím roce.

Stromky špatně rostlé anebo chované se nemají štěpovati, poněvadž za práci nestojí, a jiným zdravým stromkům místa berou.

§. 11. Které druhy ovocné mají se v našich hornatých studenějších krajinách ozvláště štěpovali?

W našich hornatých studenějších krajinách, t. p. okolo Bystřice, Novoměstka atb., mají se zvláště letní a podzimní druhy ovocné štěpovati, t. j. takové druhy ovocné, které od svého odkvětu až k svému vyhrání nejkratšího času potřebují. Tak t. p. B hrušek: hrušky solnohradské, wawřinky, lemonky, klásterky, ovesnice atb. B jablek: t. p. jablka ledové, anjelky, jablka kožená a t. d. Ze třešní: Skalky, wissně spanělské atb.

Ovoce štěpovaných třešní w studenějších krajinách později sice vyhrá, než w dolních teplejších krajinách; ale vyhrá přece, zimny není se strachovati, neboť dohub na jaře tuhé mrazy panují, pupence květu třešňového se nerozvinou, a jestli některý roč u nás květ třešňový zimou zkázy bere, to samé i w teplejších krajinách drsti často se přihodí, a pročez se nedejme obstráfiti od vychovávání a vysazování hojných štěpových třešní.

Mimo třešně z pedového ovoce — merunki srdcátkové, ozvláště rénkloby rozličné barvy, z nichžto zelené, na polo červené rénkloby za nejlepší uznávám; královské karlátky, srpnowé karlátky, wejčité karlátky atb.

B vlastních ořechů se pro studenější krajiny nejlíp hodí kamenáč. Vlastné ořechy nepotřebují žádného štěpování; neboť jsou již ob přírody sšlechtěny, a poněvadž kolikrátního přesázení nemilují, jest radno, aby dobře vyhrálé ořechy w své zelené obálce na podzim do štěpnice na zvláštěni záhonu, anebo hned na své určené místo rozsázeny byly.

Karlátky, Brněnské sweštíčky a duranče (damassinky) nepotřebují též štěpování býti; aby se tedy práce uspořilo, mohou pechy jejich na ozvláštěni záhonu rozsázeny býti.

Co se ale karlátek ozvláště dotýče, každému milovníku tohoto druhu ovocného radím (w studených krajinách), aby pro svou potřebu štěpowal karlátky na karlátky (roub se vezme z tak nazvaných karlátek medových). Takové sšlechtěné stromy karlátkové nejsou ovoce mnoho krásnější než neshťepované, a k tomu i dříve vyhrá.

Nechci však zabrániti, aby hrustkové a jablekové štěpy, které zimní ovoce nejsou, w sšoltách stromovních w krajinách chlabnějšího ponebí chovány nebyly; ano spíše k tomu radím, neboť takové stromky, když w sšoltách studenějších krajin vychovány, a napotom do teplejších krajin přeneseny a přesázeny byly, jsou velmi trvalivé a úrodné, jež každé znatel milerád koupí.

Učkoliv w studenějších krajinách zimní jablka a hrušky ani té velikosti a krásy, ani té sladkosti nedosáhnou, jako se to w teplých krajinách stává; přece w pohodlných letech vyhrají i w studených krajinách w zahradách na místě proti půlnočním mrazivým větrům chráněném.

§. 12. O nástrojích ku štěpování potřebných.

Ku štěpování jest následujících nástrojů zapotřebi:

1. Zahradnického nože s ohnutou špičkou, kterýž chyběti nesmí.

2. Jiného nože s tlustým hřbetem, jenž jest k roubování potřebný.

3. Dětkovacího nože, aneb w čas nouze jiného ostrého nožička.

4. Malé pilky s ohnutým hřbetem.

5. Úzkého klinu, nejlíp z kosti.

6. Vyčí anebo úzké tkaničky.

7. Stromového aneb zahradnického mosku, jenž jest pravou rukou pro štěpaře, a pročez chyběti nesmí.

Wost zahradnický bělá se takto: Zimního času nahledej sobě w lesích smrkové smůly, roztluč ji na prášek, a aby čistá byla, wsecky dřevnaté kousky wyluč.

U wšak hledání a připravení smůly mnoho práce působí, a pročez beru na místo smůly kolofon, který sobě u kupce za laciný peníz koupím.

Smůlků nebo kolofonu vezme se $\frac{1}{2}$ libry; žlutého vosku $\frac{3}{4}$ libry; terpentýnu anebo jiného oleje $\frac{1}{2}$ libry; loje nebo wepřomého neslaného sádla, nebo másla nerozpuštěného 4 loth.

Mnoho-li vosku sobě něčdo udělati chce, podle toho se i váha jmenovaných věcí řídí.

Wosk na drobné kousky pokrácen, s lojem neb sádlem a se smůlkou neb kolofonem na prášek utlučeným, dá se w rendlíku aneb w hrnci na uhlí, a spolu se rozpustí; oleje se při ustáwném míchání přilévá, až wšedco wřiti počne; tu se wšedco náhle wleje do studené wody, která při ruce na nějaké míse připravena jest; w této wodě se rukami prohněte jako těsto, pak se po kouskách z toho těsta obtrhne, a wáleji se sšůlce čili sšůstky, které se do papíru lojem přitřeného zaobalí a k potřebě uschowají.

§. 13. O volení roubů.

Rouby se jmenují ratolesti neb pruty, které ze sštěpovaných stromů se berou, a k sštěpování pláni neb jiných stromů se užívají.

Za rouby se hodí ty dřewné pruty čili wšštkelky, které předešlého roku na ratolestech wyrostly.

Každý začátečník w sštěpování welmi dobře sobě poradí, když zkuseného sštěpaře požádá, aby mu potřebné rouby na stromě uložal; neboť tímto poučením w krátkosti více zistá, než aby po celý rok popisování roubů dobrých čel.

Při wolvě roubů se musí pozorovati: Rouby musejí býti docela zralé (sušé barwy), musejí míti hladkou kůru; tyto se wzejmou ze stromů zcela zdravých, urodných a nepřilíš starých.

Rouby k sštěpování nejwýbornější jsou na polevní straně z prostřed anebo blízko wřstku stromu.

Ze starých, churawých, zřídka ovoce nesoucích stromů rouby k sštěpování neber nikdy. Napodobně neber k sštěpování těch roubů, kteréž na tlustém dřewě wětwe jako pruty (wodní wšštkelky) wyrostají, neboť stromy těmito posledními rouby sštěpované býwají dle mé wlastní zkušenosti neúrodné.

Rouby ze stromů se řezati mají k konci měsíce Unora, aneb na začátku měsíce Března, dříwe tedy nežli strom mizu dostane.

Rouby dají se až ku potřebě takto uschowati: Každý druh swáže se do ozvláštní otěpky, ku každé otěpce se přiwáže cedule, na které se druh ovoce poznamená; pak se tyto otěpky w suchých stěpích do wšlého písku s uřiznutým kncem několik palců hluboko zastrčí.

Pakli něčdo přinucen jest, rouby sobě z daleka obstarati, musí o to péči míti, aby se rouby do wšlého mechu a pak do slámy zavinuly, aby u přenášení příliš newšchly.

Dříwe než se rouby potřebují, postawi se s uřiznutým kncem do nádoby s wodou na 24 hodin. *)

§. 14. O kopulování, spojování čili nasazování.

Nejprospěšnější způsoby sšlechtění stromů jsou:

a) Kopulování, spojování čili nasazování. — b) Dčlowání. — c) Roubování čili sštěpování bo rozkalu.

Strom těchto jmenovaných způsobů jsou owšem ještě jiní způsobové sštěpování, kteříž wšak více mezi hříčky připočteni býti mohou.

Z těchto tři způsobů sšlechtění stromů první místo dávám kopulování, neboť tento způsob sštěpování jest nejlehčí a nejjistější we swém zbaru, rána pláni zasazená brzy se hojí, nejkrásnější kmen se wyvíjí, a jestliže se práce nezdaří, není nic ztraceno, proto že pláne toho sa-

*) Každý pán učitel nasseho hornatého okoli, který sškolky stromovní pro cwičení mládeže zalládati bude, může potřebných roubů z mé zahrady obdržeti, lbyž na pozjim talowé požádá. — Dstatně se také může každý pán učitel k tomu konci na pomologický odbor hospedářské společnosti w Brně obrátiti, anaž každoročně na jaře žadatelům rouby zbarma rozdáwá; jenom se musejí čísla žádaných druhů udati, které čísla uowinami dříwe se oznamují; a pak se musí jistý posel pro žádané rouby obělati, a nějaká maličkost za zaobalení roubů do wšlého mechu a do slámy zaprawiti.

Episowatel.

mého roku nové vyštěřky vyřadí, které budoucího roku na jaře opět kopulovány býti mohou.

Tímto způsobem vsiďní druhové ovocní se dobře sstěpovati dají, krom broskví a merunek, kteréž očkovány býti musejí.

Ke kopulování nejpříhodnější čas jest na jaře, kdy míza v pláni již obíhá; na začátku měsíce Dubna; což se pozná, kdy pupence pláni pulati počinají.

Není vsať na tom dosti, že potřebné rouby jsou již zaopatřeny, neboť ke kopulování má sobě každý i potřebné úvahy zaopatřiti; těch pak sobě zaopatří takto. — Skup sobě buď vlněné anebo plátěné asi na 1/4 palce široké tkaničky; tyto tkaničky natoč na prkénka na střevíc široké (dlouhé mohou prkénka po libosti býti); tak aby řádek vedle řádku ležel, a prkénka řádkami natočených tkaniček se přikrylo; pak se rozpustí v rendlíku na uhlí zahrádních v ořt, kterým kdy jest rozhrátý, tkaničky na prkénko natočené malou štětou se potrou; potříté tkaničky se napotom v prostřed prkénka ostrým nožem rozřiznou, a pro každou potřebu se jeden úvazek s prkénka sejme.

Nejprv se kopulují třešně a slivky, a něco později hruskky a jablka, což se dělá takto:

První v řádku stojící stromek se náležitě prohlédne, pak blízko při zemi, tu kde kůra hlablá jest, se stromek sřizne sřizmo z hůru, tak aby řez tento asi na palec byl dlouhý. Tento řez nesmí se dělati na dřevě již starém, nýbrž na dřevě, které předěšlého roku na pláni vyrostlo. — Pod řezem se vsedla oka anebo postranní větvičky na pláni u samého kmene odřiznou, až na jedno oko, anebo větew, která asi na palec pod řezem ponechána býti může, a která přimodici větvičkou se jmenuje, proto, že mizu přimodí. Tato větvička, kdy kopulování se zbařilo, nožem se ovejme; pakli ale sstěpování se nezbařilo, může pro budoucí rok za hlavní vyštěleček pro nové kopulování ponechána býti.

Nyní se z přichystaných roubů vyhledá takový, který tak tlustý jest, jako pláň na sřiznutém místě, na hruskových,

jablkových a slivových roubech se oběťají dvě až 3 zdravé oka (wice ne) wřesel roubů se sřizmo sřizne, a rána se zahrádních wostem zalepi. Na roubu třesňowém se wřesel neřizne nikdy. — Napotom se na roubu pod nejspodnějším okem zasabi velmi ostrý nožiček, a roub se dolů sřizne, tak aby z hůru na pláni a na roubu dolů učiněný řez stejné délky byl, pročez se roub k pláni přiměří, a sfoumá se, zdali řez na roubu a na pláni jsou stejné dlouhé, a zdali na vlas na sebe dobře přiléhají, čehož kdyby nebylo, nožičkem by se napravití musilo, neboť k dobrému zbaření této práce sstěpař nepochybně k tomu přihlížeti musí, aby řez na pláni a na roubu hladké byly, aby na nich ani vyvýšení ani prohloubení nebylo, aby kůra pláňe úplna ke kůře roubu přiléhala, a nijak se nepoussila.

Když roub a pláňe sřiznutými plochami na vlas dobře na sebe přiléhají, tak žeby se zdálo, že spolu nerozřiznuté jedno dělají, v tom položení jeden tyto dvě polovice pevně prstami drží a druhý je úvazkem (wostem potřeným) přes kříž od zdola na horu při ustawicném zatahování obtáčí, při čemž pozorowati musí, aby plochy ze svého položení se nesunuly.

Často se přihodí, že není žádný roub tak tlustý, jako pláňe; v tom pádu může se ke kopulování i slabší roub wziti. Keub i pláňe sřizne se tak, jak dříve praweno bylo, jebně se na to hleděti musí, aby při položení roubu na podobu pláňe po jedné straně kůra na pláni ke kůře roubu úplně přiléhla, a v tomto položení se úvazek dělá.

Pláňe mohou také v koruně stromovní kopulovány býti; když peň jejich 6—7 střeviců dosáhl, kopuluje se buď jedna, a sice prostřední větew, z které napotom koruna stromu se vypůsobí, anebo má-li pláňe krásné postranní větwe, i tyto se kopulowati mohou.

Kopulování má tu jedinou obtíž, že k této práci dvou osob jest zapotřebí, jedna aby roub s pláni dohromady držela, druhá aby úvazek dělala. Než ale i v tomto pádě byla nouze mou učitelkou. Když při kopulování žádného po ruce

nemám, kterýchžby roub a pláni prstami držel, pomáhám sobě tak: Konce roubu a a pláne zevnitř woštem slepím, wšak opatrně, aby na plochy žádný wošť nepřišel, a pak úwazek při ustanowicném zatahowání obtáčím.

Když dvě osoby tuto práci wykonávají, lepšího zdaru očekawati lze.

Ostatně radím každému začátečníku w sstěpařství, aby tento způsob sšlechtění stromu ob zběhlého sstěpaře aspoň jednou sebě okázati dal, a pak toto pojednání o kopulowání pozorně přečetl a podle něho se řídil; tak zajisté z 10 kopulowaných plání 9 se zdarí.

Abý se wědělo, kterými druhy owocnými jednotlivé pláne sstěpowány byly, nechají se plechowé, polostem čili firmeži potžené aneb pecinowané tabulky nadělati, a na nich čísla od 1 do 100 atd., jak jedno po druhém jde, wyraziti. Ty tabulky na motouzu aneb lšci upevněné přiwáží se zwolna na sšlechtěné stromky, číslo tabulek pak a spolu i druh owocný sstěpowaného stromku do zwláštňích rejstříků je wtáhne.

§. 15. Kterak kopulované stromky dále pěstowati dlužno?

a) W prvním roce. W čas sucha se stromky z kropici konwe mírně zaléwaji, iráwa se pleje, a zatwardlá země ztupři, zwláště na pozjim. — Osa, kteráž pod sstěpowaným místem z planého kmenu wyhání, se hned we wzniku odstípnou, a wětew prozatím ponechána při druhé mize, když roub již se ujal, u samého kmene se odřízne, wšštelky ale z ujatého roubu wyrostajici (zwláště w studených krajínách) w prvním roce se ponechají wššedy.

Na úwazek často a bedlivě se dohlížeti musí; jak jen se pozoruje, žeby úwazek do kůry se zažíral, a přitekoucí mizu zdržowal, ihned se popusti, sstěpowané místo zahrabnickým woštem se pomáže, až úplně zdrawen kůrou zaroste.

Abý witr a jiná nehoda ujatý roub nezlomil, na půlnoční straně stromku koleť se zarazí, a stromek se lštem k němu přiwáže.

b) W druhém roce. Na jaře, když tuhých mrazů není se více báti

(tu konci měsíce Března), ureži se na roubedy kmenu blízko země kopulowaných wššedy postranní wětwe a osa dočista u samé kůry, jen nejsilnější wětew se ponechá, jako hlavní wětew, neb bubeuci peň, ano i ta se až na 4—6 ol sřízne sšítme, a řez se zahrabnickým woštem zamázne. — Na třessních se wššedy postranní ratolesti při samém kmene odříznou, a na zwolené hlavní wětwi wššeda osa též podobně se odříznou, jediné se ponechají nejwrdnější 4—6 ol. Tím způsobem se se stromky nakládá i budoucí leta, až 6—8 střewiců wšštky podojáhnou, kdy korunka se wyřídí.

W wlastním ořechy rovně tak jako se třessňowými stromky se nakládati musí.

Ostatně i w druhém roce potřebi jest zaléwati, tráwu pleti a okopáwati.

c) W třetím roce. Brzy na jaře před první mizou (tu konci měsíce Března) wššedy poboční ratolesti se opět odříznou, jenom hlavní wětew se ponechá, ano i ta se tak zkrátí, aby jenom 4—6 ol zdrawých ostalo.

I w tomto roce potřebné zaléwání, tráwy plení a okopáwání se zanedbáwati nesmí.

d) We čtvrtém roce. Má-li strom býti úrodným, základ jeho úrodnosti we čtvrtém roce učiniti se musí, a sice řezáním zbytečných wětwi, a wyříděním pravidelné koruny. Neboť jestliže mladému stromku mnoho wětwi se ponechá, sšrowati a býwá neúrodným.

Když tedy stromek potřebnou wšštku (stromky určené pro zahrady od země až ke korunce 6 střewiců, určené pro pole až 8 střewiců) podořáhl, wyřídí se mu pravidelná koruna. Stromek má pravidelnou korunu, když tři, nejwice čtyry do kola řádně rozdělené, a proti sobě stojící wětwe má, pročez se we čtvrtém roce na jaře wššedy esatní wětwe u samého kmenu w koruně odříznou, a jediné 3 a nejwice čtyry k zakládání koruny wybrané wětwe se ponechají, ano i tyto na 3—4 oľa se sříznou.

Stromkům křowitým, které mnoho silných postranních wětwi nasazují (zwláště u jablkowých stromků) k řídké koruně a k úrodnosti se lopomůže takto: prostředni

hlavní větve se docela obrízne, a z ostatních pobočných větví se jebine 3—4 větve k zasládání koruny ponechají; (obríznu se na 3—4 oka) ostatní postranní větve obríznu se docela.

Ostatně, pokud stromky ve školce zůstávají, každoročně na jaře roční výstřelky na větvích v koruně až na 3—4 oka se sřezávají.

§. 16. O očkování.

Druhý způsob sšlechtění jest očkování. Očko z roubu sštěpovaného stromu se vysoupne, a do pláně mezi dřevo a kůru jeho se zasadí.

Dříve než se někdo do očkování dá, musí se přesvědčiti, zdali pláně a rouby to úplně může jsou, a zdali kůra pláně se dá lehce obloupnouti. — Je-li tomu tak (jinak se očkování nepovede), po desíti brzy z rána před východem slunce uříznou se toho samého roku vyrostlé rouby ze sštěpovaných stromů, jejichž druhý owočné očkováním rozmnožiti dčeme. — Roubové ti postaví se ve sšlepě uříznutým koncem do nádoby s vodou, a tak postavené až k večeru se ponechají. — K večeru toho samého dne při chladném povětří přitvoří se k očkování, což se dělá takto: Na ročním dřevě pláně, v tom místě, kde kůra nejhladší jest, a kde oko vsazeno býti má, udělá se v kůře příční řez (však bez uštkování dřeva), u prostřed příčního řezu nasadí se nožiček, a kůra pláně rovnou dolů asi na 1½ palce zdělí se prořízne, tak aby ty dva řezy v kůře pláně latinské T vypodobnily. — Na to se buď ošpičatěným brkem anebo kostěným klinkem, anebo v nedostatku těchto nožiček na péra (perořízkem) kůra rovného řezu dolů, na pravo i na levo opatrně vyzdvihne. Nyní se vezme roub do ruky, a očka na něm se prohlédnou. Očka, která uprostřed roubu se vynacházejí, jsou k očkování nejvhodnější, pročej se jedno z nich k očkování vyvolí. — Nad očkem, jež jsme sobě vyhlíbili, prořízne se na příč, asi na ¼ palce zdělí, kůra, a na koncích s obou stran příčního řezu sjebe se nožem pod očko dolů, tak aby obojí říznutí v kůře pod očkem se spojilo, t. p. takto ∇. Kůra s obou stran očka kostěným klinkem se po-

zorně pozdvihne, a očko palcem a především prstem se vysoupne. — Sled po vysoupu očka skoumati se musí, zdali očko kořinek má či nemá. Jestliže vysoupuuté očko vnitř prohlubinku (dírtku) má, jest znamením, že očko kořinku nemá, a takové očko se zahodí, a jiné očko se vysoupne, až vnitř očka žádné dírtky nespátříš, neboť má-li se očko ujmouti, a sšlechtění zdati, vysoupuuté očko kořinek nevyhnutelně mítí musí. — Má-li očko kořinek, uchopí se za listek do polovice sštrácený, kůra příného řezu na pláni se vyzdvihne, a očko se tam tak zasadí, aby příční řez kůry očka k příčnímu řezu na pláni úplně přilehl; pak se křídly kůry pláňky tak přitryje, aby očko nepřitryté vykulovalo. Když se to všecko vykonalo, vezme se tkanička zahrabudým voskem potřená, ta se položí pod zasazené očko, několikrát pod očkem křížem se obtočí, a to samé se učiní nad očkem, kdežto se tkanička na kličku zaváže. — Pro většší jistotu zdatení může na tom samém pláni i druhé očko zasazeno býti, a sice trochu doleji, a nikoliv v stejné míře s prvním očkem, nýbrž na protější straně. — Ostatně podobnoti musím, že při očkování všecko čerstvě se dělati musí, neboť jestli se prodlévá, obloupuutá kůra jak na pláni tak i na očku zčerná, a očkování se nezdatí.

§. 17. O očkování s dřevem.

Očkování s dřevem se dělá takto: Nad očkem, jež jsme sobě na roubu zvolili, udělá se příčný řez až do dřeva, a pod očkem asi na půl palce zdělí zasadí se velmi ostrý perořízek, a tenoučtý kousek dřeva až k příčnímu naříznutí nad očkem se sloupne, na kterém očko sedí. — Nyní se v kůře pláňky nožem udělá ono latinské T, kůra se vyzdvihne, a očko se tak, jak v předešlém §. praveno bylo, zasadí a zaváže. Kdyby se zdálo dřevo, na kterém očko sedí, býti příliš tlustým, ostrým perořízkem se může ztenčiti. — Tomuto způsobu očkování dávám přednost před prvním, neboť dá méně práce, čerstvěji se stončí, každý jest jist, že zasazené očko kořinek má, a pročej také toto očkování ve svém zdatení bývá jistější jako prvnější.

§. 18. Co jest očkování s bdcím a co očkování se spícím okem?

Prvé očkování v roce koná se při první mize obvykle od sv. Jana křesťtele až do polovice Července.

Zasazené očko ještě v tom samém roce hodně silnou větou vyžene, a proto také očkování to, poněvadž zasazené očko toho samého roku známky svého zivobytí na jivo dává, očkování s bdcím okem se nazývá.

Druhé očkování v roce koná se při druhé mize od polovice Července až do konce srpna. Toho času zasazené očko se sice s plání spojí, však ale v tom samém roce nežene; a ačkoliv živé jest, přec ničím svůj život nejeví, ono až do budoucího jara, kdežto teprv vyhání, tak říká se spi, — a proč se očkováním se spícím okem jmenuje.

§. 19. Kterému očkování má se dáti přednost? a co ještě při očkování pozorovati?

V našich hornatých studených krajinách t. p. okolo Bystřice, Novoměsta a t. d. obporučím očkovati se spícím okem. Neboť větou, která z očka při očkování s bdcím okem toho samého roku vyrostá, má až do podzimka velmi krátký čas k svému vyžrání a následovně zimou slobu trpívá, ano při tuhé zimě docela zmrzá; naproti tomu ale pláňky spícím okem očkované z očka ujatého brzy na jaře vyhoní, kteréž ob jara až do podzimka dostatečně dlouhý čas k svému vyžrání mají, proč také úplně vyžrají a tím jsou před mrazy chráněny.

Očkování s bdcím okem jest jediné merunkám a brostvin, všem ostatním druhům ovocným ale očkování spícím okem příhodno.

Kdo bdcím okem očtuje, musí plání nad místem, kde očka zasaditi má, sítmo sřiznouti a řez zahradnickým nožem zamáznouti. Plání se nad zasazeným okem ponechají 2—3 očka, aby z nich, kdyby se očkování nezdařilo, nové výstřelky vyrostaly, kteréžby se budoucího roku sřezovati mohly. Pod zasazeným okem se jediné ponechá přívodící větou, která se

napotom obřízne, když zasazené očko vyhání počne; ostatní očka a větve pod zasazeným okem na plání vsedky se obřezou. —

Kdo ale očtuje spícím okem, vsedky ratolesti a očka pod očkovaným místem na plání sřiznouti musí, nad očkovaným místem ale ničehož na plání nožem dotýkati se nesmí; teprv na jaře, když zasazené očko vyhání počne, plání se nad očkovaným místem sřizne, a řez zahradnickým nožem se zalepi.

Když vsazené očko čerstvě vyhlíží a nabíhá, a když listek, který se vsazenému oku ponechal, buď sám obpadne, anebo lehce odejmouti se dá, jest znamením, že se očko ujalo; naproti tomu ale, když očko zčerná a listek zaschne, jest důkazem práce nezdařené.

Keom roční dřevo pláňky, (to jest dřevo, kteréž předešlého roku na plání vyrostlo) se očkovati má, nejlépe se k očkování vyberou dvě a tříleté pláňe.

§. 20. Jak se očkovaných stromků dále hleděti má?

a) V prvním roce. Po několika týdních, když zasazená očka přirostla a kůra naběhla, obvažky se obejmou, a sřezované místo se zahradnickým nožem potřže; očko však se zalepiti nesmí. — Při suchém povětří se očka pokropí, a pláňe se cele vodou polévají. Dka pod očkovaným místem z planého kmene vyhánějící se hued ve zniku obštípnou, a přívodící větou se u samého kmene obřízne. Půda se vyplje, a když toho potřeba žádá, motýčkou kypří.

b) V druhém roce. Na jaře, dřív než miza vystupovati počne (k konci března, anebo na začátku dubna), sřizne se konec výstřelku z ujatého očka vyrostlého až na 3 očka (rozumí se, že na stromkách bdcím okem očkovaných). Nejvrchnější očko pod řezem musí ale silně býti, jinak by se konec výstřelku tak hluboko sřiznouti musil, ažby se na stlité očko přišlo. — Stromky spícím okem očkované mají se na jaře toho roku prohlédnouti, žbali vsazené očka jsou ujata čili neujata. Když se očko ujalo, pláňe se nad ujatým okem sřizne, a řez se

zahrabnickým nožem zalepi. Jestli ale očto vyšlo, stromek se může roubovati. Ostatně s očkovanými stromky se tak nakládá, jak dříve o stromkách kopulovaných v třetím, a v čtvrtém roce praveno bylo, až se 6 střeviců vysoký peň a pravidelná koruna vypůsobí.

§. 21. O roubování čili štěpování.

Třetí způsob sšlechtění stromů ovocných jest roubování čili štěpování. Roubování není tak prospěšné jako kopulování a očkování, proto že uřezováním větví a kmene stromům velké rány se dělají, a pročej se obvykle je noum talomé stromy roubojí, které pro svou sloušťku ke kopulování a očkování se nehodí, anebo kteréž na jiné druhy ovocné přestěpovati chceme.

Jako očkování tak i roubování jest dvojí, a sice:

a) Do dřeva (do rozkálu), b) do kůry.

Rouboje se do dřeva ku konci Března, a na začátku Dubna, když již míza ve stromích obíhá, což se dělá takto. — Rouby k roubování vyvolené, a ve sklepě uschované postaví se s uříznutým koncem na 24 hodin do nádoby s vodou. Nyní se náležitě prohlédne strom, kterýž do dřeva roubován býti má. Jestliže tlustší již strom v koruně má více větví řádně rozložených, vberou se z nich dvě neb tři se zdravou kůrou, a asi na 6—8 palců od kmene zbělí na přič se uřezou. Při řezání větví jest opatrnosti zapotřebí; větve ty se napřed pilkou natřnou od spodu, a pak teprv naproti svrchu, neboť jestli se toho zanedbá, větve s kůrou dolů se odštipuje. Ostatní větve, které nemíníme roubovati, se všedky u samého kmene odříznou, až na jednu, (větve přívodici) která se tak dlouho ponechá, až zasazené rouby asi na střevic vyrostou, pak se i ona ostrou pilkou odebje. — Taková přívodici větve bujným, zrostlým stromům na čas nevyhnutelně ponechati se musí, aby přetékoucí míza vyžila, jinak i nejzdravější strom bude chřadnouti, dostane raka, žáně a žhne.

Plocha větví k štěpování příči-

znutých se ostrým zahrabnickým nožem hladce sřízne (zvláště vedle kůry), pak se do prostřed plochy zasadí silný ostrý nůž s tlustým hřbetem, na který se kládívem několikrátě uhobí, až se větve asi na 1½ palce dolů rozštipne (toto rozštipnutí musí býti čisté bezě všedých odštipnutí), do rozštipu (do rozkálu) zastrčí se klinek k roubování připravený, a větve nechá se tak rozvěřená k zasazení roubu. — Pak se vybere roub ke stromu aneb k větvi, která štěpována býti má, se hodící, neboť do tlustých stromů neb větví i silné rouby zasazeny býti mají, a v té případnosti i dvouletých roubů se užívati může; t. j. klinek roubu, kterýž do dřeva stromu zasazen bývá, může i dvouleté dřevko, roub ale nad rozkalem musí roční dřevko míti. Vyvolený roub se na vrchu nad třetím zdravým očkem sšilmo sřízne, a řez se zahrabnickým nožem zalepi, třesňovým roubovím všed se nikdy nesřízne. — Roub, kterému se 3 očka ponechala, na straně nejspodnějšího očka (na ¼ palce doleji) se ostrým nožičkem dolů sřízne, tak aby sříznutí dolů asi na palec dlouhé bylo; pak se roub obrátí, a naproti prvnímu řezu ubělá se od vrchu dolů řez druhý, prvnímu docela podobný. Tak sříznutý roub podobá se klinu. — S té strany klinu, která do dřeva větve zasazena býti má, kůra a lýci její se odloupne; kůra ale na klinu na protější straně se neodloupne; pozorná činim každého, že řez na klinu roubovém hladké býti musjí, nesínějí ani vyvýšený, ani prohloubený býti. — Tak připravený roub strčí se tou stranou s které kůra se sloupá, do rozštipnuté větve (do rozkálu) tak hluboko, až roub patkami svými úplně dovedne. Největší pozornost se musí obrátiti na to, aby kůra a dřevko roubu zvenku na kůru a na dřevko větve, která se štěpuje, dobře doléhaly.

Konečně se klinek do rozkálu zastrčený pozorně vytáhne, plocha větve, jakož i štěpované místo se štěpačským nožem zamaže, od plochy dolů až na konec rozkálu (rozštipu) se štěpované místo buď lýčím, rozštipnutým vrbovým prutem, aneb i slámou, při silném za-

tahománi obváže. Na to se vezme kusel starého plátua, to se až do polovice rozřízne, a přes plochu se tak položí, aby roub do rozřezu plátua přišel, konce plátua se dolů stáhne, a aby na plochu a na štěpované místo dobře přiléhlo, lícím je přitáhne.

Nemohu jinak než každému začátečníku bedlivý pozor na zkušeného štěpaře, když do rozřezu roubovatí dře, odporoučeti.

§. 22. Co jiného jest při roubování pozorovali?

a) Pláně, které asi 1½ palce tloušťky dosáhly, mohou se roubovati, a pročež i stromky, které asi 6—7 štřevců vysoky kmen mají, mohou pod korunou roubovány býti (když pod korunou jsou nejméně na 1½ palce tlusté), což se dělá takto: — Korunka se ostrou pilkou na přič odřízne, a plocha kmene se ostrým nožem hladce sřízne, pak se vezme zahrabnický nůž s ohnutou špičkou, který se na straně plochy, kde roub zasazen býti má, zasadí, na nůž se volně kládkem nésolikrátě uhodí, tak aby rozštípnutí plochy jenom na jedné straně (ne vesměs plochy) se stalo, špice nože v tomto rozštípnutém kmeně se tak dlouho ponechá, ažby připravený roub se byl zasádl, pak se špice nože pozorně vytáhne, a ostatně se vsedco tak dělá, jak v dřívějším §. praveno bylo.

b) Tuze tlusté stromy a větve mohou se na dvou protějších stranách roubovati.

c) Každý řez na stromě roubovaném učiněný, musí se hladce ostrým nožem sříznouti, a zahrabnickým nožem zamáznouti.

d) Staré, zduravělé neb jinak nemocné stromy at do rozřazu nestěpuje žádný, neboť takové stromy hodi se jen na oheň. Tak k. p. mnohé omocené stromy bývají až do 30. roku věku svého úrodnými, kdyby tedy někdo takový strom teprve v 25. roku štěpoval, jaký užitek mohlby od něho očekávati? Kdo staré stromy štěpuje: máří čas a nabarmo pracuje; raději at takový strom spáli, a na jeho místo mladý, zdravý strom vysadí.

§. 23. O roubování neb štěpování do kůry.

Do kůry se něco později štěpuje než do dřeva a sice tehdy, když strom, který do kůry štěpován býti má, v úplné míře jest a kůra od dřeva lehce se dá odloupnouti, o čemž dřívě se přesvědčiti jest radno.

Roubování do kůry se takto děje: V koruně stromu se větve v tom samém místě, kde štěpování býti mají, na přič odříznou u samého kmene, jediné se ponechá jedna větve (přímobici). Bršel roubu se připraví, jak obyčejně, ponechají se mu totiž 3—4 očka; nad nejhornějším okem se roub šitmo sřízne, a řez se zahrabnickým nožem zamázne. —

Pod nejspodnějším okem, asi na ¼ palce doleji ubělá se na roubu patka, a od ní se roub dolů sřízne, tak aby při kůře jenom tenké dřívě ostalo, asi na palec dlouhé. — Vlní se kůra větve, která do kůry roubována býti má, od plochy dolů asi na palec zděli ostrým nožičkem prořízne, proříznutá kůra se opatrně pozdvihne a přichytnutý roub mezi křídla pozdvížené kůry se tak zasadí, aby patkou na plochu větve pevně dolehl; pak se přes něj křídla kůry přitlačí, a obváže se tak, jak dřívě o roubování do dřeva praveno bylo. — Je každý řez ostrým nožem hladce sříznut a zahrabnickým nožem zamáznut býti musí, bez zvláštní připomínky se rozumí.

§. 24. Kterak se roubovaných stromů dále hleděti má?

a) V prvním roce. Začasto se k tomu dohlížeti musí, zdalíž úvazek štěpovaného místa do kůry se nezajirá, a přítelouci mízu nezbržuje. Kdyby tomu bylo tak, musil by se úvazek povoliti. Při suchém povětří se zasazené rouby častěji vodou pokropí, oša pod štěpovaným místem z planého kmene vyháňající se kmen ve vošku obštípnou, a jsou-li rouby njaté, přímobici větve u samého kmene se odříznou (ku konci Cervence), úvazek se odstraní, a štěpované místo se zahrabnickým nožem potře. — Výštelky z ujatých roubů vprůstající v prvním roce se ne-

chají vřesky, těch se nesmí zvláště w studených krajínách ani nožem dotýkati. — Dstatně každého činim pozorňa, aby ujmuté rouby za wčas v hůlce přivázal, neboť když je to zanedbá, často ráte prudký witr rouby již krásně rostouci wplamuje a radost štěpařowa promění se w žalost!

b) W druhém roce. Na stromech blíž země roubowaných se ponechá z ratolesti z roubů wrostlých jen hlavní wětew státi, a i ta se sřizne až na silné zbravé oko; ostatní ratolesti se wřesky odejmou a rány zahrabnickým wostem se zalepi. Tak se i w budoucích letech pokračuje, až se peň na 6 stěwiců wšštky wppůsobí. — Kdo na zrostlých stromích wětwe w koruně roubowal, w druhém roce ratolesti z roubů wrostlé v wppůsobení pravidelné koruny wěsti musí, pročez se wřesky zbytečné ratolesti odřiznou. Kde na tlustých wětewích dwa rouby byly wřazené a oba se ujaly, slabší se odřizne, a jenom silnější se státi nechá.

V sebe ztuffenějšsimu štěpaři se štěpowání wždy nezdaří, pročez kdyby někdy i tobě při roubowání žádný ze wřazených roubů se neujal, strom přece zničen není, neboť je-li strom zbrav, toho samého roku pod štěpowaným místem bujně pruty wřazenou, z nichž nejtrásnější na jaře budoucího roku očkowati můžeš. Takovým způsobem jsem we své zahrabě silně zrostlé stromy očkwal, jakož se každý přesvědčiti může.

§. 25. Kterak sobě můžeme slechtěných jablkových a hruškových stromů dochowati heze všeho štěpowání.

Štěpowání hruškových a jablkových stromů, kteréž ani lopulowaním a očkowaním, ani roubowaním a jiným jakkoliv jmenowaným způsobem sledčtény nebyly, můžeme sobě dochowati takto:

a) Na podzim se w zahrabě wřewoli kus úrodné a wice wšhč půdy, která se aš na 1 1/2 rýče hluboko zryje; paš se urowná a na záhony rozdělí. Wřzy na jaře (tu konci Wřezna) wřberou se ze zbravých, úrodných, nepřilíš starých stromů z prostřed koruny na polební straně roční dřewové wšštrělky, jenž odřiznuté, jestliže až posud jest země nerozmrzlá, spolu swá-

zané uřiznutým koncem do wřdabané řepy se zapichnou, a w suchém šlepě prozatim uschowaji.

Když země docela rozmrzla, wřházi se na připraweném záhoně dle ššněry stružky aš na stěwic hluboké, paš se wozme jeden z roubů do řepy zafřčených, a zapichne se uřiznutým koncem do jablka stromowního, a tak zapichnutý rovnou do stružky se wřadí, nahrnutá země se v roubu přitlačuje, až se stružka wplní. Koneček roubu ze země wřkoulající nesmí přilíš blouhý a s mnohými očky býti, nejlépe jest, když koneček nad zemí má jedno, a nejwíc dvě očka. — Z oček, které na roubu w zemí se wřnacházejí, wřhání kořinky, prozatim ale roub ze stromowního jablka v swému žiwobytí potřebnou ššawu táhne. — Když se jeden roub wřadil, aš na dwa stěwice daleko od něho podobným způsobem řázi se roub druhý, až se celá stružka a celý záhon wřřázi. — W nedostatku stromových jablček mohou i zemské jablka, ano i na křhy pokrácená řepa posloužit, nejlíp se ale hodi stromowní jablka. Wřuby tak wřazené častěji zaléwati se musejí. Dstatně což jsem dřime prawil o čištění a kypčení půdy, o řezání wšštrělků a t. d., platí i zde. —

b) Stromy rozprostirají své ratolesti blíž země. Když se taková ratolest až v zemí ohne, (w Wřeznu) a roční dřewový wšštrček na ní se wřnacházející do úrodné země zakopá, dřewěnou widlicí w zemí se upewní, aby jenom koneček wšštrčku ze země koulal: očka w zemí kořinky puštl, zvláště když část w zemí ležící častěji wadou zaléwán býwá. Na jaře budoucího roku, když wšštrček dřewový předešlého roku w zemí upewněný kořinky puštl, ostrým nožem se od své mateřní ratolesti oddělí, a je-li možno, i se svou zemí se wřzdwihne a na určité místo přewřadí. Stromky tímto dvojím způsobem wřchowané dle mé ztuffenosti náramně do dřewa ženou, jsou přilíš citlivé a tudž netrwalivé, a pročez toto rozmnožowání stromů sledčtých odperoučeti nemohu.

§. 26. Slovo přitele ku učitelům v štěpařství.

W krátkém čase každý se naučí lopulowati, očkowati a roubowati, když:

1. to, co jsem o sšlechtění stromů sepsal, pozorně přečte, a
2. když zběhlého sštěpaře požádá, aby mu to, o čem četl, ukázal.

Čti tedy s pozorností, pozoruj bedlivě sštěpaře při sšlechtění stromů, ponaučuj napotom zaš neumělé, a jistě w krátkosti to w našich horách, kdežto sšlechtění stromů a vysazování sštěpů na nejnižším stupni w celé Moravě stojí, jinak vyhlížeti bude.

Kdyby však některý páu učitel z našeho hornatého okolí o zábném w sštěpařství zběhlém newěděl, at přijde ke mně, a já mu jistě se vši ochotností na divočých stromích všecko to ukáži, což jsem zde sepsal. Pouhé theoretické vyučování o sšlechtění stromů, jak se při mnohých sškolách dítkám uděluje, sškolní mládež nezajímá, ano dítky s newrolostí se učí tomu, čemuž nerozumějí, následovně na chvíli w paměti zachowají, čemuž se s velkým námáháním naučily, a při svém vystoupení ze sškol o sšlechtění stromů ovocných docela ničeho newědi. — Takovým způsobem se dítkám náklonnost ke sšlechtění a vysazování ovocných stromů newstípi a všecka práce učitelova ostane marná a bez užitku. — Dle mého naznání má dospělejší sškolní mládež nejen theoretických, nýbrž we stromovních sškolách i praktických w sštěpařství cwičena býti. — We stromovní sškolce mají dítky samy záhony uhrabovati, sšezky dělati, semena ovocné rozsazovati, trávu pleti, pláne přefazovati a napotom sšlechtiti. — To všecko bude dítky welice zajímáti, ony se na tu hodinu budou těšiti, a co zde samy dělaly, a o čem se samy očitě přefswědčily, toho jistě nezapomenou nikdy wice. — Když se jim sšlechtění pláne dáti, bude srdce jejich radostí plésati, a tím bude náklonnost, wice stromů sštěpowati, w nich powzbuzena. — Zdařilý prvni stromek, kterýž žák sštěpowal, může se mu slíbiti, a při wykročení ze sškol uběliti, aby ho seké na památku wšabil.

Ano dítky, když se samy přefswědčí, jak mnohou práci a osšetřování ovocné stromy žádají, budou sobě wice ovocných stromů wážiti, nebudou kamením a křidly do stromů hlouci, budou i na pastvě dobytka dohledce jejich swěřených bedlivěji strážiti,

aby ovocné stromy na polích wšazené neporušil.

§. 27. O půdě, kterou rozliční ovocní druhové ke svému zdaru žádají.

Pro každý ovocný strom nehodí se každá půda; mnohý strom býwá neúrodným, jiný zase chřadne a brzy hynie, proto že půda jeho mu jest nepřiznivá; pročez zde ubati minim, kterou půdu rozliční druhové k swému zdaru žádají.

a) Jablkoň své kořeny powrchně rozkládá a je hluboko do země nežene; ona sobě i w prostředně úrodné zemi libuje, jen když není tuze mokrá; ona žádá před prudkými wětry chráněné místo, pak ranni a polevní slunce.

b) Hruška své kořeny hluboko do země žene, tedy žádá hlubokou úrodnou zem, a teplé, proti mrazivým wětrům chráněné položení. Když kořeny stromu hruškového přicházi na samou mrtvou hlínu, anebo na samý písek, posidají wětwe jeho.

c) Karlátky, (wibec slivky) nežnou své kořeny hluboko do země, nýbrž pobočné kořeny powrchně rozkládají. Tyto stromy skoro w každé půdě se daří, hojnějšího a krásnějšího však ovoce nesou w půdě dobré, a na místě wýslunim před wětry chráněním.

d) Třešně milují syptou zem a w hýšji topčité položení. W bujně a wštké půdě zahradni nedosáhnou welkého stáří; neboť právě w tom čase, kdyby nejwice ovoce wzdávati měly, počínají od wrchu schnouti, a brzy hynou. Mladé třešňové stromky w nížinách ob rozličného hmyzu (t. p. ob černých listních vši) mnoho trpí, ano i docela zničeny býwají.

Dobytčího čerstvého hnoje docela nešuesou; však ale dobrá lejni země, kal a řetly a z rybníků jim wšborně slouží.

e) Wišně ženou své kořeny toliko powrchně, kerou za wděť každou, byt i trochu mokrou půdou.

f) Wlasťky o řech žene swůj kořeny hluboko do země, pročez se mu prostředně hlubokou zemi nejlip poslouží. W nížinách we welmi úrodné zemi bujně roste než ale mnoho houbowitého dřewa se na něm usadí, a od mrazů mnoho trpí.

W zahrádách můkol sebe stojící byliny a jiné ovocné stromy dusí; pročež se ani do zahrad, ani na pole nehodí, nejlépe se hodí pro vrchy pastvišek.

§. 28. V jakém pořádku a jak daleko od sebe mají býti ovocné stromy rozsazovány?

W zahrádách jest nejprospěšnější, ovocné stromy pořádně w stromotadi, a nebo tak, jak pětka na kostce ukazuje, rozsázeti, proto že w tomto pořádku se nejvíce stromů rozsází a půda zahrabni nejlépe se vzdělávati dá.

W zahrádách mají jablkové a hruskové stromky nejméně na 30, třesně na 25, karlátky a slimy vůbec, též i wísně na 18 střeoviců od sebe rozsázeny býti. U pole a cest mají ovocné stromky ještě jednou tak daleko od sebe rozsázeny býti, aby svým stínem osení polnímu příliš sstoditi nemohly.

Mez ale prostornost mezi hruskovými a jablkovými stromky dá se užítkovati, když se vzdhy mezi dvě jableně aneb dvě hrusky jedna karlátko, rentloba, merunka, wísně a t. d. wsadí; neboť wsazené jablkové a hruskové stromy w prvních 20 letech své celé prostornosti, totiž w měřených 30 střeoviců nepotřebují, ale rentloby, karlátky, a t. d. mezi ně wsaděné w těch 20 letech obyčejně již wyhynou.

Wlašské ořechy mají od sebe nejméně na 60 střeoviců rozsázeny býti.

Mezli se ovocné stromy rozsazují, musí býti jejich budoucí stanovisko náležitě připraveno, což se dělá takto:

Na podzim, když listi se stromů již opadlo a země ještě zurzlá není, natáhne se šňůra, a místa, kdežto stromy státi mají, se vykolkují, pak se vyhází asi na 3 střevice hlubokých a na 5 střeoviců širokých jam. — Při wykopávání těch jam se svrchní dobrá země na jednu, a spodní neúrodná země na druhou stranu hází. Třeba někdo tepru na jaře stromky rozsazovati minil, přece hned na podzim tyto jámy wykopané býti mají, neboť vyházená země zimními mrazy skypří, a jámy wypáchnou. Kdyžby ale stromky hned na podzim rozsazovati chtěl, musilby jámy z příčinu udané nejméně 3 neděle napřed

wykopati. — Tak wykopané jámy se nedají otevřené až do budoucího jara; mezi tím časem se ale svrchní, náležitě silné, a okolo 9 střeoviců vysoké kůly obstarají, a aby w zemi kůl brzy nezhuil, může se špice jeho na 2—3 střevice vysoko povrchně opáliti.

Kde půda, do kteréž stromy sázeti chceme, jest veskrz špatná a mrtvá, tu nic jiného nezbyvá, než jámy na 3—4 střevice hluboké, a na 10—12 střeoviců široké wykopati, dobré země nawoziti a jámy ji naplniti, do které se napotom budoucího rolu, ažby se nawežená země slehla, stromky zasadí. Práce ta jest sice obtížná a, s mnohými výlohami spojená, než ale kdo nechce ovocný stromek zahoditi, a kdo chce neuzitečné místo užítkovati, nesmí se práce a výloh sstítiti, jež mu po čase hojně úroky ponešou.

Kde spodnější půda jest příliš vlhká, tu se k wsázení wyvolí stromy, které své kořeny toliko povrchně rozkládají, t. p. karlátky a slimy vůbec, wísně, ano i jablkové stromy, (není-li jen spodnější půda docela mokrá.)

Stromky se jenom povrchně aneb do žmolinek sázejí, t. j. na podzim se vyhází jenom na jedno pýchnutí rýče hluboké. a na 4—5 střeoviců široké jámy. Na jaře se do nich narází kůli do země, k těmto se stromky přistavi, kořeny jejich se rozprostrou, a dobrou přichystanou zemí asi na 6 palců vysoko se přikryjí. Pak se udělá okolo stromů přihazováním jiné země náspichy, kteréž po čase, když se kořeny více rozšířily, naweženou zemí zvěššeny býti mohou. — Tyto náspichy mají do sebe to dobré, že přílišná vlhkost od stromů se obtahuje, a stromům neschodí.

§. 29. Který čas, a kterak ovocné stromky ze země se vydobývají a přesazovali mají?

Stromky ovocné se ze země wydobývají a na určité místo přesazují buď na podzim na začátku listopada, když listi stromů opadlo, anebo brzy na jaře, dříve než mraza w stromích obíhá (tu konci Března.) W teplých krajinách jest prospěšnější, ovocné stromy na podzim rozsazovati, neboť přesazené stromy svým kořínky w zemi hned

na podzim se ujímají a brzy na jaře vyháňjí a rostou. — W studenějších krajinách jest rábno, stromy owocné wšdy jenom na jaře rozřazowati, nebo w studenějších krajinách podzimel stromům není tak příznivý jako w nižších teplejších krajinách, pročej stromky jsouce na podzim rozřazeny, kořinky svými pro zimu w zemi se ujmouti nemohou, a při tuhé zimě docela zmrzají. — Když se stromky ze země wydobývají, jest opatrnosti zapotřebi, aby se kořinkám neublížilo, a peň se neporušil. Wydobývají se ze země stromky takto: Asi na stěmic zděli wyhrpne se okolo stromků kolečko, pak se opatrně kopá, až se všedky kořinky odtrýjí, má-li stromek kolní kořen, (t. j. ouen, který wedlé kolu přímo do země žene) obrhne se mu rýčem opatrně, a poboční báleko sáhající kořeny tak se zkrátí, aby na stěwic blouhé ostaly, a pak se stromek ze země wytáhne. — Jáma pro stromek wykopaná se wyčistí, lůl na půlnocní straně se zarazi, a něco úrodné země se do jámy nahrne, kteráž w jámě se ušflape, aby kořeny stromu na mrtwině neležely. — Nyni se vezme stromek do ruky, a prohlédnou se jak kořeny tak i koruna jeho. Stromkům, které krásně pobočné a wlasové kořeny mají, užijce se kolní kořen docela, při stromkách ale, které jsou w kořenách slabší, řízne se kolní kořen tak, aby jenom asi na tři palce blouhým ostal. Na pobočných kořenách se všedky porušené částky odříznou a pšlíd blouhé se zkrátí. Všedky řezy na kořenách se štkmo dělají a kořeny se hladce řízují. W koruně se 3—4 proti sobě stojící větwe k založení rábné koruny ponechají, hlavní větwe se řízne až na 4—6 ol, postranní větwe se říznuou na 2—3 oka, ostatní větwe se všedky u samého kmene odříznou a každý řez w koruně zahradnickým wostem se zalepi. — Ostatně to záwisi od kořenů, jak mnoho větwi stromku se má ponechati, anebo jak mnoho se jich má odříznouti; neboť čím štknější jsou kořeny, tím více větwi a ol se ponechati může, čím ale slabší jest stromek w kořenách, tím více w koruně pořezán býti musí. Takový stromek, jehožto dřewa w koruně při rozřazování pšlíd štkeno bylo, zřko-

wati, wyžije se, a buď málo a pozdě, anebo docela zábného ovoce nenese. — Stromkům, které na podzim rozřazowány býwají, w koruně docela ničehož se neřeže; toto řezání dle wyšše udaného pravidla teprw na jaře se wykonává.

Při přerřazování třesňowých stromků jest pozorowati, že jejich hlavní větwe se nesřežou nikby, a poboční větwe se říznuou jen málo. —

Stromek nemá nikby hloub do země vsazen býti, než přeb tím byl stál, a jeho nejwrdnější kořeny musejí na šest palců wysoko zemi přikryty býti, pročej se stromek w kořenách a w koruně náležítě škezaný napotom postawí do jámy a pozoruje se, jak hluboko stojí. Kdyby stromek hloub než přeb tím stál, z jámy se wyzbwíhne a stranou obloží, do jámy se ale země přihrne a mírně přišflápně; paklby stál mělčeji než přeb tím, z jámy se hlíny až k náležítě hlubokosti wyběče.

Když se všedko to pozorowalo, stromek se na polební straně u kolu postawí, kořeny jeho na všedky strany do kola se rozprostrou, a dobrou zemi, která při wyřazování jam s wrchu brána a stranou obdlábána byla, na několik palců se wysoko zashypou. Tato země přsty mezi kořeny mírně se přitlačí, aby nikde dutého (prázdneho) místa nebylo, pak při suchém powětří se zaleje, aby zalitá země kassí se podobala; pak se opět země přihrne, až se jáma wyplní a při panujícím suchém powětří opět zaleje. Je-li půba, kde stromek byl vsazen, více wlhá, se stromku se tolik země nahrne, až se nášpa čili náhrobek stane. Je-li půba více lehá, piščitá a suchá, okolo stromku se nechá prohlubinka, aby stromek jako w míjce stál, a wlkost k němu se šahowala.

Bo vsazení se stromek buď powříštem, aneb wrbowým prutem ke kolu přiwáže; wšak jenom zwolna, jinak by se strom oběštil mohl, t. j. kdyby strom hued po swém vsazení pewně ke kolu se přiwázał, a země na kořenách by se hodně zefedla, na kořenách by prázdňá čili dutá místa powstala, a stromek by zhyunl.

Teprw po několika týhodnecch, když se země okolo stromku zefedla, země se okolo stromku ještě zefšlape, a stromek asi na půl štkewice pod korunou powříštem řízem mezi

tolem a stromkem zatočeným (aby se kmen o kůl nešel) ke kolu silně přitáhne. Kůl nemá nikdy až do koruny stromků sáhati, sice při větře větve do kolu tlou, a tím kůra jejich poraněna bývá.

Pařezky v prvních měsících po vysazení ovocných stromů suchá povětrnost dlouho trvala, musilo by se mírným zaléváním (zvláště v suché půdě) napomáhati, jinak by přezazené stromky buď ve svém zúřtu zpátky zůstaly, buď zcela zhybnuly.

§. 30. Kdo nuceu jest, k vysazení potřebné stromky koupiti, nač má hlavně pozorovati?

Kdo nuceu jest, ovocné stromky k vysazení potřebné koupiti, musí, aby oxidogen a ve své nabídce sklamán nebyl, hlavně na to hleděti:

1. Aby stromky v příliš tučné zahrabné půdě, aneb v příliš teplé krajině vychovány nebyly.

2. Aby jak na kmeně, tak i na větvích docela zdravou a neporušenou kůru měly.

3. Aby v koruně řezem poškozeny nebyly.

4. Aby hojnost kořenů, zvláště kořenek vlasových měly.

5. Aby pláň za štěp nekoupil, a pročej jest třeba, štěpované místo náležitě prohlédnouti, a potřebné stromky oboustranných štěpků kupovati.

6. Aby koupené stromky takové druhy ovocné nešly, o nichžto přesvědčení máme, že se v tom položení a v té půdě, kam stromky přezazeny budou, daří.

Ještěliže stromky zdaleka přiváženy aneb přinášeny býti musejí, bedlivě se na to hleděti má, aby kůra jejich se neporušila, a aby kořeny jejich do volného vzduchu a do slámy zavázány byly, neboť to velmi stromkům škodí, když kořeny jejich paprskům slunečním a větru, byť jen na krátký čas, jsou vystaveny.

Kdo stromky ze země vydobyté toho samého dne vsaditi nemůže, musí ve stínu velkého stromu jámu vykopati, do ní stromky s kořeny šikmo položiti, a zemi přikryti; pročej nemá žádný více

stromků ze země vydobytých, než toho samého dne rozsázeti může.

§. 31. Kterak se mají ovocné stromky po svém rozsazování řezati?

Kdyby jabloně, hrůškové a slivoně mladé stromky po rozsazení samy sobě beze všeho ošetřování ponechány byly, mnoho dřevěných větví by vyhnaly, a teprve po mnohých letech ovoce by nešly; pročej ještě po tři leta po rozsazení na stanovišti řezány býti musejí.

Není možno tuto všecky zvláštní páby uvést, kterak by se toto tříleté řezání diti mělo; pročej se řídíme těmito všeobecnými pravidly: Bynaložme všemožnou péči na to, aby strom řezáním kulatou, anebo vejčitou, větvemi nepřeplněnou, řídkou korunu měl, a brzy ovocné dřívko nasazoval. Pročej všecky větve a ratolesti, jenž k vypůsobení řádné koruny jsou buď nevhodny, buď zbytečny, všecky větve vnitř do koruny běžící neb se křížující, jakož i všecky poškozené výštelky (zlobějí) v těchto třech letech k vypůsobení pravidelné koruny odříznuty býti musejí.

Nepříhodnější čas k řezání stromků jest jaro, dřívce než míza v nich vystupovati počne. Začne se u stromků ovoce slivového, pak se přikročí k řezání stromků jabloňových a hrůškových.

Obnože z kořenů vyhánějící, jak mile vzniknou, i hned od kořenů se odříznou, a ota z pučů vyhánějící hned odštípnouti jest třeba. Je každým řez se hladce stříže, a štěpkářským nástrojem se zamázne, rozumní se bez upozornění.

Když rok po rozsazování stromků ovocných uplynul, v prvním jaře počnou se stromky k vypůsobení pravidelné, kulaté aneb vejčité koruny opět řezati, a sice:

a) Stromkům se tím více hlavních větví, a na jednotlivých větvích tím více od ponechá, čím silnější kořeny mají, a čím silnější dřevěné výštelky vyhnaly. Čím slabší ale strom jest jak v kořenách, tak i ve svých ročních výštelcích, tím více se má střížati, by tím všedku svou potravou k úplnému zúřtu svých kořenů

a stromě ponechaných větví a ol obrátiti mohli.

b) Hruškovým a jablkovým stromům, které bujně rostou, a slusnou korunu zakládají, v prvním roce se 4—6 do kola řádně rozestavených větví ponechá, a ty se až na 4—6 ol skiznou.

c) Když z ptkozeného zřístu stromu pozorujeme, že se bude kouli pobobati, z prostředku vytkne se jedna (i více) hlavní větev, zvláště jsou-li stromky v prostředku tuze husté (což mnohým jablkovým stromům jest velmi prospěšno).

d) Když z ptkozeného zřístu stromu pozorujeme, že se bude pobobati ve jci, anebo pyramidě, (jako při hruskách) prostřední hlavní prut nechá se státi, jenom se skizne 8—10 ol, též se vůkol něho řádně rozdělené 3—4 větve poboční ponechají, které se na 3—4 oka zkrátí.

e) Stromům slabě vyháňjícím se jenom 3—4 větve, a na nich toliko 2—3 oka ponechají.

f) V druhém a v třetím roce rozřazené stromky již častokráte ovočných prutů nasazují. Tyto ovocné pruty se poznají po okách zhusta při sobě stojících. Tyto ovocné pruty v druhém roce se až do polovice skiznou. Jest-liže v příštím roce nový prut vyžene, a opět se do polovice skizne, vyrostou z něho ovocné proutěky, kterých se více nežem dočkat nesmíme.

g) Jest-liže mladé stromky příliš do dřeva ženou, ovocných větvíček ale hub málo, aneb docela žádných nenasažují, v druhém a v třetím roce se hlavní větve až s pobočními skiznou, a poboční větve se na 8—10 ol zkrátí.

h) Karlátky a vůbec slivy z mladí bujně ženou, teby se jim při řezání hojně ol ponechá. Tyto stromy mnoho trní nasazují, které se jim v druhém roce vyžije. Ostatně bývají tak řezány, jako stromky jablkové a hruskové.

i) Křesňové stromky i po svém rozřazení nože nesnesou, neboť jim každé řez telot lí, a brzkou zlázu přitahuje. Jest ale přece něčto přinucen křesňové stromky řezati, ač toho učení na jaře, nýbrž raději v létě, kdežto se dle mé

zkusenessi rána stromku zasazená lépe a spíše zahojí.

Při vypisování pravidelné koruny odporoučí mnozí štěpat, aby jednotlivé větve tak vedeny byly, aby zhůru rostly a dolů k zemi se nesvětšovaly. Než ale právě ty větve, které dolů k zemi jsou svěšlé, dle mé zkusenessi jsou nejúrodnější na celém stromě, a tak říkáje každoročně ovoce nesou. Rozumná příčina toho až posud jest neznána. Důvsem že na polích a vedlé cesty takové stromy vysazovány býti nemohou, než ale v zahradách, ačkoliv svým stínem pod sebou hubí všecko, pro svou úrodnost se vyplácejí velmi.

§. 32. Mladým stromkům jest velmi prospěšno, když se jistým mazem mažou.

Když se mladé stromky jistým mazem mažou, pak zbujni, štěrbiny na stromech se zamáznou, čímž se zabrání, že rozlčený hmyz se do nich nasadí, a stromkům škoditi nemůže. — Každý znalec cení mladý strom podle kůry, čím hladčí a zdravější jest kůra jeho, jak na lmeně tak i na větvích, tím zdravější, trválnější a úrodnější jest strom, tím krásnější ovoce nese, a hle! taková hladká a zdravá kůra se vypisová, když mladé stromky po několika let po sobě jistým mazem se mažou.

Tento maz připravují takto: Z vypáleného nehasseného, wšat na povětří rozpablého a napotom na prach ztlučeného wápra vezmu $\frac{1}{6}$ díl; ze žluté hlíny (t. j. takové, z nížto se obyčejně cihle dělají) $\frac{2}{3}$ dílu; čerstvého krawence $\frac{1}{6}$ díl, pak trochu drobounčého prosetého písku. To všecko smísí se dohromady, a woden zadělá, až z toho jest tuhé těsto.

Brzy na jaře po wložném deseti wezme se slamený wěchet, kmen i tlustší větve jeho tím wěchem se dobře utrou, obřávající kůra se seřkrabe, pak se připraveným mazem kmen i větve jeho mažou.

§. 33. Kterak starých stromů se hleděti má?

Často se wynachází w našich zahra-

bách staré stromy, které bychom sobě pro dobré ovoce na delší čas rádi zachovali. Zachováme je sobě, ano i tyto zmládnou, když se toto pozorovati bude:

a) Když se jim vše suché a špatné dřevno, ano i něco z čerstvého dřeva ovocného, kterého starý strom vyživit nemůže, odejme.

b) Když vobní výstřelky, které z dřeva starých větví vyrostají, necháme, je pravdělně řekeme, staré větve ale na místě, kde vobní výstřelky sebi, zcela obřizneme.

c) Když staré stromy rozpuťou a okoralou kůru mají, ta se nějakým tlustým a tupým nožem, anebo tupým pořizem dočista s nich seštrabe, a peň, jakož i tlusté větve se omažou. Máz v dřívějším S. popsaný se vodou tak rozředí, ažby se jim starou štetkou strom potřítí dal; anebo se k tomu zvláštní máz ubělá, jenž se dělá takto: — Wezme se čerstvé vypálené vápno, a v hnojnicí se uhasí, které se napotom s hlinou v stejné míře smíchá. Místo hlíny může se na prach ztlučených šagi přimíchati, a sice tolik, až se z toho nahustlý máz ubělá, který se štetkou dobře natíratí dá.

d) Jsou-li staré stromy buté, pak se nahnilé dřevno až do dřeva zbravého vyštrabe, vymaže, a prázdne místo se hlinou, vodou rozdělanou, zcela vyplní, aby voda desťková více se tam stahovati nemohla.

§. 34. Zdalíž se má prostrannost mezi stromy vzdělávati, anebo trávnikem ponechati?

Již dávno jest rozhodnuto, že velmi užitečno jak pro stromy, tak i pro majetníka zahrab jest, když se prostrannost mezi stromy, zvlášť za útlého věku, pluhem neb rýčem vzdělává, a rozličnými rostlinami suchými rostlinami vysazuje, anebo když se jetelinou, miffantou atd. zaseje.

Takovým vzděláváním se země typí, a následovně kořeny stromů se více a volněji rozkládají, častěji hnojením se půdě síly dobává, a když se prostrannost suchými rostlinami moudře posází, roční užitek výnos trávy stonásobně

převyšuje. A třebaž někdy se stalo, že při rytí půdy nějaký kořien stromku se odryl, což na tom? V takové sypčené a vzdělané půdě se obrytý kořien lehce dosadí. — Však ale vždy jest opatrnosti třeba, aby při rytí půdy se ani stromkům, ani jeho kořenům neustobilo. Štoba se ale nestane, když se práce vykonává takto: — Jak daleko kořeny každého stromu dosahují, tak velké kolo okolo stromu motyčkou ubělej. Jak daleko kořeny jsou rozloženy, utáže tobe koruna stromu, která vždy v stejném poměru s kořeny stromu jest. V tomto kole půba jenom mělce a povrchně se vzdělává, a čerstvým bobytčím hnojem se nehnojí nikdy.

Čím v tomto kole hnojití máš, dozvíš se brzy. Dstatní prostrannost čerstvým bobytčím hnojem pohojena býti může.

§. 35. O hnojení ovocných stromů.

Mají-li ovocné stromy bujně růsti, a hojného vydávati ovoce, musí se půba, jak daleko kořeny stromu dosahují, aspoň každých třech roků hnojití. Toto hnojení stromů mnoho za zbytečnou věc považují; než ale dejme tomu, žeby někdo po 15 let roků po roku ustavičně na jedno pole, bez všeho hnojení jito rozšíval; jaký užitek vydá pole to v patnáctém roce? Jistě žádný!

Tak i půba, kdežto strom jest vsazen, musí posledně mrtvinou se státi, když strom svými kořeny po dlouhá léta vsedu sílu z ní vytáhá, a půba hnojením žádně posily neobdržela. — Než ale čerstvý bobytčí hnoj stromům, zvlášť při jde-li na kůru kmene a na jeho kořeny, náramně škodí; a pročť jest zapotřebí, aby každých pět stromů přiměřený hnoj pro své stromy sobě zaopatřil.

Tento stromům užitečný hnoj, který se k o m p o s t (michaný umlelý hnoj) nazývá, připravuje se takto:

Shromáždij sobě bláto z voznicí veřejných cest, anebo bláto z rybníků, z kety atd., přimíchej spuchlé dřevno, brn, pletou trávu ze zahraby, nať, dobrou hrabanku z lesa, kusy staré kože, a co jiného dostati můžeš, a co brzy hnuje; to všecko smíchej s dobře uležným hově-

zim hnojem, hnojivou vobou často polí-
vej, několikrát v roce přehob, a dobře
uležetl nechej.

Když toho potřeba žádá, aby se
stromům čerstvé potraviny udělilo, obhrne
se v kole již v předšlém §. popsaném
země na 4—5 palců hluboko, a místo
ni jak baleto kořenů stromu dosahují,
připravený hnůj se rozdělí. — Mnozí
jsou toho mínění, když na pozemí stromy
své kolem až na samý kmen čerstvým
hnojem obloží, že je tím způsobem před
mrázem uchrání, a jejich úrodnosti přispějí;
anebo když s kořenů zemí obhrnou a
čerstvý hnůj zrovna na kořenů položí.
Tím a podobným hnojením svým stro-
mům náramně škodí, neboť kůra a ko-
řenů stromů zrezovají, stromy napotom
chřadnou a hynou. — Takové hnojení
stromů v našich hornatých studenějších
krajinách tím více jest škodlivé, proto že
ve stromích tak pohnojených na jaře míza
přilís ranně vystupuje, pupence a květ
se časně rozvíjejí, a pak zimou zkázu
berou.

Dle té ztuffenosti jen jediný ovocný
strom čerstvý dobytčí hnůj dobře snese,
a sice strom karlátkový, když se na
pozemí, nikoliv ale na jaře pohnojí.

Kdo zem s kořenů stromů ovocných
obhrabe, a kořenů hnojivou vobou po-
lívá, aby úrodnost stromů zvýšil, ten
je zničil. Toho se tedy každým bedlivě vy-
stříhej.

§. 36. Kterak se neúrodné stromové
donutí, aby ovoce nesli?

Když mladé stromky přilís bujně
rostou, ovoce vřstát žádneho nenafazují,
anebo když s nich ovoce před úplným
vyzráním odpadne, jižž toho příčinou jest
přerobná půda. Tomu se pomůže takto:

a) Jak baleto kořenů stromů dosa-
hují, tak baleto se země na 4—5 palců
hluboko na pozemí obkopá, a odstraní,
a místo ni jalovější země se přiveze. Mno-
hem prospěšnější vřstát bujněmu stromu
jest, když se mu žilou puští, což se dělá
takto: — Na jaře se kůra jak na kmeně
tak i na klustřích větvech ostrým nožič-
kem protřzne (na kmenu se pod korunou
počne a tento řez až k zemi se táhne),

vřstát ale jest vždy opatrnosti třeba, aby
se do dřeva nezakřizlo.

b) Když ale strom ve svém zrůstu
zpátky ostává, docela žádneho ovoce ne-
nafazuje, ostatně ale uemocným není,
obyčejně toho příčinou bývá neúrodná
a jalová půda; pročž se země hubená
na 4—5 palců hluboko obkopá a od-
straní a stromovní hnůj dobře popsaný
se naveze, čímž se stromu k úrodnosti
dopomůže.

§. 37. O hlavním nepříteli ovocných
stromů.

Hlavní nepřítel ovocných stromů
jsou housenky, které pupencům, listu,
květu a kůře stromovní náramně škodí,
a často i celé zahrady ničí. Kdo chce
tedy své stromy zkázu uchrániti, a šká-
vnatého ovoce požítvati, musí nevyhnu-
telně housenky sbíratí.

Nejpřihodnější čas se sbírání hou-
senek jest zima, nebo brzo na jaře. —
Na pozemí listi se stromů opadá, a na
ratolestech stromů neostává ničehož, krom
housenčích hnůž, t. j. stočené opředené,
a pavučinou na ratolestech upevněné
listi, v nichžto vajíčka housenčí se vy-
nácházejí. — Tyto housenčí hnůžba se s
ratolesti pozorně sejmu, do nějaké ná-
doby anebo do pytle se shromáždí, a
pak se spálí. Tyto housenčí hnůžba nes-
mějí v zahradách po zemi se rozhazo-
vati, proto že i na zemi by se housenky
vylíhly a na stromy zpátky ležly. —
Sbírání housenek nemá se obdláhati až
na teplejší jarní dny; neboť jak mile
teplejší jarní slunce se utáže, ihned hou-
senky z vajíček vylézají, a jsou-li jeben-
kráte po stromě rozlehlé, nitbo se již
více nezmocní. — Není vřstát vřsteka
práce již skončena, když se se stromů vřs-
tých housenčí hnůžba sebraly; neboť i tlustší
dřevo ratolesti se prohlédnouti musí, žbali
se na něm vajíčka housenic prstěnkových
nenácházejí; neboť motýl vajíčka v po-
době širokého prstena na dřevo ratolesti
klade, a jistým mazem pomáze, tak, že
prsten tento jako rohy tvrbý jest, a tu-
pým nožem seřtrabán býti musí. — Kdy-
bychom při sbírání housenek takové pr-
steny byli přehlídli, vylezly by z nich

houšinky prsténkové na jaře za chladného rána aneb po dešti, jež v chomáčích pohromadě nacházíme, které nějakým tlustým dřevem snadno zničiti můžeme. — Chomáče houšenek ale, které rukou bosáhnouti nemůžeme, zničí se takto: Wezme se trochu luklavého tabáku, pať něco česneku, k tomu se přidá luhu aneb popele; to všecko se dohromady svaří, a do nějaké nádoby seje. Pak se vezme dlouhá hůl, na konec se přiváže kus starého a nepotřebného plátna, které se v připravené vodě dokonale smočí, a jinž se napotom chomáč houšení potře.

Přirození plenitelové tohoto hmyzu jsou ptáci, zvláště ptáci zpěvní, a když zahrada ptactvem oplývá, houšinky nikdy se tu příliš rozmnožiti nemohou. Pročež ve školách se má mládeži přislíť zakázati, aby ptáci hnízda neřazovali, vajíčka a mladá ptáčky nevybírali, a pakli by zákaz nepomohl, mělo by se i trestem zakročiti. Kdo ptáka, k. p. sýkora, zimního času pozoruje, přesvědčí se, že bedlivě všechy větve a ratolesti ohledává, a s ratolesti na ratolest přelétá. Patrá totiž po vajíčkách houšeních, a po celou zimu se tímto hmyzem živi. Jak mnoho tedy zmaří jebiny pták sýkora tohoto hmyzu stromům ovocným nejvšš škodného? — Přislíť tedy ať zakázáno jest dětem v zimě ptáky sýkora a jiné do truhlíček chytati.

§. 38. Kterak se mají mladá ovocná stromky proti jiným nepřátelům, mravencům, zajícům, proti mšicím (listným veškám) atd. chrániti?

a) Proti mravencům. Brzy na jaře vyšlují mravenci na mladá stromky, aby na větvičkách a na ratolestech jejich své vajíčka kladli; později ale láká mravence k návštěvě na korunu stromovní ona slabká mešovitá štáva (ruba), kterou častokrátě listi jest potřeno. Tato návštěva mravenců jest mladým stromkům nejvšš škodlivá; neboť na jaře vyklusují pupence květné, později žerou listi stromů (zvláště třesni) a pak, což nejškodnějšího pro mladá stromky jest, pouští svůj ostrý a palčivý trus na kůru stromovní, a tím hubí a v trát-

tém čase i zničí stromky mladé. Kde vůkol mladých stromků mraveniště se vynacházejí, mravenci buď většou vodou neb jiným způsobem se musejí zničiti, stromky pak ale se tak zaopatiti, aby mravenci na ně nelezli. — Já chráním své mladé stromky proti mravencům s dobrým výsledkem takto: — Koupiť u kupce rybího tuku (Fischtran), kterým na kmeně stromu dva široké prstény namažu, jeden prsten blíže země, a druhý prsten pod korunou. Mravenci, jenž příliš citlivých čich mají, zbalují se prstenům těchto.

b) Proti zajícům. V zimě, když zmrzlá země sněhem přikrytá bývá, běhají vyhladovělí zajáci po pokrmu, ohryzují kůru mladých stromků, které napotom nevyhnutelně hynou. Proti zravým hostům těm musí býti mladá stromky chráněny a sice: 1. Na podzim kmen těchto stromků se do slámy zaváže, ob země tak vysoko, jak vysoko by zajíc dosáhnouti mohl; anebo 2. se kmen v té samé výšce jiným mazem potře, který maz se takto připravuje: Wezme se žluč a krev krawská, k tomu se přidají chlupy krawské, psi lejno, kousek vápna a něco žluté hlíny, z čehož dohromady se řídké těsto udělá, kterým se kmen stromu starou štetkou potře.

Běda plánu a mladým stromkům štěpovaným ve školce, jest-li se do ni zajíc dostane! Všechy stromky, kteréž do slámy nezavázané nad sněhem nalézá, tak obkouše, jakoby nožem obříznuty byly. Nejlepší ochranou školky proti zajícům jest dobrá ohrada, a zavazování mladých stromků do slámy. — Ovšem to mnoho práce stojí, všechy mladá stromky do slámy zavazovati; ale co platno?

Těti prostředek, jinž se neohražená školka stromovní proti zajícům chrániti může, jest: Kolem školky natlukou se do země koly, ať na 1½ lotte vysoké; pak se zaopatiti šňůra, která se kolomáží potře, a na koly uperou tak vysoko, aby nad sněhem několik paleů vysoko natažena se nalézala. Na šňůru se zvolna naváže dlouhého péří. Smrad šňůry a péří větrem se klátící bojácného zajíce snadno objene.

c) Proti mšicím. Na listí slivových, jabloňových a třešňových mladých stromků nalézá se častokrátě hmyz, tak zvané mšice, na jabloňových a slivových stromích barvy zelené, na třešňových stromích barvy černé. Kde na stromech tento hmyz se nasadil, tu se listí sklácí, žlutne, mladé roční pruty schnou, strom chřadne, a bez pomoci často i hyne.

Tento hmyz se zvláště jedlně sruabla-
vým kouřem, a sice: vezme se roh z kopita koňského (k dostání u každého kováře) pak kusel starého sutna, trochu tabáku, zhuště dřevě z vrby a jiné věci, které napáleny jsou, náramný sruab působí; to všecko dá se do hrnce na řezavé uhlí, a stromky tímto hmyzem ob-
tížené se po několik dní po sobě podkukují, až mšice zhytnou.

d) Chroustí mladým stromům škodliví jsou, mají se se stromů stěpati a zničit. (Zimní se husy rády krmí.)

e) Sněh a jini, příliš mladé stromky obtěžující a je lámající, má se též opatrně se stromů střípati.

§. 39. Kterak se mají churavé stromky léčiti?

Z stromky ovocné jsou rozličným nemocem podrobeny a když se churavým stromům za včas nepomáhá, nějaký čas chřadnou a poslepu hynou. Pročež zde ubatí minim, která by se churavé stromky léčiti měly.

Když na stromě kůra neb dřevě jest pokážená, tu se všecko, což pokáženého jest, až do živého ostrým nožem vytkne, a rána se zahrabulickým voskem zamázne. Tímto způsobem hojí se: a) rak; b) houba, když se na stromě nasadí, a z ní bez přestání ostrá vlhkost se prýští; c) souchoť, když jednotlivé části stromů usychají aneb hyní; d) když klíčí klovatína teče, t. j. když se míza mezi dřevem a lýčím stromu rozleje, a pak na povětří jako smůla hustne.

Když se mladé stromky buď větrem, buď tíží ovoce roztrhnou, opět brzy rostou, když se roztrhnuté části spojí, sváží, a rána zahrabulickým voskem se potře.

§. 40. O česání a uschování ovoce.

a) Zralé ovoce se nesmí česati při velké povětrnosti a v dešti, nýbrž za pěkného počasí; ani brzy z rána, dokud rosa trvá, nýbrž když rosa již uschla.

Když ovoce dozrálo, jsou větve a ratolesti příliš křehké, a snadno se zlomí; pročež na stromy pro ovoce nelez, abyš větve násilně nerozlámal, aniž těžkých řebříků na větve neklad, nebo tím se mnoho větví a ratolestí poruší, a stromům se velmi uškodí, použij k česání ovoce dvojitého řebříku, kterého na stromy klásti nemusíš.

Letní neb rané ovoce nesmí se nechat na stromě přezrát, proto že zmočnění anebo zhuštění, a tím chut ztratí. To se česati musí několik dní před úplným vytrápením. Podzimní a zimní ovoce tepru ulčením dozrává, a tenkrát tepru má se česati, když některé listy stromu žlutnou počínají; po sv. Václavě.

Zralé ovoce jednotlivě se stopkou opatrně rukou sejmi, varuj se ovoce násilně strážati anebo strážeti, neboť násilným třesením, zvláště mladých stromků, se v zemi odtrhují vlnové kořinky, ovoce se uaráží a v brzkém čase hnutí počne; strážením ovoce větve i ratolesti se poraní, a stromu se náramně uškodí.

b) Podzimní a zimní ovoce se po česání ukládá na suché místo, které však častějším otviráním oken se nechá provětrati. Zde může po několik neděl na hromádách ležeti, aby se dostatečně vy-
pařilo; pak když tužší mrazy počínají, v suchých, mrazím nepřístupných sklepích, anebo v komorách na prknech nab sebou položených, jedno vedle druhého bez všeho podkladu se položí, a začasté se přehlíží, aby nahnilé se odstranilo, a zdravého ovoce neukazilo.

Co se zvláště karlát a burančí týče, ty se pro zimní takto uschovati mají: Na podzim se na stromě vybírají zralé, však nepřezralé, velké, tvrdé a nepuklé karlátky a buranče, které se opatrně se stopkou se stromu sejmou. Tyto se lehce jako růžence navážou na vložované nití, a ty růžence se napotom buď na půdách pod stěškou, mezi okny ve světnici, aneb i v suchých komorách

rozvěsti. Při uvážování jest pozorovati, aby každá karlátká swobodně wšela, na druhé neležela, ani o druhou wětrem se netloukla. — Tímto způsobem jsem čerstvé karlátky a durance při dobré chuti až na jaro zachował. Druhé způsoby karlátky čerstvé přes zimu zachowati, t. p. w soubkách we wobě atb. odporoučeti nemohu, proto že tak uschowané karlátky swou dobrou chuť docela ztrácejí.

§. 41. Víno ovocné.

Wino ovocné se dělá z hrussek a jablek stromových. Každý druh stávnatých hrussek a jablek, zvláště kyselostných, hodi se k děláni wina ovocného. Dle udání mnohých má z missensých jablek nejlepší wino býti, čehož jsem sám nezkušil. Z ze zmrzlých jablek a hrussek velmi dobré wino se tlačí; z hrussek wšak mnoho wina není. — K děláni wina ovocného berou se nejlip zimní jablka a hrusky. Několik i z letních jablek a hrussek, když mončné nejsou, wino se dělati může, přece toho zábrnému neradím; neboť wino z letních jablek a hrussek není zdrawé, a nebdá se dlouho držeti. — Wino ze samých hrussek jest příliš mdlé, a ze samých jablek příliš kyselé, nejlépe sobě poradí, kdo jablka s hruskami smíchá, o čemž později.

Wino ovocné jest občerstvující, zdrawý a laciný nápoj, a proto jest radno w nassích hornatých studenějších krajinách, kdežto winný kmen se nebaří, a kdežto hroznowé wino drahé jest, dle příkladu Štýrska atb. sobě tento občerstvující nápoj dělati, aby w nassích horách nemírné, tělo i duši hubici, požiwání tožalky přestalo.

Mnohý jest přiučen, hned na pobzím obchodníkům (překupníkům) za laciný peníz své ovoce wyprodati, proto že na zimu pro ně žádné schránky nemá; a jiný sobě svých sklizených hrussek a jablek newázil, proto že jich při úrodě ani za laciný peníz odprobatl nemůže. Doufám wšak, že mnozí sobě svého ovoce více wážiti budou, když se přesvědčí, kterať ho děláním wina zpeněžiti mohou. Z jedné malé putny jablek ubělal jsem 10 mášů předního, a 10 mášů zadního

wina. — Dejme tomu, žeby se máš předního wina za 4 grosse wid. čísla (šajnu), a zadního wina máš za 2 grosse wid. čísla prodal; tožby se za malou putnu jablek ztržily tři zlaté. — Kdož počítati umí, lehce pochopi, že své ovoce děláním wina velmi zpeněžiti může, a k tomu wšemu se wino ovocné w sudcích lehčeji dá uschowati jako ovoce, které často krate při wšší opatrnosti se nalazi, a bez wšeho užítku se wyhobi; wino se dá udržeti na jaro, kdežto jádného ovoce ke swému občerstwení nemáme; ba ono se dá udržeti kolik roků. — Děláni wina ovocného nežádá mnoho práce, není s mnohou obtíží spojeno, zvláště když jsme sobě potřebných nádob a potřebných nástrojů napřed již zaopatřili.

§. 42. O nástrojích a nádobách k děláni wina ovocného potřebných.

K děláni wina ovocného jest rozličných nástrojů a nádob zapotřebí, a sice: 1. Džbery k tožloutání ovoce a pro stáwnu tekuci. — 2. Čekani čili lis winní. — 3. Sudy rozlité welskosti, které dříve dokonale wyčistěny býti musejí; nejlip se hodi sudy, které dříve hroznowým winem naplněny byly. — 4. Slíněné láhwe (flasse), t. j. takové, w kterých obyčejně mineralni woba se prodává, a které we wěšších kupcowstých krámích za lewný peníz lze dostati; neboť dle mé zkušenosti se dá wino w slíněných láhwích déle udržeti, a jest z nich i chutnější, jako z láhwi sléněných.

§. 43. Kterak se má ovoce k děláni wina pripraviti?

Zimní jablka a hrusky, poněwadž delším ležením teprw úplně wyzrají, nesmějí hned po česání k děláni wina potřebowány býti. Pročez se jablka a hrusky, z kterých wino dělati chceme, w suchém místě na pobloženou slámu na hromady položí, a pat se očekává, ažby při úplně stádké stáwě se nalézaly. Hrusky nesmějí zhnětkti, a jablka nesmějí scwrklé býti. — Když ovoce ležením úplně dozrálo, na hromadách se prohlédá, položené a nahnilé částky se nožem obtížnou,

a ovoce moučné se docela odstraní, proto že na víno se nehobí. — Víno ze samých hrussek, jakož jsem se již zmínil, jest příliš slabé a mdlé, a nebá se delší čas udržeti; naproti tomu ale víno ze samých jablek jest příliš kyselé; nejlíp tedy sobě poradí, kdo hrusky s jableky míchá, a sice 3 díly jablek a 2 díly hrussek; anebo 3 díly jablek a 1 díl planých hrussek; anebo 4 díly dobrých slabších hrussek, a pátý díl planých jablek.

§. 44. Nač jest při dělání vína ovocného pozorovati?

Když ovoce připraveno, a tak, jak dříve praveno bylo, promícháno jest, dá se do silných džberů, a připraveným tlustým dřevem na drobné kousky se roztlučé. Ovoce se nesmí tak utlouci, aby z něho kafe byla, proto že z takové kafe těžko se šťáva vytlačí, a víno se těžko čistí. Ovoce na drobné kousky roztloučené dá se nyní pod čečen čili pod lis a vytlačena šťáva do podstavené nádoby se chytá. Když dostatek šťávy jest vytlačeno, sitem aneb jiným cedítkem leje se do kotle nad ohněm, v kterém se smažití dá. Při vaření šťávy té se ustavičně pěny sbírají, pak se vlnatá šťáva do sudů nalévá, a sudy jí naplněné se na vlnaté místo odvalí; zde se nezabedněné ponechají a kysání vína se očekává. — Při kysání vína není žádná jiná práce, leč aby se kvasnice po sudě tekoucí hadrou utřely. Po kysání se sud až do vrchu doleje, zátkou čili čepem habřítkou obtočeným zabední a do suchého sklepa odvalí. Toto dolévání vína musí se nejméně každý týden jednou opakovati.

Je-li víno silné, může se až po 4 měsících do jiných sudů stáhnouti, slabší víno vsát se nestahuje, nýbrž se nechá uenačaté až k potřebě. Meni radno velké sudy načinati, když se víno v krátkém čase nepochtebuje; nýbrž víno z velkého suda se dříve do soubků menších stáhne, a když se z jednoho vypočtebovalo, k druhému soubku se přikročí. — Veliké síly a dobré chuti víno ovocné nabude, když se stáhne do suda, který nedávno vínem hroznovým byl naplněn, v kterém na dně kvasnice vína hroznového se vynacházejí.

§. 45. Kterak se může příjemná vůně a krásná barva vínu ovocnému uděliti?

a) Příjemná vůně se může vínu ovocnému uděliti takto: Wezme se několik hrstek suchého bezového květu, kterýž v pytlíku zaobalen a na špičku upraven před kysáním vína bírou do suda se pověsí, tak aby pytlíček až v prostředku suda visel. Ten pytlíček se po dokonaném kysání vína odstraní.

b) Krásná barva se vínu ovocnému uděluje takto: Trnky (modré plané ovoce na křech polních rostoucí) již vymrzlé se nashromáždí, pak se v nějaké nádobě roztloukne, a i s peckami do suda před kysáním vína dájí, na jedno měbro až malé půl libry. — Poněvadž pak trnky teprve pozdě na pozemí vyrážají, mohou se k budoucí potřebě takto uschovati: Roztloučené trnky dájí se i se svými peckami usušiti, a pak uschý se na nějakém suchém místě k budoucí potřebě uschovají.

§. 46. Kterak se zadní ovocné víno dělá?

Když se šťáva z roztloučeného ovoce vytlačila, pozůstaté zbytky se do nějakého džbera shromáždí a něčím se přikryjí. Pak se na ty zbytky tolik měkké vody vleje, až se ovocné zbytky stejně vodou přikryjí; to vsedko se napotom dokonale promíchá, něčím přikryje, na 24 hodin v poloji státí nechá, a konečně vytlačí. Ostatně se vsedko tak dělá, jak dříve o dělání předního vína praveno bylo. Měkké zkusnosti se do suda trnky k působení barvy přidávati nesmějí, proto že zadní víno tolik slabosti nemá, jako víno přední; trnkami ale se mu kyselost ještě přidá, a tudíž napotom špatně kysse. — Zadní víno se nebá dlouho udržeti, a pročež dříve vypočtebowati se musí. —

Kdo sobě pro svou potřebu něco málo vína ovocného udělati chce, v nedostatku vínního lisu může potřebowati onoho nástroje, kterým se obyčejně most vytlačuje; roztloučené ovoce se dá do pytlíka z konopného plátna, a pak se vytlačí. — Kdo v láhvích víno vsatí nechá, nesmí v čas kysání láhve zátkami

čistě čepý ztuha zabednit, proto jeby se roztrhaly. Zabednění teprv po kysání se děje.

§. 47. Syrop hruškový.

Místo perníku může k oslazení mnohých pokrmů sloužiti syrop hruškový, který sobě každý lehce zaopatřiti může. Dělá se takto: Sladké hrušky (nikotk ale hnilice), když ležením úplně vyzrály, se prohlednou, a vsedco nahnilé a pokazené, ano i semeno jejich se vyřizne, pak se pokrájí na malé kostky, a ve vodě v poléváných hrncích se vaří tak dlouho, ažby změkly; napotom se vsedco vleje do konopného pytlíka, a šťáva se nějakým stiskacím nástrojem či lisem vytlačí, tato vytlačená šťáva se ihned na polévané rendlíky (kastroly) vleje, k ohni přistaví, a při malém ohni tak dlouho se vaří, až zhuštíne, tak jakož obyčejně med se vyváří. Při vaření se pěny beblivě sbírají. Zhuštělý a vyštyblý syrop se napotom buď do skleněných aneb i do hliněných poléváných nádob vleje, které se, když se tlustým papírem přikryly a zavázaly, na nějakém suchém místě k potřebě uschovají.

Však alehle mé vlastní zkušenosti nemusejí čerstvé na kostky pokrájené hru-

šky nevyhnutelně wařeny býti, neboť jsem se přesvědčil, že jest totéž, když se čerstvé hrušky na kostky pokrájejí, z nich šťáva se vytlačí a napotom tak jak dříve praveno bylo, se vaří.

§. 48. Výborný prášek na bujný a spěšný zrust stromků a zelenin působící.

Prášek ten se dělá takto: Vezme se 1 díl sádry (gyps) a stejný díl prosetého popela z tvrdého dříví. Sádra a popel se náležitě smíchá, a pak se obojí čerstvým člověčím močem v nějaké nádobě zablá, až mícháním tuhé těsto z toho powstane, kteréž se nějakým dřevem na způsob koláčů na připravené prkno rozdělí, a na slunci usušiti dá. (K sádře a k popelu může se přidati čerstvého křavence.) Kousky na slunci uschlé baji se lehce na prášek rozdrtiti, který se v nějakém pytlíku na suchém místě k potřebě uschová. Když se tímto práškem obhalené kořeny vinného kmene, kořinky mladých stromků, zvláště broskvových, chřestu (spargel) a jiné účel rostliny zahrabní na večer, dříve než rosa padá, posypou, prášek ten neočekávaně účinky wywobí.

Poznamenání. „Zahrabniček v horách“ vel. p. faráři Štěpanowského v celé tamnější krajině již po mnoho rolí právem veliké vážnosti požívá. Po delší čas bylo přání mým vroucným, aby tato veleprospěšná práce tímle stala se všeužitečnou. Řík se pravdou: „Proste, a bude vám dáno,“ nezklamal jsem se. Pásta vel. p. faráři propůjčila se ochotně, tak že již letos prvou část „Zahrabnička v horách,“ a sice „stromářství všeobecné“ rozšířilému čtenářstvu Moravana pobati s to jsem. II. oddělení: „O stromích owočných ozvláštních,“ III. oddělení: „O stromkách ležovitých,“ IV. oddělení: „O vzdělávání půdy zahrabní,“ s Boží pomocí budoucí ročník Moravana k výtečným a výhodným pracem spisovatelstům počítati bude. Za povinnosti wewítanou wyřowuji vel. p. faráři Štěpanowskému svoje nejvřelejší díky, které však owšem v pozadí ustupuji před díky mnohem důležitějšími, jichžto se zajisté vel. panu spisowateli dostane srdcem a slowem ob přemnohých čtenářůw talentáře nasseho. Powážíme-li, že kalendář w 8000 wýtiscích jde do národa nasseho, patrně, že může „Zahrabniček v horách“ nesmírného užítku přiněsti. Uprávně: „Bajlal Pán Bůh!“ jménem všech, jimžto spísem tímto se wšoborně posloužilo. B. M. Stulba.

Čtení z přírody.

Obrazy z přírody.

(J. Henzl.)

1.

Přida naši země, jiná i prst jmenovaná nenacházela se prvopočátečně na zemi, nýbrž teprve během dlouhých věků povstala. Dokázanou jest věcí, že země dříve celá tekutá byla, *) a teprve poznenáhla nynějším pevným povrchem se pokryla. V tom tekutém stavu byly vsedny nyní pevné látky, jako: kameny a kovy rozpustěny; to se rozumí, že země svoje vlastní teplo měla a že teplota její na vysokém stupni státi nufela. Proti možnosti bývalé tekutosti zemi nikdo pochybnost míti nebude, kdo železné neb sflené hůtě viděl. V obojích mnoho zemních látek jako: železa, vápného kamene, křemene a jiných rozpustěných viděti můžeme. Tyto příměsky co sflváry se objevují. —

Otolo tekuté země nacházel se velmi hustý vzduch, a jelikož velké vedro panovalo, bez pochyby vseda voda, která na zemi, v moři, v jezerách, řekách se nachází, neb aspoň většší díl co pára ve vzduchu se nacházela. **)

Země tekutá prostory světa právě tak probíhala jako nyní, a otolo slunce se točila. Bez pochyby ale sluneční paprsky wellou silou par a plynů nasyceným hustým vzduchem až na samou zemi proraziti nemohly, což se teprve poznenáhla v té samé míře stalo, jak páry co voda na povrch zemi se usadily.

Proběhnufší rozsáhlé prostory světa země, pomalu tepla vlastního pozbývala, až konečně teplota na ten stupeň klesla, že povrch zemi jinou podobu nabýti

musel. Hmota zemní posud tekutá a vroucí na povrchu vic a vice ustydala, až konečně pevnou sflorépinou se pokryla. Za poznenáhla mohutnější se stávala, až nynějši-mohutnost dosáhla. *) Mezi tím ale tekonci hmota ze wnitra na začátku častěji, délkou času pak slaběji na povrch zemi se rozlévala, aby tam ustydouc hory tvořila. Známout jest věcí, že vsedky látky přibytím tepla se roztahují, umenšením tepla se stahují. Tak povrch zemi ochladnuv, rozprastal se; otvory a sflulinami pak ze wnitra země horotok se vyhrnul. Mezi jinými i voda welice wslévání látky pomocna byla. Rozpuhnut-li se pevný povrch, do otvoru tohoto voda se wdrala, a probrawši se až pod povrch, v páru se proměnila. Jaký účinek pak měla, každý se domysli, kdo na sílu našich párostrojů si zpomene.

I teď nasse země ještě wstrz ustydmuta není, jestto to w ní wře, hárá a wíří ohnivým tokem; posud země vroucí proudy wydává. Komu nejsou známy ohnivé sopky Vesuv a Etna w Itálii? Kdo nečetl o sopce Hekla na Islandu? Méně powědoma bude zpráva o krajíně rozsáhlé w Střední Asii, která samými sopkami pokryta býti má. Vsedky sopky jsou otvory w povrchu země, jež ohnivé wnitro si udrželo neb propálí, a kterými čas po čase w horoucích proudcích co láwa se prowaluje.

W nynějších časech, kdy wellolepé snázení ve vsedch obwětích přírodních věcí pamuje, značný počet učenců též i země-

*) Země pak byla puřtá a prázdná, a tma byla nad propařtí a Duch Boží wznářsel se nad wodami. I. Mojž. 1, 2.

**) I učinil Bůh oblohu a oddělil wody, kteréž byly pod oblohou, ob těch, kteréž byly nad oblohou. I. Mojž. 1, 7.

*) Řekl pak Bůh: Sflromáždte se wody, kteréž pod nebem jsou, w místo jedno, a ukaž se sucho. I stalo se tak. A nazwal Bůh sucho zemi, a sflromáždění wod nazwal mořem. I. Mojž. 1, 9. 10.

znalství m se obírá. *) Výsledky mnohostranného a důkladného zpytování jsou v skutku pobíhobdné. Nepocházejí místa a času, abych čtenářstvu tuto aspoň hlavnější výsledky sděliti mohl. To ale, co jsem o pomstání pevného povrchu zemního pověděl, má svůj základ v objevených pravdách vědeckých.

Jsou mnozí, kteří i tloušťku pevného povrchu zemního dokazují. Udávajíc, že jest kůra zemská jen na 7 mil tlustá. Doložanou věcí jest, že na několik sáhů hloubky země prostřední teplo krajiny ulazuje. Tak Morava má celoroční teplotu 7—8 stupňů Reaumurových (Romšrových).

Ta sama teplota by v hloubce 20—30 sáhů panovati musela. Tato teplota se nemění. Proto studně neb proudy přicházející z většiny hloubky v letě, v zimě vždy stejně studenou vodu vydávají. Ve většiny hlubíně vsákal tepla poznenáhle přibývati začíná, čím větší hloubka, tím větší teplo tam panuje. Přibývání tepla v zemi docela pravidelně se ulazuje. Tato ztísněnost se udělala v dolech na lohy. Ze ztísněnosti nabyté soudí se, že tepla podobným způsobem i ve většiny hlubíně, kam se člověk již probrati nemůže, přibývati musí. Následkem toho se vypočítalo, v jaké hloubce talové teplo panovati musí, že vsáčky látky rozpustěny býti musejí.

Jakkoli mohutnou tloušťku zemní býti se zdá, považíme-li, že 7 mil obnáší: jest přece v skutku, když ji s mohutností celé země porovnáme, věru jen malicherná. Průřizná čára zemní měří asi 1½ tisíc mil. Což jest těch 7 mil pevného povrchu protitoliká mílím? Povrch zemský u porovnání s celou sférou hmoty své ani tak tlustý není, jako sfočápla vejce u porovnání s hmotou vnitřní svého; a hory nejvyšší, které přec aš

*) Příležitostně zmíniti se musím, že nejvyšší učencové v oboru tomto hlubokým zpytovaním přesvědčují se, která pobíhobdná zjevení o stvoření světa vsácko v sobě obsahuje, co nepředpojatý rozum lidský svým pátráním za ryjou pravdu uznati musí. Největší učencové nejnovějších věků spisy svými zahanbují rozoumky starší, jenž v minulém století hrdě písmo svatého vypravovali se mazili.

B. W. R.

1 míly do oblak se vypínají, sotva bradavičkám se rovnají, které na vejcí při pilném pozorování pozorovati můžeme.

Tak tedy první část naší země, kterou ve vseljaké podobě známe, v hniwě tekutého původu jest. Vsácka půda, vsácky kameny, lohy, celé hory v pravěku v tekutém stavu se nacházely. — Věhem věku ale velké proměny na povrchu zemním se staly. Země svou podobu několikrátě proměnila, a posud ji mění, bytby to lidský věk, tato malá čásť času, nepozoroval. Až někdy moře bylo, nacházejí se nyní úrodné krajiny a lidnatá města; naopak mnohé krajiny a města nyní v tůni mořské pohřbeny jsou. *) Příroda stavi a bourá ustavičně onou mocí, kterouž Stvořitel do ní byl vložil. To v celém světě na lidech, na zvířatech a na rostlinách pozorujeme. Smrt jednoho twora dává často základ k životu milionů jiných tvorů. Co na jednom místě příroda nenilosrdně ničí, na jiném místě a v jiné podobě mnohem pěkněji stavi a přetvořuje.

Představme si naši zemi neblouho po té době, když pevnou pokrývkou se obdělala. Již tenkrát povrch nikoliv rovnou plochu neukazoval. Nacházely se na něm pahorky, kopce a hory, třebaš vsácku nhyňššich neměly. V doliny vsadila se voda, která spíše co pára ve vzduchu obsažena byla. Na celé zemi přece ještě velké teplo panovalo, proto i voda na stejném stupni teploty státi musela. Jak voda v průvodu kyseliny uhličnaté a jiných okolností na zvětratelnost složitých nerostů působí, v minulém ročníku v pojednání o vodě jsem pobotknul a v následujícím článku o zvětření ještě ššřeji vyšššš. Proto buď tuto jednoduše povědino, že z ohniwě tekuté látky ustálená první pokrývka působením vody, kyseliny uhličnaté a kyslíka v spojení s teplem zaš velkým dílem zvětrala. Následkem zvětření povstala ze skal a kamenů prst čili půda. Jestliž ale již tenkrát též voda jako nyní

*) Mimořádný převrat tohoto druhu vyprávuje nám Mojžš v I. knize 7., tžeto dokazuje potopu vsého světa, a tžto jenom spravedlivých Noe se svým rohem zájračně vyprávěl. B. W. R.

to ustavičném proudění se nacházela, to co zvětraló, zase od vody buď zcela buď větším dílem spláchnuto, a do dolin neb do tehdejších jezer a do moře přivedeno bylo. Tam se spláchnutá země co náplav na dno usabila. Voda, jak každému v silozpytu známému známo jest, zvláštním tlakem od tíže rozdílným na dno působí, a tento tlak v aritmetické progresi roste. Hlavně tlakem vodním a též jinými příčinami během dlouhých věků náplav opět se upewnil, a v kámen obrátil. Ohnivě jádro zemní vřelými příčinami na některých místech s velkou silou na pokrývku pevnou tlačilo, tato se pozdvihla, voda do jiných dolin obtékla, a bývalé mořské dno stalo se suchou zemí.

Tak konečně jsme se dozvěděli, že pevná část naší země (a tu myslím na skalnatou i rozpadlou čili zvětralou) dvojnásobkem povstala: ohněm a vodou. Při tom však nezapomeneme, že ta část, kteráž na moře cestě čili vodou se utvořila, před tím aspoň původně z ohně povstala.

Od těch dob, co země na povrchu pevnou se stala, až do nynější, obá tyto způsoby v činnosti byly a posud jsou. Sopky vypouštějí lávu, která po nějakém čase ustývá. Země stýbne pomalu i nyní, třebaš od narození Christa Pána až do nynější rozbil v původní teplotě zemní málo rozeznati jest. Na pevnou sfořátku zemní nasazují se zevně z tekutého jádra vrstvy ustýblé látky. — A i voda svou činnost jeví. Před očima našima zvětrávají stály; desť a hlavně lijawce splachují se skal, hor, a i z rovin každoročně velkou silou země; řeky náplav ten až do moře donosí; v moři náplav se na dno usazuje, voda naň tlačí a on se změni v kámen. Kde moře nyní se nachází, může v budoucích stolecích pevná země powstati; pak se objeví stály a hory, které za našich časů powstaly, a však i ty hned hlobavým působením zvětralosti poblehnou.

Jak pevná země ze dvou hlavních tvarů složena jest.

Zohně powstalý hlavní tvar plutonský se nazývá po pohanském Římském bůžku Pluto=nu, kterýž smýšle-

ným bohem pohanského pekla byl; a z vody powstalý tvar neptunským se jmenuje po bůžku moře řidicím Neptunowi. Obá twary na Morawě zastoupeny jsou. Západní část, totiž Českomoravské pohorí s výběžky svými jest plutonského původu, kdežto hory dělicí Moravu od Uher neptunský tvar ukazují. Právě u Brna obá twary se stýkají. Hory u Adamowa a Blanska jsou plutonské, hory u Rosic ale neptunské.

Tolik všeobecně o původu naší země. Zaslíbili se pojednání to milým čtenářům: bude mi to potěšením a vybitnutím, abych i budoucně o tom předmětu pokračoval.

2.

Když jsem předešlý článek psati začal, neměl jsem v úmyslu, o powstání pevného povrchu naší země jednati. Chtěl jsem pouze krátký úvod k tonuto článku o zvětrání kameni podati. Pod pérem se mi ale pojednání rozšířilo, a když jsem již jednou a, b řekl, musel jsem i c doložiti. Protož račiž každý ono pojednání za provedení okamžité myšlenky považowati; o obrázku, který jsem si o původu naší země v hlavě sestavil, podal jsem základní nářes.

Druhý hlavní tvar pevného povrchu zemního, totiž neptunský tvar, má powstání své ze zvětrání skal. Ale i prst čili ta vrstva země, která stály přitřívá, powstala ze skal. Pod prsti, třebaš by na sta stekwiců hluboká byla, vsudy stály nacházíme. Na mnohých místech nacházíme ložiska hlíny velké rozřáhlosti jak do šířky, tak do hloubky. Přímoční Německo ukazuje jen pískovnaté rowiny. Všedka ta rozemletá země, at pískovitá neb hlinovitá neb wápenitá ze skal buď plutonského, buď neptunského tvaru powstala.

Všedky skaliny až na nepatrné výmluky zvětrání podlehají. Tak ale velmi rozličného druhu skaliny nacházíme, tak jest i zvětralost rozličná. Některé skaliny velmi čerstvé, jiné zas pomalu zvětrají. To každé obywatel hor a pahorků, kde kamenné lomky se nacházejí, ze zkušenosti zná. Mnohý kámen, jak se naláme, přes zimou se rozřypá. Takový kámen k stavení a na silnice se ne-

hobí, kdežto jiný kámen po dlouhá leta všem útokům odporuje. Skály, které z drobného čili mělného kamene pozůstávají, v obyčejném životě s hnilými se nazývají. — Tito rozbitové zakládají se právě na rozličném stupni zvětralosti. Kámen, který velmi snadno zvětrá, arci pro stavitele méně se hobi; za to ale rolníkovi milejším než tvrdý býti musí.

Podívejme se nyní, jakým způsobem zvětření se děje? Již minulého roku v pojednání „o vodě“ mnoho o tom jsem pověděl. Důležitost toho děje ale jest tak veliká, že opakování snadno onuloviti se dá.

Představme si holou skálu, ne přitrou, ale více plochou, a pomysleme si, že úplně znova povstala. I kdyby docela slita byla, ve nějakém čase budeme sstěrbiny pozorovati. Sstěrbiny na počátku velmi jemné, povstávají následovně. Teplem se roztahují; teplota se mění; po velkém teple nastoupá často krutá zima, a opačně. Povrch skály čerstvěji se ochlazuje a zaš ohřívá než vnitro; následovně se čerstvěji stahovati a roztahovati bude. Následkem nestejného roztahování popraská; a to tím více se stává, když slunce vřelými paprsky proti stále opíratí se bude. Do sstěrbin natáhne se voda. Známou věcí jest, že led větší objem obsahuje, než voda, z které povstal. Zmrzne-li voda v sstěrbinách, ještě více sstěrbiny roztáhne. Zmrzlá voda náramnou silou působí. Dělati se zkoušky, duté železné koule naplnili se vodou a ucpaly se; jak v nich voda zmrzla, na kousky byly roztrhány.

Každý rok v novínách čísti můžeme, že v hornatých a skalnatých krajinách ohromné skaliny se sesuly, a často pod nimi celé vesnice zasypány byly. Sesuti skal tím samým způsobem se děje. Horv mají často velké rozpukliny, v kterých voda se nashromáždí, a v zimě zmrzá. V zimě led drží skálu pohromadě; jak ale táti začne, ztratí skála svou sílu a rozpadá se. Kdyby wime, že nádob, v kterých voda zmrzla, obvyčejně teprv při tání se roztrhají.

Tak teplo původně k roztrhání skaliny v kusy zákládává. I vypsaný účinek vody z tepla pochází. Bude účinek jak tepla tak vody ale tím větší, jest-li

kámen jest děrkowitý, kdy voda v celém kamenu se rozšitkuje, a zmrznutí, jej na malé drobty roztrhává.

Teplo a voda nejsou samotné mocnosti, kteréž o rozmělnění čili rozdrobení skaliny pracují; zároveň s nimi i jiné síly účinkují, které v lučebných příčinách svůj základ mají. Hlavní lučební mocnosti u zvětření skaliny jsou kyselina uhličitá, a kyslík. O účinku kyseliny uhličitá jsem lonského roku ve článku o vodě pojednal. To všecko v krátkosti opakuji. Kyselina uhličitá složena lučebně z kyslíka a uhlíka jest plyn, který ve vzduchu hlavně obsažen jest. Jest nejtěžší ze všech plynů. Povstává z látek organických hnitím a srovením. Vidě i zvířata kyselinu uhličitou vydychují na výměnu za kyslík, který vdechují. Rostliny opačně kyselinu uhličitou přijímají a kyslík vydávají. — Kyselina uhličitá má velkou přichylnost k vodě. Kdekoliv vodu na zemi nacházíme, ať si ve vzduchu co páru, neb v zemi co vlhkost, v proudech i v řekách, všude i na kyselinu uhličitou přijdeme. S deštěm vdechují i kyselina uhličitá na zem přijde. — Kyselina uhličitá jeví na větší díl kamenů zvláštní účinek. Skály a kameny, jak jich nacházíme, zřídka kdy bývají z jednoduché látky složeny; jest to obvyčejně míchanina v selijových nerozpuštěných. Nachází-li se mezi nimi živec (Feldspath) a slída (Glimmer), kyselina uhličitá účinek jeviti může. A právě u nás větší díl hor živec mimo jiné nerosty obsahuje. Živec jest lučebně složen z jilu, křemíku a patně některých soli, které drasličíky čili alkalickými se zovu, a v nich se známá potaž (salajka) hlavně nachází. Kyselina uhličitá křemík neb vlastně kyselinu křemíkovou z lučebního spojení vylučuje, a následkem toho živec se rozpadne. Povstane z něho hlína, mající přimícháno více méně písku a obsahující mimo to drasličité čili alkalní soli, které dríme s kyselinou křemíkovou, nyní s kyselinou uhličitou lučebně spojeny jsou.

Rozpadne-li se jeden díl skály, ostatní souvislosti zbaveny jsou.

Kyslík podobným způsobem jak kyselina

selina uhličnatá působí. Jest jistý druh nerostů, jenž železo v dosti velkém množství chovají. Železo to nikoliv ryze, než v lučebném spojení s kyselinou uhličnatou se nachází. Železo, jak ryze, tak v jiných lučebných spojeních, má snázení v kysličník železitý se proměnití. Tento způsob lučebného spojení velmi dobře pod jménem a v podobě rezu známe. Setká-li se kyslík, kterých co plyn ve vzduchu se nachází, s kamenem neb stálou, jenž výše vytknuté spojení železa s kyselinou uhličnatou obsahuje: kámen kyslík přijme, utvoří se kysličník železitý, a ten nenacházej se dříve v kamennu, nyní dává základ k jeho rozpadnutí. To každému snadno pozorovati může, když kámen, který sstěrbinu ukazuje, rozdrtí; tu na plochách sstěrbinu tvořících obyčejně rezovitá místa pozorovati bude; ty povstávají rozejírají se víc a více, až konečně celý kámen prozerou. Právě se to tak děje, jako při ryze železu. Jak se ho jednou rez chytne, žere na něm tak dlouho, až ze železa jen žlutý prášek zůstane. Jest to právě ten samý kysličník železitý, který při zvětvění kamennu povstává.

Není půdy, není kamenní, kdeby se aspoň stopy železa v některém lučebném spojení nenacházely. Některé druhy hor obsahují je ve velkém množství; jmenovitě jsou to hory, které mimo jiné příměsí pětikupec (Augit) a jinoraz (Hornblende) chovají v sobě. Téměř u všech stál kyselina uhličnatá a kyslík zvětvění působí, poněvadž ve všech stálách s malými výminkami živec a železovité spojení se nachází; jen s tím rozdílem, že v některých živec, v jiných železovité spojení převládá.

Zvětvění kamennu u kyselých stálin též ve kyselých míře pokračuje. Při některých horách lidští wět obzřetelného pokroku u zvětvění nepozoruje. Jiné stáliny, které snadno zvětví, v brzkém čase hlubokou prstí se přitryhají. Pak kyslík a kyselina uhličnatá jen velmi málo s kyselinami se schodice, též jen málo účinkovati mohou. Jak ale nějakou příčinou se vzbudí se setkají, též zvětvění velmi čerstvě pokračuje.

Tolik o zvětvění. Napsal jsem to pojednání hlavně z hospodářského ohledu, poněvadž je za základ k mnohým hospodářským pojednáním, které budoucně podati hodlám, považují.

B.

Když jsem byl malým chlapcem, vzbudily jsem si myslil, že stromy dělají witr, a žeby se jen potřebovalo stromů poláceti, aby i nepřijemný witr přestal. Byl to dětinský náhled. Takový náhled arci u vyrostlých panovati nemůže; přece wissal o wětru a jeho původu mylné mínění jest rozšířeno. Nejlépe si pomohli staří pohanští Němci, jenž sobě boha wětru, Acola, udělali; ten tak silno dýchal, že z dechu jeho wětrové povstali. Jen když ve své jestyni na moři zůstal, neměl jeho dech žádného účinku na zemi.

W naší době, kdy wšech wjswy w přírodě wědecky se rozbirají, náhledy o wětru se zdoonalily. Přece wissal w této stránce přírodní wědy posud ještě wšeco není jasné. O powstání wětru sילו z pyl každému důstatečně wyjasnění podati může; nikoli wissal, co powětroslowí o wětru podává. Wyložim tuto w krátkosti wjswy wědecké ho pátrání o wětru.

Powstání wětru bře swjij půwod w jednoduchém zákoně přírody, kterých takto zni: „Teplem wšec ky látky se roztahuji.“

Plyny zákonu tomu nejvíce jsou podrobny. Wzduch jest míchaninou wšelijakých plynů a wodni páry. Teby přítím neb ubytím tepla též wzduch roztahowati a stahowati se musí.

Pak nacházíme w přírodě wšestranné snázení porownáze, kteréžto arci též na zákonech zcela jednoduchých spočívá. Právě pohyb wzduchu jest takovým snážením, a to spočívá na zákonech tíže. Pomysleme si, že na nějakém místě wzduch silněji se obřeje, než wúkolní; zahřátý wzduch následkem nabytého tepla wětší prostory požaduje. Tim se stane lehčím a bude wstupowati wzhůru. Wúkolní studnější wzduch pak jest těžší, a bude tlačiti do zřídleho místa, a tudíž bude se tam pohybowati. Tak powstává witr.

Jelikož ale slunce nejhlavnějším

zřídlem tepla na zemi jest, teplo ale působí větr, může se slunce též za hlavní původ větru považovati; a skutečně větrové nejvíce působením slunce se řídí.— Máme na zemi tři pásma; u prostřed kolem středu zemního po obou stranách rovníka leží horké pásmo, kde slunce v jistý čas roku obyvatelům zrovna nad hlavou stojí; tamto i teplota mnohem větší nežli v nasmírném ponebí se nachází. Právě v zimě, kdy u nás kruté mrazy panují, v horkém pásmu velké vedro se nalezá. Tak velké rozbil v teplotě mezi mírným a horkým ponebím jest, sloužíž toto průřizné udání teploty roční; u nás nepřevyšuje teplota 8 stupňů R., kdežto horké pásmo celoroční teplotu 24° R. i více udržuje.

Po obou stranách rovníka tedy vzbudí silněji se ohřívá, nežli v mírném a studeném ponebí; musí tedy vystupovati vzhůru; studenější vzbudí z krajín ob rovníka vzdálených tlačí se do zřídleho prostoru k rovníku. Tak povstávají hlavně nassi větrové.

Poble toho vysvětlení mělyby witr na zemi takto se pohybowati: Kolem rovníka v horkém pásmě vystupuje vzbudí rozebratý vzhůru, do zřídleho prostoru táhne vzbudí ob obou točen, naproti tomu ale ohřátý vzbudí po obou stranách rovníka tlačí se opět k oběma točnám. Tedy by měl na severní polokouli stále severní witr panovati, nad nížto (právě protivaným směrem) jižní witr by táhl; na jižní polokouli by měl na povrchu zemním jižní witr a ve vyšších krajinách vzbudí opěť severní witr býti panujícím. Tento pořádek větrů jest skutečně, ne-li stálým přece velmi častým. Půlnocních větrů máme u nás dvakrát toli jako jižních. Panuje-li půlnocní witr, často pozorovati můžeme, že vysoké oblaky právě protivaným směrem se pohybují, totiž od jihu k půlnoci, kdežto by se ob půlnoci, k polebni pohybowati měly. Toho jest příčina jižní witr, který nad větrem půlnocním táhne, a často tak nížto, že vyšší oblaky zasáhne.

Na povstání jako i na směr větrů působí též vody ve velké míře. Tři čtvrtě zemního povrchu jsou vodou po-

krty a jen jedna čtvrtina jest pevná země. Země se rychleji ohřeje než voda, za to ale také teplo čerstvěji trati. Pomyšleme si, že se nacházíme na břehu rozsáhlého moře. Ve dne, kdy slunce svítí, tepla na pevnině rychleji přibývati bude, nežli na moři; vzbudí slunečními paprsky sám o sobě se zahřívá, mimo to ale i země mu tepla přiděluje. Na pevnině bude tedy vzbudí teplejší nežli na moři. Čím teplejší vzbudí, tím zřídlejší; tedy potáhne studenější vzbudí ob moře na pevnou zemi. — Naopak v noci pevná země mnohem rychleji tepla pozbývá, nežli voda, tedy i nežli moře; tudíž i vzbudí na zemi chladnější se stává nežli vzbudí na moři; studenější vzbudí s pevniny potáhne na moře.

Tyto naznačení větrové jsou skutečně pravidelní; ve dne táhne witr ob moře, v noci a hlavně kránu ob pevné země.

Jelikož ale voda na povrchu zemním tak rozšířena jest, můžeme si snadno pomyslet, že vplyv její na povstání a směr větrů veliký jest, a že první uvedený původ větrů tímto vplyvem velikým změněn jest. Slunce a moře tedy hlavními původci panujících větrů jsou.

Mimo tyto dvě hlavní příčiny jest ještě velmi mnoho menších a místních příčin, kteréž aspoň pro jisté krajiny hlavní směr a prudkost větrů přeměňují. Pomyšleme si, že u př. na Morawě slunce svítí, an v Čechách pozmourno jest. Na Moravě vzbudí jisté teplejší se stane, nežli v Čechách. Kdyby tedy v obou krajinách úplně ticho bylo panovalo, následkem nestejněho tepla studenější vzbudí z Čech do Moravy by táhl, a Český witr by povstal. Kdyby ale již před tím Český witr byl panoval, pak by witr Český do Moravy mnohem silněji fučel, nežli německý do Čech. Naopak ale, kdyby Uberský witr byl panujícím, pak by v Čechách mnohem slaběji foukal, jako na Moravě. Jiný příklad. Pomyšleme si velké lesy v některé krajině. Svítí-li slunce, zahřívá se vzbudí na polích mnohem čerstvěji, nežli nad lesy; tedy studenější vzbudí ob lesů na pole potáhne. Na půlnoc ob Uher vystupují vysoké hory Tatry, které dílem i v létě sněhem pokryty jsou.

Zatry dělí Polsko od Uher. Wzduch w horách těch jistě wždy studenějším bude nežli w rowinách Uherstých. Panuje-li tedy půlnoční witr, bude w Uhřích mnohem silnějším nežli w Polsku; naproti tomu polední witr w Polsku slaběji foukati bude nežli w Uhřích.

Talových a podobných příčin původu, směru a síly wětrů jest velmi mnoho. Hory, lesy, rowiny, wětšší neb menší stupeň wzdělání krajín mají wplyw na witr, a jsou půwobeni, že hlavní witr zřídka kdy w tom směru se brzi, jaký mu prwotní powstání wyznačilo. Proto wšak přece panuje pravidelnost, ač we velké rozmanitosti.

Panující wětrové u nás jsou: půlnoční a jižní. Půwob půlnočního wětru jsem objasnil. Při půlnočním wětru táhne též wždycky jižní, awšak we wýsofku. Když wšak nějakou příčinou půlnočního wětru ubyde, smekne se jižní proud až na powrch zemní, a pak máme jižní witr. Na celé sewerní polokouli wšak jižní witr panowati nemůže; sicetky se na točně wellá síla wzduchu nahromaditi musila. Wýwá tedy současně i sewerní witr, jen že w jiných krajínách; tak u př. když u nás jižní witr panuje, bude w sewerní Americe neb w sewero-wýchodní Asii půlnoční witr panowati.

Známo jest, že nad půlnočním wětrem jižní proud se táhne. Tyto dwa proudy by poblé základního pravidla wětrů u nás měly sewerní a jižní směr miti, kdyby jiných příčin nebylo, které ten směr mění. Mimo uvedené příčiny, které w rozáhlosti moře, hor, lesů atb. leží, jest jedna hlavní tato. Nasse země představuje kouli na koncích, kde osa se nachází, trochu wtlačenu. Představme si wejce, kteréž oba konce tupé má. Strz oba konce pomysleme si osu prostrčenu, okolo kteréž celé těleso se točí. W tom samém čase, co jedno místo blížlo osy jistý prostor proběhne, musí jiné místo w prostřed a na powrchu wejce te kolikrát wětšší prostor proběhnouti. To samé děje se při zemi. Kdyby od rownité kus země se utrhnouti a o sobě nebeské prostory probíhati mohl, pohybował by se s rychlosti mnohem wětšší, nežli jiný nedaleko osy se utrhnoušší kus země. Příčinou toho

jest zákon lenivosti hmoty. Wzduch nacházející se nedaleko točny půlnoční, mnohem zblouhawěji zároveň se zemi se točí, nežli wzduch nad rownitem se rozprostírající. Když pak witr ob půlnoci na jih se pohybuje, přichází do krajín, které postupně wětšší rychlosti w točení země požiwají. Wzduch jako leniwá hmota, nemůže pojednou rozmnoženou rychlost přljmouti, zůstane tedy proti zemi pozadu, země zatím více k wýchodu se otočila, a witr nabude směr sewerowýchodní. Podobně witr jižní, přicházející s wětšší pohyblivostí od západu k wýchodu do sewernějších krajín (kteréž, ležící we wýšším stupni zemní sířky, s menší rychlosti okolo zemní osy se otáčejí), wětšší rychlost má, nežli země, nad kterou táhne, tudýž předbíhá zemi, a proto musí z jihowýchodu wáti. — Tuto wětrové jsou w horlém pásmě panujícími, u nás ale jinými příčinami směr proměňují, a sice půlnoční ukazuje se co sewerozápadní a jižní co jihowýchodní a západní.

Witr we swém směru velmi často se mění, nějaký čas panuje sewerní ob západu, pak se točí k jihu, obkud nějaký čas zawiwá, a opět se sewerozápadními stává. Toto točení se wětrů děje se w jistém pořádku, ba stává se pro točení se wětru dle powětroslovného zákona, kterýž takto zni: „Witr se točí ob seweru k wýchodu, k jihu, k západu a pak zas k seweru;“ netočí se ale w opačném směru, totiž ob seweru k západu. Nesmí wšak nikdo tento zákon w přísném smyslu bráti. Witr toče se ob seweru na wýchod, wěje u př. práwě mezi půlnoci a západem, proto může wždy na nějakou chvíli o několik stupňů k půlnoci couwnouti; proto wšak přece w hlavním wýsledku k wýchodu se pohybuje.

4.

Rostliny potřebují ku swému zbaru jako zvířata jisté potravu. Mimo to wšak požadují jistý stupeň tepla, swětla a bezpochybně i mluna. Pomínoušše poslebnější požadavky, ohlébneme se, jakého druhu potravu rostlin jest.

Spálíme-li některou rostlinu, objem i tíže uhořením stále se unessuje, až konečně jen malá částka co popel pozůstane. Wětšší díl rostliny w podobě plýnů

zmizel. Necháme-li rostlinu shnít, podobně po nějakém čase jen trochu země po ní zůstane; větší díl v čas hnutí co plyn upláchl. Snadno tedy říci můžeme, že ty částky, v které rostlina se rozpábla, i rostlinu sflábají. Látky, kteréž co plyn do vzduchu uplynuly, vzala rostlina ze vzduchu, a látky co popel na zemi zůstávají, čerpala rostlina ze země. Skutečně také vřesky žloustky, které si za účel vzaly, prostoumati, která se rostliny živi, božují, že rostlina z vyšše jmenovaných látek se živila, a sice z plyných čili vzdušných a z pevných čili zemních. Popel se dá lučebně rozehrati; plyny při srožení se vyfukující mají se zachytouti, a též lučebně rozehrati. Budeme tedy moci v dvojím oddělení o potravě rostlin pojednati, a sice o plyné a pevné potravě.

a) Plynná potrava rostlin.

Zachytíme-li plyny při srožení rostliny ucházející, a sfoumáme-li je, nalezneme vobní páru, kyselinu uhličnatou a čpavík. Ty tři plyny tedy i za potravu rostlin považovati se musejí. Plyny ty tak zvanou ústrojní čili organickou látku rostliny sflábají.

Voda má velkou důležitost pro rozvíjení rostlin. Metoliko nevyhnutelnou částkou potravni, než i prostředníkem mezi ostatnou potravou rostlinní a rostlinou samou jest. Vřesky pevné látky pak, i větší díl vzdušných látek jen tenkrát obrostliny pojmuty býti mohou, když ve vodě rozpustěny se nacházejí.

Voda není jednoduchá lučební látka, nýbrž jest ze dvou prvků sloučená, a sice z kyslíka a vodíka; ve 100 librách vody nachází se 89 liber kyslíka a 11 liber vodíka. — Na zemi nacházíme vodu v troji podobě, v plyné co páru ve vzduchu, v tekuté co vodu a v pevné podobě co led a sníh. Vřesky se vsak nenachází čistá bez příměsí; ve vzduchu obsahuje pára mnohé jiné plyny, kteréž i v desťové vodě obsaženy jsou; na zemi voda sice méně plynů v sobě chová nežli vzdušná pára, za to nacházíme v ní soli rozpustěné.

o kyselině uhličnaté již jsem

v jiných pojednáních promluvil. Kyselina uhličnatá jest z kyslíka a uhlíka složena. — Při srožení dřeva u př. zůstane z něho uhlí, kteréž teprve po hojném přístupu vzduchu se strávi, ponechajíce po sobě trochu popela. Pomyslíme-li si uhlí bez popelovité přísady, máme prvek uhlík, který spojiv se při srožení s kyslíkem, kyselinu uhličnatou nebo kysličník uhličnatý tvoří. Pomyslíme-li si, že z rostliny větší díl co uhlí pozůstane, a že již při prvním srožení trochu uhlíku se vytratilo: přijdeme k naznání, že rostliny poměrně nejvíce uhlíku obsahují; obvyčejně rostlina asi z polovice z uhlíku složena jest. Jelikoliž ale v kyselině uhličnaté (v této podobě rostliny jediné uhlík přijímají) 16 liber kyslíku a jen šest liber uhlíku obsaženo jest, musí rostlina velikou sílu kyseliny uhličnaté na utvoření organické látky přijmouti. Dejme tomu, že jitro pole 50 centů na zrnu a na slámě vyhá; bude v těchto 50 centech asi 25 centů uhlíka obsaženo; a aby tolik uhlíku v rostlinách nashromážditi se mohlo, musejí 91 centů a 40 liber kyseliny uhličnaté přijmouti.

Z toho snadno domysliti se můžeme, že kyselina uhličnatá náramně důležitá pro rostliny jest; a že každé, kdož pěstováním rostlin buď jako polní, zahradní neb lesní hospodář se zaměstnává, důkladné známosti o jsočnosti, původu a pramenu kyseliny uhličnaté nevyhnutelně potřebí má.

Kyselina uhličnatá nachází se jak známo ve vzduchu, kde ji velkým dílem páry vpitou mají. Vody pramenité též ji obsahují. Kyselina uhličnatá nachází se v ustavičném oběhu. Rostliny ji přijímají; pak buď co potrava zvířatům připadnou, neb se spálí neb pohníjí. Ve vřesky pádech opět v kyselinu uhličnatou z organického spojení se vylučuje; život zvířecí ji vřesky chuje neb v trusu vyhává, kteréž hnilobě podléhá. Při srožení jakož i při hnutí, jak známo, kyselina uhličnatá powstává.

Vzduch jest, jak známo, míchánina vřesliťatých plynů, a sice kyslíku, dusíku, kyseliny uhličnaté, velmi málo čpavíku a vobních par, mimo nepatrné příměsíky, kteréž jen místní jsou. Aby každé si po-

někud představití mohl, v jakém poměru kyselina uhličitá ve vzduchu se nachází, stůj tuto udání poměru vossek plyni.

Deset tisíc liber vzduchu obsahuje:

2300 liber kyslíku,

7693 $\frac{1}{2}$ „ dusíku,

6 $\frac{1}{2}$ „ kyseliny uhličnaté.

Stutečně na pohled velmi málo, když pomyslíme, že jedno jitro pole 90 centů ji potřebuje. Když ale se vypočítá, jak mnoho kyseliny uhličnaté v celé vzdušné krajině se nachází, a že 60 billionů, čili 60 millionů millionů centů vřívů ve vzduchu se vyskytuje, nebudeme se muset starati, že se jí rostlinám někdy neobstane.

Mimo kyselinu uhličitou jest čpavík, kterýž rostlinám potratou poskytuje, a; ve vzduchu hlavně svoje sídlo má. Čpavík jest plyn; jest sloučenina lučební pozůstávající z dusíku a z vodíku. V sedmnácti librách čpavíku jest lučebně sloučeno 14 liber dusíku a 3 libry vodíku.

Čpavík při hnutí vyhwinuje se, a dává se nám tím na jevo, že do nosu čpí, odkud své jméno obdržel.

Čpavík jest pro rostliny neocenitelný; a to tím více, jelikož se ho ve vzduchu velmi málo nachází. V desíti millionech liber vzduchu nachází se jen jedna libra čpavíku. Jest v skutku, jak jsem se již jednou zmínil, čpavík pro rostliny tím, čím jest zlato pro společenský život.

Důležitost čpavíku jeví se vplyhem, ježž na utvoření organické látky jeví. Nazýváme organickou čili ústrojnou látku vsse- de to, co se jediné rostlinným čili zvířecím životem z jiných jednobudých látek utvoří. Tak cukr a med v přirodě se nenachází, oboji účinkem ústrojného života powstalo. Organické látky dělí se podle sloučení ve dvoje velké pořadí. Jedno pořadí skládá se z kyslíku, vodíku a uhlíku; druhé pořadí mimo tři prvky jestě dusík obsahuje. Může se tedy říci: první pořadí skládá se z vody a z kyseliny uhličnaté, kteréž z kyslíku, vodíku a uhlíku sloučeny jsou, druhé pořadí mimo vodu a kyselinu uhličitou jestě čpavík obsahuje. První pořadí bezduslých a druhé dusičným slouží může.

Do pořadí bezduslých náležejí: cukr, škrob, oleje, kyseliny

rostlinné, jako citronová, octová atb. Vossek tyto látky z jmenovaných tří prvků slouženy jsou. Do druhého pořadí náležejí cecovina čili caca (Kleber), kteráž z obilí po vymytí škrobu zůstává, bílkovina čili bílé rostlinné, luskovina, pak látky, kteréž nejjednodušší jedy a léky obsahují, jako: opije, nilotin (bohanina), chinovina atb.

V životě zvířecím mají látky tyto velký význam. Látky dusičné slouží přímo k živění ústrojí, kdežto látky bezdusičné k udržení dechu a tedy prostředně k udržení zvířecího tepla slouží. Zvířecí ústroj neplobí žádných nových látek; nejvyšše od rostlinstva podané přeměňuje; proto jistě pravdivě od mnohých přirobozpytci ku kamenům se přirovnává, kteréž teplo a popel tvoří, avšak z podněho paliva.

Tak čpavík jest základem předúležitých rostlinných plobin. Kdyby i možno bylo, žeby bez čpavíku rostlina vyrostla, jistě žádné semeno nezaloží. Čpavík jest základem semena; a jelikož rostlina, která semeno nenafabila, svého cíle nedosla, může se říci, že čpavík jest korunou vsší potraty rostlinné.

V čpavíku jest dusík a vodík obsažen; jelikož vodíku ve vodě v hojnosti rostlinám se dostává, jest pouze čpavík pro rostlinu důležitý. Dusík se arci co prvek v největším množství ve vzduchu nachází, dusík vsšak rostlina nepřijímá; může jen dusíku, jehož se jí v sloučení s vodíkem co čpavík podává, upotřebiti.

Dusík v rostlině mnohem méně, nežli uhlík obsaženo jest; 100 liber organické látky s tíží vody více než 5 liber dusíku obsahuje.

Že čpavík s deštěm, s rosou a s párou do země se dostává, již jinde jsem powěděl. Voda v náramném množství čpavíku vsáti může; máš vody 670 máš čpavíku vsáti může.

Celé učení o hnoji točí se hlavně okolo čpavíku. Jelikož pak hnoj základem hospodářství slouží může, snadno důležitost čpavíku uznáme, a jistě každý hospodář bychtiv bude, o působení jeho důkladně se poučiti. Pro toho vsšak, kterýž nejza rolníkem, přece vsšak přítelem přirody, poznání této důležitě látky jistě zajímavým bude.

b) Pevná potrava rostlin.

W pojednání o hnoji podal jsem vyjasnění, co jiněm hnoje rozuměti máme. Kdybych byl ono pojednání, které již vytištěno jest, an tyto řádky píši, po tomto článku byl podal, byl bych se na to snadno mohl odvolati. Pročež račiž mi čtenář odpustiti, když w jednom a tom samém ročníku stejné myšlénky naležne. Jsout moje pojednání toliko začátkové a základové k budoucí větší a důkladnější práci w oboru tomto, a tudyž mnohé články se křijují.

Pobotknul jsem, že pevná potrava rostlin z popele z rostlin pocházejícího vyfoumati se dá. Pevnou látku rostliny jen ze země čerpati mohou.

Látky ty původně zvětřením stalin powstaly, a powstávají posud; poněwadž málo která země až do konce zvětralá jest. Pak se i w hnojivu na pole přivodi.

Udá pevných látek, kterých rostlina co potravu požaduje, jest dosti dlouhá. Nejvíce jsou to soli, kteréž nic neb méně we vodě rozpustitelný jsou; některé wssat téměř docela nic w čiré vodě se nerozpouštějí; na štěstí má ale voda tu vlastnost, že nasycená látkami, které se snadno rozpouštějí, i soli takové rozpouští, které jinak w čisté (destilované čili přehnané) vodě se nerozpouštějí. Tak jestli známou věcí, že wápnó (rozumějme nepálené), we vodě se nerozpouští. Pak mile wssat voda kyselinu uhličnatou obsahuje, wápnó se rozpustitelným stává.

Látky pevné tvoří, co do vlastnosti lučebních, dvoje pořadí: kyseliny a kysličníky. Nežebý oboje samy o sobě w půdě se nacházely; w přírodě občejně kyselina s kysličníkem spojeny jsou; značí toto oddělení pouze důležitost, w nížto se který díl pro rostliny hobi. Tak u př. wápnó za potravu rostlinám slouží; wápnó jest sůl složená z kyseliny uhličnaté a z kysličniku wápenitého; tady jest kysličník wápenitý důležit, poněwadž kyselinu uhličnatou rostliny jiným způsobem nabývají. Též tak zvaná hořká sůl z kyseliny a z kysličniku jest sloučena; kyselina jest sirková, kysličník je hořčíkový. Tudyž jest kyselina pro rostlinu důležitá. — Státi se wssat může, že obojího sloučení rostliny požadují. Kyseliny jsou: kyselina sirková, w nížto sira obsažena jest, kyselina kostiková, křemiková; kysličníky jsou: draslikový, sodikový, wápníkový, hořčíkový, železitý, jermikový. Do obojího pořadí náleží konečně nasse občejná kuchyňská sůl, složená jsouc ze soliku a sodiku.

Wssat dosti toho citování neznámých jmen, kteréž čtenáře jen nuditi mohou. W wssech těchto látkách promluvíme; nikoliv pak jenom aby se řeklo: ty látky jsou kyseliny atd., nýbrž, ty látky mají ten a onen wplyw w našem životě.

Na konci podáme tabulku na přehled, mnoho-li které látky w popeli obsaženo jest.

We 100 liber popele se obsahuje:	Kysličník				Kyseliny			
	draslikový	sodikový	wápenitý	hořčíkový	solitové	sirkové	kostikové	křemikové
owša, žrna	13	—	4	8	$\frac{1}{2}$	1	15	56
owesné slámy	26	$4\frac{3}{4}$	9	3	$5\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{4}$	$3\frac{1}{4}$	43
ječmena	21	—	$1\frac{3}{4}$	7	—	—	$34\frac{1}{2}$	29
ječné slámy	26	$3\frac{1}{2}$	7	2	—	4	4	53
žita	33	—	3	$11\frac{1}{2}$	—	$\frac{1}{2}$	47	$2\frac{1}{4}$
žitné slámy	19	—	5	$1\frac{1}{2}$	—	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{2}$	$66\frac{1}{2}$
pšenice	30	—	3	$14\frac{1}{2}$	—	1	$48\frac{1}{4}$	$1\frac{1}{4}$
pšeničné slámy	15	$3\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	1	—	$1\frac{1}{4}$	4	$70\frac{1}{2}$

Ze 100 liber popele se obsahuje:	Kysličník				Kyseliný			
	bráskovitý	fosforitý	vápenitý	hořčičitý	fosforitý	siřičitý	fosforitý	křemítkový
hrachu	43	1 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{3}{4}$	39 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$
hrachové slámy	30	2 $\frac{1}{2}$	35 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{2}$	5	8 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{2}$
červeného jetele, sena	35	$\frac{3}{4}$	32 $\frac{1}{4}$	8 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{4}$	8 $\frac{1}{2}$	7
čepky, semena	25	$\frac{1}{2}$	15	12	—	$\frac{3}{4}$	46	1
" slámy	35	4	28	7	6	6	7 $\frac{1}{2}$	5
brambor	60	—	2	6	2 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	14 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$
čepky cukrovky	40	16	6	4 $\frac{1}{4}$	12	3 $\frac{1}{2}$	6 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$
" bílé	39	12	11	3	6	14 $\frac{3}{4}$	11	2
mukve	39	19	10	5	4 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	10	1 $\frac{1}{4}$
tabáku	24	3	36	10	5 $\frac{1}{2}$	3	4	10
révy	44	3 $\frac{1}{2}$	36	5	1	2	7	1
dubového dříví	8 $\frac{1}{2}$	5 $\frac{1}{2}$	75	4 $\frac{1}{2}$	—	1 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{1}{2}$	1
lipového "	36	6	30	4	1	5	5	5
borového "	10	10	46	8	—	1 $\frac{1}{4}$	4	3

Rádky pro mládež.

(B. M. Kulda.)

1. Apollo.

Apollo byl bůžek u pohanů;
 Básníci mu v posvěceném stanu
 Mnohou vzácnou obět nosili,
 O pomoc jej vroucně prosili. —
 U nás jest to čestné jméno
 M o t ý l o w i u d i l e n o,
 Který s kvítka na kvítečko seba,
 Ze dne stravu svou a rozloš hledá.
 Ti, co v ničem stání nemají,
 M o t ý l i m se lehčím rovnají.
 Synku! v práci započaté neustaň,
 Tělavosti sstobné vždy se chraň;
 Dřív věc jednu řádně vyhonej,
 Pak se chutě do druhé zas dej.
 Kdo své síly v mnohé strany dělí,
 Nemůže žádný skutek celý.

2. Basilisek.

Basilisek u Římanů
 Stráslivý prý býval drač;
 Z ukrutného motil stanu
 Razbě zvíře jeho zrať. —

Vždy se více přivětivě
 Člověkovi do očí,
 Ať se zpurně, závistivě
 Zrať tvůj k zemi netočí!

3. Civetka.

Z děvčete, co snůká, broulá,
 Bývá zlostná štěbetka;
 Za se jenom sstěbi, mňouká,
 Jako kočka civetka.

4. Čáp.

Čáp jest velkánský pták,
 Zvučně kletá na zobák.
 Onť jest vážný přísný pán,
 Za koniněm mívá stán;
 V Březnu kolo mu tam dej
 A pak velkou čáku měj,
 Že v něm hnízdo ubělá
 Jeho noha umělá.
 Kde prý mladé vysedí,
 Nestěsti tam nehledí.

5. Daněk.

Daněk nechce druhům přátí
Dobré tučné pastviny;
Kadš se volí o ně prátí,
Až má notné modřiny. —
Blížnimmu kdo chtěl by vzíti
Vyhžítu a zářobu:
Parohy by též měl mítí —
Celou daňka podobu.

6. Gazela.

Gazela má černé oči,
Dpatrně jimi točí,
A jak lomce uvíbí,
Jako blest se obklíbí. —
Tak at každý bystrým olem
Štábece znáti umyká,
A jim vezdy rychlým skokem
Ž oslbel se vyhmyká.

7. Hedbávníček.

Hedbávníček sám si přade
Malý tmavý hrobaček;
Do něho se w podzim klade
Suutně spící holecček;
Dčekáváť jarní dobu,
Kdy co m o t ý l wstává z hrobu. —
Tak i křehké lidské tělo
Do hrobu se zakutá,
Abý tamto zpráchnivělo,
Tak žní za hříchů pokuta.
W soudný den wšak cnoštných těla
Ž hrobu wstanou krásná, stwělá.

8. Hejl.

Proč hejl krásně opeřený
Wúbec hloupým ptákem sluje?
Proto že zpěw přirozený
Wřestem cizím zhanobuje. —
Jako hejl jest člowěk hloupý,
Jenž se za swůj jazyl stýbi,
Wysle, cti že sobě koupí
W cizé řeči u wšech libí.

9. Chřestýš.

Chřestýš velký jest a zlostný had,
W němžto hubba přemahá i hláb;
Vhčby zubý sstřizil, soptil jed,
Wslýšsi-li hubbu, žkrotne hned. —

Synu milý, dcero spanilá!
Když tě swirá úzkost nemilá,
Když tě někdo hodně pozlobil,
Mrzutost když tobě způsobil,
Když se w dušsi dobré budi hněw:
Zazpívej si —
Neminný tě rozweseli zpěw.

10. Jezvec.

Jezvec we dne we swé díte leží,
W noci wstává, po swém lupu běží;
W zimě spi, a co je pravý bív —
Po ten čas je z tuhu swého žiw. —
Synu! Nebělej, co jezvec bělá,
Abý práce tvoje ždaru měla;
Denni swětlo Pán Bůh i práci dáwá,
Noční tma pak libi pouspává. —
Synu! bělej to, co jezvec bělá,
Abý stará léta radost měla;
W mužuém létě wěku mladistwého
Chraň se wšeho zbytečného hluku,
Abys w žimě stáři čurawého
Mohl žiti ze wlastního tuhu!

11. Kalous.

Kalousel je chytrý pták,
Jako mnohý liný žák;
Jiným ptákům w hnízdo wejce klade,
By mu wyseděli jeho mladé. —
Co máš dělat, dělej sám,
Sic ti, liný kaloustu,
A nosu podám halouzku,
Žižto lenost léčit znám;
Halouzku ti ž kopřivy
Podám pod nos leniwý;
S kaloustem pak po luhu
Pítej křiče: „Š u h u h u!“

12. Labuť.

Labuť něžná roztomilá —
Kěžby h o l k á m wzorem byla!
Ustawičně čtíc býč čistá
We wodě se umývá;
A když se jí úraz chystá,
Plaminku swou klonivá;
Do hušy se sstěbetawé listi,
Že jest mnohem mírnější a tišší.

13. Medvěd.

Medvěd, tent má mnoho nezpůsobů:
Liný jest a žrawý, mlisný pán,

Abý jen měl pořáb medu džbán;
 Brucením svou ukazuje zlobu,
 Stinný pelech opouštívá w noci
 Abý hubil žvěř svou drawou moci. —
 Proč má medvěd tak zlé vlastnosti?
 Proto že jest oddán — lenosti!

14. Netopýr.

Netopýr, i když má oči, ussi
 Zalepené, čichem wšsedo tussi,
 Tak že letno wšsemu wzhýbá,
 Co kde úrazem mu hrozi. —
 Zkuffenost wšsal hlásá nelíbá,
 Že tak nebělají mnozi;
 Zoultky, lenost, howor sštaredh
 Nebezpečné welmt bhýwaji;
 A přec mnohé ditky nezweby
 Častokrát je rády mivaji.

15. Opice.

Proč pak t smíchú nejwice
 Lidi láká opice —
 Dhyzdne a sšpatné žwíře? —
 Proto že se w plné míře
 Po jiných jen pitwoři. —
 Kdo se tak až poloři,
 Že jen w cizáctwu si libuje,
 Na mrawy své vlasti hubuje —
 Na cizé kdo slowo čtimé sšumí,
 W řeči své pak sotwa breptal umi:
 Ten je směšný welice,
 Jestě wic než opice. *)

16. Pijavka.

Pijawka jen z toho žije,
 Živočichům krew že pije. —

*) Na dobrozumenou. W našem národě, zláště w městech, měl by se pilný zřetel obraceti k tak zvaným obrobicům, kteří w bdné pomatenosti myšlenel pouze proto za osoby wzácnější sebe pollábají, že se jazyku cizému (obvyčejně welmi sšpatně) přiučili. Lito w posetilosti své hanu kydají na wšsedo, což mluwou národní se loná; nehrozíce se ani služby Boží wylučowati z oboru záští a zloby své. Dnit netolilo sami malou wáhu kladou w přewrácenosti své na pobožnost, než i pro jiné jsou přikladem i slowem svým jako jedem morowým. Kdo se o tom we skutečném životě přestwědčil, musí wšestrannou zbrojí duchownou hájiti swatou wtru a prawu blahobyt národa svého. Někdy wážné slowo, někdy wtip bobře prospíwá.

Pijawkou být nemá člověk žádný,
 Mozoly jenž se a potem jiných žiwí;
 Wlastní práci žiw jest člověk rádný,
 Wít, že pro lenochy nebělá. Wůh biry,
 A že čutni holubi
 Melitaji do huby.

17. Rak.

Synku, dcerko! Nedywej se tak,
 Jak se chowá s klepetami rak;
 Po zpátku on obvyčejně chobi,
 Když se wobou do své diry brodi. —
 We cnostech jen statně, zborně
 Kráčeť chutě ku předu;
 Neprozij swůj žiwot marně,
 Nebuď wčelou bez medu;
 Lepšim být se namáhej,
 Necouwej a nemáhej!
 Zpátečnictwí krew jen rači
 We člověku chorém znači.

18. Slon.

Protlý slon jest učelivý,
 Citlivý a uznalý;
 Dobrodini pamětlivý,
 Jež se kdy mu konalý. —
 Člowěče! tys obraz Boží!
 Zahanbil-li dáš se slonem?
 Wchnasnaž se raděj honem,
 Ať se tvoje cnosti unoží.

19. Špaček.

Býwal špaček w městě w keci,
 Wolal jak byl naučen:
 „Nassi předci byli reci,
 Ža to čci být umučen!“
 Mnohý rodák mimojdouci
 W dussi citil hanbu wrouci,
 Dřiw že zwěděl nehleděl,
 Co mu špaček powěděl.
 I hned pilně w knihách čítal,
 A tam milou prawbu wital.

20. Tygr.

Tygr jestit žwíře drawé,
 Ukrutné a welmi žrawé,
 Krutější pak člověk jest,
 Kterhž lazi mraw a čest.

21. Topan.

Topan ve své zlobivosti
 Když se hněvem čepřel,
 A se nerád usmířil,
 Bývá lidem směšný dosti. —
 Směšnějším pak člověk bývá,
 We hněvu když hubuje,
 Jako topan hubruje,
 A svou hlavou házi, bývá.

22. Ustřice.

W skalách břehu ustřice wždy sebi,
 S nichžto nepohnuté w moře hlebí;
 Čeká lině až se moře hýbá,
 Až ji wzrostlá voda sama libá,
 Potom lastury své otvirá,
 Čerstvé vody sobě nabirá. —
 Nespravuj se poblé ustřice,
 We dne chraň se lině lawice.
 Modlí se a pracuj, čtáwej věcl,
 Kterých znáti mají lidé wšseci;
 A zwléšle, čeho tobě zapotřebí,
 Aby's dobře krácel světem i nebi;
 Bez práce a bez ruť činných,
 Jak wi člověk zkusený,
 Nemlitne ti do úst líných
 Ani wrabec pečený.

23. Včela.

Ten, kdo nemá lásky i Bohu,
 U wčel at se poswěti;
 Dnyh ročně wostu slohu
 Strojí Bohu i oběti.
 Necti-li kdo svého krále,
 Kniže své neb císaře:
 We tinách kráči neustále
 Maje mozek bludaře.
 Malé wčelky hanbu strojí
 Nizké jeho slepotě;
 Při králowně ony stojí
 Wěrně w celém životě.

Dítě, ježto matku, otce
 Dlužně ctiti neumíš,
 Ke wčelám chob často w roce,
 Tam si moudrost wčumíš!

Wčela med své matce sbírá
 Káda po den celičký;
 A když matka obumírá,
 Mrou s ni wšsecy wčeličky.

Zahanbiti wčely mohou
 Mnohé bitko čistotou,
 Pilnosti a ctnosti mnohou.
 Uč se od nich s ochotou!

24. Zlatohlávek.

Radoš mám, když widím děwinku —
 Děwče měštlé nebo wěštlé
 Stejně milé jest a hezké,
 Má-li pořáb mytou hubinku;
 Šatky byt i zalátané,
 Jen když nejsou domazané,
 A jak zlatohlávek hlawinku,
 Wlásky pětně w lesit spiaté,
 Ale nitky kostřbaté. —
 Wšse to by wšsak mělo cenu malou,
 Kdyby při tom neměla
 We způsobu anjela
 Dussi na wšse cnosti dbalou.

25. Žirafa.

Žirafa jest zvíře nejwvyšší,
 A když ztrotne, je wšsec nejtišší.
 Jedné strany nohy obě
 W chůzi zdwihá w téže době,
 Proto krlem pořáb kláti,
 Div jest, že se nepřewrátí. —
 Člowěk, jenžto cení lewně
 Na světě svou úlohu
 Nedytě w cnostech státi pewně,
 Nedytě toužit po Bohu:
 Neprospěje národu,
 Jiným bývá na sřlobu,
 Sobě žije na hanu
 Kownaje se pohanu.

Čtení poučné a zábavné.

1. Strýček Pravdomil.

(Od Frant. Dědka, kaplana v Dolních Kounicích.)

Náš starý známý, strýček Pravdomil, miloval obzvláště mládež, a byl jí celým srdcem oddán. Proto také rád všeho sobě všiml, co se prospěchu mládeže a dobrého vychování týkalo. Slyšel, že nyní ve velkých městech i slepé a němé děti vyučují se v náboženství, ve čtení, psaní a počítání, která i o zanedbalou mládež v ochrannitelně jest postaráno, a věděl, která i na mentově slavní císařští úředníkové zavádějí opatření pro malé děti. Nemohl ale tomu všemu, která a proč se to děje, dobře porozumět.

Udala se mu jednou příležitost, zajít si do velkého města, a umínil si, že o tom všem důkladně se poučí a přesvědčí. Zastal si tedy tu slepým, pak hluchoněmým, pak zanedbalým dítětem, pozoroval a vyptával se se pořádně, co a jak, a byl vlídností a ochotností představených v těchto vychovatelských ústavech nad miru potěšen. Navrátil se pak domů, vykládal všedny svoje zkušenosti svým sousedům, kteří již byli umyli u něho se scházeti, a něco pořádného od něho slyšeti, následovně.

„Nu, milý pane strýčku,“ prohodil Bartoš, když sousebi se byli usedli, „třím, že jste nám mnoho nového přivezl z hlavního města? Pravda, tam jsou domy, jináci nežli naše baráky, a pořád se tam staví něco nového. A to hemžení lidstva na ulicích, nic jináč než jako u nás na trhu. A ty krásné věci, co sem tam v krámcích viděti za stěm; div že tam člověk oči nenechá!“ —

„Máte pravdu, milý sousebe,“ odvece náš strýček, „je tam živo a hlučno, až člověku na to nezvyklému, při tom úžlo bývá. Proto já také mnoho po ulicích jsem nezemlowlal, aby se mi nestalo, jako tomu sedlákovi, který, přijda ponejprvo do hlavního města, všiml tím, co tu slyšel a viděl, tak byl zbalamuten,

že i papouška měl za pána, slyše jej křičeti: „Selma sedláč, papoušek pán!“ Já raději poptal se po těch místech, kde slepé děti se učí číst a němé mluvit, a kde z pokazených se stávají hodní a poslušní. Mně cos takového vždy přicházelo velmi podivné, a pamatovalo mne to na ty doby slavné, kde za onoho času Kristus Pán chobil po světě, a slepým navracoval zrak a hluchým sluch. V těch ústavech ve městě děje se cos podobného, arcit nikoliv záračným způsobem tak na jednou, jak to činil Kristus Pán, nýbrž dlouhou práci a mnoholetým namáháním. Ale přece v tom zůstane vždy něco podivného.“ —

„Musím se přiznati,“ pravil kmotr Tvrdohlav, „že jsem tomu dlouho newěřil; měl jsem ale příležitost, sám se o tom přesvědčiti. Víte, že mám wdanou sestru v Hermanově. Jejího muže šwagr měl něměho synka, dal ho do města do toho ústavu a za tři leta přišel domů, uměl číst, psát, počítat, ano i mluvit, jenom věčná štoba, že mu žádný z dědin nerozuměl, poněwadž mluvil jenom po německu. Matka prý se dala do pláče, když ho ponejprvo uslyšela, newim jestli radosti, že umi mluvit, aneb zármutkem, že mu newmůže rozumět. Stěžowala prý si u muže: „Což z toho, že umi mluvit s panáčkem, a tautorem, a panem správčím — pro nás zůstane přece jen němým.“ —

„To máte dobře, milý kmotře,“ pravil strýček Pravdomil, „to se mi také zdálo velkou chybou, že ty děti učí se všemu jen německy. Já bych byl tak rád s nimi něco promluvil, ale nemohl jsem. Měl jsem to také těm panům učitelům, oni ale pravili, že prý již to tak jest zavedeno, a že to těžko zjináčit. Jenom u dítě mravně zanedbalých, u nichžto by se v krátké lhůtě nic kloudného docíliti ne-

dalo jazykem cizím, vssedlo vyučování běje se w té řeči, kterouž každé to nestastné dítě jmenuje svou mateřskou řeči.

„Ale povězte nám přede strážku,“ ozval se zase Bartoš, „kterak to možná, aby němé dítě naučilo se mluvíti?“ —

„Mili brassi, to není tak lehké říci, jak si myslíte. Když mi to w městě ten p. učitel vysvětlował, porozuměl jsem tonu dobře; něčemu ale rozuměti, a pak to také tak umět povědit, aby i druzi to pochopili, to je věc dvoji. Přede ale se jakž takž o to pokusím. — Přede vším jiným musíte vědět, že němý není proto němým, jakoby pro nějakou tělesnou chybu mluvíti nemohl, nýbrž proto, že jest hluchým; neboť každý němý jest spolu i hluchým, a poněwadž mluvíti neslyší, proto se také mluvíti nenaučí, a němým zůstává.“ —

Twrdohlav: „J to jsem newěděl; já wždy myslil, že němému něco w chrťáně schází, že nemůže mluvíti.“

Pravdomil: „To jste se myslil, milý brachu. Kdyby němému buď w ústech, buď w chrťáně, buď na prsou něco scházelo, tak žebý proto mluvíti nemohl, takby ani w městě mluvíti se nenaučil; nýbrž jak jsem již řekl, on proto nemluví, poněwadž jest hluchým, a druhé mluvíti neslyší, a co člověk neslyší, tomu také se nenaučí. Za druhé musíte vědět, že člověk nemluví jen ústy, nýbrž celým tělem.“

Twrdohlav: „To není možná!“

Pravdomil: „A proč ne? Dobře jsem to w tom ústavu w městě pozorował. J wyslowte jednotlivá písmena, ku př. d, r, k, p hodně zřetelně a hlasitě, a budete vidět, kterať buď prsa, buď vrchní část hlavy, buď oboje se wám při tom zatřesou. Na toto zachwění upozorní učitel němého, a klade ruku jeho vlastní na prsa neb na hlavu mluvícího, aby tak přivedl ho na myšlénku, že při mluvení w člověku něco se běje, t. j. že kdo mluví, vydává ze sebe nějaký hlas. Takovým způsobem pozná němý, že l mluvení zapotřebí jest nějakého hlasu neb zvuku, z prsou člověka vycházejícího, a namáhá se, aby také nějaký hlasol ze sebe vydal. Nejlehčeji jest mu wyslowiti písmena a neb h, poněwadž tu potřebuje jen ústa otvřítí a jimi z nitra hlas vypustiti. Když

jednou z němého takovým způsobem vybobyl se hlas, tu se učí wyslowovati jednotlivé písmena. Upozorňuje se totiž na to, kterať při jednotlivých písmenách musí se jazyk buď zřáru neb dolů, buď do předu neb do zadu klásti, kterať se ústa buď otvrou neb zavrou, buď zaokrouhli neb přispouli. Každé písmeno dá tu, mili brassi, mnoho práce a učení, a obsahuje celé studium. Tak ku př. při wyslowení písmena b ústa se otvrou a dech se vypustí; při p již otevření toto musí státi se náhleji, a ústa musejí napřed býti uzavřenější. Při písmenách d, t činí to samé jazyk, co při b, p ústa činily. Při o se ústa skulati, při u se stáhnou a ušpouli, při m se ústa zavrou, jako se při b, p otevřely, při n jazyk činí obráceně jako při d, t atd. Na wse toto musí němý velmi pozor dávat, aby se tak naučil wyslowovat písmena. Když jednou již umí písmena, pak stabiluje a čte, což, ač ne tak lehce jako u jiných žáků, přede již ale snadněji jde nežli krusný začátek. — Můžete z toho poznati, že to není lehkou úlohou, naučiti němého mluvíti, a že také každý l mluvení to nepřivebe, nýbrž jen takový, který nadán jest od Boha obzvláštěními schopnostmi a neobvyčejnou pilností. Ale když i mluvíti se naučil němý, musí ten, jenž s ním do řeči se pustiti chce, mluvíti velmi zdlouha a pomalu, aby mu němý takorča mohl slowa mluvená čisti na ústech čili na rtech. Neboť čím jest u člověka obvyčejného sluch, tím jest u němého zrak; on slowa mluvícího slyší svým zrakem, a proto ústa jeho nespustí z očí. Také jest to němému jedno, jestli mluvíme na hlas, aneb jen tak ústy pohybujeme, jako bychom mluvíli, neb on hlasu neslyší, nýbrž slowa jen na ústech čte, a proto zřetelné pohybování úst mu dostčuje. Sam ale wždy mluví nahlas, neb my, jsouce hlasu zvykli, pouhému pohybování úst bychom nerozuměli. Potřnouti ještě musím, že hlas takových ubožáků wždy jest jaksi nepřijemný a drsnatý a nemá zvučnosti a libeznosti hlasu přirozeného.“ —

Bartoš: „To by člověk, slyše takové věci, ani svému vlastnímu sluchu newěřil! Co ti učení páni vssedlo newy-

myslí! Muselo to být hodně studie a přemýšlení. Tot ti naši páni učitelové s našimi dětmi mají hej proti takovému namáhání!"

Pravdomil: „A přece, milý brachu, musím vám říci, že jest málo která wentowski škola tak dobře zvedena, jako tamto. Děti čtou, počítají a píší, až radost poslouchat. Kam by to naše děti přivedly, kdyby i tu tak na pilnost se dbalo! Ale bohužel! rodiči sami je zdržují od školy pro leccjakou daremnost, a tak překládají jim v učení a lázi jim budoucí štěstí.“ —

Twardohlav: „Nu, to jsou staré nářky; my to nepřemůžem. Raději nám, milý strýčku, povězte ještě něco o těch slepých. Kterak možno, aby němi naučili se mluvit, již přece jakž takž pochopují; slepi sice umějí mluvit, ale nevím, kterak se mohou naučit čísti, psát a počítati, když nic nevidí?“ —

Pravdomil: „To již tuším snadněji pochopíte. Tak jako u němých nedostatek sluchu nahrazuje zrak, tak u slepých místo zraku zastupuje hmat. Slepí písmena a vše ostatní, o čemž nabývají dýce nějaké vědomosti, hmatá čili mataká.“

Twardohlav: „Podivná to věc. Slyšel jsem sice, že slepci umějí mačáním barvu rozeznati od barvy, že znají rozličné druhy peněz, a rozeznají mačáním l. p. dvacitník od krejčara atd. Ale žeby i písmeny mačáním uměli rozeznati, o tom jsem newěděl posud ničeho.“ —

Pravdomil: „To také každý uctrefí, nýbrž jen ten, kdo jest k tomu cwičen; a také musejí knihy pro slepce jinak býti tisknuté, nežli knihy obyčejné. Písmena totiž v knihách pro slepce jsou o mnoho větši nežli naše obyčejné, a také nejsou černé, nýbrž vyduťté nebo vyřezané. Černých by slepec přece newiděl, vyduťté ale omaká. Na začátku mu to arci přichází dosti křuffno, a proto napřed dají se mu do ruky písmeny větši a zebrova, a on musí na každé znamení jednotlivých písmen býti upozorněn, aby tak mačáním jednu od druhé uměl rozeznati. Pak se mu dají písmena menši, a když i tyto umí makati, podá se mu tisknutá kniha. Když takovým způsobem slepec hmat svůj wycwičil, jezdi přstem

po řádkách tak čerstvě, jako wiboucí olem, a čte, jakby písmeny widěl.“ —

Baroš: „Kam to člověk pilnosti svou může přivesti! a jak pak to je s psáním a počítáním?“

Pravdomil: „Kdy psaní místo pera slouží mu vyduťté nebo vyřezané písmeny, které on dle pořádku, jak jich potřebuje, bere a do papíru tlačí; papír dle podobnosti písmen též se vyduťté aneb vyřezávané, a tak může každý wiboucí písmeny ty čísti a slepí hmatati. Počítání též neděje se číslicemi jako we školách, nýbrž každý slepec má dřevěnou tabulku se 3 neb 4 příhradkami, a w každé příhradce je na drátu upravených 9 kuliček. Ty příhradky znamenají jednotky, desítky, sta, tisíce, a ty kuličky číslic těch jednot, desítek atd. až do desíti. Desáté kuličky již tu není w žádné příhradě, protože desátým číslem už nastoupí jednota vyšší třídy, tu př. 10 jednot činí jednu desítku atd. Jest to velmi jednoduché počítání, dá se to wšak těžko vysvětliti, když to člověk nemůže hned také ulázati. Já k. př. pravil jsem jednomu hochu morawskému, aby mi napsal 125, a on oddělil 5 kuliček od ostatních w první příhradě, 2 w druhé a 1 w třetí. Pak jsem řekl, aby mi k tomu přidal 367 a on pravil: 5 a 7 jest 12, t. j. jedna desítka a 2 jednotky, nechal w první příhradě 2 kuličky a w druhé odšoupnul jednu kuličku, pak ještě 6, tak že jich měl w druhé příhradě 9, a w třetí 3, tak že měl 4, a četl dohromady 492. — Takovým způsobem počítají, obtaňují a množí velmi rychle, arci že jen dotud, dokud stačí kuličky. Mně se to velmi líbilo, a myslím, že to jest počítání snadnější, nežli s našimi číslicemi, a pak si při tom ty děti jen hrají.“

Baroš: „Snad by i našim dětem šlo začáteční počítání lépe, kdyby takovým mačáním způsobem se jim podávalo?“ —

Pravdomil: „Možná. Uspoň na začátku, když se děti učí číslice znáti, mělo-by se wždy tolik kuliček aneb prstů atd. dítěti ulázati, kolik číslice znamená, aby tu i zrak napomáhal paměti. Nu, wšak tomu páni učitelové lépe rozumějí, nežli my sprostí lidé. Potom jsem tam u

šlechty viděl, pomyslete si, i veselijata zvířata na stěně wiseti, arci že nebýly na papíře namalována, jak to obvykle bývá, nýbrž duté a ze dřeva neb z papíru; a pak tu byly i mapy z papíru, kde hranice, města, hory, vody atd. vždy byly vybuté, aby byly k omalování. I pomyslíl jsem si: „He, dítkám těmto, proto že newidí, zvláště se musejí taková zvířata řezati a mapy dělati, aby přece o tom Božím světě a o té němé tváři něco věděly; a ditky nasse, ježto mají do brý zrak, divají se často ve škole na hole stěny, a o tom, co tito slepci vědí, ničeho se nebojví!“ Jakká to posud n nás na wentu zanebbalost!“

Twardohlav: „Nu, nu, vždyť se nemůže wšs hned přes koleno zlomiti. Dá Bůh, že se toho nasse ditky také dočkají, že budou uiti stěny plné zvířat, jako jsou nyní w první třídě plné písmen. Vždyť již cosi vysoké ministerstwo z toho ohledu nařídilo, jak mi nedávno p. učitel pověděl. Arci že potom bude muset obec také něco udělat, neb p. učitel nemůže takové věci ze svého do školy kupowati; kam by přišel?“

Pravdomil: „To mne těší, že přece máte takové uznání! Každá obec by měla svou školu wzíti pod ochranu, a nad posíláním do školy a wychowáním dítek dobře bdi, aby později nehanobli obec samu údové newědomí a zpozřili, s nimižto pak mívá mnoho ostudy a wybdání. — Byl jsem i w ochranné pro zanebbalou mládež, a tu poznal jsem dokonale, co zanebbání prvního wychování má za smutné následky. Jak mi duchovní správce ochranné Brněnské, ten co ty Morawské pohádky a powěsti wybdává, a tento kalendář pořádá, wykládal, jsou tam chlapani, kteří, nejjouce ani ještě 10 let, již kradli a jiné nepravosti páčili. Proč to s nimi tak daleko přišlo? Proto, poněwadž nedobíli buď nikdy, buď jen velmi nebdale do školy, neb, jak mi opět ten welebný pán wykládal, mnozí z nich, nejen že neuměli číst a psát, nýbrž tatořka ani newěděli o Pánu Bohu, ani se neuměli pomoblit otčenáš. To si můžete pomysliti, jaké pak jest takových mladých zločinců těžké napravení! Tu by

je u dítek Morawských s němčinou sotwa co pořídilo, a proto se tu s každým mluví w jeho řeči materšce. A ti chlapani wám jsou tam rádi, a pracují na poli, jež mají tam kopené, kopou, sázejí, sbírají zemáky, pak zase čtou, píší, zpívají, a učí se až mílo. A co se mi nejwice w ústavu tom líbí, jest, že představuje úplnou robínu; neboť from duchovního správce jest tam p. učitel, kterýž jest otcem a pani učitelka, kteráž jest matkou těm dětem. Mnohé z nich zajisté proto přišly na své špatné cesty, že rodičům svých ani nepoznali; proto w ochranné dostanou rodiče o ně pečující a je wychowávající.“ —

Twardohlav: „Tak tedy nejsou zatvoreni?“ —

Pravdomil: „Co, to! Co by to pomohlo? Zawřením by je nenaprawili. Napřed arci musejí se držeti na krátce, pak ale si na sebe a na pořádek zvyknou, a protože se s nimi nakládá velmi rozumně a wlibně, i oni stanou se rozumnými a wlibnými, až poznají, že se tu jedná jen o jejich dobro. Posud wšidni se tu za nějaký čas polepsí, a již jich až do konce roku 1855. bylo 62 přijato do wychování.“

Bartoš: „A co pak se s nimi stane?“

Pravdomil: „Pak se dají do učení. Ústav již má mnohé hodné mistry, kteří s těmito nešťastnými mají útrpnost. Těmto se tedy polepsení svěří, a mistři z lásky křesťanské bdi nad nimi, aby do svých předešlých chyb nepadali zpět, i mor. slez. spolek ochranný webe dozorství nad nimi, dokud jsou w učení, a teprw po propuštění z učení a powýšení jich na towaryste nebo na mistry, nebo když se na wojnu dostanou, propuštění bývají z ochrany spolkovní. A až posud, jak jsem se zmínil, není příkladu, žeby který z nich zase k svému předešlému zlému životu se byl nawrátil.“

Bartoš: „To je hezké, že se ani na takové děti nezapomělo. Ale kdo pak na ně plati, či jsou tam zbarma?“

Pravdomil: „Na takové dítě plati rodiči, a nemohou-li tito, tedy obec, pakli by ale ani tato nemohla, jest tam dítě zbarma. Aby se to státi mohlo, a wůbec aby se mohl ten ústav udržowati,

polněsti kupovati, učitele platiti atd., dali někteří libumilové mnoho peněz dobro-
mady. A i nyní může každý těchto do-
brodiní účastným se státi, kdo k. p. ročně
2 zl. st. k ústavu přispívá. Takový stane
se účastníkem této společnosti. Proto by
bylo slušné, aby i obce venkovské za při-
spívající úby ke spolku tomuto hojně při-
stupovaly, aby vždy více takových polže-
ných dětí do ústavu přijímati se mohlo.*)
Je jich po vlasti nassí máme dosti, jest
bohuzel smutná pravda; a proto že se ne-
mohou přijmouti všechny, mají před ostat-
ními přednost ti, jenž jsou nejpožadovanější
a nejnebezpečnější, a to všim právem,
poněvadž nejvíce toho potřebují. Arcibý
se dobrým domácím vychováním a do-
máci školou tomu všemu dalo předejiti,
a takové mimořádné ústavy svědčí vždy
o nepořádku vychovatelství domácího vů-
bec; pokud ale toto se nezlepší: pokud
ústavy tyto zůstanou s křehkým výje-
vem pravého lidmilství. — Ku
zlepšení vychování domácího vůbec mnoho
zase přispívati mohou opatrovní pro-
malé dítky, které nyní po vlasti nassí
se zavádějí. Arci že se to posud více
stává jen dle úředního nařízení, a obec
vyměsí nad nějakou světnici tabulku s ná-
pisem „opatrovní“ a myslí, že tím
úřednímu nařízení učinila zadost. O po-
řádném zřízení a uskutečnění takové opa-
trovní dále není ani řeči.“ —

Tvrdohlav: „Ale prosím vás,
milý strýčku, vždyť to také ani není možná.
Mají prý se tam děti zanést, kdo pak je
ale bude opatrovat?“ —

Pravdomil: „To je ta chyba.
Když člověk již něco začne, má to také
dokonati a nezůstati na poloviční cestě
stát. Každá opatrovní se má svěditi ně-
jaké zklusené ženě, která umí s dítkami
zacházeti, a ostatek nemá nic na práci.
K tomu arci se nehodí leč jaká že-
bračka, jak tu onde páni starostové
myslejí. Takové arci nesvědčí žádná matka
svoje děti, již proto ne, poněvadž taková

žádná osoba je ani nemůže dobře opatro-
vati, sama potřebujíc opatrování. A pak
opatrování dítek není tu ani hlav-
ním účelem, nýbrž s opatrováním musí
se spojití také nějaké zaměstnání
dítek, zaměstnání nejen dle těla ale i
dle duše. Proto musilaby při opatrovně
býti i nějaká zahrádka, kdeby se mo-
hlo s dítky hráti, a musilaby k tomu býti
žena taková, jakž obraz nám podal p.
Dr. Mosner ve své „Pěsto unce,
“ aneb paní Němcová ve své „Ba-
bičce.“ Žena tato musilaby umět s dítky
po dětinstu zacházeti, jich mysl a rozum
k dobrému vésti a buditi, aby tak dítky
v opatrovních připravovaly se již pro
školu. Pak bychom se podivili, cobý z
takových žálů se dalo vyměsti.“

Tvrdohlav: „To je vše dobře,
milý p. strýčku, ale cobý to obec stálo!“

Pravdomil: „Nu, stáloby to
do roka arci několik zlatých, ale prosím
vás, nahledněte jen do těch obecních počtů,
a přesvědčíte se, že tam jsou hezké rubriky,
ježby za nějaký čas dobře zřízenými opa-
trovními a školami docela obpadaly.
Pomyslete si, co jen to poskytnutí (su-
pování) cizích a nassích lidí do roka vy-
nássí, spočítejte ty příspěvky na láznici, na
pracovní atd., které ústavy by při do-
brém vychování, ne-li docela přestaly,
aspoň nebyly tak nákladné; potom co nás
stojí do roka nassí provinilci domácí, ať
již jich trestáme v obci aneb poslem k
úřadu! Milý brachu! tet jsou dobrodady
hezké peníze, a pak ty obecní pitky k tomu,
neb myslím, žeby i tyto pomínuly, kdyby
se vědělo, že se peníze na něco lepšího
vynaloží. Dobře zřízené opatrovní
stály by suad více peněz, nežli si sám
myslite, neb na jedné nebyloby v trochu
větší bédině ani dosti; každá ulice mu-
silaby tu mít svou opatrovní, kdyby vše-
chni rodičové své nedospělé dítky tam
suěsti aněli — ale nemim nezbyloli-by
nám aneb aspoň potomkům nassim ještě
něco z těch peněz, co již nyní na všeli-
jaké mimořádné vydání musíme vynaklá-
dati.“ —

Tvrdohlav: „Nu možná, žeby
to obec ještě zmožla, ale dalo by to krásné
práce. Lidé jsou tvorbi a nešťimaví.
Mnohá matka by suad musela moci k

*) Pořadatel kalendáře mileráb a obecně při-
jme každý zastavý příspěvek buď na pe-
něžích buď v obilí a jiných věcech ob-
jednotlivců i ob obci, a jména takových
dobrodinců se uveřejnějí nominami zem-
skými. — B. M. Kulda.

tomu donucena býti, aby ditko své jinému svěřila.“ —

Prawdomil: „Máte pravdu, a je to velká chyba u našeho lidu, že bytby i nahlídnul, co jest dobrého, málo se sám k tomu má. On z většního dílu čelá, až to úřad nařídí, anižby se sám z vlastní vůle k něčemu dobrému obhoblal. A vsať doufejme, že čím dále tím oswícenějším bude náš lid a k dobrému náchylnějším. Dbejme jen o to, aby se lid vždy o tom přesvědčil, že se to s nim dobře miní a pak i on sám nebude proti sobě. Tak l. př. při těch opatrovnách musíme přesvědčiti matky, že jsou pro ditky prospěšné, a tu nebudou více jim na odpor.“ —

Barth: „Ale jak je o tom přesvědčiti! Mají w tom pádu twrdé hlavy a nedají si mnoho říci.“ —

Prawdomil: „Velmi snadno, musíme jen umět wěc chytnout na pravém konci. Znáte Barťu Holáškowu? byla to swarná holčice, ale nyní se jí mládenci jaksi vyhýbají. Proč? Proto že prý dostává vypuchlé záda a chobí na jednu stranu. Její bratr Jakub, jak wíte, chrůme na jednu nohu. Když byli ještě oba mladší, musela Barťa Jakuba nositi na zádech. Já jsem často říkával staré Holáškové: „Matko, to děvče měla byste posílati ještě do školy, a malého Jakuba měla byste svěřiti někomu jinému, vždyť si ty děti mohou uškolbit.“ — „J wy vždy něco máte,“

odbyla mne. Nu, nyní má to nabělení, dcera jest hrbatá, a slyšel m rzá k e m. A to není ten jediný příklad w naší dědině. A což jinde! Jak často čteme w novinách, že tu dítě spadlo do vody, tam že se ubusilo, jinde ob dobytka pokoušáno bylo, opět jinde děti z nepozornosti zapálily atd. A to vše pochází z neosvětřování dítek. Ditky nechají se celý den o samotě, sotwa že nějaké obrostlé dřevčisko je u nich; toto obřoči, a děti jsou ponechány pouhé náhodě. Jak často se již stalo, že rodiči odešli ráno z domu, a když na večer se wrátili, našli ditky své poraněné, potřácené, ne-li docela mrtvé. Nemusi-liž potom taková matka dělati si přebhůžky po celý svůj život? Všemu tomu by dobré opatrovné přeběšly, a k tomu by všemu by dítě w swém osmém roce tolik umělo, co nyní w dwanáctém, když již opouští stolu — ne-li ještě více.“ —

Twrdohlaw: „Wšechno prawda, ce tu pomidáte. Nebá se ale vše najednou přes koleno zlomit. Prozatím, milý pane strýčku, zůstávejte tu s Pánem Bohem! Zbrželi jsme se dnes děle, nežli obyčejně. Nemějte nám za zlé!“ —

Prawdomil: „J za všechno dobré. Když byste slowa má si dobře rozvažili jak k prospěchu swému tak i dítek swých! Pán Bůh vás sprowážeji milí soušedi a přijďte brzy zase k nám; milerád vás uwitám! Dobrou noc!“ *)

2. Kamenný stůl u Buchlova.

(Karel Orel, kaplan v Kamenici.)

Kopce, jenž starý hrad Buchlow, tuto památnou pozůstalost a důstojné dědictví z předvěkůw morawských na ramenách swých drží, má vlastně dwa wrcholy. Na jednom poznássi se k blanžytným nebesům ona sserosbědá, starobávná okrasa milené vlasti naší Morawy, totiž hrad Buchlow; a na druhém

olazuje wěž osamotnělého swaté Barboře zaswěceného chrámu prstem swým k vlasti naší jiné ne morawské, ne pozemské, ale nebeské, tu kterěz my wšickni na lodičce bouři mořskou zmitané plujeme a kde nížádného rozbití není mezi kameny a národy; kde Morawan tak dobře jako každých jiných křesťanůw připravené

*) Poznámání. A já také opět w budoucím Morawanu na rok 1858 milerád uwitám moudrého strýčka Prawdomila i s celou společností jeho. Wzdáváje mu díky upřímné za náwštěwu w ročníku tomto, prosím uctiwě, aby zase tak brzy se dostawil, jako tentokráte.
B. M. Kulda.

má místo, jestli si ho ve vezdejšim údolí slzavém byl zasloužil. U chrámu toho bydlel před věty p'oustewník. —

Ole národní pověsti bylo právě to místo, kteréž nyní chrám zaujímá, dějištěm přemutné zrady, která velmi jasně svědčí o tom, že se hanebný skutek sám sebou třesce, a že zlošynovi nelze nikdy a nikdy ujití traplivému nustrání zlého svědomí, ježto až k samowražbě popohání.

Jeden z majetníků hradu Buchlowa widěl se nucena, twrz tuto, an již šesutim hrozila, znomu, a to od základu opět postawiti. An se mu wšsat k stambě té newyhnutelně potřebných prostředků, totiž peněz nedostávalo, obrátil se w nutné záležitosti této na řád templářůw, jižto za tehdejšich dob mnohé a wýnosné statky w držení swém měli, a to nejen na Morawě ale i w sousedních zemích. Zeje wšsach okolů ukázali se templářowé ochotnými ubezpečující ho, že mu potřebnými penězi hnedle přispějí, jakmile by jim naproti tomu podal nějaké rukojemstwi, a sice úpis peněz těch na hrad Buchlow. Smlouwa byla hned uzavřena. Pán na Buchlowě doručil templářům dlužní listinu swědčy stwzenu a přijal za ni peníze. Maje nyní dostatek peněz, započal starý hrad hourati a nový od základu stawěti.

Čas, w kterémž rytíř dluh swůj wyplatiti přislíbil, dostawil se. Templářowé hlásili se, awšsat rytíř na Buchlowě předstíral to ono, a odkazowal wěřitele potaždě novými wýmluwami od doby na dobu. Dařilo se mu to lépe a lehčěji než se byl nadál a to z té příčiny, že templáři jednal peněz těch newyhnutelně zapotřebi neměli a jejich požadowání dobře ujistěno, ne-li jak se wůbec bi, utowáno bylo, jinak ale stamba hradu Buchlowa k úplnému konci ještě nedospěla. Nebýlo tedy třeba na dlužníka náhliti. —

W té době, co rytíř Buchlowský hrad swůj stawěl a wěřitelowé jeho polojně a trpělivě na zaplacení půjčených peněz čekali, započalo kruté pronásledowání řádu templářského we Francouzích. Glas o utrpení, jež řád ten we Francouzsku snášeti musel, jakož neméně hlas o zločinech, ježto se tam ústly živými templářům přispíwaly, dorážel až do Morawy a nemálo

se rozšířil, zvláště mezi panstwem Morawským. Tudyž se během přirozeným dostala zpráwa ta i pánu na Buchlowě do ussi. —

Konečně utencila se stamba hradu Buchlowského, a twrz velikým nákladem stawěna wéwobila w dalekoširoké krajíně okolní, pyšně se wyhpinajíc nad sousedními stalnatými strminami, lesy a pahorky. Tut dal majetník hradu se wšsi ušluffnosti a uctiwosti templářům říci, aby si, tak-li libo, wšsidni neobtěžowali, nastawiti ho, u poháru pěniwého a u stolu pokrmy pokrptého po přátelstvu si pohoworití a tak přítomnosti swou welewáženou nově dostawený hrad počtíli. Co wšsat nejhlawnějši a nejprwnějši příčinou pozwání toho jest, že netřeba připominati, aby tudýž nepozapomenuli dlužní úpis s sebou wziti proto, žeby jinak nemohl dluh swůj zaprawiti. —

Kdož byl náměšti tak ctnému radši, jako templářowé? Protož přijali pozwání slíbiwše, že w určený den se dostawí. U pročby také neshli? Wždyt je čekali peníze a to suma nemalá, ale weliká, úroky zwýššená! Skutečně se w den naznačený u velikém počtu do nově wystaweného hradu dostawili, kdež je rytíř pln úklonů s fawrišskou přiwětíwosti a přetwárenou hostinnosti přijal. Pod záminkou, jatoby ani prostranné wečeřadlo pro tak walný počet přisílých pánu hostůw, z čehož se hostitel nemálo radowati zdál, nepostačowalo, wyzwal je pod širé, právě bezmračné nebe do stinného chládku wělowitých líp na to samé místo, kde nyní onen osamotnělý swatě Warboře zaswěcený chrám stojí, a kdež stawitelowé poručením jeho ohromný kamenný stůl wystawěli. —

Na tomže místě, u téhož stolu započala hostina weselá. Hostitel neshetřil wýborného pěniwého wina, jehožto podzemní hradební sklepy w newyhvážné zásobě chowaly. Sloužící swátečně oděných obstatowalo bez počtu okolo tabuly. Stědře přisílwali do polo uprázdňených poharů, a pokrmy rozličných dwtuě připrawených nosili doštya. Wesele břínčely pohary a čím wice z nich ubýwalo, tím hojněji do nich přibýwalo tak, že se zdálo jatoby nikdy neubýlo z nich. Byloť zajímawo díwati se, kterať dwtuě wšsem bez rozdílu, to-

lito hostitel počínal si střídavě, ač toho nikdo nepozoroval. Rozmarné rozmluvy otáčely se o rozličné předměty obsahu veselého; jeden vypravoval to, druhý ono. Konečně zmínil se jeden z templářů, an mu veselá rozmluva příležitost k tomu pobala, takřka jen náhodně o dlužním úpisu. Tomu usmělebatě usmál se hostitel, ptaje se ho: „jestli rád, jehožto údem jest, v obyčejí má kacířní slova daného držeti a veřejným zločincům učiněný slib splniti?“ Uštěpačným hlasem, jenž ze srdce jeho dáblu upsaného pocházel a slovy pohrdavými pokračoval takto: „Zároveň, co do mé osoby, nejsem s tím rozuměn a nehoblam ani kacířní daného slova držeti, ani zločincům pověstným učiněný slib vyplniti; tím méně zviněné dlužní upsaní vyplniti a to proto, že dle svědectví westlerého Francouzská templářové wesměš, do jednoho, kacíři jsou a pod záštitou pobožnosti veřejných zločinů neostýchají se páchat.“ —

Nemát blest čerstvosti takové, jakož se rázem zarazil veselý humor při řeči té, a není hrobového ticha, ježby se tomu podobalo, jaké nastalo, když rytíř z Buchlowa uluviti započal. Jako hromem a blestem omráčení seděli templáři, když rytíř ukončil, nic však méně netrvalo ticho toto ani co by okem mžikl. Jako plachá zvěř, citili za sebou myslivce a čuje-li střelný prach, z peleda svého vyskočí, a co jen nohy stačí, pryč uhání: podobně vyskočili se sedabel svých templářové a chopili se svých mečů. Však hostitel co komandující zběře své přeběhl jim, a na dané mrlnutí okem přepabli ozbrojení sluhové a žoldnéři jeho, jižto se z hustých a stinných stromů vyřítily, silným nápojem poněkud spojené templáře a powrazdili je, že ani jednoho na živě nezůstalo. —

W brzkou zakouffel rytíř na Buchlowě trpkého ovoce tohoto hanebného —

krvavého zločinu. Panowalo sice w těch dnech při zjevné nespokojenosti zemských stavů s tehdejšími nečinným a lalotným králem úplně bezrádi w zemi; hrůzné pomsty, krvavé vraždy a veřejné loupežnictví bylo na denním pořádku; nic však méně každých, i nejnebezpečnější rytířové, jižto tehdejšího pěstního práva nad míru nespravedlivě užívali, zosklivili sobě hanebnou zrádu zlosyna Buchlowského, pro kterou jim wesměš opowrhovali. Kdokoli jen mohl sšádlil a znepokojoval ho, že ani doma, ani kde jinde poloje neměl; na statky i hrad jeho doráženo jest bylo se wšech stran, aniž se směl opowážiti učiněné křivdy tyto trestati či pomstiti, neboť mu nijádný ze sousedů tu pomoci přispěti nechtěl, an wšidni proti němu a nikdo proň nebyl, čehož wšim právem zasluhowal. —

W takovém smutném ale zaslouženém stavu, ustavičně se wšech stran znepokojován, hrůznými přebhůzkami traplivého svědomí, ježto ho w dne s místa na místo ustavičně honilo a w noci líbý spánek s oči zalalených obstraňowalo, přežil celý rok, až pak ho sloužící w den wšroční neslýchaného templářůw zavraždění w vlastním pokoji mrtvého našli. Meč, jenž krvi zbrodění poblé ohybné mrtvolý ležel, značil, že vlastnoručně žiwota svého wšeho opowrzení hodného před určeným časem ukrátil, an to byl meč jeho vlastní, kterým před léty statečně máchával. Tak ukončil hanebník ten dráhu vezdejšího žiwota, aby trapným přebhůzkám a sšlehajícím hlasu zlého svědomí usšel. —

Dlouho svědčil tefaný kamenný stůl na Buchlowě o žalostné vraždě templářůw a o neméně politování hodné samowraždě rytířové. S zřícením jeho poukazowal po delší dobu na smutný děj ten, až pak se odšlidily a na místě jejich nadřčený chrám postaven jest byl. —

3. Hollč vesnický.

(Od Františka Archlebovského.)

Bylo to roku 1818. a několikátého, když jsem co 9letý chlapeček svého strýce kováře w wesničce Dražůwklach na nějaký čas byl

nawštwil. Zábawy a wyraženi, jakých jsem za čas pobytu u svého příznivce užíwati mohl, záležely w tom, že jsem směl s hospo-

byní jeho na trávní, omce a jiný domácí do-
býtel, a na celé ostatní hospodářství do-
hlížeti, aneb w dílně fučicímu měchu a
bouchařicímu kladivu naslouchati, což mne
nemelni těšivalo, zvláště když řemeslníci ji-
stky od rozpáleného železa daleko odli-
tovaly, a zřoubně oděvu mého se dotý-
kaly. Nejráběji jsem se tehdy bavil w
malé zahrádce přítelově, za jejížto plotem
hladina velikého rybníka se rozprostírala,
a jehožto kraj rákosím čili palachem po-
rostlý byl. Tu jsem po více hodin stával,
díval se přes plot, jak divoké kachny,
lejsky a roháči (potápky) zvolna na vodě se
houpaly, a tyto poslednější najednou jakoby
umění své na jemo dáti chtěli, střelbítě
pod vodou se ponořivše, na oddáleném
místě teprve se objevovali.

Ne jednou mne vsak z tichého po-
zorování vytrhl, ba až ulekl do výšky
sebou mrštnici kapr, následkem čehož voda
někdy až na plot spláchla; což mne často
tak rozmrzelo, že jsem oblíbené stanovisko
opustil. Tak též mně překlážívaly tyto
němi obyvatelé vodní w tichém a libém
naslouchání zpěvu p a l a s s n i k a čili r á-
k o s n i k a, který, sebě na hebounkém vršku
palachu a zvolna sem tam se houpaje,
samičku svou opěvovav, kteráz na blízku
w umělé sřotoveném a na třech rákos-
ových prutech upewněném hnízde *) sedíc,
po miláčku svém se ohlížela. Da zas
jindy jsem celý párek bedlivě pozoroval,
kterak neunatově, nedaleko kraje w hnízde tíži
jíz jsem tam se kláticím mladáta swá krunil.

Byw z tohoto milého naslouchání a
tichého pozorování již několikráte nenadá-
lým spláchnutím chladicího se kapra vytr-
žen a polekán, šel jsem do světnice, bych
opět tam, (ovšem samotný) w hodinách
upravenou kulačku při bití hodin pozoro-
wati mohl.

Ne málo jsem byl jednoho dne pře-
kwapen, když asi po páté hodině odpolední
přítel můj celý umouněný z dílny přišel,
a s nim muž prostřední postavy, těla po-

*) Nebude snad ob uřta, když povím, že
p a l a s s n i k má as dwa neb tři sřawice
nad vodou na třech w stejné dálce od sebe
stojících, třibran tvoricích rákosových pru-
tech hnízdo tak umělé a pewně upletené,
že i nejprudším větrem ani wšše ani
nějše posoupnuto nebývá.

hyblivého, čiperného a zřaku bystrého.
Ač již více než třiceti roků čítati mohl,
přec úřty jeho čtveračímý úsměw stále za-
hrával. Hnědý vlasý měl dle způsobu
pobhoráčích nassich Slowáků dlouhé, na
čele a w týle do rovná sestřžené. Oděw
jeho sestával z plátěných kalhot, modré
cařtové korbuly a kratičého bílého sou-
kenného kabátku, jehožto šlopy čerweným
harasem podšité, a dířky swrchu modrým
motouzem z welbloudi řesí obššivané byly.
Přes bedra wysela mu tassa soukenná, w
níž se jeho náčini nacházelo, neboť to byl
„h o l i c w e s n i k y.“ Měst několik oby-
čejných břitew w kožené kabele prošité tak,
že každý nůž své místo měl; dřewec po-
tažený po jedné straně hladkou líží a po
druhé plátnem, dřewěnou šřinku s myblem
a notným šřtécem, a plátěný ručník.

Rozložiw náčini toto na stůl, oměšl
hospodáři ručník pod křk, a počal rozdě-
lávati a pěníti mybto, čine při tom wšše-
lijaké posuňky, nemluwě vsak ničeho. Na-
tíraje pak brabu hospodáři, souněl tak,
jakoby nejtěžší práci wřkonával. W tom
přiřšla děwečka do světnice pe nějaké práci,
a netuřšic ničeho, šla okolo hospodáře té-
měř již namybleného, a než se nabála,
jíz měla celou twář napěněným myblem
namazanou. Uřšlebný chychot holiče, zlořtné
hubování a plisnění ze světnice obchaze-
jící děwečky, a tiché pousmání hospodáře
ukončilo celý tento žertowný wřjew.

Měly se usmívaje, oholil tento mu-
žik hospodáři wouřky, a sebrav svoje ná-
čini do mousny, pak něco nerozumitelného
zabrumtaw — odesel.

Bo jeho odchodu prawil mně přítel:
„Dobře jsi měl, žeš se neřhbal s mista;
te, co se stalo Anči, byloby se i tobě
stalo, řdybys se mu byl přiblížil. To po-
mědew, odesel kwapem do dílny, aniž mi
času ponechal, bych se na člověka toho
obřřirněji poptati mohl. Ze pak není aspoň
tetka doma, myřlil jsem sobě, ta by mně
přec něco o tom člověku řici wěděla.

Tak přemřšleje, wysel jsem wen, a
šřšle šřeronášobný zpěw p a l a s s n i k ů a bu-
lání roháčů w blízkm rybníku, zapoměl
jsem na celého holiče. A poněwadž se oby-
watele wesničí, byt i zámožnější aneb
přednější byli, jen jednou za řhben, a to
w sobotu odpoledne aneb w neděli ráno

buď sami holiť buď holiťi dať: nenaštyla se mi příležitost zpomínku na muže, kterýž zvědavost ve mně povzbudil, obnoviti. Sobota se přiblížila, a já právě v dílně kovářské mštal, když pod večer holič se dostavil. Tentokrát bylo v dílně více se-
dláků pohromadě. Misto obvyčejného: „Pochwálen buď Ježíš Kristus!“ pokývnul hlavou, něco nepochopitelného (aspoň pro mne nepochopitelného) při tom zabrumtal, a přítomní odpovídali: „Na věky amen!“ Uvítali ho, načej on jim opět kýváním hlavy a pohybováním rtů odpovídal. Najednou vstal vzkřikl pronikavým hlasem: „Tě—pepe—m—m—pa!—etěpe! — při tom vřelíjale posuňky čině, a rukama rozkládaje. Ty můj Bože! myslil jsem sobě; — co to za člověka? — Snad Němec? — Slýchával jsem, že Němci, mluvice mezi sebou, též velmi křičí; ale otec můj, kterýž sloužil ve vojsku, mluvívá také někdy s pálením žibem německy, a tak příliš přec nekřičívá, aniž takových zvuků pronáší. Strýc můj bohotomiv práci, kterou v rukou měl, odebral se do světnice i s holičem, kam jsem za nimi šel s nejvěšší zvědavostí. Zde promozujíc holič umělost svou dle obvyčeje svého, byl hovořivý, a strýc rozuměje jeho posuňkům více než podobným zvukům, odpovídal mu též jednotlivými a velmi hlasitými slovy; a na jeho jistících se modrých očích a usmívavých ústech bylo vidět spokojenost z toho, že mu strýc dokonale rozumí. Nespominul též i na mne se tázati, kdo bych byl? — a obdržev odpověď — porozuměl, že jsem příbuzný hospodářův. Když obšel tázal jsem se opět strýce: „Jakou to řečí mluví ten člověk — snad jest němý?“ — „Ano, ten chudák jest němý a hluchý,“ byla strýcova odpověď, a ubíral se opět do dílny, by před nedělí vřelchno do pořádku uvedl, a oheň ve vřehni vyhasl. Viděv a slyšev tentráte ponejprv v životě svém němého člověka, musil jsem se opět jen tou krátkou odpovědi spokojiti, ač bych byl rád bližší okolnosti nešťastného osudu jeho zvěděl. Z nezanedbal jsem po příčině se sháněti a dotazovati se, proč asi člověk ten, jsa ostatně silný a zdravý, němý a hluchý jest? — Bylo mi později vypravováno takto: Ten člověk

není ob narození němým; a jak starší lidé vypravují, byl chtrý a čiperný chlap, jak to až posud na něm pozorovati možno. Jeho otec byl chudobný domkař, ostatně ale poctivý a pracovitý. Mimo chaloupku, dvě silné ruky, dobrou vůli a chut ku práci, neměl jinšího majetku, a přece slušně živil sebe, svou ženu a několik dítek práci nádeničkou. Toho času lámalo se ještě kamení ve škole pod „Večičici“ (tak se nazývá jedna trať polnosti u té vesnice), kdež jeho otec pilně pracoval a kamení dobýval. Byla to práce velmi namáhavá a krušná, an často po více dni píseť odstraňovati musil, než se k ložisku kamennému dostal; a když již u cíle býti se domníval, sespal se mu často břeh a on opět musil znova píseť odstraňovati. Při tom byl často v nebezpečení života. Ale co nepodniká pečlivý otec — starostlivý a příčinlivý hospodář, aby dům svůj zaopatřil, a dětem potřebné výživy dobhl? — Potreba a nouze — někdy i jistnost člověka často odváživým čini, tak že se ani sebe věšších a patrně mu hrožících nesnázi a nebezpečení nehrozi. Holič náš byl tentráte chlapec aš 9 roků starý, a nosilval otcí potravu do stáhy, vřal jen za mirnějšího letního počasí; an místo to téměř čtvrt hodiny cesty od vesnice vzdáleno bylo. Jednoho dne nesl též otcí oběd do stáhy, bylo při to na jaře, a den krásný, slunečný. Skřivani líbě prozpěvováli jarní písně, vznášejice se vřsola nad zemí pod modrým blankytem nebes, a vřelbice Tvůrce svého. Oráč zahrňoval pluhem svým půdu nedávnými mrazy natypřenou, a zimním spánkem sesílenou, zaoráváje v ni seueno jarního osení, kteréž mu mělo hojnou žej přiněsti. Příroda počínala vřsudy plodh své ze spánku zimního buditi, dobávajíc jim nového života vzrůstu, a poskytujíc jim nová roucha slíčná. Jen ve škole byla jednotvárnost; supký píseť a tvrdý kámen žůstaly vřdy stejnými.

Chlapec přijda ke škole pozdravil otcě obvyčejným: „P o m á h e j P á n B ů h!“ a obložil přinešený oběd, posadil se na hromadu písku pod břeh v lomisku, a koulal na hmoždíciho se otcě. Tento dobhy kámen, který ho wellého namáhání stál, posadil se naň, utíral si upřášeným

rukávem koudelné kofily s čela po tváři se hrnoucí pot; obdechnuv si, a poznávajíc se sv. křížem — sáhl po obědě, jež mu synel byl přinešl. Chlapec zatím batoliv se v pístu, nešťastně si otce, který, ač chutě pokrmu sprostého po tak namáhavé práci poživaje, přec neodvrátil zraku svého od místa, kde mu nešťastně množství kapel potu bylo z těla unaveného vyteklo, jakoby po něčem důležitém buď pátral — buď přemýšlel. Když byl pojedl, zůstal ještě seděti v tichém rozjímání; snad dělaval Dárci všemocnému za dobrodiní již dořazená, aneb prosil Ho za udělení nové síly údům hmoždivou práci a větším již se slabším. Tu najednou otec vzkřikne, a — než byl v stavu vzchopiti se a s chlapcem odskočiti — sesul se břeh znamenitě výšky s hrozným hlukem, a pohrobil oba pod nim sedící.

Hřmot, jakoby následkem hromu povstalý, rozléhl se po návrssi, a nešťastníci na poli rozševáči ohlíželi se, odkud by hřmot ten pocházel, an obloha čistá byla. Konečně poohlédnuv se nejbližší rolník na slánu, a chtěje se lámače kamene po příčině toho hluku otázati, přiblížil se, ale nespátril ho. Vidě že břeh sesutý jest, přistoupil a nemida ani otce ani syna, o kterých přec věděl, že tam byli, žalostným bédováním svolal několik blízkých rolníků, a dali se jakž takž do odstraňování pístu, pod kterým brzy chlapce vyhrabali, vsáť bez nejmenší známky životní. Obloživše ho stranou, hrabali dále nemajíce přiměřeného nářadí s namáhavou a neunavenou pilností, až konečně i otce vydobýli, který, ač strašně porouchán byl, přec — tu pobívu! — rúženec v ruce držel, což příčinu k pověsti zabdalo, kterou později povíme. Chlapec, dostav se na čerstvé povětří, počal známky ducha posud v těle bítujícíchho projevovati, nikoliv ale otec; nebo všedna snaha přítomných, mrtvého zase vzkřísiti, byla marná. Jeden z přítomných rolníků zaběhl rychle domů, a vzav koně a vůz, dojel pro nešťastného laménáře. Chlapec mezitím přišel k sobě. Otec máje následkem velké tíže břehu několik údův rozmáčkaných, nemohl více k živým připočten býti, a byl co mrtvola robině odovzdán. Hoře a zármutek ovdovělé manželky a dvou oslých dcer nad

ztrátou pečlivého manžela a starostlivého otce, nebá se slabým pérem vyřpati, tot může lástlavý čtenář jen pocítiti.

Chlapec upadl v siluh, více hodin trvající spánek, z kterého probudiv se, měl hoře ztrápené a usouzené matky jakož i oslých a bédujících sester vypravování o nešťastné smrti otce aspoň na chvíli zmirniti a utišiti; ale — zármutek nad zármutek! on nebyl s to — neboť byl němým! Mimo pohybování úbů a vyhrázení jednotlivých, nesrozumitelných zvuků, ničeho nevypravil. Po delší nemoci nabyt, iša ještě mladý, opět předsleho zdraví a síly, ale řeči a sluchu nikdy více nedostal.

A vsáť Bůh, dobrotný otec líbí, uml vsedno dobře řiditi. Stav, v kterém jsem se nasseho holiče naučil znáti, nebyl pro něj tak nešťastným, jak se býti zdál; neboť on máje zvláštní vlohy duševní, hbitost a sílu tělesnou, schopen a mocen byl každé práce, a tak si i nad potřebnou výživu nashromáždil. Slouže občanům za holiče, dostával od každého ročně čtvrt žita, a to mu celoročního chleba poskytovalo. Mimo to konal vsedných jiných polní práce za časů letního, a v zimě zabýval se krejčovinou, iša při tom vždy veselé mysli a dobré duši. V největší rozhorlenosti divným pitvořením a posuňkovaním dával často ku srozumění svým důvěrníkům, kterak ho sestra připravila o krávu, kterou mu matka byla poručila. Vypravování to bylo věru směšné, zvláště pro toho, kdo jej ponejprvo viděl; ale smáti se mu bylo neradno, an zůřivosti roznicen, v stavu byl, člověka smějícího se silnou rukou nemilosrdně pohladiti. Otec mu moudřel líbe též nikdy nepřipomínali; neboť tu zas žalostně plakal a náramným křikem houkal, ukazuje při tom, jak břeh otce a jej byl zasypal.

Vešnice, v které náš němý holič domoven byl, byla nepatrná, počítavši toho času, do kterého povídka tato sáhá, sotva 60 domů, mezi něž i svobodný dvorec s dvěma lány polnosti a s rozsáhlou zahradou čítá. Bývalo tam také mýto, snad dočud ještě vsedných rybníků vodou naplněných byly, na opravování hráž, po kterých se ku vsi přijíždělo; neboť tenkrát jen od severní strany mohlo

se po ní cestou do vsi přijížděti. Tudyž položení její bylo znamenité; leželat i jihu w úzkém údolí mezi několika rybníky jako na nějakém jazylu mořském, kolkolem jsouc vodou oblitá. Wsuffšením dwou hořejších rybníků nabyla na východní straně wolnějšiho přístupu. Jižní a západní stranu ohrajuje rozsáhlý rybník až podnes tak úzce, že za jarního času aneb za mokřích teků voda až do humen čili zahrab se šíří. Wýchodní strana jest za letních suchých měsíců zeleným kobercem rozprostrajícího se pastwiska obestřena, které na jaře a při náhlých deštích ještě pomůždy vodou zatopeno a swlaženo býwá. Uprostřed tohoto pastwiska wyčíná pahrbek newelký, ale pramídně kulatý, sedici tu na zeleném palouku jako bochník chleba na pokrytém stole. Za mých dětských let nacházivaly dítky w zemi toho pahrbku hrabající wselijaké železné žlony rozmanitého domácího nářadí a stawiva.

Cell jsem jedentráte w jedné staré knize, že na tom rozsáhlém místě, kde nyní kapři a sstíky sem tam se prohánějí, a palasníci za jarního času po celé noci a dni switocením swým obyvatele obwselují, totiž na místě nynějšího rybníka znamenité město (Dražejow) se stwoostnými paláci, nádhernými chrámy a kláštery stálo, které wšak následkem nešťastných, w přírodě se nastřtujících událostí zahynulo. Na pastwisku nalézající se pahrbek má býti pozůstatek někdejšího nádherného a peroného hradu, který za sídlo weliteli a panownku města toho sloužil. Také i dosawádni powěsti mezi lidem tamnějšim kolující dosti o tom swědčí, a obyvatele starší ještě

wždy o některých otolních místech wselijaké bájky wyprawují. Tak na příklad prý za dáwnějších časů na některých místech často buď peníze hořet — buď černou swini rýpat aneb coš jiného widali.

Na přivrssi „Bečici“, kdež se někdy nalézala stála (nyni jen orné pole), w které otec našeho holice nešťastným způsobem zahynul, měl dle jedné powěsti bohatý klášter, dle jiné pak nádherný palác stáwati, w jehožto sklepích peníze a poklady w bečících uschowány byly (obtud snad pole to Bečici nazwali), které prý tam často hořeti widiwali. Odtud též powstala powěst o našem nešťastném kamekolomci, kteru jsme s wřchou pobotkli. On totiž práwě w e dwanáctce hodinu od práce odpočiwaje a pokrmu požíwaje, widěl dwa wellé kolky poklady naplněné a od duchůw přenášené, na které při sobě mající rúženec poswěcený hobili, a tak je na powrchu zastawiti chtěl, by sobě pokladům těch nabrati mohl. Ze wšak ještě žádný pozemský tvor i nim práma neušel, propadly prý se s wellým hřmitem, od kterého se břeh secul a odwážlivce zashral. Tak powěst wyprawuje. My wšak doložiti můžeme, že to nebylo věci příliš divnou, naléztí rúženec w rukou člowěla pracowitého, člowěla nábožného; tehdejší křesťané nestoběli se za rúženec, a protož ho vždy a wšude při sobě nestli, a při každé příležitosti modlitby na něm odčítawali. Tedy snad i tento pilný, pracowitý a nábožný člowěl měl tehdejší křesťanský obýček, w době odpočínku rúženec se modlití a Boha — Twůrce swého, melediti.*)

4. Zpomínky z besed.

(Od Josefa Kramolisa.)

1. Rozmluva o pokladech

„Pozdraw wás Pán Bůh, soufedi! D čem pak zas rouzmouwáte? Ze to coš důležitého býti musí, soudím po wšich wážných twářích!“ — Tak mlwtil

soufedi Dobrorád, kdž na wečerní besedu i soufediwi Horowstému přišel, kde se již dříve několik jiných soufedi bylo sešlo, jejichž rouzmowu Dobrorád swým příchodem přetřnul. — Horowstý: „Tuhle nám wyprawuje soufedi Čhle-

*) Poznameuánt. Stačtež, pane Archlebowstý, i buboucně našeho Morawana na paměti mlti; oni Wám za pomoc stáncou zůstane wždy wděčným. Z. M. S.

bo w s t k ý, jak drahé bylo na trhu zboží (obilí). Jest věru dražota veliká a w h d e l k y malé; tot již není jádná hra! Je s t ě ta t u r k y n ě (tuhřice) jest nejlacnější, a ba již ani na tu w h d e l a t nelze. Kdyby se toho byl asi před desíti léty nadál, že t u r k y n i j í d a t b u d e m e; t e n t r á t ani sledu o tom nebylo; jenom na trmeni bravu jí lidé kupovali, a w ě l, kdyby ne j l — Pane Bože mi odpusť! — Snad bychom my chudobní lidé hladem pomřiti museli. He, jak se čas m ě n í! " 1) — „Pane Bože, račiž to zprostitkowati!“ pomozbych si D o b r o r á d, a pak se jal m l u w i t i, řka: „Já newím a nerozumím, jaké to dále bude! Druh wedlé druhá domácí strawy nemá nimo to, co na trhu koupí; w h d e l k ů n e n i, dražota co t h d e n w ě s s i, a chudobní lidé sobě bez přestání d w ě ř e p o d á w a j i. M ě l i j s m e již také zlé roky; ale nynější jest mnohem horší; tehdaž bylo aspoň staré naběhlání. J a k h l a d b o p ř e l 2), w y t a h o w a l y se dwourýnsstáky, jenžby jinak tak lehko nebyly k u t r á c e n i p ř i s s k ý; a w ě l — dwourýnsstáky jsou p r t ě, papírowých n e n i, a dobytč jest w y m a r n ě n. W s s j a k ale při w s s i t ě t r a m p o t ě a při t ě c h n e d o s t a t c i c h a ž p o s a w á d n á s P á n B ů h w e z b r a w i z a c h o w á w á, j a c e ž M u w ě c n á b u d i ž c h w á l a! " 3) — H o r o w s k ý: „Tot patrné znamení, že od nás P á n B ů h m i l o s r d e n s t w i S w ě h o p o s u b n e o d w r á t í l, a c t o l w ě l j s m e t o h o n e z a s l o u ž i t i. K d y ž se z b á l o, že dražota a hlad nejwýššího stupně dosáhne, sešlal nám t u r k y n i, kterou se na tisíce lidí živi; neboť mnozi jenom jí, a to w e s t r o m a n o s t i t ř í k r á t d e n n ě j í d a j i; ba někteří za šťastné se pokládají, když jí aspoň dwakrát za den mohou býti nashceni. Na pokrme ten lib náš namýšlly nebyl, a přece, c h w á l a B o h u, nám chutná, a zbráwí ž něho j s m e. M ě t e r ý m se w o s s e m, jako Ž i d ů m na pouští manna, t u r k y n ě p ř e -

jedla; jini zase opuchají, prawice, že to z t u r k y n ě; ale já myslím, že tomu t u r k y n ě tak dalece winna není, než nedostatek.“ — C h l e b o w s k ý: „Už, já proti t u r k y n i nic nemám; ale což to w s s e d o p l a t n o; kdyby jí byla měrice za gros, není-li ani toho, tož jí neloupiš. W n y n ě j š í c h o k o l n o s t e c h by věru patřilo, žehnati ducha s p e n ě ž.“ — S t a r o h l i b e t: „E, kdyby byla k r y s t o f k a 4) nebo w i r g u l e 5), hned by si člověk k penězům pomohl.“ — H o r o w s k ý: „Snabbyste, soušedku, nechtěl ducha wolati? Příteli, toby bylo marné namáhání! W s s e d o to jest w ý m y s l e m t a k o w ý c h l i b i, jimžto se práce z o s s k l i w i l a, ale chut na dobrá jídla ostala. W i t e - l i, jak prawi o nich P i s m o s w a t ě? „W s s i d n i, co d t ě j i z b o h a t n o u t i, u p a b a j i w p o k u s s e n í a w o s i d l a d á b l o w a;“ co se ozwláště na ty lidi potahowat může, kteří takowým způsobem peníze w y d o b ý w a t i m i n i. D o b ř e P á n B ů h w í, co komu dáti má, aby se nejen časné ale i w ě c n ě b l a ž e n ý m s t a l. M á m t u d y ž n i c j i n ě h o n e p o z ů s t á w á, než N ě h o s w a t ě w ě l i p o k o r n ě se podrobiti, a powinnosti stawu swého ochotně plniti; D n t p a k d o u f a j i c i w N ě h o n e o p u s t i. T a k o w i l i b ě, co se swým stawem spokojeni nejsou a na poměrečný způsob peníze do b ý w a t i c h t ě j i, o b y c ě j n ě p o w i n n o s t i s t a w u s w ě h o z a n e d b á w a j i a t a k s a m o c h t ě d o w ě t š í b i d y l e z o u. J á j s e m j a k ž i w t ě s t a w n ě k r y s t o f k ý w r u k á c h n e m ě l, ale od t ě c h, co w n i c ě l l i, j s e m s l y s s e l, že se w n i h o d n ě z h u s t a j m ě n a B o ž i a s w a t á ř l o w a p s á n a n a l ě z a j i, j i m i ž se duch z a k l i n á, aby j i s t o u s u m m u p e n ě ž p ř i n e s l, ale t a k, aby j i c h ž á d n ě m u n e u t r a d l, ani o n ě ž á d n ě h o n e o s s i d i l, než aby t a l o w ě p e n ě z e p ř i n e s l, co jsou w h l u b o t o s t i n o ř š k ě p o t o p e n y, aneb od l a l o m c ů a o d z b o j n í k ů w

1) W o j m l u w y tyto jsou z R o z ů u o w a W a l a s k ě h o z r o k u 1855, kdy w o k o l i t o m s t u t ě c n ě již po několik roků chudobní lidé ponejvíce jenom lajst t u r k y n o w o n se živi. B. M. R.

2) Slab dopřel, t. j. opíraje se zwítězil, panowatt začal, dopru.

3) Naráží se na c h o l e r n, w l ě t ě 1855 po M o r a w ě z u t i w s s l.

4) K r y s t o f k a, kniha, w u l ž t o r o z l i c ě n ě m o b l i t b y, z a k l i n á n í a z a k l i n á n í z l ě h o d u c h a se o b s a h o w a l y, o n i c h t o p o w ě r e c n ě, k r á t s o z r a c k l i b ě se d o m n l w a j i, že se j i m i d á b e l d o n u t l, aby p ř i n e s l j i m p e n ě ž e.

5) W i r g u l e (z l a t i n s k ě h o w i r g a, w i r g u l a), p r o u t e l, h l i k a. W i r g u l e k h l e b á n i p o s l a b ů (u ě m e d y: die W i l n i c h e l t r u t h e) b y l y p r o u t k y w d w o u z u b o n w i b l i c i w y b ě h a j i c i; h l e b á c p o s l a b ů w z a l w i b l i c i d o r u k o u s w ý c h, n e s a w i r g u l e p ř e d s e b o u; w t o m m í s t ě, k d ě se t l u s ů š k o n e c k z e m i s a m o w o l n ě k l o n i l, h l e d a l se p o s l a d.

zemi zakopány. — Jaka to zpozobilost člověka, když ob úhlavního nepřítelů lidstého pomoci vyhledává a samochtě do jeho osidel leze! Když on bez toho „obchází jako lew řwouci, hledaje toho by se žral.“ Dejme tomu, žeby peníze žádané donesl; ó wšak on ti jich, člověče, darmo nedá! — — Slyšel jsem též, že lidé, nežli zlého ducha zaklinati počnou, připravují se k tomu postem, modlitbou, swatými swátostmi (pokáním a přijímáním) činíce sliby a úmysly, pakli ty peníze dostanou, že dají kostel postawiti, aneb že jiný nábožný skutek wykonají. O takové oběti Pán Bůh nestojí. Jemu by bylo milejší, kdyžby onu pobožnost, kterou pro dosažení mamony a z bázně wykonávají, aby čert při zaklinání některého z nich neuchytil, raději pro spášení dusse své konali a drahý čas w zahálce nemařili; tak by jim Bůh jistě při jejich práci bedlivě dal Swého požehnání. Abych vám dokázal, že takowi posetilci místo peněz jen pokuseni a hrozně strachy sobě dobudou, powim vám, co se přeb léty přihodilo. „Jistý obrusářský towarýš ač wedl život nábožný, byl přece welice lakomý; a jeho lakomství jej tak daleko zaweblo, že si uminil zlého ducha o peníze wolat. Zaopatřiw si křystofku, dal se do toho. Dělal to wšak tak skrytě, že mistr jeho nic newěděl, co kuli. Přislowi praví: „Kdo zlého wola, jistě se ho dowola;“ tak se i zaslepenému towarýšowu wedlo. Muselť lakoty své hrozně pškati, an místo doneseni peněz zlý duch jej počal we dne w noci pronásledowat. Šrdil ho, házel wšelícím po něm a zabit ho usilowal. Prawilo se, že zaklinání ducha jenom w noci konaje, se unawil, a že práwě w tu dobu usnul, když mu zlý duch peníze nese. Mistr slyše bouřit na dwéře, šel odewřit; ale newida žádného, zase dwéře zawel. Ale sotwa wessel do jizby, již se hrozný hřmot strhnuł, kterýmž i towarýš ze spani procitl, a wěda co to znamená, pravil: „Hospodáři, zle jste učinil!“ — ob té doby zlý duch towarýše hrozně pronásledowal. Jednou we dne hodil po něm železným wřetenem; towarýš, chtě se přeb ním strýti, utell do woblejší swětničky; ale i tam ho duch nassel a počal ho šfřtit. — Domáci, když

to zpozorowali, chtěce ho ob jisté smrti oswobodit, sotwa se tam dostali; neboť zlý duch dwéře rozličným náčiním, jež se w té swětnici nacházelo, zastawil. Wida jeho mistr, že to k dobrému necitl, utell se k duchowním prose jich o radu. Na jeho prosbu přišel jeden kněz a rozkázal, aby mu towarýš přinesl knížku, z nížto ducha zaklinał. Towaryš ihned tak učinil, a ob té chvíle bylo tomu straffiblu tonec.“ — Dobrorád: „Tímto wyprawowaním upamatoval jste mne na událost, jižto můj nebožtík otec náhodou swědkem se stal. Jednou o dewáté hodině večer, když práci řemesla swého ukončil, zapálil si dýmku tabáku, bral se do dwéři. Matka má se ho tázala: „Nejdeš-li ještě k sousedowi Mn o h o c h t ě l o w i?“ — Otec odpowěděl: „Jdu, a newim, co dwéřného mne tam dnes celý den wabí.“ Matka mu domlouwala: „J mohł bys raděj lehnout a si odpočinout.“ Ale on na její domlouwou nedbaje, šel. Přijda tam, zastal w jizbě jen sousedku samotnou, a tázal se jí: „Nó, kde máte gazdu (hospodáře)?“ Ona odpowěděla: „Sedte, sousedku, sedte; hned přijde!“ — Můj otec newhl tak krátkozrahý, aby nepozorowal, že jest zděšená; neboť jeho rozličným otázkám pomateně odpowiděla. Otec si pomyslil: „Snad jsem přišel newhod,“ a bral se do dwéři; ale ona ho prošla, aby jen na chvílku počkal, že muž její hned přijde. W tom wessel její manžel z kuchyně do jizby, a ona opět do kuchyně obessla. „Pojdte, sousedku, sednout,“ zwal otec mého hospodář, byť se ještě wyšpime; zapalme si tabák a pať si o něčem pohoworíme.“ — Ale howor se jim dnes nijak dařiti newchtěl. Otec můj o wšelícím mlumiti začal, soused Mn o h o c h t ě l mu wšak na to roztržitě odpowídal, aneb mlče, do jednoho místa upřeně hleděl a hustě kotouče kouře z úst swých wyposuštel. Wida otec můj, že tentokrát jal hospodárně tak hospodář jsou jako měčem otřestění, wyloučil swou dýmku tabáku a bral se do dwéři. W tom wessla gazděna (hospodyně) do jizby, a gazda zas do kuchyně. Ze pať otec můj stál práwě na proti kuchynowých dwéři, spatřil w kuchyni swětlo, stál bílým obrusem přikrytý, na něm křucifix postawený a něsolil

osob u stola sedících. — Když to spatřil, mráz ho oběhl, a proto se bral do dvěří. Sousedka ale uchopila ho za ruku, snažně prosíc, aby neodchodil, neboť právě jedenáctá hodina dochodila, a té se ona nepochybně strachovala. Dtec můj z předmětů, které spatřil, a z řečí, jež byl od sousedky slyšel, snadno se domnípěl, co oni tam kuli; proto mu ji zabýlo líto; ale přece tam minil i neminil zůstat. — B těch rozpácích obrátiv se k oknu, celou bílou osobu wenuk před oknem státi spatřil. Hrůzou se mu vlasý na hlavě zježily, a tak již nebral ohled na prosbu sousedčinu, ale wrazil do dvěří a domů utíkal. Příjda domů, honem se do postele položil, a tak ho zima zbrtila, až mu zubami lešťotalo, a pak ho celého čtvrt roku opustit nechýla. A ti zaklínači co z toho měli? Nic, než že práci zanedbávali a hlouposti hleděli, proto wšak přece chtějí nechtějí w chudobě a w nedostatcích zemřítí museli.“ — **Sorowský:** „A jsem jist, že potom w posetilství své wšeho otce winili, že se jim pro něho jejich podniknutí nepodařilo; neboť takowi lidé, jsouce powěrou opletení, nemohou nahlednout, že wěc hříšnou tonaji a Pána Boha pokoušejí; a proto nezdaření podniknutí svého wždy té neb jiné příčině přičítají. Tak jich má dábel na powěře uwázané, a powěrou je jako oprati po vůli své wodi, a k nowým podniknutím ponouká. Já jsem měl s jistým člověkem příležitost mluwiti, co též na takowy způsob po poklabech pídil, a tu jsem poznal prawdowost přísłowi: „Co w srdci, to na jazýku;“ hned on o takowých wěcech rozmlouwati počal. Já, slyšew již dříve takowou powěst o něm, použil jsem té příležitosti a ptal jsem se ho, zdali jest to prawda, že ducha wolal? On přiswědčil s doložením: „Ale jsme nic nedostali!“ Potom na žádost mou wyprawowal: „Když se nás několik unluwilo, že se do toho dáme, šli jsme k swaté zpowědi, dali jsme na naši swatou, čínice umyšl, že dáme z těch peněz kostel postawiti, jest-li se nám to podaří. Ač jsme to dosti tajně dělali, přece se o tom jaksi naši panáčci (knězi) dowěděli. Přisšel jeden z nich ke mně a prawil, abych mu ulážal k rýštoklu. Co jsem

měl dělat? Wárné bylo wšechno zapírání — chtějí nechtějí musel jsem mu ji ulážat. On ji ani neodwřel, ale jenom na ni prawou ruku položil, řka: „Nedělejte hlouposti, wšak z toho tak nic ne wywedete!“ — Wne to hned zamrzelo, že té knížky ani neodwřel a jenom na ni swou prawou ruku položil; ale co jsem měl dělat? Dilo již bylo započato a muselo se dokončit. Když pak jsme se měli k poslednímu modlení sejiti, napomínal jsem předkem své kamarády, aby se k tomu jistě sešli. Wšichni šlibili. Ale co se stalo! Jeden z nich byl dlužen peníze do wrchnostenského důchodu; přisšel proň bráb, aby se za rozlajem hned k obecnému úřadu dostawil. Ten se wymlouwal, že dnes peněz nemá, prosil, aby ho jenom tentokrát nechal, že to brzy zaplatí; a když ani to neprosýelo, udal příčinu, že tam konečně ani jiti nemůže, poněwadž welice mrzne a on nemá co obít; bráb zebý o jeho zbratol nestál, kdyby to w tak tuhé zimě po něm žábal. Ale wšedo nic naplat. Bráb wypůjčil od souseda obuw a milý kamarád chtějí nechtějí k obecnému úřadu dostawit se musel, kdežto za neposlussenstwí a newyplnění powinnosti musel si oblíbit tu noc w chlábku přenocowat. A to bylo právě w tu noc, co jsme měli poslední modlení wykonáwat. Proto že w určitou hodinu nepřisšel, začali jsme se modlit, ale že jeden z nás zcházel, nezůstali jsme nic jiného než mnoho hrůzy a strachu.“ Já jsem mu, pokračowal Sorowský, dle možnosti wyswětlowal, že to jest wěc hříšnou, na taký způsob peníze dobýwati, jelikož tím wšemohoucnořt a dobrota Boží téžce urážena býwá.“ — **Škarohlíbeľ:** „Co se dožhlá wolání ducha o peníze, jsem též toho minění a uznáwám, že to wěc hříšná; ale w irgule mi peníze wyhledáwat, šť myšlim, hříchem býti nemůže; dyť prý w irgule jsou jakšf nástroj, kterých nad zemi držaný, jest-li swým záwazím k zemi se kloni, ulazuje, že na tom místě poklad býti musí. — **Dobroráb:** „J w tom jste, sousedku, na welikém omýlu, wěřite-li, že wyhledáwání peněz w irgule mi bez hříchu se státi může. Dyby se při tom nic hříšného nedálo, již to jest hříchem, že se čas ničemnými wěcmi marní. A do jakého nebezpečens-

stvá se takové lidé uvodí, an do jeskyní lezou, aneb hluboko v zemi kopou, svedeni jsouc virgulemi, že tam poklad najdou. Kdyby při tom o život přišli, jak hrozné odpovídání před Bohem by na sebe uvalili? Na příklad také o našem vobelném Nadošti rozličné pověsti kolují, že se v tamních dírách mnoho zlata a stříbra nalézá. Jistě lidé, majíce o tom, jak sami pravili, jisté zprávy, umínili si, svého štěstí tam hledati. Zapomněli sobě svěčky a mnoho sáhů motouzu (špagátu), šli na Nadošt. Přijdouce k dírák, uvázali jeden konec motouzu u vchodu, udělali světlo, a kráčeli dále; jeden z nich na klubko smotaný motouz odmotával, aby, kdy nazpět půjdou, nezabloudili, nébrž zase tou cestou natrac se dostati mohli. Kdyby podzemními skalními rozsedlinami kráčeli, někte mohli jiti pohodlně, někte pak byly ty rozsedliny tak nízké, že ohnutí ku předu se dráti museli, a jinde měli cestu tak úzkou, že jenom bokem jim přelézti lze bylo; v mnohých místech pak bylo takové prostranství, což se mohl s vozem obrátit. Potom přišli k propasti, vedlé nížto jenom tolik místa bylo, co mohl stopu položit; kámen do propasti hozený slyšeli až za pět minut do vody hluknouti. Strom nedopřít v těch podzemních chodbách žádného živého twora nespatri. Konečně přišli k dvoum rozsedlinám, a newěděli, kterou by měli jiti. Po neblouhém rozmýšlení na tom se ustanovili, že polezou pravou dírou. — „Bratrové, jal se jeden z nich mluvit, já jsem unaven, a dále jiti nemohu, vy s Pánem Bohem jděte, a já vás zde čekat budu; však vím, že se tam nebudete dlouho bavit.“ Marně ho bruzí napomínali, aby tam nezůstal, ale šel s nimi; avšak nemohouce ho pohnout, museli ho odejiti. Ten sednuv si na kámen, díval se za odcházejícími kamarády. Dokud viděl oblest světla, kteréž měli s sebou, přece jalé také světlo měl; ale jak i oblest zassel, přehrozná tma ho obličila. Zprvu, že byl unaven, a že kamarádi od něho příliš vzdálení nebyli, bylo mu to jednostejně. Jakmile si však trochu odpočinul, teprv si rozpomínal, kde je, a jak zle udělal, že si aspoň jedné svěčky nenechal, neboť byla

až hustá tma kolem něho. Byl mu čas dlouhý, každé okamžení trpělo počítal, ale o kamarádech nebylo ani slohu dechu. Strach mu probíhal ve všech křesích. Sotva jedna strážná myšlénka pomínula, již druhá mnohem strážnější mu napadla. Tak to pořád a pořád šlo, až konečně počal pochybowat, zdali se jeho kamarádi vrátí? Kdož ví, co se jim tam přihodit může? Snad tam někde do propasti spadnou aneb jich škála připadne? Snad jim svěčky dojdou a oni zabloudí? Potom já tu musím zahynout. Zahynout — ale jakou smrtí? Jestli mne nějaká jedovatá žijala neusmrtí, zemru jistě hladnou smrtí. O co jsem udělal, že jsem se tudý pustil! Ditky mé budou mne oplakávat, a nebudou vědět, kde jsem hrob svůj našel. O kězby mne Pán Bůh s tu odtud vysvobodil! Nebudu se více na taký způsob po pokladech šhánět, ale spokojím se tím, čeho si práci rukou svých dobudu. — V této trapné nejistotě pilně poslouchal, uslyšeli již brzy hlas nebo kroty svých kamarádů? Bylo však vůkol něho ticho jako v hrobě, anož jen chvílemi přerušováno bylo jeho vlastními úzkostnými vzdychy a padáním vodních kapel, což se na vlnkách skalách shromáždoválo. Strážou, strachem a podzemním vzdychem, kterých ho omíval, byl po celém těle ztuhlý. — Tu se mu zdá, že slyší hlas lidský; bedlivě naslouchá, zdali se nemýlí? Za chvíli slyší z daleka: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ — On, co hrbla měl, nábožně odpověděl: „Až na věky. Amen!“ Než se rozšleli, toto pozdravení za heslo své zvolili, jimžto mu o svém zpátečním příchodu vědomost dají. Kdyby byli pozdravení to ještě nělkrátě sobě ohměnili — konečně se sbledali a po motouzi šťastně vsidni na denní světlo přišli. — Považte, sousedi, jak posetili ti lidé byli, že se do tak velikého nebezpečení vydávali, kteréž jim ani za mák užtku nepřineslo, ale aspoň je poučilo tak, že jim zassla chuť, ještě jednou v dírách Nadošti poklady hledati.“ — Starohlidel: „Tomu bych storo newěřil, že s tam odtud po prázdnu přišli; neboť pověsti o tamních pokladech nemohly z čista jasna powstati.“ — Sorowski: „To vám dám, sousedku

za pravdu, že ty pověsti z čista jasna nepowstaly; awssal to, z čeho powstaly jest dáwnou minulostí příliš zahaleno, tak že toliko temně domalávati se toho můžeme z ústního podání, jež se w lidu našem až doposud zachowalo. Známost wám, že hora *Radost* prý jméno své dostala u pohauských předkůw našich od modly *Radohosta*, kteréhož tam předkové naši pohanští ctíli. Při chrámě byli i knězi pohanští. Pohané po úrodných zrnech a po dobytém wítězství nad nepřáteln bůžku swému *Radohostu* veliké oběti přinásejeli. Tak se tamto pokladu značné shromáždowali. Kdž pak se po Morawě křesťanstwo šířilo a pohanště chrámy se bořily, nepochybně pohané poklady ze swých chrámů na *Radost* a w jestních jeho ukřýwali a schraňowali, obzob se w lidu našem ty pověsti o pokladech w *Radosti* uchowaly, jež powěrečným lidem mnoho wrtoců způsobily, a k marnému bažení po nich příčinu zawdaly. Wyládá se, že sw. *Erill* a *Method* modlu *Radohosta* zbořili a na poklady w *Radosti* se nalézající kladbu wřkli, aby jich nikdy žádný z *Morawanů* nedostal. (Oblud jde, že prý mnoho Čechů a Italianů za starších dob o dobytí pokladůw těch se snažilo.) Později se tam pohané zarubali — posud jedno místo na *Radosti* *Zárujem* i se nazývá — a jak ty záruby uschly, jaksi císar jich lázal zapáliti. Jeho wošlo wssal tam žádného z obležencůw nenasslo; ti prý wssicni těmi podzemními dírami usšli. — *Dobrorád*: „Brzy bych tomu za pravdu dal, že ty pověsti o pokladech w *Radosti* z tohoto pramena se mohly utvořiti. Wssal i kdžby tomu skutečně tak bylo, poklady tam přece snad již nejsou, an jich nepochybně již někdo nalezl a wýbral; a jsou-li tam až doposud, sám *Pán Bůh* wi, w kterém místě wězi. — Proto wssedlo zalínání jest marné, jen šťastnou náhodou na ně lze přijiti.“ — *Starohlidel*: „*Radost* sem, *Radost* tam; může být, že tomu tak, jak nám to souseb *Sorowslý* wyprawowal; může také být, že tomu tak není; ale to si nedám nikterak wymluwit, že na rozličných místech w zemi jsou peníze; byl nejeden již widěl, jak modrožlutý plamének w hřižowal*),

*) Wyzijowati, wyzijati = wylezati. (Jungmanu.)

kdž se tu a tam w noční dobu suffily. Znal jsem demadesátiletého kmeta, jenž mi nejednou prawdivý k tomu směřující příběh wyprawowal, řka: „Kdž jsem sloužil za pohunka w naší dědině, jednou na weno jsme s pacholkem orali; mohlo být kole jedenácté hodiny před polebnem; tu, jak se dobře pamatuji, pacholkowi wletěl pluh z brázdby. Jak jsme tu brázdby doorali, ještě ani ten záhon nebyl náležitě doorán, prawil mi pacholek: „Wypřihni a zaweb koně domů.“ — Já řku: „Dyr ještě není polebr:!“ — Ale pacholek mi odpowěděl: „Budem-li nyní polednowat, pojedem po poslední prw (dřiw) orat.“ — Já tedh, isa jenom pohůnkem, nechť mi to bylo w nos neb nebylo, jeho nařizení jsem wyplniti musel. Dn wssal přišel za mnou domů až po půl hodiny. Přišti neděli pásl jsem koně, a tu přišel za mnou pacholek, rozprostřel si halinu na tráwník, položil se na ni a prawil: „Chceš-li, jdi si ke swým rodicům; já dnes nikam nepůjdu a dci za tebe koně pásti.“ Já jsem to rád uslyšel, a sebera se, šel jsem k rodicům. Ale w cestě dost mi to leželo w hlavě, z jaké příčiny jsem takou lástku u pacholka zřkal? — U rodiců jsem se dlouho nebawil. Přijda nazpět ke konim, widěl jsem pacholla sehnutého na zemi klečet. Wyslím si: „Kdž ty jsi tak pobožný!“ Ale popojda bliže, widim, že ne w pobožnosti, ale w penězích jest ponořený; měl celou halinu zlatými a stříbrnými penězy wyloženou. Dn mine nezpozorowal, neboť byl zamyslený, a já jsem po tichounku přišel. Já řku: „Pomoz *Pán Bůh* čítat!“ — Jim to welice trhlo. „Já jsem se tě tak polekal,“ prawil a po malé přestávce doložil: „Wiš-li ty co, nepraw žádnému, wssal já ti též nadělím. Toto jsme onehdá, co jsem ti skoro wyprahat lázal, wporali. Kdž jsme spolu wporali, spolu budeme užiwat.“ — Ze mi též něco udělit slibil, zaručil jsem se, že se o tom ani slowičkem nikomu nezminim. — Po wánocich dostal jsem se na jinou službu. O slíbený mi údil ondy a ondy jsem jej upomínal, což on položbě na dobu příhodnější obkázowal a dotud mne těšinslých mi jablých upoťowal, až jsem nic nedostal. Wězi tím časem pacholek se držel chlapstý; staly si

pojednání zcela nové, u mužů žáben a pacholků tak si nerozčil, což nejen hospodářovu, ale i jiných lidí pozornost na něj obrátilo. Peněz ze služby nebral a přece vřelice sobě domolil, jakoby sedlákem synem byl. — Jednou nassel hospodář v končině ve stulíně několik zlatých a stříbrných peněz schovaných. Sned hádal, že jsou pacholkovy. Nevzal mu jich, ale ob té doby s očí ho nespustil; zvláště jak mu peníze ve stulíně zastrčené došly, pozornost svou zostril. V neděli na ostatky *) měla býti v krčmě muška. Pacholek po poledni ze dvora vyšel a hospodář názorů za ním. Kus od hospodářského stavení v poli bylo hromadisko kamení, a v něm stála stará divoká lípa. U toho hromadiska pacholek se zastavil, strčil do dírky ruku, na chvilku se tam bavit, a pak strčil ruku do kapsy, bral se v tu stranu, kde krčma byla. Jak gazda troufal, že pacholek nejlépe v krčmě hoduje, šel se podívat, co v té lipě schováno. Ale můžete si pomyslet, že mu srdce radosti poskočilo, když tam plný kotlík peněz nassel. Od té doby přemýšlel, jakby se toho pokladu zmocnil, coby u pacholka straniwa toho v podezření neupadl. — Na štědrý den večer našel gazda celá dce, aby se vřelice na jitřní vypravili, on že bude sám doma a hlídat. Stalo se, jak poručil, a přes ten čas vykonal úmysl svůj. Jak mile vřelice domácí na jitřní odešli, vzal z lípy kotlík s penězi a dobře ho schránil. — Nastal masopust. V krčmě bylo zase živo. Houfle, cimbal a basa se daly slyšet, a veselá mládež se tam scházela, chleba užiti masopustní veselosti. Onen pacholek též se tam jít chystal, ale pamětliv jsa porékl: „Nemáš-li peněz, do hospody nelež,“ napřed šel se peněz získať. Přišel, strčil ruku do lípy a zůstal, jakoby ho hrom omráčil, že tam kotlíka s penězi není. Zpamatoval se, místo krčmy šel domů. Doma onemocněl a následkem toho v krátkosti zemřel.“ — Z vypravování toho patrně vidíte, že se peníze v zemi nacházejí.“ — Horovský: „Neodporuji, alebrž vám, sousedku, za pravdu dávám, že se v zemi peníze nacházejí. Lidé, jedni

*) V okolí Rožnovském posledně neděle po sv. Duchu.

báží a druzí lakomstvím puzeni, zatopávají do země peníze své. Já však toliko pravím, že způsobem pověřeným peníze v zemi vyhledávati jest velká posetilost. Pověry podobné mnohdykrátě zadržely prohnáním sibalům příležitost, že krátkozraké lidi o poslední peněz připravili pod zámkou smyšlenou, že tam a tam peníze najdou, k čemu však peněžitého nákladu zapotřebi jest, an dobrými skutky ducha na nich sedícího a se trápícího osvobodit musejí. Pověřivši lidé nezřídka takto pozývají i i sté za nejisté. Protož, sousedi milí, my raději vyhledávejme pokladů dle pravidel, kteréž nám nassi nábožní a moudří předkové zanechali, říkávajíce: „M obli se a pracuj v každé době, Bůh dá Svého požehnání tobě;“ — „Bez Božího požehnání všechny věci jdou jen marni;“ — „Zahálky jsa služebníkem, neběduj že s hadrníkem;“ — „Zatého jsmo stavu, takou jez me stravu;“ — „Jak jde stroj, tak se stroj.“ — Růžbýchom se těmi pravidly řídili, mnohé bídy a mnohého nedostatku mezi námi by nebylo; neboť přílišné bažení po blahobytu a nádherné se šacení nad svůj stav jsou bohužel velmi rozšířené choroby a nemoce našeho věku. Vříváme-li k marnotratnictví lálání, zpočme si, „že jest do úst malá dířka, ale proleze jí velká komůrka,“ a „kde pítí a a hody, tam k žebrotě schody.“ Vě vřelice budme spravedliví, neboť „peněz nespravedlivě nabytých požírá demabesát demvět spravedlivých.“ „Věpší jest chudým býti a dobré svědomí míti, nežli získať všechno svět a z buše tratit cnoti květ.“ — „Dělejme tak, jakbychom tu na věky živi byli, a živi budme tak, jak bychom ještě dnes umřítí měli.“ Kdo tak žije, najde vřívou svou podle slova Davida krále: „Mlád jsem byl, a sestaral jsem se, a newiděl jsem spravedlivého opustěného, aniž aby semeno jeho žebřalo chleba.“ — Růžbýchom přes to vřelice přece bídu a nouzi zatoušeli, vřívme a těšme se z toho, že účastnými jsmo chudob, kterouž oslavil a posvětil sám Ježíš Kristus, nemaje, lamby hlavu Svou položil, což nikomu z nás usouzeno není. Budme za to wděčni, a nezhořčujeme sobě nespoložeností duhy života svého.“ —

Desátá hodina se blížila, když Horowski přestal mluvit. Všichni se divili, že jim večer tak rychle uplynul, a přejíce Horowski mu dobrou noc, domů se odebrali.

2. Výstraha mladíkům.

Mladík, dostav za vpučenou a stav se tovaryšem a tudíž sobě volnějším, obvykle na svatvečer scházívá se s druhými, a tudíž snadno se mu vykouří z hlavy napomenutí otcovy. Svobědými mnohými hodnými jinými, dopouštívá se skutkům, jinnými nejen nesmrtelné duši své slobodívá, nébrž začasté i na těle svém k úrazu přichobí, s kterýmiž nezřídka až do samého hrobu se ploužívá. We větu povážlivějším buď on sám, buď jiný bývalý společník jeho mladosti a lehkovážnosti vypravuje mládeži příčinu bolestného neduhu, aby jí výstrahu dal a ji od podobných špatných podniků odvrátil.

Jednou na svatvečer v létě sešlo se několik takových mladíků dohromady. Byl to večer pětný, větříček líbě profukoval a měsíček spanile svítil. Martin jal se mluvit: „No, bratři, kam dnes půjdeme?“ — Jedni pravili tam, druzí o nam je mají chut se pobívatí. — Frantík řekl: „Wite-li co, bratrowé, já wim o dobrých jablkách; již jsou zralé, a je jich tam jak pancíků. Pojdme na ně; za malou chvíli si jich tolik natrháme, že sotvy s jabloně slezeme.“ — Repotřeboval ostatní blouho pobízet, aniž jim dobrou chut jablák vychwalovat, neboť mládež jest bez toho ovoce chitwa. Šli. — Přisfědše, wylezli na jablon, a skutečně shledali, co jim byl Frantík předpověděl; jablák bylo hojnost a chutné též byly. Všichni trhali, za nádra dávali a při tom s chuti jedli. Martin, aby nejzralejších natrhati mohl, wylezl až do samého vršku. Měsíček krásně svítil, a w jeho bledém světle celá krajina podivné pobohy nabyla. Martin to pozorowal, přestal na chvíli trhati, a obzírál se po wúkol. W tom bila na wěži kostelní benáctá hodina, a ta w něm wzbudila upomínku na duchy a přisfery noční. Takowka mimowolně obrátil zrak své na hřbitow, kteráž byl hned za

plotem zahrady té. Dobře widěl hroby čerstvé a hroby tráwníkem porostlé. Při světle měsíčowém rozprostírala se po celém hřbitowě welebná hrůza. — Tu se mu zdálo, jakoby se na jednom z nových hrobů hlina wzhazowala. Napínal zrak své, aby se přesvědčil, zdali se nemýlí? Cim déle se na místo to díwal, tím jasněji widěl, že tomu tak jest. — Mráz ho obessel, a hned mu zassla chut na jablka. Už byla teplá noc, počal zubami brčotat. Polohlastitě mluwil k soubruhům svým: „Bratrowé, pobívejte se na hřbitow, jak tamhle z toho newého hrobu cosi hlínu wyhazuje!“ — Michal ani se neohlédnuw odpowěděl: „Dej si poloj, brachu; nejsine my tak bojácní, jak si o nás myslíš; my se nedáme wustrassiti!“ — Martin: „Ó ne, ne, bratrowé; neminím já was strassit; ale jenom se pobívejte tam nedaleko kostnice, a budete widět! — Kterýsi z nich se tam pobíwal, a twrdil též, že Martin má wěrnou prawdu. — Nyni se všichni díwali a přesvědčili se o tom. Michal, který se tak smělně stavěl, báglivě jetotal: „Ale Bože, co to je? Wně se zdá, že to nic dobrého! — Martin: „Wždyt jsem ti prawil; wčil se's přesvědčil, že jsem nelhal.“ — Slubotě ticho panowalo wúkol i mezi nimi, jenom větříček s listím na stromích sseptal, a křwadlo u kostelních hodin prawidelně se ozýwalo. Obbila první čtvrt na dwanáctou. — Martin mluwil duseným hlasem: „Ale pro Boha, bratříckowé, z toho hrobu cosi wylézá!“ — Michal také to wida, hned se měl se stromu dolů, načež na celé jabloni nastal wsseobecny sstot. Každý usilowal co spíš na zem se dostati, což se jim ale dosti rychle nedářiło, poněwadž jim w tom zbraňowala jablka, jež za nádry měli. Jedni ihned raději jablka wshypali, jiným se to stalo newolně, když si při slézání kossili roztrhli, a jiným jablka wypadala, když se nassinuli. Frantík se jaksí zaplitl do wětwi a ostal posledním; nežli se dolů dostřabal, ostatní ho již odběhli; on tedy honem za nimi. Wylezl na plot, ale kíl mu wběhl do ssirotých nohawic, tak že zůstal na plotě wíset. Strach se rowná smrti — bytby i nohu pozbyti měl, nazpátek se obrátit nechtěl, neboť myslil, že

z hrobu povstalý umrlec již za ním stojí. Co síly měl, sebou trhnul, nohavice se roztrhly a popustily — a Františ, i sa vazby sprostěn, poděšený utíkal domů. —

Na druhý večer opět se sešli, a tu Martin jal se mluvíti: „Widiš, Michale, staveš se's tak směšm, ale nahnalo ti to strachu; byl's první s jabloně dolů!“ — Michal: „Nezapírám, že jsem měl strachu dost; ale přece jsme byli osli, že jsme se tak splasili. Dnes ráno přišel hrobař k nám, aby ještě jednou směřil novou rakev, pro kterou hrob dělal. Když byl hotov, vypravoval mistrůvi mému: „Ale, pane mistře, já jsem tomu wčerejšímu horku wystihnul. Do dneška měl jsem mít hrob hotový; šel jsem po poledni na hřbitow a dal se do práce, ale bylo nesmírně parno. I myslim si: Nemusím se já tu pražit; wždyť dnes w noci měsiceť switi! Šowal jsem náčini a šel domů. Už sluněčko zasslo, teprw jsem se do práce pustil, a dobře jsem pochobil. Šwrt na dwanáctou odbila, a já jsem měl hrob hotový. Wšlezl a šel jsem s Pánem Bohem domů. We dne byl bydy musel nejeden pot s čela stirati.“ — „Sledte, bratrowé, potracowal Michal, towarýš stolařský, ten hrobař nás wystrafil, a my bláhowci přinesli jsme místo jablek potřhané šaty domů. Toť byl koufel, na kterýž do swé nejděšší smrti nezapomenu!“ — Martin: „To by ještě wšedco prošlo; potracených jablek neželím, bylyť jak nabyté tak pozbyté, a potřhané nohavice a koflík si dáme zalátat a bude zas dobře; ale hůře jest s našim Frantíkem; ten se chubát musel strasně polekat. W noci se roznemohl a dneš ráno byl již létař u něho. Prawal, že jest welmi těžce nemocen — že má hlawničku. — Do swé nejděšší smrti dám já potoj cizímu owoci, i kdybydy se wás wšedch obřici musel!“ —

Františ si deset neběl w nejwětších boleštech na lůžku poležel, a když powstal a ponejprw se sešel s kamarády swými, ti ho ani poznati nemohli; byl jako učiněný koflík a hlawu měl holou jako koleno, kterou s nepřemoženým nehubem na památku swé lehlowážnosti a krádeže w cizí zahradě až do swé smrti uchowal, kteráž o několik roků dříwe se

dostawila, nežli by se nepochybně bylo stalo, kdyby byl nechal cizé jablka na poloji; neboť již we swém čtrnácátém čtvrtém roce i pro něho Michal, nyní mistr stolařský, dělal rakev, a každému o té příhodě wyprawowal.

3. Dej všemu pokoj a nebuď po- věřčivý.

Několik wšelijakých řemeslníků šlo do hlawního města na trh. Aby dostali dobré místo na trhu, přiwstali si a hned po půlnoci šli. Nebalelo před městem byla šibenice, na kteréž 15 zbojníků wšelo, a mezi nimi žid Šfát, kterýž nejen co welká šelma, ale také co welký šňupák známý byl. Za starých časů necháwali oběšence na šibenici wiset, až maso jejich ptáci sezobali a koflíkowi sami spabli. Muselo to býti pro mimojdeuci děsné podiwání na ty obličejy strasně se šlebeci. — Když oni řemeslníci pod šibenice přišli, jeden z nich zawolal rozpustile na žida oběšeného: „Šfátu, zamdej nám tabáku!“ — „Šned!“ následowala odpověď. — Rozpustilec nedal se myšliti, a po druhé zawolal: „Šfátu, zamdej nám tabáku!“ — „Šned, hned, počkejte bratrowé!“ byla odpověď zřetelná, a w tom řemeslníci šlyšeli hrknout. Tu jich wšedch dopadnul přehrozný strach; dali se do útěku a pořád za sebou šlyšeli: „hrky, hrky, hrky!“ — Tož co který wyšlout mehl, utíkal k městu; aby wšal lépe utíkat mohli, i bķemena swá pozahowawali. Šotwý dechu popadajíce, přiběhli až k hlawní stráži wojenské. „Kdo to?“ wolal woják na stráži. — „Štrassidlo! štrassidlo!“ křičeli řemeslníci poběšeni, a zase za zády swými šlyšeli: „Šrky, hrky, hrky!“ — Woják wolal do zbraně. Dřatni wojáci wyběhli ze strážnice, chopili se zbraně a miřice na štrassidlo, zburta se tážali: „Kdo to?“ — Šfát, žid ze wzbálenější wesnice přistoupil k wojákům a mluwil poníženě: „Já jsem to, pánowé, já, Šfát z Nejménowic; nesu wáčeky do města na prodej.“ — Wojáci wzali žida i řemeslníky do strážnice, a wyptávali se jich, co se stalo? Tu přišla skutečnost na swětlo. — Žid Šfát z Nejménowic nebyl w krajíně před městem známý, a

tuhý ani newěděl, že si pod šibenici obpočíval. Právě když tabatěrku z kapsy wyndal a sňupnout si chtěl, blížili se řemeslníci a jeden z nich wolal na Šfáka oběšeného: „Šfáku, zavdej nám tabáku!“ — Šfák z Rejmenowic, slyše jméno své, myslil, že ho řemeslníci widí, a že po něm sňupec tabáku žádají, proto ochotně odpowěděl: „Sned!“ — a když po druhé na něj se wolalo, zase odpowěděl: „Sned, hned, počkejte bratrowé!“ a pak wstal. W tom ale wařechy, které w phtli na zádech nesl, zahrtały. Řemeslníci dumowali se, že oběšenec se šibenice spabl, polekali a dali se na útěk. Wařechář ale, newěda proč utíkáji, pospíchal za nimi,

aby se jich optal, proč před nim utíkáji. Ale čím wice za nimi běžel, tím wětšii hrkot wařechy jeho dělali, a tím wice řemeslníci ubíhali, myslice, že oběšenec za nimi běží, a že hole kosti jeho hrkotají. Wařechář pak dostal také strach, že snad nědo za nimi běží, ubíhal za nimi na hlawní stráž. — Když se to tak wšwětliklo, wojáci dali se do smíchu, a řemeslníci se zastyděli za swou rozpustilost a za swou poměrciwost. Když pak se rozswětlowati počiualo, wrátili se nazpět, aby posbírali svoje třechy, kteréž byli w onom strachu a zmatku po cestě pozahazowali. Co potratili a nenalezli wice, knso obplatou za rozpustilost. *)

5. Založení Lopeníka.

(Od Vincencia Sedláka, kaplana Hrozenského.)

(Povídka udomácněná mezi Kopaničáry čili obyvateli pomozí Moravsko-uherského.)

Místo, e jehožto založení tuto prostonárodně se wyprawuje, leží 2 hodiny cesty wzdál severo-wýchodně od Uherstlého Brodu w kraji Gradistlé. W Uherstém Brodě z horního náměstí widuo w tu stranu pouhým olem, a na wětšim díle zdá se hora dýmem býti zahalena, jen za jasného počasí podobá se pohoři, na němž Lopeník stojí, černým suktem potaženému toni, jehož hlawa na sewer — zabel ale na polebne obrácen jest. Slowákla prozrazuje ihned na prwni pohled okrouhlý oblíček, a na zad zčesané, slatinou potřené černé, začasté i bělawé wlasly. Na poblížku w kamenité Romně dle zdání jedněch narobil se Amos Romenský, kdejto až podnes utazuje tamni lib místo, na němž střecha stála, pob níž ou swětlo swěta zočil. Bud jak bud, i blížlá Míwnice, nyní městyš, se tu nalézá, tak že přece s jistotou krajina tato za kólebku onoho muže powajowána býti může. A lib, z jehož středu tak wštečná hlawa wyšla, lib

tento hranici s oněmi, jízto na wšokém Lopeníku bydlejí. Powěst zde položená wzata jest z úst jednoho starého Kopaničára z Lopeníka, jménem Stranála, jehož obydli jako wlastowci hnízdo přilepeno jest na tak zwaném Pawlowu w rchu. Zima zde začne, když wúkol krajina Gradistlá a Powáží oziminami se zelená, a končí, an již ozimina klasty wymetala. Díl toho Lopeníka náleží k farnosti Staro-Hrozenské, wětšii díl k Březowsté. Iméno onoho muže neb zallabatele Lopeníka až podnes ndržel se mezi obywateli, tak že i nynějšii předstawený Lopeníka Janiga se nazývá. Z mluruw tu samou pobrženo, w níž powídka tato wyprawowána bhla.

„Tu, kdže my Lopeničárja bhwáme, nebolo dydy tak, to bolo wšsetko zarostlé. Nassi předlowja museli sa dose nastrábac. Dúhý čas prebhýwal tu pradžed náš mezi

*) Poznámění. Takowéto zpominly z besed budou pořabateli Morawana a jalisté i wšem čtenářům jeho wezby wítány. An Wám teby, milý příteli Roznowský, za přispěwky již poslané tuto weřejně díky wdávám, připojuji hned opět nou žádost o pokračowání w oboru tomto. Nebot co z naroda nasseho jest, w uarobě opět rábo se čítawá a prospěšné bhwá. V. M. Kusba.

horami Juriga. Ten mal dva syny: Dndro a Duro. Bolo to raz z wesny, kedь svú kopianicu oral, a pritrafalo sa mu, že na jeho vlastnej planine nassol kus kremelice, a newezdel, čoby to bolo. Issol mezi ludza, a pital sa, ale nitebo mu newezdel povedac, čoby to bol za kamen. Issol do Brobu ke kramárovi¹⁾, opáčil izbu, a kedь pozrel na kramára wrawil: „Pantaticku, kupce si kremelicu, bajce mi něčo zajesc, alebo na sol.“ Kramar mu homoril: „Ukaž mi tu kremelicu, kedь já sa pozrem, čo to máš?“ Kedь opáčil, widzel, že to jakýsi drahý kámen byl, a pital sa ho, čoby jaň dcel mac. On wrawil: „Nisst já nepitám od tebja, leu sa mi daj najesc.“ — Kramár wrawil Dndrowi: „To já tebe dám, čo budzeš dce, a móžes sobe ai pohárel tu hého paleného upic, a issol do druhej izby, donezol mu plný wahan²⁾ - kartosli³⁾ a hrachu, aby sobe zajedel. Kedь už mal dose, tak sa ho pital kramár: „Dzaj-li⁴⁾ má effce taký kus kremelice, aby mu donezol, že mu dobre zaplaci.“ Dndro wrawil: „Weru utám donia effce kuset, a ten tobe donezom.“ Issol pri gurássi dou ku své uanie, s kterú sa dose nazhowáral, a wrawil: „Čujes ty stará, čo sa mi dnes w mesce nepritrafalo,“ a sširák⁵⁾ hodzil na lawicu, a halenu pres hlavu prehozil: „Wes, kedь som issol z domu, wzal som s sebu jako sšpásom kus té kremelice, abych náleho toho Morawčika⁶⁾ ossudil, ale sa mi to pri sámbohu podarilo. Prindem ti ke kramárovi a z torby⁷⁾ wydzelám kus, a wrawim, čo mi dá za to? Kramár jako besný, wytrhne mi to z ruky, obezirá, a už mna to nechcel dac. Reku, čo sa wám porobilo? a nisst mi newrawai, len prinesol kartosli a hrachu, a dal mi,

čujes, takowú ližicu bleskawú, ai posazbil mna na takú lawicu, čo som len sám na ni mohel sebzec, a málem bych sa bol swalil. S prinesol i plný welebžur⁸⁾ tu hého paleného. Reku⁹⁾, Dndro, čo to, až mi wlasty hore koreňom stáwaly, čo sa to budze robic? Ale prisámbohu, čo sa to robi, reku, ale wem to Párom¹⁰⁾, leb sa robi čo dce, jedol a pil som, až tam nebolo nisst, a dostal som ti gurás, až som mal w čapici. Kremelicu som už newidzel, ten kajsi klúcom do strně¹¹⁾ wyrezáwanej ju zamrel, a tak ti mna bofstal, a pital sa mna weru, lesli bych doma effce kusčel nemal, alebo fdze taká kremelica bola? Čhe, reku, čo sa pitáce? Kedь som nassemi junci na Pawlowu wrachu oral, tam sa mi zablestlo pod pluhom, a já to zdwihnul, a newezdel som, že sa Wám¹²⁾ to tak lúbic budze, ale reku homorce mi, čo to je, sšak kremelica jako kremelica, len že sa to blústá. A čujes, on sa mi prisámbohu nechce nisst homoric, len pital sa, lesli effce donia kus mám, že mi dá zboža¹³⁾ a pár juncóm domú, abych i tebja tam dowjedol, že nám dobre budze, že budzem len pic a jesc. Reku, Doro, čujes: to mi wrtá mozgom, čo to má kyc, sšak on darmo by mna to nebal, mue sa sni, že to je drahá wec.“ — Tak sa zheworili, wrawila Dora: „Chojme tam, Dndro, a opačme¹⁴⁾, lesli ten kramár ozaj nám to urobi. Boloby to dobre pre nás, čujes, zboža němáme, ani čim zajec.“ Dndro poslechol Doru, issli ležac, Dora na pec, Dndro do dmora¹⁵⁾. Effce slunko newychodzilo, a Dndro už bol hore,

1) Kramár až po dnes se jmenuje w libu kupec.

2) Wahan = dřevěná mísa.

3) Kartosle = zemalý.

4) Dzaj-li = opravdu-li, w skutku-li.

5) Štrák = nobul se široký střechú.

6) Morawčikem nazýwajl kajběho, lbo z Brobu neb i báte z Morawy I nim přijde, zwláště ale, který nemá slowáčský oděw, nšbrž městský.

7) Torba = na bolu přes rameno wisici kožená kabela.

8) Welebžur = dřevěná nádobá uměle z hrustkowého neb slitowého dřewa zhotowená, zakulacená, w niž kopianiči w čas žatwy na poli wodu neb i ložalku sobě k posilnění donáseji.

9) Reku velmi často užíwané znamená toli, co: jářku.

10) Párom = jměno hlawního blůžla u pohanských Slowanů.

11) Štrně = stěně.

12) Wám užíwá se při oslowení i nejwzácnejších osob až pobyes.

13) Zboži = wúbec wšedněno obilí.

14) Opačit = se přewědčiti, poblwati se.

15) Dmora w dwore na náspech poble stěny spáwaji domáci hospodáři letním časem, by jim někdo něco newzal.

prepna nohavice remenom, vzal k r b c e ¹⁶⁾ do ruky, by ich na cesce nezebral, ale až w mesce obul. Dora napojila junce a owce, a priťazala synóm, by dobre wartowali, aby im nebdó slatky nepojal. Zawreli izbu, prežehnali sa swatým križóm, a ajda issli. — „Tuješ, Dndro, drž sa mi dobre, nebdaj sa ofsubic od toho kramára,“ wrawila Dora cestú idúci a zhwmarajúci, „sajtu at ti též tabákom nattá, načo bns ty zadarimo tam issol? Ndecht ta častuje dobre, já sa též nebdám obehnac. Red je tak sprostý ten kramár, a kremelicu tak lúbi, necht nám to dá, čo slubil.“ Prida le dwerúm, Dndro wlasý rowná, a Dore wrawi: „At sa mi po panský držiš,“ on má i na očích o k u r á l y ¹⁷⁾ a dúhú pipku. „Dtworce nám,“ kriči Dndro u zamrených dweri. Kramár wyssol, a poráb ¹⁸⁾ Doru za ruku pojál, a tak obtulal, jakoby za nú bol na zálety chobzil. Dndro wrawi: „Bochmálen!“ „Až na welký!“ witajce mi,“ howori kramár, „moji dobri ludža. Wém, že slowo držíce, a tu kremelicu mi nesece; werce, za darimo to nebudze, kde že máce wás wuoz? Šak som wám, Dndro, wrawil, že wám zboža dám na furtu. A šak nisst nerobi, len ukáže tu kremelicu, a sadnece sobe, donešom wám neco zajesc.“ — A jedli, furu zboža i s wozom im podarowal. S welku radossú issli dom, a hned doma na mlyncóh mseli, a pagáče a osuchy ¹⁹⁾ pékli. Dndroš pať Dore howoril: „Wěš, Doro, čo? já mám essce kúsel té kremelice, já ju zanesem Dsefowi, čo to na wojnu bere, on prý lúbi ten sprostý lud, a neni prý jako ti ini páni; on je we Widzni, já tam pojdzem, on mi něco za to dá.“ — „Ndehoj tam, Dndro, oni by sa tam zawreli, čuls', že tam i mesto zamirajú, a to neni, jako zdze u nás, kedý nědo nás chce pojmuć, isnie hned w horách.“ — „Ni hýbaj mi Doro,

čo ty wěš, prečo by mňa zawirali, šak som už s panom lusticiarom ²⁰⁾ sa zhowaral, dcel mňa též pojmuć, ale fogsom som mu ukázal, a pať už mňa nedechal. A Dsef to je inakši dobrý člowek, on wě wiac ležli pan lusticiar, weru pojdzem a wpaćim to, šak som už bol w Mikolášsu i w Pressportu.“ — „Rob jat sa ti lúbi, ale kedý tam už chceš issť, tak sa neboj, a reťni mu, by toho nasseho Furu nám na wojnu newzali.“ — Dora dala Dndrowi do torby osuchú, wpprowodžila až za Kopanicu, a „choj s Bohom, daj ti Panbičko ščasti, aby si sa storo wrátil,“ wrawila. Dndro pridá do Widzna, obežiral sa wšsaje, a pital sa, kdze je býwá ten Dsef? Howoril mu jeden pán, a pital sa, „který Dsef?“ Dndro wrawil: „Wěce, ten tisar Dsef?“ — Ukázal mu welkú chalupu, aby tam issol, že ho priuatrafi doma. Pridúc Dndro tam, wejál w munduru sa ho pital, toho hledá a čo chce, a nedechal ho tam pusćic. Dndro mu howoril: že nese kremelicu Dsefowi, čo nassol, kedý oral, a wptáhnul ju z torby, a ukazowal wojátomi. — Ale tisar sa oknom wen poziral, a počuwal, čo oni howorjá, a rozkázal wojátomi ho tam pusćic. Prissol Dndro do pitwora (předsině), obložil širák s fogsom, a issol. Kedý tam prissol, howoril: „Dsefko mój, taje ²¹⁾ tobe neseš kremelicu, čo som tani wchoral na nassi nowine.“ ²²⁾ Dsef poziral a wrawil: „A čo pitáš ²³⁾ za tu kremelicu?“ — Dndro za uchom sa škrabe a wrawi: „Nisst nedečem!“ — Tisar howoril: „Ostaň u mňa, a dám ci obed,“ a posadžil ho za stul, zhowáwal sa s nim, wppitowal sa ho, jako sa máwá, odkel je? — „Weru, len tak, mám welké súženě, aj moja Dora, dčú nám ti páni wzac Furo na wojnu.“ — Dsef wrawil: „Něboj sa, nisst mu nebudze, já budzem pisac na wás kancelár protokol, a twój Furo zůstane doma.“ — „Ni Dsefko mój, kedý si tak dobrý bol,

¹⁶⁾ K r l i c e = obuw.

¹⁷⁾ O k u r á l y, brýle — oculary.

¹⁸⁾ P o r á b neb hned, rydšle.

¹⁹⁾ P a g á č e a o s u c h y jsou peči wo welikosti hanáčého soláče, zernowaně na ručnicách mlynkách, a pať w popeli teplém pečeně; obyčejný to chléb Kopanicárů, lysaného chleba nemajť, znajť ho jen z města.

²⁰⁾ L u s t i c i a r = justiciár.

²¹⁾ T a j e = taby, zbe.

²²⁾ N o w i n a ponejprw zoraná půba, tráwnit zoraný.

²³⁾ P i t a t = prosit, čtlti, chobí po pitání = žebťe.

níšť bych som od tebe nechcel, len keby si mi to urobil; baj mi pár rádľú na toho nasseho lusticiara, on nikdy nechce zhotvec, a Furu mi chce s mocú odvec; už som mu tam odnesol Bohu prisahám až moc hrussel, jabuk a orechów a wssetto níšť neni na plac, len ma sužujú ai i Doru; ta nariká, beduje, i na modleně sme už dali.“ Tisár howoril: „Dočtaj, Dndro sľto, budžeš se mnú obedowac.“ „Ach Dsefko moj, pekne sa prosim, nerob si tej sľtohy se mnú, je más dose te stolu, já níšť nechcem, len keď ten můj Furo na wojnu nepojdze.“ — Dsef ale howoril: „Ty musíš se mnú obedowac.“ — Dndro u obeda wytáhnul osuch z labele a podává Dsefowi: „Dsefko, ulom si nasseho osucha!“ — Tisár ulomil a dal zase Dndrowi. — „A swým kamarátom nedáš nišť? Bezdel wssetkých!“ — Po obedze ukazowal Dsefko Dndrowi z okna: „Pozri sa, jaké já mám gazdowstwi!“ — Dndro krúcil hlavú, a howoril: „Ej Bohu prisahám, z tebe mi neni dobrý gazba, nemáš níšť úprawy²⁴⁾ na dwore, to myslim nemáš ani usšipané²⁵⁾, ani celence²⁶⁾, keď by si přišol ke mne, tobys widzel, jaká hromada ji tam ležá!“ — Dsefko howoril: „To je docela inakšši porádek, jako u tebe, já neorám, ale mám chléb žitný, a miasa dose.“ — Dndro howoril: „Weru to bych i já dowedel; masa nemám, len když toho zwerca²⁷⁾ na hume²⁸⁾ drapuu, pak ho Dora dobre pripraví, když je dobre upečený, utari nám k němu púčku“²⁹⁾. — „A, Dn-

²⁴⁾ Úprawa = budj.

²⁵⁾ Usšipané = černý bobstef.

²⁶⁾ Celence = telata.

²⁷⁾ Zwerec = zajíc.

²⁸⁾ Humno = stobola neb mlat.

²⁹⁾ Púčka = těsto třhané a we stané wodě

dro, což na swátky nemáwáce miasa, ani na wellsonoe lebo wianoce?“ — „Abože to jakžiw čul,“ howori Dndro, „we swiatky miaso jesc, což newěš, Dsefko, že pak statky³⁰⁾ padajú, a něnišú zdrawé, ale dyak choré? Ale což, tobe nepadne, když žádného nemáš, sľal tu neni žádného chlewa widno. Sat čuješ, myslim, musíš wssetto kupowac, lesli ma toho Furu neodwedú, weru karanca ci donešom takého pekneho černého! a donešom ci ai planých hrussel a jabuk, a když pojedžeš okelo, staro sa u nás, nassa Dora sa dobre uhošci, dá ci osucha i kwaty³¹⁾ a wěm, když by si tam i přes noc žústal, že ci ustele na zemi hrachowiny.“ — Když odcházel, dal mu Dsef pár dolary do ruky. Dndro ale wrátil: „Pre Boha sa prosim, Dsefko moj swárný, len si tej sľtohy nerob, sľal já už mám dose na tom, že si mi dal ten protokol, že můj Furo nebudze tím wojálem. Wěj sa dobre, až k tobě přijdem druhý ráz, jak sa patri sa ci obslužim, přinesom toho karanca.“ Dndro išsol dom, jeho Furo nebol odweděný, išsol k lusticiarowi, dal mu ten protokol od tisara, dostal dowolenie ku sobášsu, a pak si wzał dzewčinu swárnú. Dsifko im napisal do protokolu, že nebudú níšť nikomu platic, a tak sa sebrali, wstawali i s bratom swým, a to holi ti predni Kopeničarja.

wařené, struhaným twarohem neb šřem posypané, neb trnkami wařenými polečé, poble pohancině kasse, nejokřibnějšši jšbo Kopeničarů.

³⁰⁾ Statel wúbec howězi bobstef. Powěra ta až na nasse časy se mezi Kopeničary ubržela, že se na swiatky majo jšši nesmí z přičiuy s wřchu urebené, ačkolim jš nħni muoži k masarowi pro celú neb pšl libry přičobí.

³¹⁾ Kwata = řepa.

Proznamenání. Umyslě nabeme powěst tu narobni w nezmeněné mluwě Slowácku Morawských, aby nassi miš bratři na Slowensku zwěděli, že netoliko w Uhřích, než i na Morawě w nemalých krajinkách nářečím Slowenským se mluwí. Proto wšsal Slowáci Morawšši wšborně rozumějí lžani i knihám jazykem spisowným, t. j. čistě česlo-slowanským. Nam tu nitby nenapadlo užitwati rozličných nářečí we spisech nebo w lžaních, neboť wime, žebychom tím podřýwali a ruffili w běžinách zatoreněnou jednotu jazyka česlo-slowanského, panujiccho na Morawě, w Čechách a na Slowensku. Žal boleštině ješ tudjž spakowati, že někteři obššřpeni ci na Slowensku w posledních dobách wřbali se na protivně zřoušřty, jichžto ničemu wšřlebel bobba lžběho nepředpo-
B. M. A.

6. Ukojená touha po matce.

(Anna Novotná.)

Chlapečkovi půl druhého léta starému zemřela matka. Otec, majetník statku sedlského, šel po hospodářství, zůstalvil pacholicka obyčejně ještě spícího samého doma. Chlapeček, když proctnul, vyšel w kostelce na pahorek za humny, obkud matku s pole domů přicházeti widival, a s plácem volával: „Maminko drahá! Zlatá maminko! Kde pak jste tak dlouho? Pojďte mi bát chleba!“ — Na pahorku tomu stával a plakával tak dlouho, až jej wracející se otec nebo někdo ze známých w náručí obnesl a upokojil. — Otec ještě w tom roce se oženil. Když odesel se sňatku přes pole do kostela, nechal chlapečka pod dohledem doma. Když pak se navrátil a w domě newěstně k swadebnímu obědu za-

sedli, přinesen byl i chlapeček. Otec ho vzal za ruku, přivlekl ho ke své newěstě a pravil: „Gled, Františku, tu máš maminku!“ — Chlapeček hned wesele a ochotně wylezl newěstě na kln, tiskl se k ní a hladě ji lchtivě tvát, tágal se prostobusse: „Maminko zlatá! Kde pak jste tak dlouho byla? Já jsem vás vždycky volal, a wy jste tak dlouho nepřišla!“ — Mjal se již nechtěl od maminky odloučiti. Swadebníci ubálosti tou byli až k slzám pohnutí, a newěsta myslou a blaženosti dítěte tak byla bojata, že s plácem slíbila samowolně wšem přítomným, že chce dítěti skutečně býti tou, za kterou ji pachole má. Od swatby již uplynulo několik roků, a druhá matka skutečně plní slib svůj.

Čtení rozmanité.

1. (Swaté obětování drahocenné krve Pána Nasseho Jezisse Chrísta, na bitičinění pro dary a milost, kterými obdarena byla Nejsvětější Panna Maria Matka Boží ozvláště při nepostvrněném početí.)
 Wěčný, Nejmilostivější Otče, Tobě obětují drahocennou krev Pána Nasseho Jezisse Chrísta w jednotě a jménem blahoslavené a nepostvrněné Marie Panny, wšech Swatých na nebi a wšech wywolených na zemi, k bitičinění za wšechna darování a dobrodlní, kterýmiž jsi nepostvrněnému početí jsem se obohacil rádil. Obětují Tobě také drahocennou krev tuto za obrácení hříšníků, za powýšení a rozšíření swaté Cirkwe, za zachování a požehnané řízení nejwýššího pastýře nasseho, římského Papeže a na úmysl jeho.

Sláwa Bohu Dci rc.

Wěčné, wtělené Slovo! Tobě obětují drahocennou krev Twou w jednotě a jménem blahoslavené a nepostvrněné

Panny Marie, jakož i wšech Swatých na nebesích a wšech wywolených na zemi, k bitičinění za wšechna ta darování a dobrodlní, kterýmiž jsi Swou Tobě neobdanější Matku každého času, ozvláště ale w nepostvrněném početí jsem zachowaně obdalkil rádil. Obětují Tobě drahocennou krev Twou také za obrácení hříšníků, za powýšení a rozšíření swaté Cirkwe, za zachování a požehnané řízení nejwýššího pastýře nasseho, římského Papeže a na úmysl jeho.

Sláwa Bohu Dci rc.

Wěčný Duchu Swatý Bože! Tobě obětují drahocennou krev Chrísta Jezisse w jednotě a jménem blahoslavené a nepostvrněné Marie Panny, a wšech Swatých na nebesích a wšech wywolených na zemi, k bitičinění za wšechna ta darování a dobrodlní, jimiž jsi nejwěrnější chot Swou vždy, ozvláště ale při nepostvrněném početí jsem se obohacil rádil.

Obětují Tobě předrahou krev onu také za obrácení wšech hříšníků, za powýšení a rozšíření swaté Cirkwe, za zachování a požehnané řízení nejwýššího

pastýře nasseho, římského Papeže a na úmysl jeho.

Sláva Bohu Otci ic.

M o b l i t b a

k blahoslavené Panně Marii.

Matko Boží! O nepostvrněná, o přesvatá Panno Maria! Pro Tvou k Bohu lásku a pro Tvou wděčnost za takové bary a milost, jnuž jsi obohacena byla, ozvlášť ale za tu nejznamentější milost nepostvrněného početi Twého, a pro nestončené zásluhy Ježíše Chrsta, Božího Syna Twého, Pána nasseho, k Tobě stroušeně woláme, a prosebně Tebe žádáme, abys nám pravě a stále pobožnosti k Tobě wstipila a milostiwě udělila, abychom w přemocnou přimluwu Twou pewně se důvěčujice, wšech těch milostí nepochybně očekávali, jichž tak welice potřebujeme. Ano, dosazení milosti těchto poblé Twé nesmírně dobrotiwosti již nyní za jisté držice, Tebe pře wděčným a pteradostným srdcem ctíme, a opětujeme to pozdraweni, kterýmž Tebe Archanjel Gabriel oslowil:

Zdráwa s Maria atd.

Obětowání tato mohou se častěji za den opětowati, aniž jich wžby slowy pronášeti potřebi jest.

Jeho Swatost, slawně panující Papež Pius IX., wlastnoručním dekretem ode 18. čerwna 1854 udělil odpustky 300 dnů wšem wěřícím, kdykoliv dotčená obětowání se pobožně modliti budou, a plnomocně odpustky po swaté zpovědi a po swatém přijímání oněm, kterážto po celý měsíc tato obětowání wykonáwati budou. Tyto odpustky mohou též dussem w očistci přitřeny býti.

Pode jménem „Laté Koruny“ powstal za nejnowější doby spolek kněží, kterých z Říma, kdež počal, tubíž do wšech katolických bloceí se rozšířil, a od Dce Swatého dne 11. srpna 1853 zwlášt- ním odpustky obmyslen byl.

Dle stanow spolku tohoto spoji se wžby 31 kněží tím způsobem, aby žádný den w měsíci nepominul, w němž by někdo z nich nejsvětější obět misse swaté na ten úmysl newykonal, aby nejsvětější

Trojici Boží za nesčíslná a weliká blahoslavené Panně Marii wžby, zwlášt ale w nepostvrněném početi jejím udělená barowání diky se wzbáwaly; a aby na přimluwu Marie Panny pomoc a ochrana w rozličných potřebách Cirkwe jakož i milost Boží k obráčení hříšníků se obdržela. Poble připisu Swatého Dce P i a IX. ode dne 23. října 1853 mohou také kněží pobožných snah spolku toho se přilúčastniti, když na dotčený úmysl swatou zpověď a swaté přijímání wykonáwají a modlitby své k Bohu wysslají. Na ten úmysl dosahují po každé, když po sw. zpovědi a po sw. přijímání modlitbu swou jak dotčeno wykonají, odpustků 300 dní, a plnomocných odpustků dosahují na čtvero hlavních swátků, totiž na nepostvrněné početi, na narození, zwěštwání a nanebewzeti blahoslavené Panny Marie, když swatou zpovědi a sw. přijímáním poslušení jsouce, w samých swátel aneb w oktáwě, chrámů ob dioce- salního biskupa ustanowené nawstíwí, a tam na úmysl Swatého Dce se pomobli. Tyto odpustkové mohou způsobem přimluwy dussem w očistci přitřeny býti.

2. (K čemu jsou školy?)

Welký pán nawstíwíl školu w Litten- thalu w Bawořích. Shledal, že jsou děti mnohé chwály hodny, a wyjádřil se tak důstojnému panu faráři a wšbornému učíteli. — W rozmluwě své přiffil tyto tti přátelé z mladých let swých k otázce: „Coby národní školy w úbec byly a býti měly?“ Cizi pán prawi: „Škola jest weřejným ustanowen, w němžto mládež pod dozorstwím státu a Cirkwe we čtení, w psaní, w počítání a pkebe wšim we swatém náboženstwě, jakož i ble možnosti w tak zwaných wse- užitečných předmětech wyučowati se má. To wšedko stalo se za nassých časů potřebou. Wšsal to ještě není wšedko; škola nesmí býti pouze jen čitárnou, písárnou a počitárnou; škola může, má a musí pkebe wšim býti křesťanskou wychowárnou. Mládež se má we škole k tomu wěsti, aby se Boha bála a Jemu sloužila, a wrchnosti poslušna byla, aby panownka a wlast milowala,

aby každému, což jeho jest, nechávala a dávala, aby se nábožnou, pilnou, pracovitou, přívětivou, pokojnou, poslušnou, svědomitou a spokojenou stala, aby se w dobré slověky a křesťany vypěstovala. — Knězi, učitelové, rodiči i představení obecní mají spojenými silami o tomto velikém úkolu pracovati. O též byš, křesťanská mládeži, wděčně splácela namáhání toto!" —

3. (Známky časové — upřímné významy.) Mladý ale slovitný Francouz poslán jest byl co protestantský kazatel od vlády na bojště k Seba stopolu, aby přísluňoval raněným a umírajícím. Z jeho dopisu ob dne 10. září 1855 vyjmám slova povšimnutí hodná: „Nektaje se po náboženském vyuání, přikročuji vezdy k těm, jenž nejnebezpečnější rány mají, a zaneprázdníují se s nimi jak mohou. Bohužel nesmím tajiti, že velmi často lepkšihó uwitání, a jmenowitě mnohem více úcty u katolíkú jako u přivržencúw našeho vyuání (t. j. u protestantú) nalézám; podobál se, že tito s reformace začasté krom jména „protestant“ ničeho nepřijali.“

4. (Jak vypadá život časů pti světle hromničky?) Dově zvolení představení w jisté obci, když měli přijahu svou sládati, náhobou nastřivill starce bewadesátiletého, kterýž takožka již na smrtelné posteli obpočíwal. Jeden z představených ptal se kta: „Stažtečku, prosím wás, když wám Pán Bůh dal tak vysokých let dočkat, povězte nám, jak wám připadá nyní ten život pomínulý?“ — Kmet obdechuw si s hluboka, odpowěděl: „Jak se mi rozjehnutá hromnička do ruky podala, jako w olamžení oswitila se mi celá cesta života wezbejšihó tak, jakoby celé žiwobyti moje tuto na stole přede mnou rozložené bylo se wšim tím, co jsem dobrého a zlého zkusil, a co jsem dobrého a zlého učinil. Wšwal jsem též w úřadě, a proto wás mohu prositi, pánowé, abyste svědomitě plnili powlnosti nastávajících úřadu svého. Kdo w úřadě swém není spravedliv, snadno jako po besce do

pekla se svezje. Pamatujte bez ušání na hromničku, kteráž jako nyní mně, i wám jedenkráte jistotně poswiti na celý wezbejšší život wás.“ —

5. (Smrt králowny Elišběty w Angliču.) O smrti ukrutné králowny Elišběty Angličé, za jejíhož panování na sta katolických knězi a nekneži na poprawišel newinný život swúj skončilo, proto že we své katolické wíře wěrně a ucohoženě setrivali, wprawuje protestant Newman (Flowers of Anecdotes etc. etc. London 1835) jak následuje: „Protestantský arcibiskup Canterbury'ský chtěl králownu na smrtelné posteli těšiti těmi slovy, že může od milosrdenství Božího wšedě ožekawati, jelikož s toľkou pobožnosti a horlivosťi tak pobídnou reformaci uwebla. Králowna se w loži swém obrátila a odpowěděla anglikánskému arcibiskupowi: „Pane, koruna, kterou jsem toľk roků nosila, učinila mne dosti marníwou potub jsem žila; prosím wás, nemnožte tuto marníwost mou ještě více, an teč jsem smrti tak blízka.“ — To byla poslední slova Elišběty, poslední boj a smrtelný chropot počal, a králowna, po 18 hodinách wypustila ducha swého. Z toho jest patno, že i korunowaným hlawám jest jinak nakládati s náboženstwim a s Cirkwi swatou za žiwa a jinak smýšlet o tom na smrtelném loži.“

6. (Jak se nejlíp wzdoruje smrti?) Jistý starý spisowatel myšlénku tu takto wylowil:

„Ješto newiš, w kterou dobu
Smrt tě bude wolat k hrobu:
Ty jí tak zaš wzdoruj,
Wžbyč po hotowě stuj!“

7. (Po čem se pozná pravé náboženství?) Wéwodu z Arillonu chtěl při obléhání města Rouena (1562) protestant — we Francouzsku Hugonott zwaný — úkladnou, zákeřnicou smrti zawražditi. Muž ten byl wyzrazen a wéwodowi předweden. Wéwoda se ho tágal: „Kdo tě k tomuto hanebnému skutku najal?“ — Wrah odpowěděl: „Nikdo; já jsem chtěl z wlastní wíle své zawražditi úhlawního nepřitele wíř swé.“ — Wé-

woda pravil: „Tebe-li vybiži náboženství tvoje, abyš vzal život tomu, jenž ti nikdy neublížil: muč naopak ráže náboženství moje katolické, abych ti odpustil, a život daroval. Uvažuj to na mysli své a zloumej, které z našich náboženství jest lepší!“

8. (Neuplatitelnost pravého katolika.) Tomáš Morus, pověstný anglický kancléř, který byl pro wtru katolickou smrt podstoupil, byl také, jak si každý snadno pomyslí může, w rozepkách jeho rozsudku předložených, neuplatitelným soudeem. Vzácný pán, který byl w jatyh velikh soud zapleten, aby mu práwu přiknuto bylo, chtěl Tomáffe Mora na svou stranu dostat, a poslal mu k tomu konci dvě velmi brachocenné, stříbrné lahvice. Morus roffal, znaje wzhnam baru toho, rázal šlepnikowi svému, aby je ihned nejlepším wíuem naplnil, a poslal je onomu pánowi nazpátek s tím wzkázáním, chce-li, aby si ještě vícekrát pro wíno poslal.

9. (Královská showiwawost a dobrota.) Eduard swatý, také wyznawac zwaný, wšel jednou zitra strze opony u postele své chudobného šlechtice, který měl královsťou službu, an wklouzl do ložnice a králowi duřatý z poklabnice bral. Šlechtic, domniwaje se, že král spi a že tudýž nebude prozrazen, opřtował ještě dwakrát krádež svou, a položde tolik duřatů odnesl, co mohl pohodlně strýti. Když bral po třeti, wolal na něj král z postele: „Dej pozor, aby tě Hugolin, můj první komorník, newšedel, sice ti nejen odejme, co si již wzal, ale přiwede tě také ještě na šibenici!“ W tom wstoupil Hugolin, urwiděl poběšeného šlechtice a oteřenou, pomypřážděnou poklabnici, a již chtěl zlořeje chopiti. Král roffal upokojil ho kta: „Utiš se, Hugoline, ten, co ty peňuje tobě má, bude sých jště více potřebowat nežli já a ty.“ — Takto mužl onomu se prominul zasloužený trest.

10. (Přilissná dobrota.) Lubowit IX., král Francouzský, dal již dwakrát milost wrahowi, a sice po první a po druhé wraždě. Wrah roffal, spo-

léhaje na milost králowu, spáchal i třeti wraždou. Nyni owšem již mu král nechtěl milost dáti a byl pro jeho zhowabilost welice rozhněwán. Dworstý blážen to wida, pravil: „Nejmilostiwější Pane, ten člověk zawraždil jen jednoho, totíž prvního; ty ostatni dva zawraždil jste Wy, Sire; nebo kdybyste byl dal wrahowi hned po první wraždě hlavu utnouti, jště by se nebyl nové wraždby dopustil!“

11. (Katolická dobročinnost.) Papež Pius VI. wšel w chrámě sw. Petra mladého člověka, který oblikował obraz ořátní. Mladík, překwapen jsa neočeláwanou přitoumností papežowou, upabl do mdlob. Když zase přišel k sobě, prawil k němu papež: „Něboj se synu; ty máš chut, rádne se wyučiti malbě, já tě přijmu mezi své chowance.“ — „Ach, wzdychl mladík, já jsem protestant.“ — Papež odpowědel: „Takto se arcik bobte nehodid mezi chowance papežské; ale ptece se o tebe postarám.“ A Pius dal sej na své útraty wzdělati.

12. (Událost ze života Zindřicha, biskupa Basowského.) Do naléwárny w hospodě lazebního místa Rängenfeldu wstoupil nečáwno kapucín. Sebláci, kteří posud mlčky za swými šléntami s totalkou seděli, hýbali hlavou. Kapucín pozdrawil toho onoho známého i neznámého. Mezi jinými hawil se též s páleníkem baworstého hotce (gentiana), který mu pro své dožebračené rameno napabl: „Jak jste k tomu přišel?“ ptal se ho. — Páleník: „Spabl jsem s velmi wysoké stáhy, a roztloukl jsem si rameno! Tak jest, musili člověk pořáb jen na štrminách, na lebě a na sněhu býti.“ — Kapucín: „Wy jste tedy též býwal wobíčem ciginců!“ — Páleník: „Ano, býwal jsem za swých mladých let, a tenkrát mi jedného dne již bylo welice úzko.“ — Kapucín: „Proč pak, kdy a jak?“ — Páleník: „Byl jsem ještě hořil, a začasté wobíwal jsem cigince přes hory. Jedného dne jsem přes ně wedel tři studenty. Byli roffal ještě jini dva wobíči. Tu přišla mhlá a noc. Nemožli jsme konečně ani trohu dále jiti. Jeden z těch

studentiků byl již napolo zmizlý. Teď jsem musl svůj pláště a své punčochy svléct a jemu obléci, a svou kočalku jsem mu také musl dáti, sice by bylo po studentikovi bývvalo. Potom jsem jim notně tkpal a jej klepal, ba, co sily jsem měl, do něho jsem bouchal, by se zahřál. Ale i mně již na těch horách bylo krutou zimou úzko; račte povážiti — celou noc bez punčoch a bez pláště. Své hole jsme polámali, a spžili jsme si oběnek. Na druhý den jsme šťastně přešli i se studentiky. Potom mi ten studentik dal cebulku a pravil: „Teď mám málo peněz, ale svým časem vám bohatě zaplatím za vaši pečlivost o mne, až je mně něco kádného bude. — Ale od té doby jsem o něm nesyffel. Nepochybně z něho nic plechého se nestalo. O Bože, již jest tomu 20 let; ale ta cebulla a chromá ruka mi z těch nebezpečí ostala.“ — Při tom vytáhl ze své usipané tobošky cebulku. Kapucin ji vzal do ruky, četl, a seznal z ní, že studentik ochrání svého života, kterýž ho byl svým pláštěm, svým punčochy a svou kočalkou zahřival, děkuje, a Boha za obplatu vzdává i slibuje, že se wděným proláže jemu, až bude v lepším stavu. Kapucin si hladil povážlivě bradu, a prohlížel podpis studentikův, jakoby zrakem svým věděl nechtěl. Konečně řekl: „Wíte-li co? Toho studentika dobře znám; nyní jest velikým — velikým mužem. Neuhobl byste, kdo to je?“ — Páleník: „Jal bych já to mohl uhodnout. Vy to snad neráčíte býti?“ — Kapucin: „Chraň Bůh! Snad nemyslíte, že se mám za velikého, t. j. za vysoce postaveného muže? Já bych vám mohl nejvšob obrájet za obměnu dáti. Ale teď vám povím, která projektelnost Boží vaši lásku k bližnímu obměni.“ (Sebláci wstávali, a hrnuli se ke kapucinovi a k páleníkovi.) Kapucin pokračoval: „Ano, vzdávání chudého studentika o Boží obplatu na cebulce této se naplnilo. Studentik ten jest nyní velikým mužem — jest knížetem církve v něm.“ — Sebláci wyndali bůhny z úst a poslouchali s otevřenou hubou. Kapucin pravil: „Pomyslete si! Ten studentik, co vám tu cebulku dal, jest

nynější biskup Pasowský. Tam na horách slbil Bohu, ostane-li na živě, že wstoupí do stavu kněžského, jakož mi sám wyprawoval. Nyní jest biskupem w Pasově. On sám mi wykládal celou událost tu. Do Pasowa musíte jíti, on vám službu a lásku waši bohatě obměni!“ — Brzy wydá se páleník baworského hořce na cestu do Pasowa. (W měsíci září 1855.)

13. (Padesátileté kněžské jubileum.) Welebný pán Jan Aspinger, kněz kábu kapucinského, chwalně známý z boji Tyrolských proti Francouzům, o němž Napoleon wyprávěl: „že tento červenobráhý kapucin wosku jeho wice ššoby bělá, jako jest francouzských generálů napraviti může,“ slawil dne 9. září 1855 w Solnohradě padesátileté kněžské jubileum. Slavnost této wzácné a ohledem na jubilanta přebuležitě byla přítomna císařowna Karolina, wdowa po J. Wel. císaři pánu Františkovi I., a mnoho wysoce postavených pánů mlno přibuzně tohoto 78letého kněze. Chwalně známý básník Widenstý, Kaskelli, oslawil památku den ten ozvláštní básní, kterouž o obědě w knížecím sále osobně přednesl.

14. (Wzácná slawnost.) Roku 1855 slawily se jmenitny Jeho Welikénstwa Císaře Pána kasseho, Františka Josefa w Betlémě ob rakouských občanů velmi slawně. Rakouský praporec byl wstýčen, což se obřížáckých wálek w Betlémě ponejprw stalo. Z twrže se střílelo. Wesseré obywatelstwo Betlémské bralo pobílu na té slawnosti.

15. (Služba Boží a služba lidská.) Jiště komorník císaře Karla V. wěrně sloužil pánu svému po celý život svůj, při tom wšsal zanedbáwal powinosti swatého náboženství. Pro samou službu lidskou zapoměl na službu Boží. Když se těžce rozstoual, prolágal mu císař neočekáwanou milost tím, že jej osobně nawštimil a wyzwal, aby sobě uňjatou milost wyprosil. Na smrt nemocný komorník žádal císaře, aby mu žiwobytí ještě o několik dní prodloužil.

Elšak mu odpovéděl, že to není v jeho, než brž v Boží moci. Tu si povzdychl nemocný a pravil: „O já blážen! Celý život svůj věnoval jsem toliko službě císáře, kterýž mi nyní život můj ani o několik dní prodloužiti nemůže; o těchbych byl Bohu horlivěji sloužil, jenž mi nejen život nejvyšší prodloužiti, ale také život věčný báti může!“ — — Mnozí čeledinové, a také výšše postavení služebníci, kteří pro službu lidšou a světskou zanebávajíc službu Boží a povinnost náboženskou, aby se jen zemským pánu a představeným svým zalibili, budou podobně vzdyhati a volati na konci života svého nejvyššího.

16. (Zábawa duchovní a zábawa tělesná.) Sv. Ludvík, král francouzský, modlíval se na cestách svých ve společnosti svého zpovědníka i na koni. Denně se modlil hodinky za mrtvé s deuterým čtením. Obvyčejně byl denně na dvou mšech svatých, často i na třech, i na čtyřech. Také o půlnoci modlíval se pobožnost jistě v kaple své. Když mu jeho světačiví dvořeninové předstírali, že tím přítko mnoho času ubírá se pracím vládním, odpovéděl velmi moudře: „Aj, kdybych, jako jiná knížata, toliký čas, co modlitbám věnuji, vynaložil na hry a honby, jistotně by nitko ani slova proti tomu neřekl!“

17. (Bůh vsedlo vidí.) Ve čtvrtém století žila v Egyptě nestydatá osoba, jménem Thats. Svatý poustevník Pafnucius s bolesti slyšel o jejím hříšném obcování a umínil si, jí z té záhuby wyrvat a k Bohu přivést. Po mnohých modlitbách a postech šel přestrojený k ní, a žádal ji, aby ho do světnice oblehlé a osamotnělé zavedla, kdeby bez překážky se baviti mohli. Thats jej vodila po několika světnicích, ale Pafnucius vsudby tvoril, že tam ještě nejsou dosti jisti. Thats jej zavedla do nejzabudnější světnice a s nevolí mluvila k němu: „Sem přece již nepronikne oko lidské. Chceš-li se vsaf strýti před okem Božím, pak ovšem nezalegneš kouta v celém domě, kdebyš jsi byl!“ — Pafnucius pravil: „Jak že? Ty víš, že jest Bůh vsedlouci?“

Thats s podivením odpovéděla: „Ačť je to vím; ba vím také, že cnostným nebe a hříšným peklo jest sibenno a připraveno.“ — Pafnucius mluvil vážně a dojemně: „Nuže, víš-li to, kterak můžeš před Bohem vsudbytkomným a vsfědoucím tak hanebný život vésti, jako jsi až doposud vedla?“ — Tato slova vnikla hříšnici hluboko v srdce, ona se vrhla svatému muži k nohám, vykonala přísne pokání, a umkla po dlouhotralém kajícím životě jako svatá.

18. (Sv. Ignác z Loyoly.) Sv. Ignác, narozen roku 1491 v zámku Loyola v Španělsku, byl synem vzácných, šlechtických rodků, a z 11 dětí nejmladší. Vychován byl na královském dvoře Ferdinanda V., a dal se později na službu vojenskou. Stal se z něho obratný voják, neboť měl dobré vlohy a mnoho ctizábosti; ale bohabojnosti neměl, a čím dál tím méně staral se o spasení duše své. Tu učinila zdanlivě nešťastná příhoda šťastný obrat v životě jeho. Jako velitel (komandant) při hájení pevnosti Pamplony byl jest raněn, a musil po delší čas na lůžku ležeti. Z dlouhé chvíle počal čísti knihy, a nemaje jiných knih záborných po chuti své, četl v životě Pána Ježíše Krista a svatých. Tomu čtení svatému požehnal Bůh tak, že láskou Pána Ježíše Krista a nábožnou horlivostí Jeho svatých začasté až k pláči pohnut byl a sobě umínil, od té doby za příkladem svatých Bohu, Pánu nejvyššímu, jebitně sloužiti. Přesvzeti to věrně splnil až do smrti své a založil slavnou společnost Ježíšovu, která sobě nesmrtelných zásluh o Cirkle katolickou a o blaho člověčenstva vydobyla, a posub ještě pro výbornost svou radostí vsfěch dobrých a strachem vsfěch špatných lidí jest. —

Svatý Ignác z Loyoly činil po každé hodně spásitelné rozjímání a zpytoval svědomí své. Musil-li to pro nutné práce vynehati, jistě to po druhé hodně vynahrabil. To vykonával s takovou setrvalostí, že i v den smrti své ještě zaznamenal vsfědu hříchů své, jak se to po jeho smrti pob podušlou na-

ležlo w knížce. Toto cvičení bylo nejčinnějším prostředkem k jeho svatosti. — Řežbychom my aspoň denně konali, co sw. Ignác konával každou hodinu!

19. (Mlčelivost.) Wzneseným vzorem mlčelivosti spásitelná byla sw. Emiliana. Ona věděla, že mnohé, nepotřebné mluvení ducha našeho velmi roztržitým činí, a tudíž bděla přísně nad jazykem svým. Nejen po 40 postních dni, ale také 40 dní před Vánoci a 3 dni w každém témdni zachovávala úplně mlčení, a neproniklila ani slova, jestliže toho okolnosti newymáhaly. Každou sobotu chodila k svatému přijímání, a na cestě z kostela domů žábala společníci svou, aby k ní ani slova nemluwila; přičinu toho udala takto: „Bůh jest wšudy a sblil se rád každému člověku, má-li připravené a wjmavé srdce; chce-li mi teby lhosti prokázat, newytrhuj mne; neboť i na cestě jsem již častokráte Boha svého zcela pocítila w duši své, jako na modlitbě w tiché komůrce. Awšak blůžno jest, tiše chowati se již z úcty k Pánu, kterého jsme u oltáře přijali.“ —

20. (Vánoční strom.) Bohnutlivým způsobem slavil se w Itálii w městě Belluně w nižším c. l. wchowacím ústavu wjensském swatewečer wánoční čili štědrý wečer. Otcowskou péčí wýborného pana komandanta a ředitele ústavu wjenského, robdilého Čecha, postaweny byly we wečeřadle dwa wánoční stromy, na udky bártky pro dítky čili chowance ústavu wjenského rozwešeny a mezi nimi jestličky postaweny byly. Na wečeř, když wšeco připraveno a rozswiceno bylo, byly dítky w swáteční šaty oblečené do wečeřadla přiwedeny. Rozestawosse se na swá místa, zazpíwali čtverhlasiou pěknou wánoční píseň, načež domácí wel. p. kaplan ošlowil je krátkou řečí, w kteréž jim wyložil wýznam wánočního stromu, a poukázal na otcowskou péči císaře pána, kterýž newstává starati se o ně ani w tom, čímby jim radost způsobil. Po řeči následowala modlitba před jiblem a pak bohatší než jindy wečeře. Přítomní byli mnozí z rodičůw italských, kteříž pro

pobíwanou byli přišli. Bohnuti byli dojmawou slawností, jelikož w Itálii o wánočním stromě ničeho newědi, a utawným chowáním a pořádkem mládeže wjenské. Jest se nadíti, že tento krásný způsob slawení štědrého wečeřa i w robdinách mnoho následowníků najde. — Rdožby nebělowal Bohu a newelebil nábožného císaře pána, kterýž takowýmto wzneseným a owšem i wjensským chowancům přiměřeným způsobem pečuje o to, aby wira a zbožnost utworowala se w útlých srdcích těch, jenž ponejwice bubou důstojníky we wojsku nassem!

21. (Nejdražší holubi.) W posledni wystawě drůbeže w Londně byl též pár holubů z Nowé Guiney, jenž pro swou krásu wšebecného obdivení ziskal a první odměny dosáhl. Tlto holubi zwani Gaura-Viktoria jsou nejpeknější a největší ze wšech posud známých druhů. Žijí w Nowé Guinei a na welkém Indickém mnohoostrowi u welkých hejnách dwoce a hůzdi w dutých stromích. Při jejich selesne překrásnými barwami a na hlavě pne se z útlých per složená korunka, kteráž je člní králi ostatních druhů. První jejich mladá se wydalšly a prodáwaji se za 5000 zl. stříbra. Z těch by byla owšem drahá polówka! — Holubi jsou w Anglicku velmi oblíbeni. Známoť jest, že se tam chowá we 20.000 zámcích a dwořích 2,250.000 holubů, kteří žráwí ročně přes 7 milionů mētk obilí. Kromě toho přiwáží se do Anglicka z Francouz množštwi holubů na zabijeni. Angličti šlechticowé wáží si holubů tak welice, že nezřídka co newwice sami sebe obmezují, aby jen mládeci jejich žádné nouze netrpěli.

22. (Nowý ječmen.) Ob některé doby jest w pišárně Widenšké c. l. hospodářské jednoty zrno i sláma nowého Bartehowšského ječmena na pobíwanou wystawena, kterýž se hospodářům co newdůrazněji odporoučí. On zajisté w každé ječmenu příznivé půdě bujně roste a zvláště kromobyčejnou wáhou zrna wyniká, kteráž při Widenšké měřici na 78½ libry wystupuje. Tuto jeho wáhu jen tím náležitě oceníme,

řbyž sobě w paměť uwebeme, že neslepšši náš ječmen toliko 68 lber, nejtežšši žito 78 a pšfenice 86 lber wáží. Probdává se na semeno po 6 žl. šř. měřice, w meušši i měřši míře. Milownici ječmena ak se obrátí strany toho do Wbudě pod následující adresou: „An die Güterabministrations-Kanzlei der Herrschaft Uršhendorf, Wien, Seilergasse, Nr. 1092, 1 Stod.“

23. (Rybi prášřek.) Petrohrabšřé nowiny přinesly obšřirné zpráwy o rybím prášřku, který se w Kazani a na jiných místech zhotowuje. Nowé toto obwětwi průmyslu weliké wýhoby postřtuje Rusšřému obywatelšřtu, které se ročně wice nežli 26 tšřh obduů přišně postřtki musí; jest wšřak i pro zaopatřowání Rusšřých wojšř nesmírně důležitě, jelikož objem prášřku w poměru ke skutečnému rybimu masu jest nepatrný. Prášřek ten zhotowuje se z usušeného a na prách rozetřeného rybího masa. Dobyčejné druhy ryb se w sušřinách sussi celé s kostmi i šřupkami, a pař se na drobný prášřek rozemelou. U lepšřích druhů se aspoň hlavy obřezují, čímž žiřřaná rybi potrawa se stává méně tučnou. Prášřek popsáným způsobem žiřřaný wpyře se we wobě a pař se z něho přidáním kořeni a jiných wěci může jatkšřitw, potom ustrojiti. W Astrachaně se plati za lbru téhož prášřku po 1½ až 3 kopejky. (Kopejka jest měřný peniz a plati jako u náš ½ krejčara šřřibra.)

24. (Opatrowání pijawek.) Opatrowání pijawek w nádobách někdy značnou peněžitou šřřobu přinášři, jelikož nepozornosti opatrowníka tato užitečna zvířátka hynou, aneb aspoň tař žesřábou, že se k účelům lékařšřým užiti nemohou. Nejlepšři způsob přestowání jest, wložit do nádoby, w nižto pijawky opatřujeme, několik železných hřebíků, jejichž působením wobu přeb zasušřitw tím ochráníme, tař že jen wobu wypatřním žmizelou bude třeba dolěwatí.

25. (Stroj čili mašřina ku praní.) Roku 1856 dělaly se z kousšřky we Wbudě s nowě wynalezeným strojem ke praní weřejně, ku kterým nejen přišřup

wolný byl, ale kařžby přítomný dwa kousšřky prábla sám sobě za několik okamženi wyprati mohl, aby se tař o působnosti stroje wlastníma očima i rukama přeswědčil. Šřřab těchto strojů nalěžá se w přebměšři „Leopoldstadt“ čislo 528 u majetníka wšřřady čili privileje Her. Ferdinanda. Stroje k obyčejným potřebám domácím šřřou po 20 žl. šřř.

26. („Co komu nemá býř, obúřř mu to obpadne.“) Po zřřuseni řádu Jesuitšřého byli dáni někteři z klášřterníkůw těch na řary. Ješřto řáb ten pro swou učenosř byl welice rozhlášen, přišřřil k jednému Jesuitowti tšři řarnici, šřřlni hráči w loterii, a prošřřil ho, aby jim powěděl, která čisla se wytáhnou? Řněž jim prawil: „Což pař si wy lbe mysřite, že jsem wšřřewěboudci, abyř wám tařowé wěci powěděl? Šřřopte se sprawedliwé práce, to bude pro wás nejšřřšřšři wýhrou.“ — Ale ti lbe naň neustále řřobili a welice ho prošřřili, aby jim čisla powěděl. Řbyž toho řřoběni šřřž dost bylo, řněž se na ně rozřněwal a prawil: „Wy šřřte šřřpatni lbe, řřbyž duchowní osobu tařými wěcmi obtěžujete; řřbyřř měř z wás moc, dal byř přiwinnimu wytáhnout šřřřowkou 15, druhému 30, a třetimu 45; a wěil se mi berte do dwěři, a s tařými pletkami wice mi ani na oči neřřobte!“ — Řibe s brbláním odesřřil, a těch čisel, kteréž jim šřřřowkou čhtěl psáři, sobě nepowšřřinšřil. Nastalo druhého dne řřajeni — a hle první tšři čisla byly: 15, 30, 45. — Řř je za wlasy trřřall, že tař ohloupěl, a čisla powěděné newřřabili. Nejmoudřřejšři z nich těšřřil sebe a řřoudruhy swé národním přišřřowím: „Co komu nemá býř, obúřř mu to obpadne!“

27. (Co komu nemá býř, není mu.) Žámožný seblář měl po mnoho roků řřudého ale činného a wěřněho dělńika w práci. Rozklěněm způsobem snažil se pomáhatí jemu a pomoci mu k nějaké majetnosti; ale nařřarmo. Dělník ostáwal přece pořáb řřudým. Jedného dne dobrý řřospodář prawil ženě swé: „Ty řřará, šřřř, já byř přece rád wěděl, jestli náš dělńík Ferdinák může majetným se stáři. Umínil

šsem sobě, že zejtra před svítáním půjdu a položím pytlík peněz na cestě, kudy z pobdružství svého k nám do práce jítí musí. On peníze najde, a tak alespoň snad docílím, čehož mu přeji.“ — Žena se tomu nápadu zasmála a rába svo-
llla. Stalo se; seblát vyšel, položil pytlík peněz na cestu a uschoval se v křovi, aby viděl, co bude dělník dělat. — Dělník přicházel, a jaksi podivně krácel cestou svou — ale peníze, jakoby newiděl, nechal ležet. — Seblát peníze zaš sebral a šel za ním. Přejda domů, tá-
žal se dělníka svého: „Grabitku! Něčeho-li jste dnes newiděl na cestě?“ — Grabit: „Milý hospodáři, ničeho. Neboť vyjda z domu, pomyslí jsem si: Jíž tolik roků chodím do statku hospodákova den co den pracovat, dnes musím zkusit, jestli jíž tam slepě dojdou. Zaušel jsem oči, a došel jsem slepě; ale proto jsem na cestě ničeho newiděl.“ — Hospodák zvolal: „Nyní jíž vidím, že co tomu nemá být, není mu!“

28. (Lakomec Roberta.) W jedné dělně bydlel zámožný seblát, kter-
hž byl velikým lakomcem. Odpočítá-
wál každému čelebinu brambory k we-
ček, odměkowal i manželce kroupy na oběd, ba i šil pokládal u brambor a u šiných šibel za zbytečnou. Žádný po-
řádný čelebinu u něho dlohu newydržel. Konečně přišel k němu do služby Wa-
ffel, po celé dělně známý pastýřiw sy-
nek — wybraná kopa. Posud se je-
ště nikomu nepodděštilo, tak dlohu we
službě wydržeti u starého Roberta
(tak říkávali lakomému seblátowi), jako
Wafflowi. Waffel ale také znal ho-
spodáři swému wyhověti! Z obdětaných
brambor k wečeku sněhl wžby jenom po-
lowičku, ostatní si nechával na druhý
den k snidani, a říkával, že brambory
jsou za studena druhého dne mnohem
sytkjší, čímž se pokládě notný kus chleba
usťkttí muže. Starý Roberta si ani
nemohl Waffla dosti wynachwáliti.
Waffel wšak wěděl dobře, kterak sobě
ná dobrowolnou usmu a šikidmost w
jible nahraditi, aby hospodák o tom ne-
wěděl; hospodyně, manželka Robertowa,
kteráž ušlawlčným týráním na muže svého
zanevřela, byla w tom Wafflowi

wšemožně napomocna. Manželka i pa-
cholel pomáhali Robertowi že wšl sily
se lopost. — Jednou na důlaz ozwlášt-
ní lásky, wzał Roberta swého milého
Waffla do zahrady na křesně; nebal
mu wšak na strom wylézt, ale wylezl
jen sám na wysokou křesni a prawi:
„Wafflu, ty jústaneš dole, aby žádný
zloběj za mnou na křesni newylezl. Seb
pod stromem, a co spadne, když budu
trhati, jest tvoje!“ — Waffel přišwěděl:
„Ano, ano, strýčku!“ sám u sebe wšak
mumlal: „Toť jest přece jen spropadený
lakomec!“ Waffel sebl pln mrzutosti
pod stromem, neboť lakomec málo kdy
upustil křesniku špatnou. Najednou wšak
bylo na stromě slyšeti: „ryc!“ ahle!
bukáty přší z lakomcových spodků na
Waffla dolů. Roberta totiž roztrhl si na
stromě spodky, w nichžto swé zamilované
žlutáty wžbycky s sebou nosil. Waffel
sbírá bukáty, a co hrbla státi, wola:
„Co spadne, jest moje!“ — La-
komec newěda, co to Waffel křčí, spou-
stěl se po haluzích dolů jako pomluutý,
aby widěl, jest-li Waffel křesně ne-
trhá, uwiděl wšak, že Waffel coš be-
bliwě na zemi sbírá, podíwal se na
sebe — a — hrůza hrůzouci! kal-
hoty roztržené — bukáty tam ty — a
Waffel pořád wola: „Co spadne,
jest moje!“ — Roberta to wšedo
musel widět a slyšet na swé wlastní
oči a uši — zacházi mu zrak, sluch,
pamět — opouští jej síla — klesá —
a pác — setěl za tím, co mu na
swětě nejdražšího bylo — za bukáty.
— Waffel zatím sebral bukáty, udělal
pokřk, domácí a sousedí se sběhl, obnesli
potlučeného a na keč mrtwici raněného
Robertu domů, kterž po několika
hodinách wypustil ducha swého, an mu
pomoc lékařská jíž nic neprosněla. —
Slowo, kterč mluwil k Wafflowi,
leza na strom: „Co spadne, jest tvoje!“
wyplnilo se skutečně — bukáty Wa-
fflowi zůstaly; neboť po roce bezdětná
wdowa po Robertowi wžala si Wa-
ffla za manžela a wšechen statek i s
bukáty mu za wěno dala. — Lak-
oba ná konec — kažď s křb-
lít, lakomec!

W. Nowotný.

29. (Ošel za královského hvězdoopravce (astrologa) při-
jatý.) Ludvík XI., král francouzský, ho-
tovil se jednoho dne na hon, a chtěl
přeběhně vědět, jaká povětrnost toho
dne bude. Proto rozkázal svému hvězdo-
pravci čili astrologovi, aby se podíval
na hvězdy a jemu powěděl, jaká powě-
trnost bude? Astrolog po mnohé práci
se svými baleshledy a jinými nástroji
hvězbdářskými předpowěděl královi tuze
krásnou powětrnost. Král wyjel za Paříž,
a nedaleko obory potkal se s nim uhlíř
na oslu jedici, kterýž krále s dobrým
úmyslem uctiwě prosil, aby je ihned
vrátil do města, nechce-li postlžen býti
silným lijavcem a velikou bouřkou. Král,
spolehaje se na prorokované krásné počasí
z úst svého hvězbdáče, nebdal na wy-
strahu uhlířovu, ale jel svou cestou
dále. Sotwa wšak přijel do lesa, po-
čalo strasně hřimati, blýskati se a pršet.
Tím se wšickni společníci jeho rozpla-
šili, a král sám musil bezpečnost svou
hledati w rychlém běhu koně svého. Na
druhý den dal onoho uhlíře wyhledati
a k sobě dowésti. Když uhlíř přišel, tá-
žal se ho král, obtubby to byl věděl,
že wčerejšího dne bude pršet a hřimati?
Uhlíř odpowěděl: „Můj osel, kteréhož
Wasse Weličenstwo wčera wdělo, jest nej-
jistějším prorokem, co se powětrnosti týká.
Blíží-li se bouře, svěši hlavu a usši, a
stane se líným.“ — Král svěhlaný a
žerstva obdobláný, hned propustil svého
hvězdoopravce a prawil, že od té chvíle
nechce žádného jiného astrologa upotře-
biti, nežli uhlířowa osla. Skutečně přijal
uhlíře i s oslem na královský dwůr, a
řibil se při svých wyletech a honbách
toliko poblé usši oslowých. —

Co je tu prawilo o hvězdoopravci
krále Ludwika francouzského, plati o wše-
lkém prorokování powětrnosti w našich
kalendářích; neboť toť jest věci jistou,
že každý osel spíše uhodnouti může ně-
kolik hodin napřed budoucí powětrnost,
nežli kterýkoliv kalendářník. Wšak ne-
jsou kalendářníci tím winni, že w kalen-
dářích svých posud mluwi o budoucí po-
větrnosti, než muozi obbčratelé ka-
lendářů, kteří posud nejwětšii wáhu
a důležitost w kalendáři kladou na po-

wětrnost. Morawan, náš kalendář,
již několikráte uweřejnil své mínění o
věci této, a položbé klade před proroko-
wanou powětrnosti powážliwě: „Dá-li
Pán Bůh!“ aby se každý čtenář do-
wtipil, že powětrnost záwisi ode mnohých
příčin přírodních, jež tollko samému Bohu
známy jsou, tak že žádný člověk ani 24
hodin napřed s jistotou předpowidati
nemůže budoucí powětrnost. Poněbud
souditi můžeme o ni z rozličných tvorů
Božích, kteréž wplywem wzduchu powětr-
nost měnicího jinal a jinal se twáti, tak
že zkusenost ji jistá prawidla sestawiti
může, dle uležto na blížící se změnu w
powětrnosti souditi a hádati lze. K tomu
konci položili jsme w Morawanu 1854
strana 17. a 1855 str. 22. zkoušku
powětrnosti w rozličných wyje-
wech na tworech zemských, w nížto
jneseny jsou mnohé zkusenosti, z kterých se
s wětšii jistotou uhádati lze budoucí po-
větrnost, nežli z wymyšlených a beze
wšeho podstatného základu udáwaných
proroctwí w červeném kalendáři.

30. (Swěcení řábesu a ne-
běle.) Roku 1270 upadl žid jménem
Salomon za městem Dēwinem (Mag-
deburg) w sobotu do bahutě zmoliny,
odtud sám sobě pomoci nemohl; aby se
wšak řábes nezneswětíl, nechtěl připu-
stiti, by jej křesťané wytáhli; raději zů-
stal celý den w smrdutém bahně sebě.
Kaba Dēwinská, která se o tom dozvě-
děla, jestě ten samý den sobotní pob
přijímým trestem křesťanům zakázala, že
nesmějí Salomona ani w neděli wy-
táhnouti. W zápowědi té řálo: „Kdyby
to bylo židům hříchem a zneswěcením
řábesu, žida z bahna wytáhnouti: teby
ani křesťanský swátek takowouto práci ne-
smi zneswěcen býti.“ — A tak musel
ubožák žid i druhý den jestě w bahně
ztráwiti, poněwadž nechtěl w první den
sobotní wytážen býti.

31. (Napoleon a křesťanec.)
Známo jest, že Napoleon I., císař
Francouzský, we své nejwětšii slávě a
w době svého štěstí méně o swaté ná-
boženství dbal, jako po swém pádu, kdy
wice k náboženství přilnul. Wšak ani
w powýššení swém netrpěl zjewně potupy

svatého náboženství. Dne 5. července 1809 po bitvě u Dgrúnu (Wagram) přišel na sah vysoký sluh vojál k císaři a prošil, aby sej do své garby (životní stráže) přijal. S prosbou svou odvezdal císaři vysvědčení ob swých přestavených, w nichžto i rodiště, státi a náboženství žadatele naznačeny byly. Napoleon prohlídl spisy ty a pravil: „Ty jsi žid!“ — „Nikoliv Belicenustwo,“ odpověděl onen; „byl jsem židem, ale nyní nemáte w celém wojsku svém žádného pevnějšího křesťana nade mne. Kdyby jsme ze Španěl přišli, byli jsme pět měsíců w Římě, a tam jsem se dal čtyřkráte pokřtít, neboť w Římě se křest dobře platí.“ — Tato drzost hauebná přitwěla císaře do hrozného hněwu. „Co že?“ zvolal, „ty hauebníku, ty webeš obchod s našimi nejsvětějšími věcmi? Bibáku, mám chuť tě báti zastřelit. Ty chceš do mé garby přijmout býti? Už budu potřebovat zbudníky a zátekníky, potom tě dám zawolat. Přyč mi s očí, býbej k čertu, zatracený žide!“ — Děti

swědkové ujistují, že newiděli císaře nitky rozhněwanějšího. Potom slyšeli jej vícekráte k sobě mluwiti. „Tot je hrozné!“ — a ještě na večer widěli čelo wltěže nad swětem zasmušlé.

32. (Prostředky proti mrawenci m.) Dwočné stromy uchrátime tím, když kousek papíru kolem stromku umázeme, a papír zřídlo kolmazi natřeme. — Ze stavení se wypubi, když na ona místa, kde se zdržují kousek kafru položime. — Následující prostředek též jest wýborný. Kousek na prach roztlučené síry neb sírkowého kwětu smícháme s cukrem dobře roztlučným, a postavime tu machaninu buď w malých nádobkách neb w hromádkách na ta místa, kde se mrawenci zdržují. Mrawenci z toho požerou a w krátkosti wšickni pojdou.

Šenzl.

33. (Jat welká potřeba tabáku w Rakousích jest, můžeme z následujících čísel poznati. Tabákem bylo posázeno:

	W Uhřích:	W Šaliči:	Dohromady:
Roku 1851	— 35 tisíc jiter	— 4½ tisíce jiter	— 39½ tisíce jiter,
" 1852	— 43 " "	— 5 " "	— 48 " "
" 1853	— 45½ " "	— 5 " "	— 50½ " "
" 1854	— 50½ " "	— 6½ " "	— 57 " "

	W Uhřích:	W Šaliči:	Dohromady:
Roku 1850	— 302 tisíce centů	— 41½ tisíc centů	— 343½ tisíce centů,
" 1851	— 299½ " "	— 54 " "	— 353½ " "
" 1852	— 237½ " "	— 51½ " "	— 289 " "
" 1853	— 481½ " "	— 70 " "	— 551½ " "
" 1854	— 519 " "	— 90 " "	— 609 " "

W roce 1852 a 1853 pochýbil tabák.

Za tabák ten wláda platila:

Roku 1850	málem 3 miliony zl. stříbra,
" 1851	— 2½ miliona " "
" 1852	— 2½ " " "
" 1853	— 4½ " " "
" 1854	— 6½ " " "

Šenzl.

34. (Krmeni kapounů a slepic.) Nejlépe hodi se ke krmeni 5 až 6 měsíců staří kapouni. Dají se do klece, která více oddělení má, tak úzkých, že se w nich drůbež obrátiti nemůže. Každé oddělení má zvláštní dwírka. — Čistota,

zdravý, mírně teplý a tmavý kurník, jsou nemyhnutelně k dobrému zdaru potřebny. Ke krmeni dělají se nudle z hrubé mouky. Tato jest nejlepší z prosa, turkyně čili kukurice, z pohanky, ječmena a owsa. Nudle se dají buď

do mléka neb do polévky, která z vody s trochu máslem neb sáblem se udělá. Těmi nublemi drůbež se cpá, až plně vrole má, a sice dvakrát za den, ráno a večer. Roztlučené uhlí s nublím přimíchané účinkuje výborně při každé drůbeži. — Za 2 neb 3 neděle jest drůbež vykrmena.

— H e n z l.

35. (Kukuřice čili turečá pšenice co zelená píce.) Doušého roku jsem w Morawanu kukuřici co pici schválil. Zbali pak čtenáři zloussku udělali? Zat se jim zdařila? — Káb bych se o tom dozvěděl! *) Já letošního, totiž 1855. roku jsem o výnosu kukuřice ještě bližše se přeměřil. Na poli jsem ji wázil. Seta byla w první ch buech K wět na, a sekla se w polowici Cermence. Nacházela se právě w nejlepší mzdústu, korouhwe ještě nemetal. Na jedno jitro wypočítal jsem 340 centů, na jednu miru tedy 113 centů zelené píce; a jelikož 4 centy zelené píce na jeden cent suché píce se počítá: tedy jedno jitro neslo 85 centů a měřice 28 centů s e n a. — Lucerna či wojetěška, která se u nás dobře daří, dává po jitre 75 centů s e n a, a jetel čerwený 40—50 centů. — Powážime-li, že nejlepší louky s tíží 50 centů s e n a po jitre nesou, jest užitel kukuřice očiwidný. Škoda, že se na seno zdělati nemůže! Protož, kdo zloussku s kukuřicí posud neudělal, at ji učiní.

— H e n z l.

*) Pořadatel Morawana niterád přijme a uveřejní s wědomostí wšeobecné zloussky přebeswaté a jich wýstebky, jestli se mu zassou.

36. Turkyňe, kukuřice čili turečá pšenice na wyžrání u nás dosti hojně se sází, a pěstování její se každým rokem rozširuje. Rostlina tato s tabákem z Ameriky k nám se dostala a před obkrytím Ameriky docela neznáma byla. Mělaby se wětším právem Amerikankou než Turkyňi jmenowati. — Kořený u turkyňe jsem našel 10 až 14 palců dlouhé; proto jest k turkyňi hluboké orání až na 12 palců zapotřebí. — Turkyňe snese mnoho hnoje, a jelikož rábky na 2 až 2½ střewice od sebe mají býti vzdáleny, hnoje ale na zbytky nebývá: jest dobře, hnůj do rábky zalopati, a pak nad nimi sázeti. — Kukuřice i z kolinet nad zemí w zduchowé kořinky wyháni, které, když do země přijdou, obhčejnými kořeny se stávají. Jest tedy dobře, kukuřici nejen otopati, ale až před nejspodnější kolinko zem nahromabiti; tím rostlina zesíliti a lepší užitel nésti musí. Dkopává se za sucha, nejlépe před deštěm.

— H e n z l.

37. Těžké a velké krávy, jakéž s w h c a r s k ý druh má, wáží na žiwě až 12 centů; prostřední krávy, jaké se lechde u nás nacházejí, 7—8 centů, a malé krávy 4—6 centů. U nás krávy obhčejné jsou malé, a wáží 5—6 centů.

Jeden cent na žiwě dává při krmení mým dobytku po smrti 55—65 liber masa.

— H e n z l.

Poznamenání pořadatele. Za podobné kratší čtení rozmanité upřímné wystowuji díky a zabám suazně o přispěwky co nejčtetnější z bohatých zdrowím Wassnostiných.

B. M. K.

Drobnůstky.

1. Citán w ležení u Kounic pod wrbami nemilosrdně bil synka swého. Wěšťtan Zwančič jda do Kounic widěl to, a ptal se citána, proč toho chlapec tak bije? Citán obpověděl: „Milý pan-tatiku! To je můj zlussený prostředek. Mám hlad, a dci tohoto synka swého poslat do města pro maso; kdybych mu nebal notný wypraš, on by zapoměl na

Mawrátila a teulal by se mi dlouho; tak ale si to pamatuje, že se má brzy wrátit, a jistě bude w půl hodiné s masem tu.“

2. Zistý host, dobrá lopa, když byl pozwán u kmotřička swého, nasytil se polévkou, masem a pečení. Když pak byl šyt, a ještě několik jidel se přinášelo na stůl, prawil: „Kmotřáctu, měl bych na wás prosbu!“ — Kmotřáčet: „Zatou pak

prosbu?" — Host: „Abyste mi rostečo ostatni, co bych ještě mohl jíst a pit, dal na penězích!" —

3. W hlavním městě šla po ulici opilá veliká ženská. Policajt jí kázal, aby šla s nim. Ona se protivila a nechtěla jít. Policajt dal zavolat tračarníka, kázal jí uvázat a zavést. Dva muži divali se na to, a jeden z nich pravil: „Ten tračarník se nameže!" — Druhý řekl: „Já nemyslím, wždyt weze lehké zboží!"

4. Šel student svou cestou a potkal sebláka. Dali se do řeči. Seblák již dávno slyšal o moudrosti a mnohovědoucnosti studentské a chtěl ji zkusiti. Jak to wyvedl? Pravil: „Pane studente! Mám w kapsě twarůžky; uhoďte-ši, kolik: dám vám oba!" — Student se poušmal a řekl: „Což bych to newěděl! Máte dwa twarůžky!" — Seblák wptáhl twarůžky, dal jich studentovi a wrtě hlavou, pravil: „Wčil již wěřim, že studenti mnoho wědi!" —

5. Karel: „Powěz mi, kmotře Wáclawe, proč tak nerád chodiwáš do besedy ke knofčenkám?" Wáclaw: „Proto, že se w těch besedách obyčejně lidem na cti utrhmá." — Karel: „To je prawda; ale tomu se na jedné straně něco na cti utrhne, tomu se jistě na druhé straně zas také něco zawěsí a nabá." —

6. Wáclaw: „Wiš-li, milý Karle, proč žensklé obyčejně mají we zpěwu toliko soprán čili diskant, a nikdy bas?" — Karel: „Proto, že jest bas základním tónem w hudbě a we zpěwu, a ženské ponejvíce křičiwají bez základu." —

7. Starostliwá matička wypravila prostičkou dceruškou svou na pouť. Upella jí hodnou buchtu na cestu, a zawazujíc jí do velikého kofe, pravila: „Martýtko, do té buchtý se nedávej až za Wuči (totiž za první děbinou, kde poutníci obědowávali). Dceruška newědouc, že děbina ta se jmenuje Wuč, neporozuměla radě matčině, a začastě naslouchala u kofe, do buchtý wšal se nedala na celé cestě ani tam, ani zpátky, než nawrátíla se o hladě druhého dne až domů. Matka, widouc buchtu celou, ptala se dcerý: „Proč pať

jiš nejebla buchtu?" — Dcera obpowěděla: „Matičko, kázala jste mi, abych se do ni nedáwala, až zabučí. Posud nezabučela a tať přišla celá se mnou až domů." —

8. Razebnil w jedné osadě nawštwil šurawou ženu, kteráž právě měla hrneček káwy na kline, kterým se w nemoci své těšila. Razebnil jí zakazowal káwu jísti, a pravil, že jest nezdrawá. Nemocná, welká přítelka káwy, dala se do hlasitého smíchu a zwolala: „Jak, pane doktor? Káwa že je nezdrawá? Má nebožka matka jí pila den co den, a kdyby nebyla umřela, bylaby již dew a desát let stará!" —

9. Před časý, kdy ještě klášterowé oprostění býwali ob daně potrawni, wozli dwa robotíři z Nowých Šwězdic, z panstwi kláštera Swatotomšského, do Brna klášterníkům každý po bečce piwa. U mýta jich zastawil wojenský strážník wolaje: „Halt!" — Jeden z robotíků ihned ostal státi, dáwaje po němědu zpráwu takto: „Ewaj bečkn piwn k swatn Tomášn!" Strážný, owšem robilý Morawan a na mýte na takowou němčinu zwýhlý, chladně pravil: „Passirt!" Robotíři jeli dále, a na cestě mluwil onen zpráwobaj k společníku swému: „Widiš chlape, žle s tebou, kdybych trochu té němčiny newěděl!" —

10. W jedné wesnici na Morawě stařeček šebiwý, býwalý starosta obecni, byl-li w chuti, rád wyprawowal o wojnách Francouzských. Jedentráte pravil: „Šel tu housec koňáků francouzských k Pohorelicím; jejich wůdce newohl se se žádným z nassích sousedů domluwiti, proto přiběhli pro mne. Já jsem Francouzím jenom řekl po francouzsku: „Uřlic Purlic vůz srbaj!" a koňáci hned w tu stranu dále uhaněli a nás na potoji nechali." —

11. Katolík Rýpálek welmi rád se hádawal se swými spoluobcany katoliky, zláště když se w hospodě sešli. Katolici, takowéto hádky plané nenáwiděli a zláště w hospodě za nesluffné powažowali. Wyzwáli tedy Chytrousse, aby nějak Rýpálkowi zaplašil chut na takowé newitané hádky. Chytrouš svolil. Se-

šli se opět, a Rypálek se znovu začal vychloubati svou mnohovědoucností z Pisma. Chytrouš mu pravil: „Příteli Rypálku, já vám dám dvě otázky Pisma se týkající, uškodnete-li je, zaplatím já pro celou naši společnost půl vědra vína; neuhodnete-li, zaplatíte vy. Všichni přítomní budou svědky. — Rypálek spoléhaje na své písmářství ochotně přivolil. — Chytrouš mluvil: „Povězte nám, co má zákon a co Dtčenáš za prostředek?“ — Rypálek: „To vám jistě uškodnu, ale vyžadují sobě týdně lhůtu.“ — Chytrouš a všichni ostatní byli srozuměni. — Za týden byli opět všichni pohromadě, chytice šlyseti Rypálových odpovědi. Ten se namáhal z Pisma dowobiti, co má zákon a co Dtčenáš za prostředek, ale Chytrouš po každé volal: „Chyba lávky!“ — Rypálek konečně již w nesnázi nemilých wyzwal Chytrouše, aby tedy sám odpověd dal otázkám svým. Chytrouš wzal křidu, a napsal na stole zákon, a pravil: „Tu vidíte, příteli Rypálku, že má zákon P za prostředek svůj.“ — Potom vytáhl z kapsy růženec, olázał za každým desátkem veliké zrno „Dtčenáš“ značící a mluvil: „Vám všem, katolíci, a také příteli Rypálkovi známo jest, že toto zrno veliké na růženci jmenuje se Dtčenáš, neboť jsme již často o růženci nassem s Rypálkem se domlouvali, a jemu náš růženec ukazovali; a wčil se podívejte, že Dtčenáš má dítku za prostředek svůj.“ — Všichni se dali do hlasitého smíchu, a jednoplázně odsoudili Rypálka, že prohrál a tudíž půl vědra zaplatit musí. Rypálek to učinil, ale nikdy více do hádky náboženské se nepouštěl.

12. Mladý manžel, známý pro svůj wtip a veselou mysl, kteráž při každé příležitosti jistky své wysílala, wrátil se jednoho rána z města domů. Manželka uwítala ho nejsladším důkazem své lásky, a upozorowala, že manžel we městě sfleničku kminowky wyzunkl. Wytýkala mu to slowem a zamračeným pohledem. Wtipný manžel měl hned wýmluwu pohotowé; pravil: „Kuce, u něhož jsem potřebné věci kupowal, mi přidal sfleničku kminowky!“ Wýmluwa ta w olamženi zapu-

bila wrásky s čela manželky, která se mimowolně rozesmála. Menabarmo se říká: „Dobrá wýmluwa za mnoho stojí!“

13. Chlapec, který se byl mnohých přestupků a sspatnosti dopustil, byl dán na učení k prowarznikowi, na kterémžto řemesle jádnou moci udržen býti nemohl, pokád utíkaje. Konečně přišel k stolařowi na učení, a tam nejen žůstal, ale dobře se drowal. Kdosi pravil: „Toté diwná wěc, že nedtěl prowarznikem se učiti!“ — Jiný odpověděl: „To není nic diwného; on má na paměti sspatnosti své, nemohl prowarz widěti!“ —

14. Hospodář wyprawowal swému wěrnému pacholkowi: „Wáclame! pomysli si, jaké nestěsti služka Markyta na mne uwalila. Když jsem odcházal na louku, kázal jsem jí, aby mi swětnici zamřela. Ona wšsal pozapoměla; a widouc pozběji citántu z domu odcházeti, běžela, aby zamřela; ale můj swáteční kabát, kteržž wšsel na polici, byl již ten tam.“ — Pacholek litowal hospodáře swého, hubowal na Markytu, a chtě starého příslowí použiti w rozhorlenosti své, pravil: „Za hloupá stará kráwa měla dšlew zamknouti, dřim nežli tele wyběhlo.“

15. Manžel dal onemrocenou manželku svou do wšseobecne nemocnice. Na druhý den chtěť jí nawštwiti, ale nebyl připuštěn. Po osmi dnech opět šel do nemocnice, a tentokráte na wellou prosbu se mu to dowolilo. Šledal nemocnou manželku svou, ale nenassel ji. Ptal se po ní, ale bylo mu dšladně odpowěbino: „Není-li zde, tož nepochybne bude mezi mrtwými!“ — Zarmoucený manžel šel do lomory, prohlížel wšsedky mrtwoly, ale manželky své uenalezl; až posledni mrtwola zdála se mu jeho manželkou býti. Pomyslíl si: „Jak se proměnila, nemohu ji ani poznati.“ Čhtěl jí posledni službu prolázati, sehnal kde jaké peníze a wšstrojil slawný pohřeb. — Po třech dnech znenadání otewřely se u jeho swětnice dwěře, a jeho manželka wstoupila, wytýkajíc mu, že se o ni nestará, že ji ani nenawštwil. Wtuz dolekaný prawi: „Ale pro wšsedky swaté, wždyť ty jsi umřela, a já jsem kde jaký groš sebral, abyť ti slawný

pohřeb vystrojil; včera jsi byla pochována!" — Brzy vsfal se domluví, že muž omylem dal jinou mrtvolu slavně pochovati. —

16. Učenil nepodalec cosi skutil mistru svému a poradil se w Waňkem. Mistr to zpozoroval a hned spěchal na policii, aby zločin i útěk učeníkům úradně oznámil a uprchlíka stíhati dal. A vsfal mezi tím potkal utílejícího učeníka tovaryš, lapl a přivedl ho domů, kdež jej k ternoži přivázal. Mistr vrátiv se z policie, viděl kluca uvázaného a rozkřikl se řka: „Aha! počkej zlepowěstný kluco; již vědi na policii, co jsi skutil; za malou chvilu tě přivedou, a potom ti teprv náležitě vyplatím!" —

17. Byly hodby. Kmocháček Hodo-w-ský navštívil strýce Neráda a ve wsi přespolní a zůstal u něho celých ojm dní. Dobře se mu tam líbilo; počádk bylo co jíst a pit, a kmocháčkovi Hodo-w-skému u nechtělo se domů. Strýc Nerád měl pilno, a proto by se byl již hosta svého rád zbhl. I navedl své známé sousedy, aby kmocháčkovi Hodo-w-skému odebrali chut na budoucí hodby. Domluviv se s nimi, přišel domů a pravil: „Milý kmocháčku, zlou vám nesu nowinu; budou u nás prohlížeti dům od domu, a každého, kdo nemá domovského listu, powedou posrskem z dědin." — Kmocháček Hodo-w-ský se ulekl a bědował: „Pro pana Jana, to by byla pro mne hanba! Poradte mi, co mám dělat?" — Strýček Nerád odpověděl: „Neni jiné pomoci, než abyste wlezl do měcha; zavážeme a položíme vás na vůz, náš pacholek pojedje na pole sázet brambory, a tak hezky po tichu dostanete se bez domovského listu z dědin." — Kmocháček byl tomu rád, dal se do měcha zavázat a na ostatní brambory na weze položil. Pacholek jel a strýc Nerád dopromobil vůz. Na dědině stála obecní rada s pánem starostou. Starosta wolá: „Hoj, strýče Neráde, co to vezete?" — Nerád: „Wezeme brambory na pole!" Starosta: „Kolik měric?" — Nerád: „Čtyry měchy — čtyry měrice!" — Starosta: „To je wíc; tu w tomto měchu máte wíce než miru!" — Nerád: „Neni wíc, pane

starosto!" Starosta zdvihl smou hůl a swihnuw po nejwětším měchu pravil: „Až sem máte jednu čtvrt!" a swihnuw holi swou po druhé, po třetí a po čtvrté, pravil: „Až sem máte druhou, třetí, čtvrtou čtvrt — a toto máte wíc nad miru," a při tom uhobil po páté! — Nerád se přel, že w tom měchu neni wíc než mira, a pan starosta znova swou holi odměřował na čtvrté, a opatował měření to až do třetice, tak že nebožák Hodo-w-ský w měchu měl jád notných patnáct na zádech; ale ani nebháhal pro hanbu. Konečně Nerád připustil, že w tom měchu je wíc, a jeli dále. Když wyjeli za dědinu, kmocháček Hodo-w-ský wylezl z měcha, rozloučil se se strýčkem Nerádem, bral se domů, na cestě si narownáwal záda, a hned si umínil, že nepůjde již nikdy wíce na hodby k strýcovi Nerádowi.

18. Pocestný student přišel w Kazíkowě do hospody, a chtěl umdlené úby své žejblíkem wina posilniti. Hospodský mu ho hned donesl. Student přiložil sklenici k ústům, wypil několik kapet, a tak se při tom třásl, že nebylo ani náležitě widěti, kterať se zassklebil. Souem postavil wíno na stůl a ptal se hospodského, zač je? Hospodský odpowídá: „Za 6 krejcarů!" — Student wytáhl desetník a dal ho hospodskému, kterýž mu 4 krejcarů wydati chtěl. A vsfal student odcházeje, pravil: „Pane hospodský, ty 4 krejcarů dejte tomu, kdo to wíno wypije!"

19. Slepý šel si w noci s lucernou do hospody pro pitwo. Na zpáteční cestě potkal se s nim opilý Mochuba a dal se do hlasitého smíchu řka: „Příteli, snad-li jste zbláznil, že si w noci swítíte? Wždyť pak vám, slepému, musí býti stejně, jdete-li se swětlem nebo bez swětla!" — Slepý odpowěděl: „Soujede Mochubo, nemějtež mne za blázna, že jdu s lucernou; jáť w noci nenosím swětlo to pro sebe, než pro opilce, jako wy jste, abyste mne widěl a džbán mi nerozbil!" —

20. Manželka: „Ad, milý mužičku, já mám soužení!" — Manžel: „Milá ženuško, já mám ještě wětší;

řehy moje soužení padlo na soužení tvoje, jistě by z tvého soužení uběhalo mrzáka!"

21. Mladá, welice hodná ženuška, wstala jednoho jitra lewou nohou napřed s postele, a proto byla tuze mrzutá. Již po celou hodinu sřkaredě se divala a téměř bez uřtání pro nic za nic mužičkowi swému hubowala. Muž ani nečekal. Stála šřinka s cukrem na stole k snidání připrawena; muž w myšřlěnkách zabrán přistoupil a wzato kousek cukru, wšřčil ho do huby. Ženuška, jižto manžel toho rána nic po vůli nemluwil a nebělal, použila owšsem i této maličtosti, aby mu mohla swou mrzutost projewiti a prawila nelslawě: „Proč pak zase cukr jíš?" — Manžel, který již častokráte swými nápady a a swou pokojností manželčiny wřtáchy z čista jasna se robici rozptřřil, odpowěděl: „To wiš, že muž a žena jsou jedno; já tudž myšřim, suim-li kousek cukru, že nebudou twáře twé tak kyselé a slowa twá tak teplá!" — Položná odpowěd ta opět pomohla; manželka se rozesmála, muže swého odprořřla a byla po celý den učiněným anjelem.

22. Něč z řožalky i o pohřbu jest směšná. Umřel otec mužowi, kterýž obyčejně míwal opici. Šelma ta jej nechtěla opustit ani w den pohřbu otcowa, a šřla s nim až na samý hřbitow — až ke hrobu. Řehy byli ráw s mřtwolou otcowou do hrobu wpuřřili, začal řožaleční rozpařený nařřkati a wřřřkati: „D wy náš rozřtomilý tatičku! Wždyřy jste náš napominal a nám dobrý přřřklad dáwal; a nyní jste umřel! Šalý pak jest to od wás rozum?" — Mimowolně dali se do smiču lidé okolořřojici, ač se prawem hněwali na chlapa očláštu, jemuž ani den pohřbu otcowa není tak wážným, aby se žřani odřřel.

23. Byl chubý řemeslník, kterýž měl bohateho ale řkoupého bratra. Začasté přřřel k němu na besedu, a nebyřby se dlouho zbráhal, řehy ho byl bohatec řkoupý pozwal na řřici poléwky nebo na kus jiného jidla, řehy ke stolu zasedli. To wřřal nestalo se nikdy. — Po delřři čas bratr chubý nepřicházel. Tu wřřal jednoho wečera opět přřřel, a prawil, že byl nemocen, a že při tom uřřluchl.

Šeděl, jak před tím obyčejně na lawici u kamen, a řehy se domácí zase kolem stola posadili a chutě jedli — ale jej owšsem zase nezwal: chubý a hladowý bratr z čista jasna mluwi: „Š zaplat Pán Bůh! nebudu jisti, jen jezte sami!" — Wřřřidni se na něj ohlěbli. On pak za chwili po druhé prawil: „Děkuji pětně; jen jezte; wždyř já to nemuřřim mít!" — Domáci se opět po něm ohlěbli, ale jedli dále. — Za chwili chubý bratr powstal řřka: „Šnu, řehy mne pořád žwete, a jinak neřřcete, tož půřřbu! Šel, wzal si řřici a dal si wřřborně chutnati. Šal to potom již wždyřky dělával, až se bohateř bratr zashřěl, a jej sám žwáwal.

24. Před čas po wojně byly w jednom okoli nemocnice poraněnými wojáky napluěny, z nichžto mnozi umřřali. Šedláci museli je na wozích na hřbitow wřwážeti. Jeden šedlák welmi řladnokřewný také přřjel s wozem swým, dostal cebulku, které mřtwoly naložiti a na hřbitow odwěžti má. Již bylo wřředo w pořádku a šedlák jel. Jiřřbou a třřesením přřřel jeden domněle mřřwý k sobě, a wolal na šedláka: „Šřřřčku, kam pak mne wžete!" — Šedlák ani se neobřřatim odpowěděl zřřrátka: „Na hřbitow!" — Nemocný: „A co tam se mnou hodláte dělat?" — Šedlák: „No, co pak se na hřbitowě s mřřwými dělá? Zahřabeme wás!" — Woját: „Ale pro Bůh, wždyř já nejřem mřřew!" — Šedlák: „Aha, tak by se mohl řřžď wylowat; ale wřřal já to mám tady na cebulce napřřáno!"

25. Jistý dořřonalý řerec diwadelni obecnřtwem po řře wywolán a welikým tleřřotem a řřřáním pochwálen byl. Šerec wřřřoupitw na jewiřřtě, dělwal obecnřřtwu těmito slowy: „Prwé jsem wřřjábřřil, co jsem necitil, a nyní citim, co wřřjábřřiti nemohul"

26. W měřřici řednu 1856. kladl náš kalendář na jistý den tuhý mřřáž (owšsem, jak řřžď wi, pod wřřminkou: „Dá-li Pán Bůh") a řřřim toho dne bylo tak teple jako z jara. Jeden čtenář Morawana šřřřowal si u wřřipné paničřky, že Morawan ná ten den powěřřnost dobře neřřlade a prawil: „Wžřřčná paničřko! Wentu

ješt' tak pětne, a w kalendáři mrzne!" — Paníčka mu obpowěděla: „Příteli! w tom si můžete snadno pomoci; položte kalendář na kamna a ono wám hned i w kalendáři bude pouštěti." —

29. Wentowan přišel do hlavního města a obědwal w nejwzácnějším hostinci. Tam bylo u weblejšího stola několik měšťských pánů, kteří se mu bez ustání wyfmínwali. Wentowan dlouho nic neříkal; konečně wstal a ptal se sklepníka, koby ti rozpustili pánowé byli? — Sklepník pravil: „To jsou diwadelní herci!" — Wentowan přistoupil k jednomu z nich, naskřel mu swůj klobouk a řekl: „Pane! Dostanu od wás 30 krejcarů stříbra!" Herce se zarazil a tázal se ho: „Zač pať, wždyť pať já wás ani neznám?" — Wentowan wážně obpowěděl: „To wám hned powim. Wečer byl jsem w diwadle, a platil jsem 30 krejcarů stříbra za to, že wy jste mi sloužil za blázna. Dnes jsem musil já wám za blázna sloužiti, a já to také za darmo nechci udělati." — Pomysleme si, w jaké hanbě a bryndě se widěl lehkomyslný herce, wida se tak welice zahanbena wtipem wentowana! —

28. Dwa diwadelní dělníci odklízeli nepotřebné diwadelní ústroje čili dekorace do komory na dvoře. Když nesli obraz „morce" představující, dal se do silného bestě. Děditel diwadelní stoji na pawlaci zpozorowal, že mají namalowanou stranu zphuru, a začal křičeti: „U wšech wšudby skřítků, obratte obraz, wždyť wám celé moře umolne!"

29. Nožič učinil w nowinách oznámení těmito slowy: „Máni nowých nožů na sklade, a ty jsou tak ostré, že se člověk již řízne, domníwá-li se, žeby nože ty nečežaly.

30. Chlapec mravně zpusťlý přišel do ochranné pro zanebbalou uládej. Pan dozorce ústawu přišel, napominal ho řka: „Milý hochu, ty jst' již veliký; již by's měl čas, aby's přinášel ovoce!" — Učitel w ochranné pravil při odchodu wentu dozorcovi: „Pane, dnes jste nedobře napominal toho chlapce!" — Dozorce: „Proč pať?" — Učitel: „Káčil

iste ho napominati, a by přinášel ovoce; wždyť pať to právě jest jedna z jeho nepravosti, že přinášel z cizých zahrad ovoce probawačům."

31. Jistá žena přišla do masných krámů pro maso. Dězník, spřymowný mladý muž, žertem mluwi k ní hlasem souterpným: „Ale, milá panimámo, což pať wám jest? Wyt musíte tuze stonat, nebo tak špatně jste nemyhlyžela, co wás znám." — Žena dala za obpowěd, co ji právě w úletu na jazyk přišlo a odesťa s masem. Přijdouc wšal domů, wabíla se s mužem swým a pravila: „Ale ty jst' muž, ty jst' manžel; já již tak dlouho a tak tuze stínu, a ty mi ani slowa o tom neříkáš; teprw od cizých lidí musím se dowědět o nemoci své!" — A za to nejmén 14 dni hněwala se na newinného manžela swého.

32. Karel: „Ale Wafftu, prosím tě, co tonu říkáš? — Waffet: „A čemu pať?" — Karel: „Do wš, náš mladý hodinář bude si bráti starou šafárku za manželku!" — Waffet: „Co byš tomu říkal, takových věcí se děje dost na swětě. Stará šafárka, kdyby měla zbravý rozum, zkusťla by mladého hobináče, jestli skutečně jí chce miti? Karel: „A jakby ho měla zkusťti?" — Waffet: „Tak, jako jistá ženušťla zkusťla psa. Přišťlat po dlouhém čase na návšťewu ke swým známým. Pšit, kterž obhyčjně na každého štěťá, kdo do swětnice wejbe, na ni nejen neštěťal, než lichotně kolem ni postakowal. Domáci se tomu diwili a pravili: „To je diwná věc, ten pšit wás ještě zná!" Ženušťka obpowěděla: „J štala mne zná; mou moffnu zná." Aby je o tom přeswědčila, dala moffnu na jeden konec polywohy, a sama se posabila na druhý konec. Pšit jako strážník držel se moffny, w nižto čenichal jitnici. — Widěš, milý Karle, takby to měla udělat ta stará šafárka; mělaby swou moffnu s penězi dáti na jeden konec bédiny, a sama si sebnouť pod wrbu na druhém konci, a já win, žeby mladý ženich držel se moffny s tolarý, proto že jsou některé z nich ještě starši nežli jeho newěsta se 7 desitniky na zádech." —

33. Nejsnadnější způsob denně psáti. Jistý mladý muž w městě wentow-

stém, kterých byl několik roků ve westém městě, a rád se pitvořil za westoměstátů, unínil sobě, že za příkladem mnohých bude také denník psát. To věděl, že se do denníka píše všechno, co se toho dne důležitěho stalo. Tedyž si zaopatřil pěkně vázanou knížku, a napsal na první list — ovšem německy: „Dennik.“ Na druhé straně začal psát: „dnes“ — a je-li tož mu nic nenapadlo, co by tam napsal, po dlouhém rozmyšlení připsal: „byl 22. března.“ Již uplynul celý měsíc, a on na žádný den nic jiného nenapsal, než kolikátého bylo; a měl radost z denníka svého.

34. Přišla wentowanka do hlavního města na ples, čili jak ona ráda říkala: na bál; a na ten ples šla jen proto do hlavního města, že se tam německy mluví, což jí bylo největší blaženosti, ač se každý měšťák její němčině smál, div že nepufl. — Přijedouc do města ke své známé, bedlivě se poptávala, jak slečny měšťky na ples se strojí? Slyšela, že některé sobě ob zahradníku kupují kamélku, květinu vzácnou, a že dávají za jeden květ i pět zlatých na stříbře. Ona majíc mnohem více peněz nežli rozumu, koupila si také kamélku. — Jak se tam bavila, to sám škrtek ví. — Druhého dne upozorovala, že její přítelkyňšaty k plesu koupené prodávají u wetessníků. To jí přivedlo na zvláštní myšlénku. Nikomu ani slova neřekla, než hnala se k wetessníkovi, a nabízela mu upotřebovanou kamélku za dva zlaté. Wetessník se dal celým hrdlem do smíchu, a wentowanká slečna samým zmatkem a studem nechala svou kamélku u wetessníka, odešla domů a hned potom objela z města, kamž nikdy více na ples nejezdila.

35. Kostelík ve W . . . ově byl pro obec příliš malý; za tou příčinou shromáždili se radní a radili se, která by kostelík nejlaciněji a nejrychleji dal se rozšířiti. Jeden wysoceučený spolníb radý této učinil návrh, by se obyvatelé obce do kostelíka vedli, k postranným stěnám postavili a je tlačením postrčili; tím způsobem dal by se kostelík dle libosti rozšířiti. Návrh tento všem se líbil, i

zdálo se radě, žeby dilo tím snabněji a jistěji se provésti dalo, když by se kolem kostelíka prostěradla hrachem posypaná položila. „Jednou zapotřebi jest se opřiti,“ tak pravili, „a postranné zdi budou státi na hrachě; a pak se to s největší snadností podá.“ — I nemeškalo se k dílu přitročiti. I hned byl kostelík kolem prostěradly a hrachem obložen. Napotom uvedl představený obec do něho a poručil, by se vši silou k dílu přitročilo. Po chvílce vyšel tento wen, by widěl, jak daleko již zdi postrčeny jsou. Tu přichází cizinec a poptává se na dílo, které se tu provésti má, a když pak mu všechno povědino, měl za to, že dílo to bezpochyby se podaří. Představený na to měl zase do kostelíka a pobízecje, pravil:

„Tlačte! tlačte! mladi, tlačte staři,
Již to jde, hle! dílo se nám daří!“

Mezitím vzal cizinec prostěradla i s hrachem a přešl. Když pak po chvílce představený opět vyšel wen, aby nahlédl, jak daleko dílo pokročilo, a ani prostěradel ani hrachu nespátkil, nepochyboval wice, že zdi na nich již stojí, a že dílo dokonáno; radostně wyvolal obec wen, a jásaíce pravili všichni: „Podařilo se!“ A od té doby kostelík byl dosti prostorný a mladi i staři byli tím spokojeni.

36. Na loukách jisté obce počínali po nějaký čas krtek i notně jem prorýwati. O věci té podala se měšťské radě zpráva. Ihned wysazena byla nemalá odměna pro každého, kdokolivěk by krtek na živě přinesl. Netrvalo to dlouho a živý krtek byl doručen. I radilo se pak, jak by krtek, jenž tolik škody na loukách byl učinil, všem na wystrahu se potrestal. Jeden z moudrých spolurádných navrhl, aby se udělala díra do země, a krtek za živa se do ní pochýwal. Všichni radní svolili tomu a hned se přitročilo k potrestání zločince pazourkowitzého.

37. Bohatý žid jel na voze najatém přes pole zrána, kdy bylo po několika dnech odmělu welice zmrzlo, a tudýž na mnohých místech cesta welmi hrubowatá. Nežli na vůz sebl, dal seblátowi toto moudré naučení. „Franda, když po-

jedete na velikých hrubách, jedte honem, bychom to brzy přejeli; a když přijedete na cestu ujetou, jedte tuze pomálu, abych té cesty užil." —

38. Jistý mladý muž, pro svůj vtip známý, tážán byl ve společnosti městských paniček, komu by nejraději přivrnal pokolení ženské? Mladý muž vzal sobě dovolení, aby směle upřímně promluvíti, a pravil: „Paničky nasseho věku podobají se mořským pannám!“ — Slučný tleskot povstal; všechny paničky mu děkowały za poklonu tu, ale pravily: „Pokud nám známe jest, mořské panny pro svůj líbezuhý zpěw byly věhlasné, jimž nezřídka neprozřetelného člověka do svých osidel lákaly. Pro zpěw líbezuhý nás nemůžete k mořským pannám rovnati, nebo to by nebylo pravdou; pro lákání do osidel pak my nedceme mořskými pannami slouti.“ Mladý muž pravil: „Z těchto dvou příčin bych nechtěl paničky nasseho věku již proto k mořským pannám rovnati, jeby porovnání to nebylo ani uowé, ani pravdivé, ani wčasné. Mht wíme, že mořské panny (také ochedulemi zwané) pokládaly se za bytosti, jež byly půl člověka a půl ryby. Paničky nynějšího věku rovněž také jsou již téměř půl člověka a půl ryby; owšem

nikoliw proto, jakoby se mohly rybi němotou honositi, než proto, že mají we svých nynějších státech samé kostice čili rybi kosti, jež i zbraví jejich nemálo býwají škodné.“ — Paničky sice nemohly říci, žeby tomu tak nebylo, ale přece již netleskaly.

38. Cítán běžel o polebnách w zimě, kdy slunko jasně swítilo, ale při tom welice mrzlo, aš na dvě hodiny cesty polem. Ač běžel do wýstoku, přece jej tať záblo, že již wydržeti nemohl. Čhtěl si takto pomoci. Postawil se na hlavu, nebo, jak říkáme, „postawil wrbu“, a nohy držel hodnou chvíli proti slunci, aby si je ohřál. A wšak nic to nespomohlo; záblo jej ještě wíce. Mrzutě stočil zase na nohy a běžel dále, řka: „Nadarmo tě, milé slunčko, Pán Bůh žiwí; máš hřiti a nic nehtëješ!“

39. W malém anglickém městěčku byly roku 1856. swatky. Wo nich, když se snoubenci zapisowali do matriky, udělal ženich jenom křížek, neuměje psáti. Nevěsta za ním udělala také křížek. Družitka, wědouc, že nevěsta dobře umí psáti, ptala se ji, proč se rádně nepobepsala? Nevěsta odpowěděla: „Což pak mám ženicha swého zahabiti? Ob zejřka hned jej budu w psaní wyučowati.“ —

Zpráva o Dědictví sv. Cyrilla a Methodia.

Ptá-li se nás kdo, jemuž na šíření cti a slávy Boží, jakož i na pravém blahu vlasti a národa našeho záleží: „Jak se daří našemu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia?“ můžeme s wděčným pohledem k nebesům říci: „Čím dál, tím líp!“ — V roce 1855, k jehož konci zpráva tato sahá, přistoupilo opět mnohem více spoluoudův, nežli v kterémkoliv předešlém roce. Hojně toto přistupování jestiž zajisté živým důkazem neobyčejné horlivosti našeho velebného duchovenstva a jiných přátel lidu, jakož i syrchované potřeby ústavu to-

hoto, kterýž podává národu katolickému knihy ducha skutečně vzdělávající, srdce spanile šlechtící, a obrazy, jež přibytky katolických spoluoudůw důstojně zdobí a kráslejí. Množství vzácných věcí každoročně spoluoudů podávaných owšem jest mocnou pobídkou pro jiné, jižto milerádi nepatrnou obět 10 zl. stř. za osobu, a 20 zl. stř. za rodinu do Dědictví dávají, wědouce, že z této malé jistiny veliké úroky bráti budou až do smrti, a rodiny bez ustání.

Roku 1856 dostanou všickni až do posledního prosince 1856. přistoupilí údové: 1. Morawana, ka-

lendarář na rok 1857. — 2. Život sv. apoštolův Slovanských, Cyrilla a Methodia, sepsaný arcibiskupským notářem a professorem, důst. p. Václavem Štulcem z Prahy, s připojenými pobožnostmi, písněmi (i s nápěvy) a básněmi o svatých bratřích biskupích Moravských. — 3. Diplom, umělecká práce, představující na hoře Spasitele našeho Ježíše Christa s knížaty apostolskými, sv. Petrem a Pavlem; oba vrchní rohy zdobené jsou postavami anjelskými, jež podávají růže nížeji po obou stranách obrazu stojícím svatým apoštolům Cyrillovi a Methodiovi. V dolní části diplomu naznačena jest úloha a působivost Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, a sice počínajíc od pravé ruky k levici, tiskař ručním lisem obtížnou práci tlačením kněh konajíc; — spisovatel při nočních kahanici bdící a hlavou i pérem pracující; — malíř zaměstnaný malbou, na níž matička s nevinňátkem v náručí a jiné dvě osoby s rukami v zadu založenými s úžasem se dívají malířovi přes rameno; — dále máme dvoje skupení v rozličných krojích Moravských, jež čtoučím z knihy naslouchají. Nejnižeji pak nad pečeti Dědictví našeho jsou tři anjlskové nám lidem dovolávající heslo nejpötřebnější: „Všickni buďte jednomyslni!“ Uprostřed těchto obrázkův stojí jméno a stav spoluúda Dědictví sv. Cyrilla a Methodia s podpisy ředitelstva téhož ústavu. — Diplom vidí se nám býti pro každou rodinu, v nížto spoluúd Dědictví žije, tak důležitým, že jsme již v lonském kalendáři upozornili na to, aby sobě spoluúdové naň dali zhotoviti rámec se sklem, by takto dílo to umělecké bez poskvrnny a bez pomačkání zachovalo se potomkům v rodině na milou památku. Každý z potomkův (zvláště když spoluúd byl přistoupil s dvojnásobným vkladkem za celou rodinu), vida diplom, vděčně zpomínati bude otce, matky, děda a babičky a řekne: „Tenť a ta byli lidé nábožní; neváhali i se zapřením sebe

obět položití na oltář Církyve a vlasti! Svědomitě a laskavě postarali se o nás potomky, bychom zdarma měli sbírku výborných, pro každou rodinu přepötřebných kněh, a rozmišlých obrazův! Bůh jim to rač zaplatiti radostí věčnou! — Spolu také pamětlivi byli spasení duše své, jelikož vkladem do Dědictví pojistili sobě duchovního ovoce každoročních mšl svatých a bratrských modliteb u všech žijících spoluoudů Dědictví sv. Cyrilla a Methodia!“ —

Zmínili jsme se též v Moravanu lonském, aby každý k tomu přihlížel, by rámec a sklo byly tak veliké, aby se z papíru diplomu toho nic nemuselo uřezovati, čímby se poněkud pokazil krásný obraz, jenž uprostřed ostatních Dědictvím vydaných obrazů nejkrásnější ozdobou jizby spoluoudův a potomkův býti má.

V zadu kalendáře nabízí se pán Hikl v Brně, že za levný penz zhotovuje rámce zlaté všeho druhu, a zvláště rámce se sklem na diplom. Račiz sobě ohlášení toho každý povšimnouti, a libo-li, v Brně ho sobě objednati. Bude-li pán Hikl odbyt mšti, nepochybně rámce i se sklem vezdy již pohotově mšti bude v té velikosti, jakož jí diplom požaduje, tak že nebude ani třeba, diplom s sebou do Brna bráti, než napotom hned ho sobě vložití za sklo.

Jakož jsme každoročně učinili, i letos klademe zde

I. Knihy, obrazy a zeměvidy (mapy) Dědictvím již vydané:

1. Moravan, kalendář na rok 1852.
2. " " " " 1853.
3. " " " " 1854.
4. " " " " 1855.
5. " " " " 1856.
6. Obraz sv. Ludmily * (Prodává se za 30 kr. stř.)
7. Obraz sv. Cyrilla a Methodia. * (Prodává se za 30 kr. stř.)

8. Putování Christa Pána od v. p. Tomáše Procházky. * Prodává se s mapou Palestinské země za 1 zl. 30 kr.; bez mapy za 1 zl. stř. —
9. Missie Tichomořské od v. p. Dra. Františka Škorpíka.
10. Život sv. Alžběty dle Montalemberta od v. p. Jakoba Procházky. * (Druhé vydání dle stanov toliko se prodává za 40 kr. stř.)
11. Jos. Flavia „Válka židovská,“ od důst. p. profesora a starosty Dědictví, Frant. Sušila. * Prodává se za 1 zl. 20 kr. stř.
12. Malý obraz sv. Cyrilla a Methodia pro spoluoudy bratrstva Slomšekova s modlitbou za sjednocení všech odtržencův Slovanských v Církvi samospasné. * Prodává se za 3 kr. stř.

III. Účty až do konce roku 1855.

a) Příjmy roku 1855,

	ve stříbře	
	zl.	kr.
Vklady nových spolu- oudův a doplatky	14,014	— —
Úroky z jistiny	1,231	— 21
Za prodané knihy	947	— 40
Zisk při zakoupených státních úpisech	2,958	— 55
Dohromady: 19,151	—	56

b) Vydání roku 1855.

Tiskařům kněh	7,357	— 55
Knihářům za vazbu kněh	947	— 34
Za diplom se vydalo	1,898	— —
Za výkres malého obrazu sv. Cyrilla a Methodia pro bratrstvo Slom- šekovo	100	— —
Za kolkování Moravana na rok 1856	324	— 48
Jiné rozličné vydání (ho- noráry, pošta atd.)	567	— 14
Dohromady: 11,195	—	31
Když se od příjmů ro- ku 1855	19,151	— 56

Odpočítá vydání roků	zl.	kr.
1855	11,195	— 31
Ostává čistého jmění od roků 1855	7,956	— 25
Připočítá-li se jmění od roku 1854	21,713	— 39
Obnáší celá hotovost na konci roku 1855	29,670	— 4

Eduard Karlik, v. r.
pokladník.

Ludwík Tidl, v. r.
skupitel počtův a pokladnice.

III. „Stanovy Dědictví sv. Cy- rilla a Methodia,“

potvrzené c. k. mor. Mistodržitelstvom.

§. 1.

Účel Dědictví sv. Cyrilla a Methodia.

Dědictví pečuje o zvedení lidu Moravského, jakého náš čas požaduje; o zvedení všestranné, avšak na základě víry katolické s vyloučením všeliké politiky.

§. 2.

Prostředky k dosažení účele tohoto.

1. Spisování a vydávání kněh, a sice netoliko výhradně náboženských, nýbrž vůbec vzdělávacích a k duchovním potřebám věku našeho prohlédajících, zláště dějepisu, zeměpisu, poznání vlasti, přírody, řemesel a orby a. t. d. I v zábavných spisech obsažena býti má buď obrana, buď utvrzování pravdy některé katolické, jížto se odpor časový dotýká.

Vydávati se budou Dědictvím knihy ve trojí řadě:

- Obširné životopisy Svatých.
- Spisy poučné.
- Spisy zábavné.

2. Časopisy a všelijaké listy běžné. — Organem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia jest: „Hlas jednoty katolické.“

3. Předměty umělecké, k. p. obrazy, zeměvidy čili mapy a t. d.

§. 3.

Šetření zákonův tiskových.

Při vydávání časopisův, kněh, běžných listů, obrazů a t. d. budou se stávající zákony tiskové zevrubně zachovávat.

§. 4.

Zřízení Dědictví.

1. Spoluoudem Dědictví státi se může každý, kdož za sebe jedenkrát za vždy položí 10 zl. stř.

2. Kdo však témuž ústavu 100 zl. stř. věnuje, považován bude za spoluzakladatele, a obdrží 4 výtisky věcí Dědictvím vydaných zdarma.

3. Kdo jednou na vždy dá 40 zl. stř., bude téhož ústavu spoluoudem I. třídy, a obdrží 3 výtisky. — Kdo 20 zl. stř. dá, stane se spoluoudem II. třídy, a obdrží 2 výtisky. — Kdo 10 zl. stř. položí, bude spoluoudem III. třídy, a obdrží 1 výtisk zdarma.

Kdyby bylo zapotřebí druhého neb třetího vydání některé již vydané knihy, spoluoudové ji dostávají nebudou, nébrž bude se prodávati ve prospěch pokladnice Dědictví, aby se nákladnější díla vydávati mohla.

4. Řehole, děkanství (vikariaty), osady, kněhárny, školy, rodiny, spolky, bratrstva at. d. vstupují dvojnásobným příspěvkem do spoluzakladatelství a v nadřečené třídy.

Spojí-li pak se manžel s manželkou svou v jeden toliko základ o 10 zl. stř., vydávají se jim knihy jen do úmrtí prvního z nich. —

Aby úmrtí spoluouda přišlo ústavu tomuto ve známost, žádají se velebn. p. p. duchovní pastýřové, aby úmrtí takové pokladníkovi Dědictví, třebať i přímo poštou oznámili ráčili.

Podobného oznámení písemného zapotřebí jest, kdykoliv spoluoud některý buď k vyšší důstojnosti vynikl, neb se jinam přestěhoval.

Poznámání. 1. Rodina se béře, pokud jméno se netrať. Dcery provdané, synů-li není, odbíratí budou knihy, pokud žijí; dítky pak jejich, jiné již jméno nesoucí, nemají práva tohoto.

Poznámání. 2. Pošlo-li kdo první polovici vkladu do Dědictví, dostane hned listek a knihy v tom roce vydané. Kdyby však do roku druhá polovice složena nebyla, nebudou se knihy vydávati, leč až tato se složí, kdy se teprv diplom vyhotovený odešle. — Rodiny, řehole, děkanství, osady, knižárny, školy, spolky, bratrstva a jednotliví spoluoudové, jenž celý základ svůj najednou učiní, dostanou zmíněný diplom hned s listem a s knihami jim patřícími.

5. Každému volno, doplněním základu u vyšší třídu postoupiti. Zašle-li tudíž k. p. spoluoud III. třídy k prvním 10 zl. stř. opětně 10 zl. stř., stane se spoluoudem II. třídy, a t. d.

Avšak spoluoudství postoupiti jinému nedovoluje se.

6. Každý přistupující račiž jméno a místo přebývání svého, jakož i biskupství a děkanství (vikariat) a poslední poštu zevrubně udati.

7. Každý kněz, který jest oudem Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, béře na sebe povinnost, buď ve slavnost, buď v některý den v oktávě svatých apostolů Cyrilla a Methodia každoročně sloužiti mši svatou za všecky živé i mrtvé spoluoudy dotčeného Dědictví; a bude-li libo a možno, i jinou mši svatou za obrácení národův Slovanských od jednoty církevní odloučených, kteroužto pobožnost jistě každý spoluoud co věrný katolík spolu konati neopomine.

8. Zemřelí, za které někdo vkladek k Dědictví učinil, tak jako ti, jižto na smrtelné posteli nejméně 10 zl. stř. za sebe Dědictví odkázali, stávají se účastnými duchovních milostí v předešlém (7) čísle jmenovaných.

Každý, jenž byl vkladek učinil za mrtvého, pokud živ jest, knihy bez ohledu na velikost vkladu — ovšem nejméně 10 zl. stř. — po jednom výtisku dostávají má.

9. Správu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia vede výbor sestávající z kněží, kteří buď v Brně, buď na blízkou přebývají.

10. U jiných osob a u ouřadů zastoupá Dědictví sv. Cyrilla a Methodia starosta, a v jeho záležitosti jeden z jednatelů.

11. Výbor schází se čtvrtletně, a na vyzvání starostovo i častěji v Brně, aby, čeho zapotřebí, v poradu bral, a většinou hlasů přítomných výborníkův o nálezech pro celé Dědictví platných rozhodoval. — Výbor má právo počet oudů svých odcházejících doplniti nebo i rozmnožiti, avšak nejinak než katolickými kněžími, a každoročně uveřejňuje zprávu o činnosti své.

12. Každý spoluoud Dědictví má právo, písemně návrhy své činiti, a přání svá projevovati dotčenému výboru, kterýžto při svých shromážděních zavázán jest, jich svědomitě v úvahu bráti, a dle nich, pokud potřebno, prospěšno a možno jest, se zachovávat.

13. Ve sporech z poměru spolkovního snad vzniklých odvolává se k starostovi, a v domněle nedostatečném vyhovění k příslušcím c. k. úřadům.

14. Kdo ténuž Dědictví obětuje práce své literární neb umělecké, obdrží na výslovnou žádost honorar podle výbornosti, obšírnosti a důležitosti spisu svého, o čemž výbor usudek pronese.

§. 5.

Rozesílání kněh a výtvorův uměleckých.

O rozeslání kněh, spisů a jiných předmětů Dědictvím vydaných postará se výbor. Každý přistupující k Dědictví račiž ihned oznámiti, jakou cestou se mu knihy mají poslati, aneb v kterém poblížkém kněhkupectví je sobě bráti zamýšlí. —

Poznámání 1. Pravidlem u věci této ostane, co na listku tištěno jest, že na poukázání listku svého každý spoluoud v hlavní kommissi u pp. Nitsche a Grosse, kněhkupectví v Brně, knihy sobě vybírati má. — Kdyby však chtěl poštou knihy své dostávat, račiž se obrátiti frankovaným listem na jmenované kněhkupectví.

Poznámání 2. Všecké dopisy v záležitostech Dědictví sv. Cyrilla a Methodia buďtež posílány pod adressou na Frant. Sušila, starostu Dědictví, profesora bohosloví; zásilky peněz pak buďtež činěny v listech frankovaných pod adressou na Eduarda Karlíka, kaplana u sv. Magdaleny, pokladníka Dědictví v Brně.

§. 6.

Poměr k vládnímu řízení.

1. Vládnímu řízení se ponechává nahlídati v jednání spolku, bdíti nad zachováním nařízení u propůjčeném potvrzení daných, aneb všeobecnými předpisy stanovených, a uzná-li za potřebu, přidati spolku od příslušného úřadu určeného císařského komissara.

2. Kdyby se spolek rozejíti měl, rozhodne výbor o jmění v duchu Dědictví sv. Cyrilla a Methodia, a podá o tom předběžnou zprávu vysokému c. k. místodržitelství, a svému P. T. nej důstojnějšímu pánu biskupovi.

František Sušil, professor theologie v Brně, starosta.

Eduard Karlík, kaplan u sv. Magdaleny v Brně, pokladník.

Robert Šuderla, biskupský ceremoniář v Brně, jednatel.

Beneš Method Kulda, duchovní správce v mor.-slez. ochranitelně pro zanedbalou mládež v Brně, jednatel.

Dr. Jan Ev. Bílý, duchovní správce v Předklášteří Tišnovském.

Dr. Beda Dudík, professor ve Vídni.

Jan Fáborský, kaplan v Židlochovicích.

Bedřich Geissler, spiritual v bohosloveckém semináři biskupském v Brně.

Gunther Kalivoda, praelat a opat v Rajhradě.

František Maršovský, administrator fary Ořechovské.

Peregrin Obdržálek, kaplan v Pustoměři.
František Poimon, redaktor „Hlasu jednoty katolické,“ kaplan u sv. Tomáše v Brně.
Emanuel hrabě Pötting, kanovník Olomúcký, děkan a farář ve Švabeničích.
Matěj Procházka, gymnasiální profesor v Brně.
Tomáš Procházka, kaplan v Ivančicích.
Jiří Sleta, gymnasiální profesor v Baňské Bystrici.
Jan Soukup, kaplan v Sloupě.
Eduard Stuchlý, duchovní správce v Mašůvkách.
Bedřich hrabě Sylva Tarouca, c. k. konservator pro Moravu, kněz církevní v Brně.
Tomáš Šimbera, duchovní správce v Komíně.
Dr. František Škorpík, duchovní správce v Bohdalicích.
Anton Šubert, farář v Lulči.
Josef Těšík, duchovní správce v Nosislavě.
Ludvík Tidl, konsistorní rada v Olomúci i v Brně, děkan a farář v Újezdě.
Josef Voráč, kaplan v Jedovnici.
Ignac Vurni, kaplan v Dědicích.
Karel Zelinka, farář v Krásné.

Č. 1247.

Předěšlé stanovy potvrzují se od cís. k. mor. místodržitelství.

V Brně, dne 18. února 1854.

L. S.

Místodržitel:
Lažanský, v. r.

Výroční trhové na Moravě.

Dle nejvyššího nařízení neodbývají se trhové nikdy v neděli a ve svátek, někdy v den předcházející nebo následující.

- Archlebov** (okr. Ždánský), 1. v out. před Fab. a Šeb. Den před tím trh na dob. 2. v out. před s. Fil. a Jak., 3. v out. před sv. Rochem, den před tím trh na dobytek, 4. v out. před sv. Šimon. a Judou.
- Ausov** (Aussee, okr. Moheln.), 1. na Fil. a Jak., 2. na Jiljího, 3. na Tomáše Ap. Týdenní trh každou středu.
- Bánov** (okr. Uh. Brod.), 1. v out. po středopostí, 2. v out. po sv. Petru a Pavlu, 3. v out. po pozdvížení sv. Kříže, 4. v out. po sv. Lucii. Trh na dob. před každým ročním trhem.
- Batelov** (okr. Jihl.), 1. v pond. po Janu křtit., 2. v pond. po nanebevz. P. Marie, 3. na sv. Barboru.
- Bouzov** (okr. Litovel.), 1. v pondělí před Fab. a Šeb., 2. třetí pond. po Velikonoci, 3. v pond. před Mafí Majd., 4. v pond. před sv. Šim. a Judou. Trh na len a na přízi každou středu.
- Beroun** (Bährn, okres Dvorecký), 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v pond. po 4. ned. Velk., 3. v pon. po sv. Anně, 4. v pond. po sv. Leopoldu. Trhy na přízi ten den před výroč. trhy.
- Bergátát** (Horní město, okres Rymaf.), 1. na popelec, 2. v pond. po křížové ned., 3. v pond. po sv. Mafí Majd., 4. v pond. po obětování P. Marie. Koňský a dobytčí trh každý jarmark. Trh týdenní a na přízi každou středu.
- Biskupice** (okr. Hrotovický), 1. na sv. Matěje v únoru, 2. na sv. Petra a Pav., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu.
- Bíteš velká** (Gross-Bitesch), 1. v out. po Hrom., 2. v out. před Velk., 3. v out. po nanebevz. P. Marie, 4. v out. po sv. Frant. Š., 5. ve čtvrt. před Vánocí. Týdenní trh každý čtvrtěk. Dobytčí trh před každým výroč. trhem.
- Bíteška Osova** (okr. Val. Mezeříčský), jarmark dne 25. července.
- Bíteška Veverská** (okr. Tišnovský), 1. ve stř. před sv. Fil. a Jak., 2. ve stř. před sv. Jak., 3. ve střed. před sv. Šim. a Jud., 4. ve stř. před sv. Apolen. Přední trhové před každ. jarm. Koňské a dobytčí trhy v sob. před jarmarkem.
- Blíškovice** (Lispitz, okr. Budějov.) 1. v p. po Bož. vstoup., 2. v 2. pond. po sv. Michalu, 3. na sv. Lucii, 4. na den sv. Vavř. Týhod. trh každý čtvrt.
- Blansko**, 1. v pond. po sv. Janu křtit., 2. v pond. před sv. Mart. Trhy na vlnu: 1. pond. po nanebevstoupení, 2. v pond. po sv. Matouši.
- Blučna** (Laučic, okr. Židlochov.), 1. v out. svatoduš., 2. ve čtvrt. po Václavě, 3. v out. po sv. Mikuláši.
- Bobrová dolní** (Bobrau, okr. Novoměst.), 1. v out. před sv. Jirím, 2. v out. před sv. Bartol., 3. v out. před všemi Sv., 4. v out. před sv. Tomášem. Dob. trh v pond. před každým výročním trhem.
- Bobrová horní** (okr. Novoměst.), 1. v out. po 3. král., 2. v pond. po sv. Vítě, 3. v pond. po sv. Mart. Dob. trhy: 1. v pond. po 3. král., pak na ostatní roční trhy.
- Bojkovice** (okr. Uh. Brod.), 1. v pond. před masopust. ned., 2. v pond. po Bož. Těle, 3. ve čtv. po sv. Vavř., 4. v pond. po sv. Diviši. Před každým jarmarkem trh na dobytek a na obilí. Velk. týh. trhy: 1. ve čtvrt. před Vánocí, 2. ve čtvrt. před Velkon. Koňský trh každý čtvrt. v postě; týh. trh každé pondělí.
- Bošovice** (okr. Ždánský), 1. v pond. před Bož. vstoup., 2. první pond. po sv. Mart.
- Boskovice**, 1. v pond. po ned. devít., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pond. před sv. Václavem, 4. v pond. po Kateř. Velké týh. trhy ve čtvrt. před Velkon., svatod. svátk. a Vánocí. Koňští trhové ve čtvrtěk před každým jarmarkem. Týhod. trh každý čtvrt.
- Brno** (Brünn), 1. v pond. před popelcem, 2. třetí pond. po sv. Duchu, 3. v pond. před naroz. P. Marie, 4. v pond. před počtem P. Marie. Každý trvá 14 dní, svátky a neděle nevyjmajíc. Obchodníkům jsou tři dni před začátkem prvního týdne každého trhu, totiž: čtvrtěk, pátek a sobota k vykládání a prodaji all in grosso povoleny. Hlavní trh na vlnu: 1. out. v červenci, který trvá 8 dní. Trhy na vlnu: 1. v sob. před sv. Trojicí, 2. ten den před počtem P. Marie. Koňští trhové: 1. první pond. v postě, 2. první pond. po nar. p. Mar. Trhy na dob.: tři dni před každým ročním trhem, před městem, totiž: ve čtvrt., pátek a sob., v týdnech, jenž roční trhy předcházejí. Týdenní trhy každou středu a pátek.
- Brno staré** (Albrünn), 1. ve stř. po velikonoci, 2. ve stř. před Maf. Majd., 3. ve stř. před sv. Šim. a Jud. Každý trvá 8 dní.
- Brod Uherský** (Ungarisch-Brod), 1 v out. po 3. králích, 2. v čtvrt. po smrtné ned., 3. v out. po 6. ned. velk., 4. v out. po proměn. Chr. Pánu, 5. v out. po sv. Šim. a Judě. Dob. trh před každ. ročním trhem. Týdenní trh každý čtvrtěk.
- Brodek** (Prödlitz, okr. Prostěj.), 1. v out. před hrom., 2. v out. před nar. P. Marie, 3. v out. po sv. Alžbětě.
- Brtnice** (Pirnitz, okr. Jihl.), 1. ten den po novém roce, 2. ten den po sv. Cyril, a

- Meth. 3. na sv. Fil. a Jak., 4. ten den před navštívit. P. Marie, 5. ten den po Anjelu Strážci, 6. ten den před všemí Svat. Přední trh den před každým jarm.
- Brumov** (okr. Klob.) 1. druhý pond. po 3 králích, 2. druhý pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po sv. Janu křtit., 4. v pon. po sv. Václavu. Dob. trhy: 1., 2. a 4. v sob. před každým trhem výr. a 3. v pond. po sv. Janu křtit. Týh. trh každý out.
- Brunseif** (Braunseifen), 1. v out. Velkon., 2. ve středu před naneb. P., 3. v pon. po sv. August., 4. v pon. po početi P. Marie. Trhové koňští: 1. v out. Velkon., 2. v p. po sv. August. Dobytčí trh v pond. po sv. Augustinu. Týh. trh každou středu a sob.
- Brušberk** (Braunsberg), 1. v pátek před květ. ned., 2. v out. před nanebevz. P. Mar., 3. v out. po sv. Kateřině.
- Břeclava** (Lundenburg), 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Bartol. Trh na vlnu: 1. dne 5. června, 2. d. 23. září. Týd. trh každý čtvrť.
- Březová** (Brisau, okr. Svitav.), 1. v pond. před obrác. sv. Pavla, 2. v pon. po nalez. sv. Kříže, 3. v pon. po pozdviž. sv. Kříže, 4. v pond. před Lucíí, 5. v pond. po sv. Markytě. Velcí trhové: 1. před květ. ned., 2. v sob. před nar. Páně. Trhové na vlnu a na koně v out. před každým výr. trhem.
- Bučovice**, 1. v pon. po ned. masop., 2. v pon. před sv. Duch., 3. v pon. před Bart., 4. v pond. po sv. Šim. a Judě. Koňský a dobytčí trh ten den po ročním trhu. Trh každý čtvrtek.
- Budějovice** Moravské (Mährisch-Budwitz), 1. v out. po 3 králích, 2. v out. před Božím vstoupením, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. v out. po sv. Havlu. Dob. trh na den před každým výr. trhem. Týh. trh každý čtvrť. potom dva velcí trhové ve čtvrť. před Vánocí a na zelený čtvrtek.
- Budišov** (Bautsch, okr. Libav.), 1. na sv. Fil. a Jak., 2. v pon. po nar. P. Marie, 3. na sv. Ondřeje. Velké trhy: 1. v sob. před květnou ned., 2. na sv. Tom. Ap. Trhové na len a na přízi každou sob. Trh na vlnu z jara a na podzim po ostřihání ovcí po 2. sob. Trh na koně a na jiný dob. v sob. před květ. ned. Týd. trh každou sobotu.
- Budíšov** (Budischau, okr. Třebický), na sv. Ondr. Veliké týd. trhy: na den sv. Tom. ap. a v pon. v pašiovém týd. ni.
- Buchlovice** (okr. Hrad.), 1. v out. po obrácení sv. Pavla, 2. v out. po sv. Cyr. a Meth., 3. v out. po Bož. Těle, 4. v out. před sv. Šim. a Judou. Dobytčí trh každý pond. před ročním trhem.
- Bystřice** (v Novom. podk.), 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Jak., 3. v pon. po sv. Ludmile, 4. ve středu po sv. Havle, 5. v pon. po sv. Dorotě. Veliké týh. trhy: 1. v out. před Velikon., 2. v out. před vš. Svat. Trh na len a přízi v pond. po sv. Havle. Trh na koně a jiný dobyt. ten den před každým jarmark. Týhodní trh každý out. a pátek.
- Bystřice** (pod Host.), 1. první čtvrť. v postě 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v out. před sv. Jiljí, 4. na sv. Václava. Koňští a dobyt. trhové: 1. v sob. před prvním jarmark., 2., 3. a 4. ten den před jarm. Týh. trh každé out.
- Bystřice hrubá** u Holomouce (Gross-Vistritz), 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po sv. Filip. a Jakubu, 3. na sv. Bartol., 4. na sv. Ondřeje.
- Bzenec** (Bisenz), 1. v pond. po okt. sv. 3 králů, 2. v třetí pon. v postě, 3. v pond. po Janu křtit., 4. v pond. po sv. Václavě. též koňští a dob. trhové. Týd. trhy každý pond. a čtvrtek.
- Chropín** (okr. Kroměř.), 1. v pon. po druhé ned. Velk., 2. na Jiljího, 3. na sv. Havla.
- Černá hora**, 1. na sv. Josefa, 2. v out. před Fab. a Šeb., 3. na sv. Vavřince, 4. v out. před sv. Havlem. Týh. trh kaž. stř.
- Červená voda** (Rothwasser, okr. Vidňanský), 1. v pond. před Fab. a Šeb., 2. v pon. po Fil. a Jak., 3. v pon. před rozesláním ap., 4. v pond. před posvěc. chrámů. Dobyt. trhy: 1. v čtvrť. po středopostí, 2. ve středu před zel. čtvrť., 3. ve čtvrť. po posv. chrámů. Týh. trh každou středu.
- Čejkovice** (okr. Hodonín.), 1. v pond. po sv. Marku, 2. v pond. po sv. Kunegundě. Trh na vlnu: 1. dne 16. máje, 2. v pond. po sv. Václ.
- Dačice**, 1. ve čtvrť. po druhé ned. post., 2. v out. po Vavřinci, 3. v out. po sv. Frant. Ser., 4. v out. po sv. Mikul., 5. v out. před vstoupen. Páně. Přední trhy: ten den před každ. jarm. Dobytčí trhy: 1. třetí středu v postě, 2. druhý pon. po sv. Vav., 3. druhý pon. po sv. Frant. Ser., 4. na druhý pon. po sv. Mikul. Pok. první středu v každém měsíci. Týhod. trh každou sobotu.
- Dalešice** (okr. Hrotov.), 1. na památku sv. Pavla, 2. na sv. Leop. Týh. trh každou středu.
- Dambořice** (okr. Žďárský), 1. v pond. po Bož. vstoup., 2. v pon. po sv. Mart. Týh. a dobytčí trhy ve středu ode stř. popel. až do Velkon.
- Doubravice** (okr. Blanecký), 1. v pon. po sv. Fab. a Šeb., 2. v out., svatod. 3. v pon. po sv. Bartol., 4. na Šim. a Judu. Koňští a dob. trhy v sob. před každ. výr. trhem.
- Doubravník** (okr. Tišnov.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. na sv. Jana křtit., 3. v pon. po povýšení sv. Kříže, 4. na sv. Ondřeje. Koňští trhové: 1. v pond. po smrt. neděli, 2. v pon. po vstoup. Páně, 3. v pon. po Anjelu Strážci. Týh. trh kaž. středu.
- Deblín** (okr. Tišnov.), 1. na den navštívení P. Marie, 2. v pon. po proměnění P. Christu; 3. na sv. Havla. 4. na den Mladat.
- Dědice** (okr. Viškovský). Trh každý pond.
- Dlouhá Loučka** (Unter-Langendorf, okres Unčov.), 1. ve stř. před Velkon., 2. v pon. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Mikul., 4. v pond. po sv. Trojici.
- Dobroměřice** (okr. Kojetín.), 1. na sv. Jiří, 2. v pond. před Porciunkul., 3. na sv. Ondřeje. Týhodní trh každý čtvrtek.

- Domašát (Domstadt)**, 1. první pon. v postě, 2. dne 28. října. Trh na vlnu 16. máje. Trh každou sobotu.
- Drahotoúše (okr. Hran.)**, 1. na sv. Valent.; 2. dne 25. dubna. 3. v out. po sv. Vavř., 4. dne 21. prosince. Týhod. trh každé out.
- Drnoholec (Dürnholz)**, 1. v pon. po třech králích, 2. v pon. po kýchavné ned., 3. v pond. po třetí ned. Velk., 4. v pond. po sv. Bartol., 5. v pond. před Brigitou. Trh koňský v sob. před prvními jarmark. Týh. trh každou středu.
- Dřevohostice (ok. Uh. Brod.)**, 1. druhý out. po hromn., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. před nar. P. Marie, 4. druhý out. po všech Svatých. Trhy na vlnu: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Václ. Koňský a dobytčí trh: v pond. před každým trhem výročním. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Dub (v okr. Olomuck.)**, 1. v pon. před obrácením sv. Pavla, 2. v pond. před sv. Jos., 3. v pond. před sv. Jan. křtit., 4. v pond. před sv. Mart.
- Dunajovice horní (Ober-Danowitz, okr. Znoj.)**, 1. na sv. Marka Ev., 2. na povýš. sv. Kříže.
- Dunajovice dolní (Unter-Danowitz, okr. Mikul.)**, 1. v pond. po sv. Jiljí, 2. v pon. po sv. Lucii.
- Dvorce (Hof)**, 1. v pond. po sv. Trojici, 2. v pon. před vš. Svat. Týdní trh každ. pát.
- Dvorce (Höflein, v Mik. okr.)**, týhod. trh každý čtvrtek.
- Frenštát (Frankstadt)**, 1. v out. po novém roce. 2. v out. po provodní ned., 3. v out. po sv. Janu křtit., 4. v out. po sv. Václ. Trhy koňští a dob.: 1. v pond. po novém roce, 2. v pond. po provodní ned., 2. v pond. po sv. Janu křtiteli, 4. pond. po sv. Václavu.
- Fryštát (Freistadt, okr. Holešov.)**, 1. druhý pond. po Jmenu Ježíš, 2. v pond. po nanebevstoup. Páně, 3. v pond. po sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Mikuláši. Velké týhod. trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po sv. Václavu.
- Frydland, u Olomouce**, 1. na sv. Josefa, 2. v out. svatodušní, 3. v pond. před sv. Matoušem, 4. na sv. Tomáše. Týhod. trh každý pátek.
- Frydland (okr. Místecký)**, 1. na sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Petru a Pav., 3. v pond. po sv. Matouši. Trh dob. před roč. trhami.
- Fulnek**, 1. v pond. před sv. Fab. a Šeb., 2. v out. před květ. ned., 3. v pond. po navštívení P. Marie, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pon. po sv. Barboře. Trh na len a přízi na každý výr. a týhod. trh. Koňští a dobyt. tržové: 1. v out. před květ. ned., 2. v pond. po sv. Frant. Ser. Trh na vlnu dne 1. června a 6. října. Týhod. trh každ. sobotu.
- Goldstein**, 1. v pond. po smrtné ned., 2. na sv. Linharta, 3. na den sv. Matouš. Týhodní trh každý pond. a pátek.
- Guntramovice neb Gundrovice (Guntersdorf, okres Libavský)**, 1. v pon. po kých. ned., spolu trh na koně, 2. v pond. po Bartol. s trhem na sudy.
- Huoulice (Gnadlersdorf, okr. Znojem.)**, trh každou sobotu.
- Hodonin (Göding)**, 1. v první pond. v postě, 2. v pond. po křt. ned., 3. v out. v týdni sv. Vavř., 4. v pond. před sv. Šim. a Jud. Koňští a dob. trh: 1. v první pon. v postě, 2. v pond. po sv. Šim. a Judě. Trh na vlnu: 1. v out. po Bož. Těle, 2. v out. před vánocí. Týd. trh každ. středu.
- Holešov**, 1. v středop., 2. v out. po Bož. Těle, 3. v out. po sv. Anně, 4. druhý out. po sv. Václ., 5. ve čtvrt. po sv. Lucii, a na těchto 8 dní týhod. trh. Trh na len, na přízi a vlnu o týhodn. trzích každ. středu. Dobyt. trh ve čtvrtek před valným trhem.
- Holomouc (Olmütz)**, 1. v pond. po ned. v okt. sv. 3 králů, 2. v pond. po sv. Jiří, 3. třetí pon. po sv. Janu křtit., 4. druhý pon. po sv. Michalu. Velké týdní trhy ten den před každým ročním ktrhem. Trhy na len a na přízi před jarmar. a o jarmarcích, také každ. středu a sob. o obyčejných trzích. Trhy na vlnu: 1. ve středu po sv. Duchu, 2. ten den před vš. Svat. Trh na koně a dob. vždy 8 dní před každým jarmarkem. Obyčejné týdní trhy ve středu a v sobotu.
- Hostěradice (Hosterlitz, okres Krumlov.)** 1. v out. po 1 ned. po devít., 2 v out. po křt. neděli, 3. na M. Majdal., 4. na sv. Ludm., 5. na sv. Kateř. Padnou-li pak tyto tři výr. trh na sob., ned. neb pon., drží se v nastávající out. Týdní trh každ. pond.
- Hostim (Hösting, okr. Buděj.)**, 1. v první pon. po sv. 3 králích, 2. v pon. po smrt. ned., 3. v pond. po sv. Fil. a Jakubu, 4. v pond. po sv. Michalu. Trh na len, přízi, vlnu, koně a dob. v sob. před každ. jarm.
- Hrádek (Erdberg, okres Jarosl.)**, roční trh na sv. Jakuba větš.
- Hradlště (Hradisch)**, 1. druhý out. před masopustní ned., 2. v out. po třetí ned. velk., 3. v out. po sv. Markétě, 4. v out. po narození P. Marie, 5. v out. po sv. Martině. Přední trhy: 1. v druhé pond. před masop. ned., 2. v pond. po třetí ned. velk., 3. v pond. po nanebevz. P. Marie. Trh na len a přízi o předních trzích, též ve středu a sob. po celý rok. Trh na vlnu o předních trzích. Koňští tržové každý pon. Trh na dob., pak týhod. trh ve středu a v sob.
- Hranice (Weisskirch)**, 1. dne 24. břez., 2. v pond. po sv. Jakubě starš., 3. v out. po sv. Michal., 4. v out. po sv. Barboře. Trh na vlnu: 1. v pond. první po sv. Janu N., 2. v první pond. po sv. Mich. Přední trhy v sob. před těmito 4 jarm., na naroz. Pan. Marie, v sob. před sv. Lucii. Trh na len, přízi, vlnu, koně a dob. na den předn. tržů.
- Hrozenkov (okr. Brod.)**, 1. v out. po sv. Cyr. a Meth., 2. v out. po sv. Urb., 3. v out. po nanebevzetí P. Marie. Týhod. trh každý čtvrtek.

- Hrušovany (Grusbach), okres Jaroslavský,** 1. dne 2. led., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. na sv. Vavř., 4. na sv. Martina. Týhodní trh každou sobotu.
- Hulin,** 1. v out. před sv. Fab. a Šebest., 2. v pond. po sv. Trojici. 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Havlu, na dobyt. trh ten den kdy jarmark. Trh týhod. na obilí: v out. každý týden.
- Huzová německá (Deutschhause, okr. Štern.)** 1. v pond. masop., 2. v pond. před Velk., 3. v pond. před všemi Svat., 4. v pond. před sv. Lucif. Týhodní trh každou sob.
- Hustopeče (Auspitz),** 1. ve čtvrtek před sv. Prokop., 2. ve čtvr. před sv. Nikod., 3. ve čtvr. před cíl. posvícením. Velké týh. trhy: 1. ve čtvr. před hromn., 2. na zel. čtvr., 3. před Bož. Těl., 4. před vánoč. Přední trh ten den před každ. jarm. Koňský a dob. trh. každý čtvr., potom dobytčí tržové v pond., v out. a ve středu v každ. týdni k přihánění a odehánění, a k prodeji skopov. a vepřového dobytka. Trh. na vlnu: 1. ve stř. po B. Těle, 2. ten den před s. Havlem.
- Hustopeč (okr. Hranický),** 1. v out. po Hromnic., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. v out. po sv. Vavřinci, 4. v out. po všech Svatých. Tržové týhodní každý čtvrtek.
- Hvězdlice (okr. Budšov.),** 1. na posní stř. po sv. Duchu, 2. na sv. Martina.
- Jantál neb Janov (Johannisthal, okr. Šimberský),** 1. na sv. Jití, 2. v pond. před narož. P. Mar., 3. na sv. Tom. ap. Veliký týdní trh v out. svatod.
- Jaroměřice (Jarmeritz),** 1. na sv. Valent., 2. v první out. po Anjele Meriči (v pond. před tím dobytčí trh), 3. na sv. Marketu, 4. na sv. Mat. Ev., 5. na sv. Martina. Tržové na koně a jinší dobyt. drží se ten den před jarm. totiž: 13. února, 12. července, 21. září a 10. listopada. Tržové týh. od 14. září až do 1. dubna každ. sob.
- Jaroslavice (Joslowitz),** 1. v pon. po Bož. Těle, 2. v pond. po sv. Vavřinci. Týh. trh každý úterý.
- Jedovnice (okr. Blan.)** 1. v pon. po Hrom., 2. v pond. po bílé ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. v pon. po sv. Václavu. Koňský a dobytčí trh v pond. po každém jarm. Týhod. trh každé pond. Každý výroční trh po 8 dní se povol. v prodaji a v koupi.
- Jemnice (Jumnitz),** 1. na sv. Apolenu, 2. v pond. po třetí ned. Velk., 3. v pon. po Bož. Těle, 4. na sv. Jak., 5. na sv. Mich., 6. v pond. po sv. Ondřeji. Trh na koně a dob. ten den před každ. jarm., potom první out. v každ. měs. Týh. trh každ. out. a sob.
- Jevíčko (Gewitsch),** 1. v pon. po devítiku, 2. v pon. po 4. ned. Velk., 3. v pon. po Bartol., 4. v pon. před sv. Kateř. Trh na len a přízi každý out. po celý rok. Trh na dobyt. každý out.
- Jevišovice (Jaispitz, okr. Znojem.),** roční a dobytčí tržové: 1. v out. po sv. Matěji, 2. druhý pon. po sv. Jak., 3. v pon. po nar. P. Marie, 4. v první pon. adventní.
- Jihlava (Iglau),** 1. ve čtvr. po sv. Matěji, 2. ve čtvr. před sv. Jan. křt., 3. ve čtvr. po sv. Lidmile, 4. ve čtvr. po sv. Kateř. Trh. na vlnu: 1. ve čtvr. před Petronil., 2. ve čtvr. před sv. Voršilou. Přední trh před vš. 4 jarmarky. Trh na len a přízi: 1. ten den před sv. Jan. křt., 2. ten den před sv. Kateř. Trh na koně a dobyt. před každ. jarmark. Týh. trh každ. out. a sob.
- Jinramov (Ingrowitz, okr. Novom.),** 1. v pond. po nanebevstoup. Páně, 2. pond. po povýš. sv. Kříže. Velicí tržové: 1. v pon. po smrtné ned., 2. v pon. před sv. Tom. ap. Dobytčí trh po nanebevstoup. Páně.
- Jirlice (Iritz, okr. Kruml.),** 1. v out. po smrt. neděli, 2. dne 8. srpna, 3. dne 24. října.
- Jičín nový (Neutitschein),** 1. ve středu před obrácením sv. Pav., 2. ve stř. před sv. Duchem, 3. ve stř. po sv. Vavř., 4. ve středu před sv. Šim. a Jud. Trh na koně a dob. ve dny trhů výroč. Trh na len a přízi jako týh. trh každou sob., 1. trhy na vlnu: první pond. v červnu a druhý pond. v listopadu.
- Jičín starý (Altitschein),** 1. v pon. po družebné ned., 2. v pond. po sv. Petru a Pav., 3. v pond. před sv. Václ. Koňský a dob. trh v tytéž dni.
- Jivová (Giebau, okr. Šternb.),** 1. ve středu před Božím vstoup., 2. ten den před sv. Bartolom. Trh týhodní každý pondělek.
- Kamenice (okr. Jihlav.),** 1. v out. velik., 2. na sv. Jak. větší, 3. na sv. Václ., 4. na sv. Šim. a Jud., 5. na sv. Tom. ap. Dob. tržové ten den před každ. jarm.
- Kartousy (u Brna),** dobytčí trh v pond. po Cyril. a Method., 2. v pond. po Trojici, 3., v pond. po Václ., 4. v pond. po Lucii.
- Kounice dolní,** 1. na sv. Fab. a Šeb., 2. na den sv. Josefa, 3. na sv. Flor., 4. na sv. Jana křt., 5. v pond. po sv. Felixu Adauk., 6. v out. před sv. Kateř. Padne-li 1., 2., 3., neb 4. jarm. na pát., sob. neb ned., drží se přicházející pond.
- Kounice horní,** 1. 10. dubna, 2. 14. července, 3. 3. října, 4. 9. listopad. Padnou-li trh. dni na sob., ned. neb svátek, budou se den potom držeti.
- Kelč (Kelča),** 1. v out. před sv. Matějem, 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. v pond. po pozdviž. sv. kříže, 4. v out. po navšt. P. Marie, 5. v pond. po sv. Alž. Týh. trh ve čtvrtek v každém týdni.
- Klobouky (v ok. Hustop.),** 1. v pon. po sv. Trojici, 2. v pon. po Vavř., 3. v pon. v postě, 4. ve stř. po sv. Václavu.
- Klobouky (v okr. Uh. Brodsk.),** 1. v out. po obrác. sv. Pavl., 2. v out. po velk., 3. na den sv. Jak., 4. na den sv. Jiljí, 5. v out. po poslední ned. svatod. Veliký trh v pond. před nar. P. Christa. Trh na dobyt. ten den před každ. jarmark. Dob. trh každ. pond. po celý půst. Trh obyčejný každ. středu po celý rok.
- Knínice (Kniehitz, okr. Boskovský),** 1., 15. červ., 2., 7. října. Velké týdní trhy: 1. v pond. po sv. Markétě, 2. v pond. po sv.

- Frant. Ser. Roční trh a dob. v pond. po sv. Mikuláši.
- Kojetin**, 1. v out. po třetí ned. velik., 2. v out. po sv. Matouši, 3. v out. po sv. Martinu, 4. v out. po sv. Fab. a Šeb. Trh dobytčí v pond. před každ. jarmark. Týd. trh každou středu.
- Kokory** (okr. Přer.), výroční a dob. trhy: 1. druhý pon. po sv. 3 králích, 2. v pon. po druhé ned. velk., 3. v pon. po sv. Pet. a Pav., 4. v pond. po sv. Frant. Ser.
- Konice** (podkr. Olom.), 1. v pond. po nar. P. Marie, 2. v outery po sv. Mart. Hlavní trhové, 1. ve stř. před velik., 2. ve střed. před vánocí. Dobytčí trh ve středu před velkon. a ve středu před vánocí.
- Koryčany** (okr. Kyjov.), ten den po nov. roce, 2. v pond. po bílé ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. v pond. po sv. Vavřinci. Týh. trh každou středu.
- Kostelec** (okr. Pluml.), 1. v out. po druhé ned. velk., 2. na sv. Vavř. 3. v out. po naubevstoupení Páně. Trh na obilí každé out. po celý rok.
- Králce** (okr. Prostěj.), 1. v pond. po provodní ned., 2. v pond. po sv. Jiljí.
- Krásno** (okr. Mezeč.), 1. na sv. Jití, 2. na sv. Vavř. Týdlní trh každý pátek.
- Kroměříž** (Kremsier), 1. druhý pon. v postě, 2. v pond. po čtvrté ned. velkon., 3. v 5. pond. po sv. Duchu, 4. v out. před sv. Matoušem, 5. v out. po sv. Lucii, 6. v out. po sv. Domin. Přední trhy 1. v 4. sob. po sv. Duchu, 2. v den po sv. Mat., 3. v den před sv. Lucii. Trh na len a přtzi každ. týh. trh. Trh na vlnu ve stř. po 4té ned. velk. Trh. na koně a dob. 1. osm dní před 1. jarm., 2. ve stř. po 4. ned. velk. a 3. ten den před Lucii. Týh. trh k. sob.
- Krumberky** (Křivá hora), 1. v out. velk., 2. na sv. M. Majd., 3. v pond. před sv. Alžb. Trh koňský a dobytčí ten den před každým jarm.
- Krumlov** (Mährisch-Kromau), 1. dne 17. břez., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. na s. Annu, 4. na sv. Martina. Veliké týh. trhy: 1. na zel. čtvrt., 2. ten den po sv. Tom. ap. Trh na len a přtzi: 1. v pon. před sv. Cyr. a Meth., 2. na sv. Annu, 3. na sv. Mart. Týh. trh každý čtvrt.
- Křenová** (Křonau, okr. Trebov.) 1. v pon. po velk., 2. 24. června, 3. v pon. po sv. Šim. a Judě.
- Křížanov** (okr. Velk. Mezeč.), 1. v out. před sv. Fab., 2. ten den před sv. Jos., 3. v out. před P. Mar. sněž., 4. v out. před sv. Kat. Koňský a dob. trh před každ. roč. trhem; trh na vlnu ten den po sv. Pet. a Pavlu; týdlní trh každý pátek.
- Kunovice** (okr. Holešov.), 1. v pon. po Hromn., 2. v pond. po bílé ned., 3. dne 4. červ., 4. v out. před naroz. P. Marie; týd. trh každ. pond.
- Kunštát**, 1. dne 2. ledna, 2. v pon. př. vš. Sv.; trh na vlnu: 1. na Jana Křtít., 2. na sv. Václava.
- Kurim** (Gurein, okr. Tišň.), 1. v pond. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Jití, 3. na sv. M. Majd., 4. v pon. po všech Sv., spolu i trhy na dobytek.
- Kvasice** (okr. Kroměť.), 1. v pond. před hromn., 2. na druhý pond. po velik., 3. na sv. Vav.; když ten svátek na ned. připadne, v pond. na to se odloží, 4. v pond. před ned. adventní.
- Kyjov** (Gaya), 1. v out. před květ. ned., 2. v out. svatod., 3. v out. po sv. Anjelu Str., 4. první out. v adventě, 5. ve čtvrt. po hromn.; trhové koňští: 1. ve čtv. po smrt. ned., 2. ve čtv. před sv. Duchem. Při tom také ten den před každým jarmar. trh na koně a dobyt.; týh. trh každý out. a pát.
- Louka** (Wiese), 1. šesté pon. po vel., 2. v pond. po jménu P. Marie, 3. v pond. po sv. Martině.
- Lednice** (Eisgrub), 1. v out. po sv. 3 král., 2. v pond. po 4. ned. velk., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. po první ned. advent; týh. trh každou středu.
- Letovice**, 1. v pond. po ned. kýchavné, 2. po sv. Pet. a Pav., 3. v pon. po sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Mart. Veliké týh. trhové: 1. ve středu před velk., 2. ve středu před sv. Duch., 3. ve stř. před ván. Trhy koňské: 1. v pon. po druhé ned. post., 2. v pon. před jarm. sv. Pet. a Pav., 3. v pon. před sv. Jiljí, 4. v pon. po jarm. sv. Mart. Přední trh den před každ. jarmark., trhy na vlnu: 1. v out. před nalez. sv. kříže, 2. v out. po povýšení sv. kříže.
- Lhotu Hrozná** (okr. Strážn.), 1. v 4. out. v postě, 2. ve 4. out. po velikon., 3. v 2. out. po nar. P. Marie, 4. v 1. out. v adv.
- Libová** (Liebau), 1. v pon. po jménu Jež., 2. v pond. před Rogate, 3. na sv. Jakoba větš., 4. na sv. Mart., 5. na sv. Jos. před každ. roč. trh na dobyt., vlnu, přtzi a len.
- Libiny německé** (Deutsch-Liebau), 1. v pon. po sv. Valent., 2. v pon. po vstoup. Páně, 3. v pond. po naneb. P. Marie, 4. v pond. před vš. Svat. Trh na koně a dobyt.: 1. v sob. před 1. ročním trh., 2. dne 2. listop. a padne-li na ned., dne 31. října; týhodní trh každý čtvrt.
- Lipník** (Leipnik), 1. v out. po obr. sv. Pav., 2. ve čtv. po ned. družeb., 3. ve čtvrt. po B. Těle, 4. druhé out. po sv. Jak. a Anně, 5. v out. před vš. Svat. Přední trhy ten den před každ. jarm. na len, přtzi, vlnu a dob. Koň. trhy: 1. dva týdny, totiž: od stř. v 2. ned. postní až do pátku v příšt. týd. 2. druhý týden po druhé ned. postní po dva týd. od stř. až do druhého pát.; týd. trh v pond.
- Lipov** (okr. Strážn.) 1. v pon. po vš. Svat., 2. druhý pond. po velkon.
- Liptál** (okres Vsetín), 1. v out. po novém roce, 2. na den sv. Jití, 3. v out. po sv. Pet. a Pav., 4. v out. po sv. Václ. a spolu i trhy na dobytek. Trh týh. každý outery.
- Líšeň neb Lišňa** (Lösch), 1. v pon. po sv. Fab. a Šeb., 2. v pon. po Bož. vstoupení,

3. v pond. před sv. Jiljí, 4. v pond. po sv. Martině; týh. trh každ. pond.
- Litenčice** (Krum. ok.) 1. v 4. pon. v postě, 2. v pon. po sv. Pet. a Pavl., 3. v pond. před sv. Mat., 4. v 2. pond. před sv. Lucii.
- Litovel** (Littau), 1. v out. po obrácení sv. Pavla, 2. v out. po smrtné ned., 3. v out. svatoduš., 4. na den sv. Jak. a Anny, 5. na sv. Mikulášce. Přední trhy v sob. před těmi jarm.; trh na len a přízi na obyčej. roční a týh. trhy. Koňský a dob. trh 8 dní před jarmarkem; týdň tržové každ. pon. a pátek.
- Lomnice** (okr. Tišnov.), 1. dne 7. ledna, 2. v pon. po družebné ned., 3. v pon. po sv. Innoc., 4. v pon. po sv. Havle, též trh na dobyt. týh. trh ve středu.
- Loštice** (okr. Tišnov.), 1. v pond. po sv. 3 král., 2. v out. velik., 3. na navšt. P. Mar., 4. na sv. Matouše; trh každý čtvrť.
- Lysice** (okr. Kunšt.), 1. v out. po Hromn., 2. na sv. Jiri, 3. v out. po nanebevzetí P. Mar., 4. v out. po sv. Leop. Před každ. jarm. jest koňský a dobyt. trh, a ten den po jarm. trh na vlnu; týhodní trh každ. sobotu.
- Malenovice** (okr. Napaj.), 1. v pond. po sv. Valent., 2. v pon. po 4. ned. velik., 3. v pon. po sv. M. Majd., 4. v pon. po sv. Václavu, trh každý čtvrtek.
- Medlov** (Medlau, okr. Židli.), 1. v out. po sv. Janu Evang., 2. dne druhého července, 3. dne 21. září.
- Měnin** (Mönitz, okr. Židli.), 1. v out. po sv. Mark., 2. v out. po sv. Frant. S., 3. druhý out. po sv. Mikuláši; týh. trh každ. středu.
- Měrin** (Volein, okr. V. Mezeč.) 1. na sv. Mat. ap., 2. na sv. Sever. Dobytčí trhy v out. před velkon., před sv. Duch. a po počtu P. Marie.
- Mezeříč valašská** (Valachisch-Meseritsch), 1. v out. po sv. 3 král., 2. v out. po sv. Trojici, 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Martin., 5. v out. před květ. ned.; trh na vlnu: 1. v out. před sv. Jan Nep., 2. v out. po sv. Teresii. Dob. trh ten den před každým jarmarkem; týhodní trh každ. pond.
- Mezeříč velká** (Gross-Meseritsch), 1. v out. po sv. Fab. a Šeb., 2. v out. po bílé ned., 3. v out. po sv. Prokopu, 4. v out. po sv. Maxmil., 5. v out. po sv. Ondřeji. Velké trhy týhodní: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tom. ap. Přední trh před každ. trh.; trh na len, přízi, koně a jiný dobyt., ten den před každ. jarm.; týdň trh každ. stř. a pátek.
- Mikulov** (Nikolsburg), 1. v out. po sv. Fab. a Šeb., 2. v out. po družeb. ned., 3. v out. svatodušní, 4. v out. po sv. Markétě, 5. v out. po nanebevzetí P. Marie, 6. po sv. Václavu, 7. v out. po sv. Martinu. Přední trhy: 1. čtyři dni před první jarm., 2. osm dní před druhým, 3. čtyři dni před sedmým; trh na koně a rozl. dob.
- Mikulovice** (Niklowitz, okr. Znojem.), 1. na sv. Jak., 2. na sv. Martina, 3. v pon. po sv. 3 král.; týhodní trh každý čtvrtek.
- Miroslav** (Mislitz, ok. Krum.), 1. na sv. Flor., 2. na sv. Jilji, 3. v out. po památce dušič.
- Mirov** (Mirau, okr. Moheln.) 1. v pond. po bílé ned., 2. v pon. po Porcink., 3. v pon. po sv. Šim. a Jud.
- Mistek**. 1. na tučný čtvrť, 2. na zel. čtvrť, 3. na čtvrť. po Bož. Těle, 4. na sv. Jak. větš. Koňský a dobytčí trh ve čtvrť. před sv. Tomáš. Dobytčí trh ve čtvrtek před vš. Svat.; týhodní trh každ. čtvrť.
- Modřice** (Mödrütz, okr. Brn.), 1. druhý pon. po sv. 3 král., 2. druhý pond. po sv. Flor., 3. druhý pon. po sv. Bart., 4. dne 3. říjn.
- Mohelnice** (Müglitz), 1. pon. po 1. ned. po devětníku, 2. v pon. po křížové ned., 3. v pon. po naroz. P. Mar., 4. v pond. po sv. Mart. Velký týh. trh: v pond. po naneb. P. Mar. Trh týh. každou sobot. Dva koňské trhy: ve čtvrtek před křížové ned., a ve čtvrtek před sv. Martinem.
- Mátohelno** (okr. Náměst.), 1. v out. svoduš., 2. na sv. Matouše.
- Morkovice** (okr. Žlánský), 1 v pond. před sv. Janem křtit., 2. pond. po naroz. P. Mar. Velké trhy: v pond. před velkonocí a ve středu před vánocí.
- Mrákovín** (okr. Telčský), 1. v masop. out. 2. v pátek po sv. Fil. a Jakubu, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Václava. Dobytčí trh ten den co trh roční.
- Myslivořice** (okr. Hrotov.), 1. v pon. po naneb. sv. kříže, 2. v out. po sv. Jiljí.
- Náměst, u Holomouce**, 1. v pond. po Invocabit, 2. ve čtvrť. před sv. Jan. křt., 3. ve středu po sv. Bartol., 4. na sv. Mart. Týh. tržové každou středu.
- Náměšť, u Brna**, 1. v out. po 2. ned. po velk., 2. v out. po 14. ned. po sv. Trojici, 3. v out. po první ned. po sv. Martině, 4. v out. po novém roce. Koňský a dobytčí trh ten den před každým jarmar. Týhodní trh každou sobotu.
- Napajedle**, 1. v out. po hromnic., 2. v out. po sv. Janu Nep., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po vš. Svatých. Tržové na len a přízi den před každ. jarm. Trh na dob. ten den po každém jarmarku.
- Nedvědice**, 1. v out. po smrtné ned., 2. v out. po sv. Markétě, 3. v out. po sv. Jiljí, 4. ve čtvrť. po Brněnském jarm., před počtu P. Marie. Týhodní trh každou sobotu.
- Němčice**, u Brna, 1. ten den po nov. roce, 2. v out. po Božím Těle.
- Němčice**, u Holomouce, 1. v pon. po květ. ned., 2. v out. po Bartol.
- Německé** (okr. Novom.), 1. dne 7. máje, 2. dne 11. září. Dobytčí trh na oba jarm.
- Nosislava** (Nusslau, okr. Židli.), 1. out. po sv. Janu křtit., 2. v out. po sv. Martině.
- Nováves** (Neudorf, okr. Ostr.), 1. v out. po sv. Frant. de Paul., 2. v out. po nanebevz. P. Marie, 3. v out. po sv. Mikuláši. Trh dobytčí před jarmarkem.
- Nové město** (Neustädtl), 1. ve středu po Hromn., 2. ve středu po sv. Duchu, 3. ve stř. před sv. Jak., 4. ve stř. po sv. Frant., 5. ve čtvrť. po sv. Ondřeji. Pak každ. den před jarm. koňský a dobytčí trh.

- Olbramice** (Wolframitz, okr. Kruml.) 1. na obrác. sv. Pavla, 2. v out. po sv. Trojici, 3. na sv. Michala.
- Olešná** (okr. Blan.), roční trh dne 22. červ.
- Olešnice** (Oels), 1. v pon. po Bož. vstoup., 2. v pon. po sv. Václ. Trh na vlnu: v out. po sv. Mart. Koňské trhy: 1. v pond. před sv. Fab. a Šeb., 2. v pond. po sv. Václava, 4. v pond. před sv. Martinem.
- Oleksovice** (Olkowitz, okr. Zn.), 1. na den navští. P. Mar., dne 2. červ.: případně-li tento svátek na soh., tedy ten pon. po něm, 2. v pond. po sv. Rochu.
- Opatov** (okr. Třebíč.), 1. v pon. po sv. Janu křtit., 2. na sv. Ondřeje. Dobyt. a koň. trh na oba jarm.
- Osoblaha** (Hotzenplotz), 1. v pon. po obrácení sv. Pav., 2. v pon. po druž. ned., 3. v pon. po sv. Janu křtit., 4. v pon. před naroz. P. Mar., 5. v pon. po sv. Mikuláši. Trh na len a na přízi, a týh. trh každ. pátek. Koňský a dobytčí trh každ. jarm.
- Oslavany** (okr. Ivanč.), 1. v pon. po květ. ned., 2. v pon. po sv. Janu křtit., 3. v pon. před sv. Havlem.
- Ostrava mor.** (Ostrau-Mähr., v Přerov. kr.), 1. ten den po novém roce, 2. na sv. Mat., 3. ve stř. před vstoup. Páně, 4. v pon. po Porciunk., 5. na sv. Matouše, 6. v pon. před sv. Cecilii. Dob. a koňský trh před každ. jarm. Trh na len, přízi a vlnu: 1. v sob. po sv. Fil. a Jak., 2. v sob. po sv. Michalu. Velké týhod. trhy: 1. v out. před ván., 2. v out. před velikon. Týh. trh každ. sobotu, na čern. zvěř každé out. a stř.
- Ostroh** (Ostrau), 1. v úterý před masop. nedělí, 2. druhý pond. po sv. Řehoři, 3. 9tý pond. po sv. Duchu, 4. v pond. před hodami. Týh. trh každ. pátek a ten den před každ. jarm. trh na koně a na dobytek.
- Ostrovačice** (Schwarzkirch, okr. Ivančický), výroční trhy: 1. v pon. po sv. Mauru (15. ledna), 2. v pon. po Bož. Těle, 3. v pon. po nar. P. Mar., 4. v prv. pond. adv.
- Osvětlmany** (Kyjov, okr.) 1. v out. před sv. Anton. Pad., 2. v out. po sv. Matouši, dob. trh před výročním.
- Otaslavice** (okr. Prost.) 1. v out. před sv. Mat., 2. v out. před sv. Lucif., 3. v out. před sv. Mích. Trh na dob. v pond. před každ. jarmark.
- Paskov** (Paskau), 1. na den sv. Jirí, 2. v out. před naroz. P. Marie, 3. v pond. po sv. Lukáši Ev. Trh na len, přízi, vlnu, koně a dobytek vždy o jarm.
- Pauzdrany** (Pausram, okr. Mikul.), 1. v pon. po hromn., 2. v pond. po 4. ned. velkon., 3. v pond. před sv. Petrem a Pavl., 4. v pond. před sv. Jiljí.
- Plumlov**, 1. v out. po posl. ned. masopust., 2. v out. po B. Těle, 3. v posl. out. m. zář.
- Podlvin** (Kostel, okr. Břec.), 1. na obrác. sv. Pav., 2. na sv. Fil. a Jak., 3. v out. př. sv. Petr. a Pav., 4. na sv. Jak. větš., 5. v out. před sv. Mích., 6. na sv. Kateř.; jestliby ale 1., 2., 4. a 6. jarm. na sob. neb na ned. případl. drží se příští out. Trh na koně: 1. na obrácení sv. Pavl., 2. na sv. Kateř. Týhodní trh každé pondělí.
- Pohořelice** (Pohrlitz, okr. Židl.), 1. v out. po sv. Mat., 2. v out. po nalez. sv. kříže, v out. po sv. Jak. větš., 4. v out. po sv. Františku Seraf., 5. v out. po sv. Ondřeji. Týhodní trh každ. out.
- Polhradice**, 1. dne 26. června, 2. dne 13. listopada.
- Polešovice** (okr. Hrad.), 1. na obrác. sv. Pavl., 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. druhý pond. po sv. Václ.
- Potštát** (Bodenstadt), 1. ve středu po ned. druž., 2. v out. Svatodaš., 3. na sv. Kateř., 4. ve čtv. po sv. Bartol. Trh na len, přízi, koně a dob. ten den před každ. jarm. Trh na vlnu ve střed. po vyvýš. sv. kříže. Trh obyčejný každou sobotu.
- Pozlovice** (okr. Brod.), 1. v pond. po ned. druž., 2. v pond. po sv. Kat.
- Pozorice** (okr. Slavkov.), 1. v pond. před sv. Fab. a Šeb., 2. v out. Svatod., 3. v out. po posvícení 4. v pon. po sv. Ondřeji.
- Pravlov** (Pralitz, okr. Židl.), 1. v pon. př. sv. Duchem, 2. v pond. před sv. Vav., 3. v pond. po sv. Mart.
- Prostějov** (Prossnitz), 1. v out. po středo-posti, 2. v out. před vstoup. Páně, 3. v out. po sv. Abdonu, 4. v out. před sv. Šim. a Jud. Přední trhy před každ. jarm. Trhy na len a přízi: 1. v pon. po středop., 2. v pon. před sv. Abdon., 3. pon. před sv. Šim. a Jud., 4. v pon. před počětím P. Mar. Dob. a koňské trhy: 1. v pond. před středop., 2. předposl. úterý před nanebevst. Páně, 3. předposl. out. v srp., 4. předposl. out. před sv. sv. Šim. a Jud. Týh. trh každ. pon. a čtvrtek.
- Prostoměřice** (Prosmertitz), 1. v pond. po květ. ned., 2. v pond. po sv. Jiljí, 3. na sv. Tomáše ap.
- Přerov** (Prerau), 1. v out. po smrtné ned., 2. v out. po vstoup. Páně, 3. v out. po sv. Vavř., 4. v out. po vš. Svat. Trh před každ. jarm. Týhodní trh v out. a pátek.
- Příbor** (Freiberg), 1. v pond. před hromn., 2. v pond. před sv. Fil. a Jak., 3. v pon. před sv. Hedvik. Trh koňský a dob.: 1. v pond. po smrtné ned., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. v pond. po naroz. P. Marie, 4. v pond. po sv. Mart. Trh obyčejný každ. pát.
- Račice**, 1. v out. velikon., 2. ten den po sv. Martinu.
- Radostin** (okr. Velk. Mezeř.), 1. dne 14. února, 2. dne 7. máje, 3. dne 3. října, 4. dne 16. pros. Trh. každ. sob.
- Rouchovany** (okres Hrotov.), 1. ve střed. před velikon., 2. ve střed. po sv. Vítě, 3. ve středu po sv. Jiljí, 4. ve stř. před vánocí Koňský trh před každ. jarm.
- Rousínov** (Raussnitz, okr. Slav.), 1. v pon. po sv. Joa., 2. v pon. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Bart., 4. pon. po sv. Frant. Týhod. trh každý out. a pátek.
- Rejhrad neb Rajurady** (Raigern), 1. na den sv. Benedikta, dne 21. března, 2. na den

- sv. Vavř: dne 10. srpna, 3. na sv. Tomáše ap: dne 21. prosince.
- Říše nová** (Neu-Reusch, okr. Teleoký), 1. druhý čtv. po velkon., 2. v out. po sv. Pet. a Pavl., 3. v out. po sv. Voršile, 4. v out. po povýšení sv. kříže. Trh dobytčí ten den před každ. jarm. Týhod. trh každý pond.
- Říše stará** (Alt-Reusch, okres Tel.), 1. na sv. Víta, 2. na sv. Havl.
- Roketnice** (okr. Třeb.), 1. v 2. střed. po sv. 3 král., 2. ve stř. po ned. Misericord., 3. ve stř. po sv. Pet. a Pavl., 4. ve střed. po sv. Frant. Ser.
- Rosice**, 1. ve stř. po nov. roce, 2. ve stř. po sv. Jiří, 3. ve stř. po sv. Anně, 4. v pon. po sv. Havlu. Týhod. trh každ. středu.
- Rožnov** (Rožnau), 1. ve středu před Hromu., 2. ve stř. před sv. Jan. křtít., 3. ve středu před sv. Annou, 4. ten den před vš. Svat. Dobytčí trhy ten den před každým jarm. Týhodní trh každou sob.
- Rosvold** (Rudoltice, okr. Osob.), 1 v pond. po sv. Jak., 2 v pond. po sv. Šim. a Jud. Trh na vlnu: 1. na sv. Jos., 2. v pon. po 4. ned. velk. Na len a přízi trh každ. out.
- Rymařov** (Römerstadt), 1. v pond. před sv. Duch., 2. na navšt. P. Marie, 3. v pon. př. sv. Mich., 4. v pon. před sv. Mart., 5. druhý pond. po novém roce. Týhod. trh každ. sob.
- Slavčín** (okr. Brod.), 1. v pond. před obrác. sv. Pavl., 2. v pond. po sv. Vojt., 3. v pon. před sv. Petr. a Pavl., 4. v pon. před sv. Václ., 5. v pond. před sv. Mart.. Dva dobytčí trhy na druhý a čtvrtý jarmar. Trhy na vlnu: 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Cäcilli.
- Slavkov** (Austerlitz), 1. v pon. po obrác. sv. Pavla., 2. v pond. po 2. ned. velk., 3. v pond. po sv. Jak. větš., 4. v pon. po sv. Matouši, 5. v pond. po sv. Alžbětě. Koňský a dobyt. trh na sv. Matouše. Trhy týh. každý outerek a pátek.
- Slavonice** (Zlabings), 1. v pond. po sv. 3 král., 2. v pond. po smrt. ned., 3. v pond. po sv. Trojici, 4. na sv. Matouše, 5. na sv. Alžbětu. Velké týh. trhy: 1. na zel. čtvrt., 2. v pond. před sv. Duch., 3. na sv. Tom. ap. Trh. dob. v sob. před každ. jarm. a z počátku prvního postního týdně až na sv. Mart. od 14 do 14 dní. Trh týh. každ. pond. Trhy na vlnu: 1. v pond. před sv. Petr. a Pavlem, 2. v pon. po sv. Václ.
- Slušovice**, roční a dobyt. trhy: 14. dubna, 25. srpna, 27. října, 24. listopada.
- Sovlnec** (Eulenbergl, okr. Rym.), 1. posled. pond. před sv. Mat., 2. první středa po sv. Duchu, 3. posled. out. po sv. Ondř.
- Spálov** (Sponau, okr. Hran.), 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Šim. a Judu. Dobytčí trh každý roční trh.
- Staré** (Starz, okres Třeb.), 1. v outery po Hrom., 2. na sv. Kuneg., 3. na sv. Jiří, 4. na sv. Jak. větš.
- Staré Brno**, viz: Brno staré.
- Staré město** (Altstadt), 1. v pond. před masopust. pond., 2. v pond. po sv. Jiří, 3. v pond. po sv. Anně, 4. na sv. Katoř. Týh. trh každ. out.
- Stonařov** (Stannern, okr. Jihl.), 1. v první pond. po hromnicích, 2. v první pond. po sv. Petr. a Pavl., 3. v první pom. po sv. Václ. Dob. trhy o jarm., týdenní trh každou sobotu.
- Strachotice** (Rausenbruck, okr. Znoj.), 1. v out. velkon., 2. na sv. Bartol.
- Stražek** (okr. Bystř.), 1. ten den před zvěst. P. Mar., 2. ten den před nanebevz. P. Mar. Dob. trh před každým jarm.
- Strážnice**, 1. v out. po sv. Dorotě, 2. v out. před sv. Duchem, 3. v out. po navšt. P. Mar., 4. ve 2. out. po vyzdvížení sv. kříž., 5. v out. po obět. P. Mar. Týh. trh každ. stř. Trh na dob. v pond. před jarm.
- Střílky** (Střílek, ok. Zdown.) 1. v out. před popel. stř., 2. v out. velikon., 3. v out. po sv. Bartol., 4. v out. po sv. Hav. Dob. trh o každ. jarm.
- Studená** (Studein, okr. Telec.), 1. na sv. Jana Nep., 2. na sv. Matouše. Vel. trhy: 1. v pond. po květ. ned., 2. v pond. před vánoci. Dob. trh o jarm.
- Svitávka** (okr. Bosk.), 1. v pond. po novém roce, 2. v pon. po sv. Jiří, 3. v pond. po sv. Vavř., 4. v pond. po sv. Havle. Dob. trh v out. po každé jarm.
- Svitava** (Zvitau). 1. v pon. po hromu., 2. v pond. po navšt. P. Marie. 3. v pon. př. sv. Jiljim, 4. v pond. před sv. Mart. Volcí týh. tržové: 1. v pond. po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Havlu. Trh na len a přízi každ. pon. Trh na vlnu ten čtvrt. po nalez. sv. kříže a dva násled. čtvrt., 2. ve čtvrt. po sv. Jiljí a na tři čtvrt., na to koň. tržové každ. pond. po celý púst až do květ. ned. Týh. trh každ. pon. a pát.
- Šafov** (okr. Vranov.), 1. v out. po sv. Cyr. a Meth., 2. na sv. Víta, 3. na sv. Bart., 4. na sv. Havla. Dob. trh před každ. jarm. Týdní trh každ. pátek.
- Šafava** (Schattau ok. Znoj.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., případ. ale ten svátek v sob. nebo v pond., tedy se jarm. budoucí out. drží, 2. v out. Svatod., 3. na sv. Matouše, 4. v out. po sv. Mart. Trh na len a přízi v sob. po sv. Mart. Trh týhodní každ. pon.
- Šimberk** (Schildberg), 1. v pond. masop., 2. po sv. Prok., 3. v pond. po sv. Alžb. Velké trhy: 1. ve středu před vánoci, 2. ve stř. před velk. Koňší a dobyt. tržové: 1. druhou sob. v postě, 2. v pon. po čtvrté ned. velkon., 3. na sv. Alžbětu.
- Šlapanice** (okr. Brněnsk.) 1. třetí pon. po velk., 2. v pond. po nanebevz. P. Mar.
- Štěpánov** (Štěpanau, okres Jevický), 1. v out. po 3 kr., 2. v out. po Medardu, 3. v out. po nanebevz. P. Mar., 4. v out. po vš. Svat. Trh na dob. v pond. před trhem výr.
- Šternberk**, 1. v out. po hromu., 2. v out. po velikon., 3. v out. po sv. Vavř., 4. v out. po sv. Havlu. Dob. a koňší tržové: 1. po obrác. sv. Pavl., 2. v pond. před sv. Vavř. Týh. trh každý pond. a pátek.

- Štítary** (Schiltarn, okr. Vran.), 1. 2hý out. po sv. Jití, 2. v out. po naneb. P. Marie, 3. v out. po naroz. Christa P., 4. v out. po sv. Alžbětě. Dob. a koňští trh. před každým jarm.
- Štramberg** (okr. Novojič.), 1. ve středu před vstup. Páně, 2hý ve středu po sv. Mart.
- Šumberk** (Schönberg), 1. na obrácení sv. Pavla, 2. v pond. po květ. ned., 3. v pát. po Bož. Těle, 4. 4tého srpna, 5. na sv. Havla. Koňské a dobyt. trhy: 1. v pátek před prv. jarm., 2. v pond. po květ. ned. Týh. trh každ. středu a sobotu.
- Švábenice** (okr. Viškov.), 1. v pond. masopust., 2. na 4tý pond. po Sv. Duchu, 3. v pond. po sv. Mich.
- Telč**, 1. v out. po sv. Pavlu, 2. v out. po družebné ned., 3. v out. svatoduš., 4. v out. po sv. Anjelu Stráž., 5. v out. po sv. Mart., Vel. trh na zel. čtvrt. — Dobyt. trh před každ. jarm. Trh týhod. každ. out. Trh na vlnu 1. v out. po s. Fil. a Jak., 2. v out. po s. Havle. Trh na dob. v out. začátkem každého roku a pak každých 14 dní.
- Tišňov** (Tišnovic), 1. v pond. před Hrom. 2. v pond. po sv. Fil. a Jak., 3. po nanebevz. P. Mar., 4. v pond. před sv. Klement. Týh. trh každ. pond. a dva trhy na vlnu: 1. v pond. po sv. Medardu, 2. v pond. po sv. Teresii. Dobytčí trhy v out. po každém jarm.
- Tištin** (okr. Kojet.), 1. v out. po sv. Jos. pěst., 2. v out. po sv. Janu křest., 3. v 2hý out. měsíce Řijna.
- Tlumačov** (okr. Napaj., v. Hrad. kr.), 1. v pond. po 3 král., 2. 3tí pond. po velkonoci, 3. na sv. Jilji, 4. na sv. Havla.
- Tovačov** (Tobitschau), 1. Iní den po nov. roce, 2. v out. velkonoční, 3. v out. svatod., 4. v out. po sv. Václ. Týhod. trh v out. v každ. týdnu.
- Trachtin** (Tracht ok. Hustop.), 1. v pond. po sv. Trojici, 2. v pond. po sv. Bartol., 3. v pond. před sv. Ondř.
- Trnavka** (Tirnav, okr. Třebov.), 1. v Iní pond. v postě, 2. na sv. Jití, 3. na sv. Jak., 4. v den všední po naroz. P. Marie, 5. na sv. Mikul.
- Troskotovice** (Treskovic, okr. Mikul.) 1. v pond. po 4tí ned. velikon., 2. v pond. po naroz. P. Marie
- Tršlice** (ok. Liven.), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. ve střed. po sv. Janu Nep., 3. ve středu po naroz. P. Marie, 4. ve středu po sv. Mart.
- Třebíč**, 1. v středopostí, 2. na sv. Bartol. Veliký trh na sv. Annu. Koňský a dobyt. trh ten den před každ. jarm., pak v out. před sv. Aloisiem a v out. po vš. Svat. Týh. trh každý pond.
- Třebová moravská** (Mährisch-Trübau). 1. v pond. po 2hí ned. postní, 2. v pond. po sv. Troj., 3. v pon. po sv. Rochu, 4. v pon. po sv. Frant. Ser., 5. v pond. po sv. Lucii. Trh na koně a dob. ve čtvrt. před Iním a 4tým jarm. Týhodní trh každou sobotu.
- Třešť** (Triesch), 1. 3tí pond. v postě, 2. v pond. po sv. Prokopu, 3. v pond. po sv. Frant. Ser. Dobyt. trh na trh výr. Týhod. trh každ. pátek.
- Tvrdonice** (Turnitz, okres. Břeclav.), 1. v pond. po družeb. ned., 2. na sv. Matouše.
- Uherčice** (Auerschitz, okres. Hustop.), 1. v pond. po 3 král., 2. v pond. po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Františk. Týhod. trhy každý out. a pátek.
- Unčov** (Hunčov, Mährisch-Neustadt), 1. v out. po jménu Ježíše, 2. 2hý out. v máji, 3. v 2hý out. po sv. Pet. a Pav., 4. Iní out. v září, 5. v out. před sv. Martin., 6. 2hý out. v březnu. Velké týh. trhy: 1. v čtvrt. před vánoci, 2. na zel. čtvrt. Týhod. tržové v out. a v pátek.
- Vančice** (Ivančice, Eibenschitz), 1. v pond. masop., 2. v pond. po sv. Urb., 3. v pond. př. naneb. P. Marie, 4. ve čtvrt. po sv. řížen., 5. Iní pond. v adventě. Trh koňsk. v out. př. Iním jarm. Týhod. trh v out. a v pátek.
- Vejmyslice** (okr. Kruml.) 1. vo čtvrt. před květ. ned., 2. v out. po nanebevzetí Pan. Marie, 3. ten den před sv. Tomáš.
- Vejvanovice** (Ivanovice, Eyvanovic), 1. v třetí out. po Hromnicích, 2. v out. svatod., 3. v den po sv. Vavřin., 4. v out. před sv. Mikul. Koňské a dobyt. trhy ve středu po každém valném trhu (jarm.) Týdenní trh: každou středu.
- Velká** (okr. Strážn.), 1. v out. po Hromn., 2. v 3. střed. po velikon., 3. v out. po sv. Matě Majd., 4. v out. po sv. Šim. a Judě. Trh koňsk. a dobytčí každý. pond.
- Veselí nové** (okr. Ždár.), 1 v out. po sv. Markétě, 2. na sv. Václav. Hlavní týdňi trh v out. před květ. ned., 3. v out. po sv. Leopoldu. Trh na dobytek zároveň s ročním trhem.
- Veselí staré**, 1. v out. po květné neděli, 2. ve střed. po sv. Trojici, 3. 4tý out. před sv. Anjel. Strážc., 4. 2hý out. v adventu. Trh na dobyt. ten den před každ. jarm.
- Vistřnice dolní** (Unter-Visternitz, okr. Mik.), 1. v out. po sv. 3 král., 2. v out. po sv. Cyr. a Method., 3. na svat. Filip. a Jak. 4. na sv. Jakub., 5. na sv. Matouše, 6. v pond. po sv. Ondřeji.
- Vladislav** (okr. Třebíč.), 1. ve čtvrt. před květ. ned., 2. ve čtvrt. před kříž. ned., 3. ve čtvrt. před sv. Matoušem, 4. ve čtvrt. před sv. Tomáš. Dobytčí tržové o těch 4 jarmark.
- Vlachovice**, v out. po hrom., dne 1. květ. v out. po nanebevzetí P. Marie dne 16. října, v den před tím trh na dobyt.
- Vlasatice** (Wostitz, okr. Mikul.), 1. v pon. po Bož. Těle, 2. 3tí pond. po sv. Matouši, 3. v pond. před. všem. Svatými.
- Vracov** (okr. Kyjov), 1. ve středu po velik. 2. na svat. Prokopa, 3. v out. po všech Svatých.
- Vranov** (Frain), 1. na popeleční středu, 2. na svat. Floriána, 3. na svat. Annu, 4. v pond. po obrác. sv. Pavla, 5. na Dušičky.

- Trh na koně v sob. před obrác. sv. Pavla. Dob. trhy: 1. v sobotu po sv. Anně, 2. v sob. po sv. Michale, 3. ten den před všemi Svatými.
- Vratětin** (Fratting, okr. Jem.), 1. na den sv. Fab. a Šeb., 2. v out. po květ. neděli, 3. v out. po sv. Markétě, 4. v out. po sv. Jilji, 5. v out. po sv. Kateřině. Trh koňský a dobytčí před každým jarm.
- Vsetín**, 1. v out. po Hromn., 2. v out. po sv. Fil. a Jak., 3. ten den po proměnění Christa P., 4. na sv. Lukáše. Evan. Velké týh. trhy: 1. na zel. čtvrtek, 2. v pond. před sv. Václ. 3. na sv. Tomáše Ap. Trh dobyt. před každým jarmark., trh na obilí každou sobotu.
- Vsetín dolní**, 1. v out. po sv. Matěji, 2. ve středu před sv. Duch. 3. v out. po naroz. P. Marie. Trh na dobytek před každ. roč. trhem. Týh. a dobytčí trhy ve středu ode stf. popeleční až do velkon.
- Viškov** (Wischau), 1. v pond. po 3 král., 2. ve středu po sv. Cyril. a Method. 3. v pond. po sv. Fil. a Jak., 4. v pond. po sv. Markétě, 5. v pond. po povýšení sv. kříže. 6. v pond. po všech Svatých. Trhy na koně a dob. 8 dní před každ. jarm. Týh. trhy každ. out. n sob.
- Vyzovice**, 1. na 2hý out. po sv. 3 králích, 2. 2hý out. po velkonoci, 3. 2hý out. po sv. Pet. a Pav., 4. ve střed. a ve čtvrtek před posvícením, 5. v out. po všech Svat. Dobyt. tržové v pond. před každým jarm. Velicí týhod. tržové: 1. v out. po svat. Duchu, 2. v out. po sv. Vavř. Týhod. trh každ. out. V postě jest každ. out. trh na dobytek.
- Zábřeh** (Hohenstadt), 1. 2. ledna, 2. v pond. po Bož. Těle, 3. ten den po sv. Bartol., 4. na sv. Voršilu. Trh na koně a dobyt.: 1. v pond. po neděli postní, 2. v pon. po Bož. Těle, 3. v pond. po sv. Bartol., 4. v pond. po sv. Voršilo.
- Zdounky** (Zdounek, podkr. Kroměf.) 1. v pond. po Bož. vstoupení, 2. v pond. po sv. Mart.
- Zlín**, 1. na sv. Matěje, 2. v pond. po provodní neděli, 3. ve střed. po sv. Duchu, 4. v out. po škap., 5. v pond. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Barboru. Velk. týhod. trhy v pond. svatodušní.
- Znojmo** (Znaim), 1. na svat. Dorotu, 2. v out. po kýchavné ned. 3. na sv. Jiff, 4. na sv. Jan. křt., 5. v čtvrtek po naroz. P. Mar., 6. na sv. Šim. a Judy, 7. ve čtvr. před počtím P. Marie. Kdyby sv. Doroty, Jiřího, Jan křt. neb Šim. a Judy připadlo na pátek, drží se výroční trh v out. na to. Obvyčejný trh vždy před výročním trhem. Trh na len a přízi 1. na sv. Šim. a Jud., 2. v sob. před 2hou ned advent., a někdy i o předním trhu. Trhy na vlnu: 1. ten den před sv. Jan. křt., 2. před sv. Šim. a Jud., někdy též o předním trhu. Trh na koně a na dob. ten den před výroč. trhem. Trh týdlní každ. sobotu.
- Zdánice** (Steinitz, podkr. Kyj.), 1. v pond. před Božím vstoup., 2. v pond. před sv. Bartol.
- Zďár** (Saar), 1. v out. po nov. roce, 2. v out. před středopostím, 3. v out. po svat. Trojici, 4. v out. po sv. Bartol., 5. v out. před sv. Mart. Dobytčí tržové v pondělí před každ. jarm.
- Zeletava** (Scheletau, okr. Tel.), 1. na svat. Matěje, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. ve čtvr. po sv. Václ., 4. na sv. Tomáše ap. Dobyt. trh ten den před každ. jarm. Trh obyčejný každou střed.
- Zeravice**, 1. v pond. masopust., 2. v pond. v křž. dnech, 3. v pond. po sv. Anně, 4. ten den po sv. Kateř. Trh koň. a dobyt. první den a den po sv. Kateřině.
- Zidlochovice** (Seelovitz), 1. v out. po obrázení sv. Pavla, 2. v out. po sv. Vítě, 3. na sv. Šim. a Judy. Když ale ten svát. v ned. připadne, drží se jarm. v pond., 5 v out. po sv. Vavřinci.

Poznámání. Pořadatelé kalendáře tohoto záleží na tom, aby se odbíratelům jeho všestranně každým rokem důkladněji vyhovělo. Ohledem na trhy výroční žádáme tudíž vážené přednostnosti všech těch obcí, jejichž trhy by snad v něčem bezchybné nebyly, aby mi opravu laskavě zaslali ráčila, jakož se již letos bylo stalo od některých obcí, jež opravy bývalých omylů v trzích svých do tiskárny byly zaslaly. Rozumí se, že dopisové tyto musejí frankování býti. Tak se stane, že každým rokem tato důležitá stránka kalendářův v „Moravanu“ našem v úplnější rylosti se objeví, čehož bohužel až doposud ve mnohých kalendářích postrádáme. Nynější vážení páni Starostové a výborníci obecní snad ochotně ve prospěch obcí svých této uctivé žádosti naší zadosť učiní.

Beneš Kulda,

duchovní správce v mor. slou. ochrannitel pro
zaujednou mládež v Brně, pořadatel kalendáře.

Výroční tržové v Slezsku.

- Albrechtice (Olbersdorf).** 1. v pond. po 3 Král. — 2. na Filip. a Jakub. — 3. v pond. po Nanebevz. P. Mar. — 4. na Šim. a Jud. — Trh koňsk. a dob.: 1. ve stř. před ned. květ. — 2. ve středu po Jak. a Anně. — 3. ve středu po 2. pond. v říjnu. — Týd. trh každ. středu.
- Anjelská Hora (Engelsberg).** 1. v pond. před Obrác. Pavla. — 2. na 1. pond. po Anně. — 3. v pond. před všemi Svat.
- Benešov (Benisch).** 1. na 1. pond. v postě. — 2. v úter. po Pet. a Pav. — 3. v pond. před Jiljím. 4. v úter. po Kateř. — Týd. trh každ. středu.
- Bílá Woda (Weisswasser).** 1. v pond. po ned. smrt. — 2. v 4. pond. Velik. 3. v pond. po všech Svat. — Týd. trh každ. čtvrt.
- Bilovice (Wagstadt).** 1. druhý čtvrt. v post. — 2. na Jilji. — 3. na Mikul. — Dobyt. trh 1. ve čtvrtek před Božím Vstup. — 2. První čtvrtek po Bož. Těle. — Velký týh. trh na zelen. čtvrt. — Každ. čtvrt. trh týh. a na obilí.
- Blisko (Bélic).** 1. v pond. po 2. ned. post. — 2. v pond. po Janu Křest. — 3. dne 15. září. — 4. na Mikul. — Trh na vlnu: 1. dne 22. května. — 2. dne 10. října. — Trh dobyt.: 1. v pond. po sv. Trojici. — 2. na Jana Křest. — 3. na Jak. — 4. dne 15. září.
- Bohumín (Oderberg)** 1. na Adelgundu. — 2. v pond. po 2. ned. Velik. — 3. na Navští. P. Marie. — 4. na Michala. — Hlavní týh. trhy: Ve středu před Velik., před sv. Duchem a před Vánoct. — Koň. a dob. trh před každ. výr. trhem.
- Bruntal (Freudenthal)** 1. v pond. po nov. roce. — 2. v pond. po 2. ned. post. — 3. v pondělí po Jiří. — 4. v pondělí po Markytě. — 5. v pond. po Martinu. — Týh. trh každý úterek. — Dob. trh: 1. v úterý po Jiří. — 2. v úterý po sv. Martinu.
- Cikmantl (Zuckmantel)** 1. na Matěje. — 2. v pond. po 6. ned. Velik. — 3. na Matouše. — 4. na Ondřeje. — Týh. trh každ. středu a sobotu.
- Freivald (Freivaldau)** 1. v den po novém roce, dne 2. ledna. — 2. na sv. Josefa, dne 19. břez. — 3. na sv. Jana Křest., dne 24. červ. — 4. na sv. Michala, dne 29. září.
- Friedberg** 1. v pond. masop. — 2. v úter. velikon. — 3. na Navští. P. Mar. — 4. v pond. po Hedvice.
- Frydek** 1. v pondělí po 3. Král. — 2. v pondělí před Josefem. — 3. v pond. po Fil. a Jak. — 4. v pond. před Janem Křest. — 5. na sv. Jakoba. — 6. v pond. po Michalu. — 7. v pond. před Kateřinou. — Trh na koně, vlnu a dobyt. dva dny před každ. výr. trh. — Týh. trh každ. pond. a pátek.
- Fryštát (Freistadt)** 1. na Obrác. Pavla. — 2. v pond. po ned. velik. — 3. na Bartol. — 4. na Šim. a Jud. — 5. ve středu po Velik. — Trh na vlnu v den před Šim. a Jud. — Týh. trh každý úterek.
- Jablunkov,** 1. v pond. po Obrác. Pavla. — 2. v pondělí po Jak. apost. — 3. v pond. po Šim. a Jud. — 4. v pondělí po Fil. a Jak. — 5. v pondělí po prv. ned. Velik. — Týh. trh každý úterek.
- Javorník,** 1. pond. a v úter. po obrácení Pavla. — 2. na Filipa a Jakuba. — 3. na Jakuba. 4. — na Šimon. a Judu. — Koň. a dob. trh na všechny výr. trhy. — Týhod. trh každ. úter. na obilí, stravné věci, slámu, dříví a t. d.
- Hrabina,** 1. na Zasnoubení P. Marie. — 2. dne 19. března. — 3. dne 16. května. — 4. dne 2. července. — 5. v pondělí po Naroz. P. Marie. — 6. na Šim. a Judu.
- Hradec (Graz) Výroč.** a dobyt. trhy: 1. v pond. před 1. květnem. — 2. v pond. po Bož. Těle. — 3. na Jakuba. — 4. v pond. po Michalu. 5. na mladátka.
- Klímkovce (Königsberg)** 1. v pondělí po neděl. družeb. — 2. v pond. po sv. Trojici. — 3. na sv. Vavřince. — 4. na Kateřinu. — 5. v pond. před Valent. — Trh na dob. a vlnu: 1. na Fil. a Jak. — 2. na Václava. — Týh. trh každ. pond.
- Krnov (Jägerndorf)** 1. v pond. po neděl. kýchavné. — 2. v pond. po 6. ned. velik. — 3. v pond. po navšt. P. Mar. — 4. v pond. po naroz. P. Mar. — 5. v pond. po obět. P. Marie. — Koň. a dob. trh 1. v pond. po ned. květ. — 2. v pondělí po Markytě dne 13. července. — 3. v pond. po Bartol. — 4. v pondělí před Mikul.
- Odry (Odrau)** 1. v pond. před 3 Krály. — 2. v ponděl. po ned. provodné. — 3. v pond. před Janem. — 4. v pond. po povýš. sv. Kříže. — Dobyt. trh 1. v pond. po ned. provod. — 2. v pond. po povýš. sv. Kříže. — Týh. trh každ. pond.
- Opava (Troppau)** 1. dne 1. února po 8 dní. — 2. dne 1. května po 14 dní. — 3. dne 1. srpna po 8 dní. — 4. dne 1. listop. po 14 dní. — Vel. dob. trhy: 1. 8 dní po sv. Troj. — 2. 8 dní po Janu Křest. — 3. 8 dní po Jak. — 4. 8 dní po narození P. Mar. — Trh na vlnu: 1. dne 6. května — 2. dne 29. září. — Každý trvá 8 dní. — Týh. trh každ. středu a sobot.
- Opavlice (Troppowitz)** 1. první pondělek po Bož. Těle. — 2. po Michalu. — 3. po devitníku.
- Skočov** 1. ve čtvrtek po devitníku. — 2. v den po Božím Vstup. — 3. na Martina;

padne-li v sobotu neb v ned., odloží se na budoucí úterek. — 4. na Bartol. — Velk. týhod. trh: 1. ve čtvrtek před Ván. — 2. Ve čtvrtek před Velik. — 3. ve čtvr. po Bož. Těle. — 4. ve čtvrtek po Michalu. — Dob. trh v den před kaž. výr. a velk. týhod. trhem.

Střebovice, 1. na 4. úterek po nov. roce. — 2. v úter. po Velik. — 3. v úter. před Jan. Křest. — 4. v úter. před Hedvikou.

Strameň (Schwarzwasser) 1. na Jiřího. — 2. na Michala. — 3. v pond. po Jakub. — 4. v úter. po nov. roce. — Dob. trh v den před kaž. výr. trhem. — Týh. trh každý pátek.

Těšín (Teschen) 1. v den po Hrom. — 2. v úter. svatodušní. — 3. v pondělí před Matí Magd. — 4. po naroz. P. Marie. —

5. na Ondřeje. — Týh. trh kaž. středu a sobotu. — Trh na vlnu: 1. dne 28. květ. — 3. dne 2. října. — Dob. trh každ. pát. Padne-li však na ten den svátek, odloží se na budoucí sobotu.

Vidna (Weidenau) 1. v pondělí po novém roce. — 2. v pond. po ned. kříž. — 3. na Vavřince. — 4. v pondělí po Frant. Seraf. — Týh. trh kaž. pond.

Vitkov (Wigstadt) 1. na Vít. — 2. ve střed. před Hlavem. — Týh. trh: 1. ve čtv. před Hrom. — 2. v pondělí po 3. ned. Velik. — 3. na rozesl. apost. — 4. v den před Lucíí velký trh.

Vrbno (Würbenthal) 1. v pond. před Hrom. — 2. v pond. po Janu Křestit. — 3. v pond. po Michalu. — 4. druhé pond. před Velikon. — Týh. trh každ. pond.

Výroční trhov^é v Čechách.

NB. Výroční trhy na svátky padající obývají se následujícího, místně také předcházejícího všedního dne.

- Abertany** (Abertham), v pondělí po čtvrté neděli svatodušní.
- Anjelská hora** (Engelhaus), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po Látare, 2. po sv. Trojici, 3. po sv. Anjelu Strážci, 4. v první v Adventu.
- Arnoltice** (Arnsdorf), ty pondělky: 1. po bílé ned. 2. po navštív. P. Marie, 3. po sv. Václavu.
- Asa** (Asch), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po ned. Látare, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Jiljím, 4. před sv. Ondřejem; každou sobotu týhodní trh.
- Audlice, Aunoš, Auplice, Ausoby, Austí, Aušít, Auterý** viz **Ou**.
- Bakov nad Jizerou** (Backofen), 1. v pond. po druhé ned. adventní, 2. v pond. po sv. Fabiauu a Šebestianu, 3. v pond. po smrtelné ned., 4. druhé pond. po Velikonoci, 5. tu středu před Božím Tělem, 6. v pond. po sv. Markétě, 7. v pond. po sv. Bartoloměji, 8. tu středu po sv. Františku Seraf.
- Bousov dolní** (Bautzen), 1. po svat. Vavřinci, 2. v první neděli v postě, 3. ve čtvrtek po svatém Duchu, 4. ve čtvrt. po naroz. P. Marie. Týhodní trhy každý čtvrtek po celý rok.
- Bárlík** (Bärringen) první pond. v září neb po sv. Anjelu str.
- Bavorov** (Barau), 1. na sv. Matěje, 2. sv. Jiří, 3. na sv. Jilji, 4. na obětování P. Marie.
- Bečov** (Patschau), ty pondělky: 1. před Velikonoci, 2. po sv. Havlu, 3. před Vánocemi.
- Bechyně** (Bechyn), 1. v pond. po jménu Ježíše, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. na Dušičky. Trhy na dobytek a všeliké zboží v outerý po celý rok čtyřkrát, totiž: druhý out. v postě, v outerý velikonoční, v out. po nanebevz. P. Marie, v outerý po sv. Urbanu, kdyby měl poslední na svatodušní out. padnouti, tedy příští outerý. Všem cizím obchodníkům a řemeslníkům dovoleno jest své zboží veřejně prodávati. Outerý po sv. Fil. a Jakubu, pak po sv. Václavu jsou pouze pro domácí ustanoveny.
- Bělá** (Weiswasser), ty pondělky: 1. první v postě, 2. před nanebevstoup. Páně, 3. druhý po sv. Markétě, 4. po povýšení sv. kříže, 5. ve středu před sv. Kateřinou, 6. na sv. Tomáše apostola; každou středu týdenní trh.
- Bělčice**, výroční a trhy na dobytek: 1. na sv. Josefa, 2. v den po naroz. P. Marie, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. na sv. Martina.
- Bělohrad**, 1. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 2. ve čtvrtek po narození Panny Marie, 3. v out. po sv. Havlu; týdenní trhy každý outerek.
- Benátek** (Neubenatek), výroční a trhy na dobytek ty pondělky: 1. po neděli Okuli, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Maří Majdaleně, 4. před narozením P. Marie, 5. po sv. Martinu.
- Benešov** (Beneschau), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. na sv. Josefa pěstouna, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. na sv. Antonína Pad., 5. na sv. Annu, 6. na sv. Matouše, 7. na sv. Rafaela Arch., 8. na sv. Ondřeje apost. První a třetí trvá 8. dní. Případně-li některý z nich na sobotu, drží se v následující pondělí.
- Benešov** (Bensen), ty pondělky: 1. před květnou nedělí, 2. před nanebevstoupením Páně, 3. po naroz. P. Marie.
- Benešov u Kaplice**, 1. v outerý velikonoční; 2. na sv. Jak., 3. na svatou Teresii.
- Beroun**, 1. v pond. po jménu P. Ježíše, 2. třetí pondělí v postě, 3. v pond. po neděli Jubilate, 4. ve čtvrtek po sv. Prokopu, 5. v pondělí po stěti sv. Jana Křtit., 6. v pond. po sv. Martinu; v outerý a ve čtvrtek týh. trhy.
- Bernardice**, 1. ve čtvrtek po sv. Matěji, 2. ve čtvrtek před Kautate, 3. na sv. Prokopa; týhodní trhy: ve čtvrtek před velikonoci, ve čtvrtek před vánocemi.
- Bezručice** (Weseritz), 1. dne 4. květ., 2. dne 6. června, 3. v pond. po sv. Václavu.
- Bělina** (Bilin). 1. v pond. postní, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. ve stř. po sv. Bartoloměji, 4. na sv. Martina bisk. Každou sobotu týdenní trh.
- Bílce**, 1. dne 4. února, 2. v pond. před sv. Florianem, 3. v pond. před povýš. sv. Kříže, 4. v pond. po sv. Martinu.
- Blatná**, 1. na sv. Fabiana a Šebestiana, 2. druhý čtvrtek v postě, 3. ten den po zvěstování P. Marie, 4. na sv. Víta, 5. ten den po nanebevzetí P. Marie, 6. v pond. po sv. Jarolímu, 7. ten čtvrtek před 1. nedělí adventní, 8. ve čtvrtek před sv. Matoušem a na sv. Tomáše koňský a dokytčí trh. Každý čtvrtek po celý rok trhy na obilí a dobytek.

- Blovce**, 1. ve středu před kv. nedělí, 2. na sv. Markétu, 3. ve středu po sv. Jiljí, 4. ve středu před všemi Svatými.
- Blňany** (Flöhau), výroční trh na koně a dobytek: 1. první pondělí v postě, 2. ve středu po sv. Trojici, 3. v pond. po sv. Jarolímu, 4. v pond. po počestí P. Marie.
- Boldaneč**, výroční a dobytčí trhy: 1. ve středu před vstupením Páně, po 8 dní, 2. v den Rozesl. sv. Apostolů, 3. ve středu po Bartoloměji, 4. v pond. po sv. Havlu, po 8 dní, 5. ve středu před sv. Martinem, po 8 dní; na přízi v pond. 1. po 3 Králích, 2. po Hromnicích, 3. po sv. Josefu, 4. po sv. Vítu. Každou středu trh na obilí.
- Bochov** (Buchau), výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí po sv. Jiří, 2. v pond. po sv. Jakubu, 3. na sv. Michala, 4. v outerý před Adamem a Evou.
- Boleslav mladá** (Jungbunzlau), ty outerky: 1. po 3 Králích, 2. před sv. Duchem, 3. před sv. Bartolom., 4. po sv. Havlu.
- Boleslav stará** (Altbunzlau), 1. tu středu po smrtelné neděli, 2. poslední středu v srpnu, 3. ve středu před sv. Havlem, 4. na den sv. Jana Evang.
- Bor** (Haid), výroční, dobytčí a koňské trhy ty outerky: 1. po Okuli, 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Michalu, 4. před sv. Mikulášem; obilní trhy každý outerek, na koně a hovězí dobytek každý outerý od sv. Jiří až do sv. Havla.
- Borek, Jirkov** (Görkau), ty pondělky: 1. po neděli Lätare, 2. před sv. Janem Křtitelem, 3. před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Borohrádek**, 1. ve středu v středopostí, 2. na sv. Františka Seraf.; každý outerý týhodní trh.
- Borotin**, 1. v pond. po neděli Rogate, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. na sv. Prokopa, 4. na sv. Annu, 5. na povýšení sv. Kříže, 6. ve čtvrtek před sv. Havlem, 7. ve čtvrtek po středopostí.
- Borová** (Borau), výroční trhy ty čtvrtky: 1. po sv. Fabianu a Šebastianu, 2. po nedě. Quasimodog., 3. po Bož. Těle, 4. po naroz. P. Marie. Trhy na dobytek ty outerky: 1. po první neděli postní, 2. po Lätare, 3. po Judika, 4. na sv. Tomáše apost. Týhodní trh každý pátek.
- Borovany** (Forbes) 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. na sv. Lukáše 18. října.
- Božejov**, 1. na sv. Annu, 2. na sv. Leopolda; každou středu týhodní trh.
- Boží Dar** (Gottesgab), v pond. po sv. Anně a před sv. Šimonem a Judou.
- Brandels**, 1. v outerý před Hromnicemi, 2. po Velikonoci, 3. po sv. Trojici, 4. po sv. Vavřinci, 5. po sv. Václavu, 6. po sv. Alžbětě.
- Brandels nad Orlicí**, výroční trhy s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ve čtvrtky: 1. před popoleční středou, 2. před sv. Markem, 3. před rozsláním sv. apostolů, 4. před sv. Havlem, 5. před štědrým dnem. Týh. trh každý čtvrtek na len a potravu.
- Březnice** 1. v pondělí po první neděli postní, 2. v pond. po květné neděli, 3. v outerý svatodušní, 4. v pond. před sv. Marií Majdalenou, 5. ve čtvrtek po sv. Bartol., 6. ten den po Dušičkách, 7. v pondělí po sv. Mikuláši.
- Březno** (Priesen) 1. v pondělí po sv. Řehoři, 2. po nanebevzetí P. Marie, 3. po sv. Michalu; týdenní trh každý outerý.
- Brod Český** (Böhmisch-Brod), ty pondělky: 1. po neděli Judika, 2. po sv. Trojici, 3. před sv. Havlem. Dobytčí trhy: 1. v pondělí po první neděli postní, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pondělí po sv. Šimonu a Judě.
- Brod Německý** (Deutschbrod), ty outerky: 1. druhý v postě, 2. po nalezení sv. Kříže, 3. po povýšení sv. Kříže. Trhy na dobytek ty outerky: 1. po Hromnicích, 2. čtvrtý v postě, 3. před Velikonoci, 4. po sv. Trojici, 5. po sv. Prokopu, 6. po sv. Vavřinci, 7. po sv. Martinu, 8. před Vánocemi.
- Brod železný** (Eisenbrod), 1. předposlední masop. outerek, 2. před sv. Vítem, 3. po sv. Václavu, vesměs po 8 dní.
- Brodec**, 1. v masop. pondělí, 2. v svatodušní outerý, 3. v pond. po sv. Frant. Ser. 4. po Vánocích.
- Brunov** (Braunau), 1. v pond. po ned. Sexag., 3. v outerý svatodušní, 3. v pond. před naroz. P. Marie, 4. v pond. po neděli adv. Každý čtvrtek trh na přízi, každou sobotu trh na plátno.
- Brozany**, 1. v pond. po 3 Králích, 2. po sv. Gotthardu, 3. na sv. Víta, 2. v pond. po sv. Václavu.
- Buckov** (Butzkau), 1. dne 24. května, 2. dne 17. října.
- Budějovice** (Budweis) ty pondělky: 1. po 3 Králích, 2. po Božím Těle, 3. po naroz. P. Marie, 4. na sv. Martina, vesměs po 14 dní, toliž 8 dní před a 8 dní po jmenovaném dnu. Týhodní trh každý pátek, každý čtvrtek trh na koně, hovězí a jiný dobytek.
- Budňany** (Budňau) 4. dubna, 2. ve středu po naroz. P. Marie, 3. na sv. Voršilu.
- Budyně** (Budin), 1. v outerý po Hromnicích, 2. v out. po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po Marii Sněžné, 4. out. po sv. Václavu, 5. po sv. Křišpinu.
- Bukovsko**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Marii Majdaleny, 3. na sv. Havla.
- Buňkovic** (Puschwitz), výroční a dobytčí

- trhy: 1. v úterý před sv. Duchem, 2. v úterý po jménu P. Marie, 3. ve čtvrtek před sv. Kateřinou.
- Bydžov** (Neubidschow), výroční a dobytčí trhy: 1. v druhou středu postní, 2. v úterý po svatodušních svátcích, 3. na den sv. Jiří, 4. v úterý před sv. Havlem, 5. na sv. Tomáše bisk.; v úterý týhodní trhy na obilí.
- Bystrá** (Biatrau), výroční a dobytčí trhy 1. ve středu po Septuagesima, 2. ve středu po Quasimodogeniti, 3. dne 4. srpna, 4. ve středu po sv. Matouši, 5. ve středu po sv. Ondřeji.
- Bystřice**, 1. dne 24. února, 2. dne 23. dubna, 3. dne 29. srpna, 4. dne 28. října, 5. dne 20. prosince.
- Bystřice Nová**, ty středy: 1. po Reminiscere, 2. po Látare, 3. po Misericordia, 4. po sv. Duchu, 5. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 6. v pond. po sv. Michalu, 7. na sv. Kateřinu s osmidenní lhůtou na rozličné zboží a dobytek. Týdenní trh na obilí a dobytek každou středu.
- Cerekve Dolní**, ty pondělky: 1. po sv. Josefu, 2. po sv. Jakubu, 3. po sv. Havlu, 4. po sv. Lucii.
- Cerekve Horní**, 1. v postní středu, 2. na sv. Markétu, 3. na sv. Maříce dne 22. září, 4. na sv. Linhartu 6. listopadu.
- Cerekve Nová**, 1. první středu v postě, 2. na sv. Matěje.
- Cerhenice**, 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Víta, 4. na sv. Václava.
- Cerhovice**, ty čtvrtky: 1. druhý v postě, 2. čtvrtý po Velikonoci, 3. před sv. Petrem a Pavlem, 4. po sv. Václavu. Každý úterý týhodní trh.
- Čáslav**, ty pondělky: 1. v postě, 2. po ned. Jubilate, 3. po sv. Petru a Pavlu, 4. po nanebevzetí P. Marie, 5. ve čtvrtek po sv. Lidmíle, 6. v pond. po sv. Havlu. Trhy na rozličný dobytek: 1. den po sv. Petru a Pavlu, 2. den po nanebevzetí P. Marie, pak každou středu a pátek po 3 Králich, po Reminisc. a Jubilate.
- Častalovice**, 1. ten den před 3 Krály, 2. na sv. Víta, oba s dobytčím trhem, 3. na sv. Maří Magdalenu, 4. den po narození P. Marie.
- Čechovice**, výroční a dobytčí trhy: 1. na obrácení sv. Pavla, 2. v pátek před svatodušní nedělí, 3. na sv. Volfganga, 4. třetí den po Šim. a Judé.
- Čelákovice**, výroční a dobytčí trhy ty úterky: 1. po sv. 3 Králich, 2. po ned. Kantate, 3. po sv. Anjelu Strážci, 4. po sv. Havlu.
- Čermna** (Leukersdorf), ty pondělky: 1. po sv. Havlu, 2. po sv. Mikuláši, 3. poslední v měsíci květnu.
- Černošín**, 1. v pond. po Hromnicích, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Michala. Trhy na dobytek od sv. Jiří až do sv. Michala každé pondělí.
- Černovice**, 1. v pond. před nanebevstoup. Páně, 2. v pond. před Božím Tělem, 3. ve středu před povýšením sv. Kříže.
- Čestín**, 1. v pond. před nanebevstoupením Páně, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. dne 3. listop. Týh. trh každou středu.
- Čistá**, 1. v úterý před Velikonocí, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Kateřinu.
- Chabařovice** (Karbitz), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. druhý postní, 2. druhý po Velikonoci, 3. poslední po sv. Duchu, 4. první v srpnu, vždy po tři dni a tolikéž dní na dobytek. Ve středu po celý rok týhodní trh.
- Cheb** (Eger), ty pondělky: 1. druhý po neděli Reminiscere, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Matouši. Týhodní trh každou středu a sobotu. Trhy na dobytek první středu každého měsíce.
- Chejnov**, 1. na obrácení sv. Pavla, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. na sv. Martina. Týhodní trhy ty pondělky: 1. po 3 Králich, 2. první v postě, 3. v středopostí, 4. po květné ned., 5. druhý po Velikon., 6. po sv. Duchu, 7. po sv. Václavu, 8. v úterý po Vánocích.
- Chlum Královský** čili Kinžberg (Königsberg), 1. v pond. po třetí ned. postní, 2. na sv. Víta, 3. v pond. před sv. Václavem, 4. druhé pond. v Adventě.
- Chlumec**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. po obrácení sv. Pavla, 2. první úterý v postě, 3. v úterý po Velikonoci, 4. v den po sv. Petru a Pavlu, 5. ve středu po Kantate. Každý čtvrtek týhodní trh.
- Choceň**, 1. na obrácení sv. Pavla, 2. na velikonoční outerek, 3. na sv. Maří Magd., 4. v den po sv. Václavu, všechny s osmidenní svobodou; druhý a třetí s mladým jarmarkem.
- Choltice**, 1. v pond. po 3 Králich, 2. v úterý po sv. Filipu a Jakubu, 3. ve středu po sv. Václavu.
- Chomutov** (Kómotau), ty pondělky: 1. v pond. po ned. Reminiscere, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po navšt. Panny Marie, a sejde-li se ten den s pondělím po Petru a Pavlu, v pondělí na to, 4. po sv. Michalu, 5. po sv. Martinu biskupu.
- Chotěboř**, 1. v pond. druhý postní týden, 2. v pondělí čtvrtý postní týden, 3. v pondělí šestý postní týden, 4. v úterý po sv. Duchu, 5. v pondělí po sv. Jakubu, 6. na den sv. Felixe muč., 7. v pond. po sv. Lukáši, 8. v pondělí po sv. Martinu. Každou středu týh. trh.
- Chotoužice**, trhy na dobytek: 1. dne 13. června, dne 17. října.
- Chrast**, 1. ten den po sv. 3 Králich, 2.

- ve čtvrtek po květné neděli, trvá 8 dní, 3. ve čtvrtek před sv. Janem Nep., 4. ve čtvrtek po sv. Markétě, trvá 8 dní. 5. ve čtvrtek po sv. August., 6. před Havlem.
- Chrátava** (Kratzau), ty pondělky: 1. před masop. nedělí, 2. před sv. Janem Křt., 3. před sv. Vavřincem, 4. před sv. Havlem, 5. po druhé neděli adv. Týhodní trhy drží se každou středu.
- Chroustovice**, ty čtvrtky: 1. po očišťování P. Marie, 2. před sv. Filipem a Jakubem, 3. před sv. Vavřincem, 4. na den sv. Kateřiny.
- Chřibská** (Kreibitz), 1. v pond. tři ned. před sv. Duchem, padne-li ale Děčínský trh na ten samý den, tedy o týden dříve. 2. v pond. po sv. Michalu, 3. první pondělí v adventě. Týdní trh každou středu.
- Chrudím**, 1. druhé pond. v postě, 2. ve středu po nalezení sv. Kříže, 3. den po nanebevz. P. Marie, 4. na sv. Barboru, 5. v pond. po sv. Frant. Seraf. Padne-li 3. neb 4. trh na sobotu, odbývá se příští pondělí. Trhy na koně: 1. v první postní pond., 2. třetí postní pond., 3. v pond. po smrtelné neděli, 4. v pond. před sv. Duchem, 5. na sv. Prokopa, 6. v pond. před nanebevzetím P. Marie, 7. v pondělí před sv. Frant. Seraf., 8. v pond. před sv. Barborou. Týhodní trh každou sobotu.
- Chudenice**, 1. druhou středu v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. Havla, 4. na sv. Kateřinu. Týhodní trhy na přízi: 1. druhý pátek v postě, 2. první pátek v adventě.
- Chvalštiny** (Kalsching), 1. na první post. sobotu, 2. na den vstoupení Páně, 3. v neděli po sv. Vavřinci, 4. na sv. Havla.
- Chýše** (Chiesch), výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrtek po druhé neděli velikonoční, 3. v pond. po 16. červenci, 4. v pond. po narození P. Marie, 5. na sv. Martina. Každý outerý trh na obilí.
- Dašice**, 1. na den sv. Skolastiky, 2. v pond. po Kant., 3. na sv. Vítu, 4. v outerý po sv. Jakubu, 5. den před sv. Michalem, 6. na sv. Lucii. Koňské trhy: 1. ve středu po sv. 3 Králích, 2. ve středu po Jubil., 3. ve středu před sv. Jakubem, 4. ve středu po povýšení sv. Kříže, 5. ve středu po sv. Martinu.
- Doubravice**, výroční a dobytčí trhy ty středy: 1. po Kantate, 2. po sv. Bartol., 3. po sv. Václavu, 4. po všech Svatých.
- Doupov** (Duppau), 1. ve čtvrtek po sv. Michalu, 2. v pond. po Okuli, 3. dne 17. května, 4. v pond. po sv. Alžbětě. Dva trhy na dobytek drží se druhého všedního dne po jarmácích.
- Davle**, 1. dne 11. července, padne-li na sobotu, drží se příští pondělí, 2. ve středu po sv. Rafaeli.
- Děčín** (Tetschen), ty pondělky: 1. v první po novém roce, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po nanebevzetí P. Marie, 4. poslední v říjnu, vždy po dva dni. Týhodní trh na přízi, obilí a potravní věci každé pondělí a středu.
- Děženice**, 1. 5. dubna, 2. 16. srpna, 3. 2. prosince; každou středu trh na obilí a od sv. Josefa až do sv. Martina trhy na dobytek.
- Deštna**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Bartol., 6. na sv. Šimona a Judu, 6. na sv. Barboru. Trhy: 1. v outerý před Vánoce, 2. v outerý před Velikonocí. Týhodní trhy na dobytek od sv. Josefa až do konce října každou středu. Padne-li na středu nějaký svátek, nedrží se žádný trh.
- Divišov**, výroční a dobytčí trhy ty čtvrtky: 1. na lučný, 2. na zelený, 3. před sv. Víttem, 4. před sv. Bartolomějem, 5. před sv. Martinem, 6. před Vánoce.
- Dobřany**, výroční a dobytčí trhy ty po nedělky: 1. po Reminiscere, 2. po Exaudi, 3. po naroz. P. Marie, 4. na sv. Mikuláše.
- Dobříš**, 1. ve čtvrtek po popeleční středě. 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. na den sv. Michala, 4. na dušičky, 5. na sv. Tomáše.
- Dobruška**, 1. ten den po sv. Jiří po 8 dní, 2. den po sv. Duchu, 3. po sv. Jiljí po 8 dní, 4. den po sv. Václavu, 5. v outerý po sv. Matěji, zároveň trh na koně. 6. v outerý po Quasimodogeniti s koňským trhem. Trhy na dobytek: 1. den po sv. Trojici, 2. v outerý po sv. Havlu, 3. den po obrác. sv. Pavla. Každý outerý týhodní trh na len, přízi, obilí a jiné.
- Doksy** (Hirschberg), 1. ve středu po očišťování Panny Marie, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. v pond. po sv. Jiljí, 4. v pondělí po obětování P. Marie.
- Domášin**, ty outerky: 1. před květnou nedělí, 2. na svatodušní, 3. po sv. Bartol., 4. v pond. před sv. Havlem; každý outerý trh na dobytek.
- Domázlce** (Taus), 1. ve středu po sv. Dorotě, 2. na sv. Antonína, 3. v pondělí po sv. Anjelu Strážci, 4. druhý čtvrtek po sv. Martinu. Týhodní a dobytčí trh vždy ve čtvrtek po celý rok.
- Dub Český** (Böhm. Aicha), ty outerky: 1. před Velikonocí, 2. před sv. Duchem, 3. po sv. Bartoloměji, 4. před sv. Havlem, 5. v první pondělí po adventě.
- Dubá** (Douba), 1. na sv. Josefa, 2. v out. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po sv. Havlu, 4. druhé pond. v adventě.
- Duchcov** (Dux), 1. ve středu po 1. ned. postní, 2. na sv. Vítu, 3. na sv. Bartoloměje, 4. v pond. před všemi Svatými.
- Dvořítě Dolní** (Unterhaid), 1. v outerý po sv. Duchu, 2. na den sv. Michala.

- Dvořítě Horní** (Oberhaid), 1. na sv. Josefa, 2. v svatod. outerý, 3. na sv. Michala, 4. na sv. Jana Ev. Týhodní trhy každou středu od 1. května až do posledního září.
- Dvory Nové** (Neuhof), 1. na den obrác. sv. Pavla, 2. ve čtvrtek před Judika, 3. na sv. Annu, 4. na sv. Matěje, 5. na sv. Šimona a Judu. Týh. trh každý outerok na obilí a rozličný dobytek.
- Dvůr Králové** (Königinhof), výroční s předcházejícími trhy dobytčími: 1. v outerý před Hromnicemi, 2. před květnou nedělí, 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Markétou, 5. před sv. Matoušem, 6. před všemi Svatými, 7. před sv. Tomášem; týh. trhy na obilí a přízi v out. a v sobotu.
- Ervěnice** (Seestadt), výroční a trhy na dobytek: 1. v pond. po Reminisc., 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Barboru, každý čtvrtek týh. trh.
- Fridland** (též Mírov), 1. na ned. Rogate, 2. v pond. po sv. Bartol., 3. v pond. po sv. Šim. a Judě, vždy 8 dní spolu s trhem na dobytek; trh týhodní každé pond., na obilí každý pátek.
- Georgswalde**, 1. v pond. po nalez. sv. Kříže, 2. v pond. po Anjelu Strážci. Každý outerý týdní trhy na přízi.
- Habry** (Habern), dobytčí trhy: 1. ve středu po jmenu Ježíš, 2. ve čtvrtek v postě, 3. ve čtvrtek v středopostí, 4. ve středu před Velikonocí, 5. ve středu před sv. Duchem, 6. v outerý po sv. Janu Křtit., 7. po sv. Jakubu, 8. dne 15. srpna, 9. ve čtvrtek po povýšení sv. Kříže, 10. ve středu po sv. Lukáši, 11. ve čtvrtek po sv. Felixu, 12. ve čtvrtek před Vánoce.
- Hainpach**, 1. v pondělí masopustní, 2. dne 2. května, 3. v pond. po navštívení P. Marie, 4. v pond. po sv. Šim. a Judu.
- Hartmanice**, 1. na den sv. Vitála, to jest dne 28. dubna, 2. na sv. Kateřinu; týhodní trhy na dobytek a rozličné věci každý pátek.
- Haslova** (Hasslau), ty pondělky: 1. po sv. Jiří, 2. po 18. červenci, 3. po třetí neděli v říjnu.
- Hajda**, ty pondělky: 1. po sv. Vítu, 2. po nanebevzetí P. Marie, 3. po sv. Václavu.
- Heralec**, 1. na sv. Eleonoru 21. února, 2. na sv. Antonína Pad., 3. na sv. Teklu 15. září. Každý 1. čtvrtek v měsíci trh na dobytek, vlnu, přízi a len.
- Heřmanův Městec**, trhy výroční a na dobytek ty pondělky: 1. po jmenu Ježíš, 2. po první neděli po Velikonoci, 3. po sv. Medardu, 4. po sv. Bartol., 5. na ten den po všech Svatých.
- Hlinsko**, výroční trhy s předcházejícími trhy na dobytek ty středy: 1. první po sv. Apoleně, 2. první po sv. Vítu, 3. první po sv. Bartoloměji, 4. první po sv. Lukáši, 5. první po Velikonoci.
- Hodkovice** (Libenau), ty pondělky: 1. po neděli Látare, 2. po sv. Vavřinci, 3. po sv. Matouši.
- Holice**, ty pondělky: 1. po jmenu Ježíš, 2. druhý po Velikonoci, 3. po povýšení sv. Kříže, 4. po sv. Mikuláši.
- Hořepník**, 1. na sv. Blažeje, 2. na sv. Michala, 3. na sv. Martina biskupa.
- Hořice**, ty čtvrtky: 1. po sv. třech Králích, 2. před květnou nedělí, 3. před Rogate, 4. po sv. Prokopu, 5. před sv. Bartolomějem, 6. v outerý před sv. Martinem; den před tím se drží vždy trh na dobytek. Trhy na obilí každý čtvrtek.
- Hořice** (Höritz). Svobodný trh na Bartoloměje. Trhy na chleba: 1. den před nanebevstoupením Páně, 2. na sv. Martina, 3. na sv. Tomáše.
- Hořovice**, výroční a dobytčí trhy, 1. dne 11. února, 2. v out. před nanebevstoupením Páně, 3. na sv. Jakuba s osmidenní lhátou, 4. na povýšení sv. Kříže, 5. dne 29. listopada. Trhy na kramářské zboží: 1. v sobotu před kv. nedělí, 2. v sobotu před vánoce; týhodní trh každou sobotu.
- Hora Březová** (Birkenberg), týhodní trh každé pondělí.
- Hora Kosová**, (Amschelberg), 1. dne 9. února na den sv. Apoleny, 2. vpon. svatodně., 3. d. 12. září na d. sv. Fabiana, 4. 17. prosince.
- Hora Krásná** (Schönberg), 1. první pondělí v postě, 2. v outerý před velikonocí, 3. den po svat. Janu Nep., 4. v outerý před sv. Duchem, 5. den po nanebevzetí P. Marie, 6. na sv. Kateřinu, 7. v outerý před vánoce.
- Hora Kutná** (Kuttenberg), výr., koňská a dobytčí trhy: 1. první pondělí postní, 2. v pond. po Kantate, 3. den po Božím Těle, 4. v pondělí po sv. Matěji, 5. v pondělí po sv. Martinu.
- Hora sv. Kateřiny** (Katharinaberg), 1. dne 2. července, 2. v pond. před sv. Bartolomějem, 3. v pondělí před sv. Havlem.
- Horažďovice**, 1. v outerý před Septuagesima, 2. v outerý před květnou nedělí, 3. ve čtvrtek před sv. Petrem a Pavlem 4. v den Porciunkuli, 5. v outerý před svatým Havlem, 6. na svatou Barboru. Každý outerok trhy na dobytek.
- Horky** (Bergstadt), 1. ve středopostí, 2. na sv. Jakuba; týhodní trhy: 1. masopustní pond., 2. ve středu po velikonoci, 3. na sv. Víta, 4. na Šimona a Judu.
- Hory Kašpárské** (Bergreichenstein), 1. ve středu po středopostí, 2. v outerý po povýšení sv. Kříže, 3. ve čtvrtek po Božím Těle, 4. v pond. před sv. Mikulášem.
- Hory Matky Boží** (Bergstadt U. L. F.),

1. v první ponděli v postě, 2. dne 16. srpna.
- Hostouň** (Hostau), 1. ve středu před masopustem, 2. ve středu před velikonočí, 3. na sv. Jana Křtitele, 4. na sv. Jakuba, 5. na Šimona a Judu, 6. ve středu před vánocemi. Týhodní trhy každou středu na obilí a polní plodiny, a na rozličný dobytek. Trh na koně od ned. Invokavit až do Božího Těla.
- Hostinné** (Arnau), trhy výroční a dobytčí ty pondělky: 1. po sv. Dorotě, 2. po sv. Trojici, 3. před jménem Panny Marie, 4. po všech Svatých; každý outerek a sobotu týh. trh na hov. dobytek.
- Hostomice**, 1. v pondělí po 3 Králích, 2. na sv. Matěje, 3. na den sv. Jirí na vlnu, 4. v pondělí po sv. Prokopu, 5. ve středu před naroz. P. Marie, 6. ve středu po sv. Václavu, každou středu týh. trh.
- Hořka** (Gastdorf), ty outerky: 1. po Šešagesima, 2. po Kantate, 3. na svatodušní, 4. po nanebevzetí P. Marie, 5. po jménu P. Marie, 6. před sv. Kateřinou.
- Hořice Strčlecká** (Strahlhostitz), 1. první čtvrtek v měsíci březnu, 2. dne 12. května, 3. dne 26. září, 4. dne 12. pros.
- Hradec Jindřichův** (Neuhaus), 1. v první ponděli v postě, 2. v outery po Exaudi, 3. v pondělí po nanebevz. P. Marie, 4. v pondělí po sv. Havlu; trhy na dobytek: 1. ve středu v třetím týdnu v postě, 2. ve středu po Judika, 3. ve středu pátý týden po Velikonoci, 4. v pond. po sv. Trojici, 5. ve středu po sv. Václavu, 6. ve středu po sv. Kateřině; týhodní trhy každou středu a sobotu.
- Hradec Králové** (Königgrätz), ty outerky: 1. po 3 Králích, 2. po neděli Remiscere čili druhý v postě, 3. po sv. Trojici, 4. po naroz. P. Marie, po každé 8 dní. Koňské a dobytčí trhy: 1. v pondělí po sv. Fabianu a Šeb. 2. out. po ned. Remisc., 3. ve středu v pašijový týden, 4. ve středu po křížových dnech, 5. v pondělí po sv. Trojici, 6. den před naroz. P. Marie.
- Hradec Nový** (Neuköniggrätz), 1. v pondělí po sv. Janu Křt., 2. v pond. po sv. Ondřeji. Každý outerek týhodní trh.
- Hrádek** (Grottau), 1. po neděli Jubilate, 2. sedmý týden po svatodušních svátcích, 3. v pond. po sv. Bartolom., 4. v pondělí před sv. Martinem. Týh. trh každý pátek.
- Hrádek Nový** (Neuhradek), 1. ve středu po Velikonoci, 2. v pond. po nanebevzetí P. Marie, 3. na den Moudrosti; každé pondělí týh. trh.
- Hraditz** (Münchengrätz), výroční s předcházejícími trhy dobytčími ty čtvrtky: 1. tučný, 2. třetí po Velikonoci, 3. po Božím Těle, 4. po proměnění Páně, 5. po sv. Václavu, 6. před sv. Martinem, 7. před Vánocí. Každý čtvrtek trh na obilí.
- Hraditz** (Gradlitz), 1. v pond. po sv. Janu Křt., 2. druhý pond. po sv. Michalu arch. Týh. trh každou středu a sobotu.
- Hradý Nové** (Gratzcn), 1. v pondělí po neděli Lütare, 2. na sv. Matouše, 3. v pondělí po první adventní neděli. Každé pond. trh na dobytek.
- Hrob** (Klostergrab), 1. v pond. po navštívení P. Marie, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. osm dní po pozdvížení sv. Kříže, 4. na sv. Ondřeje apostola.
- Hronov**, ty outerky: 1. po třech Králích, 2. po sv. Josefu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. před všemi Svatými.
- Hroznětín** (Lichtenstadt), 1. v pondělí po 1. květnu, 2. v pondělí po jménu P. Marie.
- Humpolec**, ty středy: 1. po sv. Filipu a Jak., 2. po sv. Adolfu, 3. po pozdvížení sv. Kříže, 4. po sv. Klémentu. Týdní trh každou středu — na dobytek a potravu.
- Hůrky** (Adamsfreiheit), 1. v pondělí po rozeslání svatých Apostolů, 2. v pondělí po sv. Rafaelu.
- Husinec**, 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Lukáše. Týhodní trh každou sobotu na obilí a hovězí dobytek, mezi nimiž i 4 hlavní trhy na obchodnické zboží: 1. v masopustní sobotu, 2. na květnou neděli, 3. v sobotu po Božím Těle, 4. v sobotu před Vánocí.
- Hutě Stříbrné** (Silberberg), 1. třetí neděli po Velikonoci, 2. na sv. Michala arch.
- Jablouň** (Gabel), ty pondělky: 1. po Hromn., 2. čtyři neděle po Velikonoci, 3. po sv. Janu Křt., 4. po narození P. Marie, 5. po sv. Kateřině. Trhy na vlnu: 1. dne 8. května, 2. dne 4. října.
- Jablonec** (Gablonz), ty pondělky: 1. před Velikonoci, 2. před sv. Duchem, 3. před 7 bratry, 4. před sv. Bartolomějem, 5. první v říjnu, 6. před sv. Alžbětou. Týh. trh každý outery a pátek na obilí, přízi, len a jiné věci.
- Jáchymtal**, Jáchymov (Joachimsthal), ty pondělky: 1. po Hromnicích, 2. třetí v dubnu, 3. po sv. Markétě, 4. čtvrté v měsíci září.
- Jánkov**, 1. na sv. Řehoře, 2. den po sv. Janu Nep., 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. na sv. Bartolom., 5. na sv. Martina bisk.
- Janovice**, 1. dne 24. února, 2. dne 31. května, 3. dne 13. září, 4. dne 13. prosince.
- Janovice**, ty outerky: 1. po třetí neděli postní, 2. před sv. Janem Křt., 3. po jménu P. Marie, 4. před sv. Martinem
- Janovice**, 1. na sv. Josefa, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Šimona a Judu. Týdenní trh každý pondělek.
- Janovice Uhlířská** (Kohljanowitz), 1. v pond. v středopostí, 2. v out. po Velikonoci, 3. na den sv. Vlá., 4. v pondělí

- před s. Maří Magd. 5. v pond. po Anjelu Strážci, 6. v pond. před sv. Havlem.
- Jaroměř**, 1. druhý den po sv. 3 Králích, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. v outery před sv. Bartolom., 4. den po sv. Havlu, padne-li který na neděli neb svátek, drží se o týden později. Týh. trh každý pátek.
- Jelení Horní**, 1. na sv. Josefa, 2. v outery před sv. Duchem, 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Matouše, 5. v outery před Martinem, 6. v pond. před Adamem a Evou. Týh. trh na obilí každý outery.
- Jeníkov větrný** (Windisch-Jenikau), 1. den po sv. 3 Králích, 2. v pondělí po sv. Janu Nep., 3. na sv. Jakuba, 4. druhé pondělí po nanebevz. P. Marie, 5. trh na sv. Martinu; týdňí trh každý čtvrtek.
- Jeníkov**, (Goltsch-Jenikau), ty středy: 1. po očišťování P. Marie, 2. po zvěstování P. Marie, 3. před sv. Janem Nep., 4. před Božím Tělem, 5. po sv. Markétě, 6. po sv. Václavu. Týdňí trh každou středu.
- Jesenice** (Jechnitz). Výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí před Velikonocí, 2. ve středu před sv. Duchem, 3. v pond. po sv. Šimonu a Judě, 4. v pond. před Vánocí.
- Jičín** (Gitschin), ty pondělky: 1. první po Hromnicích, 2. po Juhilate, 3. po sv. Jakubu, 4. před sv. Havlem. Trh na obilí každé pondělí.
- Jilemnice** (Starkenbach), ty pondělky: 1. po jmenu Ježíše, 2. před Velikonocí, 3. před sv. Duchem, 4. před sv. Jakubem, 5. před sv. Divišem, trvá 8 dní, 6. před Vánocemi. Týh. trh na obilí, potravu, přízi a plátno každou středu.
- Jilové** (Eulau), výroční a dobytčí trh: první pondělí v listop., připadne-li na svátek, tedy následující všední den.
- Jiloví** (Eule), 1. v pond. po 3 Králích, 2. v pondělí po Božím Těle, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Lukáše, 5. v pond. před sv. Kateřinou; týh. trhy: 1. ve středu před Velikonocí, 2. na sv. Tomáše.
- Jindřichovice** (Heinrichsgrün), 1. v pond. před sv. Janem Křt., 2. v pond. před sv. Havlem.
- Jirkov viz Borek.**
- Jičetín Mořejší** (Obergeorgenthal), ty pondělky: 1. na masop., 2. po sv. Jiří, 3. po narození P. Marie, 4. po všech Svatých. Týhodňí trh každý pátek.
- Jičetín Dolní** (Niedergeorgenthal), 1. na sv. Vojtěcha, 2. v pond. po Božím Těle, 3. v pond. před sv. Matoušem, 4. na sv. Mikuláše.
- Jistebnice**, ty pondělky: 1. po sv. 3 Králích, 2. na sv. Matěje, 3. po květné neděli, 4. po Velikonocí, 5. po svatoduš. svátcích, 6. na sv. Maří Magdalenu, 7. na sv. Bartol., koňské a dobytčí trhy po 8 dní; 8. v pond. po sv. Matěji, 9. v pond.
- po všech Svatých. Trhy na dobytek každé pond. od sv. 3 Králích až do nanebevst. Páně.
- Josefov čili Plesy** (Josefstadt), výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek ty outerky: 1. po zvěstování Panny Marie, 2. po sv. Markétě, 3. po sv. Václavu, 4. po počtí P. Marie; tyto trhy trvají vesměs po tři dni; týdňí trh každé pondělí a čtvrtek.
- Kačero** (Gossengrün), 1. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 2. po sv. Šim. a Judě.
- Kacov**, 1. na nalezení sv. Kříže, 2. na sv. Petra a Pavla, 3. na narození P. Marie, 4. na sv. Martina. Týdňí trhy: 1. den po Hromnicích, 2. v pátek před květnou nedělí, 3. den po sv. Michalu, 4. v pátek před čtvrtou nedělí adventní.
- Kadaň** (Kaaden), výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. po Judika, 2. po sv. Janu Křt., 3. po povýšení sv. Kříže, 4. po sv. Barboře, každý trvá tři dni.
- Kamberk**, 1. na sv. Jiří, 2. na nalezení sv. Kříže.
- Kamenice**, 1. první pátek v postě, 2. v pát. velikon. 3. na sv. Maří Mngdalenu, týden po ní, 4. ve čtvrtek po nanebevstoupu Páně, po tři dni, 5. den po sv. Václavu po 4 dni, 6. v pond. po všech Svatých, po 4 dni. Týdňí trhy každé pond. na koně, hovězí dobytek a rozličné jiné zboží.
- Kamenice česká** (Böhmisch-Kamnitz) ty pondělky: 1. před sv. Duchem, 2. po Porciunkuli, 3. před sv. Havlom. Týhodňí trh každý outery.
- Kamenice tržová**, výroční a dobytčí trhy ty čtvrtky: 1. třetí postní, 2. pátý v postě, 3. na zelený, 4. po sv. Prokopu, 5. po naroz. P. Marie, 6. po všech Svatých, 7. po počtí P. Marie.
- Kamýk** (Kamaik), 1. na sv. Aloisia dne 21. června, 2. na sv. Jakuba 25. července, 3. na sv. Františka Seraf. dne 4. října.
- Kaňk** (Gang), výroční trhy: 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. v out. před sv. Duchem, 3. v outery před sv. Bartolomějem, 4. ve čtvrtek po sv. Havle. Na dobytek: 1. ve čtvrtek po naroz. P. Marie, 2. ve čtvrtek před jmencem P. Ježíše, 3. před sv. Markem, 4. ve čtvrtek po sv. Kateřině.
- Kaplice**, 1. v pond. masopustní, 2. na sv. Prokopa, 3. na sv. Šimona a Judu. Týdňí trh každou sobotu.
- Karlovy Vary** (Karlsbad), 1. třetí středu v dubnu, 2. první středu v měsíci říjnu. Trhy na koně a jiný dobytek poslední pondělí v červnu, každý čtvrtek týh. trh.
- Kasejovice**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek 1. den po sv. 3 Králích, 2. v out. po provodní neděli, 3. na sv. Jakuba, 4. den po sv. Jiljí, 5. na sv. Voršilu. Týdňí trh na dobytek každý kva-

- tembrový pátek, ve středu před zeleným čtvrtkem, pak každý pátek až do všech Svatých.
- Katovice**, první čtvrtek po Hromnicích, na Filipa a Jakuba, ve čtvrtek po Vavřinci.
- Kouřim**, výroční koňské a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po novém roce, 2. po květné neděli, 3. před sv. Duchem, 4. na sv. Maří Magd., 5. po narození P. Marie, 6. po sv. Kateřině.
- Kdyně nové** (Neugedein), 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. pond. po Velikonoci, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Ondřeje. Týdňní a dobytčí trhy od 2. postního týdnu až do sv. Martina každý pátek.
- Kladno**, ty pondělky: 1. po obrác. sv. Pavla, 2. po sv. Vitu, 3. po sv. Václavu.
- Kladruby** (Kladrau), 1. ve středu před květnou nedělí, 2. v pondělí po Božím Těle, 3. na sv. Jakuba, 4. na sv. Matouše.
- Klášterec** (Klösterle), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. před Hromnicemi, 2. před sv. Johannou král., 3. před sv. Bartolomějem, 4. před sv. Martinem. Případně-li na ten den svátek, odbývá se trh o osm dní dříve. Týdňní trh každou středu.
- Klatovy**, ty outerky: před obrác. sv. Pavla, 2. po neděli Kantate, 3. po sv. Kiliánu, 4. po sv. Jiljí, 5. po sv. Kateřině.
- Klenci** (Klentsch), 1. na sv. Matěje, 2. v outerý po sv. Trojici, 3. na sv. Lucii. Týdňní trhy po celý pšst.
- Klomín** (Chlomin), ty pondělky: po Hromnicích, 2. v třetí měsíce května, 3. po P. Marii Sněžné, 4. před všemi Svatými, tých. trh každé pond.
- Kněžomostí** (Fürstenbruck), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. druhý po sv. Fabianu a Šebestianu, 2. druhý v postě, 3. po Velikonoci, 4. před navštívením P. Marie, 5. před nanebevzetím P. Marie, 6. po jmenu P. Marie.
- Knin nový** (Neuknin), 1. v poslední masopustní čtvrtek, 2. po květné neděli, 3. na sv. Víta, 4. ve čtvrtek po sv. Vavřinci, 5. na sv. Ludmilu, 6. na sv. Vendelína, 7. na sv. Barboru.
- Kolínec**, 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Ondřeje.
- Kolín nový** (Neukolin), výroční s předcházejícími dvoudenními trhy na dobytek: 1. v pond. po poslední masopustní neděli, 2. v pond. po svátostech, 3. na sv. Antonína Pad., 4. v pondělí po sv. Bartolom., 5. na sv. Františka Seraf., 6. v pond. po sv. Ondřeji. Týdňní trhy ve středu a v pátek.
- Koloveč** (Kolautschen), 1. v outerý Velikonocí, 2. na sv. Jana Křt., 3. v pond. před sv. Havlem; týdňní trhy: 1. druhý pond. po Velikonoci a po sv. Martinu.
- Kopidlno**, 1. ve středu po Velikonoci, 2. na sv. Prokopa, 3. ve středu před na-
- rozením P. Marie, 4. ve středu před počtím P. Marie.
- Kostelec**, 1. ve čtvrtek po jmenu P. Ježíše, 2. po sv. Matouši.
- Kostelec černý** (Schwarzkostelec), 1. v pond. po neděli Regate, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Michala Arch., 4. na den počtí P. Marie.
- Kostelec nad Labem** (Elbkosteletz), výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pondělí po sv. Matěji, 2. ve čtvrtek před nanebevzetím sv. Kříže, 3. na sv. Víta, 4. na sv. Jakuba, 5. na povýšení sv. Kříže-6: na Šimonu a Judu. Každou sobotu týhadní trh.
- Kostelec nad Orlicí**, výroční s předcházejícími trhy na koně a hovězí dobytek 1. na sv. Dorolu, 2. ve čtvrtek před květnou nedělí, 3. v pond. po nanebevstoup. Páně, 4. na sv. Bartoloměje, 5. na sv. Karla Bor. Trh tých. každý čtvrtek.
- Kozlany**, 1. ve čtvrtek po Velikonoci, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. na sv. Vavřince dne 10. srpna, 4. na sv. Matouše.
- Králíky** (Grulich), 1. ve čtvrtek před Hromnicemi, 2. 2hý čtvrtek po Velikonoci, 3. dne 28. července, 4. po sv. Lukáši. Týdňní trh každý čtvrtek.
- Kralovice**, výroční, koňské a dobytčí trhy, 1. ve čtvrtek před zvěstováním P. Marie, 2. v pondělí před sv. Petrem a Pavlem, 3. v pondělí před nanebevz. P. Marie, 4: ten čtvrtek před sv. Havlem.
- Kralovice nad Labem** čili Dolno-Kralovice, 1. tu středu před sv. Jiljím, 2. tu středu po všech Svatých.
- Kratupy**, 1. v out. po Velikonoci, 2. ve středu před naroz. P. Marie. Týdňní trh ve středu na rozličné potraviny.
- Králov Městec** (Königsstadt), trhy výroční a na hovězí dobytek ty pondělky: 1. po sv. 3 Králích, 2. po Quasimodogeniti, 3. po Božím Těle, 4. na sv. Bartol. Týdňní trhy na obilí po celý rok v pátek.
- Kraslice** (Graslitz), 1. den po sv. Janu Křt., 2. 2hý pond. po sv. Michalu. Trhy na dobytek 3tí středu každého druhého měsíce.
- Krásné doly** (Schönthal), 1. ve čtvrtek před sv. Václavem. Týdňní trh každou sobotu.
- Křinec**, 1. na tučný čtvrtek a ty čtvrtky: 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Kateřině.
- Křivsoudov**, na pondělky po sv. Jiljí. Týdňní trh každý pond.
- Krucemburek**, Krucburek (Kreuzberk), výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. před Hromnicemi, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po sv. Václavu, 4. na sv. Kateřinu. Každý čtvrtek týhadní trh.
- Krumlov český** (Böhmisch-Krumau), 1. ve čtvrtek po středopostí, 2. ve čtvrtek

- po Božím Těle, 3. v pond. před sv. Havlem. Padne-li sv. Havla na pondělek, odbývá se trh o týden dříve; 4. na sv. Kateřinu. Trhy na dobytek od sv. Jiří až do sv. Havla každou středu; týhodní trhy každou středu a sobot.
- Krupka** (Graupen), ty pondělky: 1. před sv. Duchem, 2. před sv. Václavem.
- Krýry** (Kriegern), výroční a dobytčí trhy: 1. ve středu po ned. Lätare, 2. ve čtvrtek po neděli Kantate, 3. ve čtvrtek po pozdvižení sv. Kříže, 4. na sv. Bohumíra 8. listop.
- Kumžak** (Königseck), ty pondělky: 1. po Hromnicích, 2. po Misericordia, 3. po sv. Matouši, 4. na dušičky. Trhy týdňí a dobytčí každý čtvrtek.
- Kunžvart**, Kušvrda, 1. o sv. Jiří, 2. o sv. Michalu arch., 3. 15. prosince.
- Kuřívody** (Hühnerwasser), výroční trhy na dobytek: 1. v pond. po Velikonoci, 2. v pond. po sv. Duchu, 3. na sv. Jana Křt., 4. v pondělí po nanebevz. P. Marie, 5. v pond. po sv. Havlu, 6. v out. před sv. Tomášem apost. Každou středu tých. trh na dobytek a rozličné krámské zboží.
- Kynžvart** (Königswart), výroční dobytčí a koňské trhy: 1. na sv. Josefa, 2. v pond. po sv. Markétě, 3. v pond. po všech Svatých. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Landškroun** (Landskron), 1. v outerý po 3 Králích, 2. v out. po ned. Judika, 3. na svatodušní outerý, 4. na sv. Maří Magdalenu, 5. v outerý po sv. Matouši.
- Ledeč**, 1. v outerý po neděli Septuagesima, 2. den před nanebevstoup. Páně, 3. den před sv. Maří Magdalenou, 4. v outerý po sv. Jiljí, 5. ve čtvrtek před sv. Havlem.
- Leskov**, 1. dne 19. března, 2. dne 4. července, 3. dne 6. září, 4. v první pondělí v adventě.
- Levíu**, na sv. Matouše Evang.
- Lhenice** (Elhenitz), 1. na sv. Fabiana a Šebastiána, 2. na sv. Jiljí, tých. trh každou středu. Trh na přízi na sv. Linhartu.
- Libáň**, v outerý po sv. Matěji, po sv. Trojici, po sv. Bartoloměji a po sv. Šimonu a Judě. Týdenní trh každý outerý.
- Liberec** (Reichenberg), ty pondělky: 1. po bílé neděli, 2. před sv. Vitem po 8 dní, 3. po narož. P. Marie po 8 dní, 4. pond. a v outerý po 3tí neděli v říjnu, 5. v pond. a v outerý před první nedělí a dventní. Trhy na vlnu: 1. v outerý a ve středu po sv. Duchu, 2. v outerý a ve středu po sv. Michalu. Trhy na dobytek: v sobotu před bílou nedělí, v sobotu 8 dní před 1. nedělí adventní. Týdňí trhy každé pondělí a čtvrtek.
- Libice**, 1. v pondělí po jmenu Pána Ježíše, 2. na popeleční středu, 3. v pond. po sv. Janu Nep., 4. v pond. po sv. Prokopu, 5. v pond. po nanebevz. P. Marie, 6. na sv. Havla.
- Liblín**, ty pondělky: 1. po Lätate, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před Bož. Tělem, 4. po sv. Jiljí, 5. před sv. Martinem.
- Libochovice**, 1. v středoposti, 2. ten den před nanebevst. Páně, 3. na sv. Bartolom. 4. ve středu po sv. Václavu, tu středu po sv. Martinu. Každou středu tých. trh.
- Liebštein** (Liebenstein), 1. v pond. po navšt. P. Marie, 2. v pondělí před první nedělí adventní.
- Lipa česká** (Böhmisch-Leipa), 1. ve čtvrtek po sv. Markétě, 2. ve čtvrtek po sv. Martinu, oba po 8 dní. Případne-li sv. Markéty neb sv. Martina na čtvrtek, začne trh téhož dne. Trhy na dobytek: 1. ty středy: po středoposti, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu, každý trvá 2 dni.
- Lipnice**, výroční koňské a hovězí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. po Judika, 3. po sv. Petru a Pavlu, 4. před sv. Havlem, 5. po sv. Martinu, 6. před Vánocemi. Trhy na vlnu: 1. na sv. Floriana, 2. v pond. po sv. Havlu. Trhy na dobytek: 1. každý pondělek od 8. ledna až do 9. listopadu. Týdňí trhy každý pátek po celý rok.
- Lišov**, 1. na velkonoční outerý, 2. na svo Bartoloměje, 3. na sv. Ondřeje. Týhodní trh ve čtvrtek.
- Litěň**, 1. na čtvrtý pondělek po novém roce, 2. ve středu před sv. Duchem, 3. na sv. Maří Magd., 4. ve středu před sv. Václavem, 5. na sv. Alžbětu, též vždy trh na dobytek.
- Litoměřice** (Leitmeritz), ty pond. 1. po Sexagesima, 2. po Kantate, 3. po naneb. P. Marie, 4. po sv. Kateřině. Týdňí trh v sobotu a v outerý.
- Litomyšle** (Leitomischl), 1. v outerý před sv. Františkem Sales., 2. ve středu před Pankrácem, 3. v outerý před sv. Petrem a Pavlem, 4. ve středu před sv. Jiljím, 5. v outerý před sv. Kateřinou. Trhy na koně a dobytek o den dříve Tých. trhy každou sobotu.
- Literbachy** (Lauterbach) výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Jana Křt., 2. první pond. po řížencové slavnosti.
- Litvínov** (Oberleutensdorf), 1. ve středu po květné neděli, 2. na sv. Maří Magdalenu, 3. na sv. Michala, 4. v pond. po všech Svatých.
- Lochovice**, 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Matěje, 3. na sv. Leopolda, 4. den před sv. Janem Křtitelem.
- Loket** (Elbogen), 1. na zelený čtvrtek, trh na chléb, 2. dne 1. května, 3. na sv. Martina bisk., 4. ve čtvrtek před Vánocemi, pouze na chléb.
- Lomnice**, 1. na sv. Jiří, 2. na sv. Jana Křt., 3. na sv. Michala.
- Lomnice**, 1. druhý čtvrtek postní, 2. ve

- čtvrtek před sv. M. Magdalenou, 3. před sv. Šimonem a Judou. Hlavní trhy na dobytek a jiné věci 1. 8 dní po vstoup. Páně, 2. ve čtvrtek po Bož. Těle. Týdlní trhy každý čtvrtek.
- Louny**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. a následující dni před tučným čtvrtkem, 2. v pond. a v outerý před nanebevstoup. Páně, 3. ve středu po naroz. P. Marie po 8 dní, 4. ve středu a ve čtvrtek po sv. Šimonu a Judě.
- Louňovice**, ty čtvrtky: 1. před sv. 3 Králi, 2. před sv. Řehořem, 3. před sv. Vojtěchem, 4. na sv. Víta, 5. na sv. Maří Magdalenou, 6. ve čtvrtek před sv. Bartomějem, 7. před sv. Václavem, 8. na sv. Lukáše, 9. na sv. Barboru.
- Lovosice** (Lobositz), 1. den po Lätarc, 2. po sv. Trojici a dobytčí trhy: 1. v pondělí po neděli Lätarc, 2. den po sv. Trojici, 3. den po naroz. P. Marie.
- Lubeneo** (Lubentz), výroční a dobytčí trhy: 1. 2hý pond. po Hromnicích. 2. ve středu před sv. Václavem.
- Lukavice** ve středu po sv. Jiří. Týh. trh každou středu.
- Luže**, 1. ve středu před povýšen. sv. Kříže, 2. ten den po sv. Petru a Pavlu, 3. ve středu před povýš. sv. Kříže, 4. dne 4. listopada.
- Lysa**. 1. v pond. po sv. Filipu a Jakubu. 2. v pond. po stěli sv. Jana. Týhodní trhy každou sobotu.
- Malešov**, ty outerky: 1. před sv. Matějem, 2. před nanebevst. Páně, 3. před sv. Máří Magdalenou, 4. před naroz. P. Marie, 5. před sv. Martinem biskupem.
- Manetín**, 1. v pondělí po neděli Sexagesima, 2. druhý pond. po Velikonoci, 3. na sv. Víta, 4. na sv. Matouše, 5. na sv. Barboru.
- Maršovice**, 1. dne 14. února, 2. dne 18. října.
- Mašov** (Maschau). 1. první neděli v postě, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na den narození P. Marie, 4. v neděli po všech Svatých, každý trvá 8 dní. Trhy na vlnu: 1. první pátek po sv. Jiří. 2. druhý pátek po sv. Jiří. Týhodní trhy každý pátek.
- Měděnec** (Kupferberg), 1. v pond. po sv. Víta, 2. v pond. po sv. Matouši.
- Měděčín** (Niedschin), 1. den před nanebevzetím P. Marie, 2. na sv. Šimona a Judu, 3. osm dní před sv. Martinem.
- Mělník**, výroční, dobytčí a koňské trhy ty čtvrtky: 1. po sv. 3 Králích, 2. po druhé postní neděli, 3. v pond. po sv. Filipu a Jakubu, trvá 8 dní. 4. v pondělí po sv. Petru a Pavlu, 5. ve čtvrtek po nanebevzetí P. Marie, 6. po sv. Havlu, 7. na sv. Ondřeje apóst. po 8 dní. Týhodní trh každý outerý.
- Merklin**, 1. v pond. po sv. Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Martina.
- Městečko české** (Friedländer Neustadt), Ty pondělky: 1. po sv. 3. Králích, 2. po sv. Josefu, 3. 14 dní po sv. Duchu, 4. po jménu P. Marie, 5. po svatém Martinu.
- Město Nové nad Metují** (Neustadt), výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. Anežku, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jana a Pavla, 4. na den povýšení sv. Kříže. Týdlní trh na přízi a obilí každou středu a sobotu.
- Měšov** (Einsiedl), ty pondělky: 1. druhé po Velikonoci, 2. po sv. Janu Křt., 3. před sv. Havlem.
- Mýto** (Mauth), 1. v pond. po první neděli po velikonoci, 2. v outerý po sv. Trojici, 3. na sv. Matouše.
- Mýto vysoké** (Hohenmauth), 1. první čtvrtek v postě, 2. v outerý po sv. Filipu a Jakubu, 3. v outerý po sv. Petru a Pavlu, 4. v outerý po nanebevzotí P. Marie, 5. v outerý po sv. Františku Ser., 6. v outerý před sv. Lazarem. Dobytčí trhy: 1. v pond. po květné neděli, 2. v pond. před sv. Filipem a Jakubem, 3. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 4. v pond. po nanebevzetí P. Marie, 5. v pondělí před sv. Františkem Seraf., 6. v pond. před sv. Lazarem.
- Mezimostí**, 1. na sv. Dorotu, 2. na sv. Floriana, 3. na sv. Mikuláše.
- Mikulov** (Niklasberg), na sv. Jakuba, dne 23. července.
- Milčín**, 1. na sv. Stanislava, 2. na den sv. Jana Křt., 3. 4. června, 4. na den sv. Jindřicha, 5. dne 15. července, 6. na den narození P. Marie, 7. na dušičky.
- Milešov** (Mileschau), výroční a dobytčí trhy: 1. den před arch. Gabrielem, 2. v pond. po sv. Antonínu Pad., 3. v pond. po pozdvížení sv. Kříže, 4. v pond. před narozením Páně.
- Miletín**, 1. tu středu po sv. Jiří, 2. tu středu po svatém Lukáši; každou středu týhodní obilní trh.
- Milín**, 1. v masopustní pondělí, 2. na sv. Ondřeje.
- Milevsko** (Mühlhausen), 1. na sv. Josefa, 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. na svatou Markétu, 4. v pondělí po jménu P. Marie, 5. na sv. Voršilu; týdlní trhy na dobytek, obilí a potravu každý čtvrtek.
- Mimov** (Niemes), 1. první pátek v postě. 2. v pondělí po sv. Trojici, 3. v pondělí po sv. Matěji, 4. v pondělí po sv. Šim. a Judě.
- Mírotice**, 1. v pondělí masopustní, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. v pondělí před sv. Petrem a Pavlem, 4. v pondělí po sv. Jiljí, 5. v pond. před sv. Martinem. Týdlní trhy na hovězí dobytek, obilí, dříví, len, atd.: 1. v outerý před velikonoci, 2. v out. před vánocí, taktu ale každou středu po celý rok.

Mírov viz Friedland.

Mírovce, 1. na den obrácení sv. Pavla, 2. v pondělí po Látare, 3. na sv. Vojtěcha 4. ve středu před Božím Tělem, 5. na sv. Prokopa, 6. na den Marie Sněžné, 7. den po narození Panny Marie, 8. v pondělí před sv. Havlem, 9. na den obětování Panny Marie.

Mlátkov (Wichstädtl), 1. 23. dubna 2. dne 30. listopada.

Mlazovice, 1. v pondělí po jménu Pána Ježíše, 2. v outerý po Velikonoci, 3. v outerý po sv. Vítu, 4. v outerý po sv. Kateřině.

Mnichovice, ty středy: po nanebevstoupení Páně, 2. před Božím Tělem, 3. před narozením P. Marie, 4. na sv. Martina biskupa. Hlavní trhy na dobytek, obilí a rozličné věci: 1. na tučný čtvrtek, 2. na zelený čtvrtek, 3. na sv. Jakuba Apost., 4. ve čtvrtek po sv. Václavu, 5. na sv. Františka Xav., 6. den před štědrým večerem; týhodní trh každý čtvrtek.

Mnišek, 1. na sv. Fabiana a Šch., 2. na sv. Josefa, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. dne 2. srpna, 5. dne 24. srpna, 6. dne 24. října.

Most (Brüx), výroční a trhy na dobytek: 1. v pondělí po Okuli, 2. v outerý svatodušní, 3. na sv. Jilji, 4. v pond. po sv. Burkhardu.

Mšec (Kornhaus), výroční a trhy na dobytek: 1. v pond. po neděli Okuli, 2. den před nanebevstoupením Páně, 3. dne 2. října.

Mšeno, ty středy: 1. před tučným čtvrtkem, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před povýšením svatého Kříže, 4. po sv. Martinu a v pondělí před vánocemi, trh na koně a hovězí dobytek. Týhodní trh každé pondělí.

Muncifay (Smečna), 1. den po sv. Vojtěchu, 2. den po sv. Michalu.

Mutěšov, (Muttersdorf), dne 24. srpna; týhodní trh každý čtvrtek.

Náheradec, výroční a dobytčí trhy: 1. první outerý v masopustě, 2. v outerý po květné neděli, 3. v outerý po svatodušních svátcích, 4. ve středu po sv. Jakubu, 5. ve středu po jménu P. Marie, 6. na sv. Teresii, 7. v outerý před vánocemi.

Nadějkov (Nadějkau), výroční a dobytčí trhy: 1. v outerý po sv. Rudolfu, 2. na den sv. Štěpána (2. srpna), 3. v pond. před svat. Teresii, 4. v pondělí před sv. Kateřinou.

Náchod, 1. poslední čtvrtek před postem, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Martina biskupa. Každý čtvrtek týhodní trh.

Násovrky (Nassaberg), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek před první postní nedělí, 2. ve čtvrtek po sv. Norbertu, 3. v čtvrtek po sv. Havlu.

Nečtiny, výroční i trhy na koně a hovězí dobytek, 1. první pondělí v postě, 2. v pond. před nanebevzetím Panny Marie, 3. na sv. Jakuba, 4. v pondělí po svatém Michalu, 5. v pondělí po všech Svatých.

Nejířsko, Nýrsko (Neuern), 1. v pondělí po nanebevst. Páně, 2. v pondělí po narození Panny Marie.

Nelvizdy (Grossnelvizd), výroční a dobytčí trhy též na koně a vlnu, 1. ve čtvrtek po nalezení sv. Kříže, 2. druhý čtvrtek po povýš. sv. Kříže, každý trvá 8. dní.

Nechanice, 1. v pondělí před sv. Matějem, 2. v pondělí před svatým Duchem, 3. ve čtvrtek před nanebevzetím P. Marie, 4. v pondělí před sv. Václavem, 5. v pondělí před první nedělí adventní.

Nepomuk, 1. den po Hromnicích, 2. ve stř. po Jubilate, 3. ve středu po sv. Janu Křt., 4. ve středu po sv. Matouši, 5. ve středu po sv. Barboře; každou středu od Hromnic až do sv. Jana Křt. týhodní trh.

Nepomyšl (Pomeisl), 1. v pondělí před narozením P. Marie, 2. na sv. Mikuláše; trhy na dobytek 8. dní trvajcí: 1. na Remin., 2. na sv. Víta.

Netolice, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v pondělí po Hromnicích, 2. na sv. Jana Křt., 3. druhý pond. po nanebevzetí P. Marie, 4. na sv. Michala. Velké trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v outerý velikonoční, 2. v outerý svatodušní; týhodní trh na obilí a hovězí dobytek každé pondělí po celý rok.

Netvořice, výroční a trhy na dobytek: 1. dne 4. března, 2. dne 17. května, 3. dne 27. srpna, 4. dne 16. října.

Neukirchen, 1. druhé pondělí po velikonoci, 2. v pondělí po pozdvížení svatého Kříže.

Neustupov, 1. den po sv. 3. Králích, 2. den po Hromnicích, 3. na sv. Marka evangelisty, 4. v pond. po Božím Těle. Týhodní trh. každý čtvrtek po celý pšat.

Neveklov, 1. dne 3. února, 2. v outerý svatodušní, 3. dne 3. srpna, 4. dne 29. září.

Nevděky (Neudeck), ty pondělky: 1. před květnou nedělí, 2. po sv. Michalu, 3. před všemi Svatými.

Nymburk, Vicemilov, ty středy: 1. ve středopostí, 2. po sv. Janu Křt., 3. po povýšení sv. Kříže.

Olešnice (Giesshübel), ty pondělky: 1. před Velikonocí, 2. před sv. Duchem, 3. po sv. Maří Majdaleně, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Havlu; týhodní trh každý čtvrtek na přízi, plátno, obilí a všeliké krámské zboží.

Oloví (Bleistädt), 1. v pondělí po Rogate, 2. druhé pondělí před sv. Michalem.

Ondřejov, tu středu před sv. Blažem, 2.

- tu středu před sv. Vojtěchem, 3. na den sv. Petronily, 4. na den sv. Markéty, 5. ve středu před povýšením sv. Kříže, 6. ve středu před sv. Šimonem a Judou. Kdyby 3. neb 4. výroční trh na sobotu, na neděli aneb na nějaký jiný svátek padl, drží se tu středu před tím.
- Opatov** (Abtsdorf), 1. na černý čtvrtek, 2. v pondělí před sv. Duchem, 3. ve čtvrtek po Marii Sněžné; 4. druhý čtvrtek po početi P. Marie.
- Opočno**, 1. na sv. Marka dne 25. dubna, 2. na sv. Mikuláše dne 6. prosince. Trhy na koně a rozličný dobytek, jakož i jiné zboží: 1. na obrác. sv. Pavla dne 25. ledna, 2. na svatého Řehoře dne 12. března, 3. v pátek před sv. Jiřím. Trhy na vlnu: 1. na sv. Petra a Pavla dne 28. června, 2. na stěti sv. Jana dne 29. srpna. Trhy týhodní na obilí a kramářské zboží každý pátek.
- Osečno** (Oschitz), ty pondělky: 1. po čtvrté postní neděli, 2. po sv. Vítu, 3. po třetí neděli v říjnu, 4. před sv. Tomášem.
- Ostrov** (Schlackenwerth), 1. v pond. po Septuagesima, 2. v pondělí před sv. Havlem; trh týhodní každé pondělí.
- Oudlice** (Eidlitz), výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po smrtelné neděli, 2. v pondělí po narození Panny Marie, 3. v pondělí po sv. Kateřině; při každém výročním trhu jest spolu trh na dob., jakož každý čtvrtek týhodní trh na obilí, palivo a potravní zásoby.
- Unošť** (Unhoscht), 1. den po novém roce, 2. na sv. Josefa, 3. den po sv. Petru a Pavlu, 4. ve středu po sv. Františku Seraf., 5. v pondělí po sv. Martinu.
- Upice** (Eipel), 1. na Hromnice, 2. v outerý po sv. Jakubu V., 3. v outerý po svatém Jiljí, 4. v outerý po sv. Martinu. Týdenní trhy, 1. v out. před velikonočí, 2. v out. před svatodušními svátky, 3. v out. před sv. Havlem, 4. v outerý před vánocemi.
- Usoby** (Pollerskirchen), 1. v pondělí po Hromnicích, 2. dno 22. července, 3. dne 28. října. Každý pondělek trh na dobytek a obilí.
- Oustí nad Labem** (Aussig), výroční i dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Fabianu a Šebestianu, 2. čtvrtý před Velikonocí, 3. po sv. Markétě, 4. po sv. Bartoloměji, a 5. po sv. Martinu.
- Oustí nad Orlicí** (Wildenschwert), výroční trhy s předcházejícími dobytčími: 1. v out. po středopostí, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Jakuba, 4. v out. po narození Panny Marie, 5. na sv. Martina. Každou sobotu trh na len, přízi, plátno a vlnu.
- Oušť (Auscha)**, 1. pátou středu postní, 2. na sv. Jana Křtitele, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Outerý** (Neumarkt), 1. třetí pond. v postě, 2. pond. po květ. ned., 3. na sv. Jana Křt., 4. ve čtvrt. před sv. Havlem, 5. v sob. před Ad. a Evou.
- Pacov**, 1. v pondělí po neděli Kantate, 2. na sv. Annu, 3. v pondělí před sv. Havlem, 4. na sv. Barboru. Týhodní trhy od středopostí až do začátku adventu na koně, hovězí dobytek, obilí, vlnu atd.
- Paka Nová** (Neupaka), 1. v outerý po jmenu P. Ježíše, 2. v outerý po neděli Rogate, 3. v outerý po Božím Těle, 4. na sv. Vavřince, 5. v outerý po sv. Matouši. Trh týhodní každou sobotu.
- Pardubice**, 1. ve středu po Hromnicích, 2. v pond. v křížovém týdnu, 3. na sv. Viktorina, 4. v outerý po početi P. Marie. Trhy na dobytek: 1. v pond. před Hromnicemi, 2. v pond. před křížovou nedělí, 3. v pond. před sv. Viktorinem, 4. v pond. před početi Panny Marie. Týhodní trh každý pátek.
- Pecka** (Petzkau), výroční, koňské a dobytčí trhy: 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. v pond. po sv. Duchu. Týhodní trh každou středu.
- Pečky** (Petschkau), 1. v pond. po jmenu P. Ježíše, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Martinem.
- Pelhřímov** (Pilgram) ty outerky: 1. po novém roce, 2. po středopostí, 3. po Božím Těle, 4. po sv. Bartoloměji, 5. po sv. Šimonu a Judě. Trhy na dobytek každou středu postní. pak 1. sobotu po křížové neděli, 2. v sobotu po sv. Trojici, 3. v sobotu po sv. Prokopu, 4. v sobotu po povýšení sv. Kříže. Trhy na koně každé pond. před výročním trhem. Týhodní trh každou sobotu.
- Pernink** (Bäringen), první pond. měsíce září aneb po svátku Anjela Strážce.
- Petrovice** (Peterswalde), 1. v pond. 14 dní před sv. Duchem, 2. v pond. 14 dní před císařským posvícením.
- Pilníkov**, 1. v outerý velikonoční, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Šimona a Judu.
- Písek**, 1. třetí čtvrtek v postě, 2. v outerý po sv. Trojici, 3. na sv. M. Magdalenu, 4. na den povýš. sv. Kříže, 5. na sv. Alžbětu,
- Píselí**, ty pondělky: 1. první v postě, 2. po nanebevz. Panny Marie, 3. po povýšení sv. Kříže, 4. po všech Svatých.
- Planá** (Plan), 1. na sv. Tomáše Akv., 2. ve středu před zeleným čtvrtkem, 3. v pond. po nanebevstoup. Páně. V pondělí na dobytek a v sobotu na obilí.
- Planá Horní** 1. druhou neděli po Hromnicích, 2. Zhou neděli po velikonoči, 3. na sv. Markétu, 4. na sv. Michala; týh. trh každý outerý.
- Plaňany**, 1. na sv. Fabiana a Šebestiana,

2. na sv. Matěje, 3. v svatodušní pond., 4. na sv. Jakuba.
- Pianice**, ty čtvrtky: 1. po Quasim. po 8. dní, 2. porozeslání sv. apost., 3. po povýšení sv. Kříže po 3. dní, 4. po sv. Havlu, padne-li sv. Havla ve čtvrtek, ten samý den; týhodní trhy: 1. na velký pátek, 2. na sv. Tomáše, a od sv. Josefa až po sv. Havlu na rozličný dobytek každou sobotu.
- Platna** (Platten), ty pondělky: 1. před sv. Duchem, 2. po sv. Duchu, 3. po sv. Vavřinci.
- Plzenec**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí do Hromnicích, 2. ve středu po sv. Vojt., 3. v pondělí po nanebevzetí Panny Marie, 4. ve středu po sv. Havlu.
- Pizeň** (Pilsen), výroční, a dobytčí i koňské trhy ty pondělky: 1. po Reminiscere, 2. po sv. Petru a Pavlu, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po sv. Martinu. Trh na vlnu drží se zároveň s trhem Petro-Pavelským a trvá plných 8 dní. Týhodní trhové ve středu a v sobotu.
- Počátky**, ty pondělky: 1. po jniénu P. Ježíše, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po sv. Františku Ser.
- Poděbrady**, výroční a dobytčí trhy ty pondělky: 1. po sv. Josefu, 2. před sv. Markétou, 3. po povýšení sv. Kříže, 4. na sv. Havla; každou sobotu týhodní trh.
- Podhrady**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. druhý outerý před sv. Bartolomějem, 2. v outerý po sv. Šimonu a Judě.
- Podhořany** (Podersam), výroční a dobytčí trhy ty středy: 1. po Velikonoci, 2. před sv. Havlem, 3. před Vánoce. Týdní trh každý pátek.
- Podmokly**, týdní trh v outerý a ve čtvrtek.
- Podoly Bílé** (Weisspodol), 1. na Hromnice, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. na sv. M. Magdalenu, 4. na sv. Václava.
- Police**, 1. v pond. po neděli Kantáte, 2. na sv. Prokopa, 3. na sv. Bernarda; padnou-li aledva posled. trhy na sobotu, drží se v pond. s osmiden. svobodným prodejem kramářského zboží, koní a hověz. dobytka. Týhod. trh každou středu na plátno, přízi a obilí všeho druhu.
- Poličany**, 1. v pondělí po sv. 3. Králích, 2. třetí pátek v postě, 3. v pondělí po sv. Filipu a Jakubu, 4. na sv. Jana Křt., 5. na sv. Bartoloměje, 6. na sv. Šimona a Judu; týhodní trh každý čtvrtek.
- Polička**, 1. v pondělí po sv. 3. Králích, 2. třetí čtvrtek postní, 3. v outerý před svatým Jiřím, 4. ve čtvrtek před sv. Janem Křt., 5. ve čtvrtek před sv. Bartolomějem, 6. v out. před sv. Šim. a Judou.
- Poleň**, (Pollin), 1. na sv. Markétu, 2. na dušičky.
- Polna**, 1. ve středu po sv. Matěji, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. po sv. Vítu, 4. po sv. Václavu.
- Poříčí Spálené**, (Brennpöritschen), 1. na sv. Josefa, 2. ve čtvrtek po sv. Duchu, 3. v pondělí po sv. Bartoloměji, 4. v druhý pondělí po sv. Martinu.
- Postoloprty** (Postelberg), výroční trhy: 1. v pond. před Velikonoci, 2. v pond. po sv. Trojici, 3. den po nanebevzetí P. Marie, 4. na sv. Ondřeje ap.; týhodní trh každou středu.
- Postupice**, 1. dne 30. května, 2. dne 5. září, 3. dne 16. října, 4. dne 20. listopada.
- Praha**, 15. března na star. náměstí; 12. května na malostransk. náměstí a na Štěp. náměstí; 11. června na mal. nám.; 24. září na starom. nám.; 2. prosince na starom. náměstí — vždy 14 dní.
- Prachatice**, 1. ve čtvrtek po sv. 3. Králích, 2. den po sv. Jakubu, 3. na sv. Matěje; týhodní trhy na dobytek a obilí každý čtvrtek, z nichžto hlavní jsou ve čtvrtek po sv. Matěji a po sv. Vojtěchu.
- Prčice**, výroční a dobytčí trhy: 1. v masopustní pond., 2. v pond. po sv. Vítu, 3. po nanebevzetí Panny Marie, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Proseč**, výroční a dobytčí trhy: 1. ve čtvrtek po sv. Jiří, 2. v pond. před sv. Marií Magdalenou, 3. v pond. před sv. Teresí, 4. v pondělí před svatou Kateřinou. Dobytčí trhy odbývají se před polednem.
- Protivín**, 1. na velkonoční pond., 2. na sv. Prokopa, 3. na sv. Havla.
- Přelouč**, 1. v outerý po neděli Judika, 2. ten den po navštívení P. Marie, 3. na proměnění Krista Pána, 4. na sv. Kateřinu; trh na dobytek vždy 6. června.
- Přestice**, 1. v pondělí po nanebevstoupení Páně, 2. po Božím Těle, 3. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Křišpinu; týhodní trhy na potravní věci: 1. na zelený čtvrtek, 2. na sv. Tomáše; pak od začátku postu až k sv. Martinu každý čtvrtek.
- Přibislava**, 1. v postní sobotu, 2. třetí pondělí po Velikonoci, 3. v pondělí po sv. Petru a Pavlu, 4. po narození Panny Marie, 5. po sv. Ondřeji.
- Příbram**, 1. v pond. po Hromnicích, 2. po Velikonoci, 3. na sv. Jana Křtitele, 4. na sv. Jiří, 5. na sv. Linhartu aneb v pondělí na to.
- Příbuzy** (Frühbuss), v pond. po sv. Bartoloměji.
- Přidoň** (Priethal), 1. na den sv. Vavřince, 2. v neděli po sv. Jiří; každou středu týhodní a dobytčí trhy.
- Přísečnice** (Priesen), trhy výroční a na

- dobytek: 1. v pond. před nanebevst. Páně, 2. v pond. po sv. Bartoloměji. V témdni před adventní nedělí je po 6 dní trh na len; týhodní trh každou sobotu.
- Rábl**, 1. v pátek po sv. Josofu, 2. na svatou Trojici po 8 dní, 3. na svatého Bartoloměje, 4. na svat. Martina po 8 dní; týhodní trh každou středu.
- Rabštejn** (Rabenstein), 1. druhou středu po sv. Jiří, 2. ve čtvrtek před sv. Václavem.
- Radoušov** (Graber), výroční trhy: 1. na sv. Valentina 14. února, 2. na sv. Víta 15. června, 3. na sv. Michala 29. září, 4. na dušičky 3. listopada.
- Radnice**, 1. v pond. po Judika, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po Božím Těle, 4. po narození P. Marie, 5. po Lukášii. Zvláštní trhy: 1. na zelený čtvrtek, 2. na sv. Tomáše apost.; trh na dobytek a obilí každý čtvrtek.
- Radomyšl**, 1. na svatého Matouše.
- Radonice**, výroční a trhy na koně a hovězí dobytek: 1. v pondělí po neděli Látare 2. na svatého Bartoloměje, 3. v pondělí po svaté Kateřině.
- Radyně** (Richenburg), výroční trhy na dobytek: 1. ve čtvrtek po Božím Těle, 2. dne 27. srpna, 3. dne 27. listopada.
- Rakovník** (Rakonitz), 1. ve čtvrtek po Remin., 2. ve středu po Kantále, 3. na rozeslání sv. apostolů, 4. na sv. Ludmilu, 5. na den sv. Linharta; týhodní trh na den sv. Tomáše.
- Rataje**, 1. v suché dni před svatými Matějem, 2. v pondělí před Velikonocí, 3. ve středu po nanebevstoupení Páně, 4. v pondělí před Vánoce.
- Ratibořice**, 1. v středopostí, 2. na sv. Jakuba; týdň trhy: 1. na masopustní outerý, 2. ve středu po Velikonocí, 3. po sv. Vítu, 4. na sv. Šimona a Judu.
- Roudnice**, 1. první čtvrtek v postě, 2. prostřední čtvrtek v postě, 3. na zelený čtvrtek, 4. na den nalezení sv. Kříže, 5. ve čtvrtek po nanebevstoupení Páně, 6. v pondělí po Božím Těle, 7. na sv. Maří Magdalenu, 8. ve čtvrtek po sv. Jiljí, 9. ve čtvrtek po sv. Václavu, 10. ve čtvrtek po sv. Martinu, 11. na den sv. Tomáše; týhodní trhy každé outerý a na obilí každý čtvrtek.
- Reichstein Dolní** (Unterreichenstein), 1. na sv. Šebestiána, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Jiljí, 4. na sv. Linharta.
- Ročov Horní**, městyš, v pond. po zvěst. P. Marie, v pond. po Janu Křt., v outerý po Františku Seraf., v outerý po početí P. Marie.
- Rochlice**, ty pondělky: 1. po Velikonocí, 2. po sv. Prokopu, 3. po nanebevz. P. M., 4. po cis. posvěcení. Týdň trh každý čtvrť,
- Rokycany**, 1. v pondělí po sv. Faustinu, 2. po sv. Torpesu, 3. po sv. Štěpánu papeži, 4. po sv. Františku Seraf., 5. po první neděli adventní.
- Rokytnice**, 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Markétu, 3. na dušičky. Pouli: 1. na svat. Josefa, 2. v oktávu Božího Těla; týhodní trh každé pondělí.
- Ronov**, 1. ve čtvrtek před Velikonocí, 2. před sv. Duchem, 3. před Vánoce, a padne-li na ten den štědrý večer, drží se trh o týden dříve.
- Ronov** (Ronsperg), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. v pond. po sv. Petru a Pavlu, 3. v pond. po narození P. Marie po 8 dní.
- Rovensko**, výroční a dobytčí trhy: 1. na sv. tři Krále, 2. na sv. Josefa, 3. na svat. Vojtěcha, 4. na sv. Víta, 5. na sv. Michala, 6. na sv. Martina.
- Rožďalovice**, výroční a trhy na koně a dobytek: 1. ve čtvrtek po třetí neděli po 3 Králich, 2. po Judika, 3. v outerý před nanebevzetím Páně, 4. ve čtvrtek po sv. Markétě, 5. po svat. Vavřinci, 6. po sv. Havlu, 7. po svat. Martinu, 8. v suchém týdnu před Vánoce. Týhodní trh každý čtvrtek.
- Rožmberk**, 1. na sv. Fabiana a Šebestiána, 2. na sv. Vojtěcha, 3. v pond. před sv. Václavem; trh na chleb na sv. Mikuláše; týhodní trhy každou sobotu.
- Rožmítal** (Rosenthal), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Jakuba dne 25. června; týhodní trh každou středu.
- Rožmítal**, 1. v pondělí po Judika, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. v pond. po Božím Těle, 4. na svat. Vavřince, 5. v pondělí před svatým Václavem.
- Rumburk**, 1. v pond. po obrácení sv. Pavla, 2. po svatodušních svátcích, 3. před sv. Bartolomějem, 4. po sv. Havlu; týhodní trh každou středu.
- Rychnov** (Reichen), 1. na sv. Bartoloměje, 2. na sv. Michala.
- Rychnov** (Reichenau), výroční a trhy na dobytek: 1. ve středu po Jménu Ježíš, 2. na den nalezení sv. Kříže, 3. na sv. Prokopa, 4. na svat. Matouše, 5. na sv. Lucii.
- Rychnov Český**, 1. v pondělí po Božím Těle, 2. na svatého Ondřeje; každou středu týdň trh.
- Rychnov Nový** (Neureichenau), výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. po Hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. před nanebevstoupením P. Marie, 4. po sv. Martinu; týhodní trh každé pond. na plátno, přízi a potravní věci.
- Rěčice červená**, (Rothfele). 1. na sv. Jiří, 2. v outerý po nanebevstoupení Páně, 3. na sv. Šimona a Judu, 4. na sv. Kateřinu.
- Rěčice Kardašova** (Kardaifele)

1. na sv. Josefa, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Matouše, 4. na sv. Martina; trh na dobytek každý outerý.
- Řevnice**, 1. v pond. po sv. Matěji, 2. ve středu před Božím Tělem, 3. před sv. Havlem.
- Říčany**, 1. ve čtvrtek po svatém Matěji, 2. na sv. Zikmunda, 3. ve čtvrtek po sv. Prokopu, 4. ve čtvrtek po sv. Bartoloměji, 5. v pond. po sv. Václavu, 6. ve čtvrtek po sv. Martinu, 7. v pond. před štědrým večerem; týh. trh každou sobotu.
- Sadská**, 1. v pondělí po jmenu Pána Ježíše, 2. po svatém Janu Křtiteli, 3. po sv. Bartoloměji, 4. po svat. Havlu; týdní trh každé pondělí.
- Sandava** (Sandau), 1. v pond. po neděli Reminiscere, 2. po sv. Duchu, 3. po svat. Michalu Arch., 4. po druhé neděli adventní, týhodní trh na obilí každou sobotu.
- Sázava**, 1. dne 28. dubna, 2. dne 2. listop.
- Seč**, výroční a trhy na koně i hovězí dobytek s osmidenním frejunkem: 1. ve čtvrtek po sv. Vítu, 2. v pond. po sv. Jilji, 3. na sv. Martina bisk. Na obilí, vařivo, vlnu a přízi: 1. v outerý v postě, 2. v outerý před středopostím, 3. v outerý po Judika.
- Sedlec**, 1. v pond. po jmenu P. Ježíše, 2. na sv. Jiří, 3. na Pia papeže, 4. na sv. Michala arch., 5. na sv. Alžbětu.
- Sedlice**, 1. ve středu po čtvrté postní neděli, 2. v pond. po nejsvětější Trojici, 3. ve středu po navštívení P. Marie, 4. na sv. Bartoloměje, 5. na sv. Michala, 6. na sv. Martina bisk.
- Sedlčany**, 1. ve středu před Velkonocí, 2. ve středu před sv. Duchem, 3. den před sv. Petrem a Pavlem, 4. ve středu před sv. Havlem, 5. den po sv. Martinu, 6. ve středu před Vánocemi. Týhodní trh každou středu; tak nazvaná kocanda, totiž trhy na len a plátno: 1. osm dní před sv. Petrem a Pavlem, 2. osm dní před sv. Martinem.
- Sedlo Staré** (Altsattel), 1. v out. po sv. Janu Nep., 2. v pond. po sv. Václavu, 3. ve středu před sv. Martinem.
- Semile**, 1. v pond. v středopostí, 2. po křížové neděli 4. června, 3. před svat. Janem Křt., 4. po sv. Jilji, 5. před sv. Havlem, 6. před sv. Ondřejem. Týhodní trh každý pátek.
- Senožaty**, 1. na sv. Hátu, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Petronilla, 4. na sv. Matouše, 5. dne 27. pros.; každý pátek trh na dobytek.
- Sexemílec**, 1. ve čtvrtek po jmenu P. Ježíše, 2. ve středu před květnou nedělí, 3. v pond. po sv. Trojici, 4. na sv. Bart., 5. na sv. Šimona a Judu; týhodní trh každý čtvrtek.
- Skalice**, 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Jana Nep., 3. na sv. Vavřince, 4. v pond. před sv. Kateřinou.
- Skalice česká** neb **velká**, výroční a trhy na dobytek: 1. ve středu po sv. Filipu a Jakubu, 2. po sv. Vavřinci, 3. v outerý po sv. Františku Ser., 4. po sv. Jilji. Týh. trh na obilí, přízi a potravní věci každý outerý.
- Skuč**, 1. první outerý v postě, 2. v outerý svatodušní, 3. na povýšení sv. Kříže, 4. na sv. Lucii. Trhy na koně a hovězí dobytek: 1. na den sv. Karla Vel., 2. na první outerý postní, 3. v pátek před květnou nedělí, 4. na proměnění Christa Pána, 5. na sv. Martina bisk., 6. na sv. Lucii.
- Slany** (Schlan), 1. na sv. Filipa a Jakuba, 2. na sv. Matouše po 8 dní, 3. na den obětování P. Marie. Trhy na dobytek: 1. v pond. po Litare, 2. na den proměnění Christa Pána.
- Slavětín**, 1. ve středu před květnou nedělí, 2. po sv. Ignáciu, 3. před sv. Václavem, 4. ve středu po obětování P. Marie.
- Slavkov** (Schlaggenwald), 1. v pond. po neděli Septuagesima, 2. po jmenu P. Marie.
- Smidary**, 1. v outerý po sv. Dorotě, 2. v pond. po sv. Stanislavu, 3. na sv. Jakuba většího, 4. ve čtvrtek po narození P. Marie, 5. na sv. Lukáše. Každou sobotu trh na obilí.
- Smřice**, 1. ve středu po Hromnicích, 2. před sv. Jirím, 3. před Jubilate, 4. před sv. Bartolomějem, 5. před sv. Matoušem. Každou středu týhodní trh.
- Smržovka** (Morchenstern), 1. ve středu po sv. Josefu, 2. po sv. Marku, 3. před všemi Svatými. Týhodní trh každou středu.
- Soběslav**, 1. v pond. po obrácení sv. Pavla aneb v pond. před Hromnicemi, 2. před svatodušními svátky, 3. po povýšení sv. Kříže, 4. před sv. Kateřinou. Trhy na koně o den dříve, trhy na hovězí dobytek od druhého pondělí v postě až do pondělka po svaté Trojici každé pondělí.
- Sobotka**, 1. ve čtvrtek po 3 Kr., 2. na velkonoční out., 3. na sv. Magd., 4. na sv. Bart., 5. na sv. Michala, 6. na sv. Kateřinu. Týhodní trh každou sobotu.
- Sokolov** (Falkenau), 1. v pond. před sv. Duchem, 2. po sv. Jakubu vět., 3. na sv. Michala; trhy na dobytek každé 3. pond. v každém měsíci.
- Solnice**, 1. na masopustní pond., 2. na sv. Jana Křtitele, 3. na sv. Jilji, 4. na sv. Šim. a Judu; týhodní trh každé pondělí.
- Sovínka**, 1. ve čtvrtek před Hromnicemi, 2. v outerý před sv. Václavem; týhodní trh na obilí a dobytek každý čtvrtek.

- Stankovy**, 1. v outery po novém roce, 2. po sv. Františku Serafinském; týhodní trh každé pond.
- Stárvkov** (Starkstadt), výroční a trhy na dobytek: 1. v pond. po jménu P. Ježíše, 2. před sv. Duchem, 3. po sv. Voršile. Případně-li sv. Voršily na pondělí, drží se trh toho samého dne, a druhý den na to dobytčí trh; týhodní trh na přízi a plátno každou sobotu.
- Stody** (Staab), 1. v out. po Hromnicích, 2. na sv. Jiří, 3. ve středu po sv. Michalu, 4. v outery před sv. Martinem. Případně-li svatojirský trh na neděli neb svátek, odloží se na příští outerek.
- Strakonice**, 1. ve čtvrtek po středopostí, 2. v out. po nanebevstoupení Páně, 3. na sv. Annu, 4. na den sv. Šim. a Judu.
- Stražecí Nové**, město, (Neustraschitz), 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. v outery před nanebevstoupením Páně, 3. ve čtvrtek před navštívením Panny Marie.
- Stráž** (Neustadt), 1. v pond. před sv. Janem Křt., 2. na sv. Kateřinu; každý outerek trh na dobytek.
- Stráž** (Platz), 1. v pondělí po smrtelné neděli, 2. ve čtvrtek po Božím Těle, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Lucii; trh na dobytek každý pondělek.
- Stráže** (Wartenberg), výroční a dobytčí trhy: 1. v druhé pond. po Velikonoci, 2. po rozeslání sv. apos., 3. před sv. Havlem, 4. po sv. Martinu; týhodní trh: 1. ve středu před Velikonocí, 2. před Vánocemi.
- Strážov** (Drosau), 1. ve čtvrtek po sv. Matěji, 2. po sv. Jiří, 3. po sv. Jakubu, 4. po sv. Martinu.
- Strmilov** (Tremles), 1. den po novém roce, 2. druhé pond. v postě, 3. čtvrté pond. po velikonocí, 4. v pond. po Božím Těle, 5. na sv. Jiljí, 6. na sv. Havla, 7. den po sv. Ondřeji; trhy na dobytek každé pond. od 1. května až do 31. října. Trhy na obilí každé pondělí.
- Stříbro** (Mies), výroční a dobytčí trhy: 1. v pond. po sv. 3. Králích, 2. po velikonocí, 3. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Havlu.
- Stropnice** (Strobnitz), na svatodušní outery; každý outerek trh na dobytek.
- Strunkovice**, 1. v pond. po nejsvětější Trojici, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Františka Ser.; týhodní trhy vždy v outery.
- Sukdol**, v outery před sv. Havlem, 2. v outery před sv. Tomášem apost.
- Suniperk** (Sonnenberg), 1. dne 1. května, 2. na sv. Michala.
- Supí Hora** (Geiersberg), výroční a trhy na dobytek: 1. po Svatém Duchu, 2. po svaté Markétě, 3. po sv. Matěji, 4. po obětování Panny Marie; trh týhodní na obilí každé pondělí.
- Sušice** (Schüttenhofen), 1. v pond. po 3. Králích, 2. v outery svatodušní, 3. na sv. Rocha, 4. na sv. Františka Ser.; trhy na dobytek od květné neděle až do sv. Martina; každý pondělek a pátek po celý rok trhy na obilí.
- Světlá**, 1. v outery po sv. 3. Králích, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Bartoloměje, 4. na sv. Michala.
- Svíny** (Schweinitz), 1. den po sv. Trojici, 2. v neděli po nanebevzetí Panny Marie. Padne-li na ten den trh v Lišově, drží se o tři dni dřívě, 3. na sv. Františka Serafinského.
- Svojanov**, výroční a dobytčí trhy, kteréžto poslední drží se před polednem: 1. na mospustní outerek, 2. ve čtvrtek ve květnou neděli, 3. ve středu před nanebevstoupením Páně, 4. na sv. Maří Magdalenu, 5. ve čtvrtek před sv. Tomášem.
- Svrátka**, 1. v pond. po sv. Fab. a Šebest., 2. po velikonocí, 3. na sv. Prokopa, 4. ve středu po sv. Martinu.
- Šenbach**, 1. v pondělí po neděli Kantáte, 2. druhé pondělí po sv. Petru a Pavlu, 3. druhé pondělí po jménu P. Marie, 4. druhé pondělí po všech Svatých; trhy na dobytek každý první čtvrtek v měsíci.
- Šenbach**, 1. v pond. po první neděli velikonocí, 2. v outery po sv. Janu Křt., 3. druhé pond. po jménu P. M., 4. druhé outery po všech Svatých.
- Šenfeld**, 1. v pond. před sv. Bart., 2. v pond. po sv. Martinu bisk.
- Šenlind**, 1. druhé pondělí po sv. Janu Křt., 2. v pondělí před první adventní nedělí.
- Šenlinda**, 1. v pondělí po 3. Králích, 2. druhé pondělí po velikonoci, 3. v pondělí před sv. M. Magdalenou.
- Širgliswalde**, 1. na velikonocí outery, 2. v pondělí po sv. Markétě, 3. v pond. po sv. Františku Ser. Týhodní trh každý pátek.
- Škvorec**, výroční a dobytčí trhy: 1. v outery před velikonocí, 2. před sv. Havl., 3. před vánocí.
- Šluknov** (Schlukenau), 1. v pond. po neděli Okuli, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po sv. Vavřinci, 4. po sv. Matouši; padne-li sv. Vavřince neb Matouše v pond., drží se trh ten samý den; týhodní trhy každý čtvrtek, na zelený čtvrtek a ve čtvrtky v adventě přicházejí cizí kramáři a řemeslníci.
- Štěkná** (Stecken), 1. v outery po 1. neděli v postě, 2. v out. před sv. Jiljí, 3. na sv. Teklu.
- Štěpánov**, 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Bartoloměje, 3. v outery před sv. Havlem; trhy na všeliký dobytek po celý půst každou středu.
- Štětí** (Wegatädte), výroční trhy na dobytek: 1. druhé čtvrtek po Velikonoci, 2. ve

- čtvrtek před sv. Vavřincem, 3. před sv. Havlem, 4. po počestí P. Marie.
- Štoky (Stacken)**, 1. na sv. Josefa, 2. na sv. Víta, 3. na sv. Vavřince, 4. na všecky Svaté.
- Švarcental**, výroční a trhy na koně a dobytek: 1. v pond. po jménu Ježíše, 2. po 8. květnu, připadne-li svátek, tedy v outerý, a padne-li 8. května v pondělí, o týden pozděj, 3. v pondělí po sv. Bartol., padne-li sv. Bart. na pondělí, tedy příští pondělí.
- Švihov**, 1. v pondělí po neděli Látare, 2. na sv. Víta, 3. v pondělí po sv. Václavu, 4. v pondělí po sv. Lucii, každou středu týhodní trh.
- Tábor**, 1. na sv. Řehoře, 2. na sv. Urbana, 3. na proměnění Christa P. 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje; padne-li některý z těchto trhů na sobotu aneb jiný židovský svátek, drží se příští středu.
- Tachov aneb Dřevňov (Tachau)**, 1. v pondělí po jménu P. Ježíše, 2. na velký pátek, 3. v pondělí po Božím Těle; trhy týdňní každou středu a pátek.
- Teplá (Tepl)**, trhy na koně a jiný dobytek: 1. ve středu před Hromnicemi, 2. před Velkonoci, 3. po Jubilate, 4. po sv. Kilianu, 5. na sv. Jiljí, 6. ve středu před císařským posvícením, 7. ve středu před Vánoci; trh na obilí každou středu.
- Teplice (Teplitz)**, 1. v pond. po sv. 3 Král., 2. po sv. Janu Křt., 3. po sv. Jiljí, 4. po sv. Havlu; hlavní týhodní trhy v outerý každého týhodne a týdňní trhy každodenně. První hlavní týhodní trh v každém měsíci je spolu trh na dobytek.
- Teplice (Weckelsdorf)**, 1. v outerý po jménu P. Ježíše, 2. po nanebevstoupení Páně, 3. po nanebevzetí P. Marie, 4. po všech Svatých; týh. trhy každý outerý na plátno, přízi a len.
- Terezín (Theresienstadt)**, 1. v pond. po sv. 3 Králích, 2. první pond. po velikonoci, 3. ve čtvrtek po sv. Petru a Pavlu, 4. v pond. po sv. Václavu.
- Tejn Horkův (Bischofsteinitz)**, 1: v outerý před Hromnicemi, 2. před svatým Petrem a Pavlem, 3. po povýšení sv. Kříže; týhodní trh na obilí každou sobotu po celý rok.
- Tejn nad Vltavou, (Moldauteyn)**, 1. dne 8. května, 2. dne 25. července, 3. dne 21. září, 4. dne 25. listopada, trhy pro poutníky dne 19. března a 15. června; týdňní trhy na potravní věci každou středu po celý rok.
- Tejnec Hrochový (Hrachovteinitz)**, 1. na den sv. Matěje, 2. ve čtvrtek čtvrtého týdnu po velikonoci, 3. na sv. Jana Křt. 4. den po sv. Michalu, 5. na sv. Tomáše; trhy na dobytek o druhém trhu ten samý den, o čtyřech ostatních den před tím.
- Tejnice Labská (Elbeteinitz)**, 1. v pond. po 3. Králích, 2. po květné neděli, 3. po sv. Janu Křtoli, 4. po sv. Václavu.
- Tejnice Panenská (Jungferiteinitz)**, 1. v pond. před Hromnicemi, 2. po sv. Jiří, 3. před naroz. Panny Marie. Na sobotu připadlý trh drží se příští pondělí.
- Toužetín (Theising)**, 1. na zelený čtvrtek, 2. dne 2. května, 3. druhé pondělí po sv. Duchu, 4. ve čtvrtek po narození P. Marie, 5. ve čtvrtek po sv. Martinu, 6. ve čtvrtek před Vánocemi; s druhým, třetím a čtvrtým trhem jsou trhy na dobytek spojeny; týhodní trh každý čtvrtek.
- Trnice (Türnitz)**, 1. v outerý po Velikonoci, 2. v pondělí po Rogate, 3. po svatém Michalu, 4. po počestí Panny Marie.
- Turnov**, 1. ve středu po středopostí, 2. před svatým Janem Křtitelem, 3. po sv. Jiljí, 4. po Božím Těle, 5. před proměněním Christa Pána, 6. před všemi Svatými.
- Třebechovice (Hohenbruck)**, výroční a dobytčí trhy: 1. ve středu po obrácení sv. Pavla, padne-li ale středa na svátek, drží se trh v příští středu, 2. na proměnění Christa Pána, 3. na sv. Kateřinu, každý čtvrtek týhodní trh.
- Třebešice**, 1. v sobotu po středopostí, 2. v oktávu sv. Petra a Pavla, 3. na sv. Františka Ser.
- Třebenice**, výroční trhy na dobytek: 1. ten den po Hromnicích, 2. na sv. Jiří, 3. na sv. Jakuba, 4. den po všech Svatých.
- Třeboň (Willingau)**, 1. na svatého Filipa a Jakuba, 2. na sv. Jiljí, 3. na sv. Tomáše.
- Třebova česká (Böhm. Trübau)**, 1. na sv. Matěje, 2. v outerý po vstoupení Páně, 3. na sv. Vavřince, 4. na sv. Matouše. Trh na obilí každý čtvrtek.
- Trutnov (Trautenau)**, výroční a trhy na dobytek: 1. v pondělí po obrácení sv. Pavla, 2. po sv. Josefu, 3. ve čtvrtek před sv. Duchem, 4. v pond. po sv. Jakubu, 5. po sv. Michalu, 6. po sv. Alžbětě. Všecky trhy, s výminkou svatodušního trhu, drží se první pondělek, na který ta slavnost padá, jinak následující pondělek i s trhem na sv. Josefa a sv. Alžbětu povoleným na koně a bovězí dobytek; pakli-by trh na koně o sv. Josefu s Chrudčským stejně padl, drží se v Trutnově na pondělek před tím; mimo ty jest každé pondělí a čtvrtek týhodní trh na obilí, přízi a plátno.
- Tuřkov**, výroční a trhy na dobytek: 1. druhý čtvrtek po Velkonoci, 2. první čtvrtek po Božím Těle, 3. první čtvrtek po sv. Františku Seraf., 4. v pondělí po počestí Panny Marie.

- Týniště**, výroční trhy na dobytek: 1. před nejsv. Trojicí, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Tomáše, 4. velký týhodní trh v pond. po květné neděli. Týhodní trh každý pondělek.
- Utvina** (Uitwa), 1. v pondělí po sv. Vítu, 2. po sv. Michalu.
- Valeč** (Waltsch), výroční trhy a na dobytek: 1. v pondělí po sv. 3 Králích, 2. se středu po sv. Michalu.
- Vamberžice**, 1. pátý čtvrtek v postě, 2. na svatou Annu, 3. na svatou Barboru. Každé pondělí týhodní trh na dobytek, vlnu a přízi.
- Velešín**, 1. na svatého Josefa, 2. v outerý svatodušní, 3. v pond. po svatém Havlu.
- Velhartice**, 1. na zelený čtvrtek, 2. ve čtvrtek po nanebevstoupení Páně, 3. na sv. Maří Magdalenu, 4. den po dušičkách.
- Velvary**, 1. v pondělí po zjevení sv. Michala dne 8. května, 2. ve středu po svatém Petru a Pavlu, 3. ve středu po sv. Bartoloměji, 4. na sv. Šimona a Judu, 5. na sv. Martina bisk.
- Verveřice** (Wernstadt), 1. na sv. Vojtěcha, 2. na sv. Vavřince, 3. na sv. Ondřeje, 4. v pondělí před sv. Havlem. Týhodní trh každé outerý.
- Veselí nad Lužnicí**, 1. ve středopostí, 2. ve středu po nanebevstoupení Páně, 3. na sv. Prokopa, 4. ve středu po sv. Františku Seraf., trhy na vlnu: 1. ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu, 2. ve čtvrtek po sv. Jilji. Trh na dobytek od Velikonoci až do Sv. Ducha každý čtvrtek.
- Veselí nad Cidlinou** (Hochwesely), 1. na sv. Matěje na všecko zboží a dobytek, 2. na sv. Vojtěcha na plátno a přízi, 3. na sv. Jana Křt. na všelijaké zboží a dobytek, 4. v outerý po sv. Vavřinci na zboží a dobytek, 5. na sv. Michala, 6. na sv. Martina na přízi a plátno.
- Vejprty**, 1. v pond. po Božím Těle, 2. v pond. po narození P. Marie.
- Vildštejn**, 1. v pondělí po sv. Janu Křtiteli, 2. v pondělí po sv. Michalu. Od března až do října každé poslední pondělí v měsíci dob. trhy.
- Vilimov**, 1. první čtvrtek v postě, 2. po letnicích, 3. na sv. Vavřince, 4. ve čtvrtek po sv. Martinu.
- Vilemice** (Willomitz), 1. v pondělí po svatém Jiří, 2. před svatým Havlem.
- Vimberk** (Winterberg), 1. na svatého Prokopa, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Martina.
- Vlachovo Březí** (Wüllischbirken), 1. na sv. Apolináře, 2. na sv. Ludmilu, 3. na sv. Mikuláše, po každé s osmidenním frejunkem.
- Vlašim**, 1. v pondělí před Velikonoci, 2. v outerý před nanebevstoupením Páně, 3. v pondělí před Sv. Duchem, 4. v sobotu po sv. Jilji, 5. v masopustní pondělí, 6. na dušičky, 7. v druhé pondělí před naroz. Christa Pána. Týdní trh každ. sobota.
- Vitavice dolní** (Unter-Wulldau), 1. na obrácení sv. Pavla, 2. v neděli po sv. Janu Křt. Týhodní trh každý outerek.
- Vodňany**, výroční a trhy na koně a hevěz. dobytek: 1. třetí outerý v postě, 2. v outerý před svat. Janem Nepomuckým, 3. na den rozesláni sv. apoštolů, 4. ten den po narození Panny Marie, 5. na svatou Barboru. Každý outerek trh na obilí a potravní věci.
- Volary** (Willern), 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. na sv. Mikuláše.
- Volyně**, 1. na den obrácení sv. Pavla, 2. v pond. po nanebevst. Páně, 3. v outerý po nanebevz. Panny Marie, trvá 8 dní, 4. v pond. po všech Svatých 3 dni.
- Vošice**, 1. ve čtvrtek před květnou nedělí, 2. ve středu v křížovém týdnu, 3. ten den po navštívení Panny Marie, 4. na sv. Vavřince, 5. po naroz. P. Marie, 6. na sv. Františka Ser., 7. na sv. Petra z Alkantary (19. října), 8. před sv. Tomášem apostolem.
- Vožice Mladá** (Jungwoschitz), výroční trhy na dobytek a rozličné zboží: 1. v outerý po sv. Petru a Pavlu, 2. po zvěstování Panny Marie, 3. po sv. Vojtěchu, 4. po nanebevstoupení Páně, 5. po Božím Těle, 6. po nanebevzotí Panny Marie, 7. po sv. Matouši, 8. po sv. Linhartu.
- Vrana**, 1. dne 21. března, 2. na sv. Jana Křtitele, 3. druhý den po sv. Matouši. Malé trhy: 1. ve čtvrtek po sv. Filipu a Jakubu, 2. den po sv. Bartoloměji, 3. ve čtvrtek před sv. Lukášem, 4. ve čtvrtek po sv. Barboře.
- Vrautek** (Rudig), trhy výroční a na dobytek: 1. ve středu před květnou nedělí, 2. ve čtvrtek po sv. Janu Křtiteli, 3. ve čtvrtek po sv. Bartoloměji, 4. ve čtvrtek před početím Panny Marie. Každý outerek trh na obilí.
- Vrajt** (Freiheit), 1. v outerý po přenešení sv. Václava, 2. po Božím Těle, 3. po narození Panny Marie, 4. první outerek v adventu.
- Vrch sv. Šebestiana** (Sebastiansberg), 1. v pondělí po sv. Trojici, 2. první pondělí po neděli po sv. Havlu.
- Vrohlabí** (Hohenelbe), 1. den po sv. Matěji, 2. na sv. Filipa a Jakuba, 3. den po Vavřinci, 4. na sv. Kateřinu. Týhodní trhy vždy v outerý a v sobotu na rozličné obilí a vativo.
- Všeruby** (Neumarkt), 1. ve čtvrtek po neděli Kantate, 2. ve čtvrtek po Božím Těle. Trh na obilí a dobytek každou středu.

- Všeruby** (Vscherau), 1. na sv. Blažeje, po 8 dní, 2. na sv. Markétu, 3. na sv. Filipa a Jakuba, 4. na sv. Michala, po 8 dní, 5. na sv. Mikuláše.
- Vyšší Brod** (Hohenfurth), 1. Svobodný trh na sv. Bartoloměje; trhy na chléb: 1. na sv. Matěje, 2. na sv. Josefa, 3. na zelený čtvrtek, 4. v pondělí po sv. Trojici, 5. na sv. M. Magdalenu, 6. na sv. Šimona a Judu, 7. na sv. Tomáše; týhodní trh každý pondělek s dobytčím trhem za letních měsíců.
- Vysoké** (Hochstadt), 1. v pondělí po Quasimodogeniti, 2. v pondělí po sv. Šimona a Judě. Týhodní trh každou sobotu.
- Záblatí**, 1. na sv. Floriana, 2. na stříl sv. Jana, 3. na sv. Ondřeje.
- Zaclerš** (Schatzler), 1. v outery po svatodušních svátcích, 2. na sv. Martina; trhy týhodní v outery a pátek.
- Zahrádka**, 1. ten čtvrtek po středoposti, 2. na sv. Víta, 3. ten pondělek před sv. Bartolomějem, 4. na sv. Havla, 5. na sv. Ondřeje; v outery každého týdnu trh na dobytek.
- Zámotš** (Friedberg), na sv. Annu; týh. trh na dobytek a na obilí každý outerek.
- Zásmuky**, 1. v pondělí po Hromnicích, 2. po sv. Filipu a Jakubu, 3. ve středu po sv. Prokopu, 4. v pondělí po nanebevzetí P. Marie, 5. ve středu po sv. Václavu, 6. ve středu po všech Svatých; trh týhodní každou středu.
- Zbítov**, 1. v outery velikonoční, 2. na sv. Bartoloměje, 3. na sv. Kateřinu.
- Zbraslav** (Königsaal), 1. dne 4. dubna, 2. v pondělí po sv. Janu Nepom., 3. po jménu Panny Marie, 4. po sv. arch. Ráfa.
- Zbraslavice**, 1. v outery před Hromnicemi, 2. po neděli Judika, po 8 dní, 3. po Sv. Duchu, 4. po navštívení Panny Marie, 5. v pond. po sv. Vavřinci, 6. ve středu po sv. Václavu, 7. na sv. Kateřinu, trvá 8 dní, 8. na sv. Tomáše apostola.
- Zdítavice**, výroční trhy na rozličné kramářské zboží a spolu trhy na dobytek: 1. ve čtvrtek před Hromnicemi, 2. ve středoposti, 3. po nalezení sv. Kříže, 4. den před Božím Tělem, 5. ve čtvrtek po sv. Markétě, 6. po povýšení sv. Kříže, 7. den po sv. Barboře.
- Zetvice** (Zettving), 1. druhý pond. po Velikonoci, 2. v pondělí před sv. Martinem; trh na chléb každý outerek.
- Zlonice**, 1. první pond. v postě, 2. na sv. Vojtěcha, 3. na sv. Ondřeje, 4. na nanebevzetí Panny Marie. Druhý a třetí trvá 8 dní, trh každý pondělek.
- Zruč**, 1. na sv. Dorotu dne 6. února, 2. na proměnění Christa P.; trhy: v outery před zeleným čtvrtkem, v outery před Vánocemi.
- Zvykov**, výroční trhy v pond.: 1. po sv. Valentinu, 2. po Božím Těle, 3. po povýšení sv. Kříže, 4. po sv. Alžbětě; trhy týhodní na obilí, lon, přízi a rozličné potravní věci každou středu.
- Zámburg** (Senftenberg), 1. v outery po novém roce, 2. po letnicích, 3. po povýšení svatého Kříže; hlavní týhodní trhy na všecko zboží v pondělí před Velikonocí, před Sv. Duchem a před Vánocemi každé pondělí a čtvrtek trhy na obilí.
- Zandava** (Sandau), 1. v pondělí po jménu P. Ježíše, 2. třetí v postě, 3. po sv. Antonínu, 4. před sv. Václavem; týhodní trh každé pondělí.
- Zátec** (Saaz), 1. v pond. před obrác. sv. Pavla, 2. ve čtvrtek po neděli Okuli, 3. v pond. před Sv. Duchem, 4. v pond. před naroz. P. Marie, 5. v pond. před sv. Kateřin.
- Zdár** (Saar), 1. v pond. po novém roce, 2. před středopostím, po nejsv. Trojici, 3. před sv. Bartolomějem, 4. před sv. Martinem.
- Zebrák**, 1. ve čtvrtek po jménu P. Ježíše, 2. na svatodušní outery, 3. na sv. Šimona a Judu.
- Železnice** (Eisenstadt), 1. ve středu po jménu Pána J., 2. v pondělí po sv. Janu Nep., 3. ve středu po narození P. Marie; trh na obilí každou středu.
- Železná ruda** (Eisenstein), trhy na obilí a dobytek: 1. ve velikonoční outery, 2. na sv. Vendelína, dne 20. října. Měl-liby poslední trhy na sobotu neb neděli padnouti, odbyvá se v pondělí na to.
- Žihle** (Scheles), 1. v out. po sv. Jiří, 2. v outery po sv. Václavu.
- Žirovnice**, výroční a dobytčí trhy: 1. v pondělí po svatých 3 Králich, 2. po svat. Filipu a Jakubu, 3. po svatém Jilji; trhy na dobytek každých čtrnáct dní od druhého outerka po sv. Matěji až do sv. Havla.
- Žitce** (Schurz), 1. v outery před sv. Filipem a Jakubem, 2. v outery po sv. Bartoloměji.
- Žizelle**, 1. ve středu před sv. Jitím, 2. v pond. po všech Svatých, po každé 8 dní; 3. na sv. Víta, 4. v pond. po narození P. Marie, každou středu trh na obilí.
- Žteby**, 1. den po sv. 3 Králich, 2. den po navštívení P. Marie, 3. den po všech Svatých; týhodní trh den před všemi Svatými.
- Žlutice** (Lutitz), 1. v outery Velikonoční, 2. v outery svatodušní, 3. v pond. před sv. Bart., 4. na sv. Šimona a Judu.
- Žumberk**, výroční a dobyt. trhy ve čtvrtky: 1. před Hrom., 2. před sv. Vítem, 3. před naneb. Panny M., 4. před všemi Svatými.

Výroční trhov^é na Slovensku.

- Arad**, na ned^{eli} Judika, 11. ^července, 19. srpna, 4. listopada, 2 dni před tím velký trh na dobytek.
- Asod**, v Pest. stol., na vstoupení Pán^ě, 20. srpna, 11. listopada a dva dni před tím trh na dobytek.
- Baja**, v Bač. stol., 24. dub., 22. ^července, 21. zář. a 6. pros. a den před tím trh na dobytek.
- Bajmoc**, v Nitran. stol., 6. ledna, 24. dub., na Sv. Ducha, 24. srpna, 29. zář. a 11. listopadu.
- Bánovce**, v trenč. stol., první ned^{eli} po 3 Králích, na ned^{eli} Sexagesima, 24. dubna na ned^{eli} sv. Trojice, na sv. Jann Křt., na nanebevz^{et}í P. Marie, 29. srpna, na Šimona a Judu, na sv. Lucii.
- Bardějov**, v šariš. stol., 22. února, na ned. Sexages., 24. června, 1. zář., 21. pros. a 5 dni před tím trh na dobytek.
- Bátovce**, v hont. stol., na ned. Sexagesima, na ned^{eli} kv^ětⁿou, na ned^{eli} Rogáte, na svatého Vavřince, 11. listopada.
- Beckov**, v trenč. stol., na sv. Řehoře, na den nalez^{en}í sv. Kříže, 26. srpna, 25. listopada.
- Běla**, v Spiši, 22. ledna, na ned^{eli} Rogáte, 15. ^července, 21. zář., na sv. Tomáše, v pond. před advent. a 2 dni před tím trh na dobytek.
- Běluše**, v trenč. stol., 24. února, 1. kv^ětⁿa 24. června, na prom^ěn^ění Christa Pán^a, 3. zář., na Šimona a Judu.
- Bíče**, v trenč. stol., v pond^{ěl}í po obrácení sv. Pavla, po sv. Filipu a Jakubu, Svato-^{dn}šⁿí, po povýšen^í sv. Kříže, po všech Sv^{at}ých.
- Bobrovec veliký**, v lipt. stol., na ned. Invok., 16. kv^ětⁿa, 1. zář., 19. listop.
- Bodhánovce**, v šariš. stol., 17. ledna, 5. února, 25. dubna, 25. ^července, 29. srpna 21. října, 23. listopada.
- Brezno**, na ned^{eli} Látare, tu středu před Svat. Duchem, 16. srpna, 30. listopada. Vý-^{kladn}í i na dobytek spolu se držívají.
- Březová**, v nitr. stol., v pond^{ěl}í po třech Králích, v pond. před popelcem, na zelený čtvrt^{ek}, v pond^{ěl}í před Sv. Duchem, v pond^{ěl}í před sv. Janem Křt., v pond^{ěl}í po sv. Štěpánu Králi, po sv. Matouši, po Emer. Výkladn^í i na dobytek spolu se držívají.
- Budin**, 1. března, 27. června, 14. zář., 30. listopada.
- Bystřice baňská**, 25. ledna, 7. kv^ětⁿa 30. listopada.
- Bystřice považská**, 6. ledna, v pond^{ěl}í po kv^ětⁿé ned^{eli}, na svatou Trojici, 10. srpna, na sv. Matouše v zář.
- Cachtice**, 24. února, na ned^{eli} Rogate, na sv. Ladislava, na st^ět^í svat. Jana, na sv. Voršilu, na svatého Tomáše.
- Čht^ělnice**, na sv. Fabiána a Šebestiána, na sv. Josefa, na ned^{eli} Miseric., na sv. Jana Křtitele, na sv. Bartoloměje, na sv. Havla.
- Čtvrtek**, ve Spiši, na Sv. Ducha, 28. října.
- Darmoty**, 6. ledna, 2. února, na ned^{eli} Látare, 1. kv^ětⁿa, 24. června, 20. srpna, 29. zář., 1. listopada.
- Debrecin**, 17. ledna na sv. Antonína poust., 24. dubna, 15. srpna, na sv. Diviše, a dva dni před tím trh na dobytek.
- Dětva**, v zvol. stol., 25. dubna, 24. června, 24. zář., 24. listopada a vždy den před tím trh na dobytek.
- Dobroníva**, na svat. Pavla poust., na Sv. Ducha, v pond^{ěl}í po sv. Trojici, na sv. Matouše, na sv. Barboru, vždy den před tím trh na dobytek.
- Dobšína**, 2. února, 12. kv^ětⁿa, 1. srpna, 8. prosince.
- Dubnice**, 24. února, na ned^{eli} Quasimod., na sv. Jakuba, na sv. Michala.
- Filckovo**, 6. února, 25. kv^ětⁿa, 24. srpna a 19. listopada.
- Frajštak (Galgocz)**, 25. ledna, na ned^{eli} Látare, 1. kv^ětⁿa, na Svat. Ducha, 29. června, 10. srpna, 22. zář., 1. listopada.
- Gajary viz Jagary.**
- Galanta**, na Sv. Ducha, 20. srpna.
- Gemer (Sajó-Gömör)**, 14. února, v outery před Velikonocí, 3. ^července, 17. prosince a vždy před^ěšlý den na dobytek.
- Hanúšovce**, šariš. stol., 6. ledna, 14. dubna, na seslaní Ducha Sv., 27. zář., 1. listopada.
- Holíč**, na obrácení sv. Pavla, v out. po Quasimod., v out. po Miseric., na roze-^{slan}í sv. ap^{osto}lů, v outery po 20. srpnu, 16. října, 11. listopada.
- Hrabušice (Kúposztafalva)**, 25. ledna, 1. kv^ětⁿa, 4. října.
- Humene**, 6. února, 25. března, na ned^{eli} Rogate, 29. červ., 14. zář., 1. listopada, v pond^{ěl}í před narozen. Christa Pán^a.
- Hyby**, v pond^{ěl}í po obrácení sv. Pavla, na zvěstov. P. Marie, na den Božího Těla, v pond^{ěl}í po sv. Egidu, 1. listopada.
- Hlava**, na sv. Dorotu, na zvěstování Panny Marie, na vstoupení P., na Boží Tělo, na svat. Maří Magdalenu, 1. listopada.
- Jagary**, Gajary, v přešp. stol., na ned^{eli} Látare, na Boží Tělo, na poč^{et}í Panny Marie, na povýšen^í svat. Kříže, v pond^{ěl}í po sv. Žofii, 1. listopada.
- Jelšava**, na sv. Apollon., 27. dubna, na sv. Jana Křt., na sv. Egid., na sv. Alžb.
- Kapušany (Kapi)**, v šarš. stol., 12. března.
- Keckemét**, 12. března, 10. kv^ětⁿa, 10. srpna, 26. zář., 25. listopada a dva dni před tím velké trhy na dobytek.
- Kerestur**, při Bodrogu, 20. února, 21. března, na sv. Marketu, na prom. Christa

- Pána**, na sv. Bartoloměje, na povýšení sv. Kříže, 25. listopada.
- Kežmark**, na neděli Invokavit, první neděle po sv. Trojici, 3. května, 14. září, 13. pros.
- Kláster**, v Turci, 9. ledna, v pondělí po Sv. Duchu, v neděli po sv. Michalu, na sv. Mikuláše.
- Komárno**, při Dunaji, 1. května, 29. června, 4. října, 30. listopada.
- Komjatice**, neb Komjaty, 15. červ., 26. srpna, 19. listopada, třetí neděle adventní.
- Košice**, na sv. Fabiána a Šebastiána, 1. května, na den Božího Těla, 15. srpna, na sv. Kateř.
- Kostolany**, nitr. stol., na neděle květnou, na vstoupení Páně, na sv. Vavřince, na sv. Matěje.
- Kremnice**, 5. května, 2. srpna, ve čtvrtek po s. Mich.
- Krupina** (Karpfen), na sv. Dorotu, na květnou neděle, na neděle Exaudi, na sv. Petra a Pavla, na sv. Bartoloměje, na Šimona a Judu, tu neděle před Vánocí a vždy 3 dni před tím trh na dobytek.
- Kubin dolní**, v Oravě, na neděle Sexagesima, na neděle Palm., na sv. Jana Křtitele, na narození Panny Marie, na svat. Alžbětu, vždy násled. pondělí a každý outerek od sv. Kateřiny až do květné neděle trh na dobytek.
- Kysek** neb Gyns, na neděle Invokavit, na neděle Lätare, první neděle po sv. Trojici, 1. září, 21. října.
- Leopoldštat**, na neděle Okuli, na neděle Exaudi, na neděle před Sv. Duchem, 13. července a 21. září.
- Leváry vel.** (Grossschützen), v přešp. stol., v pond. po 3 Králích, na sv. Řehoře, v pond. po neděle Rogate, před sv. Jakub., před sv. Matouš., po sv. Vavř., po sv. Martinu.
- Levice**, na 3 Krále, v pond. po Judika, na den Božího Těla, 25. července, 29. září.
- Lovoče**, 1. ledna, na neděle Judika, 2. července, 16. října.
- Lubětová**, 2. února, 1. května, 22. července, 29. září.
- Libova** (Lublau), v Spíši, na neděle Sex., na neděle Palm., na neděle Exaudi, 2. července, na nebezeš Panny Marie, na neděle po sv. Havlu, na sv. Mikuláše.
- Ličenec**, na sv. Valentina, na sv. Stanislava, 2. července, na povýšení sv. Kříže, na sv. Juditu.
- Makov**, na neděle Judika, 24. června, 19. srpna a 19. listopada.
- Malé Topolčany**, 6. ledna, 22. března, 1. květ., 24. června, 24. srp. a 25. listop.
- Malý Varadin**, 17. března, na zelený čtvrtek, 15. června, 1. září, 5. listopadu, 25. prosince.
- Matějovce**, v Spíši, 6. února, 8. června, 6. srpna, 19. listop.
- Michalovce**, v zempl. stol., 2. února, na neděle Palm., 8. května, 13. června, 15. srpna, 15. října, 21. prosince.
- Mijava**, v nitr. stol., ve středu po obrácení sv. Pavla, po sv. Josefu, po Sv. Duchu, po sv. Jakubu, po naroz. P. Marie, po Šim. a Judě, po sv. Mikuláši a vždy v předešlý outeryý trh na dobytek.
- Miškovec**, 16. února, na vstoupení Páně, na sv. Samuele, 18. října, 16. prosince.
- Močonak**, 28. ledna, 29. března, na sv. Ladislava, na sv. Bartoloměje, na svat. Voršilu, na sv. Klimenta a 3 dni před tím trh na dobytek.
- Modrá**, 2. února, na neděle Miseric., 24. června, na neděle po sv. Bartoloměji, na sv. Matouše, 11. listopada.
- Moravce**, v tékov. stol., v outeryý před očištováním Panny Marie, před květnou nedělí, před sv. Jitím, před sv. Petrem a Pavlem, před sv. Jakubem, před sv. Michalem, před všemi Svatými, před sv. Tom.
- Moravce velk.**, 2. července.
- Mošon** (Wieselburg), 13. července, 5. října, na neděle po sv. Františku.
- Mošovce**, v Turci, na sv. Fabiana a Šebastiána, na sv. Stanislava, na sv. Trojici, na prom. Christa Pána, na sv. Matouše, 1. listopada, vždy v pondělí trh na dobytek, ve středu výkladní jarmarky. Přes celý pak půst v out. a ve středu trh na obilí.
- Naměsto**, v Orav., v pond. po první neděle po 3 Králích, na sv. Řehoře, na sv. Lucii.
- Německá Lipče**, 25. ledna, 24. dubna, 24. června, 21. září, 21. prosince.
- Němeti**, v hont. stol., na jmeno P. Ježíše, na neděle Lätare, 23. dubna, na sv. Trojici, 6. srpna, 1. listopada.
- Něredház**, 10. ledna, 26. května, 8. září, 13. prosince.
- Nitra**, 10. ledna, na neděle Okuli, na den Božího Těla, 2. července, 28. října, 21. prosince.
- Nová Běla**, v Spíši, 2. února, v pondělí svatodušní, 19. listopada.
- Nová Ves**, v Spíši, 26. února, na nanebevzetí Panny Marie, 11. listopada.
- Nové Město nad Kysucí**, v pond. před sv. Dorotou, ve středu po popeleční středě, v pondělí po sv. Jití, před sv. Jakubem, před Kalist., 14. října.
- Nové Město na Váhu**, v pondělí po Septuagesima, po Reminiscere, po Velikonoci, na svatodušní pondělí, po sv. Trojici, po sv. Prokopu, po narození P. Marie, po sv. Michalu, po všech Svatých, před Vánocí.
- Nové Zámky**, 14. února, na květnou neděle, první neděle po sv. Trojici, na sv. Klimenta, na sv. Lucii.
- Osljany**, na květnou neděle, v neděle po sv. Filipu a Jakubu, po sv. Štěpánu, po sv. Mikuláši.
- Ostřihom**, 2. února, 12. března, 25. květ., 22. července.
- Ožďany**, gem. stol., 14. února, 7. května, 13. července, 10. srpna, 30. listop.
- Papa**, 2. února, 25. března, na sv. Trojici, 2. července, 15. srpna, 8. září, 8. pros.

- Parkan**, 23. dubna, 24. srpna, 28. října, 15. prosince.
- Pešť**, na sv. Josefa, na sv. Medarda, na den stětí sv. Jana, na sv. Leopolda.
- Pezynek**, 6. února, v outerý velikonocní, v outerý svatodušní, 22. července, na sv. Augusta, na sv. Frant., 5. listop.
- Plešivec**, v gem. stol., 22. února, 10. dub., 17. září.
- Plešovce**, v zvol. stol., 12. března, 12. července, 1. října, 29. prosince a vždy před tím trh na dobytek.
- Podhradí**, v Gemeru, 25. ledna, 10. srpna, 30. listopada.
- Podollnec**, v Spíši, na obrác. sv. Pavla, na neděli Jubiláto, v pondělí po sv. Trojici, v pond. před navštívením Panny Marie, v pond. před Šim. a Judou.
- Poprad**, v Spíši, v pátek po neděli Judika, 15. října a 6. prosince.
- Potok**, 8. března, na neděli Exaudi, 29. června, 10. srpna, 8. prosin.
- Pouchov**, v pond. po novém roce, po Velikonoci, po neděli Exaudi, po sv. Marku, po povýšení sv. Kříže, po všech Svatých a vždy ve čtvrtek před tím výkladní a trh na dobytek.
- Právo německé**, na neděli Reminiscere, na sv. Jakuba, na nedělí po stětí sv. Jana, na sv. Emer., na sv. Tomáše a týden před tím trh na dobytek.
- Právo slovenské**, na neděli po sv. Rehoři, na neděli Rogate, 24. července, na neděli po sv. Havlu, vždy čtvrtý den před tím hodné trhy na dobytek.
- Předmír**, na neděli Quasimodog., v pond. po sv. Janu Křtit., čtvrtou nedělí adventní.
- Prešov**, 27. ledna, na sv. Trojici, 10. srpna 14. září 30. listop.
- Prešpurek**, na sv. Fabiána a Šebest., na neděli Lätare, na vstoupení Páně, 2. července, 10. srpna, na sv. Michala, na sv. Lucii a den před tím trh na dob.
- Privle**, v nitr. stol., 20. ledna, 19. března, 3. května, 10. srpna, na den povýšení sv. Kříže, na sv. Lukáše.
- Pruské**, 12. března, 24. dubna, 24. června, 11. srpna, 19. listop.
- Puchov viz Pouchov.**
- Pukanec**, v neděli Septuag., na neděli devítník, na sv. Jiří, na navštívení P. Marie, na sv. Egidia, na sv. Mikuláše.
- Ráb**, ve středu po květné neděli, ve středu před Božím Tělem, 22. července, 8. září 19. listop.
- Radošovce**, nitr. stol., 6. ledna, 3. května, na neděli Exaudi, 26. června, 2. července, 14. září.
- Radvan**, na sv. Stanislava, třetí neděli po sv. Trojici, na naroz. Panny Marie, 30. listop.
- Rajec**, v pond. po sv. Mat., po sv. Jiří, po sv. Zofii, po stětí sv. Jana, po sv. Voršile, po sv. Mikuláši.
- Ratkova**, na obrác. sv. Pavla, na nalezení sv. Kříže, na sv. Štěpána krále, na sv. Lucii.
- Revúce Veliká**, v gem. stol., na sv. Josefa, 13. června, na sv. Matouše, 16. prosince, a vždy den před tím trh na dobyt.
- Rimavská Sobota**, 6. ledna, na květnou neděli, 15. května, na sv. Markétu, na stětí sv. Jana, na sv. Voršilu.
- Rožemberk**, Liptov., 7. ledna, 19. března, na vstoup. Páně, 29. září, 1. prosince, nad to ještě od 3 Králů až do Velikonoci každý čtvrtek trhy na dobytek.
- Sabinov**, 24. února, 24. dubna, 24. června, na pov. sv. Kříže, 7. pros.
- Sarváš**, v Békešské stol., na sv. Matěje, zvláště na dobytek, na sv. Jana Křt., na sv. Lukáše, na sv. Tomáše.
- Sebechleby**, (Klib), v hont. stol., na obrácení sv. Pavla, na sv. Filipa a Jak., na sv. Jana Křt., na sv. Magd., na povýšení sv. Kříže, na sv. Kateřinu.
- Segedin**, na sv. Jiří, 31. července, 10. října, 30. září, vždycky se počíná v pond.
- Senec** (Wartberg), v přešp. stol., 6. ledna, na neděli květnou, na sv. Urbana, 13. září, 18. října, den před tím trh na dobytek.
- Senice**, v pondělí po neděli Okuli, na neděli Miseric., na neděli po Božím Těle, v pond. před rozeslání sv. apostoľů, na sv. Augustina, druhý pondělek po sv. Michalu, na sv. Alžbětu, na sv. Tom.
- Serdahely** (Středistě), v Situ aneb Čalockzy, na den sv. Pryske; na sv. Ladisl., 2. července, 11. listop.
- Sereď**, v nitr. stol., 2. února, 15. května, 24. června, 15. října.
- Sjelnice**, v lipt. stol., 3. února, na neděli Okuli, 1. května, 25. července, 2. listop. a od 1. ledna až do Velikonoci trh na dobytek.
- Skalice**, druhý den po Hromnicích, v outerý po neděli Reminiscere, v outerý po neděli Rogato, 2. července, na sv. Jakuba, na narození P. Marie, 1. listopada, 13. prosince, a den před tím trh na dobytek.
- Slovenská Lipče**, 6. ledna na neděli Septuagesim., na Sv. Duchu, na sv. Jakuba, 4. října.
- Sobota Spišská**, 6. ledna, 24. dubna, na sv. Bartoloměje, 1. listop.
- Sohotičtě**, v nitr. stol., na sv. Matěje, v pondělí velikonocní, na nanebevzetí P. Marie, na sv. Matouše, na sv. Lukáše, na počtí P. Marie.
- Sahy**, při Joli, 24. února, 24. března, 19. května, 4. srpna, 22. září, 3. listop. s trhy na dobytek.
- Šahy**, v žel. stol., 15. května, 15. srpna, 21. září, 5. listopada.
- Šandorf**, v pondělí po neděli Palm., v outerý svatodušní, na sv. Bartol., na sv. Luk.
- Šaryš**, na neděli Lätare, na rozeslání sv. apostoľů, 15. srp., 11. listop., vždy ve středu.
- Šarluhy**, ve středu po jmenu P. Ježíše, na ned. Reminiscere, ve středu před Velikonocí, ve středu před Sv. Duchem, 21. září, ve středu před Vánocí a 3 dní před tím trh na dobytek.

- Šaštín**, na obrácení sv. Pavla, na sv. Josefa, na sv. Stanislava, na prom. Christa Pána, na povýšení sv. Kříže, na sv. Havla, na sv. Ondřeje, vždy v následující středu a toho dne trh na dobytek.
- Šoproň**, v outery po neděli Invok., 1. května, 7. srpna, 19. listopad.
- Štávnice**, každé suché dni, a vždy v pondělí před tím trh na dobytek.
- Stará Turá**, v outery po 3 Králích, po neděli Judika, po vstoupení Páně, po sv. Janu Křt., po nanebevzetí P. Marie, po sv. Michalu, po sv. Kateřině, a vždy den před tím trh na dobytek i každou sobotu znamenitý trh na obilí.
- Stará ves**, v Spiši, na neděli Palm., 29. června, 4. října, 8. prosince.
- Staré**, v zempl. stol., 22. ledna, 24. června, 26. července, 28. září, 30. listopad.
- Staré Hradky (Uherské)**, 6. ledna, 5. května, 2. srpna, 21. září, 28. října, a vždy den před tím trh na dobytek.
- Středa**, při Váhu, 2. února, 15. května, 24. června, 15. srpna.
- Stupava**, v přešp. stol., na zelený čtvrtek, 1. května, 25. července, 20. srpna, 6. listopad., 21. prosince.
- Sučany**, na 3 Krále, 24. dubna, na sv. Žofii, 25. července, 8. září, dva týdny po sv. Michalu.
- Šurany**, v nitr. stol., 25. ledna, 1. května, 10. srpna, 2. listopad., s trhy na dobytek.
- Sv. Kříž**, při Hroně, ten týden po Hromnicích, po sv. Jifi, po sv. Janu Křteli, po nanebevzetí P. Marie, po sv. Michalu a po obětování Panny Marie; vždy v pondělí trh na dobytek a v outery trh výklad.
- Sv. Martin**, v Turci, 24. února, na zelený čtvrtek; v pondělí před Sv. Duchem, na sv. Vavřince, na sv. Bartoloměje, na sv. Martina. Nad to na vlnu 25. a 26. května a 25. i 26. září.
- Sv. Mikuláš**, v Liptově, na neděli Reminiscere, na ned. Exaudi, 24. srpna, na sv. Mikuláše.
- Těkov (Bars)**, na neděli Invokavit, na vstoupení P., 8. září, 11. listopada.
- Temešvár**, na neděli Reminiscere, na Sv. Duchu, na neděli před sv. Michalem, 6. prosince podle starého kalendáře.
- Teplíce**, v trenč. stol., 19. března, 29. června, 2. září, 7. prosince a den před tím trh na dobytek.
- Terezyopel (Subotica)**, v Banátě, na vstoupení P. podle starého kalendáře. 6. pros. s velkými trhy na dobytek.
- Tisovec**, 17. ledna, 19. května, na sv. Vavřince, na sv. Emer.
- Tokay**, 25. března, 24. června, 26. července, 22. září, 26. října, 21. pros.
- Trenčín**, 2. února, v pondělí po neděli Judika, na sv. Duchu, 2. července, na sv. Petra v okovech, na povýšení sv. Kříže, na svat. Lukáše, na sv. Ondřeje a přes celý pást v pondělí trh na dobytek.
- Trnava**, 11. a 16. ledna, 22. a 27. února, 19. a 21. dubna, 14. a 19. června, 26. a 31. července, 30. srpna a 4. září, 18. a 23. října, 6. a 11. pros.
- Trnovec**, v Lip., na sv. Matěje, na Sv. Duchu, na sv. Vavřince, Havla a Lucii.
- Trstenna**, v Oravě, v pondělí po sv. Dorotě, v out. svatodušní, na sv. Jifi, 16. července, na den po nanebevzetí P. Marie, v pondělí po sv. Martinu.
- Turany**, v Turci, 5. ledna, na Sv. Duchu, na sv. Emericha.
- Tvrdošín**, v Oravě, v pondělí po obrácení sv. Pavla, 1. května, na povýšení sv. Kříže, v pondělí po všech Svatých.
- Ungvár. (Uhvár)**, 25. ledna, na ned. Palm., 7. května, 25. července, 29. září.
- Vacov**, ve středu před květ. ned., 2. červ. 16. října, ten týden před Vánoci, s velk. trhy na dob.
- Varyn**, v trenč. stol., v pondělí po sv. Fab. a Šeb., po Lütare, po sv. Trojici, po sv. Markétě, po narození P. Marie, po první ned. adventní a vždy před tím ve středu trh na dob.
- Velká**, v Spiši, 28. ledna, v out. po květneděli, 6. června, 1. října.
- Velké Topolčany**, na sv. Antonína, na sv. Řehoře, 6. května, v pondělí po sv. Trojici, na sv. Magdalenu, na sv. Bartol., na sv. Matouše, na sv. Leopolda.
- Velký Varadin**, 6. ledna, na Boží Tělo, 2. července, 1. září, 4. října.
- Vesprym**, 6. ledna, na sv. Řehoře, na sv. Floriana, 10. srpna, na narození P. Marie, 6. prosince.
- Vrablany**, na ned. Sexag., Miseric., 1. srpna, 25. listopada, 21. prosince.
- Vrbové**, v nitr. stol., ten den po novém roce a před ním trh na dob., v pondělí po Sexag., na neděli Palm., po Kantátě; předešlé pátky trh na dob., též 16. června, 22. července, 14. září, 11. listopad. a vždy před tím trh na dobytek.
- Vrbovec**, v nitr. stol., v pondělí před Jemito dny, totiž před obrác. sv. Pavla, před Judika, před Kantátě, před sv. Janem Křt., před narozením P. Marie, a v pondělí po všech Svatých.
- Zemplín**, 6. února.
- Zemplín**, 4. ledna, na sv. Matěje, 30. listopada.
- Zvolen**, 12. ledna na dobytek, na sv. Matěje, na zelený čtvrtek, na Boží Tělo, 14. září, na sv. Alžbětu jen na dobytek, na sv. Tomáše.
- Zabokreky**, v nitr. stol., na zelený čtvrtek, ve středu před vstoupením Páně, v outery před Božím Tělem, na povýšení sv. Kříže, v pondělí po sv. Žofii.
- Žernovce**, v pondělí po sv. Fabianu a Šebestianu, po sv. Trojici, po sv. Jakubu.
- Žilina**, v pondělí po sv. Dorotě, 10. dubna, na svat. Filipa a Jakuba, na Boží Tělo, na svatého Štěpána krále, na povýšení svatého Kříže, na svat. Havla, na svat. Lucii.

Dodatky ke statí: „Kláster Třebíčský“

na straně 41.

- Na straně 44. řádek 2. má státi: Q. 1169. byl znamenitý řeholník zde w klášteře jménem Albinus. Byl-li opatem, není určeno.
- Na též straně w řádku 29. čti: či tepru w Tiburcius, jelikož tento později kvetl.
- Na stránce 45. ř. 29. místo do ráje — do kraje svého.
- Na str. 53. ř. 15. čti: po Rajhradě a po Hradisti u Olomouce (r. 1077).
- Na str. 54. má býti poznamenání: „Wilém z Perstýna r. 1490 dřívejší majetnost kláстера Třebíčského králi Matěji vyplatil a tak sobě zakoupil. Přece pak i napotom zde žilo několik řeholníků z milosti těch nových pánůw majetníkůw. Jak stojí psáno we farním domácím protokolu města Třebíče, kdž byl pánem tohoto statku Artleb z Bozkowic; ten jsa nekatolíkem, wyhubil prý wšechy katolícké kněze r. 1551., na místo jejich protestantské kazatele usadil; tudíž i benediktinové zde přestali. Poslední, jenž tento statek w zástavě od císaře měl, byl Bratislaw z Perstýna. Tento přepustil coko roku 1556 panstwi Třebíč, jako dědicnou majetnost Buriánowi Dřowstému z Doubrawic; statek Měřin, jenž byl probosťstwím Třebíčského kláстера, prodal Janu Straneckému ze Stránek; roku pak již 1527. poslední probosť na Luze (Komárov u Brna) Štěpán, aby we svém již vysokém stáří bez starosti poslední dny života svého we swatém pokoji pohodlně ztrávití mohl, odstoupil toto probosťstwi s dědinami Komárovem, dolními Heršpicemi s ulici sw. Petrowskou atd. s powolením Ferdinanda I. pod tou wýmínkou chránu kollegiátnímu u sw. Petra w Brně, aby obdržel za to dům na Petrowě a wýjimu jako kanovník počas života, což se i stalo; — tím pak přiveden úplný konec slavného opatstwi Třebíčského a obojího probosťstwi jeho.
-

Ohláška.

THEODOR HIKL,

měšťan a knihář v Brně v poštovské ulici, číslo 449

odporoučí ozvláště P. T. pánům spoluoudům Dědictví sv. Cyrilla a Methodia své pozlacené rámy na diplomy, na obrazy a na zrcadla, ježto se mohou bez uškození pozlátku vodou čistiti.

Rám na diplom

spoluoudův Dědictví sv. Cyrilla a Methodia

19 palců vysoký, 21 palců široký a 1 palec hluboký i se sklem stojí 2 zl. stříbra. — Rám pak téže výšky a šířky, a však $1\frac{3}{4}$ palce hluboký i se sklem stojí 3 zl. stříbra.

Bude-li po rámech těch poptávka, budou ve skladě vezdy pohotově.

V y z v á n í.

Podobné ohlášky bude náš Moravan budoucně vždycky přijímati od P. T. umělců, průmyslníků, obchodníků a řemeslníků všech druhův, zašlou-li se v pravý čas, t. j. každoročně před začátkem měsíce července. Komu na tom záleží, aby jeho podniky a díla v zemích česko-slovan-ských ve známost vešly, najde v Moravanu příhodný prostředek, jelikož se na rok 1858 již v 10,000 výtiscích vydávati bude. Kdo podobnou ohlášku do Moravana podati chce, může ji zaslati v kterémkoliv jazyku, neboť potřebný překlad se obstará. — Nebude-li ohláška taková přesahovati půl strany tištěné, přiložiti dlužno plat 5 zl. stříbra, ohláška více než půl strany nebo celou stranu, požadující v 10.000 výtiscích, stojí 10 zlatých stříbra.

B. M. Kulda,
pořadatel.

OBSAH.

Na prvním archu od strany 1. až do 16. obsažen jest úvodní článek o Ladě, obyčejný červený kalendář, východ a západ slunce a měsíce, čtvrté měsíce a možná povětrnost, jakož i svátky židovské na rok 1857.

Čtení kalendářské. I. Pohyblivé svátky roku 1857. — II. Obzvláštní svátky a slavnosti církevní. — III. Dnové postní. (Na str. 17.) IV. Čtvero suchých dní. — V. Letopisné známky. — VI. Posvátný čas velikonoční. — VII. Noremní dnové. — VIII. Svátý Patronové zemští. (Na str. 18.) — IX. Čtvero částek ročných. — X. Zatmění na slunci a na měsíci. — XI. Letopočet nové doby. (Na str. 19.) — XII. Znamení kalendářská. (Na str. 20.) — XIII. Tabulka úroková. — XIV. Sazba kolková. — XV. Sazba poštovská. (Na str. 21.) — XVI. Nejvyšší císařský rod panující v říši Rakouské. — XVII. Posloupnost Hmských pa-pežův. (Na str. 22.) —

Čtení úvodní.

Strana

Dvanáct radných pánů v kalendáři. (Fr. Poim on.) 25

Čtení děje- a zeměpisné.

Životopis Františka Poláška. (Lud. Tidl.) 38
Klášter Trebičský (Dr. Jan Ev. Bílý) 41
Pátero obrázků z Pruské války na Moravě v minulém století. (Jan Dundálek.) 53
Zálet do Číny. (Tom. Šimbera.) 60

Čtení z hospodářství.

1. Včelařství. (Tom. Šimbera.) 63
2. Sádra (J. Henzl.) 70
3. Vojtěška (J. Henzl.) 71
4. Hospodářské noviny. (J. Henzl.) 73
5. Lučnictví s 10 výkresy (J. Henzl.) 74
6. Úvod k nauce o hnojivu. (J. Henzl.) 82
7. Jak silně máme hnojit? (J. Henzl.) 85
8. Zahradníček v horách. (Frant. Ronovský.) 89

Čtení z přírody.

Obrazy z přírody. (J. Henzl.) 115
Řádky pro mládež. (B. M. Kulda.) 125

Čtení poučné a zábavné.

1. Strýček Pravdomil. (Frant. Dědek.) 129
2. Kamenný stůl u Buchlova. (Karel Ůrel.) 134
3. Holič vesnický. (Frant. Archlebovský) 136
4. Zpomínky z besed. (Josef Kramoliš.)
a) Rozmluva o ookladech 140
b) Výstraha mladíkům 147
c) Dej všemu pokoj a nebuď pověrcivý. 148
5. Založení Lopenka. (Vincenc Sedlák.) 149
6. Ukojená touha po matce. (Anna Novotná.) 153

Čtení rozmanité.

	Strana
1. Zlatá koruna. — 2. K čemu jsou školy? —	153
3. Znamky časové. — 4. Jak vypadá život časný při světle hromničky? — 5. Smrt královny Elišběty v Anglicku. — 6. Jak se nejlíp zdoruje smrti? — 7. Po čem se pozná pravé náboženství?	155
8. Neuplatitelnost pravého katolíka. — 9. Královská shovívavost a dobrota. — 10. Přílišná dobrota. — 11. Katolická dobročinnost. — 12. Udalost ze života Jindřicha, biskupa Pasovského	156
13. Padesátileté kněžské jubileum. — 14. Vzácná slavnost. — 15. Služba Boží a služba lidská	157
16. Zábava duchovní a tělesná. — 17. Bůh všecko vidí. — 18. Sv. Ignác z Loyoly	158
19. Mlčlivost. — 20. Vánoční strom. — 21. Nejdražší holubi. — 22. Nový ječmen	159
23. Rybí prášek. — 24. Opatrování pijavek. — 25. Stroj na praní. — 26. Co komu není býč, od úst mu to odpadne	160
28. Lakomec Poberta (Václav Novotný)	161
29. Osel královským hvězdopravcem. — 30. Svěcení šábesa a neděle. — 31. Napoleon a křesťenec	162
32. Prostředky proti mravencům. — 33. Potřeba tabáku v Rakousích. — 34. Krmení kapounů	163
35. 36. Kukuřice. — 37. Tíže krav	164

Drobnůstky.

(Od strany 164. do str. 171.)

Zpráva o Dědictví sv. Cyrilla a Methodia.

(Od str. 171 do str. 176.)

Výroční trhové na Moravě, v Slezsku, v Čechách a na Slovensku od str. 177 do str. 221.

